VERNEUERTE

LANDES-ORDNUNG

des

Erb-Markgrafthums Mähren.

OBNOVENÉ

ZŘÍZENÍ ZEMSKÉ

dědičného markhrabství moravského.

1628.

K vydání upravil

Dr. Hermenegild Jireček.

V BRNĚ.

Nákladem vydavatelovým. — Tiskem »Moravské akciové knĕhtiskárny«.

1890.

Český text zdělán jest r. 1632 dle německého originálu od Jana Kominka z Engehauzu, toho času písaře městského v Ivančicích. Rukopis nalezá se nyní v cís. universitní bibliothéce Pražské (sign. XVII. E, 34) i. Na konci úvodního patentu vlastní rukou podepsán jest císař a král Ferdinand II. — Překladatel dílo své věnoval rytíři Ondřejovi z Ostašova a na Tavikovicích, kardinála a knížete z Dietrichsteina raddě, pánu zvláštní přízní jemu nakloněnému.

Der Röm. Kayſ., auch zu Hungarn und Böheimb etc.
Königl. Majeſtät

FERDINANDI II.

Vernewerte Landes-Ordnung

Deroſelben

Erb-Marggrafftthumbs Mähren.

Jeho Cís. a Král. Milosti

FERDINANDA DRUHÉHO

Obnovené Zřízení Zemské

marghrabství moravského.

Wir Ferdynand der Ander, von Gottes Gnaden Erwöhlter Römischer Kayser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Böhaimb, Dalmatien, Croatien und Sclavonien ꝛc., König, Ertzhertzog zu Oesterreich, Markhgrav zu Mähreru, Hertzog zu Lutzenburg vnd in Schlesien, vnd Markhgrav zu Lausitz, ꝛc.

Fügen hiemit menniglichen zu wissen, Nachdem Wir durch Hülff vnd Beystand der Götlichen Allmacht Vnser Erb-Markhgravthumb Mährern widerumb mit den Schwerd vnter Vnsere Gewald vnd Gehorsamb gebracht: Als haben Wir Vns nichts höhers angelegen sein lassen, als wie in obgedachtem Vnserm Erb-Markhgravtumb die Ehre Gottes des Allmächtigen fortgepflantzt, die Iustitz wider die, so sich wider Vns als Ihrer von Gott vorgesetzten ordenblichen Obrigkeit auffgelähnet vnnd sich der vorgangenen hochabscheulichen Rebellion (dardurch nicht allein der Wolstand jhres eigenen Vatterlandes, sondern fast aller Christlichen Königreich vnd Länder turbirt vnd zerrüttet worden) theilhafftig gemacht, nach Verdienst vnd Beschaffenheit dergleichen vnerhörten Beginnens, andern zum Exempel vnnd zu Verhüttung hochschöblicher Nachfolge, so nicht allein Vns, sondern allen andern Potentaten darauß entstehen könte, gebürlichen, jedoch nicht ohne Einwendung Vnserer angebornen Milde vnd moderation desjenigen, so die Schärffe des Rechtens mit sich bracht, Administrit; Hingegen die jenigen Personen, so jhre Trew vnd Beständigkeit bey wehrender Rebellion gegen Vns erwisen, vnnd vngeacht Vnser Erb-Markhgravtumb in forma Vniuersitatis Rebelliret, nichts destoweniger dieselben Personen, eine jede vor sich selbst, alles andern hindangesetzt, lieber jhr Vatterland verlassen, als Vns zuwider sein wollen, an Ehren, Whürden vnd Güttern in Gnaden belohnt würden.

My Ferdinand druhý, z Boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovenský etc. král, arcikníže rakauské, marghrabě moravské, lucemburgské a slezké kníže a lužické marghrabě etc.

Známo činíme tímto listem Naším všem vůbec, jakož jsme s pomocí Pána Boha všemohaucího toto Naše dědičné marghrabství moravské skrze meč a válku dobyti a tudy pod moc a poddanost Naší zase přivesti přinuceni byli: v té tehdy příčině o nic víceji péči a starosti jsme jmíti neráčili, nežli aby předně v témž marghrabství Našem dědičném čest a chvála Boží zrůst svůj bráti a se rozmnožovati mohla, a potom nad těmi, kteříž se proti Nám, králi a pánu svému, jakožto jim od Pána Boha pořádně představené vrchnosti postavili a té ohavné rebellie (skrze kterauž netoliko sláva a dobré vlasti jejích, ale i téměř všeckna království a země zbauřeny a k roztržitosti přivedeny) aučastna se učinili, vedle zásluhy jednoho každého a potom velikosti provinění, jiným ku příkladu a výstraze takového škodlivého účinku, kterýž by netoliko Nám, ale i všem jiným potentátům budaucně z toho pojíti mohl, náležitě, však vždy v tom přirozenau milostí a moderatí Naší přísnost práva, kteráž toho spravedlivě vyhledávala, převyšujíce, skrze ztrestaní jich spravedlnost administrirována a zachována býti, a naproti tomu osobám těm, kteřížto nepatříc na to, že toto Naše dědičné marghrabství in forma universitatis, to jest, pod tím titulem, jako všeckno veřejně, proti Nám rebellirovalo, všeckno své v šanc vsadíc, jedna každá vlast svau opustili a tudy raději k Nám, králi a pánu svému, v takové trvající rebellii věrnost a stalost zachovali, nežli by se proti Nám postavili, na poctivostech, vyveyšenostech a statcích za tu jejich věrnost odměna se státi mohla.

Demnach nunmehr solches alles bißhero erfolget, So seynd Wir nicht vnbillich auß Königlicher Vätterlicher Fürsorge darauff bedacht, wie obgedachtes durch Vnser kostbahre Kriegsrüstungen erobertes Markgravtumb widerumb in eine solche Verfassung gebracht werde, daß der Respect vnnd Gehorsamb der Vnterthanen gegen Vns vnd Vnsern Erben Nachkommenden Markhgraven als Jhren eintzigen Rechte Natürlichen Erb-Herren erhalten, die Vnterthanen mit einander vnterm Schutz eines gleichdurchgehenden Rechtens vnd einträchtiger Religion, in Fried, Ruhe vnd Einigkeit gehandhabt, vnd alles was deme zuwider, abgeschafft werde.

Ob Wir nun wol wegen der, auß gedachter Rebellion herrührenden vnd noch vnd noch wehrenden schwären Kriegen vnd andern Vnserm Erb-Markhgravtumb vnd Ländern daher entsprossenen Vngelegenheiten, die zum fridlichen Wolstand gehörige Mittel nicht so bald volkömlich volzihen vnd zu Werck richten können: So haben Wir doch mit angelegener Sorgfältigkeit dahin getrachtet, wie zum wenigisten was jmmer möglich, vor die Hand genommen, vnnd die auß denen vorhergangenen Vnordnungen sich ereigende Gebrechen durch heilsame Gesätz corrigirt vnd abgewendet werden möchten.

Der Vrsachen halber Wir dan Vnsere Vernewerte Königliche Landes-Ordnung publiciren wollen, darinnen Wir, neben denen fundamenten vnd Grundfesten, so alle Christliche Potentaten in Verfassung eines Regiments billich Jhnen angelegen sein lassen, die Iura priuatorum zwar so viel möglich bey dem alten Herkommen gelassen, jedoch theils nach jetzigem, des Markhgravthumbs Zustand, als welches von vnterschiedenen Völckern vnd Zungen bewohnet würd, gerichtet, auch etzlicher massen nach Vnsern Kaiserlichen vnd andern im H. Römischen Reich vnd Vnsern Königreichen vnd Ländern gewöhnlichen Satzungen corrigirt, In allem aber zuforderst die Ehre Gottes, die Natürliche Billigkeit vnd das gemeine Wesen in acht genommen, auch darbey Vns nicht allein die Königliche Macht, solche Vnsere Landes-Ordnung zu mehren, zu ändern, zu bessern vnd was sonst das Ius legis ferendæ mit sich bringt, vorbehalten, sondern Vns auch gnedigist erbotten, die jenigen fälle, so in dieser Landes-Ordnung nicht begriffen, vnd hiebevor nicht durch geschribenes Recht, sondern vilmehr nach Befund der Rechtssitzer vnnd etwan auff vorhergangene Præjudicia erörtert worden, wan dieselbe, wie albereit anbefohlen, zusammen getragen vnd Vns vorbracht werden, durch Constitutiones Regias zu decidiren.

Což poněvadž až posavad se dálo a děje, tedy ne bez příčiny z královské a otcovské péči Naší na to všelijak pomeyšleti ráčíme, jak by svrchu jmenované a od Nás s velikým nákladem vojenským dobyté marghrabství moravské zase dokonale k poddanosti a poslušnosti, kteréž by k Nám a dědicům a budaucím Naším jakožto marghrabatům a jejich jediným a přirozeným a dědičným pánům náležitý respect a poslušnost zachována, a oni též společně v jednostejnym náboženství, v pokoji a svornosti pod Námi zůstávati mohly, přivedeno, upevněno, a proti tomu všecko zlé vykořeněno býti mohlo.

A ačkoliv pro tu, z té již připomenuté rebellie vzešlau a ještě až posavad jednostejně trvající válku, též pro jiné tomuto Našemu dědičnému marghrabství a zemím odtuď se preyštící nepříležitosti, těch k pokoji a dobrému země naležejících prostředkův tak dokonale dosáhnauti a zříditi moci neráčíme: však nic méněji z obzvláštní péčí Naší na to jsme pomeyšleli, aby aspoň to, což nejmožněji se státi mohlo, před se vzato, a takovy z předešlé nepořadnosti pocházející nedostatkové skrze dobrá a užitečná zřízení napraveni a tudy předešlí neřádové svedeni býti mohli.

Z těch tedy příčin ráčíme toto Naše Obnovené Královské Zřízení Zemské, v kterémžto vedle gruntův a základův, jichž všickni potentátové k upevnění a zachování svých regimentův spravedlivě užívati obyčej mají, nic méněji jura privatorum (to jest práva obzvláštní) což nejmožněji při předešlém pořádku zanechavše, na díle vedle nynějšího spůsobu marghrabství tohoto Našeho dědičného, kteréžto od rozličných národův a jazykův lidí osazeno jest, spraviti i také v některých příčinách vedle Naších císařských i jiných v Sv. Římské Říše v královstvích a zemích obyčejných nařízení napraviti ráčili, milostně publikovati a vyhlašovati dáti; však v tom ve všem předně čest a slávu Boží, a potom to což k zachování obecného dobrého od přirození observírovati náleží, na pozoru majíce a při tom netoliko Sobě toho, co moci Naší královské, abychom toto Naše Zřízení rozšířiti, proměniti a také opraviti, jakž to jus legis ferendæ ssebou přináší, mohli a moc jměli, zanechávajíce, ale i v tom se milostně ohlašujíce, že všecky ty příhody, kteréž v tomto Zřízení obsažené a doložené nejsau, než před tím ne vedle práva psaného, ale toliko dle uznání a vyšetření saudcův, jakž předešlí příkladové aneb nálezy ukazovaly, rozeznávány a skoncovány bývaly, když kolivěk (jakž o tom předešle poručeno) v pořádnost uvedeny a Nám přednešeny budau, z moci Naší královské ztvrditi a upevniti chtíti ráčíme.

Da auch etwas in solcher Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung an einem Orth in genere gesetzt, vnd an einem andern Orth in specie erklärt wurde: So sol der Verstand vnd die Außlegung desselben nirgends anders als daher genommen, vnd kein Wort-Gezänck deßwegen zugelassen werden.

Wir wollen auch gnedigist darauff bedacht sein, damit das Land- vnd Stad-Recht, so vil sich thun läst, in eine Conformität gebracht, auch das jenige, was sonst wegen Kürtze der Zeit vnd allerhand Verhindernuß bey diser Vnserer Landes-Ordnung abgehen möchte, von Vns anderwerts supplirt vnd ersetzt werde.

Befehlen hierauff vnd wollen gnedigist, daß von allen vnd jeden, solche Vnsere Gesätze in Vnserm Erb-Markhgravtumb Mährern, steiff vnd fest gehalten vnd im Sprechen vnd Vrtheiln dieselbe in denen jenigen Fällen, so sich nach jetziger Publicirung dieser Vnserer Landes-Ordnung zutragen, allerdings in acht genommen, auch was etwan vor diesem sich zwar zugetragen, aber noch zur Zeit zu Recht nicht anhengig gemacht worden, so vil den Process anlangt, nach gedachter Vnserer Landes-Ordnung, betreffend aber die Decision vnd Erörterung (ausser was das Ius publicum betrifft) nach vorigen Gesätzen, wie dieselbe in einem jedem Fall vor angeregter Publicirung gebräuchlich gewesen, gerichtet vnd geurtheilt werden sollen; Darnach sich menniglich zu richten.

Geben in Vnserer Stadt Prag Zehenden Maij, Anno Ain Tausent Sechs Hundert Acht vnd Zwantzig, Vnserer Reiche des Römischen im Neunden, deß Hungarischen im Zehenden, vnd des Böhaimischen im Elfften.

Ferdinand.

Sdenko Ad. Prin de Lobcovicz
S. R. Bohemiæ Cancellarius.

Otto von Nostitz.

Ad Mandatum Sac. Caes.
Majestatis proprium

Hans Kasper.

A pokadž by v tomto Našem Obnoveném Zřízení Zemském na kterém koliv místě nětco in genere (to jest v množství) doloženo, a potom na jiném místě in specie (to jest obzvláštně) vysvětleno bylo: tehdy nemá to jináče nežli jak samo v sobě zní a položeno jest, vykládáno býti a tomu se rozuměti, ani k žádným hádkám o to se dopauštěti.

A ráčíme též to milostivě na pozoru jmíti, aby toto Zřízení Zemské s Právy Městskými co nejpříležitěji se státi moci bude, k srovnání přivedeno a to vše, co by tak pro krátkost času a jiná všelijaká zaneprázdnění v tomto Našem Zřízení vypuštěno bylo, od Nás doplněno a napraveno bylo.

Pročež o tom milostivě poraučeti a tomu chtíti ráčíme, aby toto Naše Zřízení v marghrabství tomto Našem dědičném pevně a stále drženo a při vynášení nálezův a ortelův v těch přech, kteréž by již po publikování tohoto Našeho Zřízení Zemského se přihoditi mohly, ve všem zachováno a na dobrém pozoru jmíno bylo. Podobným spůsobem i to, což jest se předešle zběhlo, však ku právu nepřišlo, tím processem, jakž toto Zřízení Zemské ukazuje, vedeno, však vedle předešlého Zřízení (vymíňujíc toliko jus publicum) jakžto v jedné každé příčině ssebau přináší a před publikováním tohoto Našeho Zřízení za obyčej se zachovávalo, rozsuzováno býti má; čímž se jeden každý spraviti moci bude.

Dán v městech Našich Pražských, desátého dne měsíce Máje, leta Páně tisícího šestnáctého dvacátého osmého a království Našich, římského devátého, uherského desátého a českého jedenáctého.

Ferdinand m. p.

Zdenko Ad. Prin. de Lobcovicz
S. R. Bohemiæ Cancellarius.

Otto von Nosticz.

Ad Mandatum Sac. Caes.
Majestatis proprium

Hans Rasper.

Vernewerte Landes-Ordnung
des
Marckhgrabthums Mähreren.

Zřízení Zemské Obnovené
margkrabství moravského.

A.

Von der Erb=Succession im Markhgravthumb Mähreru.

I.

Demnach Vnser Hochgeehrter Vorfahrer am Königreich Böhaimb vnd Markhgravthumb Mähreren, so wol als am H. Römischen Reich, weiland Kaiser CARL der Vierte, denen Inwohnern deß Königreichs Böhaimb vnd dessen incorporirten Ländern, auß Vätterlicher Fürsorg, zu Abwendung aller zweifelhafften Irrungen vnd künfftiger Widerwertigkeiten, vnd dahero besorglichen Leibes vnd der Seelen, auch aller Zeitlichen Wolfahrts Verlust vnd Gefahr (so alles höchstgedachter Kaiser gnugsamblich vorgesehen, das erfolgen würde, wan die hergebrachte Erbgerechtigkeit deß Königlichen Stammens vnd Geblüts durch gefährliche Calumnien vnd Betrug, wie in der jüngst vorübergangenen Rebellion geschehen, in Zweifel gezogen werden wolte) eine Guldene Bullam sub Dato Prag den 7. Aprilis, Anno 1348. gegeben, Welche von gedachten Inwohnern in denen zwischen denen Ländern vorgefallenen Stritigkeiten jederzeit als ein fundamental-Gesatz angezogen vnd erkennet, auch dafür so wol als für des Königreichs Privilegium vnd ein Haubtstuck, so in der Landes Ordnung begriffen, neben Vnsers Hochgeehrten Uranherzens, weiland Königs Wladislai, vnterm Dato auff dem Schloß zu Prag, Freitags nach der H. Drey König-Tag Anno 1510, Deßgleichen Vnsers geliebsten Anherzens weiland Kaisers vnd Königs Ferdinandi des Ersten, auch auff dem Prager Schloß Mittwochs nach S. Ægidij, im Jahr 1545. denen Ständen ertheiltem Majestätbrieff, hochbeteüerlich gehalten worden. Vnd aber kundbar vnd am Tag, in was für Jammer vnd Elend das Königreich Böheimb vnd desselben incorporirte Länder, durch die jüngst erstandene Rebellion gebracht, in dem man die Erbgerechtigkeit deß Königlichen Stammens vnd Geblüts vnrechtmessiger weise anzufechten vnd sich einer nichtigen Wahl zu vnterfangen gelüsten lassen, Da doch auß obangeregter Guldenen Bull vnd andern fundamental-

J. U. Dr. J. Diebl
Brünn.

A.

O poslaupnosti v dědicství margkrabství moravského.

I.

Jakož jest Slavné a svaté paměti nejnepřemoženější římský císař Karel, toho jmena čtvrtý, předek Náš nejmilejší, z otcovské lásky a péče, pro ujití všelijakých nesnází, bludův a z nich plynaucích netoliko tělu a duši, ale i obecnému dobrému škodlivých budaucích roztržitostí, nebezpečenství a zkazů, kteréžby skrze odjímání pořádného dědičství od pravého kmene královského (což vše již slavně připomenutý ř. císař, že se stane, právě jako prorockým duchem vyšetřiti ráčil, a My to v této nedávno pominulé škodlivé rebellii očitě spatřili a zkusili) povstati mohly netoliko v království českém a v margkrabství moravském, ale i v svaté římské říši, stavům téhož království a zemím k němu přivtěleným jistau poslaupnost v dědičství nařiditi, ale i na to Zlatou bulli, kteréž datum v Praze sedmého dne měsíce dubna, leta 1348, milostivě vydati ráčil. Kterážto Zlatá bulle od již jmenovaných stavův království českého ve všelijakých, mezi nimi a jineymi zeměmi zběhlých roztržitostech a spořích po všecken čas jako za nějaký nejpodstatnější grunt a základ všech chvalitebných práv a zřízení držána, jmína, tolikéž i do Zřízení Zemského jistým listem od slavné a svaté paměti Našeho nejmilejšího praděda, krále Vladislava, jehož datum na Hradě Pražském v pátek po památce svatých tří králův leta 1510, jakožto hlavní privilegium téhož království vložena, ano i od slavné a svaté paměti Našeho nejmilejšího pána děda, císaře a krále Ferdinanda prvního, při dávání majestátu stavům království českého, též na Hradě Pražském v středu po sv. Jiljí leta 1545, vysoce observírována a zachována byla. Nyní pak zřejmě a na oko patrné jest, v jakau žalost, zhaubu a neštěstí království české s jinými přivtělenými zeměmi původem té nešťastné a nedávno minulé rebellie, skrze kteraužto pravé dědičství od rodu a kmene královského odníti se opovážíc, v jiné nepořádné domnělé volení se vydali, jest upadlo. Ješto v již nahoře připomenuté Zlaté bulli a v jiných hlavních starodávných právích a pořádcích vedle pravdivého a

Gesätzen in Ihrem wahren vnd vnverfälschtem Verstand gantz klärlich erscheinet, Daß denen Ständen vnd Inwohnern des Königreichs vnd incorporirter Länder, die Wahl eines Königs ehe vnd zuvor nicht gebüret, als wan kein Erb auß dem Königlichem Geschlecht, Geburt, Samen vnd Geblüt Manns oder Weibs Person vorhanden, noch zu gewarten, oder aber mehr gedachtes Königreich etwan durch des letzten Erben oder Erbin freywillige Renunctiation vnd Verzicht, oder auch dahero vaciren vnd ledig befunden würde, daß derselbe oder dieselbe auß dergleichen Mangel vnd Abgang der Vernunfft (dardurch sonsten in andern Churfürstenthümbern einer von der Succession, vermög der, eben auch von weiland Kaiser Carln dem Vierten im H. Römischen Reich auffgerichten Guldenen Bull, außgeschlossen würd) zur Königlichen Regierung nicht tauglich, vnd darzu von Ihm oder Ihr kein anderer Erb oder Erbin zum Königreich im Leben oder zu hoffen wäre.

Hierumben vnd damit zu ewigen Zeiten alle Occasiones zu dergleichen hochabschewlichen Entpörungen, alß obberürt, abgeschnitten werden mögen; So setzen, ordnen und wollen Wir: Wo einer oder mehr Vnserer Vnterthanen was Whürden, Standes oder Wesens der oder die wären, sich vnterstehen würden anjetzo oder ins künfftig, die von denen Rebellen zu vnrechtmessiger Bescheinigung Ihrer nichtigen Wahl, in einigerley Weise oder Weg geführte Prætext oder andere Mißdeutungen vnd Disputat, wie dieselbe auch immer obvermelter Erbgerechtigkeit zuentgegen, von Ihnen erdacht vnd auff die Bahn gebracht werden mögen, mit Worten oder Wercken widerumb zu erwecken, oder in andere Wege solche Vnsere Erbgerechtigkeit anzufechten, daß alle dieselben ipso facto vnd mit der That in das Laster vnd Straff der Beleidigten höchsten Majestät vnd offendlichen Rebellion gefallen, vnd Leib, Ehr vnd Gut verlohren haben sollen.

II.

Von der Erbhuldigung.

2. Wan vnd so offt einer oder mehr Inwohner in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern an- vnd auffgenommen werden, oder es sonst zum Fall kombt, daß dem König alß Markhgraven in Mährern die Erbhuldigung zu leisten, Sol solche Erbhuldigung mit auffgehabenen Fingern Leiblich geschworen vnd erstattet werden, als nämblich:

patrného jich znění a veykladu světle se nachází, že týmž stavům a obyvatelům království českého i jiným přivtěleným zemím volení krále prvé a dříve nepřináleží a nepřináleželo, lečby žádného dědice z téhož královského rodu a krevnosti, mužského neb ženského pohlaví, na světě v živobytnosti nebylo, anebo kdyby často jmenované království od posledního dědice neb dědičky dobrovolně vzdáno, aneb pro nějaký přirozený nedostatek v rozumu téhož dědice neb dědičky (tak jakž též za tau příčinau poslaupnost kurfiřstův mnohdykrát od pravých dědičův vedle bulle císaře Karla čtvrtého jim vydané se odjímá) déleji řízeno a spravováno býti nemohlo, a již od nich více jiný žádný dědic se očekávati nemohl.

Aby tehdy na časy věčny a budaucí všelijaké takové domnělé volení a odtud přicházející (jaké nahoře dotčeno) dědičství odlučování z gruntu vyvrženo a přetrženo bylo, ráčíme o tom takto nařizovati a ustanovovati: Jestližeby se kdo, buď jeden a neb více z poddaných Našich, jakéhoby ten koliv stavu, řádu a povolání byl, nyní i na časy budaucí věčné, o to pokusil, připomínajíce sobě týchž rebellantův to jich nepořádné a nenáležité volení, o ně v nějaké daremní hádky a disputací proti Našemu pravému a pořádnému dědicství čelící se vydávaje, opakoval, je slovy nebo skutkem vzbuzoval a zastával i také jinším spůsobem toto Naše pořádné dědicství urážeti se opovážil: tehdy takoví všickni i hned skutečně v pokutu aurážky duostojenství Našeho císařského jakožto zřejmí rebellové a buřičové upadnauti a proto čest, hrdlo i statek ztratiti mají.

II.

O přísaze stavův margkrabství moravského králi JMsti.

2. Kdoby koliv, odkud koliv, budaucně za obyvatele tohoto dědičného Našeho margkrabství moravského přijat býti měl, anebo jiná příhoda toho by potřebovala, žeby králi J. Msti jakožto margkraběti moravskému přísaha konána beyti měla, má taková přísaha s vyzdvižením dvau(ch) prstův u pravé ruky od jednohokaždého osobně v tato slova činěna a vykonávána býti:

„Ich N. schwere GOTT dem Allmächtigen, der gebenedeyeten Mutter Gottes, allen Heiligen, vnd Euch dem (Titulus) N. N. als König zu Böhaimb, vnd Markhgraven in Mährern, vnd meinem rechten Erbherzen, Ewer Maj. Dero Erben Nachkommenden Königen zu Böhaimb, vnd Markhgraven in Mährern, getrew, gehorsamb und gewerttig, auch nimmermehr wissendlich in dem Rath oder Zusammenkunfften zu sein, da wider Ewer Majestät Person, Ehr, Whürde, Recht oder Stand etwas vorgenommen würde, noch darein bewilligen oder gehölen, in keinerley Weg, sondern Ewer Majestät Deroselben Erben, Nachkommender Könige zu Böhaimb, vnd Markhgraven in Mährern, Ehr, Nutz vnd Frommen betrachten vnd befördern; Vnd ob Ich verstünde, daß etwas vorgenommen oder gehandelt würde wider Euer Majestät dem sol vnd wil Ich getreulich für sein, vnd Ewer Maj. ohne Verzug warnen, vnd sonst alles das thun, was einem gehorsamen, getreuem Vnterthan gegen seinem Erbherzen gebüret, Getreulich vnd ohngefährde. So wahr mir Gott helffe, die gebenedeyete Mutter Gottes vnd alle Heiligen."

Dieses Jurament würd nach gelegenheit auff die Stände zu formiren sein. Sollen auch nach demselben, so vil die Benennung der Gebenedeyten Mutter Gottes vnd aller Heiligen anlanget, Alle andere Juramenta, sie seind in dieser Vnser Vernewerten Landes-Ordnung gestellet oder nicht, in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern gerichtet und geleistet werden.

III.

Von dem Jurament vnd Aid des Königs, alß Markhgraven in Mährern.

3. So offt sich künfftig zutraget, daß auß Vnsern Erben, ein König als Markhgrav in Mährern die Erbhuldigung in diesem Markhgravthumb nehmen würde, Sol jedesmahls bey dem Hey. Amt, so von dem Bischoff zu Olmütz in der Vornembsten Kirchen gehalten würd, Ihme nachfolgender Aid fürgehalten, vnd Er denselbigen von Wort zu Wort auff das H. Evangelium würcklich leisten vnd nachsprechen, nämblich:

„Wir N. schweren GOTT dem Allmächtigen, der Gebenedeyeten Mutter Gottes, vnd allen Heiligen auff dieses H. Evangelium, daß

„Já N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Mariji matce Boží, a všem Svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkrabí moravskému, králi a pánu, pánu mému nejmilostivějšímu a dědičnému, V. Kr. Msti dědičným a budaucím králům českým a margkrabiatům moravským, věrný a poslušný býti, v žádných radách a schůzkách, kteréžby k aurážce V. Kr. Msti osoby, důstojnosti, řádu a práva se vztahovaly, nesedati ani k nim žádným vymyšleným spůsobem pochlebovati aneb povolovati, nýbrž ke všemu, což by k rozmnožení a zachování důstojnosti, slávy a mocnosti V. Kr. Msti, dědicův i budaucích králův českých a margkrabatův moravských i ke všemu jinému obecnému dobrému slaužilo, fedrovati a napomáhati; a, jestli žebych co takového, cožby proti V. Kr. Msti důstojnosti čelilo, se dověděl, proti tomu beyti a i hned V. Kr. Mst o tom bez prodlení vystřehnauti, a všecko to což věrnému poddanému vrchnosti a pánu jeho dědičnému činiti náleží, od sebe činiti a zachovati, beze všeho umenšení chci. Toho mně dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria a všickni svatí. Amen.“

Tato přísaha má vedle příležitosti a potřeby stavův sformována a vydávána býti. Mají také všelijaké jiné přísahy v tomto Našem dědičném margkrabství moravském, buď že jsau v Zřízení tomto Zemském sepsané aneb nejsau, na tento spuosob, totiž k blahoslavené Panně Mariji a všem svatým, vykonávané a činěné beyti.

III.

O přísaze krále J. Msti jakožto margkrabí moravského.

3. Kolikrát koliv by se budaucně přitrefilo, žeby z Našich dědicuov král jakožto margkrabě moravský slib aneb přísahu od stavův v tomto margkrabství přijímati ráčil, má vždycky při svaté mši, kteráž od biskupa Olomauckého v nejpřednějším kostele držána bude, tato následující přísaha čtena a potom od něho slovo od slova, položíc dva prsty na svaté evangelium, říkána a vykonána beyti:

„My N. přisaháme Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Mariji a všem svatým, na tomto svatém čtení, že nad

Wir über der Catholischen Religion vestiglich halten, menniglich die Justitz administriren, vnd die Stände bey denen von (Titulus) N. N. confirmirten vnd wohlhergebrachten Privilegien hand haben, auch von dem Markhgravthumb nichts veralieniren, sondern vielmehr nach Vnserm Vermögen dasselbe vermehren vnd erweitern, vnd alles das was zu dessen Nutz vnd Ehren gereicht, thun wollen, als Vns Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes, vnd alle Heiligen."

Vnd sol in diesem fall mit laistung der Jurament, so viel die Zeit vnd Ordnung erlaubt, ebener massen, alß wie in Vnserm Erb-Königreich Böheimb gebreuchigen, gehalten werden.

IV.

Von Land-Tägen, vnd wie dieselbige gehalten werden sollen.

4. Nach dem allein Vns vnd denen Nachkommenden Regierenden Königen vnd Markhgraven in Mährern vnd Erben, die Außschreib- vnd Anstellung der Gemeinen Land-Täg, vnd Zusammenkunfften, zustehet vnd gebüret: So sol in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern niemand, was Whürden, Stands oder wesens der oder die auch sein mögen, sich vnterstehen, einigen Land-Tag oder gemeine Zusammenkunfft, ohne Vnsere oder Vnserer Nachkommen vnd Erben zum Markhgravthumb vorgehende gnedigiste Bewilligung, außzuschreiben, oder in einigerley Weise oder Weg, wie solches auch geschehen könte, anzustellen vnd zu halten.

Würde aber solches auff jemanden erwiesen oder beygebracht, So hette derselbe dardurch das Laster der Beleidigten höchsten Majestät begangen, vnd seyn Leib, Leben, Ehr, Hab vnd Gut mit der That verwürckt.

5. Betreffend aber die Contributiones, haben Wir für Vns vnd die Nachkommende Erben zum Markhgravthumb, Vns dahin auß Gnaden resolvirt, daß Wir dieselbigen auff denen Land-Tägen vnd anders nicht, dan gegen gewöhnlichen Reversen, von denen Ständen begehren lassen wollen; Als Vns dan nicht zweiffelt, Vnsere getrewe Stände, Vnsere vnd deß Vatter-Lands jedesmahls vorfallende Nothwendigkeiten Ihnen treuhertzig zu Gemüt ziehen.

vírau svatau katolickau jednospasitedlnau ochrannau ruku držeti, jednomu každému k spravedlnosti dopomáhati a stavy a všecku obci při jim od slavné a svaté paměti (titul N. N.) potvrzených a vydaných privilegiích zachovati, a od margkrabství tohoto nic neodcizovati ani zastavovati, ale raději podle možnosti Naší je rozšiřovati, rozmnožovati, a všecko to což k dobrému a poctivému tohoto margkrabství moravského jest, učiniti. Toho nám dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria a všickni svatí. Amen."

(Poslední odstavec v českém textu schází.)

IV.

O sněmích jak ty rozpisovány a držány beyti mají.

4. Poněvadž toliko k Nám samým a k budaucím kralujícím králům českým a margkrabatům jakožto k pravým dědicům margkrabství tohoto, rozpisování sněmův a jiných sjezdův patří a přináleží: pročež nemá žádný, jakéhož by ten koliv stavu, řádu a povolání byl, v tomto Našem dědičném margkrabství moravském o to, aby sněmy a jiné sjezdy bez obzvláštního Našeho, dědicův a budaucích Našich, k témuž margkrabství daného milostivého dovolení, pod žádným vymyšleným spůsobem rozpisovati a zarážeti se pokaušeti.

Jestli žeby se pak kdo toho dopustil a naň to prokázáno a dovedeno bylo, ten každý v pokutu de crimine læsæ Majestatis, to jest v uražení duostojnosti a mocnosti Naší královské, upadnauti a proto čest, hrdlo a statek skutečně ztratiti má.

5. Co se contribucí doteyče, poněvadž jsme se již předešle v tom i na místě dědicův budaucích Našich proti margkrabství tomuto dědičnému milostivě resolvírovati ráčili, že všelijakých takových contribucí toliko na sněmích obecných a žádným jinším spůsobem, leč s dostatečným reversem, žádati dáti chtíti ráčíme: přitom tehdy toho milostivě pozůstavujíce, té nepochybné naděje k věrným poddanným Naším býti ráčíme, že to vše k srdcím svým připustí a při tom každého času, spuosobu a potřeby i vzdělání vlasti jejich milé šetřiti a při svolování jich k Nám, králi a pánu jejich, náležitau věrnosť zachovati hleděti budau,

Wir auch nicht nachsehen können noch wollen, daß die von Vns begehrte Contributiones, Uns durch unbillliche Conditiones, so etwan gegen Vnserm Königlichen Stand, Hochheit vnd Whürden lauffen möchten, als durch Suchung newer Privilegien vnd Freiheiten, oder dergleichen Vnserer Proposition nicht anhengige einwenden, wie etwan bißhero geschehen, solten conditionirt oder auffgehalten werden.

6. Und dieweil auch auff solchen gemeinen Land-Tägen niemand als Wir vnd Vnsere Nachkommen vnd Erben zum Königreich vnd Markhgravthumb Mährern oder in Vnserm Abwesen, Vnsere Königliche Commissarij, die Wir hirzu jedesmahls verordnen werden, Macht vnd Gewalt hat, die Proposition in deß Lands vorfallenden Noturfften vnd Obligen zu thun: so sol sich keiner, was Whürden, Stands oder Wesens der auch seyn mag, vnterstehen für sich selbsten, ohne Vnsern oder der Nachkommenden Könige vnd Erben zum Markhgravthumb sonderbahren gnedigisten Befelch, etwas, es treffe an was es wolle, denen Ständen zu proponiren vnd zur Berathschlagung Münd- oder schrifftlich fürzubringen.

Vnd da gleich jemand sich dessen vnterfangen würde, Sol jedoch nit allein solches keines Wegs attendirt, sondern auch derselbe Verbrecher, der sich also Vns in Vnser Königliches Ambt einzugreiffen gelüsten lassen, gestalten Sachen nach, mit allen Vngnaden vnd Ernst gestrafft werden. Hette aber jemand bey gemeinen Land-Tägen etwas anzumelden, das Vns oder Vnsern Nachkommen vnd Erben zum Markhgravthumb oder aber dem Land vnd dessen Inwohnern zu guetem gereichen möchte: So kan Er solches vnd darneben sein Guet-Achten Vns, als dem Regierendem König vnd Markhgraven, Mündlich oder in Schrifften vnterthänigist zu erkennen geben, damit Wir hierauff die Notturfft gnedigist anzuordnen wissen mögen. In andern geringen sachen aber, die da Vnser Person, Hochheit, Authoritet vnd Regalien nit antreffen, dieselben mögen die Ständ mit Vorwissen, Consens vnd Bewilligung Vnserer Land-Tags-Commissarien proponiren vnd resolviren.

7. Ferner so setzen, ordnen vnd Wollen Wir, wan auff Gemeinen Land-Tägen, auff einen oder den andern Puncten der Proposition Vmbfrag gehalten vnd der Anwesenden auß denen Ständen Vota colligirt werden, Daß ein jeder hierauff in seyner Ordnung

Aniž to budaucně přehlídati chtíti a moci ráčíme, aby ty a takové od Nás na sněmích obecných žádané contribucí a sbírky Nám skrze nějaké neslušné veymínky, kteréž by k aurážce důstojnosti a vyvýšenosti Naší královské se vztahovaly, jako v vyhledávání a žádání od Nás nových privilegií a svobod aneb k těm podobných věcí, jenž by v proposití Naší pojaté nebyly, tak jakž se to až posavad činívalo, zastavovány a zadržovány byly.

6. A poněvadž též na takových obecných sněmích žádný mimo Nás a budaucí dědice Naše, když bychom v království českém aneb v margkrabství moravském zůstávati ráčili, aneb v nepřítomnosti Naší Našich královských commissařův, kteréž My k tomu každého času nařiditi ráčíme, nětco v nastalých potřebách zemských proponírovati a přednášeti moci a práva nemá: pročež nemá žádný, jakého ten koliv řádu, stavu a povolání býti může, bez Našeho neb dědicův a budaucích Našich k margkrabství tomuto daného milostivého poručení, aby stavům nětco, nač by koliv se to vztahovalo, buď austně nebo skrze spis přednášeti a k uvážení podávati měl, toho se dopauštěti.

A byť pak někdo o to se pokusil, tehdy to nemá žádným způsobem od něho slyšáno, ale takový přestupník, kterýž se tak Nám v auřad Náš královský všetečně vtírati opovážil, vedle velikosti aučinku v nemilost upadnauti a přísně ztrestán býti. Měl-liby pak někdo nětco takového, což by Nám, dědicům a budaucím potomkům Naším aneb ku obecnímu dobrému všech obyvatelův se vztahovalo, na obecném sněmě přednášeti: tehdy může a má to vše i s zdáním svým nejprvé Nám, králi a pánu svému, austně nebo skrze spis oznámiti a k uvážení podati, tak abychom My, což by v tom zapotřebí bylo, nařiditi a to zaopatřiti dáti ráčili. V jiných menších věcech, kdež by se Nás, mocnosti a důstojnosti Naší královské, regalií Našich netýkalo, mohau sami stavové s vědomím a povolením commissařův Našich přednášeti a to uvažovati.

7. Dáleji o tom milostivě ustanovovati a nařizovati ráčíme: Jestli žeby na obecním sněmu na jeden nebo více puňktův z proposití potaz držán a od přítomných z stavův zdání shromažďována a požadána byla, aby jedenkaždý své zdání vedle

seyn Votum ablegen, vnd keinem andern eingreiffen, noch auch durch einen andern seyn Votum zu proponiren Macht haben sol, Er wäre dan so vbel beredet, daß er dasselbige selbsten nicht thun könte, Auff welchen Fall er den nechsten, so neben Ihm sitzt, erbitten vnd durch Ihn sein Votum anzeigen lassen mag.

Dagegen aber soll keines wegs zugelassen noch erlaubt seyn, daß sich auff Gemeinen Land-Tägen etliche heimblich oder offendlich zusammen rottiren, vnd durch einen auß ihrem Mittel oder andern etwas münd- oder schrifftlich fürbringen lassen mögen, Vnangesehen solches treffe gleich Ihr Votum vnd Meinung auff die beschehene Proposition oder sonsten an was es wolle.

Würden aber einer oder mehr sich solcher Vnserer Königlichen Constitution vnd Verbot zuwider, dessen vermessendlich vnterstehen, Sol jedoch dasselbige münd- oder schrifftliche Fürbringen ebenmessig nicht attendirt noch angenommen, wie auch darzu die Jenigen, so sich also zusammen rottirt, fürnemblich aber der, welcher von der andern wegen den Fürtrag gethan, oder die vbergebene Schrifft gestellt, oder solche dem Concipisten angegeben, neben andern Rädelsführern von Vns oder denen nachkommenden Königen vnd Erben zum Königreich vnd Markhgravthumb, mit allen Vngnaden Ernstlich, ja nach beschaffenheit des Verbrechens, auch als Rebellen vnd Beleidigere der Höchsten Majestät, an Leib, Ehr vnd Gut gestrafft vnd hierinnen niemand was Whürden, Standes oder Wesens, der auch sein mag, verschonet werden.

8. Wir behalten auch Vns vnd Vnsern Erben nachkommenden Königen vnd Markhgraven in Mährern außtrucklichen bevor, in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb Gesätz vnd Recht zu machen, vnd alles das jenige was das Jus legis ferendæ, so Vns als dem König vnd Markhgraven allein zustehet, mit sich bringt. In welchem Wir Vns aber nit werden lassen entgegen sein, Vnsere getreue Stände in einem vnd andern zuvorhero zu vernehmen.

V.

Von Bestellung der Land-Aembter vnd dem Land-Recht.

9. Betreffend Vnser Königliches Land-Recht vnd die Königliche Land-Aembter: Wie wol es bey Vnserm vnd der nachkommenden

pořádku a sedění jeho, bez překážky jinému v řeči, sám od sebe ani skrze jiného přednášel, leč by to se při některém z stavů nacházelo, žeby pro nedostatek veymluvnosti bezelstně s to býti nemohl; tehdy v té a takové potřebě může se vedle sebe sedícího dožádati a skrze osobu jeho zdání své přednésti dáti.

Naproti tomu nemá žádným spůsobem k tomu, aby na obecních snémích někteří sami, buď tajně aneb zjevně, spolu se scházeli a skrze jednoho z prostředku jejich aneb někoho jiného nětco austně nebo skrze spis, byť pak i to k zdání a mínění jejich s propositi se srovnalo, přednášeti povolováno býti.

Pakliby kdo toto Naše královské ustanovení a zápověď přestaupil a nětco takového přednášel, nemá takové přednášení jeho austní neb skrze spis slyšáno a čteno býti, nýbrž ti a takoví rotníci, obzvláštně pak ten, kterýž to na místě jiných přednášel, podaný spis spisoval, aneb spisovateli, jakby postaven býti měl, radil a napomáhal, podle jiných buřičův a redlfírerův od Nás, dědicův a budaucích králův českých a margkrabatův moravských, podle nemilosti, vedle provinění jeho jakožto buřič a aurážce důstojnosti a mocnosti Naši královské, na cti, hrdle i statku, bez ušetření osoby, stavu, řádu a povolání, ztrestán beyti.

8. Toho pak Sobě, dědicům i budaucím králům českým, margkrabatům moravským, znamenitě vymienovati ráčíme, abychom v tomto Našem dědičném margkrabství moravském mohli a moc jměli všelijaká zřízení a práva vydávati, tak jakž se Nám samým vedle důstojnosti a mocnosti královské a margkrabské vlastně přísluší a přináleží. Však prvé nežli bychom co toho nařídití chtíti ráčili, o tom v jedné i v druhé příčině věrným Našim milým milostivě pro zprávu věděti dáti chtíti ráčíme.

V.

O sazení auřadův a saudcův zemských.

9. Co se saudu zemského a jiných Našich zemských a královských auřadův doteyče, ačkoliv to vždycky při Naší samé

Königen vnd Markhgraven gnedigistem belieben vnd gefallen je vnd alleweg stehet, bey wehm Wir oder Sie, Vns wegen ersetzung eines oder mehr Aembter, Berichts vnd Raths erholen, vnd wehm Wir hierauff ein oder das ander Ambt gnedigist aufftragen vnd anvertrauen werden; Jedoch aber, damit durch solches Vnser Land-Recht vnd andere Aembter, menniglich die heilsame Justitz desto besser ertheilt, wie auch sonsten Vnser vnd deß Lands gemeiner Nutz, Auffnemen vnd Wolfahrt besser befördert werde: So wollen Wir, vnd nach Vns, Vnsere Nachkommen vnd Erben jedesmahls mit Einziehung gnugsamben Berichts, dahin trachten, daß von Vns dieses Vnser Land-Recht vnd andere Aembter mit Verständigen vnd tauglichen Personen, die im Land angesessen, versehen werden.

10. Wan einer in Malefitz oder Trew vnd Ehr antreffenden Sachen, stracks anfänglich seine Klag bey Vnserm Land-Recht angebracht hette, vnd es an dem wäre, daß dem Beklagten sein Leib vnd Leben, oder auch Trew vnd Ehr mit Vrtheil vnd Recht abzusprechen: So sol Vnser Land-Recht, die verfaste Vrtheil vor der Publication, Vns oder dem jedesmahls Regierendem König vnd Markhgraven, zu Vnser Resolution vnterthenigist überschicken, vnd zuvor vnd ehe wir Vns drüber gnedigist entschlissen, dieselbe nicht eröffnen, weniger mit der Execution volstrecken.

Wie es aber in andern Sachen, wan in Vnserm Land-Recht Vrtheil gesprochen, vnd darvon die Revision an Vns begehrt, gehalten werden sol? Würd hierunden in dem Titul „Von der Revision" mit mehrerm außgeführt.

VI.

Von der Gebühr vnd Schuldigkeit der Inwohner des Markhgravthumbs Mähreru, in Sachen so den Krieg betreffen.

11. Ob wol Wir Vns allezeit vielmehr den heilsamen Friden belieben lassen wie noch, als daß Wir unnötige Krieg anzufangen begehrt hetten, vnd derowegen die Ständ vnd Inwohnere dieses Vnsers Erb-Markhgravthumbs künfftig mit Krieg, so vil immer möglich, gnedigist gerne verschonen wollen; Jedoch aber da es sich zutrüge, daß einer oder mehr ausser- oder innerhalb Lands sich gegen Vns oder Vnsern Nachkommen vnd Erben zum Markhgravthumb,

dědičné a budaucích králův českých a margkrabatův moravských, milostivé a dobrolíbezné vůli pozůstávalo a pozůstává, abychom My neb oni po Nás od koho koliv a kdy koliv o osazení saudův zemských a jiných auřadův zprávu a radu vzíti a koho koliv na takový auřad milostivě voliti mohli: však aby skrze takový saud Náš zemský i jiní auřadové jednomu každému tím lépeji spravedlnosti udělovali a skrze to Naše i vší země obecné dobré zrůst svůj bráti mohlo: pročež ráčíme to a po Nás dědicové a budaucí Naši v obzvláštní a milostivé paměti jmíti, abychom vždycky s dobrau radau a podle dostatečné zprávy věrných Našich milých saud Náš zemský i jiné auřady osobami hodnými, rozumnými, kteříž by v zemi usedlí byli, osazovali.

10. Item, jestli žeby kdo v malefických a cti a víry se dotýkajících věcech hned při počátku žalobu svau před saud zemský přednesl, a na tom by bylo, že by obžalovaný cti i hrdla odsauzen býti měl: tehdy má Náš saud zemský takový ortel před publikováním jeho Nám, budaucím kralujícím králům a margkrabatům, k Naši resolucí poddaně odeslati, a prvé nežli bychom My na tom milostivě a dokonale ustrnauti neráčili, jeho neodvírati, mnohem méněji s executí přistupovati.

V jiných věcech jestli by kdo po vynešení ortele saudu zemského k Nám, králi a pánu svému, za revisí žádati chtěl, jak by v tom od jednoho každého postupováno býti jmělo, dole pod titulem „O revisí“ obšírněji poznamenáno najde.

VI.

O veypravách vojenských, jakby se potom obyvatelé margkrabství moravského chovati a postupovati jměli.

11. Ačkoliv po všecken čas vždycky jsme raději v stálém a svatém pokoji Naše zalíbení jmíti a jeho lépe nežli bezpotřebných válek puovodem a začátkem býti ráčili, i na tom ještě zůstávati a Našich věrných stavův a dědičných poddaných margkrabství tohoto budaucně, co nejmožněji bude, před všelijakými válkami ušetřiti a chrániti chtíti ráčíme. Nežli trefilo-liby se, že by někdo sám aneb s pomocníky svými v zemi aneb ven

heimb- oder offendlich aufwerffen, mit gewaffneter Hand widersetzen oder etwas machiniren, oder aber Wir oder ermelte Nachkommende Markhgraven vnd Erben sonsten mit böser Correspondentz, Krieg, Vnruhe vnd Vheden angefochten würden: So sol nit allein ein jeder Vnser Landsaß vnd Vnterthan, welcher dergleichen Practick in Erfahrung gebracht oder hierumb wissenschafft hette, dieselbige Vns oder obgedachten Vnsern Nachkommen vnd Erben, bey Vermeidung der Straff der Beleidigten Majestät, getreulich eröffnen; Sondern es seind auch alle Stände vnd Inwohner dieses Vnsers Erb-Markhgravthumbs sämtlich vnd ein jeder insonderheit schuldig vnd verbunden, Vns vnd denen Nachkommenden Markhgraven vnd Erben, als Ihrem rechtem Natürlichem Erb-Herren in allweg zu assistiren, vnd alle mögliche Hülff zu leisten, Auch, nach dem Sie auff Vnsern oder Ihren gnedigisten Befehl deßhalben auffgefordert vnd ermahnt worden, bey Verlust Leib, Ehr vnd Guts, auch Vermeidung der Straff der Beleidigten Höchsten Majestät, zu pariren vnd auff zu sein, vnd auff die Ihnen ernante Zeit vnd Oerter, entweder selbsten sich gehorsambist einzustellen, oder ja, wofern einer oder mehr auß rechten Ehehafften, Persönlich nit erscheinen könten, taugliche Personen mit Ihrer Macht unfehlbarlich zu schicken.

12. Es sol niemand einige Kriegswerbung, Musterung, oder andere dergleichen Zusammenvergätterung, vnter was prætext es auch geschehen mag, heimblich oder offendlich vornemmen, oder aber einig gemustert oder vngemustertes Kriegsvolck im Land durch oder einführen, es sey dan Ihm solches von Vns oder einem Nachkommenden Markhgraven vnd Erben zum Königreich vnd Markhgravthumb, genedigist anbefohlen oder bewilliget worden, vnd Er darüber ein Patent oder Schein von Vns auffzuweisen hette. Würde sich aber jemand, er sey gleich Vnser Vnterthan oder ein Außländer, hierwider in einem oder dem anderm, was obgemelt, vermessendlich vergreiffen: So solle gegen Ihm, vnangesehen was Whürden, Stands oder Wesens der auch sein mag, als gegen einem Zerstörer des gemeinen Fridens, verfahren, vnd Er von Vns, gestalten Sachen nach, an Leib, Ehr vnd Gut gestrafft werden.

VII.

Von Verbündnussen vnd Conspirationen.

13. Demnach Fœdera vnd Verbündnussen einzugehen oder auffzurichten, zu was End vnd gegen wehme sie auch angesehen sein

z země proti Nám aneb budaucím dědicům Našim margkrabství tohoto, tajně neb zjevně se puntoval, zbrojně táhl a zemi hubiti i vždy Nám, dědicům a budaucím Našim, skrze nesvornost válku a nepokoj začínati a příčinu k rozbroji dávati chtěl: tehdy má netoliko jedenkaždý usedlý poddaný Náš, ktereyž by se takové practiky jakým koliv spůsobem dověděl a domakal, Nám a již jmenovaným dědicům a budaucím Našim, pod uvarováním pokuty uražení důstojenství královského neprodleně oznámiti, ale jsau také povinni všickni stavové a obyvatelé margkrabství Našeho dědičného, společně a rozdílně, Nám, dědicům Našim, budaucím margkrabatům, jakožto jejich pořádné přirozené dědičné vrchnosti, nyní i na časy budaucí, proti ním vedle jejich nejvyšší možnosti napomáhati, a kdyby koliv od Nás aneb od budaucích dědičův Našich za tau příčinou povoláni a napomenuti byli, pod ztracením cti, hrdla i statku a uvarování se pokuty de crimine læsæ Majestatis, i hned zhůru beyti, v místa jim vykázaná, buď sami osobně, anebo kdyby toho některý sám z jistých a možných příčin bezelstně vykonati nemohl, pošlíc osobu hodnau na svém místě, táhnouti a takovým protivníkům odpírati.

12. Nemá též žádný verbuňkův, mustruňkův anebo těm podobných svolávání, pod jakýmkoliv titulem by se to státi mohlo, tajně neb zjevně, sobě zarážeti a nižádného lidu, mustrovaného neb nemustrovaného, do země aneb skrze zemi vésti, bez Našeho, dědicův a budaucích Našich obzvláštního margkrabství Našeho daného milostivého povolení a poručení, s dostatečným toho skrze patenty a svědectví Naše ukázáním. Jestli by pak kdo, buď on náš poddaný aneb cizozemec, v jednom neb druhým postižen byl, tehdy má se proti němu v tom, neušetřujíc žádného řádu, stavu aneb povolání jeho, jakožto k rušiteli obecného pokoje zachovati a od Nás na cti, hrdle i statku ztrestán býti.

VII.

O společnosti a závazcích jedněch s druhými.

13. Poněvadž v tomto margkrabství moravském žádnému jinému mimo Nás, krále a pána jejich, v jaké smlauvy a společ-

möchten, niemands anderm in diesem Markhgravthumb als dem König vnd Markhgraven gebüret, Zu dem auch der Außgang vnd die gemeine Erfahrnheit numehr gnugsamb zu erkennen gegeben, was für verderblichen Jammer vnd Vnheil die wider Vns, als den ordendlichen König, Markhgraven vnd Erb-Herrn vorgangene Conspirationes vnd Verbündnussen in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb vnd sonsten allenthalben angerichtet: So wollen Wir vor Auffricht- oder Einwilligung aller vnd jeder Verbündnussen, Zusammenverknipffungen vnd Conspirationen, mit weme inner- oder ausserhalb dieses Markhgravthumbs sie auch geschehen möchten, hiemit menniglich nochmals gantz Ernstlich gewarnet haben.

Würde aber ins künfftig auff Jemand, was Stands, Whürden oder Wesens der auch sein mag, erfunden, daß Er mit einem oder mehr inner- oder ausserhalb dieses Markhgravthumbs, wider Vns oder einen Nachkommenden König, Markhgraven vnd Erben zum Königreich, heimblich oder offendlich conspirirt, oder auch, daß er sich sonsten in einige andere Verbündnuß oder Fœdus, auß was Vrsachen oder vnter welchem Schein vnd prætext es auch geschehe, ohne Vnseren Willen einliesse: So sol gegen Jhm, als dem jenigen, welcher das Laster der Beleidigten Höchsten Majestät begangen, mit vnnachlässiger Straff an Leib, Leben, Ehr, Hab, vnd Gut, aller Schärff nach, verfahren werden.

VIII.

Von Jahrmärckten, Schlössern vnd Vestungen, auch Auffricht- vnd Steigerung des Zols vnd Mauten.

14. Wir wollen in diesem Markhgravthumb, das Vnns allein zustehen solle so wohl Wochen- als Jahrmärckte, wo, wan vnd wie viel Sie deren wollen, zu ordnen vnd zu setzen; So hat derowegen niemands Macht, ohne Vnsere oder der Nachkommenden Regierenden König vnd Erben zum Markhgravthumb gnedigiste Bewilligung einigen Jahr- oder Wochenmarckt irgendswo anzůstellen: Deßgleichen ist auch niemanden erlaubt, in diesem Erb-Markhgravthumb eigenes Fürnehmens eine newe Stad, Schlos, oder Vestung zu bauen vnd mit Mauern zu bevestigen, oder eine alte Stad, oder Vestung einzureissen, es wäre dan Jhm solches von Vns oder denen Nachkommenden Regierenden Markhgraven vnd Erben zum Markhgravthumb, gnedigist bewilliget.

nosti k jakému koliv cíli a proti komu koliv by se ty díti mohly, vcházeti nenáleží; jakož jakey aužitek předešle takové proti Nám, pořádnému králi a margkraběti a pánu, pánu jich dědičnému, učiněné a vykonané smlauvy a spuntování s sebou přinesly a v jakau zhaubu a nenabytau škodu toto margkrabství moravské uvedly, samé skušení před očima toho dosvědčuje: pročež to neproměnitedlně jmíti chceme, aby budaucně takovy smlauvy, společnosti a puntování nikdá více s žádným v zemi anebo ven z margkrabství tohoto moravského se nedály a jedenkaždý skutečně toho se vystříhati hleděl.

Pakliby to budaucně na někoho, jakého koliv stavu, řádu a povolání se našlo, že by ten s jedním anebo více v zemi aneb ven z margkrabství tohoto proti Nám, dědicům a budaucím králům českým a margkrabatům pravým dědičným margkrabství tohoto, tajně neb zjevně, se puntoval anebo se v nějaké jiné smlauvy a confederací z jakých koliv příčin a pod jakým koliv titulem bez povolení Našeho vydával: má k tomu každému jakožto přestupníku aurážky důstojenství Našeho královského přistaupeno a ten takový na cti, hrdle a statku vedle přísnosti s neproměnitedlnau pokutau ztrestán býti.

VIII.

O jarmarcích, zámcích a pevnostech, též o vysazování a zvyšování meyt a cel všelijakých.

14. Dáleji i to milostivě chtíti míti ráčíme, aby Nám samým trhy a jarmarky, kde koliv a kolik koliv by jich od Nás žádáno bylo, nařizovati a dávati příslušelo. Nemá tehdy žádný té moci mieti, aby bez Našeho a budaucích králův českých jakožto pravých dědicův margkrabství tohoto, milostivého povolení jaké jarmarky a trhy sobě zarážeti měl. A aniž toho komu v tomto Našem dědičném margkrabství moravském dovolovati ráčíme, aby svývolně nějaké nové město, zámek nebo pevnost stavěti a to zdmi obehnati, anebo staré město a pevnost zbořiti moc měl, lečby jemu toho od Nás nebo budaucích králův a margkrabat moravských jakožto pravých dědicův margkrabství tohoto dovoleno bylo.

Welche Mainung vnd Beschaffenheit es auch mit denen Zöllen vnd Mauten hat, daß nämblichen niemanden in disem Markhgravthumb, was Whürden, Stands oder Wesens der auch sein mag, zugelassen ist, einigen Zol oder Maut zu Wasser oder Land, es geschehe gleich vnterm Nahmen eines Auffschlags, Fahrzinß, Fahrgelds, Weggelds, Bruckengelds, Marckgelds, oder wie solcher Zol sonsten genant werden kan, eigenes Gewalts, ohne Vnsern oder des Nachkommenden Regierenden Markhgraven Consens vnd Begnadung hinfortan von newem auffzurichten oder einigen alten Zol zu ersteigern.

Wir wöllen aber durch disen Vnsern Articul im wenigisten nit præjudicirn denen Privilegien vnd erhaltenen Juribus der Bischoffen von Olmütz vnd derselben Kirchen.

Inmassen Wir Vns dan in Krafft dessen, nit allein gegen dem Jenigen, von denen etwas dergleichen, wie obvermelt, entweder mit Erbawung Newer oder Abreissung alter Vestungen oder auch Auffrichtung Newer Zöl vnd Mauten zu Abbruch vnd Verachtung Vnserer Königlichen Hochheit vnd Regalien, vorgenommen werden, Vnser ernstliches Einsehen vorbehalten haben, sondern auch hinfüro wider die, welche sich dißfals solcher Satzung zuentgegen, Vns in Vnser Königlich Recht vnd Regalien Eingriff zu thun gelüsten lassen möchten, gleicher weise mit vnaußbleiblicher straff verfahren werden sol.

Würde aber Jemand von Vns oder Vnsern Successoren am Königreich vnd diesem Markhgravthumb, einen Newen Zol vnd Maut oder Erhöhung deß Alten, durch vngegründete narrata oder mit verschwigener Wahrheit außbringen: So ist dehme oder denen, so diese Begnadung des Zols zu Schaden gereicht, vnverwehrt sich vor Vns oder dem jedesmahls Regierendem Markhgraven vnd Erben, bey Vnserer Königlichen Böhemischen Hoff-Cantzley, wider denselben gebürlich zu beschwären vnd vmb Abschaffung solchen Newen oder erhöchten alten Zols vnterthänigist anzusuchen.

IX.

Von Nobilitationen vnd Wappens-Brieffen.

15. Wan einer von Vns oder Unsern Nachkommen, vmb seiner getrewisten Dienst oder anderer Vrsachen willen, von newem Nobilitirt vnd mit einem Adelichen Wappen begnadet würd: So ist derselbe schuldig, sich zuforderst dem ihme hierüber ertheiltem Königlichem

Podobným spůsobem s strany cel a meyt žádnému v margkrabství tomto moravském, jakého by ten koliv stavu, řádu a povolání byl, k tomu se nepovoluje, aby sobě nějaká cla a meyta, buď po vodách neb po zemi, pod jakými koliv jmeny, aufšlogy, průjezdy z cest a z mostův aneb jakby tyž clo jmenováno býti mohlo, z vlastní moci, bez Našeho aneb budaucího margkraběte povolení a obdarování, znova zarážeti anebo staré clo zvyšovati měli.

Však tento náš artikul nemá býti proti privilegium a starodávním právům biskupa Olomouckyho i vší věrné capitoly.

V tom tehdy sobě mocí tohoto artikule proti těm, kteříž by nětco takového, což nahoře dotknuto, buď skrze stavení nových a boření starých pevností nebo skrze zarážení sobě nových cel a meyt, na ujmu a zlehčení duostojnosti a regalií Našich královských před sebe vzali, toto přísně vymienovati ráčíme, aby proti ním jakožto přestupníkům Našeho nařízení, kteříž v Naší královskau moc, právo a regalie sahati se opovážili, podobným spuosobem s neproměnitedlnau pokutau přistaupeno a to na nich v skutku vykonáno bylo.

Jestli žeby pak kdo od Nás anebo budaucích potomkův, successorův Našich, pravých dědicův království a margkrabství tohoto, nové clo, meyto anebo zvýšení starého meyta bez gruntovního a pravého oznámení, to jest, skrze zatajení pravdy sobě obdržel a vysazeno jměl: tehdy tomu milostivě povolovati ráčíme, aby ten aneb ti, jenžby to nové vysazení a nadání meyta ke škodě s'aužilo, o to při Nás a budaucích Našich, králích českých a margkrabí moravských, při kancelláři Naši české dvořské proti těm se ohlašovati, ztěžovati a o zastavení takového meyta žádati a pohledávati mohli.

IX.

O dávání majestátův erbovních a nobilitatí.

15. Jestli žeby kdo od Nás aneb budaucích Našich, pro jeho věrné služby aneb z jiných hodných příčin erbem na znamení vladyctví obdařen byl: tehdy jest se povinen tak, jakž list Náš královský jemu na to daný ukazuje, v svém stavu a k stavu

Brieff gemäß vnd dan ferners in seynem Stand, vnd gegen seynes Stands Genossen also vnd dergestalt zu verhalten, wie solches von Alters üblich herkommen ist. Vnd sol auch demselben zuvor vnd ehe er in Stand an- vnd auffgenommen würd, vnd dan von solcher Zeit an, ihme vnd seynen Nachkommen biß in das dritte Glid exclusive anders nicht, als auff Böheimisch „Slowutnému Panossy“ geschriben, vnd von keinem Ambt ihme oder ihnen der Titul dem Edlen, Ehrnvesten, oder auff Böheimisch „Urozenému Wládyce“, wie denen alten Geschlechtern auß der Ritterschafft (als denen Sie nit gleich zu achten) gegeben, sondern erst seyne Nachkommen, so nach der Nobilitation oder Erlangung des Wappens sich, wie gemelt, im dritten Glid befinden, mit jetztberürtem Titul gewürdigt werden; Es wäre dan, daß Wir oder die Nachkommende Römische Kaiser oder Könige, oder Vnsere Successores an diesem Königreich, einem oder dem andern in dem vber seyne Nobilitation und Wappen gegebenem Königlichem Privilegio, wegen seyner erzeigten getrewisten Dienst, oder auß andern Vrsachen anderweit begnadeten, In welchem Fall es vngehindert dieses Gesätzes, bey der Buchstablichen Versehung eines jeden Privilegij billich verbleibt vnd gelassen würd, Wie auch die jenigen, so bißhero von Vns in den Adelsstand erhebt worden, Ihrer Privilegien allermassen, wie sie lauten, geniessen sollen.

16. Da aber jemand, der nicht frey, sondern einem Herzen mit Vnterthänigkeit zugethan, bey Vns oder Vnsern Nachkommen vnd Erben zum Königreich, die Nobilitation vnterthänigist suchen würde, Sol er damit nicht gehört werden, zuvor vnd ehe er von seyner Obrigkeit einen ordendlichen Schein fürgebracht, daß er seyner Dienstbarkeit entlassen. Vnd ob er schon hierüber etwan mit verschwiegener Wahrheit, einen Adelsbrieff außbrechte, Sol er jedoch nicht allein desselbigen nicht zu geniessen haben, noch dardurch von seyner Erbherzschafft loß vnd ledig gemacht sein, sondern auch noch darzu mit gebürender Straff angesehen werden.

X.

Von Confiscirten Güttern vnd Geleiten.

17. Wan in diesem Marckgravthumb von freventlichen Mutwilligen Leüthen dem Land, Städen oder absonderlichen Personen feindlich abgesagt, vnd sie von Ihnen bevhedet, vnd also dardurch, oder auß einer andern hochsträfflichen Vbelthat, Ihre Hab vnd Gütter der Marckgraven verwürckt werden, So sol der König alß Marckgrav allein seines gefallens vnd sonsten niemand, darmit zu disponiren, zu thun und zu lassen haben.

svému se zachovati, jakž od starodávna chvalitebně bývalo. A nemá takovému žádnému prvé nežliby do stavu přijat byl, potom až do třetího kolena psáno a od žádného auřadu jemu aneb jím ten titul „Urozenému vládyce", tak jako rodu starožitnému (proto že ještě tomu rovni nejsau) dáván býti, nežli „Slovutnému panoši"; než teprva v třetím kolenu od erbu daného těm bude ten titul „Urozenému vládyce" psáti náležeti. Pakliby někdo od Nás aneb budaucích císařův římských, králův českých a margkrabatův moravských, v tom vydaném královském privilegium za prokázání Nám obzvláštních věrných služeb a z jiných podstatných příčin z Naší obzvláštní milosti nad jiné většího obdarování dosáhl: tehdy ten má při tom bez ujmy tohoto vyměření, jakžto v privilegium slovo od slova zníti bude, zanechán býti, a ti všickni, kteří až posavad od Nás urozeností a erby obdařeni jsau, maje jejích privilegií vedle znění jich pokojně užívati.

16. Jestli by pak kdo, nejsauce sobě svobodny a maje pána dědičného, od Nás aneb budaucích dědičův Naších tohoto margkrabství erbu požádal: nemá prvé nežli by od pána svého dostatečný zhost (že z poddanosti jeho prost a osvobozen jest) ukázal, v tom od Nás slyšán býti. A byť pak pod tím, zatajíc pravdu, majíc pána svého, erb sobě zjednal, ten takovým erbem pána svého zhoštěn nebude, ale ještě pro ten takový aučinek náležitau pokutau ztrestán bude.

X.

O statcích v pokutě odňatých a o glejtích.

17. Jestli by v tomto margkrabství moravském od veytržných a svývolných lidí zemi, stavům, aneb některým osobám nepřátelsky odpověděno bylo, a ty by v tom potřeny byly, tak žeby skrze to anebo jiné na jaký kolivěk neslušný neřad se vztahující přečinění jejich statek na margkrabě v pokutě připadl: tehdy má k J. Kr. Msti jakožto margkrabě vedle milostivé a dobrolíbezné vůle J. Kr. Msti s takovau pokutau vládnauti a o ní nařizovati.

18. Ob wol Wir Vnser Landrecht nicht zu sperzen, sondern demselben jederzeit seinen starcken Lauff zu lassen begehren; Jedoch aber, wan Wir oder die Nachkommende Markhgraven vnd Erben zu diesem Markhgravthum einem oder dem andern ein frey sicher Gleit auß gewissen Vrsachen, so Vns darzu bewegen, gnedigist ertheilen werden: Sol er desselbigen allermassen, wie solches Gleit lauten würd, zu geniessen haben, vnd gedachtes Vnser Landrecht Jhn darbey vngeirzet bleiben zu lassen schuldig sein.

19. Ob woln hiebevor kein Außländer sich in diesem Vnserm Erb-Markhgravthum Mährern, anders nit als auff gewisse Maß vnd weise in das Land einkauffen können, vnd die über Landgütter getroffene Käuff in die Land-Tafel insinuirt vnd eingeschriben werden müssen; Jedoch nach dem Wir dieses Vnser Erb-Markhgravthum Mährern auff die wider Vns entstandene Rebellion mit zulässiger Gewald, Gegenwehr vnd gewaffneter Hand eingenommen, vnd hierauff etlicher Rebellen Gütter, die von Vns confiscirt worden, zum theil Außländern vnd zum theil auch Inländern verkaufft vnd zu kauffen gegeben: So setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß, so viel die Einschreib- vnd Einverleibung der Landgütter anbelangt, Auch in Teutscher Sprach in die Land-Tafel eben der Würdigkeit vnd Kräfften als die Alten sein, vnd alle die jenige Ernstlich gestrafft werden sollen, welche obberürte Käuff vnd Contract, so sich in der Land-Tafel befinden, Sie treffen gleich an wehn sie wollen, In- oder Außländer, auß der Vrsach, daß sie nicht Böheimisch, sondern Teutsch eingetragen vnd einverleibt worden, anzufechten vnd zu hintertreiben sich vnterstehen wollen; Ingleichem sol auch wider die verfahren werden, so obberürte Conträct, darumb daß die Außländer zur Zeit deß auffgerichten Contract im Land nicht angenommen gewesen, in Disputat ziehen wollen.

Wan aber künfftiger Zeit ein Außländer in diesem Markhgravthum ein Landgut kauffen oder durch andere Conträct an sich bringen wil: Sol er solches zu thun nicht Macht haben, es sei dan, daß der Regierende König alß Markhgrav vnd Erbe darein gnedigist bewilliget. Würde aber jemand ohne Consens vnd Verwilligung, in diesem Markhgravthum eine Vestung, Schlos, Stad, Dorff oder ander Landgut einem Außländer, was Stands, Whürden oder Wesens der auch sey, verkauffen, vertauschen, verpfänden oder in einigerley

18. A ačkoliv na tom býti ráčíme, aby saud Náš zemský od Nás nikdy zastavován, nýbrž vždycky při stálém processu jeho zanecháván byl: však kdybychom My aneb budaucí margkrabata jakožto praví dědičové tohoto margkrabství jednomu aneb více z obzvláštních a podstatných příčin, kteréž by Nás k tomu naklonily, svobodný glejt dáti ráčili: má ten a takový toho tím vším spuosobem, jakž mu v témž glejtu ukázáno bude, užíti a saud zemský bude povinen, jeho při tom bez překážky zanechati.

19. A ačkoliv předešle žádný cizozemec mimo jistý spůsob a vyměření do tohoto Našeho dědičného margkrabství moravského za obyvatele přijat býti nemohl, a statkové pozemští od nich kaupení též ve desky zemské vkládáni býti musejí; však poněvadž jsme My toto Naše dědičné margkrabství moravské skrze tu proti Nám, králi a pánu svému vyzdviženau a předsevzatau rebellii, mocí a brannau rukau skrze vítězství od Pána Boha všemohaucího dosáhli a tudy některých buřičův a rebellantův statky na díle cizozemcům a na díle též obyvatelům prodati ráčili: pročež o tom milostivě nařizovati ráčíme, aby co se zapisování a vkládání takových statkův do desk zemských doteyče, byť pak i v německém jazyku, vložené byly, a ti všickni, kteříž by takové smlauvy trhové, kteréž již do desk zemských vešly, proto že jsau v českém jazyku vloženy, naříkati, a to buď cizozemcům aneb domácím obyvatelům zdvihati chtěli, mají proto přísně ztrestáni býti. Podobným spůsobem i ti, jenž by o již dotčené smlauvy proto, že když se ty dály a vykonaly, ještě ti cizozemci do země za obyvatele přijati nebyli, v nějaké spory a hádky se vydávali.

Což jestli by se budaucně přihodilo a že by některý cizozemec v tomto margkrabství moravském statek kaupiti anebo ten skrze jistau smlauvu a porovnání ujíti chtěl: nemá k tomu jemu již více bez Našeho neb budaucích dědicův Našich, králův českých a margkrabat moravských, milostivého povolení povolováno býti. Pakliby někdo přes tento nález Náš bez consensu a povolení které hrady, tvrze, města, dědiny anebo jiné všeliké zboží cizozemci, jakého by ten koliv stavu, řádu aneb povolání byl, prodal, směnil, zastavil aneb jakým koliv jiným spůsobem

andere Weise oder Weg, wie die genant werden mögen, vereüßern vnd darzu würcklich einraumen: So sol nit allein solches abgetretene Landgut, sondern auch das darfür bezahlte, oder im Land versicherte Kauffgeld, oder was sonsten dargegen gegeben oder gethauschet, oder darauff geliehen worden, dem Markhgraven heimfallen vnd verwürckt sein.

Dafern aber Wir oder ein Nachkommender Erb zum Markhgravthumb, einem Außländer ein Landgut darinnen zu kaufen, oder durch andere Conträct an sich zu bringen gnedigist bewilligen, vnd also Ihn zu Vnserm Landman in diesem Markhgravthumb annemen würden: So sol derselbe Vns vor Antretung berürten Landguts, nicht allein den Erbhuldigungs-Aid, nach laut obstehender form sub lit. A. 2. leisten vnd erstatten, sonderm Vns auch darneben einen Revers vnd Verschreibung vnter seinem Petschafft, daß er Vnsern jetzigen vnd künfftigen Constitutionen vnd deß Lands verfassungen vnd Rechten gemeß, sich verhalten, vnd sich darwider keines andern Rechtens noch Gerechtikeit gebrauchen wolle, zu Vnserer Land-Tafel (vnter dessen aber Vnserm Landes-Haubtman) überantworten; vnd darauff Wan Er es bey Gemeinem Land-Tag bey denen Ständen ersuchet, sol Ihm seynem Stand nach, alß dan seyne Session eingeraumbt werden, nämblichen wo Er deß alten Herren Stands ist, in dem alten Herren Stand, da er aber deß newen, in dem newen, deßgleichen welcher deß alten Ritter Stands in dem alten, vnd der deß newen, in den newen Ritter Stand. Solte aber deßhalben etwan ein Streit oder Zweifel bey denen Ständen fürfallen, oder aber Er vermeinen, daß Ihm durch Sie zu kurtz geschehe, Wollen Wir Vns hierüber die Decision vnd Entschied, auff eines vnd des andern Theils vor- vnd anbringen, gnedigist reservirt vnd vorbehalten haben.

Betreffend aber Vnsere Vnterthanen im Königreich Böheimb, Hertzogthumb Schlesien, Markhgravthumb Ober- vnd Nieder-Laußitz; Obwoln dieselbe für keine Außländer in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern, sondern als incorporirt, zu halten seind, vnd derowegen keiner sonderbahren Verwilligung, damit sie sich in Mährern einkauffen oder durch andere Conträct vnd zuläßige weiß Landgütter an sich bringen mögen, hierzu vonnöthen haben: So sol Ihnen doch gleicher gestalt das verkauffte oder in andere Weg überlassene Landgut, zuvor vnd ehe sie Vns derentwegen obangeregten Erbhuldigungs-Aid geleistet, vnd darneben auch einen Revers obvermelten Inhalts zu Vnserer Land-Tafel, wie gemelt, oder Vnserm Landes-Haubtman geliefert haben, nicht abgetreten noch eingeraumbt werden, bey eben-

upustil a skutečně postaupil: tehdy má netoliko takový již postaupený pozemský statek, ale i peníze za něj dané aneb v zemi ujištěné i jiné všecko, což by proti tomu směněno aneb dáno bylo, ztratiti a zámek ten neb zboží na margkrabě plným právem připadnauti.

Jestlibychom pak My aneb budaucí margkrabie jakožto pravý dědič někomu z cizozemcův v tomto margkrabství statek kaupiti aneb skrze jisté smlauvy dosáhnauti, povoliti a tak jeho za obyvatele margkrabství tohoto přijíti ráčili: tehdy bude ten povinen, před postavením a odevzdáním takových statkův netoliko přísahu vedle napřed na listu druhém (*II.* 2) poznamené formy vykonati, ale nad to veyše jistým reversem a zápisem pod pečetí jeho, že se Našim nynějším i budaucím Zřízením Zemským a jinými právy, neodkazujíc a neodvolávajíc se v tom na žádná jiná práva a spravedlnosti, říditi a spravovati chce, to ke dskám Našim zemským (aneb nyní toliko hejtmanu Našemu zemskému) složiti. Načež má jemu i hned, kdyžby toho při stavích margkrabství tohoto pohledával, při sněmě obecním místo jeho ukázáno, a byl-liby z starého rodu z stavu panského, v starém rodu, pakli z nového, též v novém; podobným spůsobem též mezi stavem rytířským, jakž na hoře doloženo, beyti. Jestli žeby pak skrze vykázání téhož místa mezi stavy nějaký spor aneb pochybnost vzešla, tak žeby se ten domníval, že se jemu v tom nějaké zkrácení děje: tehdy ráčíme sobě to v moci milostivě pozůstavovati, o tom na vznešení jedné neb druhé strany dokonale veypověditi, a jak My o tom milostivě vypověditi ráčíme, při tom neměnitedlně zůstaveno beyti má.

Co se obyvatelův a poddaných Naších z království českého, knížetství slezských, margkrabství horních i dolních Lužic doteyče, ačkoliv ti v kupování aneb skrze jisté smlauvy v dosahování pozemských statkův, jsaucí dědičně a věčně k tomuto Našemu dědičnému margkrabství přivtěleni, za žádné cizozemce v tomto margkrabství se nepokládají a na to žádného obzvláštního dovolení nepotřebují: však podobným spůsobem nemá jim toho statku a zboží postaupeno býti, lečby prvé slib a přísahu podle spůsobu svrchu psaného Nám vykonati a takový revers ke dskám Našim nebo hejtmanu Našemu zemskému od sebe odvedli; pod pokutami

messiger Vermeidung obberürter Straffen, welche ein vnd der ander Contrahent oder theil, vnnachläßig zu gewarten hat.

XI.

Von Bergkwercken vnd Müntzen.

20. Anlangend die Fristungen auff Bergkwercke, Stehet es bey Vns, Vnsern Erben vnd Nachkommenden Königen zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, wehm Wir dieselbigen, auff vnterthänigistes Ansuchen, bewilligen vnd geben wollen; Im vbrigen lassen Wir es bey der von weiland Kaiser Maximiliano dem Andern im 1575. Jahr publicirten Bergkwercks-Ordnung gnedigist bewenden, Wollen auch daß derselben in allem nachgelebt werde, Innmassen Wir dan auch, so viel die Müntz betrifft, jederzeit auff solche Ordnung gnedigist bedacht sein wollen, dardurch dem gemeinen Wesen geholffen, Handel vnd Wandel befördert, vnd der Wolstand Vnsers Erb-Königreichs Böheimb vnd Markhgravthumbs Mährern erhalten werde.

Vnd demnach in dieser Vnserer Lands-Ordnung nit alles begriffen werden kan, Wir auch so wenig Vns an Vnserm Königlichem Recht als jemand anderm an seiner Gerechtigkeit etwas endtziehen lassen können; So würd ein jeder Vnserer gehorsamen Vnterthanen, Vnsere Königliche Regalia, so Vns als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern zustehen, sie seind benent oder vnbenent, vermög tragender Pflicht, in schuldige Obacht nehmen, vnd dardurch Vnsere Ehr, Nutz vnd Frommen befördern, vnd Schaden warnen vnd abwenden.

XII.

Von denen Privilegijs wegen Alienation der zur Cammer gehörigen Gütter.

21. Ob wohl die Privilegia, betreffend die Alienation der Gütter, so zur Cammer gehören, voriger Landes-Ordnung mehrern theils von Worth zu Worth einverleibt gewesen; Weil Wir Vns aber dieser vnd anderer Privilegien halber, gegen Vnsern gehorsamen Ständen absonderlich erklären vnd resolviren wollen: Als haben

svrchupsanými, již jeden i druhý contrahent aneb smlauvce neproměnitedlně očekávati má.

XI.

O zdělávání hor, kovův a mince.

20. Co se fristuňkův (lhot) a svobod na zdělání hor doteyče, ráčíme to sobě, dědicům a budaucím králům českým a margkrabatům moravským v moci pozůstavovati, komu bychom My koliv na poddanau žádost takové fristuňky a dovolení dáti ráčili, aby toho užíti mohl; a daleji toho všeho při těch od slavné a svaté paměti císaře Maximiliána druhého leta 1575 vůbec vydaných a vyhlášených artikulích s strany zdělání hor zcela a zauplna milostivě pozůstavovati. Podobným spůsobem, co se dobrého řádu v minci doteyče, ráčíme to každého času v milostivé obzvláštní paměti jmíti, aby tudy obecnímu dobrému pomáháno a jeden každý v svém handle a obchodu fedrován beyti a tudy Naše dědičné království české a margkrabství moravské v dobrém řádu a spůsobu zachováno beyti mohlo.

A poněvadž v toto Naše Zřízení Zemské vše, cožby zapotřebí bylo, pojato býti nemůže a My sobě Našeho práva a spravedlnosti tak jako i někdo jiný z rukau odnímati dáti neráčíme: pročež bude jedenkaždý Náš věrný poddaný povinen, Naše královské regalie a příslušenství, kteréž Nám jakožto králi českému a margkraběti moravskému vlastně náležejí, buď že jsau tu tyto jmenované aneb ne, vedle závazkův jednohokaždého v náležitém pozoru míti, a skrze to čest a slávu Naší a užitek a všecko dobré rozmnožovati napomáhati, a naproti tomu před svau vlastní škodau se vystříhati.

XII.

O privilegiích a neodcizování statkův komorních.

21. Ačkoliv privilegia, vztahující se na neodcizování statkův komorních, v předešlém Zřízení Zemském na větším díle slovo od slova vepsány a uvedeny byly: však poněvadž jsme se za příčinau těchto i jiných privilegií k věrným a poddaným Našim obzvláštně prohlásiti a resolvírovati ráčili, uznali jsme za

Wir gnedigist befunden, daß es vnvonnöthen die Worth derselben Privilegien diß Orths inseriren zu lassen.

XIII.

Von der Religion.

22. Anlangend die Religion – Demnach kundbar vnd am Tage, daß nicht allein die Spaltung der Religion von der zeit an, als sich dieselbe in Vnserm Erb-Königreich Böheimb vnd incorporirten Landen erhaben, grosse Kriege vnd Vnheil verursacht, auch daß die so sich Stände sub Utraque genennet, vnterm prætext Ihrer zu vnterschiedenen Zeiten außgewürckten absonderlichen Privilegien vnd Satzungen Vrheber vnd Anfänger der wider Vns entstandenen hochabscheulichen Rebellion gewesen; Vnd aber Wir, nach dem Wir dieses Vnser Erb-Markhgravthum durch kostbare schwäre Kriegsrüstungen sambt dem Königreich Böheimb widerumb erobert, Vns gnedigist resolvirt, Wie es, zu besserer Verfassung desselben vnd Verhüttung dergleichen hochschädlichen Trennungen vnd daher besorglichen Gefahr, in gedachten Vnserm Erb-Königreich vnd Markhgravthum Mährern mit der Religion gehalten werden sol: Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß nicht allein über dem was Wir in Religions sachen von Zeit der Vns von Gott verlihenen Victori in diesem Vnserm Erb-Markhgravthum, durch vnterschiedene Resolutiones gnedigist angeordnet, stät vnd vest gehalten, sondern auch alles was demselben zuwider, vnd Vnserer Heiligen Catholischen Religion zu Abbruch, Nachteil vnd Præjudiz bey vorgehenden zeiten, durch Land-Tags-beschlüsse, Reversalien, Resolutionen, Privilegien, oder andere Satzungen vnd Ordnungen, wie die Nahmen haben mögen, statuirt, vnd von denen Ständen, so sich sub Utraque genent, zu welcher Zeit auch solches immer geschehen, zu ihrem favor außbracht, erhalten oder geschlossen, jetzt vnd zu ewigen Zeiten cassirt sein vnd bleiben Auch alle die jenigen, so solches widerumb auff die Bahn bringen vnd moviren wolten, für offendliche Zerstörer deß gemeinen Fridens, ipso facto gehalten werden vnd Leib, Ehr vnd Gutt verlohren haben; Wie dan auch hinfüro kheiner ins Land oder in Stätten, Er sey dan Vnserer H. Catholischen Religion zugethan, angenomben werden sol.

zbytečné býti, tuto ta privilegia slovo od slova inserirovati a vložiti dáti.

XIII.

O náboženství.

22. Co se náboženství doteyče — poněvadž to vůbec vědomé a zřejmé jest, kterak rozdvojení v náboženství hned od toho času, jak se v Našem království českém i v jiných přivtělených zemích počalo a vyzdvihlo, netoliko veliké války a roztržitosti vzbudilo a s sebou přineslo, ale i v této, proti Nám nedávno povstalé rebellii ti, kteříž se stavové pod obojí jmenovali, pod praetextem jejich v rozdílných časech vymožených privilegií zastávání toho všeho počátkem a příčinau byly, tak že My, poněvadž jsme již toto Naše dědičné margkrabství skrze dosti těžké a veliké vojenské náklady, spolu i s královstvím českým brannau rukau zase dosáhnauti a k poslušnosti Naší přivésti přinuceni byli, v tom jsme se na konec pro lepší upevnění a uvarování k těm podobným rozdvojení a odtuď pocházejících nebezpečenství, jakby v již jmenovaném království Našem českém a v tomto margkrabství moravském s strany religie postupováno beyti mělo, takto milostivě resolvírovati ráčili: pročež to neproměnitedlně jmíti chceme a nařizujíc ustanovovati ráčíme, aby nad tím vším, což jsme až posavad s strany religie a náboženství hned od toho času, jakž Nám Pán Bůh všemohaucí v tomto margkrabství moravském vítězství dáti ráčil, skrze rozličné Naše milostivé resolutí nařizovati ráčili, pevně a stále ochranná ruka držána byla, a to vše, cožby proti tomu čelilo a ztenčení neb ujmu téhož Našeho svatého katolického náboženství, tak jakžto na onen čas při sněmích obecních skrze reversy, resolutí, privilegia a jiné těm podobné ustanovení neb pořádky nařízeno a od stavův, jenž se pod obojí jmenovali, kteréhokoli času k jejich užitku vymoženo a zavříno bylo, se vztahovalo, nyní i na časy budaucí věčně cassírovati, rušiti a v nic obracovati ráčíme; a ti všickni, jenž by je zase znova vzbuzovati a na předešlau cestu uvésti pokaušeli, za zjevné buřiče a rušitele obecného pokoje skutečně držáni a čest, hrdlo i statek ztratiti mají. A nemá budaucně žádný do země aneb do měst, leč by v svatém katolickém náboženství s Námi se srovnával, přijímán býti.

XIV.

Von dem Geistlichen Stand.

23. Wir setzen, ordnen vnd wollen, daß hinfüro das Getrewe Thum-Capitul zu Olmutz, sambt denen Prælaten vnd der gantzen Clerisey dieses Vnsers Erb-Markhgravthumbs, wie bey andern wohlbestelten Christlichen Regimenten gebräuchlich, der Erste vnd Fürnembste vnter andern Ständen sein sol; Doch also vnd dergestalt, daß allein der Bischoff, dessen Thum-Capitul vnd die jenige Geistliche, welche ein Inful zu tragen durch Privilegia vnd von Altershero berechtigt, oder welche nicht Infulirt, doch von vielen hundert Jahren in diesem Markhgravthum auch Stände gewesen vnd die Session alß Stände gehabt, vnd darneben in Vnserer Land-Tafel eingeschribene Gütter besitzen (Inmassen dan sonst Niemand, so im Lande nicht angesessen, zu denen Land-Tägen zugelassen werden solle), wie auch die Ritterliche Ordens-Personen, so Commenden in diesem Vnserm Erb-Markhgravthum possediren (alle zeit denen nicht Infulirten in der Session vorgehend) zu gedachten Land-Tägen beruffen oder beschriben, vnd bey solchen Zusammenkunfften den gantzen Geistlichen Stand vnd die sammentliche Clerisey repræsentiren; Also diese Thumb-Herren vnd Infulirte oder nicht-Infulirte Geistliche vnd Ritterliche Ordens-Personen, samtlich in denen Land-Tägen vnd andern gemainen Landsachen, nicht weniger dan gedachter Bischoff denen Hertzogen vnd Fürsten vorgehen, vnd Ihre Session vnd Stimmen so wol vor denenselben alß denen Herren haben. Also schliesslichen der Bischoff die obriste Stelle, nach Ihme aber, da sonst khein Bischoff vorhanden, die nechste Stelle dem Capitul vor allen andern Prælaten gebühren solle.

XV.

Von Vereüsserung der Geistlichen Gütter.

24. Kein Prælat noch Convent, noch einige Geistliche Person oder Vorsteher Geistlicher Gütter, können noch mögen etwas von Ihren ligenden Geistlichen Güttern vnd Stifftungen, Einkommen vnd Intraden, ohne Canonische zugelassene mittl, auch Vnsere vnd Vnserer Erben, Königen in Böheimb vnd Markhgraven in Mährern,

XIV.

O stavu duchovním.

23. O tom též milostivě nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby věrná kapitola Olomaucká se všemi praeláty a kleriky (kněžstvem) v tomto Našem dědičném margkrabství moravském, příkladem jiných vzáctných křesťanských regimentův za první a nejvzáctnější stav mezi jinými stavy držáni a uznáváni byli; však na ten a takový spůsob, aby sám toliko biskup, též kapitola a duchovní, kteřížby skrze privilegia, tím od starodávna obdařeni jsauce, infulu, to jest korunu biskupskau (znamení biskupství), nositi mohli, aneb ti, kteřížby nemajíc dovolení, před několika sty lety v tomto margkrabství moravském z stavů byli a své místo mezi stavy mívali, item podle toho ve dskách zemských Našich statky vložené drželi (jakož žádný, který v zemi usedlý není, k sněmu připauštěn býti nemůž), i jiní rozličných řádův rytířské osoby, kteřížby v tomto Našem dědičném margkrabství moravském jaké koliv kommendy a auřady na sobě jměly (ty kteřížby koruny neb infnl nositi nemohli, předcházejíce) k jmenovaným sněmům povoláváni, zapisováni a při takových shromážděních všecken duchovní stav a kněžstvo představovati mohli a moc měli. A tak kanovníci i jiní korunu biskupskau nosící aneb nenosící duchovní i všech řádův rytířské osoby společně na sněmích obecních zemských i jiných obecních shromážděních po spolu jsauce nejináče než jako biskup knížata, tak také i oni pány předcházeti a svá místa před nimi jmíti mají; ku příkladu, biskup má míti přední místo, po něm pak, není-li tu žádného jiného biskupa, nejpřednější před jinými všemi preláty kapitola sedati a místo držeti má.

XV.

O odlučování statkův duchovních.

24. Žádný praelát, nebo konvent, aneb která koliv duchovní osoba, aneb opatrovník statkův duchovních nemohau a nemají nic od jejich duchovenství, statkův a užitkův bez jistých kanovnických prostředkův a Našeho, budaucích dědicův Našich, králův českých a margkrabat moravských, jakožto předních ochrancův

alß Obristen Vogt vnd Schutzherrens Bewilligung, versetzen, verkauffen, verschencken oder in andere Wege veralieniren vnd vereüsern.

Würde aber jemand deme entgegen ein ligendes Geistlich Gut, Stifftung, Rent oder Einkommen durch dergleichen Contract oder Handlung, wie gemelt, an sich bringen: Sol nit allein solcher Contract an sich selbsten nichtig, vnkrefftig vnd von Vnwhürden sein, vnd das Gut vnverhindert desselbigen seiner Geistlichen Stifftung, dahin es gehörig gewesen, sambt allen Schäden, Vnkosten vnd auffgehabenen Nutzungen, deßgleichen denen so auffgehaben hetten werden mögen, restituirt, widerumb abgetreten vnd eingeantwortet werden; Sondern auch da in solchem Contract ein Precium oder Kauffgeld bedingt worden, dasselbe Vnserer Königlichen Cammer vnnachläßlich heimfallen; In andern Fällen aber die Straff gegen dem Kauffer pro arbitrio dem König vorbehalten sein.

25. Gleicher Gestalt vnd allermassen, wie im nechstvorgehenden Gesatz geordnet, Sol es auch mit denen jenigen Kirchen vnd Clöstern gehalten werden, darauff einer oder mehr auß denen Ständen vnd Inwohnern dieses Marckhgravthums, vmb daß dieselbige von Ihren Vorfahren gestifftet, fundirt oder dotirt worden, das Jus Patronatus haben. Dan obwol die Vnkatholische Patroni auß solchem Jure Patronatus eine zeithero berechtiget sein wollen, die von ihren Vor-Eltern gemachte Stifftungen wider zu sich zu ziehen, oder in andere Wege zu veralieniren: So ist es jedoch offenbar vnd am Tag, weil dieselbe Vorfahren, von welchen eine Kirch oder Closter fundirt oder dotirt, sich des darzu hergegebenen Guets enteüsert, vnd also das Eigenthum desselbigen nach der Fundation oder Dotirung nicht mehr ihnen vnd ihren Erben vnd Nachkommen, sondern zuforderst Vnserm Herren Christo, vnd dan denen jenigen Kirchen oder Closter vnd Orden, an welche es durch eine Donation, letzten Willen, oder in andere Wege verwendet worden, zustehet vnd gehöret; daß demnach sie, die Erben vnd Nachkommen, mit solcher Stifftung, als einem frembden Guet, nichts (ausser was die Geistliche Recht denen Patronis zulassen) zu schaffen haben, vnd daß derowegen mit ihrem Consens dieselbige Kirch oder Closter, oder ein darzu gehöriges Gut, nicht alienirt noch vereüssert werden möge, Sonder Wir vnd die nach Vns jedesmahls Regierende Könige vnd Marckhgraven, als der Kirchen Gottes in diesem Vnserm Erb-Marckhgravthum Obere Advo-

a opatrovníků dovolení, zastavovati, prodávati, darovati a jakým koliv spůsobem odcizovati.

Jestli žeby pak kdo proti tomuto Našemu nařízení nějaký pozemský duchovní statek, důchod aneb užitek skrze takový handl a smlauvu, jakž již oznámeno, dosáhl a na sebe vztáhl: tehdy netoliko ta smlauva za nepořádnau držána a v nic obrácena býti a takový statek bez pohoršení te fundatí k témuž duchovenství, kdež přináležel, se všemi škodami a náklady i s navrácením všech užitkův, kteříž v tom čase přijati byli aneb po ten čas vynésti mohli, postaupen a odveden býti; ale nad to veyše, jestli žeby v takové smlauvě nějaká odměna peněžitá jmenována a smluvena byla, taková na komoru Naší královskau připadnauti, pokuta pak, kteráž by kupujícího potkati měla, při vůli Naší královské zůstavena býti má.

25. Podobným spůsobem jak v tomto artikuli nahoře oznámeno a nařízeno jest, má se o statcích kostelních a klášterních rozuměti, jichžto někdo aneb někteří z stavův a obyvatelův margkrabství tohoto, proto že takové od předkův jejich založeny a nadány byly, vedle práva opatrovníci jsau. Nebo ačkoliv někteří nekatoličtí patronové vedle téhož práva patronatus, to jest opatrování, od některých časův sobě to přivlastniti chtějí, aby takové od jich předkův vyzdvižené fundatí zase k sobě obraceti a jinam odcizovati mohli, však jest všem zřejmé a patrné, poněvadž jejich předkové, od kterýchž by nějaký kostel aneb klášter založen a nadán byl, se týchž k témuž kostelu darovaných statkův dokonce odcizili a zbavili, aniž již víceji po vykonané fundatí a nadání jim a budaucím potomkům jejích přináležely, nežli předně samému Kristu Pánu, a potom tomu kostelu, klášteru a řádu, ku kterýmž se to nadání skrze poslední vůli aneb jinším spůsobem vztahovalo, přináleží a přísluší, tak že již víceji takoví dědicové a potomci s takovým založením, jakožto již s cizím statkem (mimo to, což jim práva duchovní jakožto ochráncům propůjčují) víceji vládnauti nemohau, a již pro tu příčinu s jejich povolením takový kostel a klášter s přináležejícím k němu statkem jinam obráceny a od něho nětco odnímáno a odcizováno býti nemůže. A My, též po Nás Naši budaucí, králové čeští a margkrabata moravská, jakožto chrámův Páně v tomto Našem dědičném margkrabství moravském přední advokáti, patronové

caten, Schutz vnd Schirm-Herren, Vns dieser Geistlichen Gütter, damit sie durch die Vereüsserung nicht zu anderm Gebrauch verwendet werden, dan darzu sie von denen Fundatoren gestifftet vnd hergeben worden, billich anzunehmen haben, vnd darumb keine Vereüsserung solcher vnd dergleichen Gütter, die ohne Vnsern gnedigisten Consens geschicht, wie oben vermeldet, verstatten noch zulassen können.

XVI.

Vom Andern Stand des Marckhgravthums Mährern, nämblichen vom Herren-Stand.

26. Wie wir nun gnedigist wollen, daß der Geistliche Stand in diesem Vnserm Erb-Marckhgravthum hinfüro der Erste Stand, auff Maß vnd weiß, wie obberürt, sein sol: Also sol der Herren-Stand der Ander Stand, vnd darinnen auch die Hertzogen vnd Fürsten in gedachtem Vnserm Erb-Marckhgravthum begriffen sein, vnd kheinen sonderbaren Stand machen.

XVII.

Von denen Hertzogen, Fürsten, Hoch- vnd Wohlgebornen, vnd denen, so Wir in den Alten Herren-Stand des Marckhgravthums Mährern absonderlich erhoben.

27. Die Hertzogen sollen vor denen Fürsten Ihre Session haben, vnd dem Alter nach sitzen; nach Ihnen die Fürsten, gleichermassen dem Alter nach. Da auch ein Hertzog oder Fürst ein Königlichs Land-Officium hette, solle Er nicht vnter denen Land-Officirern, sondern bey denen Hertzogen vnd Fürsten, der Ordnung nach, wie gemelt, sitzen, die Vota aber nach der Land-Officirer Aembter colligirt werden.

28. Vnd demnach Wir auß sonderbahren Königlichen Gnaden Vnsern Gehaimben Rhäten, Camerern, ꝛc. Grav Maximilian zu Trautmansdorff, ꝛc. Grav Wilhelmb Slawata, ꝛc. Wie auch Adam Herren von Waldstain, ꝛc. vnd Jaroßlawen Borzitæ Graven von Martinitz, ꝛc. nicht allein die Prædicat „Hoch- vnd Wolgeborn“, sondern auch hernachbenante Præeminentzien vnd Digniteten gegeben,

a ochrancové, takových duchovních statků, aby skrze odcizování jich jinam nežli fundatí a dání jich s sebau přináší, obráceni nebyli, spravedlivě se ujímati a k takovému jich bez obzvláštního Našeho milostivého povolení jinam odcizování, jakž nahoře doloženo, dokonce povolovati, ani jim budaucně žádného místa dávati neráčíme.

XVI.

O druhém stavu v tomto margkrabství moravském, jmenovitě o stavu panském.

26. Jakož tomu milostivě chtíti ráčíme, aby duchovní stav v tomto Našem dědičném margkrabství moravském, vedle spůsobu již napřed oznámeného, za přední stav jmín a držán byl: tak tehdy stav panský za druhý stav, do něhož knížata v často jmenovaném Našem dědičném margkrabství moravském se pojímají a žádného obzvláštního stavu jmíti nemají, jmín a držán býti má.

XVII.

O knížatech říšských, knížatech, vysoce urozených a všech, kteréž jsme My do starožitného rodu stavu panského v margkrabství tomto obzvláštně přijíti a nad jiné vyvýšiti ráčili.

27. Knížata říšská, jako herzogové (vévodi), mají svá místa před jinými knížaty po starších v věku, a po nich knížata, též tím spůsobem, mívati a sedávati. A jestli by některý z nich nějaké královské zemské povolání na sobě jměl, nemá mezi jinými auředlníky zemskými, nýbrž mezi knížaty vedle pořádku již oznámeného sedati a zdání svá (přímluvy), tak jakž vedle auřadu auředlníkův zemských pořádkem přijde, přednášeti.

28. A poněvadž jsme z obzvláštní milosti a štědrosti královské Našim tejným raddám a komorníkům, jako hraběti Maximilianovi z Trautmannsdorfu, hraběti Vilímovi Slavatovi, Adamovi pánu z Waldšteina a Jaroslavovi Bořitovi hraběti z Martinic netoliko ten titul „Vysoce urozenému“ dáti, ale ještě těmito oznámenými vyvýšenostmi a duostojnostmi milostivě obdařiti

daß sie die Session vnd Stelle alsobald vnd nechst nach denen Weltlichen Fürsten, vor allen andern dise Gnad nicht habenden Graven vnd Herzen, ob dieselbe gleich vornembste Königliche Land-Aembter auff sich hetten oder nicht, jeder Orthen, so wol in Land-Tägen, allerley Rechten vnd Räthen, als auch sonsten bey andern Zusammenkunfften in Vnserm Erb-Königreich Böheim vnd demselben incorporirten Ländern, ohne einige der andern nachfolgenden Einred vnd Widerung allezeit frey gebrauchen können, zugleich auch jetzt vnd hinfüro allezeit Ihre Primogeniti, oder sonst Eltiste Söhne, vnd nach denenselben abermals deren Eltiste Söhne, auch also für vnd für allezeit Ihre Eltiste Nachkommen Mänlichen Geschlechts in infinitum, alßbald wan sie das zwaintzigiste Jahr erzeicht, Ihre Session vnd Stelle, aller Orthen, nach denen Obristen Land-Officirern (darunter auch der Appellation vnd Böheimischer Cammer Præsident verstanden); Es wäre dan, daß die Primogeniti, oder sonst Eltiste Söhne vnd Nachkommen mit einem höhern Hoff- oder Land-Ambt versehen, haben vnd geniessen sollen: Also sollen obbenante Graven vnd Herzen-Stands-Personen bey solchen von Vns Ihnen erthailten Præeminentzien von menniglich vngehindert verbleiben, vnd Ihnen darinnen kein Eintrag geschehen, vil weniger solche Gnad zu eintziger Consequenz gezogen werden.

Wir haben auch dem Graven Wilhelm Slawata, auß beweglichen Vrsachen, sonderlich aber, weiln Vnser geliebter Herz Vetter vnd Vatter, weiland Kaiser Matthias, Lobseligster gedechtnuß, Ihme deß numehr Mänlich abgestorbenen Vhralten Geschlechts derer von Neühauß Wappen vnd Klainot mit den seynigen vnirt, über vorige noch ferner diese besondere Gnad gethan, vnd dahin befreyt, daß hinfüro Er, Slawata, sich Graven vnd Regierer deß Hauses Neühauß von Chlum vnd Koschumberg nennen vnd schreiben, solches Prædicat auch nach seynem Absterben, jederzeit dem Primogenito oder Eltistem Sohn, vnd nach demselben abermals seinem Eltisten Sohn, auch also für vnd für allzeit seynem Eltisten Nachkommen, Mänlichen Geschlechts diser Linien, so lang einer auß derselben im Leben vorhanden sein würd, auß allen Vnsern Cantzleyen, vnd sonst von menniglich geschriben vnd gegeben werden, sie sich desselben auch ruhig gebrauchen mögen. Darneben auch haben Wir obgedachtem Graven Wilhelm Slawata obbemelte Gnad vnd Freyheiten noch ferner dahin exten-

ráčili, tak aby oni jejich místo a sedání hned a nejprvnější po knížatech před jinými všemi hrabaty a pány, jenžby tau milostí obdařeni nebyli, byť pak ty nejpřednější auřady zemské na sobě jměli aneb ne, ve všech místech, jak v sněmích obecních, tak v jiných saudech a radách i při jiných shromážděních v Našem dědičném království českém a v jiných k němu přivtělených zemích přednost jměli, a toho všeho bez omlauvání a naproti tomu repťání po všecken čas svobodně užívati mohli: tím spůsobem a nejináče též jejich prvorození nejstarší synové, a tak vždycky jedni po druhých nejstarší potomci mužského pohlaví na časy věčny budaucí, hned jak dvaceti let dosáhnau, místa a zasedání svá všudy po nejvyšších auředlnících zemských (mezi kterýmiž též náš nejvyšší praesident komory a nad appellacími v království českém pojatý jest) sedati, lečby se přitrefilo, žeby ti jejich prvorození synové a budaucí potomci ještě větší auřad země neb dvoru Našeho na sobě jměli, jmíti a užívati mají. Pročež mají nadepsaná hrabata a osoby z stavu panského této jím od Nás z milosti a štědrosti královské udělené vyvýšenosti bez překážky jednoho každého užívati, aniž jim v to kdo v nejmenším sahati a této Naší milosti nikterak lehce vážíc záviděti má.

A jakož jsme též témuž hraběti Vilémovi Slavatovi z podstatných a dobře uvážených příčin, obzvláštně pak poněvadž Náš nejmilejší pan streyc a otec, slavné i svaté paměti císař Matyáš, jeho erb spolu s erbem a klínotem starožitného rodu pánův z Hradce, již též z mužského pohlaví odemřelým, spojiti a v jedno uvésti ráčila, ještě nahoře oznámenau tuto větší milost učiniti a jemu svobodu dáti ráčili, totiž aby on, hrabě Slavata, na časy budaucí a věčné titulem hraběte a vladaře domu z Hradce, z Chlumu a z Košmbergka užívati a ním se psáti mohl; a takový titul má též po první smrti jeho prvorozenému nejstaršímu synovi a tak poslaupně vždycky nejstaršímu z potomkův jeho mužského pohlaví z té linie dotud, dokud jeden z nich v živobytnosti zůstávati bude, přináležeti a jim také ze všech Našich kancellářÍ a odevšad jinud psáno a titulováno býti, čehož oni též pokojně užívati a tím ctěni býti mají. Podle toho též ráčili jsme již často jmenovanému hraběti Slavatovi již oznámenau milost a svobodu

dirt, erklärt vnd erleütert, vnd Jhm vnd seynem Geschlecht zu sondern Ehren (zumaln weil obgedachte seyn, deß Gravens Söhne, nach Jhrer Mutter, von der jenigen Lini descendiren, welche die letzte des Ansehenlichen Geschlechts deren von Neühauß vnd Rosenberg noch im Leben übrig ist, vnd vor diesem jetztermelte Herzn von Rosenberg, vnd nach Jhnen Jhre Primogeniti solches Prædicat vnd Session in Vnserm Erb-Königreich Böheim gehabt) noch weiter diese Gnad gethan, daß nach seynem, deß Graven, zeitlichem Ableiben, seyn Primogenitus oder Eltister seyner Lini (neben dem, daß er sich Grav vnd Regierer des Hauses Neühauß nennen vnd schreiben darff) Jhme in der Session vnd Stell succediren, vnd also nechst nach denen Weldlichen Fürsten, vor allen andern diese Gnad nicht habenden Graven vnd Herzen, ob dieselbe gleich vornembste Königliche Land-Aemter auff sich hetten, in Vnserm Erb-Königreich Böheim vnd demselben incorporirten Ländern, die Session vnd Stelle zu allen Zeiten ohne einige Exception solle haben vnd behalten.

29. Nachdem Wir auch Vnserm Gehaimen Rath, Camerern vnd Hoff-Kriegs-Raths-Præsidenten, Rombaldo Graven von Collalto, auß sondern Gnaden, sonderlich aber in betrachtung seines Vhralten von Acht Hundert vnd mehr Jahr ansehenlich herkhomenen Adelichen Geschlechts, auch der Vns vnd Vnsern höchstgeEhrten Vorfahren zu Kriegs- vnd Friedens-Zeiten, in manichfaltig weg, mit sonderm Valor vnd Rhuemb gantz beständig, dapffer vnd fürtrefflich erzaigten gehorsamist willigen Diensten, mit dem Prædicat „Hoch- vnd Wolgeborn" allergnedigist begabet, vnd daß Jme solcher Titul auß allen Vnsern Cantzleyen, vnd sonst von menniglich geschriben vnd gegeben werden solle, verordnet:

Nicht weniger zu seynen mehrern vnd grössern Ehren mit diser Præeminenz fürgesehen, daß nemblich Er, Grav Collalto, an Jetzo für seyn Person, vnd so lang derselb im leben sein würdet, nach seynen Tode aber seyn Primogenitus, oder sonst Eltister Sohn, vnd nach demselben abermaln der Eltiste, vnd also für vnd für alle Zeit der Eltiste Nachkomen Mänlichen Geschlechts in infinitum, wan Sie das Zwantzigste Jahr Jhres Alters erreicht, die Session, Orth vnd Stim, sowol in Vnserm Erb-Königreich Böheim, alß auch demselben incorporierten Ländern, bey allen Land-Tägen, Rechten, Räthen vnd andern Zusammenkhunfften, alßbald nach denen Weldlichen Fürsten, wie andere mit dieser Gnad begabte Graven vnd Herzen (doch außgenommen Vnserer würcklichen Gehaimen Räth, vnd andern zu kheiner Consequenz) haben vnd geniessen sollen; So setzen vnd ordnen Wir, daß Er, Grav Collalto, bey diser Jhme vnd seinem Primogenito, auch dessen Nachkommen, wie oben verstanden, erthailten Gnad vnd Præeminenz vngehindert menniglichs gelassen, auch dabey Jederzeit würcklich geschutzt vnd ohne einigen Eintrag handgehabt werde,

rozšířiti, vysvětliti a jemu i všemu rodu k obzvláštní poctivosti (zvláštně když již jmenovaného hraběte synové po máteři z té linie pocházejí, kterážto již poslední a jedinká z toho slavného a vysoce vznešeného rodu pánův z Hradce a z Rožumbergka v živobytnosti pozůstává a předešle již připomenutí páni z Rožumbergka a po nich jejích prvorození synové takového titule a místa v Našem dědičném království českém užívali) ještě tuto milost učiniti, totiž aby po smrti téhož hraběte prvorozený nejstarší syn z té linie (vedle toho, že titule hraběte a vladaře domu z Hradce užívati a ním se titulovati smí) na místo a stolici jeho nastaupiti, jí užívati a tak hned nejbližší po knížatech světských přede všemi jinými této milosti nemajícími hrabaty a pány, byť pak i ti přední královské zemské auřady v Našem dědičném království českém a v jiných přivtělených zemích na sobě jměli, na časy budaucí a věčné, místo a sídlo jmíti a beze všech veyminek při tom zůstaveni beyti.

29. A poněvadž jsme též tajné raddě Naší, komorníku a válečné rady praesidentu, Rombaldovi hraběti z Collalto, z obzvláštní milosti a zvláště pro jeho starožitný, již od osmi set let trvající rytířský rod, též od něho Nám a vysoce vzáctným předkům Naším mnohé věrné a stálé, v čas válek i pokoje poslušně prokázané a vykonané služby titulem „Vysoce urozenému“ milostivě obdařiti, a aby jemu takový titul ze všech kancelláří Našich i odjinud psán a dáván byl, to naříditi ráčili:

Neméněji pro jeho větší čest tauto vyvýšeností opatřili, tak aby on, hrabě z Collalto, nyní i hned od své osoby a pokud v živobytnosti zůstávati bude, po jeho pak smrti nejstarší syn a potom též zase jeho nejstarší a tak vždycky poslaupně nejstarší z toho rodu mužského pohlaví na věčnost, kdyžby toliko dvaceti let došel, místo, sídlo i hlas svůj v Našem dědičném království českém i v jiných k němu přivtělených zemích, při všech sněmích, saudech, radách a jiných shromážděních, hned po knížatech světských, jako jiní tauto milostí obdaření hrabata a páni, (však z toho Naši skutečnau raddu vynímajíce a jiným v tom žádné consequentí nepozůstavujíce) jmíti a užívati mohli,

30. Wir haben auch etzliche Gehaimbe vnd andere Vnsere Räthe deß Herren-Standes, wie dieselbe nachfolgends, ohnverfenglich, so vil die Ordnung anlanget, gesetzet; als nemblichen

N. N. Von Stralendorff.
N. N. Von Werdenberg.
N. N. Von Wrzesowitz.
N. N. Wratislaw von Mitrowitz.
N. N. Von Nostitz.
N. N. Michna von Waitzenhofen.
N. N. Von Magni.

Vermöge deren an Vnsern Gubernator vnd Stathalter im Markhgravthum Mährern, von Vns, auß Vnser Böheimischen Hoff-Cantzley ergangenen Resolutionen, In Ansehung dero langwürigen, Trewen, ersprießlichen Diensten, neben denen in Ihren darüber habenden Privilegien begriffenen Blutsverwanten vnd Erben, auß Königlicher Böheimischer Macht absonderlich aller deren Praeeminentzien, Digniteten vnd Privilegien, nichts außgenommen, so der Alte Herren-Stand in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern vor dem Newen Herren-Stand gehabt, fähig gemacht:

Wollen demnach gnedigist obgedachten Hertzogen, Fürsten, Hoch- vnd Wolgebornen Graven vnd Herren, vnd obernenten in den Alten Herren-Stand von Vns erhobenen Personen, bey dieser Ihnen erthailten Gnade, Session vnd Stelle, gegen menniglichen auß Königlicher macht vestiglich schützen vnd handhaben, Ihnen auch darwider keinen eintrag von jemand, wer der auch seye, zufügen, viel weniger deß Alten Herren-Stands Privilegium, so Wir im vbrigen zu confirmiren Vns gnedigist anerboten, wider diese Vnsere Gnade, auff eintzige Maß oder weiß, anziehen lassen oder gestatten.

XVIII.

Vom Dritten Stand des Markhgravthums Mährern, als nämblich vom Ritter-Stand, vnd wie derselbe in das Land-Recht neben dem Herren-Stand genommen werden sol.

31. Wie vor diesem der Ritter-Stand der Dritte, Also solle er hinfüro in obberürtem Vnserm Erb-Markhgravthum verbleiben.

Von denen sollen je vnd alleweg zu ewigen Zeiten, so offt ein Regierender König in Böheimb vnd Markhgrav in Mährern daß

30. A tak jakož jsme též Naše věrné milé i jiné níže poznamenané raddy a osoby z stavu panského, jako pány

N. N. z Stralendorfu.
N. N. z Werdenbergku.
N. N. z Vřesovic.
N. N. Vratislavy z Mitrovic.
N. N. z Nostic.
N. N. Michny z Vacínova.
N. N. z Magnu,

vedle jim od Nás k gubernátoru a místodržícímu Našemu v tomto Našem dědičném margkrabství moravském z kancelláře české dvořské vyšlých a jim na to s dědici a budaucími potomky jejich vydaných privilegií, resolucí, pro jejich stálé a Nám ustavičně prokázané věrné služby jakožto král český jistau vyveyšeností a hodností tau, kteráž starým rodům stavu panského před novým přináleží, darovati a ozdobiti ráčili:

Ráčíme toho při tom všem, což jsme již oznámeným osvíceným knížatům, vysoce urozeným hrabatům a pánům a těm všem od Nás do starožitného rodu stavu panského přijatým osobám s strany míst a sídel jejich, z duostojnosti a mocnosti královské jakožto král český a margkrabě moravský, ustanoviti a dáti ráčili, zcela a zauplna pozůstavovati, nad těmi ruku ochrannau držeti a jim v tom žádné překážky nečiniti, ani od koho koliv činiti nedopauštěti, mnohem méněji slavné privilegium o starožitnosti rodu panského, kteréž jsme potvrditi se milostivě zamluviti ráčili, proti této Naší milosti jakýmkoliv spůsobem natahovati dopustiti.

XVIII.

O třetím stavu margkrabství tohoto moravského, to jest o stavu rytířském, a jakby vedle jiných z stavu panského do saudu zemského brán býti měl.

31. Jakož předešle stav rytířský třetím stavem slaul a jmenován byl, při tom ještě pozůstaven býti má.

A mají nyní i na časy budaucí, kolikrát by koliv král český a margkrabě moravský saud zemský osazovati ráčil, vedle

Land-Recht besetzt, darein zuförderst die jenige Land-Officirer, welchen bey solchem Land-Recht fürnemblich zu sitzen gebüret, nämlich der Bischoff von Olmütz, Unser Lands-Haubtman, der Obriste Land-Cammerer, und Obriste Land-Richter verordnet, und darzu in solches nicht allein auß dem Herren-Stand taugliche Personen, die eines gueten Lebens und ehrlichen Wandels sein, sondern auch auß der Ritterschafft gleicher weise qualificirte und an Ehren wolverhaltene Personen auff- und angenommen werden.

Und wie vor diesem die Anzahl samt dem Bischoff auß dem Herren-Stand Achtzehen, und Sechs auß dem Alten Ritter-Stand, nämblich Drey auß dem Olmützer Craiß, und dan andere Drey auß dem Brünner Craiß darzu genommen worden, alßo hinfüran diese Anzahl verbleiben solle.

XIX.

Von der Session in- und ausser des Land-Rechtens.

32. Es sol mit denen Hertzogen und Fürsten, wie auch denen obbenanten Privilegirten Graven und Herren, Wan einer oder mehr auß ihnen im Land-Recht gebraucht werden, allerdings, wie obgesetzt, gehalten werden, und dieselben vor allen Land-Officirern sitzen. Nach Ihnen sol Unser Lands-Haubtman, und nach demselben Unser Obrister Land-Marschalck, wo fern er Land-Gütter und ein Beysitzer-Stelle im Land-Recht haben würd, Nach disem aber Unser Obrister Land-Cammerer, und neben Ihm Unser Obrister Land-Richter Ihre Session haben.

Weiters sollen nach allen obermelten Unsern Lands- und andern Königlichen Officirern und Beysitzern auff beyden seiten sitzen, Erstlichen die Herren auß denen Alten Geschlechtern des Herrn-Stands (darunter auch die jenigen gehören, derentwegen Wir Uns dißfals in specie gnedigist resolvirt haben) und hernacher die Herren auß denen Newen Geschlechtern jetztberürten Herren-Stands, und dan letzlichen die jenige Sechs Personen, unter welchen der Hoff-Richter, welche auß der Ritterschafft zu Beysitzern des Land-Rechtens jederweil angenommen werden, nämblichen auff jeder seiten Drey des Ritter-Stands.

Und diß so vil die Ordnung, welche zwischen denen Land-Officirern, Fürsten und andern Beysitzern mit ihren Sessionibus im Land-Recht jetzt und zu ewigen Zeiten gehalten werden sol, anbelangen thut.

Und ob wol vor diesem die jenigen so Alten Herren-Stands, unter sich dem Alter und Jahren nach, wie auch die Newen Herren-Stands, und gleicher massen die Ritter-Stands-Personen, dem Alter nach zu sitzen pflegen: So sehen Wir doch gnedigist für gut an, das hinführo so wol im Land- als andern Rechten unter obberürten

jiných auředníkův zemských, jímž v saudu před jinými sedati sluší a náleží, předně biskup Olomaucký, hejtman zemský, nejvyšší komorník a nejvyšší sudí nařízeni a k tomu též netoliko osoby z samého stavu panského dobrého jmena a zachování, ale i z stavu rytířského jednostejným spůsobem na poctivosti zachovalé, do saudu zemského přijímáni a voleni býti.

A jakž v předešlém počtu, totiž spolu s biskupem Olomauckým osmnáct osob z stavu panského a k nim šest z starožitného rodu z stavu rytířského, jmenovitě tří z kraje olomauckého a tří z kraje brněnského, připojeno, při témž aby vždycky pozůstaveno bylo.

XIX.

O sedání v saudu zemském a jinde.

32. Tak jakož již tuto napřed oznámeno jest, jakby knížata a jiní od Nás privilegirovaná hrabata a páni, jestliby kteří z nich do saudu zemského povoláni byli, sedati a svá sídla míti měli: pročež toho při tom zanecháváme a oni před jinými všemi auředlníky zemskými, a po nich hned Náš hejtman zemský, potom nejvyšší maršálek, jestliže statky pozemské a místo své v saudu zemském jměti bude, jehož následovati má Náš nejvyšší komorník, vedlé něho Náš nejvyšší sudí, své sídlo jmíti mají.

Daleji po již jmenovaných Našich královských auředlnících a saudcích zemských s obojí strany předně páni z starožitného rodu (mezi ně též již předešle od Nás in specie oznámené osoby přináležejí), po nich nového stavu panského, a naposledy oznámených šest osob, mezi nimiž Náš hofrychtýř z stavu rytířského, každého času budau s každé strany tří sedati a tak svá místa jmíti.

A to buď nyní, i nyní i na časy budaucí za pořádek, kterýž se mezi knížaty a jinými Našimi auředlníky zemskými v saudech zemských zachovávati má, nařízeno.

A ačkoliv předešle toho šetříno bývalo jak v starožitném rodu z stavu panského, tak i v novém, podobným spůsobem i mezi rytířstvem, osoby starožitností v věku jedni druhé v sedání předcházely: však My o tom za dobré milostivě uznávati ráčíme, aby již budaucně mezi týmiž stavy, jak při saudu tak i v jiných

Stands-Personen, nicht nach denen Jahren, sondern nach dem einer vor dem andern in das Land- oder andere Recht kommen, sitzen; Vnd allein zwischen denen, so etwan zugleich auff eine Zeit in das Recht gesetzt werden, die Jahr in acht genommen, der vnterscheid aber zwischen dem Alten vnd Newen Herren-Stand, wie auch dem Herren- vnd Ritter-Stand allerdings, wie obberürt, gehalten werden sol.

33. Damit aber dieselben auch ihre Oerther vnd Stellen, welche einem jeden vor dem andern, ausserhalb des sitzenden Land-Rechtens, sonsten in andern Zusammenkünffben gebühren, wissen vnd keiner vber den andern sich erheten, noch sie derentwegen in Zwitracht vnd Vneinigkeit gegen einander gerathen mögen; So lassen Wir es, was Vnsere Land-Officirer betrifft, bey der von weiland Vnserm Vorfahrer König Vladislao zwischen ihnen hierinnen aufgerichten Ordnung, nochmals gnedigist bewenden vnd wollen, das Vnser Lands-Hauptman vnter Vnsern Land- oder anderen Königlichen Officirern die fürnembste Stelle haben, vnd ihme nachsitzen, gehen oder folgen sollen Vnser Land-Marschalck, vnd Vnser Obrister Land-Cammerer, dan Vnser Obrister Land-Richter.

XX.

Vom Vierten Stand des Markhgravthumbs Mährern, als nämblich von denen Städen.

34. Betreffend die Königliche Städe, haben Wir dieselbige alle vnd jede so weit begnadet, daß Wir Sy zwar widerumb zu einem Stand, vnd also dem Vierten gnedigist aufgenommen; Doch sollen sie hingegen samt vnd sonders, von jedem Vaß darinnen gebraüetem, oder von andern Oerthern zu ihnen geführtem vnd alda außgetrunckenem Bier, einen Gulden, zu 60 Kreitzer geraitet, Vngelts oder Biergelts, je vnd alleweg zu ewigen Zeiten, Vnserer Königlichen Cammer, zu Vnserer vnd der Nachkommenden Disposition, vnnachläßlich zu reichen vnd zu geben schuldig sein.

35. Nach dem sich vor alters grosse Differentien vnd irrungen zwischen dem Herren- vnd Ritter-Stand an einem, vnd denen Städen am andern theil erhalten; Vnd aber dieselbe im 1486. Jahr nach Christi Geburt, am tag der Eilff Tausent Jungfrawen, wie auch vom König Vladislao ergangenen Ausspruchs datirt Ofen den Erichtag nach Luciæ 1493, Nit weniger der ander 1532. durch eine Ver-

radách zemských, toho šetřeno nebylo, nýbrž aby tak jak kdo do saudu zemského jsauc povolán se dostal, sedali a svá místa mívali; a v tom samém toliko, jestli by se přitrefilo, žeby některé osoby z stavův společně a jednoho času do saudu vsazeny byly, starožitnosti věku šetřeno, a tak rozdíl mezi starým a novým rodem z stavu panského a mezi pány a rytířstvem ve všech příčinách, jakž nahoře doloženo, zachován býti má.

33. A aby i o tom, co se jiných shromáždění, co se mimo v saudu zemském doteyče, o místech a sedáních, kdež by který vedle auřadu svého sedati a své místo držeti jměl, a vědauce lepší svornost mezi sebau zachovati mohli, a jedni na druhé aby se netřeli a nevyvýšovali: ráčíme toho všeho, co se Našich auředlníkův zemských doteyče, vedle řádu a ustanovení dobré a svaté paměti předka Našeho, krále Vladislava, až posavad milostivě pozůstavovati a tomu chtíti, aby hejtman Náš zemský mezi jinými auředlníky a saudci zemskými Našimi královskými přední místo držel, potom nejvyšší maršálek, a potom nejvyšší komorník, potom nejvyšší sudí margkrabství moravského.

XX.

O čtvrtém stavu, a jmenovitě o stavu městském margkrabství moravského.

34. Co se měst královských doteyče, ráčili jsme je též tauž milostí obdařiti a za čtvrtý stav milostivě přijíti; však mají na časy budaucí věčny Nám z jednoho každého sudu doma vařeného aneb odjinud přivezeného a vyšenkovaného piva jeden zlatý rýnský, po 60 kr., ungeltu aneb posudného do komory Naší královské k Našemu užitku a vládnutí, bez zadržování, odvozovati a tím neměnitedlně povinni beyti.

35. A jakož se předešle od starodávna mezi stavem panským a rytířským a městy veliká rozdvojení a nedorozumění nacházely, což potom léta od narození Krista Pána 1486 na den památný Jedenácti 1000 panen porovnáno a skrze výpověd krále Ladislava, jíž actum v Budíně v auterý po Sté Lucii léta 1493, a potom druhau smlauvau 1532 zastaveno a na dobré míře postaveno

gleichung hingelegt: Als wollen Wir gnädigist, daß obberürter Vertrag nochmals in seynem Esse verbleiben, vnd in alle dem jenigen, so in diser Vnserer Vernewerten Königlichen Landes-Ordnung nicht corrigirt vnd auffgehaben, stet vnd vest gehalten, auch zu dem End absonderlich getruckt werden sol.

XXI.

Von Vnsern Königlichen Landes-Aembtern.

36. Nach dem Vnser Vorfahrer an diesem Markhgravthum gesetzt vnd geordnet, daß dise Landes-Aembter, nämlichen des Lands-Hauptmans Ambt, des Obristen Land-Cammerers, des Obristen Land-Richters, zu ewigen Zeiten je vnd alleweg, wan sie ledig werden, denen auß dem Herzen-Stand von einem Regierendem König vnd Markhgraven gnedigist auffgetragen vnd anbefohlen werden sollen: So lassen Wir es bey solcher Ordnung diser Vnserer Landes-Aembter halber (jedoch mit dem Anhang, daß sie sich auff die im Lande angesessene Hertzogen vnd Fürsten, weil sie in disem Vnserm Erb-König-Reich einen Stand mit dem Herzen-Stand constituiren, erstrecken vnd verstanden werden sollen) nochmals gnedigist verbleiben, vnd begehren derselbigen, auff alle begebende Fälle, in Ersetzung bemelter Vnserer Aembter, vnverbrüchlich nachzugehen.

37. Des Hoff-Richters Amt, vnd des Land-Schreibers, So sollen vnd wollen Wir vnd Vnsere Nachkommen vnd Erben, auch niemand andern als die auß der Ritterschafft zu solchen Vnsern Aembtern des Landes, gnedigist auff- vnd annemen. Waß aber anbelanget das Vnter-Cammer-Ambt, wollen Wir es alternatim, wie vor disem geweßen, auß dem Herzn- vnd Ritter-Stand bestellen.

38. Obwoln es bißhero mit Vnsern Landes-Aembtern diese Gelegenheit vnd Beschaffenheit gehabt, daß wan von einem Regierendem König vnd Markhgraven jemand zu einem solchem Ambt gnedigist verordnet worden, er dasselbige gemeiniglich die gantze Zeit seines Lebens oder, biß auff seyn absterben behalten: So wollen Wir doch gnedigist, daß keines angeregter Vnserer Aembter über Fünff Jahr wehren, sondern wan hinfüro Fünff Jahr von der Zeit an, als einer zum Land-Officirer oder Land-Rechtssitzer verordnet oder bestelt worden, verflossen, alßdan derselbe Land-Officirer vnd Land-

jest: pročež ráčíme téhož všeho při takových mezi nimi učiněných smlauvách a porovnání zcela a zauplna pozůstavovati a nad tím vším, což tuto v tomto Našem královském Zřízení Zemském vypraveno a vyzdviženo není, ochrannau ruku držeti, a také pro lepší toho zdržení obzvláštně vytisknauti dáti.

XXI.

O auřadech zemských.

36. Poněvadž Naši předkové v tomto margkrabství moravském o tom milostivě naříditi a ustanoviti ráčili, aby tito auřadové zemští, jmenovitě auřad hejtmana zemského, nejvyššího komorníka a nejvyššího sudího, když by neosazeny zůstávaly, na časy věčné a budaucí od králův a margkrabat moravských osobám z stavu panského dávány a poručeny byly: tehdy ráčíme toho též co se týchž auřadův zemských doteyče, při tom při všem milostivě, stále a neměnitedlně pozůstavovati (však s tau veymínkau, aby ti a takoví auřadové též k knížatům statky pozemské v zemi majícím, poněvadž ti v tomto Našem dědičném margkrabství moravském stavu mezi stavem panským užívají, se vztahovali a k nim přináleželi).

37. Co se auřadu hofrychtýřského a písaře zemského doteyče, na tom jsme My i budaucí dědicové Naši milostivě ustrnauti ráčili, že toliko osoby z stavu rytířského, a žádný jiný, k takovým auřadům brány a voleny býti mají. Auřad podkomořího ráčíme též, jako předešle bývalo, alternatim, to jest někdy, osobau z stavu panského a někdy osobau z stavu rytířského milostivě osazovati.

38. A ačkoliv předešle v auřadech zemských ten obyčej a řád se zachovával, že když koliv někomu z stavův od krále J. Msti aneb margkraběte některý auřad zemský svěřen a poručen byl, že ten již takový auřad až do jeho smrti na sobě zdržoval: však My tomu milostivě chtíti ráčíme, aby žádný takových auřadů přes pět let pořád zběhlých na sobě nezdržoval, ale po vyjití téhož času od přijetí toho auřadu a saudu zemského, hned týž auředlník Náš a saudce zemský auřad jeho Nám anebo

Rechtssitzer seyn Ambt zu Unsern oder Nachkommenden Königen und Erben zum Königreich und Markhgrauthum handen resignirn, und es jedesmahls zu Unserm und Unserer Nachkommen und Erben, gnedigistem Belieben und Gefallen stehen sol, ob Wir Ihne in dem getragenem Ambt oder gehabten Beysitzers-Stelle weiter behalten, oder aber hierzu eine andere taugliche Person verordnen und gebrauchen wollen. Wie dan auff allen fall, so offt eines auß Unsern Aembtern des Landes, oder eine Beysitzers-Stell ledig wird, allein Uns und Unsern Erben und Nachkommen, und sonst niemand andern mit oder neben Uns, dieselbe mit einer qualificirten Person zu ersetzen zustehet und gebüret, es trage sich gleich solche Erledigung des Ambts durch den Todesfall des Obristen oder eines andern Land-Officirers und Beysitzers, oder auch seine Resignation, oder in andere wege zu, wie sie wolle. Imfall aber Einer wegen Alter, Kranckheit, oder anderer billicher ursachen seyn Erlassung begerthe, wollen Wir Uns solches allergnedigist nit zu wider sein laßen.

39. Es sol niemand, was Whürden, Standes oder Wesens der auch sein mag, Macht haben, bey Uns oder einem Nachkommendem König und Erben zu diesem Markhgrauthum, einig Unser Landes-Ambt Ihme oder seynem Sohn oder Befreuntem, dene Er zu befördern begehrt, außzubitten, so lang der jenige Land-Officirer, der zu solchem Ambt verordnet, im Dienst ist. Würde aber einer sich dessen vermessendlich unterstehen, Er begehre gleich solches Unser Land-Ambt für sich, seynen Sohn, oder für seynen Verwanten: So sol Er jedoch dardurch bey Uns oder denen Nachkommenden Königen und Erben zum Königreich und Markhgrauthum, anders nichts als schwäre Straff und höchste Ungnad zu erlangen und zu gewarten haben. Immassen Wir dan auch dahero alle Majestät- oder andere dergleichen Königliche Brieff, Verschreibungen und Resolutiones, die in vorgehenden Zeiten von jemand für sich oder seyne Erben auff ein Königliches Landes-Ambt außgebracht worden, hiemit auß eigner Bewegnuß, rechter wissenschafft und Volkommenheit Unserer Königlichen macht, so weit sie solcher Unserer Ordnung zuentgegen lauffen, cassiren, abrogiren, auffheben und abthun, nicht anders als wan derselbigen Inhalt und begriff dieser Unserer Constitution außtrücklich und von Worth zu worth einverleibt wäre.

40. Weil nach Absterben Unser oder Unserer Nachkommen das Königreich und Markhgrauthum alßbald auff den Erben fallen thut, und dasselbe also keine eintzige Zeit vaciret: Als sollen Unser Lands-Haubtman, Land-Officirer, auch Land-Cammer- und anderer Rechte

budaucím králům a margkrabatům jakožto pravým dědicům tohoto margkrabství, zase odevzdati povinen byl, což dále vždycky při Naši a Našich budaucích dědicův dobrolíbezné a milostivé vůli, túž osobu buď při takovém auřadu déleji zanechati aneb přijmauc jej jim hodné osobě svěřiti, zůstávati bude. Jakož také každého času, kdyby koliv některý auřad aneb místo v saudu Našem zemském prázné a neosazené zůstávalo, Nám toliko samým s dědici a budaucími Našimi, a žádnému jinému podle Nás, takový auřad hodnau osobau osaditi a doplniti náleží; byť pak takový auřad buď skrze smrt téhož nejvyššího auředlníka a saudce zemského, aneb skrze odevzdání jeho, a jakau koliv jinau příčinau prázný a neosazený zůstával. Jestli by pak někdo pro ustavičnau nemoc anebo jiné podstatné příčiny od Nás propuštění požádal, neráčíme milostivě proti tomu býti, abychom jeho k žádosti z téhož auřadu propustiti neráčili.

39. Dáleji nemá žádný, jakého by ten koliv stavu, řádu a povolání byl, té moci jmíti, při Nás aneb budaucích králích a dědicích tohoto margkrabství, jakéhokoliv auřadu sobě aneb svým dětem nebo komu jinému příteli svému, za živobytnosti kteréž koliv osoby, jenž by ten auřad zemský držal, prositi. Pakliby se kdo toho dopustil a takového některého auřadu zemského sobě neb synu svému anebo jinému příteli jeho žádal: tehdy pro takovou všetečnost má Nám a budaucím králům a margkrabatům, dědicům Našim, v nemilosť a neproměnitelnau pokutu upadnauti. Jakož za tau příčinau tuto všecky takové majestáty a těm podobné královské listy, zápisy a resolucí, kteréž by někdo sobě aneb svým dědicům za příčinau zdržení královského zemského auřadu za předešlých časův vyžádal, a ti by proti tomuto Našemu Zřízení čelili, s jistým Našim uvážením a vědomím z moci královské kassírujeme, zamítáme a vyzdvihujeme, nejináče nežli jakoby ti a takoví v tomto Našem Zřízení textovně a výslovně vepsáni byli.

40. A poněvadž hned po smrti Naší a Našich dědicův toto království a margkrabství ihned na Našeho dědice připadá a po všecken čas bez něho nezůstává: pročež mají Náš zemský hejtman a jiní auředlníci, komorníci a saudcové zemští ihned jakž by se

Beysitzere alßdan, so bald der Fall sich zutregt, in administration der Justitz im Nahmen deß Erben, Nachfolgenden Königs vnd Markhgravens, verbleiben; Auch wan ein oder der ander Officirer oder Beysitzer die seynem Ambt vorgeschribene Zeit noch nit vollendet, darinnen auff die Pflicht, so er albereit dem Erben, nachfolgendem König vnd Markhgraven, gethan, continuiren; Jedoch allezeit wan es der Nachfolgende König vnd Markhgrave begehrt, die Ambtspflicht ihm gleichsfals auffs new thun vnd ablegen.

41. Wan ein Lands-Haubtman seyne Amts-Pflicht ablegt, So sol er jedesmahls mit seynem Angesicht vnd entblöstem Haubt gegen Auffgang der Sonnen stehend vnd die zwen vördere Finger seyner rechten Hand aufhebend, nachfolgenden Aid, wehn Wir darzu verordnen, von Worth zu worth deütlich nachsprechen vnd solchen also leisten, als nämblichen:

Lands-Haubtmans Aid.

42. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, allen Heiligen, vnd Euch dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herren, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumbs Mährern, getreü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol das Ambt der Lands-Haubmanschafft, so mir an jetzo von Ewer Majestät vertraut würd, führen vnd verrichten, darinnen dem Armen so wol als dem Reichen vnpartheyisch Recht ertheilen, die Warheit steuren vnd die Vngerechtigkeit dempfen, Insonderheit aber so wol in gemeinen Sachen das Markhgravthum vnd dessen Policey betreffend, als in administration der Justitz, dieser reformirten Landes-Ordnung in allen vnd jeden ihren Satzungen, Articuln, Clausuln vnd Inhaltungen getreülich nachkommen vnd geleben, alle Heimligkeit Ewer Majestät vnd der Rathschläg verschweigen, vnd mich zu keinem andern in dem wenigsten bewegen lassen wil, weder durch Gunst noch Vngunst, Forcht, Freundschafft noch Feindschafft, noch auch sonsten durch einig ander Ding, wie das immer nahmen haben mag; Alles treülich vnd ohne gefährde, So wahr als mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen.“

Das Jurament des Obristen Land-Cammerers.

43. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N.

takový pád přitrefil, při dopomahání k spravedlnosti jménem a na místě téhož dědice a následujícího krále a margkraběte zůstávati; a jestli by jeden anebo druhý v auřadu svém ještě již oznámeného času nevytrval, tehdy přece v tom při témž závazku, kterýž byl témuž dědici a následujícímu králi a margkraběti učinil, trvati; a kdyby koliv budaucí král aneb margkrabě to jmíti chtíti ráčil, aby novau přísahu vykonával, bude povinen to učiniti.

41. Když hejtman zemský přísahu činiti míti bude, má státi s tváří a s odkrytau hlavau proti východu slunce a zdvihnuty dva prsty přední u pravé ruky následující přísahu po témž, kohož bychom My k vydávání jí naříditi ráčili, slovo od slova srozumitedlně říkati a učiniti, jmenovitě:

Přísaha hejtmana zemského.

42. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému, margkraběti moravskému, mému pravému dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z V. Kr. Msti královského rodu a kmene pocházejícím budaucím králům a pravým dědicům margkrabství tohoto věrný a poslušný býti, v tomto auřadě hejtmanství zemského mně nyní od V. Kr. Msti svěřeném, chudému i bohatému jednostejného práva a spravedlnosti udělovati, pravdu zvelebovati, křivdu tupiti, a v této správě tohoto margkrabství při zastávání a vyhledávání obecného dobrého vedle tohoto Obnoveného Zřízení Zemského v všech punktích, artikulích a klausulích věrně a pravě postupovati a všecku tajnost v radách V. Kr. Msti zachovati, a to ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro bázeň, přátelství neb nepřátelství, ani pro kterau jinau vymyšlenau věc. Toho mi dopomáhej Pán Bůh Všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha nejvyššího komorníka.

43. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti*

als König zu Böheim vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königl. Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichen Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthum Mährern, trew vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich sol vnd wil das Obriste Land-Cammerer-Ambt dieses Markhgravthums Mährern, so mir an jetzo von Ewer Maj. vertrauet wird, bey der Land-Tafel vnd auch was sonsten zu meinem Ambt gehörig, treülich, recht vnd gerecht verrichten, dem Armen vnd dem Reichen, dem Geistlichem vnd Weldlichem die gerechtigkeit ertheilen, so weit mein Verstand vermag, vnangesehen Freund- oder Feindschafft, oder einig geschenck; auch die geheimnuß des Raths behalten. Alß mir Gott helffe, die gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Obristen Land-Richters.

44. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königlichen vnd Erben des Königreichs Böheim vnd dieses Markhgravthums Mährern, trew vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich sol vnd wil das Ambt des Obristen Land-Richters des Markhgravthums Mährern, so mir an jetzo von Ewer Majestät vertrauet würd, bey der Land-Tafel vnd was zu meinem Ambt gehörig, Treülich vnd gerecht verrichten, dem Armen vnd Reichen, dem Geistlichen vnd Weldlichen die Gerechtigkeit ertheilen, vnangesehen Freünd- oder Feindschafft, oder einig geschenck; auch die Geheimnus des Raths behalten. Alß mir Gott helffe, die gebenedeyte Mutter Gottes vnd alle Heiligen."

Das Jurament vnd Aid, welchen ein jeder Königlicher Rath vnd Land-Rechts-Beysitzer auß dem Herrn- vnd Ritter-Stand zu laisten schuldig.

45. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch dem (Titul) N. N. alß König zu Böheim vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben des Königreichs Böheim vnd dieses Markhgravthums Mährern, getrew vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich sol vnd wil, nach dem Ewer Majestät mich zu dero Rath vnd Beysitzer dero Land-Rechts gnedigist verordnet, dem Armen so wol als dem Reichen,

(titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti, a v tomto auřadu nejvyššího komornictví, kterýž mne nyní od V. Kr. Msti svěřen jest, při dskách zemských i což by auřadu mému příslušelo, věrně a spravedlivě spravovati, chudému i bohatému, duchovnímu i světskému, pokudž rozum můj stadčí, spravedlivě činiti, ve všem tajnost rady zachovati, nehledě na přízeň ani nepřízeň, ani na žádné dary. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, matka Boží i všickni svatí.

Přísaha nejvyššího sudího.

44. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží i všem Svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu i krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný beyti, a v tomto auřadu nejvyššího sudího mně nyní od V. Kr. Msti svěřeného, při dskách zemských a což by k auřadu mému příslušelo, věrně a spravedlivě spravovati, chudému i bohatému, duchovnímu a světskému, pokudž rozum můj postačí, spravedlivě činiti a ve všem tajnost rady zachovati, nehledě na přízeň ani nepřízeň, ani na žádné dary. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha saudcův zemských a jiných radd královských osobám stavu panského a rytířského.

45. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný beyti a v tomto auřadu saudce zemského nyní mně od V. Kr. Msti svěřeném, chudému i bohatému, duchovnímu a světskému, vedle mé nejvyšší*

dem Geistlichem vnd Weldlichem, so vil mein Verstand vermag, vnpartheysch Recht ertheilen, auch so wol in gemeinen Sachen des Markhgravthums vnd dessen Policey betreffend, alß in administration vnd ertheilung der Justitz diser reformirten Landes-Ordnung in allen vnd jeden ihren Satzungen, Artickuln, Clausuln vnd Inhaltungen getreülich nachkommen vnd geleben, Wie nicht weniger die Heimligkeiten Ewer Majestät vnd Rathschläg verschweigen, vnd mich zu keinem andern in dem wenigsten bewegen lassen weder durch Gunst noch Vngunst, Forcht, Freundschafft noch Feindschafft, noch auch sonsten durch einig ander Ding, wie das immer nahmen haben mag; Alles getreülich vnd ohne gefährde. So wahr mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Hoff-Richters.

46. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben des Königreichs Böheim vnd dieses Markhgravthumbs Mährern, treu vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil das Ambt des Obristen Hoff-Richters, so mir an jetzo von Ewer Maj. vertrauet würd, recht führen, dem Armen vnd dem Reichen die Gerechtigkeit ertheilen, so weit mein Verstand vermag, die Warheit steüren vnd Vngerechtigkeit dempfen, vnd über das kheinen zu lieb oder laid mich gegen Ihr Maj. Treülich verhalten, auf deroselben Anfälle vnd andere zu meinem Ambt gehörige sachen, fleißig nachforschen, vnd die Geheimbnuß des Raths behalten. Alß mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Vnter-Cammerers.

47. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. alß König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben des Königreichs Böheim vnd dises Markhgravthums Mährern, treü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich das Vnter-Cammer-Ambt, so mir an jetzo von Ewer Maj. anvertrauet würd, recht führen vnd demselben vorstehen wil, dem Armen vnd dem Reichen, Geistlichen vnd Weldlichen, die Gerechtigkeit leisten vnd nach vermögen meines Verstands, die Warheit steüren vnd Vngerechtigkeit dempfen, Ihrer Maj. Anfällen vleißig nachfragen, auch sonsten alle

možnosti, jednostejného práva a spravedlnosti udělovati, a jak u zachování a vyhledávání obecného dobrého tohoto margkrabství moravského, tak také v dopomáhání v něm k spravedlnosti, vedle tohoto Obnoveného Zřízení Zemského, ve všech puňktích, artikulech, a klausulích, věrně a pravě postupovati a všecku tajnost v radách V. Kr. Msti. zachovati, nepatříc na přízeň ani nepřízeň, bázeň, přátelství neb nepřátelství, ani na žádnau vymyšlenau věc. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí.

Přísaha hofrychtýře.

46. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, J. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti a tento auřad hofrychtýřství vésti a zastávati, chudému a bohatému jednostejně spravedlnosti vedle mé nejvyšší možnosti udělovati, rady neprondšeti, pravdu velebiti a křivdu tupiti, a na vše což k tomuto auřadu a k dobrému V. Kr. Msti přináleží a přísluší, bedlivě pozor dáti. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha podkomořího.

47. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto věrný a poslušný býti a tento auřad podkomořího nyní mně od V. Kr. Msti svěřený věrně a pravě říditi a spravovati, chudému a bohatému, duchovnímu, světskému, vedle mé nejvyšší možnosti k spravedlnosti dopomáhati, rady neprondšeti, pravdu velebiti, křivdu tupiti a všecko to což*

andere zum Vnter-Cammerer-Ambt gehörige sachen recht vnd Treülich Ihrer Majestät zum besten vnd Ehrlich verrichten; auch die Geheimnus deß Raths behalten. Als mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Obristen Land-Schreibers oder seynes Stathalters.

48. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumb Mährern, treü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol dem Ambt eines Obristen Land-Schreibers, so mir an jetzo von Ewer Majestät anvertrauet würd, bey der Land-Tafel vnd in allen anderen dazu gehörigen Sachen recht vnd Treülich vorstehen, dem Armen alß dem Reichen, dem Geistlichem alß Weldlichem die Gerechtigkeit ertheilen, vnangesehen Gunst oder Vngunst, noch kheinerley Geschenk; auch die Geheimnus des Raths behalten. Alß mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Kleinern Cammerers.

49. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumb Mährern, treü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol das Camerer-Ambt des Kleinern Rechtens des Krayß N. recht vnd gebürlich verrichten, bey denen Ladungen, Zeügen-Verhörungen, vnd in allem deme, was zu meinem Ambt gehörig, mich treülich verhalten, dem Armen alß dem Reichen, Geistlichem vnd Weldlichem recht thun, so vil mein Verstand vermag, vnangesehen Gunst oder Vngunst, noch einige Geschenkh. Alß mir Gott helffe, die gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Richters im Kleinerm Recht.

50. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N.

k dobrému V. Kr. Msti se vztahuje, při tomto auřadu bedlivě opatrovati a říditi. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

Přísaha nejvyššího písaře aneb jeho místo držícího.

48. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží, a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti a v tomto auřadu nejvyššího písařství mně nyní od V. Kr. Msti svěřeném, při dskách, při registrách, tak i v jiných věcech k témuž auřadu přináležících věrně, pravě a spravedlivě se zachovati a spravovati, rady nepronášeti, chudému, bohatému, duchovnímu, světskému, spravedlivě činiti, nepatříc na přízeň ani na nepřízeň, ani na žádné dary a jinau vymyšlenau věc. Toho mi k tomu dopomáhej Pán Bůh Všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha komorníka práva menšího.

49. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto věrný a poslušný býti a auřad komornický práva menšího kraje N. pravě a spravedlivě spravovati, při půhoních a svědcích a v tom ve všem, což k témuž auřadu náleží, věrně se míti, chudému i bohatému, duchovnímu i světskému, pokudž rozum můj stačí, spravedlivě činiti, rady nepronášeti, nehledě na přízeň ani na nepřízeň, ani na dary. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha menšího sudího.

50. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti*

als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthum Mährern, treü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol das Richter-Ambt in Kleinerm Recht deß Krayßes N. recht verrichten, bey denen Ladungen vnd Zeügen-Verherungen, auch in allem deme, so zu meinem Ambt gehörig, mich treülich verhalten, dem Armen vnd dem Reichen, Geistlichen vnd Weldlichen, so vil mein Verstand vermag, vnangesehen Gunst oder Vngunst, noch einige Geschenkhe, die Billichgkeit leisten; auch die geheimnus des Raths behalten. Alß mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Burggravens.

51. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumb Mährern, treü vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol das Burgkrav-Ambt dieses Markhgravthums Mährern vnd was zu diesem Ambt gehörig, alß wie der allgemeine Außpruch der Obristen Land-Officirer vnd Recht-Sitzer in sich helt vnd solches außweiset, trew vnd Recht führen, Geschrey vnd Leichtfertigkeiten in der Land-Stuben vnd im Ambit, Gezirck oder Vmbfang deß Closters nicht gestatten noch zulassen, bey denen Ladungen, Zeügnussen, Tragenden Aembtern, Einführungen vnd Zusprüchen, auch zu Erbungen, dem Armen alß dem Reichen, dem Geistlichem alß Weldlichem die Gerechtigkeit ertheilen, so viel mein Verstand vnd Vermöglichkeit mit sich bringt, vnangesehen Gunst oder Vngunst, auch einige Geschänck; deßgleichen die Geheimnus deß Raths behalten. Welches mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Das Jurament des Schreibers in Kleinerm Rechten.

52. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. alß König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Maj. vnd nach deroselben

(titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti a auřad tento sudství práva menšího, kraje N., pravě a spravedlivě spravovati, při půhoních a svědcích a v tom ve všem, což k auřadu mému náleží, věrně se míti, chudému, bohatému, duchovnímu i světskému, pokud rozum můj stačí, spravedlivě činiti, tajnost rady zachovati, nehledě na přízeň neb nepřízeň, ani na dary a žádnau vymyšlenau věc. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

Přísaha purgkrabího.

51. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu, V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti, a tento auřad purgkrabský margkrabství tohoto moravského, a což k témuž auřadu náleží, tak jakž nález od nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských všem vůbec učiněný to v sobě obsahuje a zavírá, věrně a spravedlivě vésti a křiku, nevážnosti v světnici saudné, v ambitě, aniž v okršlku klášterském nedopauštěti, při půhoních, svědcích, vedení práva, zvodích, odhadech i přiděďění, chudému, bohatému, duchovnímu, světskému, pokudž rozum můj postačí, spravedlivě činiti, rady neprONášeti, nehledě na přízeň ani nepřízeň, na dary a žádnau jinau vymyšlenau věc. Toho mně dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.*

Přísaha písaře práva menšího.

52. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží, a všem svatým a V. Kr. Msti (titul N. N.) jakožto králi českému a margkraběti moravskému, mému pravému a dědičnému králi a pánu, pánu nejmilostivějšímu,*

denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumb Mährern, trew vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich wil vnd sol die Schreiberey des Kleinern Rechts im Markhgravthumb Mährern Recht vnd Gerecht verrichten, bey denen Ladungen vnd Zeügen, auch bey den Registern vnd in allem andern, was zu meinem Ambt gehörig, mich recht vnd Treülich verhalten, demselben neben der Gerechtigkeit vorstehen, vnangesehen Gunst oder Vngunst, weder einige Geschenck; auch Geheimnus des Raths behalten. Alß helffe mir Gott, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd alle Heiligen."

XXII.

Von Vnserm Königlichem Procurator, vnd absonderlich von seinem Aid vnd Ambt.

53. Demnach es bey Vns, denen Nachkommenden Königen vnd Markhgraven vnd Vnsern Erben stehet, wem Wir solch Königlich Ambt vertrawen, vnd wem Wir darzu gebrauchen wollen: Also sol auch gedacht Vnser Procurator Vnsern Königlichen Fiscum vnd desselben Notturfft sich fleissig lassen angelegen sein; Inmassen Wir dan vber gedachten Vnsers Fisci Privilegien, Recht vnd Gerechtigkeiten jeder zeit stät vnd vest gehalten haben wollen. Jedoch wollen Wir gnedigist, daß wider niemanden auß Vnsern gehorsamen Ständen von der Execution angefangen, vnd vngehörter Sach wider Einen verfahren, sondern vilmehr denen Rechten Ihr gebührender Lauff gelassen werde.

Sein Aid.

54. „Ich N. N. schwere Gott dem Allmächtigen, Marie der Gebenedeyten Mutter Gottes vnd Allen Heiligen, vnd Euch, dem (Titul) N. N. als König zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vnd meinem Rechten Erb-Herrn, Ewer Königlichen Majestät vnd nach deroselben denen auß dero Königlichem Geschlecht vnd Geblüt Nachkommenden Königen vnd Erben zu diesem Markhgravthumb, getrew vnd gewertig zu sein, vnd daß Ich in dem von Ewer Majestät mir anvertrautem Königlichen Procurator-Ambt, Ewer Majestät Interesse mir treülichen angelegen sein lassen, vnd ohne eintziges Menschen Respect deroselben Recht vnd Gerechtigkeit befördern,

V. Kr. Msti i všem z téhož královského rodu a krve pocházejícím dědicům margkrabství tohoto, věrný a poslušný býti a tento auřad písařství práva menšího zemského margkrabství tohoto moravského pravě a spravedlivě spravovati, při půhoních, svědcích, při regstřích a při všem jiném, cožby k auřadu mému příslušelo, věrně a pravě, spravedlivě spravovati, chudému, bohatému, duchovnímu i světskému spravedlivě činiti, rady nepronášeti, nehledě na přízeň ani na nepřízeň, ani na dary a žádnau vymyšlenau věc. Toho mně dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

XXII.

O našem královském prokuratoru, a obzvláště o jeho přísaze a auřadu.

53. Poněvadž to v moci Naší a budaucích králův a margkrabat moravských jakožto dědicův Našich pozůstává, takový královský auřad, komu se Nám vidí, svěřiti a poručeti: pročež má týž Náš prokurator na Náš fisek a jeho potřeby dobrey pozor míti. Nad kterýmž fiskem Našim a jeho spravau a privilegiích aby ochranná ruka každého času pevně držána byla, to neměnitedlně chtíti jmíti ráčíme. Však toto při tom milostivě nařizujíce, aby proti žádnému z Našich poslušných stavův bez pořádného vyslyšení žádná executi se nevykonávala, nýbrž jeden každý aby při pořádku práva zůstaven byl

Přísaha prokuratora.

54. *Já N. N. přisahám Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým, nejjasnějšímu a nejnepřemožnějšímu knížeti a pánu, pánu (N. N.) jakožto králi českému, margkraběti moravskému, pánu mému nejmilostivějšímu a dědičnému, J. Kr. Msti a všem z téhož královského rodu a krevnosti pocházejícím králům, pravým dědicům tohoto margkrabství, věrný a poslušný býti a v tomto auřadu prokuratorském na interesse V. Kr. Msti dobrý pozor dáti, jeho bez prohlídání osob podle práva a spravedlnosti vyhledávati a vedle*

Auch der Königlichen corrigirten Newen Landes-Ordnung in allen vnd jeden Jhren Satzungen, Artickuln, Clausuln vnd Inhaltungen getreülich nachkommen vnd geleben, wie nicht wenigers die Heimligkeiten Ewer Majestät vnd der Rathschläg verschweigen, vnd mich zu keinem andern in dem wenigsten bewegen lassen wil, weder durch Gunst noch Vngunst, Forcht, Freundschafft noch Feindschafft, noch auch sonsten durch einig ander Ding, wie das immer Nahmen haben mag, alles getreülich vnd ohne gefährde. So wahr mir Gott helffe, die Hoch-Gebenedeyte Mutter Gottes Maria vnd Alle Heiligen."

B.

Demnach bißhero von denen jenigen Sachen gehandelt, welche mehrerntheils zu dem Jure publico gehören, So folget numehr das Jus privatum, vnd zwar anfangs die Judicialia.

XXIII.

Vom Land-Recht.

55. Das Land-Recht sol Viermahl im Jahr gehalten werden, zu Olmütz Zweymal, nämblich den nechsten Tag nach der Heyligen Drey König-Fest vnd den nechsten Tag nach Ioannis deß Tauffers; Dan auch zu Brünn zweymal, den Montag nach dem Dritten Sontag in der Fasten, welcher Oculi genent, vnd dem Tag der Heiligen Jungffraven Kunegundis, oder wofern diß Fest an Einem Sontag einfiele, den Montag hernach; Vnd ein jedeß derer Land-Rechten sol Funfftzehen Tag an einander wehren. Am Freytag sollen allzeit, der Alten gewohnheit nach, die Rok oder Tagfart, vnd am Sambstag die Waisen-sachen fleissig vorgenomben werden. Nach vollendem Land-Recht sol die Land-Taffel eröffnet werden.

56. Wan die Zeit kombt das Land-Recht zu halten, Sollen Vnsere Land-Officirer vnd andere Beysitzere Vnsers Land-Rechtens sich jedesmahls zu Olmütz oder Brünn in des Bischoffs Hauß zusammen verfügen, da selbst aller fürfallenden Notturfften halber sich vnterreden; Alßdan in das Kloster fahren, einer Meß vom Heyligen Geist beywohnen, vnd hernach in die Land-Stuben gehen, das Land-Recht zu rechter früher Tagszeit vnd einer gewissen Stund (welche Vnser Lands-Haubtman so wol zu der Land-Rechtssitzern als sonsten zu menniglichs Nachrichtung zu ernennen) halten vnd besitzen.

tohoto Obnoveného Zřízeni Zemského ve všech punktích, artikulích a klausulích postupovati, tajnost rady V. Kr. Msti ve všem zachovati a proti tomu v nejmenším nečiniti, nehledě na přízeň ani nepřízeň, ani bázeň, přátelství neb nepřátelství, ani na žádnau vymyšlenau věc. Toho mně dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

B.

A poněvadž až posavad o všelijakých věcech, kteréž ku právu obecnímu patřily, oznámeno jest, již následovati budau práva obzvláštní, a nejprvé o spůsobu a držání saudův zemských.

XXIII.

O saudu zemském.

55. Saud zemský má čtyřikrát do roka držán býti, v městě Olomauci dvakrát, jmenovitě první den po památce svatých Tří králův a druhý první den po svatém Janu Křtiteli; potom též v městě Brně dvakrát, jeden v pondělí po třetí neděli postní, jenž slove Oculi, a druhý na den svaté panny Kunhuty; a jestliby se ten svátek v neděli trefil, tehdy ten pondělí po tom. A každý saud zemský má patnácte dní trvati, a v pátek mají vždycky vedle starobylého obyčeje rokové, v sobotu pak věci sirotčí, bedlivě předsevzaty a vykonávány, a po vzdání téhož saudu zemského dcky zemské otevřeny býti.

56. Když čas přijde k držení saudu zemského, tehdy mají každého času vždycky Naši auředlníci a saudcové zemští v Olomauci anebo v Brně pospolu shromážděni, nejprvé do biskupského domu společně se sjeti, a tu o všelijaké potřeby, kteréž by při saudu zemském řízeny býti měly, mezi sebau se domluviti, potom do kláštera jeti, mši svatau slyšeti, a odtud sejdauce se v saudnici saud zemský, ranním jitrem, v jistau hodinu (kterauž Náš hejtman zemský jak saudcím zemským tak i jednomu každému pro správu jmenovati má) osaditi a vykonávati.

Würde aber ein Land-Officirer oder ein anderer Beysitzer Vnsers Königlichen Land-Rechtens auß einer Ehehafft vnd erheblichen Vrsach verhindert, daß Er auff die bestimbte Zeit im Land-Recht nicht erscheinen khönt, So sol Er solche Vrsach seines Aussenbleibens in Schrifften vnter seynem Petschafft Vnserm Lands-Haubtman zu wissen machen, vnd daß die Sach sich also verhalte, wie von ihm vorgeben würd, solches auff seine Vns geleiste Aidspflicht vnd Gewissen nehmen. Da Er aber dasselbige nicht thäte, oder Vnser Lands-Haubtman sambt andern anwesenden Beysitzern Vnsers Königlichen Land-Rechtens diese seyne Entschuldigung nicht für gnungsamb noch erheblich erkenten, oder aber ein Land-Officirer oder anderer Beysitzer, nachdem Er zu dem Land-Recht kommen, darvon wiederumb wegkzihe vnd sich absentirte, vnd doch dessen keine Erlaubnuß von Vnserm Lands-Haubtman, oder in dessen Abwesenheit, von dem jenigen, der damals die Stell vertrit, hette: So sol Vnser Lands-Haubtman in Vnserm Nahmen vnd von Vnsertwegen denselben Vnsern Land-Officirer oder Beysitzer Vnsers Land-Rechtens, jedesmahls güttlich vermahnen, daß Er hinfüro dem Land-Recht fleissiger beywohnen vnd ohne rechte Ehehafft darvon nicht aussenbleiben, noch ohne erlangte Erlaubnuß sich darauß widerumb absentiren wolle. Inmassen auch mergedachter Vnser Lands-Haubtman denen jenigen Land-Officirern oder Beysitzern, die nicht zu rechter Zeit, sondern ohne Rechtmessige Verhindernuß allzuspat in das Land-Recht zu kommen pflegen, an Vnserer stat gebürlich zusprechen, vnd ihnen solchen ihren Vnfleiß vntersagen sol. Wolte aber solche gütliche Vermahnung bey einem oder dem andern Land-Officirer oder Beysitzer nichts verfangen, noch derselbe sich darburch bessern, vngeacht daß ihm sein öffters mutwilliges aussenbleiben, oder nach vnd nach ohne Erlaubnuß beschehenes hinwegkgehen, von Unserm Lands-Haubtman zum drittenmahl, oder aber seyne Langsambkeit in das Land-Recht zu kommen mehrmahls vntersagt worden: So sol Vnser Land-Recht, zuforderst aber Vnser Lands-Haubtman darinnen schuldig sein, wider denselben Land-Officirer oder Land-Rechts-Beysitzer die Beschaffenheit der Sachen, vnd wie offt Er gütlich vermahnt worden, mit allen Vmbständen an Vns oder Vnsere Nachkommen vnd Erben am Königreich, vnterthenigist gelangen lassen, Vnd Ihme zum anderen Land-Recht, daß er sich darvor gestelle, beschicken, vnd nachdem Er erschinen, auff gelübd nehmen, daß Er sich vor Vns vnd Vnsern Nachkommen vnd Erben auff den Tag, der ihme vom Lands-Haubtman vnd Land-Rechts-Beysitzeren genent würd, gestelle, Auch solcher Gelübnüs nicht

Jestližeby pak některý z auředlníkův a saudcův zemských někdy svau vlastní a důležitau příčinau zanešen byl, tak žeby bezelstně na čas uložený do saudu zemského dostaviti se nemohl: tehdy má takové příčiny jeho nedostavení v spisu pečetí jeho zpečetěné, hejtmanu Našemu zemskému předložiti, a že tomu tak jest, to na povinnost tu, kterauž Nám zavázán jest, a k svému svědomí přijíti. Jestli žeby pak toho neučinil, anebo takové příčiny jeho nedostavení od hejtmana Našeho spolu s jinými nejvyššími auředlníky a saudci zemskými za neslušné uznány byly; item, kdyby některý z nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských, kteříž se k saudu dostavili, zase odtud bez dovolení hejtmana Našeho zemského anebo jeho místo držícího odjeli: tehdy má hejtman Náš zemský jmenem a na místě Našem takového každého nejvyššího auředlníka a saudce zemského Našeho pokaždý dobrým slovem, aby budaucně saudu zemského bedlivější a pilnější byl, též bez dostatečných příčin doma nezůstával, a potom bez povolení jeho od saudu zemského zase neodjížděl, s dostatkem napomenauti; jako i těm všem nejvyšším auředlníkům a saudcům zemským, kteříž by se bez slušných příčin v jistey čas do saudu zemského časně nedostavovali, na místě Našem domluviti a jim takovau nedbanlivost stížně zapověditi. Jestli by pak taková jim dobrým slovem činěná napomenutí při některým z týchž Našich nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských žádné platnosti přinésti nemohla a žádné polepšení, nešetříc na to že jim již jejich svývolné k saudu se nedostavování a od něho bez povolení odjíždění od Našeho hejtmana po třikrát zapovídáno, anebo pro nečasné do saudu přicházení domlauváno bylo, žádného polepšení se nespatřovalo: tehdy bude povinen saud Náš, obzvláštně hejtman zemský, to na Nás a budaucí krále české a margkrabata jakožto Naše budaucí pravé dědice vznésti, oznamujíc Nám to vše, kolikkrát v tom jeden každý dobrým slovem napomínán byl a toho nepřestává, a tak sobě proti takovému každému z nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských dostatečně stížiti, a potom když by k druhému saudu se dostavil, obeslati, aby před Námi a budaucími dědici Našimi na den jemu od hejtmana a saudu Našeho zemského jmenovaný stál, na závazek vzíti; a nemá z takového závazku propuštěn býti dotud, dokudž bychom My

frey sey, biß Er derselben von Vns vnd Vnsern Nachkommen vnd Erben frey gelassen werde; Damit Wir Ihn vmb solches seines beharzlichen Vnfleisses vnd Vngehorsambs willen, entweder auß Vnserm Land-Recht zu setzen, oder gestalten Sachen nach, in andere Wege zu bestraffen vns resolviren mögen.

57. Wan es sich aber etwan vmb vorfallender Vnser oder Vnserer Nachkommen am Königreich eigenen oder auch deß Landes Notturfft willen zutrüge, daß zu Verzichtung derselbigen vil auß Vnsern Land-Officirern vnd Land-Rechtssitzern anderstwohin abgeordnet vnd zugleich auff eine Zeit abwesend wären: So sol damals kein Haubt- noch dergleichen Bey-Vrtheil, daran denen Partheyen zu Erlangung oder Verliehrung deß Rechtlichen Obsiegs vil gelegen, in Vnserm Königlichen Land-Recht geschöpfft noch verfast werden, es seyn dan auß Vnsern Land-Officirern vnd andern Beysitzern auffs wenigste Zehen Personen, welche auff die Acta gute Achtung zu geben, vorhanden vnd gegenwertig.

58. Vnd demnach Wir bey bestellung der Recht vnd Gericht in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb billich Vnsere Gedancken dahin richten, damit die Justitz wol administrirt werde, vnd niemanden vnrecht geschehe; Wir auch Vnsere gehorsambe Stände also beschaffen wissen, daß sie mehr darauff als sonst auff andere eüsserliche Ceremonien sehen, vnd aber fast vnmöglich, daß bey einem so grossen Zulauff, vnd da keiner vnter denen Richtern bey wehrendem Proceß etwas aufzeichnen kan, die Sach so wol eingenommen vnd behalten werden könne, als wan die Richter bey einander sitzen, einer den andern fraget, ein jeder aber die Notturfft, vnd warauff er sein Gewissen im versprechen nachmals zu versichern vermeint, auffschreibt: Als haben Wir gnedigist für gut angesehen, daß bey vorbringung der Acten, Vnsere Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere, wie sonst in Vnsern höchsten Kayserlichen Tribunalien gebräuchlich, beysamen an einer wolgeziehrten Tafel sitzen, alldar die Haubtfundament, darauff die Sach bestehet (weil keine so fürtreffliche memoria zu finden, die alles behalten könne) fleissig auffzeichnen, nachmals aber, wan entweder eine Interlocutoria oder Definitiv ergehen sol, ein jeder seine Session vnd Stelle, wie hieroben von der Session gesetzt, einnemmen, die Land-Stuben öffnen vnd offentlich das Vrtheil ablesen lassen.

sami aneb budaucí dědicové Naši jeho z toho osvoboditi a propustiti neráčili; tak abychom My jeho pro takovau nedbanlivost a neposlušenství buď ven z saudu zemského svrci, aneb jinačí jistau pokutu vynalézti a v tom se dokonale resolvirovati ráčili.

57. Jestližeby se pak kdy bezelstně a z zvláštních potřeb Našich a budaucích dědicův tohoto margkrabství, též zemských, to přitrefilo, že by někteří z auředlníkův a saudcův zemských Našich jinam obráceni a vysláni byli: tehdy nemá se tehdáž žádná hlavní veypověď, na kteréž by stranám pro vyšetření a vyhledání spravedlnosti mnoho záleželo, v saudu Našem předsebrána a vynášena býti, leč by při tom nejméněji deset osob z auředlníkův a saudcův Našich, kteříž by na takové acta v vysleychání jich bedlivý pozor dali, sedělo a přítomných bylo.

58. A poněvadž My při nařizování tohoto saudu a práva zemského v tomto Našem dědičném margkrabství moravském slušně to na paměti míti ráčíme, aby spravedlnost svůj průchod míti mohla a žádnému křivda se nedála, a o tom též Nám známo jest, že při takových saudech Našich věrných poddaných stavův na to více nežli na jaké obzvláštní ceremonie dobrý pozor se dává, a jináče téměř nemožné, kdyby při takovém velikém shromáždění saudce dosleychajíc pře, z té některých allegat neb puňktův sobě poznamenati a tudy lépe do hlavy vzíti nemohl, takové pře dobře vyšetřiti, jako když saudcové pospolu vedle sedíc, jeden druhých se dotazují a podstatu té pře, aby potom jeden každý z nich v svém svědomí ustrnauti mohl, sobě poznamenávají: pročež ráčili jsme v tom milostivě za dobré uznati, aby při vysleychání rozepří lidských Naši auředlníci a saudcové zemští, tak jakož i jinde při Našich nejvyšších saudech císařských a královských toho obyčej jest, pospolu při jedné, náležitě okrášlené tabuli sedali a tu nejpodstatnější grund každé rozepře (poněvadž pamět lidská, která by vše v takových věcech zachovati mohla, se nenachází) sobě bedlivě poznamenávali a potom zase, kdy by nějaká interlocutoria anebo veypověd na to vyjíti měla, jeden každý na své místo, jakž nahoře oznámeno, sednauti, saudnici otevříti a též ortel obecně stranám publikovati dali,

Ebener massen solle es mit der Session vnd Eröffnung der Land-Stuben gehalten werden, wan Wir oder die Nachkommende Könige vnd Markhgraven dem Land-Recht beywohnen.

Was aber das Schwerd, welches man zur Zeit des wehrenden Land-Rechts von Altershero hat offentlich pflegen lassen zu halten, anlanget, mit dem sol es auch, wie von Altershero, gehalten werden; Alß nämblich, wan Wir, oder Vnsere Nachkhommen vnd Erben, selbst beym Land-Rechten sich befinden lassen, Alßdan sol Vnser Schwerd mit der Spitzen in die höhe, des Lands-Haubtmans aber, so lang Wir darinnen sitzen, vnter sich gehalten werden, vnd derjenige, der Vnser Schwerd haltet, sol in denen Schrancken stehen, der aber des Lands-Haubtmans auff den Schranckhen sitzen, zum zeichen der Justitz vnd defendirung des Rechts, so jemand waß verwürckte. Würden Wir aber in der Burgk oder Stat, wo das Land-Recht gehalten würd, sein, vnd demselben in der Land-Stuben nicht beywohnen: solle Vnser Lands-Haubtman auff Vnserm Stuel sitzen vnd Vnsere Stelle vertreten, auch sein Schwerd mit der Spitzen vber sich in denen Schrancken auff der Banck stehende, doch nicht auff der Achsel, sondern in der Hand vnd auff dem Ellenbogen halten lassen. Es sol auch solcher Stuel so lang da stehen bleiben, vnd der Lands-Haubtman darauff sitzen, so lang Wir in derselben Burgk oder Stat verbleiben vnd daß Recht gehalten würd. Wan Wir aber auß obgemelter Burgk oder Stat verreisen thäten, alßdan sol auch Vnser Stuel weck getragen werden, vnd der Lands-Haubtman auff seiner Stell, zu gleich denen anderen Land-Rechts-Beysitzerern, biß zu auffgebung des Rechts sitzen.

59. Es sol auch der Obriste Landschreiber so wol als die andern Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere bey wehrendem Recht seine Stelle halten. Die Vntern Ambtleüthe aber sollen sich zur selben Zeit bey dem Land-Schreiber-Ambt, da Sie sonst bey Zeugen-verhörung nit verhündert, befünden, damit auff allen fall man sich eines vnd deß andern nach begebender gelegenheit gebrauchen könne; Immassen Sie auch jederzeit, wan das Kleiner Land-Recht oder Posudek gehalten würd, gegenwertig sein sollen.

60. Es sol keiner auß dem Herren- noch Ritter-Stand, so im Land, nach dem er der Action vnd Rechtshandlung, so bey demselben Recht geführt, beygewohnet (ob gleich dieselbe Action auff fernere erörterung vnd erkantnus verschoben) keinem theil, dessen strittige differenzien er also bey besetztem Recht angehört, zu des

Podobným spůsobem má se též v sedání a otvírání saudnice postupovati, kdybychom My aneb budaucí králové a margkrabata sami osobně v saudu seděti a přítomni býti ráčili.

Co se pak meče, ktereyž od starodávna při trvajícím saudu zemském odevřeně držán býval, doteyče, při tom vedle starobylého obyčeje zůstaveno býti má. Jmenovitě kdybychom My a Naši budaucí dědicové sami osobně v saudu seděti ráčili, tehdy má takový Náš meč koncem zhůru a hejtmana zemského dotud dokudž bychom My v saudu zůstávati ráčili, koncem dolů držán býti, a ten, kterýž by takový meč Náš držel, má v šraňcích státi a kterýž by hejtmana zemského meč držel, na šraňcích seděti; to na znamení spravedlnosti a obrany práva, když by někdo nětco protiva tomu provinil. Jestli bychom My pak v tom hradu aneb městě, kdež by takový saud držán byl, zůstávati, však v saudu přítomni býti neráčili, tehdy má hejtman zemský na Naší stolici sedati a místo Naše zastaupiti a meč svůj koncem zhůru na šraňcích stoje, na lavici, však ne na rameně, ale v ruce na loktu držeti dáti. Má též stolice Naše dotud v saudu zůstávati a Náš hejtman na ní sedati, dokudž bychom My v témž hradě aneb městě zůstávati ráčili a saud zemský držán byl. Když bychom pak z téhož hradu neb města odjeti ráčili, tehdy nejprvé táž stolice Naše odtuď odnešena bude, a hejtman zemský bude zase na svém místě vedle jiných auředlníkův a saudcův zemských do vzdání saudu sedati.

59. Když by saud zemský osazen byl, má též nejvyšší písař zemský tak jako jiní auředlníci a saudcové zemští na svém místě seděti, jakož i menší auředlníci, pokudž by toliko vysleycháním a přijímáním svědomí lidských zanešeni nebyli, při auřadu nejvyššího písařství se nacházeti, tak aby ve všech v nastalých potřebách vedle příležitosti se užívati mohli; obzvláštně pak při držání posudku mají vždycky přítomní beyti.

60. Žádný z pánův ani z rytířstva, kteříž v saudu zemském sedají, po vyslyšení stran, v té při, o kterauž před tím saudem činiti jest (by pak i ta pře do dalšího rozsudku odložena byla), žádné straně z těch stran, kterýchž by prvé v saudu sedě pře vyslyšel, rady ani kterého naučení, ke škodě druhé straně, dávati

andern theil Schaden vnd Nachtheil, Rath, Anlaitung oder Belehrnung geben, bey verlust Leibes vnd Lebens. Do sichs auch zutrüge, daß jemand auß denen Rechts-Beysitzern weß Ambts, Stands oder Wesens dieselbe wären, etwan mit einer oder der andern Parthey, wegen der jenigen Sach, so vor dem Recht darinnen er sesse anhengig, vnd derentwegen das Recht geführt würde, eine Gemeinschafft oder Communion hette, vnd ihm an derselben Sach etwas zustünde: Derselbe kan weder im Land-Recht oder einer solchen Rechtsfertigung sitzen noch darüber Rechtssprechen. Es ist ihm aber wol vergönt, nachdem Er beym Recht als ein interessirter auffgestanden, nachmals der Parth, wan es die Gelegenheit also geben, Beystand zu leisten vnd Rath zu geben, vnd nach vollendung desselben Rechtshandels sich widerumb beym Recht einzustellen.

61. Kein Land-Officirer oder anderer Land-Rechtssitzer sol noch mag von kheiner Partey vmbs geld, oder gedingter weiß vor dem Land-Recht Actiones führen, vil weniger eintzige Straff oder Pöenfall außbitten, so für dasselbe Recht, darinnen er sitzt, gehört, oder sich mit jemanden wegen außbittung solches Pöenfalls in eintzige Geselschafft oder Gemeinschafft geben. Vnd auff den fall es geschehe; Sol er so vil an seynem Hab vnd Gut verlohren haben, als der Pöenfall, so er außbitten wollen, werth gewesen vnd außgetragen, auch in demselben Recht ferner nicht sitzen.

62. Es sol niemand auß dem Herren- vnd Ritter-Stand im Land-Recht Vmbfrag thun, oder andere notturfften vorbringen, ausser des Lands-Haubtmans in Waisen-sachen, Rok vnd gesetzten Tagfart, des Land-Cammers bey der Land-Taffel, vnd des Land-Richters oder dem Er dasselbige aufftragen würde, in Rechts-sachen, ohne der Land-Officirer Bewilligung. Jedoch wan eine Schrifft abgelesen (davon hierunten mit mehrerm gehandelt würd) vnd etwan einer auß denen Land-Rechts-Sitzern wegen des Haubtpuncts, darumb es zu thun vnd darauf die sache beruhet, sich auß der abgelesenen Schrifft nicht gnugsamb informiren könte: So stehet es einem jeden frey, die Obristen Land-Officirer vnd andere Land-Rechts-Beysitzere zu fragen, wie solches zu verstehen, auch etwan denselben Punct auffs newe ablesen zu lassen.

Wan sich die Land-Rechts-Beysitzere nicht einhellig vergleichen, Sol es bey denen mehrern Stimmen verbleiben. In welchen, da jemand auß denen Land-Rechts-Beysitzern nach beschehener von obgemelten Lands-Officirern Vmbfrag, mit seiner meinung nur bloß eines anderen meinung loben vnd belieben thät; Sol Jhn der Land-Richter fragen, auß was Vrsachen er des anderen meinung loben

nemá, a to pod pokutau hrdla ztracení. Jestli by se pak kdy přitrefilo, že by některý z saudcův zemských s některau osobau aneb stranau jakého koliv stavu, řádu a povolání, kteráž by s potřebau svau před saud zemský předstaupila, v tom oč před saudem zemským činiti jest, jaký spolek jměl a nětco jemu v takové věci přináleželo: tehdy takový, buď z auředlníkův neb saudcův zemských, nemá při té při v saudu zemském seděti a o ní vypovídati. Nežli toho jemu příno býti má, aby vystanauce z saudu s tau stranau státi, jí v takové její i v své potřebě raditi a po dokonání té rozepře zase v saud zasésti mohl.

61. Žádný z auředlníkův a saudcův zemských netoliko od stran z auplatku rozepří na sebe bráti a vésti, ale ani žádných vin a pokut, kteréž by k tomu saudu, kdež on sedá, příslušely, vyprošovati, ani s žádným, kterýž by takové pokuty vyprošoval, tovaryšstva a spolku nemíti. Pakli by se to od některého z nich stalo, tehdy má tak mnoho, nač se pokuta ta, kterauž vyprositi chtěl, vztahovala, z statku svého v pokutě propadnauti a na té při více neseděti.

62. Žádný z stavu panského nebo rytířského v saudu zemském sedící nemůže potazu činiti, ani žádných potřeb, mimo hejtmana zemského o sirotčí věci, o roky a odklady ke přem, nejvyššího komorníka při dskách zemských, a nejvyššího sudího anebo komuž by ten auřad poručil, v právních věcech, bez dovolení auředlníkův zemských přednášeti. Byl-liby pak nějaký spis přečten (o nichž doleji obšírně oznámeno bude), a některý z saudcův jemu by podstatně, oč tu činiti jest, aneb na čem by ten záležel, z přečtení vyrozuměti a pochopiti nemohl: pročež jest při svobodě jednoho každého, na to se dále jiných auředlníkův a saudcův zemských, jak by tomu rozuměti jměl, doptávati, i také bylo-liby toho potřeba, ten spis sobě znovu přečísti dáti.

Jestli žeby se kdy saudcové zemští v přímluvách svých nesrovnávali, tehdy na čem se větší počet snáší, při tom zůstaveno býti má. A jestli žeby který přímluvau svau některého řeč schválil, že ten pán aneb z rytířstva dobře pověděl, má nejvyšší sudí jeho se dotázati, z které příčiny řeč jeho schvaluje, a neuměl-liby toho pověditi, ten hlas ničím a přímluva jeho v počet

vnd folgen thue? vnd da er dessen kheine Vrsach fürbringen könte, sol solch seyne Stim nichts sein. Die Stimmen aber der Land-Rechts-Beysitzerer sollen also von dem Land-Richter in Rechts sachen begert werden, daß nach dem Sie alle, ohne der Obristen Land-Officirer, Votirt haben, alßdan des Bischoffs, des Lands-Haubtmans, hernach des Land-Cammerers, vnd zum letzten seine, des Land-Richters, meinung fürgebracht werden.

63. Wan die Land-Stuben bey Publicirung der Vrtheil oder sonst in offentlichen Actibus eröffnet würd; Sol sich niemand vnterstehen in den Schrancken zu kommen, als dem es von dem Lands-Haubtman, Land-Officirern vnd Land-Rechts-Sitzern zugelassen.

In der Land-Stuben, wan dieselbe, wie obberürt, eröffnet, sol kein Geschrey zugelassen werden; vnd do einer sich vnterstünde dergleichen Geschrey anzufangen, vnd auff des Burggraven, zum ersten, andern vnd drittenmal gethane Ermahnung nicht auffhörte, sondern verächtlich fortführe, derselbe sol auff das Rathauß in gefängliche Hafft genommen vnd allda Tag vnd Nacht verbleiben. Vnd da einer in den Schrancken trete, wan die Land-Stuben eröffnet, vnd er nicht darzu beruffen, derselbe sol dem Burggraven zwey Schock Groschen verfallen haben.

Es sol auch kheiner außer der Obristen Land-Officirer, vnd Land-Rechts-Beysitzer, oder die es gewesen vnd erlassen worden, nach angehebtem Recht mit Wöhren oder Waffen in die Land-Stuben kommen oder sich darinnen befinden lassen.

XXIV.

Welche Sachen vor das Land-Recht gehören.

64. Nach dem sich auch Vnser Lands-Haubtman, Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzer auff obgemelte weiß in die Land-Stuben verfüget, sollen Sie Erstlich dem alten Brauch nach das, was nach dem vorigen Land-Recht vnd Posudek oder Affter-Recht in die Land-Taffel eingeschriben worden, verlesen lassen. Nach verlesung der Land-Taffel sol daß Recht gehägegt werden, vnd alßdan, so etwan auß dem Herren- oder Ritter-Stand Personen vorhanden, die auffs newe in das Land-Recht genommen werden sollen, vnd zuvor zum Recht kheinen Aid geleistet hetten, sollen dieselben in die Schranckhen berufft werden, Alle Herren- vnd Ritter-Stands-Personen auffstehen, vnd die so in Schranckhen eingetreten, alda mit blossen Haupte vnd zwey auffgehabenen füngern daß gebreüchliche Jurament nachsprechen. Die jenigen aber, so zuvor im Recht gesessen vnd zum Recht beaidiget gewesen, da sie widerumb darzu berufft, dörffen zum andermal khein news Jurament thun.

jiných nepůjde. Co se přímluv aneb hlasův saudcův zemských dotýče, ty mají takto od nejvyššího sudího v právních věcech žádány býti: Kdyžby již nyní všickni mimo nejvyšší auředlníky svá zdání vypověděli, tehdy teprv biskupovo, potom hejtmana zemského, nejvyššího komorníka a naposledy nejvyššího sudího následovati a oznámeno býti má.

63. Když jest saudná světnice při publikování ortelův aneb při vedení pří otevřena, žádný bez povolení hejtmana a nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských do šraňkův nevstupuj.

A žádných křikův zadu v světnici saudné ať se nedopauští; jestli by se pak kdo takových křikův dopustil, a jsauc jednau, po druhé i po třetí od purgkrabího, aby toho přestal, napomenut, toho neučinil, ten každý má do vězení na rathauz vzat býti a v něm den a noc zůstávati. A jestli by kdo bez opovědi a povolání do šraňkův vstaupil, ten každý purgkrabímu dvě kopy grošův propadne.

Nemá též žádný, mimo nejvyšší auředlníky a saudce zemské, anebo ty, kteříž předešle v saudu sedali, by pak na ten čas z něho propuštěni byli, hned při začátku vedení práva s zbraní do saudné světnice vstupovati.

XXIV.

O věcech, které k saudu přináležejí.

64. Daleji, jak se Náš hejtman zemský a jiní nejvyšší auředlníci zemští a saudcové do saudny světnice sejdau a svá místa přijmau, mají hned nejprvé vedle starobylého obyčeje odkladové, kteříž se po předešlém saudu a vykonaném posudku odložili a zapsali, čteni býti. Po přečtení odkladův má saud se zahájiti a potom hned, jestli některé osoby z stavu panského nebo rytířského, kteříž prve k témuž auřadu závazku neměli a vnově do saudu zemského vzati býti mají, před rukama jsau, ti všickni do šraňků povoláni býti, a páni i rytířské osoby vstáti, a ti páni neb rytíře, jenž do šraňkův vstaupili, s odkrytými hlavami, zdvihnauc dva prsty, náležitau přísahu k saudu vykonati. Ti pak, kteří předešle v saudu sedali a k saudu závazek jměli, když zase znovu do saudu povoláni bývají, nemají a nejsau povinni podruhý závazku činiti.

Wan das verrichtet (wofern es von nöthen), sollen die Newe Ladungen, welche zur Zeit des vorgehenden Posudeks vbergeben vnd eingeschrieben worden, außgeruffen werden; bey welcher Außruffung können die declinatorische Exceptionen (da etwan die sache vor das Land-Recht nicht gehörte) oder auch andere schlechte vnd solche dilatorische Exceptionen mündlich vorbracht vnd ohne ainzige weitleüfftigkeit erörtert, da aber einzige weitleüfftigkeit — dieselbe nicht zugelassen, sondern zur Exceptionschrifft verschoben, vnd die Caution von dem Kläger, wie auch dem beklagten (wofern sie im Land nicht angesessen) begehrt werden, vnd die Land-Rechts-Beysitzer, nach erwegung dessen, was die Partheyen vorbringen thun, werden wissen die Sachen der billigkeit nach alßbald, dem vorigen brauch nach, mündlich zu entscheiden.

Den Andern Tag sollen die Ladungen wegen der Bürgschafft vnd alßdan die Alte Ladungen ordentlich, wie sie in denen Registern verschrieben sein, gevrtheilt werden, damit eine Newere der elteren Ladung nicht vorgezogen werde; Es wäre dan sach, daß es Ihr Maj. Fiscum oder einen Außländischen betreffen thete.

Damit aber ein jeder wissenschafft habe, was vor Vnser Land-Recht gehöre, alß wollen Wir daß zu vorderst die jenigen Klagen, welche Land-Gütter vnd Erbschafften betreffen, für das Land-Recht kommen sollen; Item, wan wegen der Straff, so auff die Außgrab-Vmbwerff- oder andere Veränderung der Graintzmähle vnd Marckungen gesetzt, wie auch wegen aller andern sachen, so vber Viertzehen Thaler wehrt sein, geklagt würdet.

65. Also mag auch wegen eines Todschlags, oder wegen Gewalt, oder wider den, welcher von vorhabender oder begangener offentlicher Gewaldthat gewust, oder der sich mit einem Totschläger, wan er es thun vnd zu wege richten können, nit vergewissiget, entweder bey Vns oder Vnserm Land-Recht geklagt werden. So sol auch wegen begangenen Frävels, Böhmisch Weytrznost, wan es Gründ vnd Boden betrifft, wie auch wegen außgesprengter Schmähkarthen oder Famoslibellen, So dan wegen Auffhalt- vnd Beförderung offentlicher Landsbeschädiger, oder auch nicht-verfolgung derselben, oder Abschröck- vnd abhaltung derer, so sie verfolgen wollen, vnd anderer dergleichen Fälle halber, bey Vnserm Land-Recht geklagt werden. Es sollen aber auch die Geistlichen in Vnserm Erb-Marckgravthum Mährern, so viel die Actiones Reales, welche ligende Gründe betreffen, anlangt, gleichmessigen Rechtens sich mit denen andern Vnsern gehorsamen Ständen gebrauchen, vnd vor Vnserm Land-Recht wegen obberürter Action Rechtgeben vnd nehmen.

66. Was Ehren-sachen anlangt, da Jemand vermeint, Er sei von einem an seinen Ehren oder Guttem Namen, was gestalt es

Po vyřízení toho (jestli zapotřebí jest) mají nový půhonové, kteříž při minulém posudku dodáni a zapsáni byli, vyhlašováni býti. Při kterémžto vyhlašování mohau všelijaké exceptí a obrany, jest-liby ta věc k saudu zemskému nepřináležela aneb jiné nuzné a malé k průtahům slaužící exceptí austně přednešeny, a bez všech odkladův skoncovány býti. Pakli by nějaká prodlaužilost následovati chtěla, tehdy nemá se k tomu povolovati, ale aby taková exceptí skrze spis přednášena byla, pod dostatečným zaručením původa i obeslaného (pokudž by v zemi usedlí nebyli) toho odložiti; a po uvážení toho všeho, čehož by se strany dokládaly, budau věděti saudcové zemští, jak náležitě a dle předešlého obyčeje, austně tu věc na místě postaviti.

Na druhý den mají půhonové o rukojemství a po nich staří, jak v registřích zapsáni jsau, pořádně sauzeni býti, tak aby půhonové noví starých nepředcházeli, leč by tu fisku J. Msti Královské aneb některého cizozemce se dotýkalo.

Aby jeden každý věděti mohl, co před Náš saud zemský náleží, pročež tomu milostivě chtíti ráčíme, aby všickni půhonové, kteříž se statkův pozemských a dědictví dotýkají, před saud zemský přicházeli; item o pokutu, kteráž se na vykopání a vyhození aneb přeměnění hranic a mezníkův, též jiných věcí přes čtrnácte tolarův vztahuje, aby před saud poháněno bylo.

65. Podobným spůsobem může se o mord, moc a gwalt, aneb na toho, kterýž by o takovém gwaltu a moci vědomost jměl, aneb vědauce o nějakém mordýři, mohauc to učiniti, ním by se neujistil, před Námi aneb saudem Naším zemským žalováno býti. Tolikéž o veytržnost, kde se gruntů doteyče, o cedule zrádné, i na ty, kteříž by přechovávajíc a fedrujíc zjevné škůdce zemské, jichž by nedodrželi, nehonili aneb jiné, jenž by je honiti chtěli, je od toho odrazovali, též jiné tomu podobné veystupky, poháněno býti. Mají též i duchovní v tomto Našem margkrabství moravském tu, kdež by se rozepří realních, v kterýchž by se statkův pozemských dotýkalo, jednostejného práva s jinými Našimi poddanými stavy užívati a před saudem zemským v veyš oznámených přech státi a naučení bráti.

66. Co se nářku poctivosti a dobrého jména doteyče, jestli že by se komu zdálo, že by od koho na cti a dobré pověsti jeho

wölle, geschmähet vnd angetastet, der sol, ohne Ladung, den Lands-Haubtman vmb ein Tag-Fahrt anlangen, vnd Er, Lands-Haubtman (wo fern die Action nicht gar schwär oder die Injurien nicht gar zu groß) sol dem Beklagten (wie von Altershero breüchlich gewesen) einen Tag zu kunfftigem Land-Recht gen Olmütz oder Brünn ernennen vnd befehlen, daß Er sich vor Ihme vnd die Rechtsitzer gestelle, vnd weß halben Er beschuldigt vnd angeklagt würd, antworte vnd gerecht werde. Wan aber etwan eine Partey sich bey der gestellung auff Vns vnd Vnsere Nachkommen vnd Erben berufte, solches sol derselben nicht verweigert, sondern beiden Partheyen anbevohlen werden, daß Sie sich vor Vns vnd Vnsere Nachkommen vnd Erben, wohin Wier Ihnen einen Tag bestimmen, gewiß gestellen. Ist aber die Actio Injuriarum einer jehr grossen Wichtigkheit, sollen die Land-Rechts-Beysitzer dasselbige erkennen, vnd ist Sy so schwär, zu dem Ordinari schrifftlichem Process die Partayen anweißen vnd bey denen Land-Rechten die Sachen determiniren lassen.

Weiter gehöret auch vor das Land-Recht nicht, die Action, so wegen eines Incidentstrits sich erregen thete; dan solche ebener massen von dem Lands-Haubtman in den Freytagen vnd nach auffgebung des Land-Rechts angehört werden sol, vnd Er Lands-Haubtman sol derenthalben bey sich etliche Personen auß denen Land-Rechts-Beysitzeren behalten vnd Sie bey Ihm zu verbleiben schuldig sein. Da auch die Action schwär wäre, so sollen alle Land-Rechts-Beysitzer, Ihme Lands-Hauptman beywohnen, vnd von dannen eben wie vom Land-Recht kheiner verruckhen, vnter obgemelter straff vnd Pöen. Da aber man befünde, daß die sachen der grossen wichtigkheit wäre, das man Sy zu dem Ordinari schrifftlichem process abgeben müste; sol Er Lands-Haubtman dasselbige nicht vnterlassen, sondern zum vermelten Process die Partheyen anweisen.

Was verfallene Pöen vnd Bürgschafften der Bawers-Leuten belangen thuet, Obwohl die Ladungen deßwegen nach Altem Brauch zum Land-Recht, auff vnten gebener maß, geschehen mögen; Jedoch was der Herren oder Bawren Schulden bey ihnen, Bawren, wie auch der Bawren in Vnseren Stäten oder dero Dörffern Kauffhändel (wan Sie durch Ihre Obrigkheiten nicht vergliechen werden) betrifft: solche sollen nicht beym Land-Recht, sondern dem Stat- oder Dorff-Recht, vermög derofelbigen Alten Berednussen vnd Gewohnheiten gesucht vnd determiniret werden.

Gleichfals gehören vor das Land-Recht kheine Kriegssachen, weder verhaltene Soldaten-Besoldungen, sondern gebührt allein dem Lands-Fürsten oder dem Lands-Haubtman dasselbig zu entscheiden.

jakž koliv dotčen aneb uražen byl, ten má, bez půhonu, hejtmana zemského za složení roku požádati, a hejtman zemský (jestli by ten nářek na tak veliké zlehčení se nevztahoval a ta rozepře tak těžká nebyla) má obžalovanému (jakž od starodávna obyčej býval) rok k příštímu saudu do Olomauce nebo do Brna položiti a jemu poručiti, aby se před ním a saudci zemskými k témuž saudu postavil a z toho, z čeho se jemu vina dává, odpovídal a práv byl. Pakli by která strana dostavíc se, na krále J. Mti se odvolávati chtěla, toho jí hájeno býti nemá, nýbrž povinnost bude obojí straně před Námi, budaucími potomky a dědici Našimi, kdy bychom My jim rok položiti ráčili, státi. Jestli by pak táž rozepře o nářek poctivosti tak těžká byla a bedlivého uvážení potřebovala, saudcové zemští, uznávajíc to, budau ji moci k pořádnému processu, skrze spisy, podati a tak k saudům zemským odložiti dáti.

Dáleji nepřináleží k saudu zemskému ta rozepře, kteráž by se skrze nějakau příhodní svádu zběhla; nebo ty mají též před hejtmanem zemským v pátek a po vzdání saudův vysleychány býti. Za kteraužto příčinau může hejtman zemský některých osob z saudcův zemských při sobě zanechati, a ti při něm zůstati povinni jsau. Pakli by táž rozepře též těžká byla, tehdy mají všickni saudcové zemští jemu nápomocni býti a od něho jako z saudu zemského neodjížděti, pod pokutau nahoře jmenovanau. Kterážto rozepře byla-liby těžká a obzvláštního uvážení potřebující, tak že by pořadem práva slyšena býti musela, tehdy může hejtman zemský na hoře oznámeney spůsob, strany ku pořádku práva podati.

Co se pokut a rukojemství lidí poddaných doteyče, ačkoliv s strany těch vedle starodávného obyčeje na již psaney spůsob před saud se poháněti může, však co se panských neb sedlských dluhův u sedlákův, a zase sedlákův v městech Našich aneb ve vsech jejich rvanic a pranic (jestli by ty skrze vrchnosti s obojí strany porovnány býti nemohly) doteyče: takové nemají před saudem zemským, ale před právem městským aneb na dědině vedle starodávných smluv a porovnání rozsuzovány býti.

Item před saud zemský nenáležejí žádné věci vojenské, ani dluhy soldátům zadržalé; neb to na pána země neb na hejtmana zemského k vyřízení přísluší.

Wie auch waß die vngebraüchliche Verschreibungen anlangt (als wan jemand in solchen Verschreibungen diese Wort eingesetzt: „das wofern Er seinem schrifftlichem Zusagen nicht genug thäte, die Wider=Part Ihme das seinige nehmen, verbrennen vnd aigenmächtig darmit gebahren möge“ oder „das Er dadurch seyner Trew vnd Ehren verlustiget werde“), obberürte Sachen sollen kheines wegs vom Land=Recht entschieden werden, dieweil solche Verschreibungen vngebreüchlich vnd straffmessig sein.

XXV.

Von denen Außgeschnittenen Zetteln, so vor anfang des Proceß bey dem Land=Recht gebraucht werden können.

67. Demnach bißhero in Vnserm Erb=Königreich Böhaimb gebraüchlich gewesen, das der jenige, so einen andern bey dem Land=Recht vornemen wollen, demselben ehe vnd zuvor solches geschehen, einen Außgeschnitenen Zettel durch zwo Personen zugeschickt, in welchem er richtige, klare vnd vnverdunckelte Antwort auff seyne gegen ihm habende Prætension, Zu= vnd Ansprüch begehrt; Darauff das Gegentheil ihm innerhalb 20 Tagen gleichermassen in einem Außgeschnittenem Zettel Antwort zu geben vnd dieselbe Ihm allermassen, wie obberürt, zuzuschicken schuldig gewesen; vnd aber solches nicht allein zum Glimpff, sondern auch zu güttlichen Vergleichungen, wie nicht weniger nachmals zu besserer Richtigkeit in Verführung der Procesß gedient: So wollen Wir, das es auch also in Vnserm Marckhgravthumb Mährern observirt werde in denen Sachen, die nachfolgend specificirt werden sollen; Vnd mögen solche Außgeschnittene Zettel hinführo nicht allein in Böhmischer, sondern auch Teütscher Sprach verfast, vnd dem Gegentheil zugeschickt werden, Jedoch also, daß denen jenigen, welche der Böhmischen Sprach wißendlich nicht kundig, die Außgeschnittene Zettel in der Teütschen, denen aber, so der Teütschen Sprach nicht kundig, in der Böhmischen, vnd denen, welche weder eingebohrne Böhmen noch Teütsche sein, in einer vnter denen beyden Sprachen insinuirt werden sollen.

68. In nachfolgenden Sachen sein die Außgeschnittene Zettel nicht gebräüchlich, Als wan einer beklagt würd

1. Wegen eines Todtschlags.
2. Wegen begangener Gewalt=That.
3. Wegen eines Frevels, so nicht an dem Gut, sondern an der Person verübt worden.

Jako i mnohá neslušná jedněch k druhým se zapisování (tak kdyžby někdo do zápisu svého položil a v něm se zavázal, „jestli žeby tomu svému zapsání dosti neučinil, tehdy aby jeho strana odporná na jeho vlastní věc sáhnauti, ji vzíti, spáliti a jako s svau vlastní činiti moc měla“ anebo „aby skrze to cti a víry zbaven byl“): ty a takovy nemají saudem zemským rozeznávány býti, poněvadž taková zavazování neslušna a nenaležita jsau a netoliko k zastavení, ale i k ztrestání se vztahují.

XXV.

O cedulích řezaných, kteréž před začatau pří při saudu zemském užívány býti mohau.

67. Tak jakož až posavad v Našem dědičném království českém obyčej jest (býval), že jeden každý, kterýž před saudem zemským s druhým o nětco činiti jmíti chce (chtěl), tomu prvé nežli co s ním začne (začal), ceduli řezanau po dvauch osobách posílal, skrze takovau světlé a patrné odpovědi na praetensí svau, kterauž od jiného žádá, vyhledávajíce; načež jemu strana odporná ve 20 dnech též skrze ceduli řezanau odpověď dáti a také vedle již oznámeného spůsobu odeslati povinna jest (byla). Kterážto věc, poněvadž netoliko mírna, ale i k mnohým přátelským porovnáním, též k lepší správě a k uskrovnění zaneprázdnění práva slauží: i tomu milostivě chtíti ráčíme, aby též v tomto margkrabství moravském mimo níže specifice poznamené věci takový proces se zachovával. A takové cedule řezané mohau netoliko v řeči české, ale i německé sepsány a od strany jedné k druhé posílány býti; však na ten spůsob, aby těm, kteří česky neumějí, též cedule řezaná v německém jazyku, kteříž pak německy, tehdy v českém, a kteří žádné té řeči z těch dvau neumějí, v jedné z těch dvau sepsána a dodána byla.

68. V těchto následujících věcech cedule řezané se užívati nemohau, jako kdyby někdo obžalován byl

1. z mordu,
2 z provedené moci,
3. z veytržnosti, kteráž se ne na statku, ale na osobě vykonala,

4. Wan Brüderliche oder Vätterliche Theilung begehrt würd.
5. Wan ein Widerspruch oder Odpor gegen einem Testament oder letzten Willen bey der Land-Tafel eingelegt wird.
6. Wan es wegen Schulden zu thun, so bey Recht mit Haubt-Brieffen, Bömisch Hlawnj Listowé genant, versichert sein.
7. Wan einer einen andern wegen eines nichtigen vnd wider Ordnung der Recht erlangten Steck-Briefffs citirt, oder aber die Abschatzungs- oder auch Gewehrloß-Brieff verhindern vnd zuruck setzen will.

69. Damit aber menniglich wissenschafft haben möge, wie solche Außgeschnittene Zettel sollen geferttigt werden: So würd vnten in dem Formular eine ohngefehrliche Notul so wol derer Außgeschnittene Zettel, als auch der darauf gehörigen Antwort, wie sie von worth zu worth auß dem Böhmischen transferirt, gesetzt.

Vnd weil sich auß diesen Notuln befindet, das Beklagter oder Antworter in seyner antwort setzen muß, von wem vnd mit was für Titul er seine angezogene Gerechtigkeit habe: So ist auch billich, das Kläger gleichermassen seynen Titul vnd Gerechtigkeit zu dem, so Er prætendirt, in seynem außgeschnittenem Zettel außtrücklich setze, damit Beklagter desto besser wissen könne, ob er weichen vnd von seyner prætension abstehen, oder aber sich in die Rechtsfertigung einlassen möge.

XXVI.

Von Verträgen vnd Vergleichungen.

70. Wie Vns nun nichts liebers vnd angenehmers sein möchte, als daß Vnsere Getrewe Vnterthanen in Frid, Ruh vnd Einigkeit mit einander leben, vnd durch weitleüfftige Rechtsthädigungen nicht gegen einander verbittert, auch wol einer von dem andern gantz rainirt vnd in Verderb gesetzt werden möchte; Also vnd dieweil bißhero offt Vrsach gegeben worden, daß es die Partheyen zum Recht nicht kommen lassen, sondern sich güttlich mit einander verglichen, vnd vermög der in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern gehaltenen Rechten, vber dem jenigen, was die Partheyen entweder für sich selbst, oder aber durch Vermitlung guter Freünde, so sich in die Sach geschlagen oder darunter gebraucht worden, beygelegt, steiff vnd vest gehalten, vnd darauff scharffe Proceß ertheilt worden; Als sol dises auch hinführo geschehen, vnd sollen die jenigen, so sich zu solchen Vergleichungen vor andern gebrauchen lassen, vnd ihre dexteritet darinnen erweisen, nachmals auch in Außtheilung der Aembter vnd

4. když se bratrského aneb streycovského rozdílu žádá,
5. při vkládání odporu proti kšaftu ke dskám zemským,
6. s strany dluhův, kteříž právem listu hlavního ujištěni jsau,
7. jestliže by jeden druhého o nepořádný a proti právu a pořádku země vydaný zatykač citoval, anebo odhad a list zpravní hindrovati a zastavovati chtěl.

69. Aby tehdy o tom jeden každý věděti mohl, jak takové cedule mají zhotoveny býti, za tau příčinau bude doleji spůsob a notule té cedule řezané, tak i odpověd na ni, slovo od slova, položeno.

A poněvadž se z teyž notule nachází, že odpovídající v své odpovědi toho doložiti musí, od koho a jakým právem a titulem tu spravedlnost na sobě zdržuje, tehdy též jest věcí slušnau a náležitau, aby žalobník podobným spůsobem v své ceduli, jakým právem a titulem on té věci od něho žádá a ji jmíti chce, toho doložil, tak aby obžalovaný tím lépeji věděti mohl, zdali jemu v tom ustaupiti a svého práva postaupiti, anebo s ním o to pořádem práva k rozeznání přistaupiti má.

XXVI.

O smluvách a porovnání.

70. Jakož by Nám nic milejšího nebylo, jako kdyžby Naši věrní poddaní mezi sebau v pokoji a svornosti společně zůstávajíc sobě k obšírným a dlauhotrvajícím saudům příčiny nedávali, a tudy jedni druhým k škodám a k zkáze neslaužili a se nehubili, tak jakž až posavad mnohdykrát to se trefovalo, že strany majíc sobě poukázáno, od pořádku práva upustily a raději dobrovolně se porovnaly a nad tím, což vedle práva tohoto Našeho dědičného margkrabství moravského, když tak oč strany buď samy mezi sebau aneb prostředkováním dobrých pánův a přátel, kteříž se do toho vložili, se smluvily, vždycky ochranná ruka držána a k přestupníkům přísně přistupováno bývalo: pročež má při tom až posavad zůstaveno býti a takoví smlauvcové, kteříž k takovým smlauvám před jinými se potřebovati dadí a svau upřímnost v tom ukazují, při volení do auřadův a jiných povolání

andern Beförderungen in acht genommen werden. Wie dan Jährlichen von dem Lands-Haubtman, was für wichtige Sachen, vnd durch wehn verglichen vnd beygelegt worden, Vns zu handen Vnserer Königlichen Böhmischen Hof-Cantzley ein Verzeichnus zugeschickt werden sol.

71. Ob es wol bey Vns stehet, ob Wir in Vnserer Anwesenheit bey Vnserm Land-Recht in einer oder der andern daselbst fürkommenden vnd anhengigen Rechtssach oder Stritigkeit die Partheyen nach Befindung der Sachen Vmbständ, entweder zu einem gütlichen Vertrag weisen oder anhalten, oder aber solchen Rechtshandel Rechtlich erörtern vnd durch ein Vrtheil entscheyden lassen wollen: So hat jedoch Vnser Land-Recht für sich selbsten vnd in Abwesenheit Vnser nicht Macht, denen alda stritigen Partheyen, wan sie sich selbsten in der Gütte nicht mit einander vergleichen wollen, Sühnliche Handlung auffzuerlegen, es sey dan solche Rechtssach dergestalt bewant, das der verlustige Theil durch das Vrtheil an seynen Ehren angegriffen würde, In welchem fall es Vnserm Königlichen Land-Recht wol erlaubt ist, die Partheyen dahin, das sie sich mit einander in der gütte vergleichen sollen, bewöglich zu vermahnen; doch auch daferne dieselbige Rechtsach nicht neben der Gütter-confiscation, oder sonsten eine Geldstraff, so Vnserm Königlichen Fisco zuerkent werden möchte, antreffen thut; Sintemaln, wo die Klag dahin gestelt, oder sonsten in Deductione causæ auß der Partheyen vor- vnd anbringen vermutlich abzunemen, daß eine streytende Parthey ihre Hab vnd Gütter gantz oder zum theil dem König verwürckt hat, oder sonsten dem Königlichen Fisco in eine Geldstraf zu condemniren ist; So wil Vnserm Land-Recht (vnangesehen auch daß der Verlustige theil durch das Vrtheil seyner Ehren nicht entsetzt wäre) nicht gebühren, dem Königlichen Fisco zum Verfang vnd Nachtheil, die stritige Partheven zu Sühnlicher handlung anzuweisen, viel weniger einen Vertrag zwischen ihnen selbsten zu tractiren vnd zu machen, weiln Vnser Land-Recht an solchen Hab vnd Güttern, oder der jenigen Geldstraff, so Vnserm Koniglichen Fisco zugesprochen würd, kein Part noch Theil hat, sondern dieselbige einig vnd allein Vns oder Vnsern Nachkommen, deren Recht das Land-Recht nicht vergeben weder nachlassen kan, heimfallet vnd zugehört. Ja es sol auch denen Partheyen selbsten, wan sie sich mit einander über dergleichen Verbrechen vnd Vnthat vertragen wolten, dardurch dem König alß Marckgraven, des Verbrechers Hab vnd Gütter gantz oder zum theil oder eine Geldstraff verwürckt worden, solches zu thun nicht zugelassen noch erlaubt seyn; Geschehe Es aber drüber, so würd jedoch derselbige

na obzvláštním pozoru zůstávati. A má se Nám též každoročně od hejtmana Našeho zemského, jak mnoho tak obzvláštních těžkých věcí a skrze koho porovnáno a na místě postaveno bylo, na kancellář Naši českau dvořskau poznamenání odsílati.

71. A ačkoliv sice v moci Naší zůstává, jestliže bychom v přítomnosti Naší při saudu zemském, v jedné neb druhé rozepři, kteráž by se tak před saud zemský dostala, vyšetříc na čem by ta záležela, strany buď k přátelskému porovnání podati a jich v tom napomenauti, anebo tu věc při pořadu práva zanechati a skrze veypověd rozeznati dáti ráčili: však saud Náš zemský bez přítomnosti Naší sám od sebe té moci nemá, aby strany sobě odporné, jestli žeby se mezi sebau dobrovolně porovnati nechtěly, jich na smlauvu a ku porovnání podávali; leč by ta rozepře na to se vztahovala, že by padlá strana skrze veypověd na poctivosti dotknuta a uražena byla; v tom saudu Našemu dostatečně povoleno jest, aby strany k tomu, aby se spolu přátelsky porovnaly, s dostatečným toho předložením napomenauti mohli. Však ta rozepře aby se nevztahovala na propadení statků anebo k jiné peněžité pokutě, jenž by Nám do Našeho královského fišku přináležela. A poněvadž z žaloby a vedení té pře a z toho což tak od stran se předkládá a dovozuje, snadně porozuměti se může, zda by která strana jejího statku, buď všeho aneb na díle, odsauzena a takový králi J. Msti propadla, anebo na něm nějaká pokuta peněžitá přisauzena býti jměla: v tom nesluší saudu Našemu (nepatříc na to, že by padlá strana skrze veypověď poctivosti zbavena byla) na ujmu a ztenčení fišku Našeho královského netoliko stran sobě odporných k společnému porovnání podávati, mnohem méněji takové porovnání mezi nimi sami činiti, poněvadž saud Náš zemský v takových Nám připadených statcích a peněžitých pokutách, kteříž k Našemu samému královskému fišku přisuzováni beyvají, žádného dílu a portii nemá, nýbrž toliko Nám samým a Našim dědicům vlastním právem, jehož saud Náš žádnému jinému přivlastňovati nemá, přináležejí a příslušejí. A nemá též stranám samým, by se pak chtěly o takové veystupky, skrze kteréž by králi a margkraběti přestupníka statek všecken anebo díl jeho neb nějaká pokuta peněžitá připadla, se porovnati povolovati. Pakli by se to přes

Vertrag, dafern er sonsten denen Rechten gemäß ist, nur allein die jenigen binden, welche solchen mit einander eingangen, Hingegen aber Unserm Königlichen Fisco an seynem Rechten allerdings ohne Schaden und Nachtheil sein, Dan er Fiscus, wan berürtes Verbrechen notorium und offenbahr, oder sonsten gnungsamb zu erweisen ist, ungehindert dieses Vertrags, einen weg als den andern die verfallene Hab und Gütter auf maß und weise, wie sich solches vermög der Recht, aignet und gebührt, einziehen, oder die verwürckte Geldstraff von dem Verbrecher abfordern kan.

72. So aber je keine güttliche Handlung stat finden wolte, und ein theil so wol als das ander seyne Sach zu Recht außzuführen vermeinte; Sol ein jedes theil sich nicht allein mit Rechts- oder sonst verständigen uninteressirten Leüthen berathschlagen, sondern auch erwegen, Ob mit dem beweiß und probationibus auffzukommen sei oder nicht. Sintemaln, da es sich nachmals im Proceß befünde, das ein oder das ander Theil keine gnugsame uhrsach gehabt, die Sach zum Rechtstand kommen zu lassen, so sol dasselbige theil wegen seines muttwilligen litigirens und zanckens mit unaußbleiblicher wilkührlicher Straff, nach gelegenheit der Sach, von dem Land-Recht belegt, auch sonst auf die jenigen, so sich zu andern nötigen, ein Aug gehabt, und solche zancksichtige Leüthe, wan es von ihnen notorisch und kundbahr, nicht leicht zu Aembtern oder sonst befördert, Insonderheit aber in denen Gerichten die Poena temere litigantium gegen ihnen, wan angeregte Zunötigung befunden würd, gescherfft werden.

XXVII.

Von Citationen und Klag-Libellen.

73. Wan nun die Partheyen die Sach zu Recht anhengig machen wollen, So seind darzu bißhero zuforderst zwey Mittel in der Landes-Ordnung außgesetzt gewesen, das nämblich Kläger das Gegentheil durch einen Puhon in Land-Gütern und Schulden, und durch begehrung eines Rocks oder Tagfart von dem Lands-Haubtman in Ehren sachen vor Recht erfordert; bey dem Wier es auch, doch obgesetzter massen, weil insonderheit in diesem Unserm Marckgravthumb Mährern nicht alle zeit die Land-Taffel offen, noch dergleichen Officirer wie im Khönigreich Böheim, es gnädigist verbleiben lassen.

tuto zápověď stalo, tehdy takové porovnání, pokudž by i jináče proti právům nebylo, toliko samé, kteříž je mezi sebau učinili, k zdržení zavazovati bude, však naproti tomu Našemu královskému fisku v ničemž na škodu a ujmu býti nemá; nebo fiscus Náš, kdykoliv by se provinění vyjevily a našly anebo jináče podstatně se ukázati mohly, bez překážky toho porovnání, jednostejným spůsobem na statek Nám připadnulý vedle práva sáhnauti, v něj se uvésti dáti, anebo od téhož přestupníka peněžité pokuty žádati moci bude.

72. Jestliže by pak žádná dobrovolná porovnání místo jmíti nemohla a jedna i druhá strana sobě traufala svau věc pořádem práva obdržeti a vynésti: tehdy má jedna každá strana o to prvé dostatečnau radu s osobami rozumnými a práv povědomými, jenž by v tom pojati nebyli, vzíti a toho dobře povážiti, jestli průvody její k té při dostatečny jsau a jestli skrze ně obstáti moci bude. A poněvadž se to u vedení při vyšetřiti může, že jedna neb druhá strana žádné podstatné příčiny neměla, té věci k saudu podávati: tehdy má na tu stranu potom pro takové svývolné sváry a různic začínání vedle uznání saudu zemského neproměnitedlná pokuta uložena býti, ano i jináče na ty, jenž se tak na jiné nutkají, obzvláštní pozor dán; a takoví svárčiliví lidé, když se to při nich najde a o nich se ví, nemají tak lehce k auřadům povoláni anebo jináče fedrováni býti, nýbrž takové pokuty, jenž je pro jejich všetečně svárův a saudův začínání následují, spíšeji na nich zvětšovány nežli zmenšovány býti.

XXVII.

O půhonech a žalobách.

73. Když by tehdy strany svých rozepří k saudu podati chtěly, jměly k tomu až posavad dvě cesty v Zřízení Zemským obrany a vyměřeny, jmenovitě, aby původ odporní stranu, když by se statkův pozemských a dluhův dotýkalo, skrze půhon, a když by se cti dotýkalo, skrze vyžádání roku od hejtmana zemského ku právu požádal. Při čemž My též na takový spůsob, zvláště když v margkrabství tomto moravském každého času dsky zemské otevřené, ani k tomu officíři, tak jako v království českém, opatřeni nejsau, toho milostivě pozůstaviti ráčíme.

Es sol aber dem Puhon oder der Ladung, wan dieselbe zu führung eines Proceß geschieht, die Klage oder das Klaglibel jederzeit einverleibt vnd also zugleich in dem Puhon dem Beklagten vberschickt werden.

Wan nun die Partheyen auff die zugeschickte Außgeschnitene Zettel sich nicht in der Gütte, entweder für sich selbst, oder durch andere Leüthe vergleicheten, sondern Ihre Sach zu Recht anhengig machen wollen; sol Kläger auff erfolgte Categorische Antwort seyne Klag auffs kürtzte, als möglich, verfassen, darinnen, wie vor diesem in denen Beschickungen geschehen, in tertia persona seyn vnd seynes Gegentheils Nahmen setzen, vnd ohne alle Weitlaüfftige Clausuln oder Deductionen, allein mit Anzeigung seyner Prætension, so vom Gegentheil widersprochen worden, oder sonst stritig ist, vnd vermeldung der Vrsachen solcher Prætension, bitten, beym Land-Recht das jenige so er vermeint, das ihm Beklagter seyner Klag, Zu- oder Ansprüch halber, zu thun schuldig sey, zuerkennen lassen, vnd solche Klag denen vnter Ambtleüten vbergeben, welche, ihrem Ambt nach, dieselbige so dem Puhon einverleibt, dem Boten oder Puhonči vberantworten vnd er Sy dem Beklagten, wie obgemelt, abführen würd.

74. Vnd demnach in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern der Vnterscheid zwischen dem Obeslàni vnd Puhon nicht, wie in Vnserm Erb-Königreich Böhaimb, gewesen, vnd dahero keine Confusion, wie in Vnserer Böhmischen Lands-Ordnung angedeütet, zu besorgen: Alß lassen Wir es bey diesem termino Puhon auch bewenden.

75. Die Puhon oder Citationen sein alle zeit in Vnseren Markhgravthumb Mährern manicherley gewesen vnd gemeiniglich Ihre Nahmen vnd Specification von denen sachen, wegen welcher sie außgangen, bekommen.

In gemein aber von solchen Puhon zu reden, ist zu wissen, daß man dieselbige zur zeit der werenden Posudken, oder Affter- vnd Nachrechten vbergeben solle. Die Posudken aber sollen, wie von altershero, zweymal im Jahr gehalten werden, alß nämblich zu Olmütz den Tag nach der H. Aposteln Philippi vnd Jacobi, vnd den Tag nach dem Fest des H. Martini Bischoffs: Zu Brün aber Acht Tag nach obgemelten beyden Olmützischen Posudken: Vnd darbey sol in beyden Stäten die Land-Taffel eröffnet stehen, damit sich ein jeder, wie bey denen Land-Rechten Ihrer gebrauchen möge.

Bey vbergebung vnd annemung der Ladungen sollen sitzen vnd sich befinden der Cammerer, Richter vnd Kleinere Officirer sambt dem Land-Schreiber: Vnd dieselbigen sollen Sechs Tag nach einander, bey Annemung solcher Ladungen continuo sitzen, vnd dieweil bey

Má pak při půhonu, když se ku právu skládá, ihned každého času taky žaloba přiložena a obeslanému v půhonu odeslána býti.

Jestliže by pak strany skrze cedule řezané spolu se dobrovolně samy anebo skrze jiné dobré lidi neporovnaly, ale jejich věci ku právu podati chtěly: má původ po přijetí místné odpovědi na ceduli řezanau, žalobu svau, co nejkratčeji býti může, obsáhnauti a v ní jako předešle při poselství se stalo, in tertia persona své strany jeho odporné jméno položiti a beze všech obšírných clausulí a vyvozování, toliko oznámíc svau vlastní praetensí a spravedlnost, kteréž mu od strany odporné odepřeno bylo a o níž činiti jest, předlože slušné příčiny té praetensí, aby při saudu o túž věc s odporníkem rozeznán byl, požádati a takovau žalobu auředlníkům menším dodati. Kterážto jsauc vedle auřadu jejich do půhonu vložena, poslu aneb půhončímu dodána a od něho obžalovanému donešena a odevzdána býti má.

74. A poněvadž v Našem dědičném margkrabství moravském ten rozdíl mezi obesláním a půhonem, tak jako v království českém, se nezachovává a z toho žádného zmatku, tak jakž v Našem Zřízení království českého toho doloženo jest, nepochází, aniž se obávati jest: i ráčíme toho při témž spůsobu, jakž předešle, milostivě zanechávati.

75. Kteřížto půhonové v margkrabství tomto Našem několikteří zachováváni byli a na větším díle od té věci, o kterauž vycházeli, svá obyčejná jména a vysvětlení mívali.

Však obecně o týchž půhoních oznamujíc, věděti se má, že ti a takoví každého času při držání posudku a dopomáhání práva se dodávati mají. Posudek pak, jakž od starodávna bývalo, dvakrát v roce držán býti má, jmenovitě v Olomauci ten den po památce svatých Filipa a Jakuba, apoštolův Páně, a ten den po svatým Martině biskupu; v Brně pak teyden po takových obauch Olomauckých posudcích. A při tom mají v týchž obau městech desky zemské otevřené zůstávati a jich se tak jak při saudech zemských, užívati.

Při dodávání takových půhonův mají seděti komorník, sudí a menší sudí, spolu s písařem zemským; a ti mají šest dní pořád při přijímání takových půhonův ustavičně zůstávati, a poněvadž

obgemelten des H. Martini Bischoffs vnd der H. Aposteln Philippi vnd Jacobi terminis nicht allein die Ladungen, sondern auch wegen des Schrifftlichen Proceß, von deme hierunten geredet würd, der Parteyen Gegenschrifften denen Kleinen Rechts-Officirern vbergeben vnd von ihnen die Zeugen verhört werden sollen; Als würd von nöthen sein, das sich obgeschribene Kleinern Rechts-Officirer nach annemung in vorgemelten Sechs Tagen aller Ladungen, andere Funfzehen Tag an einander, eben auf dieser Stelle aufhalten, vnd beysamen sitzen bleiben.

76. Was die Register, darinen die Ladungen eingeschriben werden, anlangen thut; die sollen allezeit doppelt sein, nämblich Eine für die Böheimische, vnd Andere für die Teutschen, in welche Register sie solche Ladung vleissig, nicht anderß alß wie man sie Ihnen vbergibt, ohne zugebung vnd münderung deroselben einschreiben sollen; dan einem jeden stehet seine Ladung auff gewin vnd verlust. Vnd wie vil der Ladungen vbergeben werden, sollen die darzu geordnete Personen, ehe sie von einander hin weckh reisen, alle in die Register einschreiben, vnd daß, so offt sie deßwegen zusammen khommen, alle zeit fleissig verrichten.

77. Nachdem die Ladungen auff obgemelte weiß angenomen, vnd auff das fleissigste in die Register eingeschriben; sollen sie alßbald durch vorige gewöhnliche mittel, denen beklagten Personen vberliffert werden, damit sie gnugsame zeit haben, darauff Ihre Antwort oder Exception-Schrifft zu formiren.

78. Was etliche Ladungen in specie antreffen thut; vnter denen ist die Erste Puhon Zatkyně, oder die Ladung der verhafftung, welche fast wie ein Stöck-Brieff ist vnd zu denen Executions process gehöret, dieweil mit solcher der Geladene, wo Er angetroffen würd, durch die verwalter desselbigen orths versichert, vnd daß Er sich zu außruffung dieser Ladung beym ersten Land-Recht gestellen, vnd zu solcher Ladung stehe, sich anmelden würd, auffs Gelübnus genommen pflegt zu werden, wie dan weiter hierunten im titulo „Von Stöck-Briffen" deßwegen tractirt würd.

79. Puhon na Rukogmě, oder die Ladung so auff die Bürgen geschicht, wegen erlegung der Summa oder Vernewerung des Schuld-Briffs, es sey vmb Gewöhr oder Geld, pfleget auff eine sonderbare manier zu geschehen, von welcher in dem titulo „Von Schuld-verschreibungen" weitlaufftig tractiert würd.
Vnd so vil von denen Ladungen in specie.

80. Wan nun solche vnd andere dergleichen Ladungen oder Klagen von dem Kläger formirt werden, soll er, Kläger, neben seyner

při již jmenovaných terminích, totiž při sv. Martinu biskupu a při svatých Filipu a Jakubu apoštolích, netoliko samotni půhonové, ale také listovní processové (o kterýchž níže poznameno jest) i jiné všelijaké odpory od stran auředlníkům menším dodávány i svědkové vysleycháni býti mají: pročež zapotřebí jest, aby nahoře jmenovaní auředlníci práva menšího po přijetí půhonův v těch šesti dnech ještě patnácte dní pořád na tom místě se zdrželi a pospolu seděli.

76. Co se register, do kterých se půhonové zapisují, doteyče, ti mají vždycky dvojí býti: Jedny pro české, druhé pro německé, do kterýchž takoví půhonové všickni bedlivě a ne jináče, než jak se ku právu dodávají, beze všeho umenšení a přídavku zapisováni býti mají; nebo jednomu každému půhon jeho k zisku i k ztrátě se vztahuje. A kolikž koliv takových půhonův dodáno bude, mají ti všickni od osob k tomu nařízených, prvé než se rozjedau, bedlivě zapsáni a to všecko s pilností vykonáváno býti.

77. Po přijetí týchž půhonův a zapsání jich do register, tu kdež náleží, mají ti ihned skrze prostředky k tomu od starodávna zřízené obžalovaným osobám dodáváni býti, tak aby mohly sobě časně proti nim odpovědi anebo exceptí na papír uvésti a sformovati.

78. Co se některých půhonův obzvláštních in specie doteyče, mezi nimiž jest první půhon zatkyně, kterýžto podobný zatykači jest a obzvláštně k dopomožení práva se vztahuje, poněvadž skrze takové pohnání, kde koliv postižen jest, skrze správce těch míst ujištěn a že se k vyvedení téhož půhonu při nejprvnějším saudu dostaviti a k tomu půhonu státi a se ohlásiti chce, na závazek brán bývá, jakž dále pod titulem „O zatykačích“ o tom obšírněji se oznámí.

79. Půhon na rukojmě pro složení summy anebo pro obnovení zápisu, buď o zastaupení aneb o peníze, bývá na obzvláštní formu a způsob činěn, o kterémž pod titulem „O dluzích“ obšírně oznámeno bude.

A až podtud buď dosti povědíno o půhoních obzvláštních in specie.

80. Když tehdy takoví půhonové anebo žaloby od původa se spisují, má původ vedle jeho žaloby o průvodu své praetensí,

Klag den Beweiß seiner habenden prætension, mit Benennung der Zeugen, oder auch Beylegung der schrifftlichen Vhrkunden, darauff er seyne Klage gründet, anhencken.

Dan obwoln mancherley Wege der Beweisungen sein, So mögen doch dieselben vnter dreyerley begriffen werden, alß: vnter der Bekantnuß des Parts, vnter denen Zeügnussen vnd Brieflichen Vhrkunden. Vnd zwar was in denen außgeschnitenen Zetteln oder andern Schrifften, wie auch sonst beym Gericht zugestanden, darff keines andern Beweises, weiln solch Bekäntnuß der krefftigste Beweiß ist. Der gemeinste Beweiß aber ist, dessen bißhero gedacht, als nämblich durch Zeügen vnd schrifftliche Vhrkunden, darburch auch offt die Bekäntnuß des Parts erwisen werden muß. Vnd zwar was Zeügen sein, waiß meniglichen. Die Brieflichen Vhrkunden aber seynd nichts anders als Schrifften, darinnen die geschehene Handlung, so zu beweisen, begriffen ist, vnd werden dieselben entweder in originali, oder in denen darauß gezogenen Abschrifften beygelegt. Vnd wan solche Briefliche Vhrkunden sich bey der Land-Tafel befinden, sollen die Extract vnd Abschrifften auß gedachter Land-Tafel genommen vnd zum Beweiß der stritigen Puncten der Klag vnd andern Schrifften beygefügt werden, welche dan nachmals keines fernern vidimirens oder collationirens bedörffen. Wie es aber mit andern Schrifften vnd deren Vidimirung, wan sie nicht in Originali beygelegt, zu halten, würd hierunter mit mehrerm gemeldet. Vnd weil das jenige, so in denen außgeschnitenen Zetteln gelaugnet, zuförderst bewisen werden muß: so werden die außgeschnitene Zettel so wol Klägers als Beklagtens, dem Klag-Libell auch beyzufügen sein. Vnd obwoln hiebevor bey Einlegung der Klag, der Zeügen vnd andern Beweises allein in genere gedacht worden; Jedoch weiln anjetzo Beklagter seyne Notturfft auff die Klag einbringen, vnd dieselbe Klag bewisen werden sol: So würd solche specification zu gewinnung der Zeit, auch stellung der Interrogatorien vnd andern Præparatorijs dienen.

81. Vnd zwar wan mehr als ein Artickul in der Klag zu beweisen ist, So sol die Klag in articulos verfast vnd ein jeder Artickul sich auff die durch gewisse literas oder numeros notirte vnd zu End der Klag angezogene Nahmen der Zeügen, oder beygelegte schrifftliche Vhrkunden referiren vnd ziehen.

Wan aber nicht vnterschiedene Artickul zu beweisen sein, oder auch des Klägers intention nicht in facto, sondern allein auff einer Quæstion juris bestünde, vnd Er also an stat des Beweises das Recht, darauff Er sich gründete, anziehen wolte: So sol die Klag

též o svědcích, s přiložením všelijakých na průvod se vztahujících listův, kterýmiž on svau žalobu dovésti míní, zmínku učiniti.

Nebo, ačkoliv mnohé cesty k průvodům jsau, však předce ve třech obsaženy býti mohau, jako: na vlastním přiznání strany, na svědcích a jiných listech pod počeťmi. Ač sice na to, co v cedulích řezaných a jiných spisích tomu podobných, též na to, co při právě zapsáno jest, žádného průvodu potřebí není, poněvadž za nejpodstatnější průvod se pokládá. Tento pak nejobyčejnější průvod jest, o kterémž zmínka učiněna byla, na svědcích a jiných listích pod pečeťmi, skrze kteréž též vlastní přiznání strany odporné mnohdykrát ukazováno býti musí. Summau, o svědcích co jsau, jeden každý vědomost má. Listové pak svědčící nic jiného nejsau nežli zápisy, v nichž to vše což činiti jest, zapsáno bývá; kteřížto buď in originali anebo skrze hodnověrné veytahy, jenž „vidimus“ slovau, ukazováni bývají. A jestli takoví zápisové při dskách zemských se nacházejí, tehdy jich veypisové odtud bráni a na průvod skládáni budau, kteřížto potom žádného jiného obzvláštního collacionírování anebo vidimování nepotřebují. Jak by pak o jiných zápisích a jich vidimus, když by ti in originali kladeni nebyli, se rozuměti jmělo, doleji obšírněji se oznámí. A poněvadž to, co se v řezaných cedulích popírá, nejprv provozováno býti musí, tehdy mají takové cedule řezané od původa i obžalovaného při žalobě skládány býti. A ačkoliv prvé hned při skládání žaloby o svědcích a jiném prokazu in genere zmínka učiněna, proti čemuž obžalovaný zase na žalobu svau potřebu přednésti a potom tu žalobu ukazovati má: tehdy bude k vyhlášení a dosažení takových svědkův, též k sepsání otázek aneb interrogatorií a k připravení se se všemi jinými potřebami stranám další čas slaužiti.

81. A jestliže by více nežli jeden artikul v žalobě ukazován býti měl, tehdy má táž žaloba na artikule rozdělena a na jedenkaždý artikul průvod vedle liter aneb počtu, buď na svědcích aneb jiných listech a zápisích vyznamenaný, ukazován býti.

Pakli by rozdílných artikulův k provozování se nenacházelo, anebo žalobníka intentí ne na skutku, ale toliko na otázce práva by záležela, a ten by na místě průvodův toliko na právo, na kterýmž svau při zakládá, se potáhl: tehdy jsauc ta žaloba bez

vnarticulirt verfast, so wol aber in denen articulirten als vnarticulirten Klagen, nichts so zur Sach vndienstlich, sondern allein die schließliche Vrsachen der Klag, neben der Bitt vnd Begehren des Klägers, so nicht allein auff die Haubtsach, sondern auch die Schäden vnd Vnkosten zu richten, gesetzt werden.

Vnd weiln alhir von Formirung des Klag-Libels vnd der Citation tractirt worden, So würd zu mehrer Nachrichtung ein ohngefehrlicher Begreiff der Klag, wie auch der Citation im nachvolgenden Formular gesetzt.

XXVIII.

Von Uberreich-, Insinuir- vnd Exequirung der Citation oder Klag-Libels.

82. Vnd zwar so bald die Citation abgegeben, Sol dem alten brauch nach ein gewisser Bott oder Puhonči mit derselben an den jenigen Ort, da Kläger berichtet, das der Beklagte zu fünden, abgefertiget, vnd wan Beklagter angetroffen, Jhm dieselbe überantwortet werden. Wan aber der Beklagte nicht angetroffen würde, Alßdan sol der es tragt seynem Eheweib, oder seynem Ambtman, warumb Er geschückt, anzeigen, vnd Jhnen die Citation hinterlassen. Wäre aber auch deren niemands vorhanden, Sol Er solches bey dem Richter im Dorff, oder denen Geschwohrnen, oder jemanden auß der Gemain obberürter massen verrichten. Wären aber auch dieselben nicht vor handen, So sol Er dem hergebrachtem Gebrauch nach, ein Zaichen nehmen an des Beklagten Haußthier, vnd dem negstangesessenem Landman, oder dem Burgermaister oder Raths-Personen in der negsten Statt anzeigen, daß Er die Citation, denen Rechten gemeß, insinuirt. Jedoch sol solche Insinuation vnd Einantwortung der Citation nicht an einem gebotenem Feyertag geschehen, es wäre dan Sach, daß der Beklagte selbst sie gutwillig annehmen, vnd auff die Schärffe des Rechtens nicht gehen wolte.

Wan nun diser Bot wider zuruck kombt, Sol Er seyner Verrichtung ordentliche Relation thun, vnd dieselbe zu der Citation verzeichnen vnd registriren lassen.

83. Da sichs aber zutrüge, daß der Beklagte gar ausser Lands, vnd so weit von dannen wäre, daß es vnmöglich Jhn so bald zu erlangen: So sol zwar der Bot oder Puhonči alßdan die Citation oder Beschickung in seyner Behausung, wie obberürt, lassen, Derjenige aber so des abwesenden Gütter verwaltet, beklagtem solches zu vernehmen geben, vnd zu Jhm, damit Er seyne Rechtliche Notturfft befördere vnd nichts verabsaume, schücken; vnd solche Beschückung nur zweymahl, als nämblich bey beyden des Jahrs Klag- oder Puhonsannemungen geschehen, Also daß wan Beklagter zu dem ersten oder

artikulův obsažena, nemá při tom, buď ona po artikulích sepsána aneb ne, nic jinšího, což by k té věci nepatřilo, mimo toliko samé příčiny v žalobě doložené podle žádosti a prosby žalobníka buď o hlavní při aneb o škody uvažováno a sauzeno býti.

A poněvadž tuto o sepsání žaloby a pohánění obšírně traktírováno bylo, nyní tehdy pro lepší zprávu, jak by žaloba bezpečně jsauc sepsána, na ni půhon sformován býti jměl, se oznámí.

XXVIII.

O dodávání, zapisování a vyřizování půhonův neb žalob.

82. Má též i hned, jakž se půhon složí, vedle starodávního obyčeje po jistým poslu aneb půhončím na to místo, kdež původ, že by obžalovaný tam zůstával, oznamuje, odeslán, a jestliže obžalovaného tam najde, jemu takový dodán býti; pakli by samého obžalovaného doma nezastihl, tehdy teprv manželce nebo auředlníku jeho, proč přišel, oznámiti a takových jim půhonů zanechati; jestli by pak ani z těch žádný doma nalezen nebyl, má to u rychtáře, též jiného přísežného neb jednoho z obce v tej dědině, jakž nahoře doloženo, vyříditi; a pokudž by též z těch žádný tu přítomný nebyl, tehdy má vedle starobylého obyčeje znamení ode dveří obžalovaného vzíti a to nejbližšímu obyvateli odtudž, neb purkmistru v městech aneb jiné osobě radní ukázati, že takový půhon vedle práva, tu kdež náleží, donesl. Však nemá takový půhon v zasvěcený svátek dodáván býti, leč by jej obžalovaný dobrovolně přijíti a na přísnost právy vyměřenau nastupovati nechtěl.

Když pak týž posel zase zpátkem se navrátí, tehdy má o všem pořádnau zprávu aneb relatí, co vyřídil, učiniti a ta pod tím obesláním zapsána a poznamenána býti.

83. Pakli by se trefilo, že by obžalovaný do konce v zemi nebyl a odtuď tak daleko vzdálen, že by se časně dojíti nemohl: tehdy posel aneb půhončí takového půhonu aneb obeslání v domě jeho (jakž svrchu doloženo) zanechati má, a ten, kterýž by na statku tohož nepřítomného správcem byl, má obžalovanému to oznámiti a k němu poslati, aby to zaopatřil a nic neobmeškal. Kteréžto obsílky toliko dvakrát v roce, při posudcích a při přijímání půhonův, se dějí, tak kdyby obžalovaný k prvnímu neb

andern des Kreyses Land-Recht nicht erschiene, oder keinen gevollmächtigten (auff Maß vnd Weise wie hierunten gesetzt) verordnete, vnd seine Notturfft auff die Klag nicht einbrechte, sol er ferner nicht zugelassen, sondern mit dem erstandenem Recht (davon hierunten mit mehrerm) wider ihn verfahren werden; Es wäre dan Sach, daß der Beklagte wegen Vnser oder Vnserer Erben, Nachkommender Königen, Geschäfft ausser Landes, oder daß Er von erwehntem seynem Verwalter, auff fleissige Erkündigung, innerhalb obgedachter Frist nicht erfragt werden könte; Welches alles aber bey dem Land-Recht entweder Aidlichen erhalten, oder sonsten, wie hierunten gemeldet, außgeführt werden sol. Da aber die Citation oder Beschückung von dem Bot oder Puhonči nicht zu Rechter Zeit eingeantwortet, vnd darumb die Sach in Verlängerung, vnd Kläger in Schaden gerieth: Sollen die Kleinern Rechts-Officirer (als deren Ambt es ist, dergleichen Verrichtung zu befördern) deßwegen Red vnd Antworth zu geben, vnd für den Schaden zu stehen schuldig sein.

XXIX.

Was ferner bey Stell- vnd Vbergebung der Klag vnd Citation in acht zu nehmen, damit die Exceptiones (dardurch vor diesem der Puhon auffgehaben oder für vnbillich erkennet worden) verhüttet, Vnd wie dieselbe Exceptiones mit denen Dilatorischen vnd Peremptorischen Exceptionen übereinkommen.

84. Demnach verwichener Zeit in Vnserm Erb-Marckhgravthumb Mährern, die Land- vnd andere Rechtssitzere verbunden gewesen, in Administration der Justitz, auch die geringste vnd wenigste Irthumb, so etwan in dem Titul, Buchstab, Punct, 2c. in denen Ladungen, Odpor, Widersprüchen, oder andern Gerichts händeln begangen, in acht zu nehmen, vnd wegen dergleichen Irthumben die Proceß vnd actus wol gantz auffzuheben vnd zu annulliren: Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß solche geringschätzige, jedoch denen armen Partheyen zum höchsten Nachteil gereichende Subtilitäten, so wohl in Processen als andern Handlungen gäntzlich abgethan, vnd zwar so vil die Klag anlangt, gnugsamb sein sol, man hinfüro in der Klag vnd darauff folgender Citation der Tauff- vnd Zu- oder Geschlechts-Nahm vnd Stamb des Klägers vnd beklagtens, vnd die Sache darumb der Strit ist, vnd derentwegen Kläger beym Land-Recht Ihm Recht zu geben begehret, also deütlichen gesetzt würd, daß man darauß wol verstehen könne, wer der sey so klagt, vnd

k druhému saudu v témž kraji se nedostavil, anebo žádného poručníka (na způsob dole oznámený) nezřídil a své potřeby proti té žalobě nepřednesl, již nemá dáleji k odpovídání připuštěn, nýbrž proti němu s staným právem (o němž doleji obšírněji oznámeno) přistaupeno býti; leč by ten obžalovaný za Naší neb budaucích Našich, dědicův a králův českých, potřebau ven z země odjel, anebo od auředlníka jeho na dosti bedlivé dotazování v témž uloženém čase doptati se nemohl. Což vše při saudu zemském buď přísahau ztvrzeno aneb dostatečně dovedeno býti má. Jestli by pak takový půhon anebo obeslání od téhož posla anebo půhončího časně dodán nebyl, a skrze to ta věc prodlaužena a žalobník ke škodě přiveden byl: budau povinni menší auředlníci (poněvadž to k ním patří a oni to časně opatřiti povinni jsau) z toho odpovídati a z té škody právi býti.

XXIX.

Co dáleji při spisování a dodávání žalob a obeslání, tak aby exceptí (skrze kteréž předešle půhon zdvižen anebo za pořádný držán byl) ujíti se mohlo, na pozoru jmíti sluší, a jak takové exceptí s odkládajícími a peremtorními exceptími neb veymínkami srovnány býti mohau.

84. Tak jakož za předešlých časův v tomto Našem dědičném margkrabství moravském nejvyšší auředlníci a saudcové zemští před tím zavázáni byli, že na ta nejmenší pochybení, kteréž tak někdy v tituli, v slovích a puňktích etc. v půhoních, odpořích, aneb při jiných processích práva se zběhla, pozor dáti museli a skrze taková přehlídnutí a poblauzení takový process aneb rozepře mnohdykrát do konce vyzdvižen a zastaven býval: o tom tehdy milostivě nařizovati ráčíme, aby takové chatrné, však chudým lidem k veliké škodě slaužící subtylnosti, jak ve všech processích, tak i jiných rozepřích zcela a zauplna zavrženy byly a na tom dosti bylo, když v žalobě a na ni v následujícím půhonu jméno křtěné anebo přijmení rodu žalobníka neb obžalovaného a táž věc, o níž míti jest a o kterauž žalobník, aby mu se od saudu za spravedlivé stalo, žádá, srozumitedlně doložena jest a z toho se porozuměti moci bude, kdo je žalobník,

wider den geklagt, auch warumb vnd auß was für Vrsachen (wie hiroben mit mehrerm angedeütet) geklagt werde.

85. Wan in einem Klag-Libell mehr als eine Action oder Rechtsfertigung begriffen, vnd dieselbe Actiones einander nicht dermassen anhengig, daß sie von einander keines wegs gesondert werden können: Sol zwar Kläger solches vor denen Klein-Rechts-Officirern ehe vnd zuvor sie die Proceß ertheilen, erinnert werden. Da er aber einen Weg wie den andern auff seyner Meinung bestünde, vnd sich Beklagter weiter nicht als auff die erste Action einliesse: Sol deßwegen keine Weitleüfftigkeit verstattet oder etwan das disputat wegen der cumulation oder Concursen der Actionen eingeführt, sondern im Versprechen allein auff die Action, so zum ersten gesetzt worden, gegangen, die andere Sach aber zu einer absonderlichen Erkäntnuß verschoben werden.

86. Was aber anlangt, daß vor diesem nicht zugleich die Nutzungen neben der Haubtsach in einer Ladung haben können begriffen, sondern die Nutzung durch eine sonderbahre Ladung müssen gesucht werden, Solches weiln es nur zu Weitleüfftigkeiten Vrsach gibt, auch wan es sonderlich vmb Restitution zu thun, die abgenommene Nutzung darvon nicht auß- sondern eingeschlossen seynd: Als würd hinfüro einem jeden frey stehen, in seiner Klag auch auff die Nutzungen, vnd was sonst eine jede Action mit sich bringt, zu gehen.

87. Vnd demnach wissendlich, das Alle Sachen vor dem Recht, dahin eine jede Sach gehörig, Recht geben vnd nehmen; Jngleichem daß die Schuldsach, welche die executions-Clausuln einer Haubt-Verschreibung in sich begreiffen, wie auch die Schuldbrieff, so vnter dem Petschafft oder Secret vnd eigener Handschrifft deß Schuldners außgehen vnd auff Geld vnd Schulden gerichtet seyn, vor das Land-Recht gehören, der Stät vnd Burger Sachen aber nirgends anders als vor dem Stat-Recht vorgenommen werden sollen: so sol eine jede Klage vor ihrem ordentlichen Recht anhengig gemacht, vnd aldar wo sie angefangen, erörtert werden.

88. Wan ein Vatter sein eigenes Gut vnd vnabgetheilte Kinder hat, Sol die Klag allein auff den Vatter vnd nicht die Kinder gerichtet werden. Gleichermassen wan die Kinder eigene Gütter durch Geschenck, letzten Willen oder andere Mittel an sich bracht; so sollen solcher Gütter halber, die Kinder vnd nicht der Vater Rechtlich vorgenommen vnd beklagt werden, Es wäre dan daß dieselbigen ihre Vogtbahre Jahr nicht erreicht, alßdan würd die Klag auff den Vatter

na koho žaluje a proč a z jakých příčin (jakž nahoře oznámeno) žaloba se děje.

85. Jestliže by pak v některé žalobě neb půhonu víceji nežli jedna rozepře obsažena byla a ty a takové rozepře tak dokonale spolu spojeny nebyly, aby se jedna od druhé odlaučiti nemohla: o čež má původ od menších auředlníkův prvé nežli by k processu práva přistaupil, upamatován býti. Pakli by ustavičně na svým stál a obžalovaný na žádnau jinau mimo první v odpovídání by se nedával: tehdy nemá za tau příčinau k žádné prodlaužilosti a sporu pro takovau cumulatí, to jest pro spojení jedné rozepře s druhau, dopuštěno býti, ale při uvážení toliko na tu actí aneb rozepři, kteráž z prvopočátku dodána byla, se šetřiti a druhé věci k jinému obzvláštnímu uvážení poodložiti.

86. Co se pak toho doteyče, že předešle nemohl hned z užitkův při hlavní věci jedním půhonem pospolu pohnati: to poněvadž toliko k prodlaužilosti příčinu dávalo a když obzvláštně toliko o navrácení některé věci, odkudž ti užitkové přicházejí, činiti jest: pročež při vůli jednoho každého se zůstavuje, chce-li v žalobě své ihned z užitkův aneb což jiného jedna každá rozepře s sebau přináší, poháněti.

87. Poněvadž vědomé jest, že všelijaké věci před tím právem, ku kterémuž náleží, přesuzovány i odsuzovány býti mají, jako dluhové, ku kterýmž jak by dopomáháni býti jměli, v hlavních listech patrně doloženo bývá, též jiní, jenž skrze šuldbriffy pod pečeťmi aneb sekrýty s podpisy vlastní ruky dlužníka se svěřují a na summu peněžitau i jiné dluhy se vztahují, před saud zemský, a proti tomu městští neb měšťanův dluhové též ku právu městskému přináležejí: pročež má jedna každá žaloba před to právo, k kterémuž náleží, přednešena a od téhož práva přesuzována býti.

88. Jestliže by otec svůj vlastní statek a děti neoddělené jměl: tehdy má se žaloba toliko na otce bez dětí vztahovati. Podobným spůsobem, jestliže by kdo dětem nějaký statek dal, kšaftem odkázal, aneb jestliže by na ně nápadem přešel: tehdy mají o takové statky děti, a ne otec, viněny a poháněny býti; leč by takové děti let neměly; tehdy tu otec na místě jich

gestellet, vnd ist derselbe Vatter an ihrer stat zu antworten schuldig. Also auffn fall die Kinder noch nicht zu ihren Mündigen Jahren kommen, vnd ihnen etwan Gütter vermacht, geschenckt, oder sonst Erblichen auff sie verfelt werden, deren Posses vnd Besitz aber sie, auß was für Vrsachen es auch wäre, nicht erlangt hetten: so sol der Vatter solche Gütter Rechtlichen zu erhalten vnd zu ihren handen zu bringen, an ihrer stat Klag anstellen.

89. Da aber in obberürten Fällen die Kinder albereit entweder alle oder etliche auß ihnen mündig; so sollen die Mündigen an stat der Vnmündigen Recht geben vnd nehmen. Da aber einer auß ihnen sich neben denen andern, der Klag wegen der Gütter, die ihnen zugleich verschafft, nicht theilhafftig gemacht (es wäre dan daß derselbe muthwilliger weise sich der Klag entbrechen wollen), So würde die Klag zu Recht nicht bestehen. Hinentgegen da einer dergleichen Kinder wegen des ihnen gegebenen vnd zugeeigneten Guts beklagen wolte; Sol er ebenermassen alle die so Ihre mündige Jahr erreicht, für sie vnd an stat der vnmündigen Rechtlich vornehmen.

90. Wän sie aber alle vnmündig, vnd jemand ein Recht auff denen ihnen obberürter massen zugehörigen Gütern suchte: Der sol Macht haben, den Inhaber des Guts, es sey der Vatter, Fürmund oder ein anderer, in Rechtlichen Anspruch zu nehmen.

So aber einem Vatter vnd seynen Kindern zugleich, vermög der Recht, ein Gut gegeben vnd verschafft: Sol Er, Vater, neben denen Kindern, so Mündig, auch an stat derer, die nicht Mündig, das Recht führen, vnd keines vnter denen Kindern, welche Mündig, außgelassen werden.

Eben diese Meynung hat es auch nach des Vattern Tod mit denen Vätterlichen Schulden vnd andern vom Vatter verlassenen Zu- vnd Ansprüchen, so Er gegen andern, oder andere gegen ihm gehabt, Sintemaln derselben halber alle seine nachgelassene Söhne, welche ihre Jahr erreicht, an stat ihrer Vnmündigen Brüder, zu Recht laden vnd geladen werden sollen. Da aber einer Mutwilliger weise der Klag sich nicht theilhafftig machen wolte, Mögen die andern auff ihre Antheil, mit außtrücklichem Vorbehalt vnd Außziehung desselben seynes Antheils, Klage anstellen, welches auch stat hat, wan etwan ein vngetheilter Bruder ausser Lands vnd abwesend wäre.

Wan der Eltere Bruder allein Mündig, Mag er an stat seiner jüngern vnd vnmündigen Brüder Klag annehmen, auch widerumb andere beklagen.

Mit denen Vettern vnd andern Blutsverwanten, so nicht würcklich getheilet, sol es mit Anstell- vnd Annehmung der Klag, wegen der vngetheilten vnd vngesonderten Gütter, vnd daß an stat

poháněn býti a odpovídati má. Ale zase jestliže by děti let neměly a kdo jim statek odkázal, dal aneb nápadem na ně přišel, kteréhož by ony v držení jakau koliv příčinau nebyly: tehdy má otec o takový statek státi a oň poháněti.

89. Pakli by v takových příčinách děti, buď všickni aneb toliko někteří z nich, let svých neměly, tehdy mají léta mající na místě let nemajících ku právu státi, i jiné poháněti. Pakli by některý z nich, majíc sobě jednostejným právem spolu s jinými odkázaný statek, vedle nich nestál: tehdy taková žaloba ku právu dostatečna nebude (leč by někteří z nich svývolně z žaloby se vynímaly). Naproti tomu, jestli by kdo takové děti pohnati chtěl z toho statku, kterýž jest jím dán aneb odkázán, má též všech pohnati, která léta mají i na místě nemajících.

90. Než jestliže by děti všickni let neměli a kdo chtěl k tomu statku jím odkázanému, danému aneb nápadnému právo míti: tehdy může proto držitele statku jich, otce, poručníka aneb koho koliv jiného, ku právu pohnati.

Pakli by otci zároveň s dítkami podle práva dán a odkázán byl, tehdy má otec se všemi dětmi, kteříž léta mají, i na místě jiných mladších let nemajících, z toho statku poháněn býti, a nemá žádný z těch dětí, kteří leta mají, z půhonu se vypustiti.

Podobný pořádek zachován býti má po smrti otce pro otcovské dluhy a jiné otci přináležité práva a spravedlnosti, kteréž on proti jiným, anebo zase jiní proti němu, měli; poněvadž synové po otci zůstalí, kteří léta mají i na místě jiných mladších let nemajících, mají všickni poháněni býti a zase jiné poháněti. Jestli by pak který svývolně pohnati nechtěl, tehdy mohau jiní o své díly, učiníc veymínku a odcídíc jeho díly, zvláštně jestli by některý nedílný bratr v zemi nebyl, poháněti a žalovati, což své místo míti má.

Starší bratr leta mající může na místě jiných mladších a let nemajících bratří půhony přijímati i také zase jiné poháněti.

Co se streycův a jiných krevných přátel, kteříž ještě ve všem od sebe dokonale dílní nejsau, doteyče, mají při přijímání půhonův a pohánění, též na místě let nemajících, leta mající

der vnmündigen die jenigen, so Ihre Mündige Jahr erreicht, klagen sollen, eben wie anjetzo hieroben von Brüdern gemeldet, gehalten werden.

91. Wan vngetheilte Brüder nach des Vattern Tod verbleiben, vnd wegen der gemeinen vnd vngesonderten Gütter Schulden machen, vnd in gemain verbündlich würden: Sollen sie wegen solcher Schulden vnd Obligation, ob sie sich gleich nachmals getheilt, alle beklagt werden. Vnd wan ihnen jemand vor der Theilung in Sachen, so die Gemeinschafft antrifft, etwas schuldig oder obligirt würd: Sollen sie wegen der Schuld alle zugleich, denselben Schuldner zu Recht vornehmen; Es wäre dan, daß gedachte Schuld in der Thailung einem vnter Ihnen allein zukhäm, oder die andern Brüder ihm ihre Gerechtigkeit verschriben; Alßdan mag derselbe an stat der andern krefftiglich auff solche Schuldforderung klagen. Es werden aber die Thailungen vnd Gemainschafften alhir anders nicht, als wie hirunten vnter dem Tittul „von der Succession“ gemeldet, verstanden.

92. Da ein Kind vom Vatter abgethailt, vnd es auff seyn Ihm zukommenes Anthail Schulden macht, So sol die Klag auff dasselbe allein, vnd nicht den Vatter gestelt werden. Es wäre dan, daß der Vatter vor der Abstattung auff dasselbige Anthail Schulden gemacht. Auff welchen Fall die Klag gegen dem Vatter zu führen, vnd wan dem Kläger die Schuld zuerkant, vnd er sich derselben auff des Vattern Gütter nicht erholen konte, So mag er sich in des Sohns abgethailte Gütter einführen lassen.

93. Was die jenigen anlangt, so in Gemain- oder Gesellschafft der Gütter oder Handel miteinander stehen, Dieselben sollen alle zugleich (wo sie alle ihre vogtbahre Jahr haben) wegen solcher Gütter zu Recht laden vnd geladen werden. Da aber einer auß ihnen sich der Ladung entziehen oder eüssern wolte, Mögen die andern für ihr Anthail die Klage führen. Ingleichem da einer allein wegen seynes Antheils vnd weiter nicht beklagt würde, vnd dasselbe seyn Antheil gewiß vnd vnstritig wäre, So wollen Wir gnedigst, daß ein solcher sich mit Vorwendung der Gemainschafft vnd Anziehung seyner Consorten, der Klag nicht entbrechen, sondern für seyn Antheil zu antworten schuldig sein sol.

94. Wan jemand Ihrer etlichen ein Gut verschafft, vnd darauff eine Schuld oder Obligation hafftet, so von dem Testatore auff solches Gut gemacht: So sollen wegen dergleichen Schuld oder Obligation, alle die so von gedachtem Testatore geerbet, als Erben denen Creditorn zu Recht stehen. Ingleichem wan die Erben wegen berürten Guts oder sonst einer andern Gerechtigkeit, so ihnen von dem Testatore verschafft, zu Recht klagen wolten, So sollen sie alle zugleich klagen. Vnd da etwan einer sich der Klag entbrechen wolte, stünde denen andern, wie hieroben gemeldt, frey, auff ihr Antheil Klag anzustellen.

o takové nerozdělené statky, jakž nahoře mezi bratřími dotčeno, zůstaveni býti.

91. Jestli nedílní bratří po smrti otce zůstanau, a potom že by se rozdělili: tehdy z těch závad, kteréž by v svém dílu zavadili, potom, jsauce dílní, mají z té závady před rozdílem zašlé všickni poháněni býti. A též, jestli by jim někdo v nedílu nětčím povinen byl, mají z toho všickni poháněti; leč by ta spravedlnost při rozdílu jednomu na díl se dostala, aneb jiní bratří že by svau spravedlnost jemu zapsali; tehdy bude ten z ní moci jeden poháněti. Však tuto o rozdílích a společnostech jináče se nerozumí, nežli jak dále „O nápadích“ doloženo jest.

92. Jestliže by který syn od otce oddělený byl, ten z toho statku má sám pohánčn býti, co by sám toliko tím dílem zavadil na tom statku. Než zavadil-li by prvé co otec na tom dílu vzdluže se, tehdy z toho dílu má otec pohánčn býti. A byl-li by ten dluh na otci přisauzen a nedostalo se co z toho dluhu předešle na otcovu statku, tehdy ten kdož jest vysaudil, může se vésti na ten statek, kterýmž jest otec syna oddělil.

93. O společnících, kteříž buď statky aneb handle jedni s druhými mají, tehdy ti a takoví všickni (jestli však léta mají) mají o takové statky ku právu poháněti, i také sami ku právu státi. Jestli by pak některý z nich poháněti nechtěl, mohau jiní o své díly poháněti. Podobným spůsobem, kdyby některý z nich toliko z dílu jeho pohnán byl a to se samého jeho dílu v jistotě dotýkalo: tehdy ráčíme tomu milostivě chtíti, aby ten každý, neukazujíc na společníky své, z dílu jeho práv byl a odpovídal.

94. Poručil-li by kdo statek svůj mnohým, a na témž statku byla by závada, kterauž by týž paraučející na tom statku zavadil: tehdy jsau povinni všickni ti, kterýmž statek odkázán jest, jakožto dědicové ku právu státi a věřiteli z té závady odpovídati. Tím spůsobem též všickni takoví dědicové mohau o statek aneb dědictví jim odkázané ku právu poháněti. Pakli by který poháněti nechtěl, zůstávati bude po vůli jiných, aby ti z dílův svých (jakž nahoře doloženo) poháněli,

95. Wan mehr als ein Fürmund sein, Sollen sie alle zugleich welche im Markhgravthum, vnd durch ehehaffte Verhinderungen nicht abgehalten werden, wegen der ihnen vertrauten pupillen-Gütter zu Recht laden vnd geladen werden. Vnd welcher vnter ihnen sich der Ladung mutwilliger Weise, ohne gnungsamb erhebliche ehehafften, entziehen vnd also sich der vnmündigen nicht annehmen wolte: Der sol seynes Anfals (wan ihm etwas in dem Vätterlichen Testament verlassen) verlustig sein, ihm die Fürmundschafft auffgesagt vnd nichts destoweniger die Citation von denen andern fortgestelt werden. Die Fürmundere welche des Anfals von dem vnmündigen gewertig, vnd wegen Ihrer Fürmundschafft gnungsambe Bürgschafft bestelt, oder auch die von Vns oder Vnsern Erben Nachkommenden Königen zu Böhaimb alß Markhgraven in Mährern, zu Fürmunderen verordnet werden; Sollen alle zugleich wegen der vnmündigen Sachen Klag anstellen vnd annemen; vnd welcher sich dessen entbricht, Sol der Succession so wol auch der Fürmundschafft obberürter massen verlustig sein.

96. Wan die Parthey eine Sach auff Obmänner oder Schieds-Richter gegeben, vnd dieselbige keinen Bescheid ergehen liessen, noch die Sache von sich geben: So kan die Parthey zu Recht nicht klagen, es wäre dan daß sie sich selbst bey denen Obmännern angebe, daß sie lenger des Entschieds von ihnen nicht erwarten wolte. Welches die Obmänner dem andern Theil zeitlich zu wissen thuen vnd vermelden sollen, daß sie sich der Sach weitter nicht anmasten, damit dasselbe Theil an seynem Rechten nicht verabsaumbt werde.

Vnd zwar wan denen Obleüthen die Sach lediglichen übergeben vnd haimgestelt, vnd nichts destoweniger von ihnen der Bescheid gar zu lang auffgezogen würd: So stehet der Parthey bevor, Sie durch eine Rechtliche Citation oder Beschückung darzu zu bringen. Wan aber ihnen dergleichen Vollmacht nicht gegeben, vnd so vil nicht eingeraumbt, vnd die beschwehrte Parthey sich bey ihnen so wol als bey dem Gegentheil angegeben, nicht länger solcher Vnterhandlung abzuwarten: so ist ihnen nachmals darauff Rechtliche Klag anzustellen nicht benommen.

97. Wan ihrer Zwen ein Gut kauffen, vnd der Kauffbriff lautet auff beyde zugleich, vnd etwan ein frembder Vnterthan auff demselben Gut angenommen würde, dessendwegen ein ander Klag vnd Recht führen wolte: So sol er die Klag nicht gegen einem allein, sondern allen beyden anstellen.

98. Wer da wil einen andern wegen nicht haltung eines Vertrags, oder auch einer beschehenen Zusage zu Recht vornemen, Der sol in der Klag außtrücklich setzen, in was für Punckten solche nicht haltung bestehe, vnd worinnen von dem Beklagten dem Vertrag oder der Zusage zuwider gelebt werde.

95. Jest-li poručníkův více nežli jeden, tehdy mají všickni, zůstavajíc zde v margkrabství moravském a nejsaucí důležitými příčinami neb potřebami zaneseni, o sirotky jim svěřené poháněni býti, i také sami poháněti. Jestliže by pak který svývolně poháněti nechtěl, má nápadu (ač svědčil-li by naň tím kšaftem jaký) zbaven a poručenství s něho vzato býti, a jiní poručníci neb poručník předce budau moci poháněti. A též zase všickni poručníci, kteříž by nápadu po sirotcích let nemajících očekávali a sirotkům urukují, aneb od Nás, budaucích dědicův Našich, králův českých a margkrabat moravských, za poručníky nařízeni budau, ti mají všickni pro sirotčí statek poháněti i zase k půhonům státi; pakli by který pohnati nechtěl, má poručenství i nápadu zbaven býti.

96. Kdož by se na přátely podal o kterau při, a přátelé toho nerozeznali, ani s sebe nesložili: tehdy ten poháněti nemůže, leč by se v tom strana u smlauvcí opověděla, že v tom déle státi nechce. I mají to smlauvce časně druhé straně, aby v tom obmeškána nebyla, že to s sebe skládají, oznámiti.

A byla-li by mocně přestána a smlauvce že by prodlévali konce učiniti, můž jich strana z toho pohnati, aby jim konec o to udělali. Pakli by nebyla mocně přestána a oni jim prodlévali toho konce jednáním učiniti, opověda se smlauvcům a straně, s kým činiti má, že toho déle čekati nechce: bude moci z té pře pohnati.

97. Kdyby dvěma trh svědčil na který grund, a ti by člověka cizího na ten grund přijali, a chtěl-li by kdo toho člověka pohnati: tehdy má obau pohnati.

98. Kdyby kdo koho pohnal o nezdržení smlauvy aneb ze rčení, ten má v půhonu patrně doložiti, v čem jest jemu té smlauvy aneb rčení nezdržel.

99. Wo einer einen Vertrag in Handen hette, vnd der, welchen der Vertrag angienge, denselben begehrt zu sehen, hingegen der ander, so solchen Vertrag hette, ihm denselben nicht zeigen oder weisen wolte: So könte derselbe nachmals, wan er auß Vnwissenheit etwas darwider vorneme, kräfftiglichen nicht beklagt werden. Da ihm aber gedachter Vertrag gewisen würde, hette die Klag billich stat.

100. Da einer ein Collegium oder Convent, der jenigen Sachen halber, derentwegen sie, vermög dieser Vnserer reformirten Landes-Ordnung, vor das Land-Recht gehören, beklagen wil: Der sol zuforderst den Rectorem oder Abbten in der Klag mit Nahmen setzen, nachmals die Doctores, Professores derselben Vniversität oder Collegij; neben dem Abbt aber, sol Kläger in der Klag den Prior vnd gantzes Convent desselben Klosters anziehen; Vnd also vnd eben in derselben Nahmen sollen auch die Collegia vnd Klöster andere beklagen. Vnd ob gleich der Rector oder Abbt desselben Klosters verändert würde, So sol doch deßwegen die Klage nicht erlöschen, sondern seyn Nachkömbling sol wie in andern, also auch in dem, was den Rechtlichen Proceß betrifft, in seyne Stelle treten vnd denselben Proceß fortstellen vnd continuiren.

Auff ebene Maß vnd weise sollen auch die Aebbtissinen in einem jeden Kloster zu Recht klagen vnd beklagt werden.

Damit auch die Collegia vnd Conventus nicht geringerer condition als andere sein möchten, So stehet es Ihnen frey, wan es zu Eingebung der Klag, Außbringung der Proceß vnd andern Gerichtshandlungen kombt, ob sie darzu auß ihrem Mittel, das Collegium den Rectorem neben einem andern, das Convent aber den Abbt neben dem Eltisten ihres Convents, mit Vollmacht vnter des Rectors vnd Collegij, oder des Abbts, Abbtissin vnd Convents Insigil abfertigen, vnd durch dieselben entweder die Sache führen, oder neben Einantwortung der Klag, einen oder mehr Procuratores bestellen lassen, oder jemand andern, so nicht auß ihrem Mittel, zum Vollmächtiger vnter ihren Insigil vnd Petschafft, zu Vbergebung der Klag vnd Bestellung eines Procurators bey Gericht verordnen wollen, vnd sol dißfals kein Vnterscheid zwischen einem oder dem andern Convent gehalten werden.

Wan einer einen Abbten, Abbtissin, oder Priorin auß denen Königlichen Klöstern, zu Recht beklagen wil, vnd in demselben Kloster kein Convent wäre: So sol derselbe Vnsern Königlichen Procurator, neben denen Personen, so sich im Kloster befinden, zu Recht vornehmen, vnd solche Klag dem Kloster einantworten lassen, welches dan solches nicht allein gedachtem Vnserm Procurator, sondern auch dem Bischoff zu Olmütz, damit derselbe eine Person darzu verordne, insinuiren sol, jedoch denen Orden vnd Gottshäusern an ihren Privilegijs vnnachtheilig. Ingleichem wo eine Geistliche Person in einem

99. Kdoby jakau smlauvu jměl, a ten koho by se dotýkala, žádal by jí věděti, a ten by mu neukázal, kdo ji měl: tehdy nemohl by ten, jestli by nětco nevěda co v té smlauvě stojí, proti smlauvě před sebe vzal, dokonale pohnán býti; než potom když mu tu smlauvu ukáže, mají sobě jí zdržeti.

100. Kdož by chtěl kterého collegium aneb konventu o túž věc, o kterauž oni vedle tohoto Našeho Obnoveného Zřízení k saudu státi mají, pohnati: ten má nejprv rectora neb opata v půhonu ze jména jmenovati, potom doktory, professory též universitatis aneb collegii. A podle opata má pohnán býti převor a celý konvent toho kláštera. Tím vším spůsobem mají též collegia a kláštery poháněti. A byť pak rector aneb opat téhož kláštera proměněn byl, tehdy půhon vymazán nebude, než náměstek jeho jak v jiných tak i v tomto pořadu práva bude jej povinen zastaupiti a takový začatey pořádek práva k konci přivésti.

Podobným spůsobem mají abatyše jednoho každého kláštera k saudu pohánčny býti a jiné poháněti.

A aby též collegia a konventové jednostejného práva s jinými užívali, při vůli jejich se pozůstavuje, aby pro dodávání aneb stání k půhonům z jejich prostředku, jako collegium rector samodruhý, opat s druhým nejstarším z kláštera, listem mocným od toho collegium aneb konventu pod pečetí rectora a téhož collegium aneb opata, abatyše a téhož konventu, k vyhlášení půhonův státi mohli; a po vyhlášení téhož půhonu mohau buď sami tauž věc vésti, aneb majíc takový list, budau-li chtíti, poručníka aneb poručníky zříditi a sobě zapsati dáti. A nemá v tom mezi jedním aneb druhým konventem žádný rozdíl býti.

Kdyby chtěl kterého opata, abatyši nebo převora z klášterův J. Kr. Msti pohnati aneb obeslati, a konventu by v témž klášteře nebylo: tehdy má prokuratora Našeho královského a podle něho tu osobu, kterauž toliko sama v klášteře jest, pohnati neb obeslati, a takový půhon neb obeslání má do toho kláštera odesláno, a potom netoliko Našemu prokuratoru, ale tolikéž biskupu Olomauckému, tak aby k tomu též jednu osobu duchovní na pomoc dali, dodáno a v známost uvedeno býti; však bez ujmy a škody privilegií téhož řádu a kláštera. A tolikéž, chtěly-li by osoby

Kloster, darinnen kein Convent wäre, jemanden beklagen wolte: Sol Unser Königlicher Procurator vnd neben Ihm dieselbe Geistliche Person, so der Bischoff darzu verordnet, die Klage führen. Vnd wan Kläger im Zweiffel stünde, ob in einem Kloster ein Convent oder nicht sey, So stehts Ihm frey, zu dem Abbt oder Probsten daselbst zu schicken, vnd sich bey ihm, ob es ein Convent oder nicht, zu erkundigen, Welcher auch alßbald darauff Antwort zu geben schuldig, damit sich der jenige, so zu klagen hat, darnach zu richten.

101. Wan einer eine Stat zu Recht vornehmen wil; So sol in der Klag gesetzt werden, das er „Vnsern Königlichen Richter, Burgermaister, Rathmanne vnd gantze Gemeinde" verklage. Eben in diesem Nahmen sollen auch die Klagen von denen Stäten außgehen.

Bey Eingebung aber der Klag vnd Außbringung der Beschückungen, mögen Zwen wegen der Stat auß des Raths Mittel mit Vollmacht erscheinen, vnd nachmals allen denen Rechtshändeln Persönlich beywohnen, oder aber einen Procurator, im Nahmen vnd von wegen der gantzen Stat, auff Verlust vnd Gewin bestellen, darzu ihm dan auch außtrückliche Vollmacht von der Stat gegeben werden solle.

Wan aber der Burgermaister vnd der gantze Rath wegen Ehrnsachen beklagt würden, oder Sie einen andern beklagen wolten: So mögen Sie zu Führung des Proceß zwen auß ihrem mittel mit Vollmacht schicken, vnd was also erkennet, dem haben nicht allein dieselben zwen sondern auch die andern alle nachzukommen.

Da aber nur einer oder etliche auß der Rathmänner Mittel beklagt werden solten: So würde des oder desselben Nahmen in die Klage neben Anzeigung, daß er dasselbe Jahr, als sich die Geschicht, darumb es zu thun ist, zugetragen, im Rath gesessen, zu setzen seyn.

102. Vnd zwar wie vor diesem, wan die bißhero gesetzte Requisita, es sey wegen des Gerichtstands oder der Personen halber, so vor das Gericht gehören, nicht in acht genommen, der Puhon auffgehaben worden: Also wan hinführo diese oder andere dergleichen Mängel sich ereigneten, würden Beklagtem dargegen seine dilatorische, das ist, solche Exceptiones, so zu auffziehung der Haubtsach angesehen, bevorstehen.

Damit nun solche auffzügliche Exceptiones, so vil möglich, verhüttet werden, Sol Kläger sich wol erkündigen zu was für einem Recht die Sache gehöre, ob sie etwan bey einem andern Recht anhengig, ob mehr als eine Person in denen stritigen Sachen interessirt, oder jemand mit dem Beklagten obberürter massen also in Gesellschafft vnd Gemeinschafft, oder vngesonderten Güttern stünde, das sie

duchovní kterého kláštera, nemajíc konventu, koho z čeho viniti, má napřed prokurator Náš královský a podle něho ta osoba duchovní, kteranž biskup nařídil, z toho pohnati a žalobu vésti. A nevěděl-li by kdo, jestli v klášteře konvent anebo ne, bude moci do toho kláštera k opatu aneb proboštu poslati a na něm se toho dotázati, a týž opat aneb probošt má hned odpověď dáti a oznámiti, má-li konvent neb nemá, aby se ten, kdož jest o to poslal, věděl čím zpraviti.

101. Kdo má některého města pohnati, má v půhonu dostaviti, že pohání „Našeho královského rychtáře, purgmistra a radu i všecku obec.“ A též také kdyby které město pohnati chtělo, má v půhonu státi: „Od J. Msti Kr. rychtáře, purkmistra i konšelův a vší obce.“

Než k vzití půhonův a k vyhlášení půhonův mohau z sebe poslati z prostředku rady dva s mocným listem, kteříž by vedení toho pořádu práva přítomni byli, anebo prokuratora na místě jich a všeho města, k zisku i k ztrátě, zříditi, kterémuž náležité plnomocenství pod pečetí od města dané býti má.

Kdož by pak pohnal purkmistra a konšelův všech toliko z nářku poctivosti, aneb oni všickni jiného by pohnati chtěli: tehdy budau též moci s mocným listem z sebe dvě osoby vyslati k vyhlášení půhonu i k rozsudku, a což těm dvěma nalezeno bude, tomu netoliko ti dva, ale jiní všickni obvyknauti mají.

Jestliže by pak kdo chtěl jednu aneb některé osoby z konšelův pohnati, to bude moci, polože toliko zejména každau osobu a oznámíc, že toho léta, když se stalo, na radě seděli, učiniti.

102. A tak jakož předešle, pokudž takové requisita neb veymínky, buď k stání ku právu aneb k osobě, při právě zachovány nebyly, takový půhon zdvihán býval: pročež kdyby též nyní takové pochybení se zběhly, bude míti na vůli obžalovaný proti nim excipírovati.

Však aby takovým k průtahům slaužícím exceptím se vyhýbalo, má původ na to se bedlivě, k kterému právu ta věc, o kterauž činiti míti chce, přísluší, zdali by on toliko sám v té věci interessírován, anebo zdali někdo jiný s obžalovaným v té příčině společníkem není, aneb zdali se statků nedílných doteyče,

als Consortes Litis, neben ihm beklagt vnd citirt werden müsten, vnd da wegen bezahlung geklagt werden wolte, ob etwan eine gewisse Zeit zur bezahlung gesetzt, vnd ob dieselbe verschienen. Es sol auch Kläger acht geben, das die Klage nicht vnförmlich oder vnschließlich, sondern auff maß vnd weise, wie droben vermeldet, gestelt, sich auch keiner so nicht seine vogtbahre Jahr erlanget, oder sonst nicht Personam standi in Judicio hat, der Klag vnterfangen; Dan auß obberürten vnd dergleichen andern fällen entstehen die Dilatorische Exceptiones, so die Beklagten zu auffziehung der Haubtsach einzuwenden pflegen. Da auch die Sach vor ein anderes Recht gehöret, oder die Vntern Ambtleüthe befünden, das in stellung der Klag Beklagter etwan einen kundbahren Irthumb vnd so leicht corrigirt werden könte begangen, oder das Kläger kundbahrlich keine Personam standi in Judicio hette, oder daß mehr Litis-consorten vnd dieselben in der Klag nicht mit nahmen gesetzet, vnd solches denen Vnter-Ambtleüthen wissendlich wäre: Sollen gedachte Vnter-Officirer, ehe vnd zuvor die Citationes abgehen, solches erinnern, damit die Sach nicht auffgezogen oder die Partheyen verführt werden.

Im fal aber etwan eine Dilatorische Exception zweifelhafftig, vnd Kläger vber gethane Erinnerung auff seyner Meinung beruhete, Solle zwar die Citation angenomben werden, die Poena temere litigantis aber, wan sichs nachmals bey der Erkäntnuß befünde, daß er ohne Vrsach der gethanen Erinnerung nicht stat gegeben, gegen Ihm gesche rfft werden.

103. So aber einer sich vnterstehen würde, einen andern zu citiren in Sachen, so allbereit durch Vrtheil vnd Recht entschieden, oder in frembden Handlungen, so den Kläger gar nichts angiengen, oder so durch vergleich vnd transaction, von welcher Kläger wissenschafft trüge, albereit beygelegt, oder in denen ein Erstandenes Recht ergangen, oder in welchen es zum letzten Executions-Proceß inclusive kommen, vnd sich nachmals bey der Erkäntnuß befünde, daß Kläger keine erhebliche Vrsach solches zu thun gehabt: Der sol neben denen Gerichts-Kosten vnd Schäden, Beklagtem 10 Schock Böhmischer Groschen erstatten, vnd darneben 14 Tag im Rathaus sitzen; Allermassen auch hiebevor wegen jetzt angeregter Sachen der Puhon für straffmessig erkent vnd cassirt worden.

Es sein aber solches mehrern theils Peremptorische (wie sie in Vnsern Kayserlichen, auch in Vnsers Erb-Königreichs Böhaimb Stat-Rechten genent werden), das ist, solche Exceptiones, die des Klägers Klage vnd die Haubtsach gäntzlichen auffheben, vnd nicht wie die Dilatorische Exceptiones allein auff eine Zeit lang auffziehen: Haben

tak že by společně jakožto aučastníci té pře s nim poháněni býti museli; též kdy by o zaplacení nějakého dluhu pohnáno býti mělo, zdali jistý čas k zaplacení téhož položen není a zdali též již minul, vyptati. Item, má původ na to pozor dáti, aby půhon mimo spůsob nahoře oznámený, některak zmatečně nebyl sepsaný, a aby žádného, kdo svých let nemá a před saudem státi nemůže, nepoháněl; nebo z těch a z takových příčin takové exceptí mezi stranami pocházejí a obžalovaným k průtahu hlavní pře příčinu dávají. Jestli by pak ta věc k jinému saudu náležela, aneb menší auředlníci seznali, že při témž půhonu původ nějakého patrného omylu, kterýž by málem napraven býti mohl, se dopauští, anebo že by původ před saudem státi nemohl, anebo že v tom půhonu více společníkův a ti že v půhonu poznamenáni nejsau, se nacházejí, a to by vše menším auředlníkům patrně vědomé bylo: tehdy mají již jmenovaní auředlníci menší, prvé nežli se půhonové rozejdau neb rozešlí, jeho v tom napomenauti, tak aby ta věc daremně se neprotahovala a strany zavozovány nebyly.

Jestli by pak, aby z toho nějaké exceptí pojíti měla, se pochybovalo a žalobník přes to napomenutí na svém intentu stál: má takový půhon přijat býti; najde-li se pak, že na zmatek všetečně pohnal a takovému napomenutí místa dáti nechtěl, má s pokutau temere ligitantis, to jest pro všetečné jeho v spor se dávání, k němu přistaupeno býti.

103. Jestli se pak kdo pokusí, někoho o věc, kteráž již právem rozeznána jest, aneb která by se jiného, nepatříc v ničem k žalobníku, doteykala, aneb že by ta věc již skrze smlauvu, o kteréž by žalobník vědomost jměl, upokojena byla, neb že o tom již stané právo vyšlo a ta věc již k poslednímu dovedení práva přišla, o to pohnati, a potom by se vyhledalo, že původ k tomu podstatné příčiny neměl: tehdy ten každý bude povinen, vynahradíc straně všecky škody a autraty, ještě obžalovanému 10 kop českých položiti a k tomu 14 dní v rathauze u vězení držán býti.

Nacházejí se též (o nich v Našich Císařských i Městských Právích království českého doloženo jest) na větším díle takové peremptorní exceptiones, kteréž hned půhon aneb žalobu původa zdvihají, a ne jen toliko, jakž nahoře oznámeno, za některý čas

darneben theils den effect der Exceptionen, so litis finitæ genant, vnd dem Eingang der Kriegsbefestigung entgegen gesetzt werden. Kommen auch derselben etliche mit der Exception „Tibi non competit actio“ vber ein. Bleibt aber billich bey gesetzter Straff, da, wie hierunten mit mehrerm zu vernehmen, Beklagter auff Klägers eingebrachte Replicam submittirte, vnd darauff zu sprechen begehrte, vnd nachmals sich befünde, das Kläger solcher Exceptionen Wissenschafft getragen, vnd derselben vngeacht, mutwilliger Weise, allein Beklagten in weitleüfftigkeit zu führen, die Klage erhaben hette.

Wie nun Kläger, damit er seyne Klage mit desto besserm grund anstelle, nachzudencken hat, ob etwan ein Vrtheil in der Sach ergangen, oder Verträge vorhanden, oder der letzte Executions-Proceß geführt, oder die Sach, darumb er klagen will, ihn so weit nicht angehe, daß ihm daher eine action competire: Also hat er sich auch zu erkündigen, ob etwan die Sach durch ablegung eines Cörperlichen Aids zuvor geendet, ob die zu Recht verwehrte Zeit verflossen, ob Beklagter sich auff Bezahlung oder etwan eine Compensation, oder Vergleichung der Schuld beruffen könne. Weil auß diesen vnd dergleichen Fällen, so hin vnd wider in dieser Vnserer Lands-Ordnung zu finden, solche Exceptiones entstehen, dardurch die erhabene Klag verlesche.

Vnd obwol solches alles Peremptorische Exceptiones sein, vnd wan sie frivole vnd ohne erhebliche Vrsachen eingewant werden, die Poena temere litigantium darinnen stat hat; So solle doch die vorgesetzte Geld- vnd Gefängnus-Straff nicht auff alle, sondern allein auff die darbey benanten, vnd darneben die Exceptio Juramenti, wan eine Sach allbereit durch Ablegung eines Cörperlichen Aids erledigt worden, gezogen werden. Wie aber die Peremptorische so wol die Dilatorische Exceptiones im Proceß einzubringen, befindt sich hierunten vnter dem Titul „von der Exception-Schrifft“ mit mehrerm.

XXX.

Von Cautionen vnd Fürstand.

104. Wie vor diesem bey außruffung des Puhons, vnter andern obberürten Dilatorischen Exceptionen wegen der Cautionen gehandelt, vnd der Land-Richter, bey außruffung der Ladungen, auff begehren der Parteyen, denen jenigen, so im Land nicht angesessen, Bürgschafft

hlavní při neb žalobu zdržují a protahují. Z nichžto některé tu moc mají, jakž lites finitæ, to jest, jenž před sepření stran se pokládají a spor dokonalý zastavují, a jiné té podobné, jako „Tibi non competit actio“ to jest, když komu jaká pře nenáleží a on se té daremně ujímá a potom žaloba se zdvihá, se nacházejí. Pročež tuto zcela a zauplna při jmenované pokutě slušně se zanechává, jakž dole obšírně se porozumí, jestliže by obžalovaný na repliku žalobníka submittiroval a toliko v tom rozeznán býti žádal, a potom to vyhledáno bylo, že žalobník o takové exceptí věděl a nedbajíc na ni svývolně, jen aby obžalovaného k větším protahům přivodil, svau žalobu začal.

Jakož pak žalobník, aby svau žalobu na nejlepším gruntu založiti a postaviti mohl, na to mysliti má, zdali již nějaká veypověd o tauž věc nevyšla, aneb smlauva před rukama není, anebo právo k poslední exekucí na vrch se dovedlo, aneb ta věc, o kterauž poháněti chce, k němu tak daleko nepřináleží, aby o túž věc rozepři začíti potřeba ho doháněla: podobným spůsobem má se též na to vyptati, zdali ta věc předešle, skrze očistění přísahau, konec svůj vzala, zdali již čas právní jminul, anebo zdali by obžalovaný, že ten dluh zaplacen aneb nějaká odměna za něj se stala, na to se odvolati mohl; poněvadž z těchto a jiných případností a příčin, kteréž tu i jinde v tomto Našem Zřízení se najíti mohau, takové exceptí, skrze kteréž půhon vymazán bývá, pocházejí.

A poněvadž ty všecky peremtorní exceptí, to jest k zdvřžení pře se vztahující jsau, a kdyby svývolně bez podstatných příčin předsebrány byly, pokuta temere legitantium, to jest, pro všetečné práva zanášení, je následovati bude: mají se jich vystříhati; však taková peněžitá i vězením uložená pokuta ne na všecky, ale obzvláštně toliko na ty, kteříž by když ta věc skrz přísahu svůj konec vzala, o ni poháněli, se vztahovati má.

XXX.

O rukojemství a zastaupení.

104. Jakož napřed při vyhlašování půhonův mezi jinými exceptími tolikéž o rukojemství zmínka učiněna, a nejvyšší sudí zemský při vyhlašování půhonu k žádosti strany těm, kteříž by v zemi usedlí nebyli, zaručiti, a kdyby někteří rukojmův dostati

leisten, oder woferen jemand mit derselbigen nicht könte aufkommen, ihme in die Schrancken zu treten vnd bey seyner trew vnd Ehren anzugeloben beuohlen, daß Er, wan es auff seyne Ladung kommet, antworten vnd gerecht werden will: Also lassen Wir es noch darbey gnädigist beruhen.

105. Es sollen auch die Außländer, wan sie einen Inwohner in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mähreren vor seinem ordentlichem Gericht zu Recht vornemmen, schuldig sein, obberürte Caution nicht allein auff die Schäden vnd Vnkosten, sondern auch die gegenklage vnd reconvention zu richten vnd zu caviren, daß wan der Inwohner gegen dem Außländer hinwider zu- vnd Anspruch hette, er deßwegen (jedoch eher vnd zuvor nicht, biß die von Ihm erhabene Klag zum ende gebracht) dem Inwohner in mehrgedachtem Vnserm Erb-Markhgravthumb vor dem Recht, da die Sache hingehörig, Rede vnd Antwort geben vnd daselbst Rechtlichen Außschlags erwarten solle.

106. Da aber einer einen andern zu Recht vornimbt, darumb daß er ihm an seynem Leib oder Gut verderblichen Schaden zugefügt, oder so eine Wittib wegen ihres Leibgedings klaget, oder so einer bey dem Land-Recht nicht höher als auff 20 Schock Groschen, seyne Klage anstellet: Bedarff es keiner Caution.

XXXI.

Von denen Procuratoren.

107. Ob wol vor diesem die Partheyen, zu Ende des Puhons ihre Procuratores bestelt vnd demnach bey außruffung desselbigen Persönlich erscheinen oder sonst mit der Sachen Verlust, ein Erstandenes Recht erwarten müssen; Weil aber solches etwas hart, und es Vnsern gehorsamen Ständen vnd Vnterthanen, so mit allerhand Geschäfften beladen, öffters schwehr fallen möchte: So haben Wir auß gnedigister Vätterlicher Fürsorge, so Wir für dieselben tragen, die Schärffe des vorigen Rechtens nachfolgender massen lindern vnd mildern wollen. Alß nämblich, daß der Kläger nicht allein, wie vorhin, zu ende der Klag seinen Procuratorem so es ihm gefällig, nach gewonheit des Land-Rechtens, constituiren, sondern auch nach desselbigen benennung, wo er der sach nicht selbst abwarten vnd bey ausruffung des Puhons nicht persönlich stehen wil (es sey dan daß er im Lande nicht angesessen, wegen der Caution erscheinen müste), die Sach dem Procurator anbefehlen kan auff Verlust vnd Gewin, mit der Clausul, so mehr als ein Procurator benennet würd, Sambt vnd Sonders; Dardurch würd der Procurator Dominus Litis, vnd

nemohli, jim do šraňku vstaupiti a ctí a vírau, že když na jeho půhon přijde, státi ku právu a odpovídati chtějí, se zavázati poručiti: pročež toho se při tom pozůstavuje.

105. Mají též cizozemci, když by někoho z obyvatelův v tomto Našem dědičném margkrabství moravském před saud pohnati chtěli, netoliko za škody a autraty, ale také na ten spůsob, že kdyby se jim v tom proti obyvateli padnauti dostalo, aby jemu (po dovedení té začaté rozepře) při tom právě, kdež ta pře zašla, odpovídati a z toho všeho vedle uznání práva právi býti chtějí, dostatečně ručiti povinni býti.

106. Pohnal-liby kdo jiného, že mu škodu na zdraví aneb statku učinil, anebo vdova pro nevydání věna jí náležitého, anebo kdyby ten půhon k saudu zemskému více na 20 kop gr. se nevztahoval: v těch příčinách není ručiti povinno.

XXXI.

O prokuratořích.

107. A ačkoliv předešle strany ihned při konci dodávání půhonův své prokuratory jmenovati a potom hned při publikování půhonův sami státi a tu v té věci škody i zisku nebo staného práva očekávati museli; což poněvadž poněkud příkré a Naším věrným stavům a poddaným, kteříž všelijakými jinými obtížnostmi zaměstknáni jsau, někdy v tom těžce padnauti by se dostalo: pročež ráčili jsme z otcovské a milostivé péčí k věrným Naším poddaným, kterauž na sobě máme, tu příkrost předešlého práva na nížepsaný spůsob zmenšiti a obměkčiti. Jmenovitě aby žalobník, jako předešle, netoliko ihned při konci žaloby (neb půhonu) svého prokuratora, jestli se jemu líbí, podle pořádku práva ustanoviti, ale také po oznámení jeho, jestliže by sám při věci a při vyhlašování půhonu osobně státi nechtěl, (leč by v zemi usedlý nebyl a pro zaručení státi musil), tu věc prokuratoru k zisku i ztrátě poručiti mohl, s tau závírkau, jestliže více nežli jeden prokurator se jmenuje, společně neb rozdílně, skrze což již pro-

ist nicht weniger der Principal, alles was von ihm gehandelt, genehm zu haben vnd darfür zu stehen schuldig, als wan er sich darzu mit Verpfändung aller seyner Gütter verpflichtet hette, sintemaln, vermög obberürter formul, er die Sach nicht ihm, sondern seynem Principalen gewinnet oder verlieret.

108. Da auch Kläger in seynem Puhon solchen Procuratoren schrifftlich nicht bestellete, würd er es mündlich bey Außrufung seiner Ladung thun mögen vnd woferen er selbst nicht erscheinen könte, möchte er solches durch einen Gevollmächtigten thun, welcher seyne Vollmacht des Inhalts, daß Kläger ihm Macht vnd Gewalt gegeben, die Klage bey denen Klein-Recht-Officirern einzugeben, vnd zugleich daselbst oder bey außruffung des Puhons einen Procuratorem zu der Sach, vermög der Landes-Ordnung, zu bestellen vnter des Klägers Handschrifft vnd Petschafft fürweisen vnd einantworten sol, vnd würde dieses zu der Klag (welche jederzeit doppelt eingebracht vnd ein Exemplar dem Beklagten zugeschickt, das ander bey dem Klein-Rechts-Officirern verbleiben solle) einzuschreiben sein. Welches alles in Acht zu nehmen, wan ein Procurator zu der gantzen Sach bestelt vnd constituirt würd, damit also das disputat, so sonsten wegen der Procuratoren vnd der Gewalt, so denen Procuratoren gegeben würd, vorzufallen pflegt, vnd die dahero entstehende Dilatorische vnd andere Exceptiones desto leichter vermieden werden. Da aber ein Procurator nicht zu der gantzen Sach, sondern allein zu einem actu vnd Gerichtshandel, insonderheit wan etwan ein Aid in des Principalen Seel zu schwöhren wäre, constituirt werden solte: Möchte solches durch eine special-Vollmacht vnter des Principales Petschafft, geschehen.

109. Betreffe Es sich auch, daß des Actoris Gewaldträger, wegen Leibes schwachheit oder anderer vrsachen willen zu führung der rechtsachen nicht stehen könte, vnd der Actor auch selbst der Action bey Recht nicht außwarten möchte: würde er Ihme einen andern Gewaldträger können einschreiben lassen.

110. Da sich auch einer als ein Defensor oder Vertreter des Abwesenden angebe, vnd wegen eines andern sich in den Strit vnd Rechtsfertigung einliesse: So ist Er schuldig den Fürstand zu leisten, daß er denselben vertreten, vnd das jenige darein er verurthailt werden möchte, erstatten wolle; Anderß würd er zum vertreten nicht zugelassen.

Mit Laistung aber des Fürstands, da Er nicht liegende Gründe vnd Landgütter besesse, verbleibt es bey dem jenigen, so hieroben

kurator povinnost původa aneb pána té rozepře na sebe beře a jakožto principál ke všemu, což koliv od jiného proti němu se přednáší, státi a odpovídati bude, tak jako by se vším statkem zapsal a zavázal, poněvadž sobě vedle toho spůsobu nic nevysaudí ani neprosaudí, nežli pánu svému.

108. Jestliže by pak žalobník hned v půhonu takového prokuratora zapsaného nezřídil, může austně při vyhlašování půhonu jeho, a jestli by se sám dostaviti nemohl, tehdy skrze plnomocníka učiniti, kteréžto plnomocenství v ten rozum i smysl, že jemu žalobník moc a právo dal, tu žalobu neb půhon ku právu menších auředlníkův dodati a buď hned při tom aneb při vyhlašování půhonův k té věci prokuratora vedle Zřízení Zemského zříditi, pod pečetí podpisem vlastní ruky téhož žalobníka má ukázati a dodati, což při té žalobě (kteráž vždycky dvojnásobně dodána a jeden exemplář obžalovanému odeslán, druhý pak při menších auředlnících zůstati) zapsáno býti má. Což při tom na pozoru míti sluší, aby prokurator ke vší té věci dokonale zmocněn a ustanoven byl, tak aby z takových sporů, kteříž se někdy o prokuratory a zmocnění neb plnomocenství, jenž se prokuratoru dávají, přihazují, sjíti a z toho plynaucích exceptí uskrovněno býti mohlo. Jestliže by pak prokurator ne ke vší té věci, ale toliko k jedné actí neb rozepři, obzvláštně pak tu, kdež by se přísahy jeho principála dotýkalo, ustanoven byl, může to dále skrze jiné obzvláštní zmocnění a plnomocenství pod pečetí principálovau ukázati.

109. Trefilo-li by se, že by plnomocník původa pro nedostatek zdraví aneb pro jinau příčinu ku právu státi a původ též té rozepře sám od sebe vésti nemohl: může sobě jiného plnomocníka zapsati dáti.

110. Jestliže by se kdy takový defensor aneb zástupce nepřítomného vynalezl, jenž by za jiného nepřítomného ten spor aneb rozepři vésti a dovésti chtěl: má za to slíbiti, že toho zastati a to vše, což by mu v tom sporu nalezeno bylo, vystáti chce; jináče k zastaupení připuštěn býti nemá.

Pakli by ten, kterýž jiného zastaupiti a zastati slibuje, statkův pozemských neměl, nechť jest při tom pozůstaveno,

von denen Cautionen gemeldet. Gleichermassen solle es mit dem Beklagten, so vil die Bestellung des Procurators anlangt, gehalten werden, Es wären dan Peinliche Sachen, in welchen beklagter in Person zu stehen schuldig.

111. Es mögen aber die jenigen, so sich im Procuriren vnd Advociren gebrauchen lassen vnd anderer Leüthe Rechtssachen führen, sich zwar in Jährliche Bestallung vnd ein gewisses Jahrgelt einlassen, vnd dasselbe, wie es mit dem Principalen abgehandelt, nehmen; Ausserhalb dessen aber, sol derselbige Procurator oder Advocat mit niemanden vmb die Sach, die er führt, sich in Gemain- oder Gesellschafft geben, oder an derselben, wan sie außgeführt oder gewonnen werde, ihm ein gewisses Anthail zuvorbehalten vnd außsetzen, vnd solche verbotene vnd vnzuläßige Verträge, sol er weder mit denen, so Ihm Jährliche Bestallung gemacht, weder mit andern eingehen; Vilweniger sol ein Advocat oder Procurator mit einem andern, so des Gegenthails Sache führt, sich vmb eine gewisse Summa Geldes dahin vernehmen vnd vergleichen, daß, vngeacht welcher Thail die Sach erhielte, gleichwol sie solch Gelder vnter sich theilen vnd also baiderseits, es schlage die Sach auß wie sie wolle, darvon ihren Gewin haben sollen. Vnd solches alles sol bey scharffer würcklicher Straff, auch wol nach Gelegenheit bey Verlust Leibes vnd Lebens verboten seyn.

Dergleichen Straff hat auch der jenige zu erwarten, so sich von einer Parthey bestellen vnd Ihm eine Sach anvertrawen lassen, vnd nach dem er dieselbe Sach wol außgenommen vnd alle derselben Gehaimnuß erforscht, sich nachmals zum Gegentheil begeben, vnd dieselbe ihm anvertrawte Sach der andern Parthey gleich verrathen vnd derselben wider seinen vorigen Principalen Rath geben vnd beystehen wolte.

112. Es sollen aber die Procuratores vnd Advocaten fromme vnd an Ehren vngetadelte Personen sein, wan Sie gleich nit von Adl, vnd sich in ihren vor- vnd anbringen aller Beschaidenheit gebrauchen.

Sie sollen auch die Rechtshändel nicht auffziehen, noch die Leüthe von Verträgen oder Vergleichungen abwenden, sondern sich in allem Vnserer Königlichen Landes-Ordnung, zu Verhüttung derer darinnen begriffener Straffen gemäß, verhalten.

113. Weil es auch offt geschicht, daß die Procuratores vnd Advocaten vil Sachen zugleich auff sich nehmen, vnd bey mehr als einem Recht zu thun haben: So sollen sie es also anstellen, daß wegen eines Rechts sie das andere nicht versaumen, weil die Recht dieses Markhgravthumbs auff sie zu warten nicht schuldig; Vnd

co prvé o rukojemství povědíno jest. Podobným spůsobem má se obžalovaným, co se prokuratorů doteyče, rozuměti a při tom pozůstaveno býti; leč by ta pře ztracení hrdla se dotýkala; při tom obžalovaný sám osobně státi povinen jest.

111. Také co se doteyče týchž prokuratorův, advokátův, kteří od lidí při vedau a za to jahrgeld aneb záplatu (tak jakž s principálem smluví) berau: pročež prokuratoři aneb advokáti s žádným jiným tu věc, kterauž při saudu vedau, v společenství aneb tovaryšství se dávati nemají, anebo z té, když by ta dovedena a vysauzena byla, jistey díl vymieňovati, a takových zapověděných smlauv ani s těmi, od nichž jahrgeld aneb roční plat mají, ani s žádným jiným působiti. Mnohem méněji nemá takový prokurator aneb advokát s jiným, kterýž od strany odporné při vede, srozumění bráti a o nějakau summu peněz se smlauvati, totiž byť pak která koliv strana tu při obdržela, aby předce takové peníze mezi sebau rozdělili, tak aby s obojí strany, padni to které koliv, užitek jměli. Což se přísně pod skutečnau pokutau i také vedle velikosti aučinku pod ztracením hrdla zapovídá.

Podobné pokuty očekávati má ten, kterýž by s stranau, že při její na sebe vezme, již smlauvu jměl a potom vyzvědouc a vyšetříc spravedlnost té strany, druhé straně za přítele se postavil a tu jemu od strany svěřenau věc vyzradil, radíce a napomahajíce proti svému předešlému principálovi.

112. Pročež mají všickni prokuratoři a advokáti lidé dobří a na svých poctivostech dobře zachovalí býti, by i ti z stavu rytířského nebyli; když toliko při vedení rozepře lidských dobrý řád a spůsob zachovají.

A nemají též pří lidských sobě svěřených z aumyslu protahovati a lidí aby se bez nich nesmlúvali, zavazovati, ale ve všem se podle Zřízení Zemského pro uvarování pokut na ně vyměřených zachovati.

113. A jakož někdy řečníci mnoho na se pří berau a u několika saudů: i v tom ať se tak opatrují, aby pro jeden saud u druhého nic neobmeškali; neb žádný saud margkrabství tohoto není povinen na ně čekati a z povinnosti nemá. A protož jestli

dahero man etwas von gedachten Procuratoren oder Advocaten verabsaumbt, sie darumb Red vnd Antworth zu geben, auch denen Partheyen, so sie wegen ihrer Verwahrlosung in Anspruch nehmen wolten, zu Recht zu stehen verbunden sein.

114. Vnd demnach die Procuratores nicht zu einer Gerichts-handlung allein, sondern zu der gantzen Sach bestelt werden: So sollen sie hinführo alle die Rechtshändel, es sey mit Executions-Processen, Liquidations-sachen, Einwendung der Revision, oder andern Rechtlichen remedien, biß zu endlicher der Sachen Vollendung verrichten.

115. Demnach Wir auch entschlossen, in Vnserm Erb-Markh-gravthumb Mährern mittler zeit geschwohrne Advocaten vnd Procuratores zu haben: So sol auff die, so sich anfangs vor andern gebrauchen lassen vnd am besten, nach Inhalt dieser Vnserer Landes-Ordnung, in die Proceß schicken, vnd dieselben auffs kürtziste vnd Ehrbarste führen, acht gegeben vnd solche nachmals in Vnsern Gerichten befördert, die andern aber abgeschafft werden.

XXXII.

Von denen Schrifftlichen Processen.

116. Ob auch wol verwichener Zeit die Proceß bey dem Land-Recht Mündlich vorkommen, vnd man es zum Rechtsstrit gelanget, des Klägers Procurator seynen Puhon (mit welchem vnd was sonst darbey hat pflegen vorzulauffen, wie es hinführo zu halten, bißhero gnungsamb tractirt worden) im Mündlichen Vortrag außführen, darauff Beklagtens Procurator alsobalt vnd gleich auff vnverwantem Fuß, seynen Principal Mündlich defendiren vnd auff alle Einwürff antworthen, vnd sie nachmals also Mündlichen hinc inde verfahren müssen; Jedoch vnd dieweil es sehr gefährlich, dermassen hochwichtige Sachen, so auch bißweilen alle zeitliche Wolfart betreffen, auff dergleichen geschwinde Mündliche Proceß zu stellen; Auch die Redner vngleich, vnd es die Erfahrung so wol im Königreich Böhaimb als anderswo, da man sich denen Rednern vertrawen müssen, jederzeit gegeben, daß solcher Redner wenig, vnd sie fast das gantze Recht allein in ihrer Wissenschafft, Gewalt vnd Macht, gleich als sonderbahre Gehaimnuß gehabt; Auch offt vnd vilmals mehr auff die Geschicklig- vnd Beredsamkeit des Redners, als auff die Sach selbst gesehen worden. Dahero der arme Man, welcher dergleichen Redner

by koho v čem obmeškali, jich vina bude a oni chtěl-liby kdo o to k kterému z nich hleděti, podle práva z toho odpovídat musí a povinni jsau, jakož se to žádnému nezavírá.

114. A poněvadž prokuratoři netoliko k samé toliko rozepři, ale k dovedení a na místě postavení té vší věci nařizováni a dožádáni bývají, pročež jsau povinni, celý process práva, exceptí, exekutí, složení k revisí a všecky jiné právní remedia až do skonání té pře vykonati a vytrvati.

115. A jakož jsme se též milostivě o tom resolvírovati ráčili, v tomto Našem dědičném margkrabství moravském v jistém času jisté a přísežné prokuratory nařídíti: pročež má na ty, kteříž nyní zprvopočátku v tom se potřebují a při vedení pořadu práva do tohoto Zřízení se vpravují, a ten v krátkosti a podstatně, též počestně vedau, obzvláštní pozor dán býti, aby ti a takoví před jinými při Našich saudech fedrováni, jiní pak odbyti byli.

XXXII.

O processu práva skrze spisy.

116. Ačkoliv předešlých časův process právní při saudu zemském austně se dál a když k sepření přišlo, tehdy prokurator strany původní půhon (s kterýmž jak se postupovati a co při něm se šetřiti mělo, již předešle dosti oznámeno) všecken skrze austní přednášení provozovati, a strany odporné prokurator ihned na to jako na stopu nastaupiti, jeho principála zastávati a na všecka podání odpovídati musel, nesmějíce nikam od austního přednášení ustaupiti; což poněvadž dosti nebezpečné, takové velké a dobrého uvážení potřebující věci, na kterýchž kolikrát mnoho záleží, skrze takové spěšné austní processy vyřizovati; a také řečníci nejsau jednostejní, čehož domácí zkušení netoliko v království českém, ale i jinde kdež se řečníkovi všecko svěřovalo a svěřuje, dosvědčuje, že takových řečníkův málo se nalézá, oni pak sami toliko tu všecku rozepři v jejich rukau mají a jako nějaké obzvláštní tajemství zachovávají, že mnohdykrát víceji na ozdobu a veymluvnost řečníka nežli na samau věc pozor se dával; skrze což mnohey potřebney člověk, nemoha s to býti, aby sobě

nicht in Bestallung halten können, zum öfftern getruckt werden müssen; Zu geschweigen daß es vnmöglich, auff eine Sach in der Eil so wohl vnd volkömblich zu antworthen, als wan darzu Zeit vnd reiffe Beratschlagung gelassen würd, vnd deßwegen im gantzen Römischen Reich vnd in allen andern Vnsern Ländern in so schwähren Sachen schrifftlich verfahren würd; Diesem allem nach vnd dieweil anjetzo Vnser Erb-Königreich Böhaimb vnd Markhgravthumb Mähreren von Vnsern getrewen Vnterthanen nicht allein Böhmischer sondern auch anderer nationen vnd Zungen bewohnt würd, vnd Wir dieselbe vnter dem Schutz vnd Schirm eines gleich durchgehenden vnd solchen Rechtens, darin menniglich seynen Sachen selbst nachdencken, vnd wo es ihm gefällig, sich Raths erholen möge, beysamen erhalten, handhaben vnd schützen wollen: Als haben Wir gnedigist für gut angesehen, daß hinführo an stat des Mündlichen, der Schrifftliche Proceß beym Land-Recht eingeführt werden sol.

117. Vnd nach dem Wir die Teütsche vnd Böhmische Sprach zugleich in Vnserm Erb-Markhgravthum Mährern gehalten vnd vortgepflantzet haben wollen: Als sollen die Schrifften entweder in der Teutschen oder Böheimischen Sprach eingebracht werden, Jedoch also, daß wan wißendlich, daß der beklagte der Teütschen Sprach nicht kündig, die Klag in Böhmischer, vnd wan er der Böhmischen Sprach nicht kündig, in Teütscher, vnd wan beklagter nicht Eingeborner Teütscher oder Böheimb wäre, in ainer vnter denen beiden Sprachen (allermassen wie hieroben von denen außgeschnitenen Zetteln angedeütet) eingeantwortet, vnd nachmals der Proceß in derselben Sprach biß zu Ende geführt, vnd in solchem Proceß so wol bey dem Land- als Kleinerm Recht in keiner andern Sprach etwas eingegeben, gehandelt oder tractirt werden.

118. Wie nun wegen der Sachen, so in Böhaimischer Sprach einkommen, kein sonderbahres bedencken: Also sollen bey denen Kleinern Rechts-Officirern allezeit zum wenigsten drey vnter Ihnen, so der Teütschen Sprach am besten kündig, verordnet werden, welche die Teütschen Schrifften annehmen, vnd was zu derselben Proceß gehöret, es sey mit Examinirung der Zeügen, oder sonsten, befördern, Auch wan etwan ein Zweifel vorfiele, oder wegen der jenigen Fälle, so zu besserer Vorstellung des Proceß vor die Kleinern Rechts-Officirer in dieser Landes-Ordnung remittirt werden, ein Außsatz zu machen wäre, Sollen sie solches denen andern ihren Collegen

takového prokuratora choval, mnohdykrát v své spravedlnosti utlačen býti musel; mlčíme, že těžko a nemožné jest k věcí tak hbitě a na kvap jakby náleželo za úplna odpovídati, jako když k tomu čas a zdravá rada přistaupí, a v tom jako ve vší římské říši a všech jiných zemích skrze spisy se postupuje; zatím poněvadž nyní Naše dědičné království české a toto margkrabství moravské od Našich věrných poddaných, netoliko z českého národa, ale z jiných cizích jazykův lidí osazeno jest, a My bychom tomu vděčni býti, abychom je všecky pod správou Naší, skrze takový jednostejný pořádek práva, v kterýmž každý co nejlépe svau věc opatřiti a o tu, kde se jemu líbí, dobrau radu vzíti může, společně zachovávati a tak nad nimi ochrannau ruku držeti ráčili: za tau tehdy příčinau ráčili jsme milostivě uznati, aby na místě toho austního processu, tento skrze spisy process při saudu zemským zachován byl.

117. A poněvadž jsme na tom milostivě ustrnauti ráčili, aby v tomto Našem margkrabství moravském jak česká tak i německá řeč jedním spůsobem svůj průchod jměla, svůj vzrost brala: pročež mají takoví spisové buď v německé anebo v české řeči podáváni býti, na ten spůsob: Jestliže by se o tom vědělo, že obžalovaný německého jazyku povědom není, žaloba v české řeči, a není-li české řeči povědom, v německé; pakli té jedné ani druhé řeči neumí, v některé z těch dvau (jakž o tom prve při cedulích řezaných oznámeno) skládána, a tak potom ten pořád práva všecken tau řečí k konci přiveden, a při něm jak při vyšším tak i menším právě v žádné jiné řeči nic přednášeno a uvažováno nebylo.

118. A ačkoliv s strany spisův, kteříž by v české řeči podáváni byli, žádné obzvláštní péčí není, pročež mají mezi menšími auředlníky vždycky nejmeněji tří, kteříž by německé řeči dobře povědomi byli, nařizováni býti, jenž by takové německé spisy přijímali, a co by k tomu processu náleželo, buď při examinování aneb přijímání svědkův aneb v jiných potřebách tu věc fedrovali. A kdyby nějaká pochybnost v těch příčinách se přihodila, tak že by pro spěšnější pamět toho spisu auředlníci menší rozeznati a nějaký nedostatek tomu vystaviti mohli: tehdy mají

communiciren vnd es ihnen deütlich vorbringen vnd referiren, vnd wan sie sich eines Bescheides verglichen, in gesambt solchen Bescheid denen Partheyen entweder Mündlich oder Schrifftlich geben.

119. Wie aber vor diesem die Puhon oder Citationes in sonderbare Register eingezeichnet worden, Also sollen solcher Register alle zeit zwey sein, vnd in das eine die Teütschen, in das andere aber die Böheimischen Sachen Registrirt werden. Gleichermassen sol es auch mit denen Ambtsbüchern, in welche die Zeügnussen eingeschriben werden, gehalten, vnd jederzeit ein geschwohrner Registrator sein, so die Teütsche Zeügnussen auffschreiben, auch wan sie Böheimisch gegeben, dieselben transferiren vnd Teütsch eintragen, jedoch das Böhaimische Original beylegen sol. Ebenmessiger weise sol es auch mit denen Böheimischen einkommenden Sachen vice versa gehalten werden.

120. Wie nun Kläger die Wahl hat, in welcher Sprach er Beklagten vornehmen wolle, wan Beklagter beyder Sprachen kündig vnd solches kundbahr ist: Also sol er, wan es nicht kundbahr, sich seynes Gegentheils Beschaffenheit, ehe vnd zuvor er etwz mit ihm anfängt, fleissig erkundigen, vnd da er zweifelte, ob er beider Sprachen wissenschafft hette, ihn in seyner Muttersprach fürnehmen, damit er sich selbst nicht auffhalte. Vnd weil sichs offt zutragen möchte, daß die Schrifften in einer Sprach gestelt, vnd dan in einer andern in denen Gerichten eingebracht vnd denen Partheyen insinuirt würden: So wollen Wir die gnedigiste Verordnung thun, daß in allen vnd jeden Kraisen gewisse geschworne Translatores (deren sich die Partheyen sicherlich gebrauchen mögen, jedoch daß sie an dieselben nicht eben gebunden sein sollen) verordnet werden.

Es sollen auch die Schrifften jederzeit doppelt einbracht werden, vnd das eine Exemplar beym Gericht verbleiben, das ander dem Gegentheil zukommen.

XXXIII.

Wie nach der Klag mit denen Schrifften zu verfahren.

121. Dieweil Wir nun wollen, daß nicht allein der Puhon oder die Ladung wie vorhin, sondern auch die Proceß nachmals schrifftlich von denen Parteyen (der Bawers-leut stritigkeiten außge-

to též jiným spolutovaryšům svým oznámiti a jim to srozumitelně vyložíc přednésti, a na čem spolu jednomyslně snesau, takový veynos stranám, austně anebo skrze spis, oznámiti.

119. A jakož předešle půhonové a obeslání do obzvláštních register poznamenovány bývaly, mají tehdy takovy registra dvoje býti a do jedněch česky a druhých německy vkládati. Podobným spůsobem má se s jinými všelijakými knihami ke všem auřadům náležejícími, do kterýchž se svědomí lidská zapisují, zachovati, a každého času při nich jeden přísežný vkladatel, to jest registrator, zůstávati, kterýž by německá svědomí zapisovatel, a kdyby v českém jazyku dávány byly, ty překládal a německy vkládal, k kterýmž vždycky český originál přikládán býti má. Má též s jinými věcmi, kteréž by v českém jazyku přicházely, jednostejně se rozuměti.

120. A jakož žalobník na vůli má v kterékoliv řeči na obžalovaného žalovati, zvláště když obžalovaný obouch řečí povědom jest, neví-li pak o tom, tehdy má se na to bedlivě zdali by toho jazyku strana odporná povědoma byla, prvé nežli co s ní začne, vyptati a vyzvěděti, a kdyby pochyboval, že obau řečí povědoma není, ji raději vlastní řečí potkati, tak aby sám prodlaužením té věci příčinau nebyl. A poněvadž by se mnohdykrát přitrefiti mohlo, že takové spisy jsauc v jedné řeči sepsány, potom by jináč zase před saudem vedeny a stranám oznamovány byly: tehdy ráčíme to milostivě nařizovati, aby v jednom každém kraji jistí a přísežní překladači, jimž by se strany bezpečně duověřiti mohly, však aby v tom také žádné straně nenakládali a v ničem se nezavazovali, nařízeni byli.

Mají také všelijací takoví spisové dvojnásobně předkládáni býti, tak aby jeden exemplář při právě zůstával a druhy odporné straně dodáván byl.

XXXIII.

Jak po žalobě dále s spisy se postupovati má.

121. Poněvadž tehdy to míti chtíti ráčíme, aby netoliko půhon (jakž nahoře doloženo), ale i vedení práva dále skrze spisy od stran (kmetcí a poddací lidi, kterýchž My při jejich austním

genomen, alß die Wir bey ihrem vorigem Mündlichen Proceß, wegen ihrer Einfalt, laßen) verfast werden sollen, vnd die gegenschrifften zuvor, ehe daß sie bey denen Land-Rechten zu der gebürlichen Decision kommen, offtermals pro vnd Contra gewechselt werden mögen; In Vnserm Markhgravthumb Mährern aber khein stäts Recht auff einem gewissen ort biß dato gehalten worden vnd auch hinfüro zu halten das Land gar schwär ankäme; Damit dennach der Parteyen gegenschrifften öffter eingebracht vnd zu geschwinden Außspruch kömmen mögen: Lassen Wir es zwar, waß die vbergebung der Ladungen antrifft, bey der vorigen vnd obgemelten zeit vnd manier gnedigist verbleiben. Waß aber die andere beyder Parteyen gegenschrifften, (von denen man alsbald vnten reden würd) anlangt, da wollen vnd ordnen Wir, daß dieselbigen denen Kleinern-Rechts-Officirern, so offt sie in beyden Olmützischen vnd Brünerischen Kreißen, es sey bey denen Land-Rechten oder einnemung der Ladungen zusammen khommen, pro vnd Contra vbergeben werden, auff diese manier.

Befünd sich jemant von den andern aggraviert, vnd vermeind daß Ihme vnrecht geschicht, sol er XXXX Tag vor vbergebung seyner Ladung oder Klaglibells der gegenpart die außgeschnitene Zettel vberschickhen, damit sich der beklagte inner halb XX tag zu Resolviren habe, ob er sich deß Klägers begeren gutwillig accommodiren, oder aber die Sache zu Recht außführen wil. Antwortet Er nun inner halb der XX tagen vnd berufft sich auffs Recht, oder aber antwortet gar nicht: so hat Kläger auff diesen fall noch andere XX tag vbrig seynen Puhon zu formiren vnd denselben bey nächster annehmung der Ladungen zu vbergeben. Vnd weil in dem selben Puhon die Probationes entweder mit benennung der Zeügen, oder aber anziehung schrifftlicher Vhrkunden angehenkt, auch darneben angedeütet werden soll, Ob Kläger solche Probationes noch bey wehrender Kleinern-Rechts-Officirer versammlung (das ist, die andere vnd dritte Wochen nach vbergebung bey solchem Termino aller ladungen) oder aber bey denen ersten drey tägen des nechst kommenden Land-Rechts verführen wil: Alß khan Beklagter, so er wil, in mittels seine Interrogatoria stellen, auff die angedeüte zeit dieselben denen Land-Rechts-Officirern, damit sie bey dem Examine testium in Acht genommen, vbergeben. Vnd ob wol Beklagtem bevorstehet, ob er wider einen oder den andern Zeügen bey obgemelter zeit Mündlichen excipiren wolle; Weil aber vngewiß, ob nicht wegen solcher eingewenten Exception etwan zweifel vnd disputat entstehen möchte, vnd

processu zanechávati ráčíme, v to nepotahujíce) skládáno a dovozováno bylo; kteřížto odporní spisové prvé nežli při saudech zemských k náležité decisí, to jest k sepření přijdau, častokrát pro et contra, to jest od jedné strany proti druhé, pocházeti mohau; však že v margkrabství tomto Našem moravském žádný saud na jednom místě nikdá stále držán nebýval a nyní taky jej držeti obyvatelům dosti těžko by přišlo, aby tehdy takoví spisové aneb odpovědi od stran tím spíšeji skládáni a k brzké veypovědi přivedeni býti mohli: ráčíme toho, co se doteyče půhonu, při již jmenovaném čase milostivě zanechávati. Co se pak obojí strany odporních spisův, to jest odpovídání (o kterýchž hned dole se oznámí) doteyče, tomu milostivě chtíti a to nařizovati ráčíme, aby ti auředníkům menším, kdyby koliv v obouch, buď Olomouckém aneb Brněnském kraji, buď při saudech zemských aneb na půhoních sedali, jedné i druhé dodáváni byli na ten spůsob.

Jestliže by někdo do druhého nějakau stížnost měl a že se jemu od něho křivda činí, se domníval, má 40 dní před dodáním půhonu odporné straně ceduli řezanau odeslati, aby se odporná strana na to ve 20 dnech rozmysliti a to uvážiti mohla, zdali by podání žalobníka dobrovolně uvyknauti aneb o tauž věc s nim pořádem práva rozeznána býti chtěla. Odpoví-li v těch 20 dnech a odvolá se na pořád práva, anebo nedá-li žádné odpovědi, tehdy má žalobník na ten spůsob ještě 20 dní napřed, v nichž sobě půhon sformovati a potom při prvním sedění na půhoních jej dodati může. A poněvadž při takovém půhonu průvod buď skrze svědky aneb skrze zápisy a jistoty přiložen a při tom oznámen býti má: jestliže by původ takový průvod svůj hned při tom prvním shromáždění menších auředníkův (to jest, druhý neb třetí týhoden při jednom každém terminu brání půhonův) aneb v těch prvních třech dnech při následujícím saudu zemským zavésti chtěl: tehdy může obžalovaný, jestliže chce, v tom čase interrogatoria, to jest otázky, zhotoviti a na jmenovaný čas takové menším auředníkům, tak aby při examinování svědkův se šetřiti mohli, dodati. Ačkoliv pohnaný v tom předek má, jestliže chce proti jednomu nebo druhému svědku při témž času austně excipirovati: však poněvadž v tom jistotně věděti se nemůže, zda'i by v takové exceptí nějaká pochybnost

gleichwol er seyne Exceptionschrifft, noch bey demselben Recht eingeben sol: So sol er auf allen fall alle vnd jede Exceptiones, so er wider die Zeügen zu haben vermeint, in seyne Exceptionschrifft bringen, vnd also mit derselben gefast erscheinen, damit nachmals, wan gleich etwan wegen eines Zeügen, bey der Mündlichen Exception zweifel vorfüele, also daß man ihn nicht bald zulassen, noch auch gäntzlich verwerffen könte, nichts destoweniger solche Exception in der gedachten Exceptionschrifft mit ihrer außführung gefunden vnd von dem Land-Recht, wan es zum versprechen kambt, in acht genohmen werden möchte. Inmassen dan, so bey denenselben Mündlichen Exceptionen wider die Zeügen der wenigste zweifel, ob ein Zeüge zuzulassen oder nicht, vorhanden, keine weitleüfftigkeit zu gestatten, sondern alles auff die Exceptionschrifft zu weisen; In welcher dan, was ein jeder wider einen oder den andern Zeügen Excipiendo sagen wil, auch wie er es zu probiren vermaint, in derselben Exceptionschrifft mit anhencken vnd folgends wie andere Probationen verführen sol. Jedoch wan ein Zeüge Landkündig vnd notorisch, außer welchem alles zur schrifftlichen Exception zu stellen, verworffen würd, wäre derselbe, vnangesehen seiner in der Exceptionschrifft gedacht, gar nicht in acht zu nehmen.

122. Wie nun die Versamlung der Kleinern-Rechts-Officirer (welche zum Exempel nach dem Fest des H. Martini Bischoffs solle gehalten werden) der erste Terminus ist, bey welchem der Puhon, oder die Klag sambt allen obberürten notturfften schrifftlich einkommet: Also sol das erste Land-Recht darnach, alß nämblich, welches zu Olmütz den Tag nach der H. Drey-Könige fest gehalten würd, der ander Terminus sein, bey welchem drey Tag vor dem end desselbigen Land-Rechtens von dem Beklagten die Exceptionschrifft oder Antwort auf vberreichtes Klaglibell denen Kleinern-Rechts-Officirern, ohne weitere Dilations-begehrung, vbergeben werden; zu welcher zeit sich der Kläger selbst, oder ja durch seynen Procuratorem bey obbemelten Kleinern-Rechts-Officirern befinden vnd solche des Beklagten Antwort oder Exceptionschrifft abzuforderen schuldig sein würd. Vnd dieweil bald hernach das Brünnerische Land-Recht, den Dritten Sontag in der Fasten, welcher Dominica Oculi genant, gleich wie ein dritter Terminus nachfolgen thut: So sol der Kläger, wan er auf die eingehendigte Exceptionschrifft widerumb zu antworten vnd zu repliciren vermaint, acht geben, daß in des Beklagten Exceptionschrifft ebenermaßen, wie in der Klage vom Kläger geschehen, die Probationes mit Zeugen vnd schrifftlichen Vrkunden, zu beweisung des Beklagten gegen dem Puhon habender Intention, benennet vnd angezogen, auch auf demselben Brünnerischen Land-Recht in denen

byla, pro kterauž by spor vzešel, a on potom předce jednostejním spůsobem túž exceptí skrze spis při tom saudu dodati by musel: tehdy má při jednom každém sporu všecky a všelijaké takové exceptí, kteréž by proti tymž svědkům se jmíti domníval, do téhož spisu pojíti a tak majíc jej pohotově s ním se dostaviti tak, aby, byť pak o některých svědcích skrze tauž exceptí, že hned k svědomí připauštěni ani dokonale zavrženi býti moci nebudau, by se pochybovalo, nic méně taková exceptí v témž spisu s průvodem jejím vyšetřena a od saudu zemského, když k veypovědi přijde, na pozoru jmína býti mohla. Jakož když by se taková pochybnost při témž austním excipirování proti svědkům netrefila, žádných odkladův a průtahův dopauštěti se nemá, nýbrž ve všem na týž spis se ukazovati. V kterémžto spisu kde koliv a proti kterému koliv svědku excipirujíc, co říkati a jak to dovozovati chce, toho doložiti a jako o jiným v průvodech oznámiti má. Však jestli by svědek v zemi známý a povědomý zavržen byl, byť pak o něm v týž exceptí doloženo bylo, nemá to na žádném pozoru býti.

122. Jakož první shromáždění menších auředlníkův (kteréž ku příkladu po památce Sv. Martina biskupa držáno býti má) první termín jest, při kterémžto půhon anebo žaloba s jinými potřebami se skládá: má tehdy za tím saud první zemský, jmenovitě v Olomauci první den po Třech Králích stále držán býti za druhý termín; při kterémž tři dní před vzdáním saudu od obžalovaného exceptí skrze spis aneb odpověď na dodanau žalobu, menším auředníkům bez žádání dálšího odkladu dodati se má. Ku kterémužto času žalobník, sám anebo skrze svého prokuratora, při týchž menších auředlnících zemských se najíti dáti a takovau odpověd neb spis obžalovaného proti sobě vyzdvihnauti povinen bude. A poněvadž potom hned saud Brněnský v třetí neděli postní, jenž Oculi slove, následuje a jako třetí termín přichází: tehdy má původ, jestliže by na tu jemu dodanau exceptí zase odpovídati neb replicírovati chtěl, na to pozor míti, aby v tom spisu obžalovaného podobným spůsobem, jako se v žalobě od žalobníka stalo, průvod s svědky a s zápisy k dokázání intentí jeho proti tomu půhonu, oznámen a doložen byl; to též při témž Brněnském saudu v těch prvních třech dnech

ersten Dreyen tagen solche Zeügen gehört vnd die Originalia oder Vidimus (wan es von nöten) vorgelegt werden müssen, vnd derentwegen er Kläger zu obgemelter zeit mit seinen Interrogatorien oder Exceptionen wider der Zeügen-Personen allerdings, wie hiroben vom Beklagtem gesetzt, fertig sein, vnd drey tag vor dem end eben desselbigen Land-Rechtens seine Gegen-Antwort oder Replicam mit allen obgemelten notturfften, als nämlich seynen Probationibus, der Zeugen benennung, oder beylegung der Schrifftlichen Vrkunden (wan es von nöten) ohne weiterer Dilations-begehrung denen Kleinern-Rechts-Officirern vbergeben sol, damit der Beklagte nach empfang durch sich selbst oder durch seynen Procurator solcher Replic, zu anfang der Kleinern-Rechts-Officirer vmb S. Philippi vnd Jacobi versamblung (da solche Zeügen gehört oder die Originalia vorgelegt werden), auch mit seynen Interrogatorien vnd denen Exceptionen wider der Zeügen-Personen, allerdings wie hieroben von dem Kläger gesetzt, einkommen möchte.

Da nun der Beklagte auf des Klägers Replicam antworten vnd seyne Duplicam vberreichen wolte, muß er des Vierten Termini, (welcher den tag nach S. Philippi vnd Jacobi einfallen vnd sich die Kleinern-Rechts-Officirer zu annemung der Ladungen, wie obgemelt, zu Olmütz vnd Brün versamlen thuen) erwarten, vnd in denen Letzten obgeschriebener versamlung XV tägen mit denen Zeügen vnd schrifftlichen Vrkunden, wie auch der Kläger mit seynen Interrogatorien vnd Mündlichen Exceptionen (so er wil, vnd es von nöthen) allerdings wie hieroben gemeldet fertig sein, vnd zu end der jetztgemelten Versamlung denen Kleinern-Rechts-Officirern seyne Duplicam mit allen notturfften vberreichen. Welche alle schrifften von dem Puhon biß zu dieser Duplica inclusive sollen von denen Kleinern-Rechts-Officirern zusammen gebracht vnd hernach denen Partheyen keine Schrifft ferner zugelassen werden, ausserhalb Zweyer Fäll, von denen hierunten tractirt würd.

Vnd dieweil nach solchem beschluß, die Publication der Zeügen, so von denen Partheyen eingebracht worden, nottürfftig: sol dieselbige bey dem fünfften Termino, als nämblich zu anfang des Olmützischen S. Ioannis des Täufers Land-Rechtens von denen Kleinern-Rechts-Officirern verrichtet, denen Partheyen von der Aussage der Zeügen Abschriefften gegeben, vnd alßdan alle die Acta zu dem nechsten Olmützischen Land-Recht denen Judicibus zum Ausspruch vbergeben werden.

Wofern aber nach der Duplica eine oder die andere Parthey noch weiter etwas schrifftliches einbringen wolte, Dasselbige sol keiner, ausser zweyer nachfolgender Fälle, zugelassen werden; Alß erstlich wan etwan ein Instrument, so von newem gefunden, bey der Duplica

vyslyšáno, a buď in originali nebo vidimované (jestli toho zapotřebí) předloženo bylo a za tau příčinau původ též k témuž času s jeho interrogatoriemi aneb exceptími proti svědkům, jakž nahoře o obžalovaném stojí, hotov býti a tři dni před vzdáním téhož saudu jeho repliku se všemi průvody a jmény svědkův anebo s přiložením zápisův (jestli potřeba), bez žádání sobě dalšího odkladu, menším auředníkům předložiti a dodati, tak aby obžalovaný po přijetí repliky buď sám aneb skrze prokuratora svého při nejprvnějším sjití menších auředlníkův, to jest při Sv. Filipu a Jakubu (při kterémž času takoví svědkové vyslyšáni a originálové skládáni býti mají), též zase s svými interrogatoriemi a s exceptími proti svědkům, tím spůsobem jako žalobník, se zaopatřiti a ukázati mohl.

Když by pak obžalovaný na repliku žalobníka odpovídati a proti té své dupliky podati chtěl, musí čtvrtého termínu (kterýž po Sv. Filipu a Jakubu přijde a auředníci menší k přijímání půhonův zase do Olomauce nebo do Brna se sejdau) dočekati, a v těch posledních 15 dnech s svědky a s zápisy, jako i původ, pak s svými interrogatoriemi a austními exceptími (jestli že chce a potřebu toho zná) se všemi nahoře psanými věcmi se přihotoviti a při konci téhož sjezdu menším auředníkům jeho dupliky se všemi potřebami dodati. Kteréžto všecky spisy hned od půhonu až do této dupliky od menších auředlníkův pospolu srovnány a složeny býti a potom již více stranám k žádným jiným povolovati se nemá, mimo o těchto dvou(ch) věcech, o kterýchž se doleji oznamuje.

A poněvadž po takovém sepření publikování svědkův, kteříž od stran zavedeni aneb ku právu dodáni byli, následuje, má to při pátém termínu, to jest při začátku saudu zemského v Olomauci, jenž jest při Památce Sv. Jana Křtitele, od menších auředníkův předsevzato a vydajíc stranám přípis svědomí lidských, potom hned všecky ty acta k nejprvnějšímu saudu Olomauckému v známost uvedena a k veypovědi podána býti.

Pakli by po dodání dupliky jedna nebo druhá strana ještě něco v spisu dále podati chtěla, tehdy mimo v těchto dvou(ch) příčinách, nemá v tom žádný více povolováno býti; předně, kdyby nějaké instrumentum, to jest nástroj, kterýž by se vnově

eingebracht; alßdan sol vber dasselbe Instrument einem jeden theil eine schrifft einzubringen vergönt sein. Durch das newe Instrument aber würd allhier verstanden, wan nämlich Duplicant eben vber denenselben Articuln, so er in seyner Exceptionschrifft einbracht, in der Duplica ein Instrument, welches bey der Exception nicht einkommen, anziehen wolte. Stehet auch Beklagtem frey, ob er ein Jurament, daß er solches Instrument nicht eher erlangen können, vnd das er es nicht thu die Sach fürsetzlich aufzuziehen vnd das gegentheil vmbzutreiben, leisten, oder das newe Instrument von denen Actis abthun wölle. Der ander Fall ist, wan Zeügen geführt, vnd die Partheyen sich nach publicirten Zeügnussen angeben, daß sie wider der Zeügen-Aussage, oder auch derselben Personen, wan sich etwan ein kundbarer Fall zutrüge, daß wegen gedachter Zeügen-Personen bey denen vorgehenden schrifften die notturfft nicht befördert werden können, vnd solches bey publicirung der Zeügen Mündlichen vorbracht vnd von denen Kleinern-Rechts-Officirern befunden würde, daß dem gegentheil eine schrifft solches zu widerlegen vergunt werden müste; Auf diesen fall kan denen Partheyen eine schrifft nach publicirung der Zeügnus zugelassen werden. Die zeit aber wan beyde Partheyen in einem vnd anderm fall mit obbemelten schrifften einkhomen sollen, würd dessen, der ein newes Instrument gefunden vnd in die Duplica einbracht, auch mit einem Cörperlichen Aid erhielte, daß er solch Instrument erst gefunden, Terminus sein der außgang vnd das ende des obgemelten zu Olmütz gehaltenen S. Ioannis-Taufers Land-Rechtens, in welchem er mit der ihm zugelassenen schrifft einkhomen; die andere Part aber zu anfang des nechstkünfftigen Sanctæ Cunegundis-Brünnerischen Land-Rechtens, wo sie es befünden, antworthen sol.

Wofern aber in dem andern fall die Probationschrifften einer oder beyder Partheyen, wie es von nöthen befunden, zugelassen, sollen sie zugleich, oder jede Parthey, welcher auf daß mündliche vorbringen eine schrifft vergönnet, allein bey jetztgemelten Brünnerischen Land-Recht mit derselbigen gewiß einkommen vnd solche Acta zu dem andern nechstkünfftigen Olmutzischem oder Brünnerischem Land-Recht (wo der beklagte hingehörig) denen Judicibus zum Ausspruch vbergeben werden. In beyden obgemelten Fällen aber müssen die Kleinern-Rechts-Officirer gut achtung geben, daß sie dieselben ausser gnungsamer vrsach nicht leichtlich zulassen, sondern die Partheyen betrawen,

v tom vyšetřil, v též duplice přednešen byl, tehdy proti tomu má se povoliti jedné každé straně jednoho spisu podati. Skrze kteréžto instrument nebo nástroj tuto se rozumí, jestli by duplikant (to jest, té dupliky podávající) nad ty artikule, kteréž v předešlé exceptí doložil, nyní v duplice nějaký nový nástroj, jenž při exceptí přiložen nebyl, v to uvésti chtěl. V čemž má na vůli obžalovaný, buď toho přísahau, že toho instrumentu neb nástroje k odvodu dřívěji dostati nemohl a že toho nečiní k tomu cíli, aby odporní stranu tudy teyral a k dalším průtahům přivozoval, dotvrditi, anebo takový nový instrument od akt odlaučiti. Druhá příčina jest, kdyby svědkové zavedeni byli a strany teprva po publikování svědomí jejich se ohlásily, že se proti tomu svědomí některého svědka aneb osobě jeho nějakého zjevného pádu doptaly, kteréhož předešle na jmenovaného svědka aneb svědomí při spisích jejích ku právu přednésti a toho, což by jim proti tomu zapotřebí bylo, dosáhnauti nemohli; než teprva při publikování svědomí austně přednesly, a to od auředníkův práva menšího, že by straně odporné proti tomu odpor v spisu vésti zapotřebí bylo, se uznalo a nalezlo. V tom a takovém spůsobu může se stranám též povoliti, jeden spis po publikování svědkův podati. K čemuž aby obě strany v jedné nebo v druhé příčině takových spisův dodati mohly, má ten, kterýž takový nový instrument k hájení sobě vynalezl a do dupliky uvedl a buď skrze přísahu to obdržel, že teprv na tu obranu přišel, čas a termin slaužiti — počátek i konec téhož saudu Olomauckého při Sv. Janě Křtiteli drženého; v kterauž jeden každý takový spis podati a druhá strana též potom při příštím saudu Sv. Kunhuty v Brně, pokudž by toho potřeba znala, naň odpovídati má.

Jestliže by pak v té druhé příčině stranám průvody týchž spisův vedle potřeby propuštěny byly, mají společně jedna každá strana, kteréž na austní přednešení skrze spis odpovídati přino, při témž jmenovaném saudu Brněnském s týmž spisem se dostaviti a jeho dodati a taková všecka akta k druhému Olomauckému neb Brněnskému saudu (v kterémž by obviněný zůstával) saudcům k veypovědi dodány býti. V kterýchžto příčinách obauch musejí na to auředníci menší dobrý pozor dáti, aby k takovým sporům bez slušných a podstatných příčin nepovolovali, ale raději stranu

wan sich bey endlicher der sachen erkäntnus befünde, daß dieser ferner Proceß nur zu aufziehung gesucht, alß dan die Parthey, so daran vhrsach, gestrafft werden solle.

123. Wan auch die Partheyen sich solcher Probationschrifft halber, bey publicirung der Zeügen nit angeben, vnd dieselbe nicht begehrten, Sollen alßbald nach der publicirung der Zeügen die Acta inrotulirt vnd zum Land-Recht geschickt werden. Da auch keine Zeügen geführt, sondern nur Instrumenta oder schrifftliche Vhrkunden vorhanden, Sol die Inrotulation nach Einbringung der Duplica, ausser obberürten Fals, da ein newes Instrument in der Duplica angezogen, vorgenommen werden.

124. Es sol aber in gedachten Probationschrifften wegen der schrifftlichen Vhrkunden, auch Einreden wegen der Zeügen-Personen, welche albereit bey denen Haubtschrifften vorkommen vnd darinnen excipiendo vnd replicando verfahren worden oder verfahren werden können, vil weniger sonst etwas newes, ausser der nothwendigen salvir- oder impugnirung des Beweises movirt werden, oder da etwas movirt, beym Versprechen nicht attendirt, auch, nach Gelegenheit, deßhalben der Schrifftsteller wegen gesuchter Verlengerung vnd Weitleüfftigkeit, willkührlich gestrafft werden. Insonderheit ist bey dieser wie bey allen andern Schrifften Vnsere gnedigiste Mainung nit, das weitleüfftige Satzschrifften vnd grosse Product einbracht, vnd dieselbe etwan mit allegationibus vnd vnnöthigen disputationibus erfüllet, sondern es mit denen Schrifften dahin gerichtet werde, daß ob wol für Vnserm Land-Recht nicht mehr Mündlich, sondern Schrifftlich, in Sachen so Leib, Ehr vnd Landgütter betreffen, verfahren werden sol, nichts destoweniger Vnsere Land-Rechts-Beysitzere, so wenig als hiebevor mit vnnöthiger Weitleüfftigkeit beschwehrt oder auffgehalten, sondern so vil möglich dieser Vnterschied gehalten werden, daß, was zuvor Mündlich, anjetzo mit ebenmässiger Kürtze schrifftlich vorbracht werde.

Vnd sol nach jetzterwehnten Probationschrifften, keine weitere Schrifft stat haben, sondern die Acten Inrotulirt vnd zum nechsten Land-Recht zum Versprechen geschickt werden.

125. Da nun der Puhon bey der Olmützischen oder Brünnerischen der Klein-Rechts-Officirer-versammlung so nach S. Philippi vnd Jacobi gehalten würd, einkähme, würd ebenermassen, wie ob-

s veystrahau napomenuli, že jestli se to na kterau shledá, že toho processu toliko pro prodlaužení té pře příčinau jest, že ta každá proto ztrestána býti má.

123. Když pak strany při publikování svědkův o takové průvody se neohlašují a toho nežádají, tehdy mají hned po publikování svědkův všecka akta svázána a k saudu zemskému dodána býti. A jestliže žádní svědkové vedeni nebyli a jen toliko jiná instrumenta aneb zápisy svědčící k té při před rukama jsau, tehdy má taková inrolutatio (to jest složení akt) po dodání dupliky, mimo již oznámené příčiny, kdyby nějaký nový instrument do dupliky potažen byl, předsevzata býti.

124. Nemá pak při již jmenovaných průvodech, buď proti zápisům aneb omluvení proti svědkům, proti kterýmžto již předešle při hlavních spisích dosti mnoho dokládáno a excipírujíc neb odpovídajíc přednášeno bylo, neb jestli by se přednášeti mohlo, nad to nětco nového mimo důležitau potřebu, jíž by jedna každá strana svau při líčeti a zastávati mohla, movírovati povolováno býti, a byť pak by něčím hýbáno bylo, tehdy toho neposlauchati, nýbrž spisovatele ty, jenž k takovým prodlaužilostem příčinu dávají, skutečně ztrestati. A obzvláštně toho jak při tomto, tak i při jiných spisích měniti a dopauštěti neráčíme, aby obšírní spisové a vyvozování s přikládáním mnohých allegatův a bezpotřebných hádek, přednášeni bývali, nýbrž takoví spisové toliko k tomu se vztahovali, tak aby ačkoliv při saudu Našem zemském nyní, tu když by se cti, hrdla a statku dotýkalo, austn process zastaven a proti tomu tento skrze spisy nařízen jest, tudy saudcové zemští žádnau prodlaužilostí bezpotřebně zanášeni a zdržováni nebyli, ale což nejmožněji jest, takový process, jak prvé skrze austní přednášení v krátkosti se dál, tak také i nyní skrze spisy při tom zachovávána byl.

A nemá již po těchto průvodech a spisích žádný víceji spis místa jmíti, nýbrž ta celá akta shromážděna a k nejprvnějšímu saudu zemskému k veypovědi odeslána neb odložena býti.

125. Jestli tehdy půhon při sjetí menších auředlníkův v Olomauci aneb v Brně, kteréž se po památce Sv. Filipa a Jakuba drží, bude dodán: tehdy též tím spůsobem, jakž nahoře

gesagt, mit denen gegenschrifften procedirt, als nämblich die Exceptionschrifft oder Antwort des Beklagten würd mit allen notturfften zu end des Olmützischen S. Ioannis des Taufers-Land-Recht, die Replica des Klägers zu end des Brünnerischen Sanctæ Cunegundis-Land-Recht, vnd die Duplica des Beklagten bey der Kleinern-Rechts-Officirern vmb Martini nachvolgenden Zusammenkunft vbergeben werden. Zu Anfang des nachfolgenden nach der Heiligen Drey Könige Fest-Olmützischen Land-Rechtens würd die Publication der Zeügen-Aussage geschehen, vnd zu ende eben desselbigen Land-Rechtens, oder bey dem nechstfolgendem Brünnerischen Land-Recht (wofern es von nöthen) die Triplica vnd Quadruplica auf obbeschribene weise eingehendigt, vnd darnach alle Acta zu dem erstem Land-Rechte, zu welchem der Beklagte gehörig, denen Judicibus zum Außspruch abgegeben werden.

Bey welchem gantzem Proceß der Kläger acht haben soll, ob er in des Beklagten Exceptionschrifft befünde, daß nichts darin verführt, dardurch die Klage vmbgestossen, auch vom gegentheil keine Zeügenführung angegeben würde; Dan bey solcher beschaffenheit stünde es bey Klägern, ob er alßbald submittiren, vnd da er Zeügen geführt, vmb Publication der Zeügnuß, da aber khein Zeügnuß geführt, vmb vberschickung der Acten zum Land-Recht (damit alda ein Vrtheil ergehen möchte) anhalten vnd also alle andere weitleuftigkeiten vermeiden wolle. Welches alles er auch nach abgegebener Replica bey dem Beklagten, wegen seyner Duplica wohl in acht nehmen soll, ob dieselbe intra Terminum vbergeben worden, vnd da es nicht geschehen, er wie obengemelt, vmb vberschückung der Acten zum Land-Recht anhalten solle. Entgegen aber muß auch der Beklagte ebenermassen achtung geben, ob der Kläger mit seyner Replica intra Terminum einkommen, vnd wo nicht, des Klägers vngehorsam beschuldigen. Wan aber Beklagter solche schrifft vberkommen, vnd darauß befünde, daß seyne Exceptionsschrifft durch die Replica gar nicht abgeleinet, vnd er also fernere schrifftwechßlung zu pflegen vnnotwendig hielte: So stünde es Ihm frey, wie hieroben vom Kläger gemeldet, zu submittiren vnd zu begeren die Acta zu Inrotuliren oder zusammen zu schliessen, vnd zum nechsten Land-Recht zum versprechen zu schicken, neben bit, Klägern, da insonderheit vom Beklagten Privilegirte Exceptiones vorgewendet vnd vom Kläger nicht abgeleinet werden können, mit der Poena temere litigantium zu belegen.

oznámeno, spisy odpornými procedírováno bude, jako jmenovitě první exceptí neb odpověd obžalovaného bude se všemi potřebami při konci saudu Sv. Janského v Olomauci složena, zase replika žalobníka při konci saudu Brněnského na Sv. Kunhutu; po ní zase duplika obžalovaného, když se zase auředníci práva menšího při následujícím Sv. Martině sjedau, dodána býti má. Dále při začátku následujících saudů v Olomauci po Třech Králích má publikování svědomí od svědkův vydaných následovati, a při konci téhož saudu anebo při prvním Brněnském saudu (kdyby toho potřebí bylo) triplika a quadruplika, to jest třetí a čtvrtý spis, na nahoře psaný spůsob dodán, a potom celá akta k prvnějšímu příštímu saudu, ku kterémuž by obžalovaný náležel, saudcům k veypovědi podána býti.

Při kterémžto celém processu žalobník pozor míti má, jestli by to v exceptí obžalovaného nacházel, že v tom nic toho, skrze což by půhon zdvižen byl, se nedokládá a že odporní strana o vedení svědkův se neohlašuje; nebo v té příčině má žalobník na vůli, zdali by hned od toho upustiti anebo jestli svědky zavedl, publikování jich svědomí žádati, a jestli že žádných svědkův nevedl, o odeslání těch akt k saudu zemskému (aby odtud veypověd na to vyjíti mohla) státi, a tak všech jiných průtahův ujíti chtěl. Což též vše po dodání repliky při obžalovaném pro jeho dupliku na paměti jmíti a jestli že ta v uloženém termínu dodána není, na to se ptáti a hned (tak jakž nahoře doloženo) o odeslání těch akt k saudu žádati. Naproti tomu musí též obžalovaný podobným spůsobem na to se ptáti, zdali žalobník svau repliku při termínu uloženém složil a jestli že ne, na neposlušnost žalobníka sobě stěžovati. Pakli by dosáhnauc takového spisu, že jest exceptí tau replikau žádným spůsobem zavržena nebyla, poznal, tak že by proti té víceji odpovídati a spisův podávati potřebí neuznával: může podobným spůsobem (jako žalobník má toho svobodu) od toho upustiti a aby ta akta shromážděna a zavřena, dále k příštímu saudu k veypovědi odeslána byla, za to požádati a při tom toho doložiti, poněvadž jsauc od něho podstatná a mocná exceptí předložena, od žalobníka zavržena býti nemohla, aby k žalobníku proto s pokutau, že všetečně se s ním v spor dával, přistaupeno bylo.

126. Da auch Beklagter befünde, daß Kläger in seyner Replica sich vnterstünde, seyne Klage zu ändern, vnd etwan auff solche veränderte Klag newe Zeügenführung oder schrifftliche Vhrkunden zu gebrauchen vnd etwas anders zu beweisen, alß geklagt worden, oder zu Erhaltung seyner Klag vonnöthen wäre: So mag sich beklagter bey denen Kleinern-Rechts-Officirern angeben vnd begehren, vber solcher veränderten Klag weder mit Beweiß nach sonsten ferner zu verfahren, sondern da Kläger die vorige Klag fallen lassen vnd eine newe vorbringen wolte, daß er Beklagtem zuforderst die Gerichtskosten vnd Schäden erlege. Wan nun Kläger von gedachten Kleinern-Rechts-Officirern drüber vernommen, vnd auff der veränderten Klag beharrete: Würde Beklagtens Begehren billich stat gegeben, vnd Kläger von denen Vnter-Ambtleüthen auff maß vnd weise, wie gehört, beschieden. Wan aber Kläger seyne vorige Action zu verfolgen begehrte, vnd sich gleichwol die geklagte änderung in seyner Replica befünde: Sol er damit nicht zugelassen werden, er habe dan die Gerichtskosten, so wegen solcher Verlängerung des Processes auffgelauffen, Beklagtem zuvor erstattet. Wan aber die geklagte Veränderung sich nicht befünde: Sol Beklagter Klägern die Gerichtskosten, so deßwegen vervhrsacht, zu entrichten vnd den Proceß ferner vortzustellen schuldig sein.

Mit verfassung aber der Exception, Replic vnd andern Schrifften, sol es ebenermassen, wie vom Klaglibell gemeldet, gehalten werden, so wol was anlangt, daß alle schrifften in tertia persona zu stellen, als auch daß wan nicht Zeügen vorhanden, die schrifften Summarisch vnd vnarticulirt, wan aber Zeügen vorhanden, articulirt zu formiren sein. Da auch Beklagter etwan Dilatorische Exceptionen einwenden wolte, welche nicht alßbald, wie obberürt, entschieden werden könten: sollen dieselben in der Exceptionschrifft einbracht, darneben aber auch eventualiter, vnd auff den fall dieselben nicht verfangen vnd Beklagten entheben möchten, auff die haubtsache geantwortet werden.

Da sich auch ein fall zutrüge, daß Kläger in seyner Duplica noch Zeugen angebe, vnd sich befünde, daß er dieselben nicht eher angeben können: So sollen dieselben Zeügen, auff das nechst folgende Land-Recht oder der Kleinern-Rechts-Officirer-zusammenkunft, examinirt vnd ohne einzige fernere schrifften die Publication der Zeügen auf denselben Termin vorgenohmen werden.

127. Vnd weil die Zeügen so wol als die schrifftliche Vhrkunden, wan sie denen Schrifften nicht in Originali oder auß der

126. Jestli by pak obžalovaný to nalezl, že by žalobník v své replice o to se pokusil a svau žalobu pozměníc na takovau proměněnau žalobu vedení nových svědkův a jiných listův užíti a nětco jiného nežli co prožalováno bylo, k zachování žaloby své ukazovati chtěl: tehdy může se obžalovaný v tom při auřednících práva menšího ohlásiti a žádati, aby žalobníku to vše zahájeno bylo a pokudž žalobník od své předešlé žaloby upustiti nechce, nýbrž nějakau novau přednášeti by chtěl, aby jemu nejprvé škody a autraty, ku právu na to vzešlé, složil a zaplatil. V čemž jsauc žalobník od auředníkův práva menšího vyslyšán a při své proměněné žalobě by postižen byl: má k žádosti obžalovaného povoleno býti a žalobník od menších auředníkův na ten spůsob, ut supra, odpovědí zpraven býti. Jestli by pak žalobník svau žalobu k konci vésti chtěl a potom ta proměna v žalobě v replice by se vyhledala: nemá k tomu jinak připuštěn býti, leč by nejprv obžalovanému škody, kteréž tau příčinau ku právu vzešly, nahradil. Pakli by ta proměna při žalobě nalezena nebyla: tehdy má též naproti tomu obžalovaný žalobníku takové škody, k kterýmž tudy příčinu dal, nahraditi a ten process k místu a konci vésti povinen býti.

A má též s sepisováním exceptí a repliky, též i jiných spisův, tak jako s žalobau, se postupovati, též takové všecky spisy in tertia persona (to jest na třetí osobu) sformovati a také když svědkův před rukama není, všecky spisy summovně bez artikulův, kdež pak svědkové jsau, tehdy po artikulích spisovány býti Pakli by obžalovaný nějakau dilatorní exceptí do toho uvésti chtěl, kteráž ne hned přisauzena býti může: má to do též exceptí pojato býti, však eventualiter, a kdyby obžalovanému toho dovésti možné nebylo, raději na hlavní při odpovídáno býti.

A pokudž by se přitrefilo, že by žalobník při dodávání dupliky ještě o vedení svědkův se ohlašoval a to se vynacházelo, že jich dřívěji zavésti nemohl: tehdy mají takoví svědkové hned při příštím saudu anebo sjetí menších auředlníkův vysleycháni býti a bez dálších odkladův a spisův hned při témž termínu k publikování přijíti.

127. A poněvadž svědkové, jako i zápisy, jestliže k těm spisům ihned in originali aneb skrze veypisy od desk zemských

Land-Tafel extrahirter beygelegt, bey Gericht producirt werden müssen: So sol es damit also gehalten werden, daß bald nach eingegebenem Puhon, Kläger seyne Zeügen vnd andere Notturfften befördern möge; vnd sol zu solcher Citation kein absonderlicher Terminus probatorius erst nach eingebrachten Schrifften erwartet, sondern eines neben dem andern vortgestelt werden.

Vnd ob wol also der Terminus probatorius biß zu Einbringung der Duplica regulariter wehret, Jedoch damit darinnen eine Ordnung gehalten, vnd nicht alles zusammen auff einen Hauffen komme: So sol Kläger, alßbald die Relation einbracht, daß Beklagtem die Citation neben der Klag eingeantworttet, seyne Zeügen (so er in der Klage Zeügen benennet) citiren lassen, Sich auch, da er Briefliche Vhrkunden mit denen Originalien belegen wolte, darmit gefast machen.

128. Es sol aber solche Zeügen-Ladung nicht durch einen Puhon, wie vor diesem, sondern durch ein Citation, die von dem Lands-Haubtman ergehen muß, geschehen, vnd derselben die Geldstraff (im fall Zeüge nicht erschiene) so groß, wie hoch die Sachen, vmb welche der strit vorgefallen, in Ir selbst sein mag, einverleibt; auch wan er aussenbliebe, vnd daher Zeügenführer seynen Vngehorsamb beschuldigte, solches alles fleissig registrirt vnd denen Actis beygefügt werden, damit nachmals die Land-Rechts-Beysitzere beym Versprechen darauff der Straff halber, vnd ob dem Zeügenführer so viel an dem Zeügnuß gelegen gewesen, daß der Vngehorsame schuldig were die straff in der gröse, wie sy der Citation einverleibt, zu erlegen, erkennen mögen. Jedoch stehet Zeügen bevor, sich vor Publicirung der Zeügnuß zum Zeügnuß zu offeriren vnd seyne Entschuldigung bey denen Klein-Rechts-Officirern wegen seynes vorigen Aussenbleibens, schrifftlich einzubringen; welches gleichermassen denen Actis beyzulegen, damit bey der Erkäntnuß das Land-Recht darauß ermessen möge, ob die eingebrachte Entschuldigung, Zeügen gantz oder eines theils von der, auff sein nicht erscheinen, gesetzten Straff befreyen möge. Inmassen dan jederzeit gedachtes Land-Recht bey Erkennung derselben Straff, alle Vmbstände wol erwegen sol.

129. Dieweil von beyden Partheyen, zu bestettigung Ihrer schrifften, Zeügnuß geführt vnd schrifftliche Vrkunden zwischen denen Terminis, welche einer jeder gegenschrifft ertheilt worden, producirt werden können: Alß müssen sie wohl achtung geben, daß sie zu solcher

přiložené nejsau, při právě ukazovány býti musejí: tehdy má se v tom takto postupovati, aby hned po dodání půhonu žalobník své svědky a jiné potřeby fedroval; a nemá při takovém obeslání v tom žádného obzvláštního termínu k průvodům té pře po dodání týchž spisův se očekávati, ale jedno s druhým hned odbeyváno býti.

A ačkoliv termín k průvodům až do složení dupliky vedle pořádku trvá, však aby v tom též jistý řád zachován byl a ne všecko na jeden hauf někdy se uvalilo: tehdy má žalobník hned jak se relatí dodá a obžalovanému obeslání s žalobau odesláno bude, jeho svědky, o kterýchž v žalobě doložil, obsílati, a jestliže by jiné listy neb zápisy s originály přikládati chtěl, s tím vším se časně přihotoviti.

128. Kteréžto obsílání svědkův ne skrze půhon (jako předešle), ale skrze samé obeslání, kteréž od hejtmana zemského vyjíti má, se díti a v tom hned pokuta peněžitá (kdyby se svědek nedostavil) tak velká jakž by ta rozepře s sebau přinášela, jmenována býti má, a kdyby se ten svědek nedostavil a potom naň pro neposlušnost žalováno bylo, to vše bedlivě poznamenáno a k aktám přiloženo býti, tak aby potom saudcové zemští při uvažování té věci, zdali ten tu v obeslání obsahnutau pokutu tomu, jenž ho obsílal, propadl, a zdali jemu tak mnoho na jeho svědomí záleželo, to rozeznati a přisauditi mohli. Však při tom se svědek pozůstavuje, aby se před publikováním takového jeho svědomí k saudu menšímu dostaviti a svau omluvu, proč předešle se nedostavil, před auředlníky práva menšího písemně přednésti mohl; což též k jiným aktám přiloženo býti má, tak aby při uvažování toho saud vynalézti mohl, zdali by ta jeho přednešená omluva pro nedostavení se jeho k tomu svědomí, podstatna byla a jeho od té vší aneb dílu pokuty osvoboditi mohla. Jakož každého času při přisuzování takových pokut saud zemský všelijakých circumstantí bedlivě vyšetřiti má.

129. Dále, poněvadž od obojí strany k dotvrzení jejich spisův svědomí se zavádějí a jiná svědectví listovní mezi týmiž odklady, kteříž se k jednomu každému spisu propůjčovali, vedeny a ukazovány býti mohau: pročež musejí na to dobrý pozor dáti, aby při

zeit gewis in Person, oder durch Ihre Procuratores erscheinen, Ihre notturfften, mit eingebung der Interrogatorien, Excipirung wider der Zeügen-Person (davon hierunten mit mehrerm) befördern, der Producirung der Originalien vnd Ihrer wie auch anderer schrifftlichen Vrkunden Vidimirung (welche bey denen Canonicorum Capitulis, Klöstern, Conventen vnd Stat-Rechten, so sich zu Olmütz vnd Brünn allein befünden, geschehen soll) beywohnen, auch ihre Siegl vnd Handschrifften, so dergleichen etwas vorhanden, recognosciren.

130. Wan aber einer auß denen Partheyen zu solcher zeit nicht erschiene, vnd obberürte Notturfften nit befördern wolte: So sol doch nichts destoweniger die Zeügen-Verhör, wie auch die Vidimirung der schrifftlichen Vhrkunden vortgehen, vnd sol nachmals solche Zeügenführ- vnd Vidimirung, wie auch was sonst auff demselben Termino mehr zu verrichten, auß der Vhrsach daß Beklagter oder seyn Procurator darzu nicht erscheinen, oder seyne Notturfft darbey nicht befördern wollen, gar nicht angefochten werden.

131. Was aber die recognoscirung der Petschafft vnd Sigil anlangt, Sol Beklagter auff jetztgesetzten Fall der nicht erscheinung, in seyner Exceptionschrifft einen weg wie den andern seyne Notturfft, wegen derselben Schrifften (vmb derer recognition es zu thun) einbringen, vnd sich darmit nicht zu behelffen haben, daß, weil er jetzterwehnte Schrifft in Originali nicht gesehen, er darauff zu antworthen nicht schuldig, weil ihm dieselbe zu sehen vnd zu recognosciren frey gestanden vnd Zihl vnd Zeit gegeben worden.

Es sol aber Kläger auch nachmals, bey Einbringung der Exceptionschrifft, mit mehrerwehntem Brieff vnd Sigil sich gefast halten, damit, wan Beklagter oder seyn Procurator, sie auff denselben Terminum zu sehen vnd zu recognosciren begehrte, dieselbe zur stell seyn mögen.

Wan aber Kläger alßdan selbst auff die recognition trüngen thät, vnd Beklagter sie auch damals nicht recognosciren wolte: Würde es bey der Erkäntnuß der Haubtsach nit vnbillich Nachdencken geben, ob nicht, wegen mutwilliger weise vnterlassener recognoscirung, solche Schrifft vnd Petschafft für bekant gehalten werden möchte.

Darbey gleichwol gedachte Land-Rechts-Beysitzere die Wichtigkeit der Sachen, vnd was wider solche Schrifften in der Exception eingewendet, in fleissige Obacht nehmen werden.

tom času jistotně sami osobně anebo skrze jejich prokuratory se stavěli, jejich potřeby s dodáním interrogatorií, s exceptími proti svědkům (o čemž doleji obšírněji) sebe zaopatřili, při dodávání a ukazování jejich originálův aneb vidimirovaných listův (kteřížto toliko při kapitolách a jiných konventích v klášteřích aneb při městském právě, jenž jest v Olomauci a v Brně, se bráti mají) přítomni býti a na jejich pečeti a podpisy, jestli by tu přítomni byli, se vzhlédnauti a rozmysliti.

130. Jestli by pak která strana k tomu času se nedostavila a takových potřeb sobě nezhotovila anebo zhotoviti nechtěla: tehdy (nešetříc toho) mají netoliko svědomí lidská předce vysleychána i vidimus všelijakých k tomu přiložených listův přijímáno býti, aniž za tau příčinau že žalobník aneb prokurator jeho se nedostavil a své potřeby sobě nezpravil, takové vysleychání svědkův a vidimírování všelijakých listův má v čem hindrováno a nařikáno býti, nýbrž svůj průchod míti.

131. Co se pak spatřování pečeti aneb sekrétu doteyče, může obžalovaný (kdyby se tak jakž nyní doloženo, někdo nedostavil) v své exceptí jednostejným spůsobem proti týmž spisům (o kterýchž rekognití činiti jest), co zapotřebí, podávati a tím se nezastírati, že ponévadž takových originálův neviděl, na ně odpovídati povinen není, poněvadž to na svobodě a k tomu jistey termín a čas uložený jměl, takovau věc spatřiti a o ní rekognoscírovati neb nechati.

A má žalobník každého času o to se snažiti, aby při skládání takové exceptí vždycky takové listy upečetěny pohotově jměl, tak aby když by obžalovaný aneb jeho prokurator při tom termínu je viděti žádal, před rukama byly.

Pakli by žalobník potom sám o takovau recognití nastupoval a obžalovaný ji učiniti nechtěl: bude potom při uvažování té hlavní věci to nemalý pozor přinášeti, zdali svývolně taž rekognití od strany pominuta byla a zdali takový zápis a pečeť za známý tím spůsobem uznán byl.

Při čemž při všem saudcové zemští velikost té věci a co proti takové v též exceptí přednášeno bylo, na dobrém pozoru míti mají.

Vnd sol diese Recognition anderß nicht als Mündlich, so wol ein- als das andermahl bey denen Klein-Rechts-Officirern geschehen, vnd darbey kein Disputat, so nicht alßbald vnd noch desselbigen Tags oder zum lengsten des andern Tags bey sitzendem Rath entschieden werden könte, zugelassen, sondern dasselbe alles zu denen Haubtschrifften remittirt werden, vnd Klägers Procurator sich jederzeit bey denen Terminis, so zu Einbringung der Schrifften gesetzt, vnfehlbahr befünden, vnd bey demselben so wol andern Terminis, seynes Principalen Notturfft fleissig befördern. Vnd solches alles was vom Kläger (so vil den Beweiß anlangt, welchen er in seyner Klag angezogen vnd benennet) anjetzo gesetzt worden, sol auch bey dem Beklagten, wan er in seyner Exception Beweiß angezogen, wie auch bey dem Kläger, wan er in seyner Replica Beweiß specificirt vnd einbracht, stat haben.

132. Vnd weil hieroben der Interrogatorien, wie auch der Exceptionen wider der Zeügen-Person, gedacht worden, So sol Beklagtem vnd einer jeden Parthey, wider welche Zeügen geführt, bevorstehen, ob sie bey jetztgedachtem Termino bey einem vnd anderm in der Klag oder andern Schrifften gesetztem Artickul, darbey Zeügen angegeben, etwan gewisse Vmbstände schrifftlich auffs kürtziste als möglich erinnern vnd bey denen Kleinern Rechts-Officirern eingeben wolle; Darüber nachmals die Kleinern-Rechts-Officirer bey der Verhör die Zeügen befragen sollen; Jedoch daß solches von dem Beklagtem in Fragstuck gebracht, vnd auff was für Vmbstände Zeüge bey einem oder dem andern Artickul befragt werden solle, deütlich gesetzt werde.

Wie aber vor dieser Zeit dergleichen Fragstuck (so in Vnsern Kaiserlichen Rechten Interrogatoria genent werden) von denen Partheyen nicht eingegeben: Also seynd Wir auch anjetzo gnedigist nicht gemaint, die Mänge der Interrogatorien oder die vnterschidene distinctiones derselben vnd andere Weitleüfftigkeiten, sondern allein dises einzuführen, daß, wie obberürt, wan etwan die Parthey, wider welche Zeügen angegeben, entweder wegen der Personen der Zeügen, oder auch wegen der Sach selbst, darüber sie examinirt werden sollen, gewisse Vmbstände zu erindern hette, so dem Richter nicht bewust seyn möchten, daß sy dieselbe in Fragstuck bringen vnd dem Richter vbergeben sollen.

Doch daß man sich darbey aller vnnötiger vnd zur Sachen vndienstlicher Fragstück enthalte; Dan im widrigen Fall dieselben nicht allein verworffen, sondern es auch der Parthey verwisen werden sol.

A nemají taková rekognoscírování žádným jiným spůsobem, v jedné jako v druhé věci, než jen toliko austně před auředníky práva menšího se díti a při tom k žádným sporům, kteříž by se buď hned toho dne anebo nejdéleji na druhý den, dokudž by právo sedělo, skoncovati nemohli, dopauštěno, ale to vše k hlavní při odkládáno býti. A prokurator žalobníka má vždycky při každých terminích, kteříž k dodávání takových spisův jmenováni jsau, se nacházeti a při tom principála svébo potřebu náležitě zaopatřiti. A to vše, což o žalobníku (tu kdež se průvodu jeho doteyče, o kterýmž on při dodávání by oznámil) až podtuď doloženo bylo: má se též podobným spůsobem při obžalovaném jestli on v své exceptí o průvodu oznámil, též také při žalobníku, jestli v replice své průvod jmenoval a přednesl, se rozuměti a své místo míti.

132. A poněvadž již tuto napřed o interrogatoriích, tolikéž o exceptí proti svědkům zmínka učiněna: tehdy má na svobodě obžalovanému i jedné každé straně, proti kteréž by se svědkové vedli, zůstávati, jestliže by při témž termínu, při jednom neb druhém, v té žalobě neb v jiném spisu položeným artikulům o svědcích oznámiti a nějaké v krátkém spisu obsažené paměti a potřeby menším auředlníkům podati chtěli; vedle kteréž by menší auředlníci při vysleychání svědkův svědka examinovati a naň dotázky činiti mohli. Však má to vše od obžalovaného v otázky uvedeno a nač by svědek při jednom každém artikuli dotazován býti jměl, srozumitedlně oznámeno býti.

V kterých pak příčinách předešle takové otázky (jenž v Právích Našich Císařských interrogatoria slovau) od stran dodávány nebyly, aniž tuto milostivě mínitiráčíme, aby takové dotázky aneb jiné v tom rozličné rozdíly na mnoze a obšírně přednášeny byly, nežli toliko, jakž nahoře doloženo, jestli by strany proti kterým již oznámeným svědkům buď k vlastní osobě a k té věci, o kteréž svědek dotazován býti má, jisté příčiny, kteréž by v té věci saudci povědomé nebyly, připomenauti a je v otázky sepíšíc, dodati chtěly.

Však mají se při tom všech bezpotřebných a k věci nepřináležejících otázek vystříhati; nebo takové netoliko za nic ujímány, ale straně do konce domluva dána býti má.

133. Wan aber auch gleich die Parthey keine Fragstuck übergebe, So sollen doch die Kleinern-Rechts-Officirer auff nachfolgende Fragstuck die Zeügen befragen:

1. Wie alt der Zeüge sey?

2. Ob er dem Zeügenführer mit Bluts-Freundschafft verwant, vnd wie nahe?

3. Ob er mit dem, wider welchen er zeügen sol, Feindschafft habe?

4. Ob er in der Sach Interessirt, vnd darauß etwan einen Gewin zu erwarten?

Bey einem jeden Artickul aber sollen gedachte Richter (ob gleich sonst keine Interrogatoria vorhanden) von Zeügen die Vhrsach seyner Wissenschafft, vnd woher er das jenige, so er außsagt, wisse, fleissig erforschen.

Wie nun mehrerwehnte Officirer ihrer discretion, Gelegenheit der Person vnd der Sach nach, über solchen Interrogatorien etzliche oder alle die Zeügen examiniren mögen: Also werden sie auch sonst bey dem examine alle Vmbständе fleissig in acht nehmen; Fürnemlich daß die Zeügen nicht schlecht auf einen oder den andern Artickul mit „Ja" oder „Nein" oder „Nichtwissen" antworten, sondern bey einem jeden Artickul die sache, darauf sich befragt, reassumiren vnd außtrücklich was ihnen von einem oder dem andern bewust oder nicht bewust, aussagen vnd solches also von worth zu worth aufgeschriben werde.

134. Es sollen aber die Beweiß-Artickul nicht, wie vor diesem (ausser der Fälle, da die Zeügen schrifftlich Zeügnuß zu geben pflegen, bey welchem es dißfals bey der vorigen Ordnung gelassen würd) denen Zeügen neben der Citation zugeschickt, sondern denen Kleinern-Rechts-Officirern die Zeügen zu examiniren, eingeantwortet werden: Vnd mag der Zeügenführer, wan Zeügen in denen Schrifften benent, entweder vber die articulirte Schrifft, so von ihm eingegeben vnd aldar verbleibt, die Zeügen zu examiniren begehren, oder aber die Artickul auß denen Schrifften ziehen lassen, vnd dieselbige zum examine denen Kleinern-Rechts-Officirern einhändigen; Welche doch auff diesen Fall die articulirte Schrifft auch bey handen haben, vnd da der Artickul halber zweifel vorfallen thät, eines mit dem andern collationiren sollen.

133. A byť pak strana neb strany žádných takových otázek nedodaly, tehdy jsau povinni auředlníci práva menšího na tyto nížepsané otázky svědkův se dotazovati:

1. Jak jest starey?

2. Zdali není přítelem krevním toho, jenž jeho k svědomí zavádí, a jak blízko?

3. Jest-li jakým nepřítelem toho, proti kterémuž svědomí dáti má?

4. Jest-li v té věci sám též interessirován a odtuď nějakého užitku očekává?

Při kterémžto každém artikuli mají již oznámení saudcové (byť žádných jiných dotázek tu před rukama nebylo) od svědkův na příčiny jejich povědomosti, to jest: proč takto neb jináče svědčí, tohoto neb onoho dokládají, se bedlivě dotazovati.

A jakožto při rozumu a diskretí často jmenovaných auředlníkův se zůstavuje, aby vedle příležitostí osoby a věcí vedle týchž otázek svědka aneb svědkův se dotazovati mohli, tak budau povinni při takovém examen(u) všech příležitostí a potřeb šetřiti a je na pozoru míti, obzvláštně pak aby svědkové ne hned tak zprosta na jeden každý artikul: „Jest tomu tak“, neb „není“, neb „o tom nevím“, odpovídali, ale při jednom každém artikuli jím tu věc opáčíc jich se dotazovati, co jim o tom aneb jiném povědomo jest aneb není, aby oznámili, a co koliv oznámí, slovo od slova tak poznamenávali.

134. Však nemají při tom takoví artikulové k průvodům, jako předešle to bývalo (kromě těch příčin, když svědkové listovní svědectví dávati mohau, při čemž se vedle starobylého pořádku zůstavuje) svědkům vedle půhonův odsíláni, ale toliko auředlníkům menším pro vyptávání a examinování svědkův dodáváni býti. A může ten který svědky vede, když svědkové v týchž spisích jmenováni jsau, buď vedle toho po artikulích obsaženého spisu, kterýž od něho ku právu dodán byl a tam zůstává, svědky examinovati požádati, anebo takové artikule z týchž spisův sobě vytáhnauti a těch toliko auředníkům menším k vyptávání svědkův dodati; kteříž též takové po artikulích sepsané spisy tu před rukama míti a kdyby se v tom nějaký spor trefil, hned jedny s druhými kollationírovati aneb srovnávati mají.

135. Vnd demnach bißhero zum öfftern von Publicirung der Zeügnuß Meldung geschehen, So beruhet dieselbe Publication darauff, daß zwar die beschribene Zeügnuß, welche vom Herren- vnd Ritter-Stand in denen Fällen, so nicht Leib vnd Ehr betreffen, gegeben werden, von denen Kleinern - Rechts - Officirern eröffnet vnd denen Partheyen Copeyen hinc inde zugestelt, die Zeügnusse aber, so Persönlich gegeben, auß denen Ambts - Büchern (darein sie pflegen geschriben zu werden) abcopirt vnd gleichermassen denen Partheyen communicirt werden sollen.

XXXIV.

Von Zeugen.

136. Wie bißhero in genere vom Beweiß, vnd wie derselbe im Proceß verführt werden sol, gehandelt worden, Also folget numehr in specie von Zeügen.

137. Ein jeder was Stands oder Whürden der sey, mag gutwillig Zeügnuß geben, entweder schrifftlich vnter seynem Insigl, oder mit Einlegung der von ihm begehrten Vhrkunden, oder mit Stellung seyner Vnterthanen ohne des Lands-Hauptmans bevelch, es trefe an was es wolle. Vnd ist wider die jenigen, so also gutwillig Zeügnuß geben, vnvonnöthen den Rechtszwang vnd Hülffe zu gebrauchen, sondern nur wider die, so sich dasselbe zu thun verwaigern.

138. Es kan aber niemand, ohne Leistung des Zeügen-Aids, Mündlichen Zeügnuß geben, oder auch schrifftlich in Sachen, so Leib vnd Ehr betreffen, vor dem Land-Recht seyn Zeügnuß thun; sondern es sol jederzeit auff vorgangenen gewöhnlichen Aid in obberürten Sachen, das Zeügnuß Mündlich vorbracht werden; es wäre dan daß die Partheyen selbst solches Jurament nachliessen. Was die Zeügnuß, so nicht sachen, die Leib vnd Ehr antreffen, anlangt, khan von denen Höchern Ständen auff die vorige Manier schrifftlich geschehen.

Zum Zeügnuß sollen die Citationes von dem Lands-Hauptman ausgehen, wie hieroben gemeldet.

139. Bauers- vnd andere gemeine Leüthe, welche mit ihrer Handarbeit ihre Nahrung suchen vnd nicht als Burger angesessen sein, es sey gleich in Königlichen, Geistlichen oder Herren - Stäten, die kan keiner zum Zeügnuß citiren lassen, Er habe dan zuvor bey demselben Recht, dahin er sie verhören zu lassen willens, ein gewisses Gelt, als nämblich 2 Böhmische Groschen von der Meil nidergelegt, welche die Kleinern-Rechts-Officirer ihnen ohnfehlbahr zustellen; vnd wan sie des Landes - Hauptmans Citation eher vnd zuvor herauß

135. A poněvadž až posud dosti často o publikování svědomí se zmínka dála, při tom tehdy to zůstaveno buď, aby všelijaké listovní svědomí, kteréž od stavu panského a rytířského, kdež se cti a hrdla nedoteyče, se dávají, od auředlníkův práva menšího odvírány a jak ta, tak i svědomí, kteráž se od osob přijímají, z kněh auřadních (do kterýchž se zapisují) vypisovány a po tom stranám jich přípisy vydávány v jedné i v druhé potřebě byly.

XXXIV.

O svědcích.

136. Tak jakož až posavad o průvodech a jakým by pořádem ty vedeny býti jměly, in genere oznámeno, již nyní o svědcích obzvláštně zejména následovati bude.

137. Jeden každý jakého koliv stavu a řádu jest, může dobrovolně v jaké koliv příčině buď skrze psaní pod pečetí, anebo jináče skrze složení od něho paměti, buď skrze dostavení svých poddaných bez poručení hejtmana zemského, svědomí vydati, byť se čehokoliv dotýkalo. A není potřebí v tom, kteříž to dobrovolně činí, s pomocí právní přikračovati, než krom toliko, kteříž by toho dobrovolně činiti nechtěli.

138. Žádný austního svědomí bez přísahy dávati nemůž, též na list pod pečetí tu kdež se cti a hrdla doteyče, před saudem zemským svědčiti, nežli učině přísahu, v nahoře jmenovaných věcech svědomí austně dáti má; leč by strany dobrovolně svědka z takové přísahy propustily. Tu kdež se cti a hrdla nedoteyče, mohau stav panský a rytířský listovní svědomí pod pečetmi vedle předešlého spůsobu dávati.

Kdož by jakého svědka potřeboval, má sobě naň obeslání, jakž nahoře dotknuto, od hejtmana zemského vyžádati.

139. Sedlákův a lidí robotních, těch kteříž stavu městského neužívají, buď to v městech královských, v duchovních nebo panských, nemůže žádný k svědomí obsílati dáti, leč by se prvé u toho práva, ku kterémuž ti lidé náležejí, ohlásil a jistau summu peněz, totiž od jedné každé míle dva groše české položil; kteréžto jim auředlníci menší bez průtahu odvedau. A jestliže by obeslání hejtmana zemského na ty svědky dřívěji nežli takové peníze

geben, dan solches Gelt nidergelegt, schuldig sein sollen dasselbe von dem Ihrigen zu erstatten, weiln obberürte Leüth zu Ablegung deß Zeügnuß nicht eher können angehalten werden, biß sie das Gelt volstendig bekommen.

140. Vnd damit man eigentlich wissen möge, wie vil Meilen von demselben Orth biß zu der Gerichtsstelle, alda das Zeügnuß zu geben, Sollen mehrangeregte Leüthe dessen Kundschafft vnter ihrer Obrigkeit oder derselben Ambtleüth Insigl mit sich bringen, vnd bey denen Kleinern-Rechts-Officirern oder da sie sonst Zeügen sollen, vorweisen.

141. Es sollen aber dergleichen Zeügen sich auff den bestimbten Tag bey dem Recht oder Ambt zu früher Tagszeit einstellen, auch bald desselben Tags abgehört werden. Vnd wan der, so sie citiren lassen, nicht desselben oder zum lengsten des andern Tags biß auff den Mittag sie examiniren läst, So mögen sie (es wäre dan daß die Zeit zu der Examinirung vnd Abhörung der Zeügen nit erkleckte vnd Zeügenführer also keine Schuld an dem Verzug hette), wan es nach Mittag kombt, widerumb wegkziehen, vnd was ihnen von der Meil gegeben worden, behalten.

142. Ob sichs auch zutrüge, daß einer vil vnterschiedliche Rechtssachen an einem Orth hette, vnd wolte derselben Leüthe Zeügnuß zu allen seynen Actionen gebrauchen: So ist er alßdan nicht schuldig ihnen mehr, als sich für eine Raise gebüret, von der Meil zu bezahlen, vngeacht sie zu mehrer als einer Rechtlichen Sachen Zeügnuß geben müssen.

143. So jemand eines Priesters oder anderer Geistlichen Person Zeügnuß in Sachen vnd Händeln, darinnen ihnen Zeügnuß zu geben zugelassen, vonnöthen hette, Derselbe sol solches bey ihrer ordentlichen Geistlichen Obrigkeit suchen, wie es sich, der Ordnung nach, gebüret.

Mit denen, so auff Erforderung nicht Zeügnuß geben wollen, Sol es, wie hieroben gemeldet, wegen der Beschickung vnd deroselben einverleibten Straff halber, gehalten werden.

144. Wan aber die Sach Leib vnd Ehr betrefe, vnd etwan ein Zeügnuß erfordert würde, an welchem vil gelegen: So sol derselbe, wan er im Land vnd sich das Zeügnuß zu geben verwiderte, durch Rechtliche Zwangsmittel, zu deponirung seynes Zeügnuß gebracht; auch darüber, daß er der Wahrheit Vhrkund zu geben sich gewidert, nach Erkäntnuß des Land-Rechtens, gestrafft werden,

ku právu se složí, vydali, tehdy povinni budau, ty z svého vlastního nahraditi; poněvadž takoví lidé, dokudž by takových peněz nepřijali, k vydání takového svědomí přidrženi býti nemohau.

140. A aby se jistotně věděti mohlo, jak daleko neb kolik milí odtud jest ku právu, kde se ta svědomí vysleychati mají, tehdy budau povinni již jmenovaní svědkové toho kundšofft pod pečetí vrchnosti aneb správce jejich přinésti, a takový menším auředlníkům, aneb tu kde svědectví dáti mají, ukázati.

141. A jsau povinni takoví svědkové na ten den a při tom právě neb auřadu, ranním jitrem se najíti dáti a takové svědomí od nich hned toho dne vyslyšáno býti. Jestli by pak ten, jenž je k svědomí vede, jich v ten den aneb nejdéleji na druhý den dopoledne vyslechnauti nedal, tehdy mohau zase preč odjíti a to co jim od chůze dáno, za sebau zanechati; leč by čas k vysleychání a examinování jich postačiti nemohl a ten, kterýž je zavedl, tím že se tak protáhlo, vinen nebyl.

142. Jestliže by se pak přitrefilo, že by někdo na některém místě mnoho jiných rozdílných rozepří jměl a chtěl by týchž lidí k svědomí ke všem těm aktám potřebovati: tehdy nebude povinen jim víceji než toliko od jedné cesty platiti, nic na to nehledíc, že jsau víceji nežli k jedné při svědomí dávati museli.

143. Potřeboval-li by kdo svědomí od kněze anebo jiné osoby duchovní, v té při, kdež oni svědčiti mohau, má toho ten nejprvé při jejich vrchnosti duchovní, tak jakž řád z sebau přináší, pohledávati.

Proti těm, kteříž svědomí dáti nechtějí, má tak jakž nahoře doloženo, s obesláním a potom s pokutau v ceduli vyměřenau přistaupeno býti.

144. Kde by se cti a hrdla doteykalo a za tau příčinau od někoho svědomí, na němž by mnoho záleželo, žádáno bylo: tehdy má ten, jenž by v zemi byl a takového svědomí vydati se zbraňoval, skrze jisté právní prostředky k vydání svědomí dohnán a proto že pravdy seznati se zpěčoval, vedle uznání saudu ztrestán býti.

145. Wären aber die Zeügen ausser Landes vnd vnter frembder Obrigkeit, Sol in subsidium an dieselbe Obrigkeit geschriben, vnd das Zeügnuß, nach desselben Landes-Recht vnd Gewohnheit, zu wege gebracht werden.

146. Wan Vnterthanen oder Diener zu Zeügen producirt vnd geführt werden, Sollen dieselben nach geleistem Zeügen-Aid fleissig auff die übergebene Articul vnd Interrogatoria examinirt werden.

147. So jemand citirt würd, seine Vnterthanen oder Dienstboten wider sich selbst zu Zeügen zu stellen: So sol er in seyner aigenen Sache von ihnen nicht Zeügnuß auffnehmen; er hette dan zuvor, vermög der Ladung, dieselben dem andern zu Recht fürgestelt, Auch dieselben ihrer Pflicht, so vil dieselbige Sach anlangt, relaxirt vnd erlassen.

148. Wan er aber entweder sie zu stellen gar nicht geladen, oder sie auff die Ladung gestelt, vnd seyn Gegentheil denselben Tag die Zeügnuß nicht einschreiben liesse, vnangesehen er es thun könte: So mag er alßdan zu seyner Gegennotturfft sie wol zum Zeügnuß führen vnd gebrauchen.

149. Es sol auch niemand die Zeügen citiren lassen, es sey dan zuvor in der Haubtsach die Citation ergangen. Jedoch was die Kleinern-Rechts-Officirern oder andere desselbigen Rechts geschworne Personen anlangt, mögen dieselben einem jeden, eher zu der Haubtsach geschriten würd, zu Besichtigung Schäden, Wunden, Orth vnd Stellen, auch Gründ vnd Boden, vom Landes-Haubtman gefolget werden.

150. Vnd welcher also ausser jeztgedachten Falles, vor der Haubtsach zum Zeügnuß Citation außbringt, Sol dem jenigen, den er also citiren lassen, 10 Schock Groschen Böhmisch zur Straff zu geben schuldig sein, welches er bey ihm, neben denen auffgangenen Schäden, Rechtlichen zu suchen befugt.

Jedoch sol darunter das examen testium ad perpetuam rei memoriam, darvon hierunten mit mehrerm, nicht verstanden werden.

151. Die Zeügnuß vnd depositiones testium sollen wolverwahrt, auch nicht eher eröffnet werden, biß es zur publication kombt. Vnd da jemand auß denen, welchen dieselbe vertrawt sein, vor der publication etwan ein Zeügnuß an Tag brächte vnd einem andern entdeckte: Der sol deßwegen mit harter, auch wol, nach Gelegenheit, Leibes- vnd Lebens-Straff belegt werden.

152. Es sol auch, wie von Alters, mit denen Gerichts-Boten, welche die Citation oder Befelch denen Zeügen insinuiren vnd einantworten, gehalten werden; Vnd sollen dieselben, wan sie von ihrer

145. Byl-li by pak svědek neb svědkové ven z země a pod cizí vrchnosti, tehdy bude k té vrchnosti o něj psáno a takové svědomí vedle práva a pořádku té země vyslyšáno a k saudu připraveno.

146. Kdyby někdo svy poddany a služebníky za svědky zavedl, ti mají pilně po přísaze po artikulích a otázkách bedlivě examinirováni a vysleycháni býti.

147. Jestli by kdo obeslaný byl, aby své poddané a služebníky sám proti sobě k svědomí dostavil: tehdy nebude moci sám k své vlastní potřebě jich užiti, leč by prve tomu, kdož jich žádal, vedle půhonu, při právě je představil a ti by od něho v té věci, již se dotýkalo, z jich povinnosti propuštěni byli.

148. A byť pak ani pro dostavení jich pohnán nebyl, anebo je k půhonu postavil a strana odporní nedala by sobě týchž svědomí, mohaucí to učiniti, toho dne zapsati: tehdy bude moci jich k jeho potřebě užiti a svědomí jejich vyslechnauti dáti.

149. Nemá též žádný k svědomí obsílati prvé nežli by obeslání k hlavní při vyšlo; však tu kdež by se spatření škod, ran, míst a gruntův dotýkalo, tu mohau menší auředlníci a jiní při tom právě přísežní prvé nežli by k hlavní při přišlo, od hejtmana zemského propuštěni býti.

150. A kdož by tak mimo tyto příčiny před zavřením pře obeslání na svědky sobě vyžádal: má tomu, kteréhož obeslal, 10 k. gr. českých v pokutě položiti, kterýchž on od něho i se všemi škodami pořádem práva dobývati moci bude.

Však tuto nemá se rozuměti, kdyby někdo pro budaucí pamět svědky vésti chtěl, o čemž níže obšírněji se oznámí.

151. Svědomí lidská mají v tejnosti zachována a nemají dřívěji nežli k publikování přijdau, odvírána býti. A jestli by kdo maje takové svědomí v svém opatrování je pronesl a vyjevil, má proto přísně ztrestán býti, anobrž vedle velikosti té věci i hrdlo propadnauti.

152. Co se poslův právních doteyče, o těch má vedle starého pořádku pozůstaveno býti, a ten jeden každý, když se domů navrátí a o vyřízení té věci zprávu činí, má to že takové půhony

Verrichtung wider kommen vnd Relation thun, bey dem Ambt da sie abgefertigt, daß sie dieselbe Beschickung, Ladung oder Befelch, dem jenigen zu dem sie abgefertigt, den vnd den Tag vberantwortet. Vnd welcher Bot solches nicht thäte, der sol auff Erkäntnuß desselben Ambts gestrafft, auch von der Parthey darumb zu Red gesetzt werden.

153. Es sollen aber die Kleinern-Rechts-Officirer einen jeden Boten, so in dergleichen occasion abgefertigt, auffzeichnen.

Vnd so der Bot, ein falsches Zeügnuß oder andere Relation thäte, als es sich verhielte, vnd solches auff ihn dargethan würde, Der sol nach Gelegenheit vnd Vmbstände der Sachen an Leib vnd Leben oder sonsten noch ermessen gestrafft werden.

154. So jemand mehr als einen Proceß für einem Recht hat, So sol er zu jedem Proceß die Zeügen absonderlich führen.

Dan so jemand wolte ein Zeügnuß mehr dan zu einer Sach gebrauchen, vnd hette also die Zeügen nicht zu jeder Sach absonderlich geführt oder einschreiben lassen: Sol ihm solches nicht gestattet werden.

155. Wan aber bey einem Recht Beklagter von der Instanz oder Gerichtsstand absolvirt würde, Vnd Kläger begehrte daß solch Zeügnuß, welches er albereit verführt, möchte auffgehaben werden: So solle man seynem Begehren stat thun vnd solch Zeügnuß in Verwahrung nehmen.

Inmassen dan auch die Brifliche Zeügnuß nach ergangenem End-Vrtl, nicht wie vor diesem, zerrissen oder verbrant, sondern wohl verwahrt bey denen Actis gehalten werden sollen.

156. Bey Führung der Zeügnuß, auch Leistung des Juraments, sollen jederzeit auffs wenigist zwo Personen von denen Kleinern-Rechts-Officirern gegenwertig seyn vnd die Zeügen auff die Interrogatoria examiniren vnd alles fleissig auffschreiben.

157. Es sol aber der Zeügenführer von eines jeden Zeügen-Verhör 6 Böhmische Groschen geben; Von denenselben sollen denen Zweyen Officirern 4 Groschen, vnd dem Schreiber, der das Zeügnuß auffschreibt, auch Zwen Groschen zukommen.

XXXV.

Von Zeügen auß denen Stäten, wie derselben Zeügnüße auffgenommen werden sollen.

158. Wan eine Person auß denen Obern Ständen für sich oder an stat seyner Vnterthanen, ein Zeügnuß vor das Land-Recht, von einer Stat, Burger oder Inwohner in der Stat, oder von ihren

neb poručení tomu, komu poslán byl, na ten den dodal, oznámiti. Kterýž by pak toho neučinil, za to vedle uznání práva ztrestán buď a straně z toho odpovídej.

153. Však jsau povinni auředlníci práva menšího, takového každého posla sobě bedlivě poznamenati.

Byl-li by pak takový posel v tom postižen, že by falešné svědomí anebo jinau zprávu dával, ten každý má vedle velikosti té věci, na níž záleželo, a auředlníkův uvážení, na hrdle anebo jináč vedle provinění ztrestán býti.

154. Má-li kdo více nežli jeden process při právě, ten má k tomu každému obzvláštně svědky vésti.

Nebo kdyby kdo chtěl jednoho svědomí více nežli ku jedné věci užívati a nedal sobě toho svědomí k jedné každé při obzvláštně sepsati, nemá téhož svědomí jemu užiti povolováno býti.

155. Jestliže by pak obžalovaný od kterého práva upuštěn byl a původ toho požádal, aby ta svědomí, kteráž on k té při byl zavedl, vyzdvižena byla: tehdy má toho užiti a taková svědomí v ochranu vzata býti.

Podobným spůsobem svědomí listovné nemají po veypovědi tak jako to předešle bývalo, trhána a pálena, ale dobře schovávána a při aktách zanechána býti.

156. Při zavozování svědkův mají vždycky dva z auředlníkův menších přítomni býti a svědky vedle jim daných otázek examinírovati a vše bedlivě poznamenávati.

157. Má též ten, kdož by svědky vedl, od vyslechnutí jednoho každého svědka 6 gr. českých položiti; z kterýchž těm dvaum auředlníkům 4 gr. a dva groše písaři, kterey to svědomí zapisoval, dány býti mají.

XXXV.

O svědcích z měst, jak taková svědomí přijímána býti mají.

158. Jestli by někdo z vyšších stavův sám k své ruce anebo na místě poddaných svých svědomí před saud zemský z některého města, od měšťana aneb obyvatele téhož města, anebo

Leüthen, vonnöthen hat: Sol er zeitlich ein Schreiben an den Burgermaister vnd Rath derselben Stat abgehen lassen, vnd von ihnen begehren, daß sie ihren Mitburger vnd Inwohner der Stat oder sonsten ihre Leüthe dahin halten, auff daß sie ihm Zeügnuß geben, oder auch ihre Vnterthanen zum Zeügnuß stellen sollen. Welches Burgermaister vnd Rath zu thun schuldig; Doch dem Vorigem brauch nach, als nämlich wan sie wegen obgemelten Zeügnus, daß man von einem Burgersman begeren thut, angesprochen werden, sollen sie denselben auf das Rathauß beschicken, vnd sein Zeügnuß vermög ihres Rechts, vnter einem Corperlichen Aid verhören vnd vnter ihrem Stat-Insigl dasselbige der Person, die es begeret, vberlifern. Da aber die Rechtssachen die Burger selbst antreffen thät, vnd daß gegenthail ein oder etliche Personen aus der Burgerschafft, oder ja sie selbsten ihre mit-Burgere zu Zeügnuß bedörften: Alß dan sollen sie ihre mit-Burger vor die Kleinern-Rechts-Officirer zur verhör stellen, vnd dieselben ihre Zeügnuß annehmen. Wie auch, wo fern jemand Zeügnuß wegen der Gränitzen oder Reynen von obgemelten Burgers-Leüten bedürfftig wäre, vnd die Stat darumb ersuchet hette: sollen alsdan Burgermeister vnd Rath denenselben Burgern aufflegen vnd anbefehlen, Persönlich auf denen Gränitzen Zeügnuß zu geben.

159. Wan aber dieselbe Person, so Zeügnuß geben sol, sich solch Zeügnuß zu geben verwiderte, Sollen alßbald Burgermaister vnd Rath, wan es an Sie gebracht vnd von Zeügenführern gegen dem, so das Zeügnuß geben oder seyne Leüth zum Zeügnuß stellen sol, geklagt würd, denselben vor sich erfordern vnd wider ihn, so vil die Straff anlangt, welche die aus denen Obern-Ständen-Person, so das Zeügnuß begehret, nach Gelegenheit der Sach seynem Schreiben einzuverleiben, gebührlichen verhelffen; Es wäre dan Sach, daß der Beklagte vor dem Burgermaister vnd Rath gnungsambe Vhrsachen, warumb er solch Zeügnuß zu geben nicht schuldig, außführte.

160. Da aber ein Burgermaister vnd Rath in dergleichen Stat sich diesem allem nach, so obverstanden, nicht gemeß verhielte, vnd der Mangel an Ihnen sein würde: Sol alßdan ein jeder, so solches an sie begehrt, der vor angeregten Straff halber Macht haben den Rath selbst vorzunehmen, vnd ihn vor dem Land-Recht Rechtlich zu beklagen.

161. Wurde aber eine Stat oder derselben Inwohner vor ihrem Recht ein Zeügnuß von denen Obern-Stands-Personen oder derselben Vnterthanen bedörffen, vnd sie solches zu rechter Zeit durch ein Schreiben vnter derselben Stat-Insigl an Ihn gelangen liessen, mit begehren, daß er entweder selbst Zeügnuß geben oder seyne Leüthe zum Zeügnuß stellen solte: So ist ein jeder vom Höhern Stand solches, begehrter massen, zu thun vnd zu vollnziehen schuldig. Wan er es aber nicht thäte, So soll (wie oben gemeldet) ihme das von

od jejich poddaných potřeboval, má o to časně purgmistru a radě téhož města psaní učiniti a od nich toho požádati, aby jejich spoluměšťana a obyvatele k vydání jemu takového svědomí přidrželi aneb jejich poddané k němu dostavili. Což purgmistr a rada učiniti povinni jsau; však vedle předešlého pořádku, jmenovitě, když by o takové svědomí, kteréhož se od měšťana žádá, požádáni byli, mají toho do rathauzu obeslati a jeho svědomí vedle práva jejich pod přísahau vyslyšeti a potom pečetí jejich městskau upečetěný, tomu kdož ho žádal, odvésti. Jestli by pak ta pře samých měšťanův se dotýkala, a strana odporní jednu anebo víceji osob z týchž měšťanův anebo oni sami z svých měšťanův k svědomí potřebovali: tehdy v takové příčině mají jejich spoluměšťany před auředlníky menší dostaviti a od nich svědomí jejich přijato býti. Podobným spůsobem, kdyby někdo o hranice aneb meze svědomí od jmenovaných městských lidí potřeboval a toho města v tom pohledával: mají purkmistr i rada témuž měšťanu poručiti, aby se osobně na těch hranicích postavil a takové svědomí dal.

159. Pakli by svědek takového svědomí vydati se zbraňoval, tehdy budau povinni purkmistr a rada ihned jakž by to na ně vznešeno a od něho, který takové svědky zavozuje, na toho, kdož svědčiti anebo lidí svých k svěcení postaviti má, žalováno bylo, takového k složení pokuty v psaní doložené, pro nevydání takového svědomí, přidržeti; leč by ten obžalovaný podstatny příčiny purkmistru a radě toho ukázal, pro které takového svědomí dáti povinen není.

160. Jestliže by se pak purkmistr a rada v tom tak jakž svrchu psáno, nezachovali a při nich v té příčině nějaká nedbanlivost se našla: tehdy může ten, kterýž toho od nich žádal, o již jmenovanau pokutu na ně nastupovati a k nim o to pořádem práva hleděti.

161. Pakli by naproti tomu zase město aneb obyvatel téhož města před jejich právo od osob z vyšších stavův anebo od jejich poddaných svědomí potřebovali a toho časně skrze psaní pod pečetí jejich požádali, aby buď on sám svědomí dal anebo lidi poddané své k svědomí dostavil: tehdy má tím každý z vyšších stavův povinen býti. Pakli by toho neučinil, tehdy má jemu, to učiniti, od hejtmana zemského (jakž svrchu doloženo) poručeno

dem Lands-Hauptman schrifftlich anbefohlen werden; vnd da er auch alsdan sich dessen widerte, solle wider ihn der Straff halber, wie oben beschriben, verfahren vnd er beym Land-Recht beschickt, vnd wider ihn, ohne eintzige Verzügerung, wegen der Straff, so von der Stat oder derselben Inwohner in ihrem Schreiben, nach Beschaffenheit der Sachen gesetzt, verholffen werden; Es wäre dan, daß er vor dem völligem Land-Recht erhebliche vnd Rechtmessige Vhrsachen außführte, warumb er zu zeügen, oder seyne Vnterthanen zum Zeügnuß zu stellen nicht schuldig gewesen.

162. Wan einer in einer Königlichen, Geistlichen oder Herrn-Stat, wie auch in deroselben Gebiet etwan Vnterthanen vnd Bauersleüthe zu Zeügen brauchen vnd führen wolte: hat er es demselben, wider den er sie zu führen willens, in gebührender zeit anzuzeigen, auch die Artickul neben denen Nahmen der Zeügen zuzuschicken, vnd Ihm den Orth vnd Tag der Zeügenführung zu benennen, ob er vileicht seyne Interrogatoria darauff stellen vnd dem Richter vberschicken wolte. Auff den widrigen fall vnd wan Zeügenführer es dem andern theil, wider welchen die Zeügen geführt werden sollen, neben Vberschickung der Artickul vnd Nahmen der Zeügen, nicht zu wissen gethan hette, Sol die Zeügenführung nicht zugelassen werden. Wan er aber seine Interrogatoria in der bestimbten Zeit nicht einschickte, Alßdan sol die Zeügenführung einen weg wie den andern fortgehen vnd auff die Interrogatoria ferner nicht gewartet werden.

163. Die Stat-Schreiber in denen Königlichen Stäten, dergleichen in denen Stäten, so denen Obern Ständen zugethan sein, wan sie ein Zeügnuß, so für das Land-Recht gehöret, annehmen vnd einschreiben, Sollen sie davon keine Abschrifft behalten, sondern die Zeügnuß versigelter alßbald der Parthey, welche dasselbe verführt, herauß geben. Vnd da ein Stat-Schreiber oder ein anderer, wer der auch wäre, darwider thäte, der sol bey dem negstem Land-Recht, dahin das Zeügnuß gehört, fürgestelt, vnd wie es die Rechtssprechere für gut befünden, wider ihn verfahren werden.

164. Demnach es sich auch bißweilen zugetragen, daß etzliche Schreiber vil Zeügnuß zusammen vnd zugleich eingeschriben, vnd nicht einen jeden für seyne Person absonderlich Zeügnuß geben lassen, Wie auch wan die Zeügnuß in denen Stäten eingeschriben worden, vnd mehr als ein Zeüge gewesen, daß wie der erste also auch die andern nach ihm mit gleichstimmenden Worthen gezeüget vnd darunter kein Worth verändert; Vnd aber aller Vernunfft zuwider, daß ein Zeüge mit dem andern also ohne eintzige Veränderung der Worth, insonderheit vnter Bawren vnd andern einfältigen Leüthen, überein stimmen sol; Dahero vermutlich, daß sie vilmehr auff die Außsag des Ersten Zeügens, wan ihm dieselbe vorgelesen, gesehen vnd sich darnach gerichtet, alß daß sie selbst für sich, was ihnen bewust vnd

býti; a jestli by předce na též poručení toho neučinil, tehdy má k němu podobným spůsobem o pokutu v psaní pro nevydání svědomí přistaupeno býti; leč by toho dostatečné příčiny, proč toho svědectví dáti nemůže, před saudem zemským ukázal a dovedl.

162. Jestli by kdo v královském, duchovním aneb panském městě, aneb na panství jejich, lidi poddané a sedláky k svědomí vésti chtěl: má tomu, proti kterémuž ty svědky vésti chce, to časně v známost uvésti, je jmenovati a odešlíc mu takovy artikule a jména svědkův, jemu jistey den a místo, kde takové svědky zavozovati chce, oznámiti, zdali by on též k tomu své otázky zhotoviti a saudci dodati chtěl. Pakli by toho neučinil a ten kdož svědky vede, odporní straně o tom věděti nedal a takových artikulův a jmen svědkův jemu neodeslal: tehdy nemá jemu toho, aby ty svědky zavésti mohl, povoleno býti. A pokudž by též druhá strana časně svých interrogatorií na jmenovaný čas neodeslala: tehdy mají takoví svědkové zavedeni a vyslyšáni býti a na taková interrogatoria nemá se očekávati.

163. Písaři radní v královských, též i v jiných panských městech, když svědomí k saudu zemskému přijímají a zapisují, nemají sobě přípisův takových svědomí zanechávati, nýbrž vyslyše taková svědomí zapečetěná té straně, kteráž ho žádala, vydati. Jestliže by pak takový písař aneb jiná osoba tak se nezachovala, tehdy má před saud zemský, ku kterémuž to svědomí náleželo, postavena a vedle uznání saudu proto ztrestána býti.

164. A jakož se mnohdykrát přitrefilo, že mnozí z takových písařův několikterá svědomí dohromady a spolu sepsali a od jednoho každého svědka obzvláštně svědomí nepřijímali; podobně když taková svědomí v městech přijímána a zapisována byla, jsauc více svědků než jeden, tehdy tak jak první svědčil, tak po něm všickni v jedněch slovích svědčili a mnohdykrát ani jedno slovo od nich proměněno nebylo; což proti všemu rozumu jest, aby jeden svěděk jako druhý, beze vší proměny v slovích, zvláště pak sedláci a jiní sprostí lidé se srovnati mohli, z čehož se sauditi může, že oni víceji na svědomí prvního svědka, když mu to čtěno bylo, patřili a se vedle něho spravovali, nežli sami

sie im Gedächtnuß gehabt, gezeüget haben: Hierumb vnd dieweil auß disen vnd andern Vhrsachen von Vns die Interrogatoria eingeführt, So sollen nit allein die Schreiber sich hinfüro vor dergleichen Vnordnung hüeten, vnd einen jeden Zeügen absonderlich vernehmen, vnd was sie auß desselben Mund hören, auffschreiben, sondern auch, vermög diser Vnserer reformirten Landes-Ordnung, die Zeügen auff die Interrogatoria fleissig Examiniren, oder auch, da keine Interrogatoria gegeben werden, doch die General-Fragstuck, wie dieselben hieroben verzeichnet, in acht nehmen.

165. Es sol auch in keiner Stat, so nicht verschlossen vnd mit Statmauren vmbgeben vnd in der Land-Tafel oder anderer gestalt nicht außgesetzt vnd befreyet wäre, von Bawren vnd dergleichen gemainen Leüthen, kein Zeügnuß auffgenommen werden, sondern allein, wie obberürt, in geschlossenen Stäten vnd Stätlein, welche ordendlich zu Stäten außgesetzt vnd darinnen geschworne Notarij vnd Schreiber zu sein pflegen, Sie gehören gleich vnter den Geistlichen-, Herren-, Ritter- oder Burger-Stand.

XXXVI.

Welche Personen nicht Zeügen können.

166. Der jenige, welcher wegen eines andern eine Sach führt, oder ihm bey Recht einen Beystand leistet, kan seyner Parthey in derselben Sach nicht Zeügen; Dem andern Theil aber kan er wol Zeügnuß geben, ausser dem was ihm von seyner Parthey, dero er Beystand geleistet, vertrawet; darinnen ist er Zeügnuß zu geben nicht schuldig.

167. Der Eheman kan von seynem Eheweib zum Zeügen nicht geführt werden; Eben so wenig als das Eheweib ihrem Eheman zeügen kan; So seynd sie auch nicht schuldig wider einander zu zeügen. Jngleichem kan der Vatter wider den Sohn, vnd der Sohn wider den Vatter nicht zeügen.

Eben diese Mainung hat es mit Brüdern vnd Schwestern, vnd ist in obberürten Fällen kein Vnterschied zu machen, ob sie in gethailten oder vngethailten Güttern, weil die nahe Blutsverwandschafft, so wol in einem als in dem andern weg, verbleibet.

168. Zu dem kan niemand, ob solche Blutsfreundschafft nicht nicht vorhanden, wegen eines Guts, in dessen Gemainschafft er mit einem andern ist, von demselben zu einem Zeügen gebraucht werden.

169. Es sollen auch die Vnterhändler vnd Obleüthe wegen dessen, darumb sie Vnterhandlung gepflogen zum Zeügnuß nicht

to což jim v pravdě povědomo bylo a co v paměti měli seznali a vysvědčili: poněvadž tehdy za tau příčinau od Nás sem interrogatoria uvedena a nařízena jsau, pročež mají se netoliko písaři takového neřadu vystříhati a jednoho každého svědka samotného obzvláštně se vyptávati: a co koliv z aust jejich v uši slyší, zapisovati, ale také vedle tohoto Našeho Zřízení Zemského svědky vedlé otázek bedlivě examinírovati, a kdyby pak ani otázek k tomu dodáno nebylo, tehdy na ty otázky generální, kteréž nahoře poznamenány jsau, pozor jmíti.

165. Nemají též žádná taková svědomí v městech a v městečkách neohražených a nezavřených, kteráž ve dskách zemských zapsána nejsau, od sedlákův a takových lidí obecních přijímána býti, mimo toliko v městech a městečkách zamčených a ohražených, kteráž pořádně za města vyhlášena a nařízena jsau a v kterýchž přísežní písaři radní se chovají; byť pak ty komukoliv z stavu duchovního, panského aneb rytířského a městského náležely.

XXXVI.

Které osoby svědomí dávati nemohau.

166. Žádný tomu, s kterým na roku stává aneb za přítele se propůjčuje, svědomí dávati nemůže; však straně odporní může svědomí dáti, mimo to, což jest jemu od strany té (jejíž přítelem jest) důvěrně svěřeno; v té příčině není svědčiti povinen

167. Muž nemůže od ženy jeho k svědomí veden býti; proti tomu též žena muži svědčiti nemá, aniž jsau povinni jeden proti druhému svědomí dáti.

Jednostejným spůsobem otec proti synu a syn proti otci svědčiti nemohau; též bratři a sestry proti bratřím a sestrám, buď oni dílní neb nedílní, poněvadž tuto blízké krevnosti se doteyče.

168. Item nemůže žádný, byť pak takové krevnosti v tom nebylo, za příčinau statku, v kterémž on též s jiným společníkem jest, o témž statku k svědomí potažen býti.

169. Smlauvcové, kteříž lidi smlauvají, nemají o to poháněni býti, aby to svědčili, oč lidí smlauvají. Než žádají-li strany,

geführt werden. Da es aber die Partheyen begehrten, sollen sie ohne Aid, was bey der Vnterhandlung vorgeloffen, außsagen; Es wäre dan, daß der Vertrag schrifftlich verfast, dan vber einen geschribenen Vertrag sollen sie kein Zeügnuß geben.

170. Ferner werden zum Zeügnuß nicht zugelassen Mans-Personen, welche noch nicht zwantzig Jahr ihres Alters, vnd Weibs-Personen, welche nit Fünftzehen Jahr erreicht; Ingleichem können nicht zeügen solche Leüthe, die ihrer Vernufft beraubt, oder denen welchen die Ehr abgesprochen, oder die offentliche Huren seyn.

171. Wan aber je einer eines minderjährigen, vnd der seyne Vogtbahre Jahr noch nicht erraicht, Zeügnuß vonnöthen hette: Derselbe minderjährige mag für das Recht, da die Zeügen auffgenommen, gestelt vnd von dem gedachten minderjährigen Bericht eingezogen werden, dessen sich nachmals der Producent oder Zeügenführer, auff vorhergangene Erwegung der Rechts-Beysitzerer, wie weit nämblich dieser Bericht in acht zu nehmen, gebrauchen kan.

XXXVII.

Von falschen Zeügen.

172. So etwan Zeügen beklagt werden, daß sie vnrecht gezeügt oder das Zeügnuß verfälscht, vnd der Kläger begehrt, daß die Zeügen selbst in der Person für demselben Recht stehen sollen: So ist zwar vor diesem die gantze Sach biß zu dem andern Recht verschoben, vnd zuforderst der Proceß der Zeügen halber vorgenommen worden: Dieweil aber dardurch der Proceß nur auffgehalten; So wollen Wir gnedigist, wan eine Parthey einen Zeügen, als einen falsarium angeben vnd beklagen wolte, daß so vil die Peinliche Klag wider den Zeügen entweder allein oder auch darneben wider den, so ihn geführt, anlangt, dieselbe absonderlich vor dem ordentlicher Recht, dahin sie gehrt, allerdings, wie auch hieroben von der Action Injuriarum gemeldet, außgeführt werden sol.

173. Wan einer einen Gegenbeweiß wider die Land-Tafel führte, vnd die Land-Tafel bezeugte eine andere Zeit als die Zeügen besagten, Ingleichem wan die Zeügen ein Zeügnuß wider einen Brieff gäben, vnd mehr oder lengere Zeit besagten als des Brieffs datum außweiset: So sol solch Zeügnuß für falsch gehalten werden.

mají bez přísahy stranám seznati; leč by smlauva mezi stranami sepsána byla, nebo na smlauvu sepsanau žádný smlauvce svědčiti nemá.

170. Item k svědomí připuštěni býti nemohau mužského pohlaví mladší dvacíti let a ženského pohlaví patnácti let; podobně ti kteříž zdravého rozumu nemají; ti kteří poctivosti odsauzeni jsau; též zjevné kurvy a pankharti.

171. Však jestliže by někdo svědomí od toho, jenž by ještě let dospělých nedošel, potřeboval: může takového svědka let nemajícího před to právo, kdež se ta svědomí přijímají, postaviti a tu toliko od něho zpráva vzata býti; kteréžto zprávy potom ten, jenž svědka vedl, v té při k uvážení saudcův k své potřebě užíti moci bude.

XXXVII.

O falešných svědcích.

172. Jestli by od někoho svědkové obžalováni byli, že neprávě svědčili aneb svědomí zfalšovali, tak že by žalobník žádal, aby ti a takoví svědkové sami osobně před tím saudem stáli: i bývala za tau příčinau ta všeckna věc až do druhého saudu odložena a nejprvé ten process s strany svědkův vysleychán. Však poněvadž za tau příčinau pořád práva toliko se prodlaužil, pročež tomu milostivě chtíti ráčíme, jestli by která strana svědka pro falešné svědectví obžalovati chtěla, aby taková žaloba obzvláštně při jiném pořadu práva vyslyšána a tak jakž nahoře o nářku poctivosti vyměřeno, přesauzena byla.

173. Kdyby někdo průvod nějaký proti dskám zemským vedl a dsky zemské jiney čas by ukazovaly nežli by svědek svědčil, též když svědkové proti nějakému listu svědčí a další čas jmenují nežli by datum toho listu ukazovalo: tehdy takové svědomí za falešné držáno býti má.

XXXVIII.

Von Zeügenführung ad perpetuam rei memoriam, das ist, zu künfftiger Gedächtnuß.

174. Wan der Kläger oder Beklagter sich besorgten, daß es ihnen etwan wegen eines vorstehenden Processes an Zeügen mangeln möchte: So stehet es ihnen bevor, solch Zeügnuß bey dem Recht, da die Sache hin gehörig, zu verführen, vnd dieselben Zeügen wegen besorglichen Todesfals, oder auch wegen vorstehender langwüriger Abwesenheit ausser Landes, wider wen, wan vnd so offt er es vonnöthen hat, einschreiben vnd bey denen Kleinern - Rechts - Officirern oder Stat-Rechten mit denen Registern, auff vorhergehende Interrogatoria, davon hiroben gemeldet, auffnehmen, oder auch durch einen Brieff vnter der Zeügen - Petschafft, nach Beschaffenheit der Sach vnd der Person, solch Zeügnuß abgeben zu lassen. Jedoch sol der oder die, so das Zeügnuß mit einem Brieff gegeben, zwen ehrliche Männer auß dem Herren- oder Ritter - Stand vermögen, so neben ihrem ihre Sigil aufftrucken. Wir wollen auch daß hinführo, wan obberürte Zeügenführung ordentlicher Weise, nach dieser Vnserer reformirten Landes-Ordnung ergangen, dieselbe jederzeit kräfftig sein, vnd man sich deren bey dem Proceß ohne aintzige Widerholung gebrauchen vnd darauff beruffen, vnd wan es zur Publication der Zeügnuß kombt, gedachte Zeügnuß publiciren lassen solle. Vnd wan also Kläger die Zeügen ad perpetuam rei memoriam, das ist zu künfftiger Gedächtnuß examiniren läst: Sol er innerhalb eines Jahrs von Zeit deß geführten Zeügnuß an, seyne Klage vnfehlbar anstellen, Beklagter aber, als bey dem es nicht stehet, wan der Proceß angehen mag, sich ohne eintzige Limitation der Zeügnuß gebrauchen.

XXXIX.

Wie die Zeügnuß der jenigen, so ihres Leibes Vngelegenheit halber nicht erscheinen können, auffzunehmen.

175. So einer eines krancken oder sonst eines alten betagten Mans, welcher Persönlich seynes Leibes Vngelegenheit halber zu Ablegung deß Zeügnuß nicht erscheinen kan, Zeügnuß von nöthen hette, es sey auff dem Land, in einem Kraiß oder anderstwo: Der sol solches an das wehrende Land - Recht, da aber dasselbige zu der zeit nicht vorhanden wäre, an den Lands-Hauptman bringen, welcher an

XXXVIII.

O vedení svědkův ad perpetuam rei memoriam, to jest pro budaucí pamět.

174. Jestliže by žalobník aneb obžalovaný, že by jemu k nastávajícímu processu svědkův se nedostalo, toho se obával: tehdy může taková svědomí při tom právě, kde ta pře náleží, zavésti a takové svědky pro smrt anebo odjetí z země na dalekau cestu, proti tomu a když by kolikrátž by koliv toho potřeboval, zapsati a při auředlnících práva menšího aneb při právu menším v registra, vedle předložených interrogatorií, o kterýchž nahoře podotknuto, přijíti dáti, anebo takového svědomí skrze list pod pečetí vedle příležitostí té věci a osoby požádati. Však má ten anebo ti, jenž by takové svědomí listovní pod pečetí vydali, dvauch osob poctivých z stavu panského aneb rytířského, aby pečetí jejich podle jeho k tomu svědomí přitiskli, se dožádati. A jakož tomu milostivě chtíti ráčíme, aby budaucně, když by taková svědomí pořádně vedle toho Zřízení zavedena byla, každého času za podstatná a platná držána a aby jeden každý, kdož by se na ně při publikování svědomí odvolal, jich bez překážky v jednom každém processu užíti a je publikovati dáti mohl. A když tak žalobník takové svědky ad perpetuam rei memoriam, to jest pro budaucí pamět, zavede: tehdy jest povinen v roce pořád zběhlém takovau svau žalobu k konci vésti; obžalovaný pak, poněvadž k němu žalobu začíti nepatří, kdy by koliv proti němu pořád práva začat byl, bude moci beze všelijakého umenšení takových svědomí užívati.

XXXIX.

Jakým spůsobem od těch, jenž pro nedostatek zdraví sami osobně se dostaviti nemohau, svědomí přijímáno býti má.

175. Jestli by někdo některého nemocného aneb věkem sešlého člověka, kterýž by se sám osobně pro nedostatek zdraví dostaviti a svědomí dáti nemohl, buď v zemi aneb v kraji některém aneb kde koliv jinde, k svědomí potřeboval: ten má to na hejtmana zemského vznésti, kterýžto učiní psaní tu nejbližším auředl-

die zwey am nechsten Kleinern-Rechts-Officirer oder sonst mit pflicht verbundene Land-Leut zu schreiben schuldig sein würd, das sie solchs Zeügnuß von dergleichen Personen, wie oben gesetzet, auffnehmen vnd ordentlicher weise auffschreiben, so nachmals bey einem jederm Recht gelten vnd stat haben sol.

XL.

Von dem Jurament der Zeügen.

176. Es sollen aber die Herren, Ritterschafft vnd vom Adel, welche in dem Land-Recht sitzen, wan sie in Sachen, so Leib vnd Ehr betreffen, zeügen, das Jurament leisten auff maß vnd weise, wie folgt.

Erstlich sol ein jeder stehen mit dem Angesicht gegen Auffgang der Sonnen, mit entblöstem Haupt, vnd sol zwen Finger auff die Brust legen, vnd der so darzu verordnet, sol ihm das Jurament fürhalten mit nachfolgenden Worten:

„Ich N. N. nehme auff die Pflicht, welche ich Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes, Allen Heiligen vnd der Königlichen Maj. alß Markhgraven im Mährern, zu dem Land-Recht, zu dem ich beruffen, gethan, daß ich in der, zwischen N. N. an einem, vnd N. N. am andern theil, sich erhaltenen Rechtssach, das jenige was mir davon bewust, treülich, warhafftig vnd auffrichtig außsagen, vnd solches weder vmb Gunst noch Vngunst, oder eintziger andern Sach wegen, verschweigen wil. So wahr mir Got helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

177. Die jenigen Herren aber vnd vom Adel, welche in keinem Recht sitzen, sollen den Zeügen-Aid leisten, wie hernach folgt:

Erstlich sollen sie sich wenden mit dem Angesicht gegen Auffgang der Sonnen, vnd der so darzu verordnet, sol ihnen das Jurament fürhalten mit nachfolgenden Worthen:

„Ich N. N. schwöre Gott dem Allmächtigen, der Gebenedeyten Mutter Gottes vnd Allen Heiligen, daß ich in der zwischen N. N. sich erhaltenden Rechtsfertigung, alles was mir bewust, trewlich, wahrhafftig vnd auffrichtig außsagen, vnd solches weder vmb Gunst noch Vngunst, noch eintziger andern Sach willen verschweigen wil. So wahr mir Gott helffe, die Gebenedeyte Mutter Gottes vnd Alle Heiligen."

Bürger vnd gemeine Leüthe auß denen Städten, sollen den Aid zum Zeügnuß ablegen, wie sie vorhin im brauch gehabt haben.

níkům zemským aneb jiným přísežným lidem, a aby takové svědomí od téhož nemocného přijali a poradně sepsali, jim poručí, kteréž potom při každém saudu postadčiti má.

XL.

O přísaze svědkův.

176. Páni, rytíři a vladyky, kteříž v saudu sedají, v těch přech kdež se cti a hrdla dotýká, přísahu na nížepsaný spůsob vykonávati mají.

Předně mají stát obličejem proti východu slunce s odkrytau hlavau a dva prsty na prsy položíc, po tom, jenž k tomu nařízen bude, tuto přísahu říkati:

Já N. N. přísahám na ten zdvazek, který jsem Pánu Bohu Všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží, a všechněm svatým, též J. Kr. Msti. jakožto margkraběti moravskému, k tomuto saudu zemskému jsauc povolán, učinil, že v té při mezi N. N. s jedné a N. N. s strany druhé, to čehož jsem v pravdě povědom, věrně a pravě vysvědčím a pravdy ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc nezatajím. Toho mě dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

177. Jiní pak páni, rytířstvo, kteří v saudu zemském nesedají, takto přísahu k svědomí vykonávati mají.

Předně státi obličejem k východu slunce a zdvihnauc dva prsty, takto po tom, jenž k tomu zřízen, přísahu říkati mají:

Já N. N. přísahám Pánu Bohu všemohaucímu, blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým, že v té při mezi N. N. s jedné a N. N. s strany druhé, to vše čehož jsem v pravdě povědom, věrně a pravě vysvědčím, a pravdy ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro jakau vymyšlenau věc nezatajím. Toho mě dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria matka Boží a všickni svatí. Amen.

Měšťané a jiní obecní lidé v městech mají přísahu k svědomí vykonávati tak jakž od starodávna obyčej a řád se zachovával.

XLI.

Von dem Jurament eines krummen vnd gebrechlichen Menschen.

178. Wan einer, so auß Verhängnuß Gottes krum vnd lahm wäre, einen Aid, vermög der Recht vnd Ordnung dieses Landes, thun vnd leisten sol, vnd die Kleinern-Rechts-Officirer, so bey Auffnehmung der Pflicht sich zu befinden pflegen, nicht anders ermessen könten, als daß solches sich also verhielte vnd ohngefährde ohne eintzigen Betrug vnd arge List vorgewendet, vnd die zu der Aids-leistung gewöhnliche Solennitäten von dem Zeügen nicht volzogen werden könten: So sol der oder die, sitzend oder ligend, den Aid allerdings abgeben, wie es der Gelegenheit vnd Notturfft nach, von denen Kleinern-Rechts-Officirern befunden vnd angeordnet werden möchte.

XLII.

Von Exhibir- vnd heraußgebung der schrifftlichen Vhrkunden.

179. So jemand zu seynem Beweiß etwan schrifftliche Vhrkunden, Majestätbrieff, Verträge, außgeschnittene Zettel, Stat- vnd Rechts-Bücher oder sonst dergleichen Sachen vonnöthen hette, vnd dieselben auff freündliches ersuchen nicht erlangen könte: Sol er bey dem Lands-Haubtman ein Memoriale neben einem Verzeichnuß vnd vmbständlicher Beschreibung der jenigen Brislichen Vhrkunden, insonderheit aber des jenigen Puncts vnd Articls, so darauß zum Beweiß begehrt, eingeben vnd vmb Beschickung an den oder dieselben, so solche Instrument oder schrifftliche Vhrkunden bey sich haben, anhalten, daß sie darvon ein glaubwürdiges Vidimus alsbald, bey Vermeidung einer gewissen Straff, so im Memoriale zu setzen, zu handen des Land-Haubtmans vberschicken sollen; welches ihm dan von mehrerwehntem Lands-Haubtman nicht abgeschlagen werden sol.

180. Wan nun solche Beschickung denen jenigen zukombt, so dergleichen schrifftliche Vhrkunden bey sich behalten, Sollen sie die begerte vnd specificirte Articul auß denenselben außzihen, vnd darvon, wan es Höhers Stands Personen seyn, vnter ihren Insigeln, seynd es aber Bürger oder Leüthe auß denen Stäten, vnter derselben Stat Petschafft ein Vidimus geben, vnd auff ihr Seel vnd Gewissen nehmen, daß die vidimirte Articul also von Wort zu Worth, in dem bey ihnen sich befindendem Instrument oder Vhrkund, lauten. Wäre es aber Sach, daß solche Instrument oder dieselben begehrte vnd angezogene Punct bey ihnen nicht vorhanden, Alßdan sollen sie vnter ihrer Hand vnd Petschafft bezeügen, daß sie solche schrifftliche Vhrkunden, oder was darauß gezogen, nicht haben, auch ihnen davon nichts bewust sey.

XLI.

O přísaze chromého a jiného nemocného člověka.

178. Jestliže by se komu přihodilo z Božího dopuštění, že by chromý byl, a přišlo mu na to, že by měl přísahu činiti vedle tohoto Zřízení Zemského, a to by od auředlníkův menších, kteříž při tom z práva býti mají, shledáno bylo, že ten toho bezelstně učiniti, jakž za právo jest, nemůže: tehdy ten anebo ti má aneb mají, sedě aneb leže, přísahu učiniti, jakž by potřeba na něm neb o nich vidína a od auředlníkův menších nařízeno bylo.

XLII.

O vyzdvihování a vydávání všelijakých zápisův neb veypisův.

179. Potřeboval-li by kdo na průvod jeho nějakých zápisův neb veypisův, majestátův, smluv, řezaných cedulí, kněh a práv městských aneb jiných k těm podobných věcí, a těch by na přátelské pohledávání dosáhnauti nemohl: tehdy může hejtmanu zemskému, poznamenajíc všecky ty a takové listy (obzvláštně ten punkt neb artikul, kteréhož by odtud na průvod potřeboval) memorialu podati a za obeslání toho, jenž by takové listy za sebau jměl, a za složení z nich hodnověrného vidimus, pod pokutau v témž memoriálu doloženau, požádati; čehož jemu od hejtmana nemá odepříno býti.

180. Když tehdy takové obeslání těm aneb tomu, komuž náleží, kterýž takové listy za sebau zadržuje, dodáno bude: tehdy jsau povinni, takové od nich požádané artikule vytáhnauti a odtud hodnověrné vidimus, jsau-li osoby z vyšších stavův, pod jejich pečetmi, pakli měšťané, tehdy pod pečetí městskau vydati, a to k své víře a duši přijíti, že takové vidimirování slovo od slova znějí. Pakli by taková instrumenta za nimi se nenacházely, tehdy mohau se toho s podpisem vlastní ruky pod pečetí jejich osvědčiti, že takových zápisův, ani toho co z nich vytaženo jest, nemají, ani o tom nevědí.

181. Wan aber ein gantz Instrument also vidimirter vberschickt, vnd darinnen nicht alles zu dem vorgewantem Beweiß gehörte oder vonnöthen wäre, So sol zwar daß gantze Instrument denen Actis beygelegt, Jedoch bey Erkäntnuß der Sach, von denen Land-Officirern vnd Land-Rechtsbeysitzern ermessen werden, wie weit dasselbe Instrument zum Beweiß vonnöthen, vnd des Producenten intention probire oder nicht.

182. Da aber auff ergangene Beschickung, der jenige, welcher die schrifftliche Vhrkunden ediren vnd der Parthey zu ihrem Beweiß folgen lassen sol, sich dessen waigerte, So sol wider denselben allerdings verfahren vnd der Proceß gehalten werden, wie hiroben von denen jenigen gesetzt, welche vnter einer gewissen Straff, zu Abgebung ihrer Zeügnuß citirt vnd erfordert, vnd solcher Citation nicht nachkommen, noch das begehrte Zeügnuß abgelegt.

183. Es würd auch so wol bey diesem Fall, wan nämblich schrifftliche Vhrkunden vnd Beweiß von einem begehrt werden, als bey der Zeügenführung der Vnterscheid der jenigen Sachen so Leib vnd Ehr betreffen, von andern Sachen zu halten seyn, also vnd dergestalt, daß wegen obberürter specificirten Sachen Brifliche Vhrkunden vonnöthen, vnd es zum Zeügnuß, ob nämblich dergleichen schrifftliche Vhrkunden vorhanden vnd was derselben Inhalt, gelanget, alßdan daß Zeügnuß, vermittelst des gewöhnlichen Zeügen-Aids, abgeben werden müsse.

XLIII.

Von Aidsleistungen vnd Juramenten.

184. Es würd auch offt an stat andern Beweises, der Aidsschwuhr entweder von dem Richter der Parthey auffgetragen, oder auch von einer Parthey der andern zugeschoben vnd deferirt.

Wan es sich nun zutrüge, daß Kläger eher vnd zuvor er sich vnterstanden den Beweiß zu verführen, dem Beklagten die gantze Klage ins Gewissen vnd auff seynen Aid schieben wolte, vnd sich deßwegen an stat der Beweißführung bey Vbergebung seynes Klaglibels angebe: So sol die Sach zu dem Land-Recht remittiret, vnd dem Beklagten bald in der Beschickung angedeütet werden, daß Kläger Beklagtem wegen des jenigen, so er in seiner auff die außgeschnitene Zettel gegebenen Antwort laugnet, ihm ein Jurament deferire, vnd daß er sich deßwegen bey dem nechsten Land-Recht stellen, vnd auff Klägers ferner anhalten solch Jurament ablegen sol.

181. Když by pak celý takový instrument vidimirovaný odeslán byl, a toho všeho což by v něm psáno bylo, k témuž průvodu by potřebí nebylo, tehdy může takový list celý k týmž aktám přiložen býti; však při uvažování té věci mají auředlníci a saudcové zemští toho šetřiti, jak daleko a v čem takový list k tomu průvodu vedle intentí žádajícího přináleží a se vztahuje.

182. Pakli by kdo na obeslání takových listův aneb vidimus stranám vydati se zbraňoval, tehdy má se k tomu s pokutau, jakž nahoře o nevydání svědomí vyměřeno jest, v témž obeslání doloženau, přistaupiti.

183. A jakož podobným spůsobem při této věci, totiž při žádání na průvod takových veypisův a listův, jako i při vedení svědkův, tu když se cti a hrdla dotýče, rozdíl se zachovati má, tak a na ten spůsob, jestli by komu k těmto specifice oznámeným příčinám, jakých zápisův potřebí bylo, a to se k svědomí vztahovalo, totiž zdali takové zápisy má, aneb jaký jich intent: že takové svědomí též pod závazkem vydati povinnost jest.

XLIII.

O přísahách a závazcích.

184. Trefuje se mnohdykráte, že místo jiného průvodu bývá straně přísaha někdy od saudce nalezena, někdy také straně od druhé podávána.

Když by tehdy se přitrefilo, že by původ prvé, nežli by proti obžalovanému průvod svůj vésti začal, na toho obžalovaného, chce-li to na své svědomí vzíti a toho přísahau (totiž že jemu, z čehož on ho viní, povinen není) dotvrditi, podal, a že on to na místě průvodu přijíti chce, v tom se při složení žaloby ohlásil: tehdy má ta věc k saudu odložena a obžalovanému hned při dodávání půhonu oznámeno býti, že původ obžalovanému to což jest jemu veypovědí na ceduli řezanau odepřel, aby toho přísahau potvrdil, podává, aby se za tau příčinau k saudu dostavil a na žádost původa takovau přísahu vykonal.

185. Da nun alßdan Beklagter sich solch Jurament zu leisten widrigte, oder aber dasselbe Klägern widerumb anhaimb schiebe, und es ihm zu leisten aufftrüge: So sol alßdan auff vorgehende schleünige Erwegung der Vmbstände, insonderheit der Personen Condition vnd Beschaffenheit, wie auch ob die Sach also zweifelhafftig, daß sie anders nicht gnugsamb erwisen werden könte, durch einen Mund- oder Schrifftlichen Außsatz, das Jurament oder Aidsleistung der gestalt zugelassen werden, daß zuforderst ein Special Juramentum calumniæ oder Aid des Gefährdes von Klägern, daß er nämblich Beklagten auff seyn Gewissen, gefährlichen nicht beschuldige, solches auch nit das Gegentheil allein damit abzuschrecken, sondern zu Recht-messiger Erhaltung seines befugten Rechtens, mit guttem Gewissen thue, gelaistet werde. Wolte nun hirauff der, welchem der Aid angeboten worden, nicht schwören, Mag die Erkäntnuß für den geschehen, der den Aid angeboten. Da aber der jenige, welcher selbst seynem Gegentheil den Aid angeboten, doch von demselben ihm hinwider dargeboten oder haimbgeschoben worden, alßdan nicht schwären wolte: Sol wider ihn erkent werden. Vnd sol solche Aidsleistung in der Kirchen bey dem Land - Hauß, noch bey selbigem wehrenden Land-Recht geschehen, auch vber solchem Jurament gehalten, vnd daß jenige Theil, so den Aid gelaistet, mit fernern Processen nicht beschwärt werden.

186. Wan auch sonst das Land-Recht auß denen Actis befünde, daß die Partheyen ohne ein Jurament nicht wol entschieden werden könten, oder die Sach für sich selbst ein Jurament erforderte: So sol offtbesagtes Land-Recht, ohne alle Weitleüfftigkeit, solch Jurament durch Münd- oder Schrifftlichen Bescheid der Parthey aufferlegen, vnd bald bey demselben Land-Recht in gemelter Kirchen vortgehen lassen.

187. Wan Kläger den Aid abgelegt vnd das Jurament gethan, vnd hirauff Beklagter ihm nicht Recht werden, vnd daß jenige, warumb Kläger geschworen, nicht volziehen, Er Beklagter auch einen Aid leisten, vnd auff geleisteten Aid ferner Klägern nichts zu geben oder zu thun schuldig sein wolte, Weil dardurch nothwendig zu dem Mainaid Vhrsach gegeben würde: So setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß solches hinfüro gäntzlich abgeschafft, vnd wan der Aid geschworen, stracks, Inhalts der Acten, was Recht ist, darauff erkant vnd es nachmals bey demselben gelassen werden sol. Jedoch werden Vnsere

185. Pokudž by tehdy obžalovaný takové přísahy vykonati se zbraňoval, anebo té přísahy zase na původa podával: tehdy má daleji po dobrém a bedlivém všech věcí při tom uvážení, obzvláštně po vyšetření osoby, způsobu a povolání, též byla-li by ta věc ve veliké pochybnosti, že by jináče dostatečně vyšetřena a vyhlídána býti nemohla, austně aneb skrze spis, k takové přísaze na ten způsob dopuštěno býti, aby nejprvé obžalovaný juramentum calumniæ, totiž že obžalovanému za tau příčinau všetečně a nebezpečně v svědomí jeho nesahá a toho nečiní pro to, aby tím obžalovaného odstrašil, ale že toho s dobrým svědomím, pro samé toliko právo a spravedlnosti jeho vyhledání žádá a vyhledává, vykonal. Nechtěl-li by tehdy po vykonání té přísahy ten, komuž přísaha k očištění neb k dotvrzení podávána byla, přísahati, tomu, kterýž té přísahy na něho podával, přísudek se stane. Pakli by ten, kterýž sám na přísahu jiného se nutkal, potom když by ta zase od jiného na jeho osobu podávána byla, to učiniti nechtěl: tehdy má proti tomu, jenž přísahy podával, přísudek se státi. A mají takové přísahy v kostele při saudnici hned dokudž by týž saud trval, vykonávány a nad nimi ochranná ruka držána, a ten, jenž by takovau přísahu vykonal, nemá víceji žádným processem práva obtěžován býti.

186. Bylo-li by to též z saudu zemského v aktách vyšetřeno, že by strany bez přísahy rozeznány býti nemohly, a ta věc též sama v sobě přísahy potřebovala: tehdy má již jmenovaný saud zemský beze všech odkladů takovau přísahu stranám austně nebo skrze spis uložiti, a hned před vzdáním saudu v již jmenovaném kostele vykonati dáti.

187. Po vykonané přísaze původa a když by obžalovaný jemu za pravé dáti a toho, oč on přísahu vykonal, odvésti nechtěl, nýbrž podobným způsobem přísahu vykonati a tudy se z toho, což by žalobníku povinen byl, osvoboditi chtěl: poněvadž by tudy bezpotřebně k nedověře příčina se dávala, tehdy o tom milostivě nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby to skutečně a dokonale zastavováno a hned, jakž se přísaha vykoná, vedle znění jedné každé rozepře to, co za pravé se uzná a o tom vypovědíno, odvedeno a při tom zůstaveno bylo. Však mají saudcové naši

Land-Rechts-Beysitzere fleissig acht geben, wem vnd in was für Sachen sie dergleichen Aidsleistung zuerkennen.

188. Vnd ob wol bey Leistung solcher Juramenten vil absonderliche Ceremonien gebreüchlich; Weil aber dieselbe zu dem Aidesschwur nicht gehören: So sol die Aidsleistung, wan auff vorgehende eiffrige Warnung, was der Mainaid auff sich, wegen der Sach darumb es zu thun, das Jurament Gott, der Gebenedeyten Mutter Gottes vnd Allen Heiligen geschworen vnd volzogen würd, für kräfftig, die andern Ceremonien aber für vnnötig geacht werden.

XLIV.

Vom Erstandenem Recht.

189. Nachdem bißhero von dem Proceß gehandelt, Derselbe aber entweder durch ein Erstandenes Recht, so auff den Vngehorsamb oder in contumaciam ergehet, oder sonst durch ein End-Vrtheil (welches auff Erkäntnuß der Sach erfolget) geendet würd, So folget numehr vom Erstandenem Recht.

190. Vnd zwar, weil Wir insonderheit gnedigist darauff bedacht, wie die Proceß vnd Rechtsthaidigungen in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern nicht verlängert, Solchen aber vor diesem durch das Erstandene Recht remedirt werden wollen: So setzen, ordnen vnd wollen Wir, zum fall der Beklagte auff eingebrachte Klag, in dem obigen schrifftlichen Proceß vnd ihme angedeuten Termino seine schrifftliche Antwort nicht einbrechte, auff anhalten des Gegentheils, solches von denen Kleinern-Rechts-Officirern durch einen Bericht, neben Vberschickung des von dem Kläger eingebrachten Klaglibels, an daß Land-Recht gebracht werde. Welches dan auff deß Klägers begehren, da Beklagter bey dem nechsten Land-Recht nicht gnungsambe Vhrsachen vorbrechte, ein Erstandenes Recht wider ihn ergehen lassen; Sonst aber vnd da er seyne Ehehafften außführte, ihn seyne Schrifft ferner einzubringen anhalten, auch da die Ehehafften nicht allerdings erheblich, in die Gerichtskosten condemniren sol.

191. Wie nun die Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere zuforderst erwegen sollen, ob die eingebrachte Ehehafften, auff maß vnd weise, wie hirvnten davon gemeldet würd, erheblich; Also wan der Beklagte, solche seyne Ehehafften nicht alsobald vnd noch bey wehrendem Land-Recht darthun könte, vnd solches vermeldete, vnd sich auff einem Aid beruffete: Sol er mit dem Aid zugelassen werden.

zemští to na dobrém pozoru míti, komu v kterých věcech by takové přísahy nalezány býti měly.

188. A ačkoliv předešle při vykonání takové přísahy mnoho obzvláštních ceremonií zachovávati obyčej býval: pročež když nyní po předjití dostatečného napomenutí o vystříhání se křivopřísežnosti, přísahu ku Pánu Bohu, k blahoslavené Panně Marii matce Boží a všem svatým vykonána bude, má za dostatečnau držána a ty jinší ceremonije za zbytečné uznány býti.

XLIV.

O staném právu.

189. Jakož až posavad o processu práva, kteréž buď skrze ustání jiného při právě, jenž na neposlušného se pauští, anebo skrze veypověd právní (o tauž věc, jenž činiti bylo) svůj konec béře, oznámeno: již nyní následovati bude o staném právu.

190. A poněvadž tehdy to obzvláštně v paměti jmíti ráčíme, aby v tomto Našem dědičném margkrabství moravském pořád práva co nejkratčeji veden a doveden býti mohl, ku kterémuž též skrze stané právo dobrý prostředek obrán býti může: protož ráčíme o tom milostivě nařizovati, aby jestliže by obžalovaný na žalobu proti němu v předjmenovaném processu v spisu složenau, na den jemu uložený, své sepsané odpovědi nepoložil, straně odporné to od menších auředlníkův zemských skrze zprávu s odesláním též od původa dodané žaloby na saud zemský vzněšeno, a potom kdyby obeslaný dostatečných a právních příčin nestání svého ku právu nepředložil, proti němu stané právo dáno bylo; jináče jestli by podstatné příčiny nestání svého prokázal, k složení jeho spisu napomenauti, anebo kdyby příčiny dostatečné nebyly, škody a autraty ku právu vzešlé na něm přisauditi.

191. Což nejvyšší auředlníci a saudcové zemští prvé dobře uvážiti mají, zdali ty předložené příčiny na spůsob dole položený dosti podstatné a dostatečné jsau; a kdyby obžalovaný nemoha hned takových příčin při témž saudu provésti, na přísahu se odvolával, má k takové přísaze připuštěn býti.

192. Wan auch daß Erstandene Recht albereit ergangen, vnd das condemnirte Theil bey nechstfolgendem Land-Recht vmb Restitution anhielte, vnd so wol seine impedimenta vnd Ehehafften, als auch die ihm zugefügte læsion Schrifftlichen, mit Anzieh- vnd Specificirung seynes Beweises denen Land-Officirern vnd Land-Rechts-Beysitzern vbergebe: Sollen dieselben solche Schrifft dem Gegentheil durch eine geschworne person des Kleinern Rechts zuschicken, neben Befelch, bey anfang der ersten zusammenkunft der Kleinern-Rechts-Officirer zu Olmütz oder Brün zu antworten vnd dieselbe neben darlegung des Gegenbeweises (so eintziger vorhanden) in derselben zeit einzubringen; vnd nach verlauff derselben frist, sol der beweiß von obgemelten Kleinern-Rechts-Officirern in beyseyn beyder Partheyen publicirt, vnd ihnen entweder fürgelesen, oder auch, auff begehren, Copeyen vnd Abschrifften gefolget werden. Vnd da etwan ein oder das ander Theil wider der Zeügen-Person, oder derselben Außsag etwas vorzubringen, Möchten sie dasselbe alsobald Mündlichen bey denen Kleinern-Rechts-Officirern thun, vnd es protocolliren, Registriren, zu denen Actis legen, oder aber zu end der obgemelten Kleinern-Rechts-Officirer-zusammenkunfft, ihre Notturfft Mündlichen vorbringen, vnd obberürter massen protocolliren vnd Registriren lassen; Da nachmals alle dieselben Schrifften inrotulirt vnd zu dem nechsten Land-Recht zum Außspruch (ob nämblich das Erstandene Recht, vnd die darauff ergangene Execution auffgehaben, vnd Beklagter den Proceß widerumb zu reassumiren zugelassen werden sol oder nicht) sol vberschickt werden.

193. Was aber die jenigen anlangt, so zu der Zeit als die Citation ihnen insinuirt werden sollen, ausser Landes vnd also weit von Hause gewesen, daß sie so bald nicht zu erlangen: Mit denen sol es, wie hieroben von Vberreichung der Citation oder Beschickung gemeldet, gehalten werden; Jedoch sol solches, wie obberürt, allein von denen so weit ausser Vnsers Erb-Markhgravthumbs, vnd nicht anders, verstanden werden.

194. Gesetzt aber, daß nachdem die Exceptionschrifft eingebracht, vnd Kläger in seinem bestimbten Termino, mit seyner Replica, oder nach der Replica Beklagter mit seyner Duplica nicht einkämen: Sol dieselbe Schrifft verlohren vnd der Parthey ferner damit einzukommen nicht vergönt werden.

195. Vnd demnach alhie der Ehehafften gedacht, Als würd dardurch anders nichts verstanden, als Rechtmessige Verhindernuß vnd Vrsachen. Vnd ob wol vor diesem, als Kläger vnd Beklagter in der Person bey Außruffung der Ladung stehen müssen, auff die

192. Když by pak stané právo vyšlo a strana, jenž v té při padla, při budaucím saudu nejvyšším auředlníkům a saudcům zemským předložíc v spisu dostatečné příčiny nestání svého, i s průvodem na to se vztahujícím, zase by o nové ročení stála: tehdy budau povinni takové spisy straně odporní skrze jednu přísežnau osobu z auředlníkův menších odeslati a při tom poručiti, aby při prvním sjití menších auředlníkův zemských buď v Olomauci nebo v Brně, na ně odpověď dáti a takovau odpověď se příležícím průvodem (jest-li jakey před rukama) v tom čase ku právu dodati a složiti; potom pak po vyjití toho času má průvod v přítomnosti obojí strany publikován a jim buď přečtěn anebo k žádosti jejich skrze veypis vydán býti. A jestli by pak která strana proti svědkům anebo svědomí jejich co přednášeti jměla, může to ihned austně před auředlníky práva menšího učiniti, a to vše zapsati, poznamenati, k aktám přiložiti, anebo potom při konci téhož sjití menších auředlníkův svau potřebu austně přednésti a jí jakž nahoře položeno, vepsati a do register vložiti dáti. Když by tehdy všickni takoví spisové složeni byli, mají nejprvé k příštímu saudu k veypovědi (totiž kde jmenovitě to stané právo a po něm následující dopomožení vyzdviženo a obžalovaný zase znovu k pořádu práva připuštěn by byl, nebo ne) odesláni býti.

193. Co se pak těch, kteříž při dodávání jim půhonu, jsauc ven z země, v domě postiženi nebyli, anebo pro dalekost cesty k stání dostaviti se nemohli, doteyče: s těmi má tak jakž nahoře při půhoních a obesláních doloženo, postupováno býti; však to se toliko o těch, jenž by daleko ven z tohoto Našeho margkrabství moravského byli, a ne jináče, rozuměti má.

194. Pakli by exceptí složena a podána byla a původ při složeném termínu repliky by nesložil aneb obžalovaný na repliku zase dupliky: tehdy má takový spis zdvižen a straně již více skládati, zahájeno býti.

195. A poněvadž tuto o všelijakých jednoho každého vlastních a důležitých potřebách a případnostech připomenuto jest a skrze ně nic jinšího se nerozumí než jen toliko samé obmeškání a příčiny, kteréž se kolikrát v nestání ku právu přihazují,

jenigen Verhinderungen, dardurch einer von solcher Persönlichen Erscheinung abgehalten, gegangen worden; Weil aber anjetzo einem jeden frey stehet, durch einen Procuratorem (ausser der Peinlichen Sachen) zu erscheinen, Auch sonst seyne Notturfft schrifftlich zu befördern, vnd durch den Procuratorem eingeben zu lassen; So würd insonderheit darauff zu sehen seyn, ob die vorgewante Vhrsachen vnd Verhindernuß also beschaffen, daß dardurch das säumige Theil an Verfertig- vnd Einbringung seyner Schrifft, oder Producirung seynes Beweises verhindert worden. Welches alles, weil es auff vilerley Vmbständen beruhet, vnd also in keine gewisse Regel gesetzt werden kan, sollen Vnsere Land-Rechts-Beysitzere obberürte Vmbstände, so zu Bescheinigung deß begangenen saumsals angezogen, ihrem Gewissen nach, wol erwegen: Vnd da sie dieselben vnerheblich vnd allein zu Verlengerung deß Processes vnd Vmbtreibung deß Gegentheils angesehen zu seyn, befünden, die Parthey nicht allein damit abweisen, sondern auch nach Gelegenheit, wie obverstanden, mit Straff gegen derselben verfahren.

196. Wan aber das Gegenspil vnd so vil auß denen eingewanten Verhindernussen vnd Ehehafften Vhrsachen erschiene, daß solche Verhindernuß erheblich vnd gnungsamb wären, daß das Erstandene Recht eingestelt oder widerumb auffgehaben werde: So sol solches alles nach Beschaffenheit jetztgedachter Fälle, auff maß vnd weise, wie es hieroben in dieser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung gesetzt, in acht genommen werden.

197. In alle wege aber sol bey Vnserem Recht fleissig erwogen vnd genaw observirt werden, ob etwan der Saumsal oder Verzügerung, zu eludir- vnd Zurucksetzung dieser Vnserer wolberathschlagten vnd dem gemainem gleich durchgehendem wesen zum besten, gantz gnedigist vnd Vätterlich gemainten Landes-Ordnung angesehen. Da dan vber dieses, daß solcher Mutwil in allen angeregten Fällen in denen Gerichten ohnfelbar gestrafft, vnd hierinnen auß Gunst vnd Freündschafft niemanden etwas nachgesehen werden sol, Wir Vns auch in diesem Falle Vnsere absonderliche Straff vnd ernstliches Einsehen außtrücklich zuvorbehalten.

198. Vnd nachdem diese Ordnung also begriffen, daß ein jeder, welcher eine gutte Sache hat vnd mit dem Beweiß derselben gefast, ihm leicht entweder selbst oder sonst durch einen andern seyne Notturfft stellen lassen können, Insonderheit weil Wir kein vnnöthig

a ačkoliv předešle, když při vyhlašování půhonův, původ i obžalovaný sami osobně státi musili, takových příčin, skrze kteréž strana sama osobně státi nemohla, se šetřilo: však poněvadž nyní jednomu každému (mimo k hrdlu se vztahující rozepří) toho povoleno jest, aby skrze prokuratora státi a svau potřebu v spisu přednésti mohl, tehdy má toho obzvláštně šetříno býti, zdali ty pro nestání ku právu předložené příčiny dostatečné jsau, že strana skrze ně k připravení a složení jejich spisův aneb vedení průvodův obmeškána býti mohla. Kteréžto příčiny, poněvadž v mnohých případnostech obsaženy jsau a se přitrefují, tak že tuto v žádný jistý pořádek aneb spůsob uvedeny býti nemohau, tehdy budau povinni Naši saudcové zemští, na takové případnosti, kteréž se k zameškání a k nestání ku právu vztahují, vedle dobrého svědomí bedlivý pozor dáti a je uvážiti; a jestli by ty žádné podstaty neměly a toliko k prodlaužení pořádu práva a k daremnímu teyrání a obtěžování odporní strany se vztahovaly, netoliko je zahájeti, ale ji, tu stranu, vedle náležitosti, jakž nahoře doloženo jest, ztrestati dáti.

196. Pakli by na druhau stranu z těch předložených příčin a případností to se vynašlo, že by takové příčiny nestání ku právu podstatné byly a skrze ně právo stané zastaveno a zase vyzdviženo bylo: tehdy má to vše vedle již oznámených případností a spůsobů, jak v tomto Našem Obnoveném Zřízení Zemském nahoře ustanoveno jest, na pozoru jmíno býti.

197. A jakož ve všech příčinách při saudech Našich to bedlivě uvažováno a příkře toho šetřeno býti má, zdali by takové nestání ku právu a prodlaužilost naproti tomu Našemu bedlivě uváženému a k jednostejnému průchodu obecního dobrého milostivě a otcovsky míněnému a vydanému Zřízení Zemskému se dálo a vztahovalo; kterážto svývolnost, ačkoliv bez toho ve všech příčinách při právě bez ušetření o tom přízně a přátelství náležitě ztrestána býti má: však My sobě v takových příčinách obzvláštní pokuty k přísnému ztrestání v moci pozůstavovati ráčíme.

198. A poněvadž toto Zřízení Naše v tom toliko samém, aby jeden každý majíce při svau spravedlivau a mohauce ji dostatečně provésti, tím snázeji, buď sám sobě aneb skrze jiného, svau potřebu zpraviti a zříditi mohl, obsaženo jest a obzvláštně

Juristen-disputat zuzulassen gemeint, sondern allein die merita causæ schleünig vortgestelt wissen wollen, die Difficultäten deß Processes auch auffgehaben, vnd ja keiner sich leicht in eine Rechtsthaidigung geben würd, der nicht zuvor wisse, ob er seine prætension beweisen könte oder nicht, vnd was also auffs kürtziste allein auff die prætension vnd derselben Beweiß gerichtet, am meisten Danck verdienen, die Weitleüfftigkeit aber, wie obgehört, sträflichen, zu dem es denen jenigen; so sich selbst in die Rechte lernen schicken oder andern dißfals einrathen, nicht weniger Löb- vnd Rümlichen seyn sol, als denen, welche bey denen Mündlichen Processen vor diesem gar auß der Land-Rechts-Beysitzer-Bäncken aufffstehen, vnd auff Begehren der Partheyen Rath geben müssen. Wir auch endlichen wollen, daß alle die so sich zuvor bey denen Gerichten mit procurir- vnd advociren gebrauchen lassen, oder also beschaffen sein, daß sie sich ins künfftig brauchen lassen möchten, einem jeden so es von ihnen begehrt, vmb die hiroben gesetzte Solaria, in ihrer Muttersprach, nach dieser Vnserer Ordnung zu advociren vnd zu procuriren verbunden sein sollen, mit dieser außtrücklichen Bedrohung, daß, auff welchen es erwisen würde, daß er sich dessen verwiderte, derselbe die Zeit seines Lebens weder in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern noch andern Vnsern Königreichen vnd Ländern weder zum procurir- noch advociren gelassen werden sol. Diesem nach vnd weil sich ihrer vil fünden möchten, so sich der Advocaten halber entschuldigen, vnd die Sach dardurch zu verlängern gelüsten liessen, Als sol diese Entschuldigung, da nicht andere mehr vnd wichtigere impedimenta darzu kommen, keines wegs zugelassen oder gestattet werden.

XLV.

Von Vrtheiln vnd Rechts-Sprüchen, so auff Erkäntnuß der Sachen gesprochen werden.

199. Vnd demnach numehr von Vrtheiln vnd Rechtssprüchen zu handlen, so auff Erkäntnuß ergehen, darzu aber vorgehende fleissige Relation der Gerichts-Acten vonnöthen; So sollen, weil anjetzo schrifftlichen verfahren würd, nach Verkündigung aller Ladungen die Schrifften von Wort zu Wort in der Sprach, wie dieselben einbracht, in dem Land-Recht (gestalt auch in andern ansehnlichen Tribunalien gebreüchlich) von dem Obristen Land-Schreiber oder dessen Substituten

když My tuto žádných juridických auskoků a daremných hádek míniti, ale toliko samau k té věci přináležitau potřebu věděti chtíti ráčíme, a takové všecky nesnáze v rozepřích od práva vyzdviženy jsau, skrze něž žádný tak snadně v nějaký spor se nevydá, leč by prvé to dostatečně u sebe usaudil, že svau praetensí prokázati moci bude, aneb ne: pročež což tak nejkratčeji v průvodech k samé toliko věci se vztahujících předneseno bude, to poděkování dosáhne; obšírnost pak proti tomu, jakž nahoře pověděno, ztrestána, a k tomu těm, kteříž sami pořádu práva vésti se učí anebo jiným k tomu radí, k lepší pochvale a užitku nežli těm, ku kterýchž žádosti předešle při austních processích saudcové zemští z lavic vyvstati a k jejich přem raditi museli, slaužiti bude. A naposledy i tomu chtíti ráčíme, aby všickni ti, kteříž se předešle při saudech v prokuratorství potřebovati dávali aneb k tomu nyní spůsobní jsau, aneb že by se v tom budaucně užíti dáti mohli, jednomu každému kdož by toho od nich vyhledával, proti nahoře položené záplatě v jejich přirozené řeči, vedle tohoto Našeho Zřízení posluhovati a prokurírovati povinni byli; s tímto při tom patrným doložením, že jestli by to na kterého shledáno bylo, že by se tomu na odpor postavoval, ten a takový žádný po všecken čas života jeho, netoliko zde v margkrabství Našem moravském, ale v jiných Našich královstvích a zemích k prokurírování a k sollicitírování připuštěn býti nemá. Za tím pak, poněvadž by se mnoho takových najíti mohlo, kteříž vymlauvajíce se svými sollicitatory neb advokáty, tudy svau věc prodlužovali: tehdy nebude-li při tom podstatnějších příčin o zameškání té případnosti ukázáno, nemá tejto veymluvě žádného místa se dávati.

XLV.

O ortelích, nálezích, veypovědech a rozsudcích.

199. Poněvadž tehdy již o ortelích a veypovědech, kteréž po rozsudku následují a ku kterým bedlivě relatí o aktách potřebí jest, činiti bude, tehdy mají ty a takové, poněvadž nimi vše v spisech podáváno býti má, po vyhlášení všech půhonův, slovo od slova v té řeči, jakž podány byly, v saudu zemském (tak jakž i jinde při všech saudech toho obyčej jest) od nejvyššího písaře zemského, anebo jeho místo držícího, v německé neb české řeči,

in Teütsch vnd Böhmischer sprach wie sie einkommen abgelesen werden, vnd was einer oder der andern Parthey prætensiones sein, vnd was ein jeder vor sich zu erkennen begehre, auch die fundamenta, darauff ein jede Parthey solche seine prætension vnd Rechtliches suchen vnd begehren gründet, von etzlichen oder allen Obristen Land-Officirern vnd Land-Rechts-Beysitzern auffgeschriben, von allen aber fleissig auffgemerckt werden, auff daß ein jeglicher nachmals der Sachen nachdencken vnd in Föllung des Vrtheils seyn Gewissen desto besser verwahren könne.

200. Vnd damit sich kein Thail zu beschwären, als ob man seine fundamenta nicht in acht genommen, oder daß beym verlesen etwas vberhört worden; So sollen die Partheyen in ihren eingegebenen Schrifften die obangeregte Haubt-Puncten, warauff sie insonderheit ihre prætensiones gründen, vnd dardurch sie in der Sache obzusiegen vermainen, mit einem NB. oder sonst scheinbarem Zaichen, so weit dasselbe Haubtfundament gehet, notiren, dergleichen auch in denen geführten Zeügnussen vnd Instrumenten thun, damit nachmals, wan man solche Schrifft oder Beweißthumb ablißet, dasselbe etwas langsamer gelesen, vnd zu fleissiger Auffmerck- vnd attendirung erinnert werden möge.

201. Es sollen auch die Procuratores, oder die Principalen selbst, da sie keine Procuratores bestellet, alßbald die Acta zu dem Land-Recht vberschickt, sich bey einem jeden Land-Recht angeben, vnd auff daß Vrtheil warten, damit wan es zu der Publication kombt, sie zur Stelle sein vnd ihnen das Vrtheil anzuhören, angezeigt werden könne. Im widrigen Fall, vnd da sie sich selbst verabsaumeten, würde die Publication einen Weg wie den andern vortgehen. Es sollen aber in Criminal- vnd Peinlichen Sachen die Beklagte Partheyen sich selbst zu anhörung deß Vrtheils stellen, weil solches durch keinen Procuratorem verrichtet werden kan.

202. Es sollen auch die Proceß, so zu dem Land-Recht geschickt werden, der Ordnung nach, wie die Ladungen einkommen, nach einander fürgenommen, referirt vnd expedirt werden; Es wäre dan etwan in einer Sach eine Interlocutoria zu sprechen, ohne welche der Proceß ferner nicht volführt werden könte, oder aber es begehrte Vnser Königlicher Procurator, daß Fiscalische Sachen vorgenommen würden; Alßdan sol nicht auff die Zeit, wie die Acten einkommen, sondern auff die Förderung jetztgedachter Fiscalischen Sachen gegangen werden.

čteny a jak jedné neb druhé strany praetensí jest, též v čem jedna každá strana rozeznána býti žádá, jakž i všecken grunt té věci, jenž strana na něm svau praetensi zakládá, od některých aneb ode všech nejvyšších auředlníkův a saudcův zemských zapisován a potom od všech bedlivě zaznamenán býti, tak aby jeden každý dále tu věc zpamatovati a při vynešení ortele tím lépeji svědomí své opatřiti mohl.

200. A aby žádná strana v tom nač naříkati neměla, jakoby grunt a základ její spravedlnosti na pozoru nebyl, anebo že při čtení toho něco přeslechnuto bylo, tehdy může jedna každá strana při dodávání takových spisův všelijaké takové artikule, na kterýchž obzvláštně svau spravedlnost zakládá a v těch tu při obdržeti se domnívá, tímto aneb jiným znamením NB., jak daleko ten grunt a základ se táhne, jako i v jiných svědomích a instrumentech vyznamenati, tak aby když se takoví spisové aneb průvodové čtau, takový NB. drobet dlaužeji čteno, a tudy k bedlivějšímu té věci poslauchání jako připomenuto bylo.

201. Mají též všickni prokuratoři, aneb jestli že jsau žádných prokuratorův k tomu nezřídili, sami principálové, hned jakž by taková akta k saudu zemskému odeslána byla, při jednom každém saudu se ohlašovati a na veypověd očekávati, tak aby když by na publikování veypovědi přišlo, před rukama byli a k slyšení té veypovědi povoláni býti mohli; naproti tomu, jestli by to sami obmeškali, veypověd předce bez přítomnosti jejich publikována bude. Však kde se věcí kriminálních a autrpných doteyče, tu strana obžalovaná sama osobně k orteli stůj, poněvadž to skrze žádného prokuratora spraveno býti nemůže.

202. A mají též takoví processové, kteříž k saudům zemským se odsílají, vedle pořádku tak jakž jeden každý půhon složen a dodán byl, jedni po druhých přednášeni a vyřizováni býti; leč by v některé při interlocutoria se zběhla, bez kteréžto vyslyšení ten pořád práva by se zavříti nemohl, anebo že by Náš prokurator toho požádal, aby Naše vlastní k fisku přináležející věci předsevzaty byly; v tom tehdy nemá času, jak akcí zašly, šetřeno, nýbrž vedle přednešení na Naše fiskální věci zasednuto býti.

203. Inmassen Wir dan gnedigist wollen, daß man eine Sach obgesetzter massen ordentlicher weise referirt worden; Das Vrtheil noch bey demselben Land-Recht gesprochen vnd nicht von einem Land-Recht zu dem andern verschoben werde. Was aber die Solennitet, welche bißhero bey denen vrtheiln oder Nález gehalten worden, anlanget, als nämlich das solchen allezeit zwey Personen eine aus dem Herren- vnd eine aus dem Ritter-Stand Dictirt oder herfürgebracht, vnd was mehr darbey geredet vnd geschehen; lassen Wir es alles bey dem alten brauch gnädigist verbleiben.

204. Wie nun im Versprechen auff diese Vnsere Vernewerte Landes-Ordnung zu gehen, vnd so etwas darauß allegirt, von dem Land-Schreiber fleissig zu notiren vnd von denen Land-Rechts-Beysitzern nachzuschlagen ist; Also vnd ob wol vor diesem auff die Nález (wie sie genant worden) oder præjudicata gesehen vnd fast die Vrtheil darauff gerichtet worden: Jedoch weil solches sehr gefährlich, vnd dardurch grosse Vngerechtigkeiten begangen werden können, Auch dergleichen præjudicata öffters einander selbst zuwider, zu dem Ihrer sehr wenigen bekant seyn: Als haben Wir gnedigist anbefohlen, daß Vnsere Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere, wie auch andere, so derselben præjudicaten oder Nález am besten erfahren, die zweifelhafftigen Fälle, so bißhero mehrern theils durch die Nález haben entschieden werden müssen, vnd so in dieser Vnserer Landes-Ordnung sich nicht befinden, zusammen tragen, dieselben in Ordnung bringen, vnd nachmals neben ihrem Gutachten bey einem jedem Fall oder zweifelhafftigen Rechtsfrag, Vns solches zu Vnser Decision (welche darauff vnfehlbar erfolgen würd) zu handen Vnserer Königlichen Böhmischen Hof-Cantzley einantworten sollen.

205. Vnd demnach die Vrtheil vnd Rechtssprüch dem Klaglibell gleichförmig seyn sollen; Die vorigen Ladungen aber zugleich auff die Haubtsach, Schäden vnd Nutzungen nicht haben können gestelt, sondern man sie also gestelt, auffgehaben worden, Dardurch aber leicht zu Weitleüfftigkeiten vnd Multiplicirung der Proceß, Vhrsach gegeben werden können: Alß wollen Wir, daß hinfüro nicht weniger in der Klag als in denen darauff folgenden Vrtheiln, auch der Nutzung, Schäden vnd Vnkosten, wan es vonnöthen, von denen Land-Rechts-Beysitzern gedacht, vnd hernach vor denen Kleinern-Rechts-Officirern (die von Einem Hundert, Drithalb ßß. wegen ihrer

203. A jakož tomu milostivě chtíti ráčíme, aby když by takové nahoře psané věci pořádně přednešeny byly, i hned při témž saudu na ně veypověd vynešena byla a s tím od jednoho saudu k druhému se neodkládalo: však co se slavností těch, kteréž se až posavad při publikování nálezův zachovávaly, doteyče, totiž že takovy vždycky ode dvauch osob z pánův a jedné z rytířstva diktírovány a přednešeny bývaly, toho až posavad při témž starobylém pořádku milostivě pozůstavovati ráčíme.

204. A jakož při uvažování jedné každé věci má se na toto Zřízení Naše Zemské obzvláštní pozor dáti a jestli že co z něho se cituje neb předkládá, od písaře zemského bedlivě podtrhnauti, od saudcův pak na to pozor dáti a nejináče než jako předešle nálezův aneb příkladův přisauzených se šetřilo a téměř vedle nich ortelováno a přisuzováno bývalo, postupovati; však poněvadž to velice nebezpečné a z toho mnohdykráte veliká nerovnost a křivda přitrefiti by se mohla, an mnohdykráte takoví příkladové neb nálezy samy proti sobě bývaly a málo těch, jenž by jich dobře povědomi byli, se nachází: pročež ráčili jsme o tom milostivě poručiti, aby Naši nejvyšší auředlníci a saudcové zemští a jiní, kteří takových nálezův dobře povědomi jsau, takové pochybnosti, kteréž až posavad nejvíce skrze nálezy rozhodovány býti musely, pospolu snesli, v jistý řád uvedli a potom takové všecky s dobrým zdáním jejich na jednu každau věc obzvláštně, když by tak při tom pochybovali, Nám k Naší místné veypovědi (kteráž neprodleně na to vyjíti má) na kancellář Naší českau dvořskau odeslali.

205. A poněvadž takoví ortelové a přísudkové ve všem s žalobau se toliko srovnávati a na ní se vztahovati mají, předešle pak takoví půhonové, kteříž společně na hlavní věc a při tom též hned na škody a užitky se vztahovali, zdviháni bývali a skrze to snadně k dalším průtahům a k rozšiřování příčina se podávati mohla: i ráčíme tomu milostivě chtíti, aby budaucně netoliko v žalobě, ale v následujících veypovědech podobně o užitky, škody a náklady (pokudž by toho potřebí bylo) od saudcův zemských zmínka se dála, a potom takové škody, užitky a náklady toliko před auředlníky práva menšího,

mühe haben sollen) nichts anders als bloß vnd allein die liquidation vorangeregter Schäden, Nutzung vnd Vnkosten gehandelt vnd daß jenige, was erkent würd, von dem Condemnirten theil abgeführt werde.

206. Wan auch, wie obgedacht, sich mercklich befünde, daß sich ein Thail zu dem andern ohne aintzige Rechtmessige Vhrsach mutwilliger weise genöthigt, vnd also temere litigirt hette, So sol dasselbe Theil nicht allein in die Schäden vnd Vnkosten verurteilt, sondern auch wilkürlich entweder an Geld, oder nach Gelegenheit, insonderheit aber, wan es Criminal- oder andere hochwichtige Sachen wären, oder auch die Parthey wegen Armut die Geldstraff nicht erlegen könte, mit Gefängnuß oder sonsten extra ordinarie gestrafft werden. Es sollen aber alle Geldstraffen, so wegen der Proceß in dieser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung gesetzt, ausser der Schäden vnd Vnkosten, welche denen Partheyen zuerkant werden, Vnserm Königlichem Fisco (jedoch selbige nirgends anderswohin als allein zu besserer Erhaltung des Justitzwesens in Vnserm Erb-Markhgravthum Mährern zuwenden) haimfallen.

Weil aber auch offt Sachen vorgefallen, darin allein Mündliche Beschaide gegeben, So sollen solche Beschaide nicht gäntzlichen auffgehaben seyn, sondern nach Gelegenheit der Sachen, welche zu dem ordentlichem schrifftlichem Proceß nicht gehören, vnd nur Mündlich vorkommen möchten, dieselben wie vor diesem bey dem Land-Recht stat haben. Inmassen dan auch die Supplicationes, so von Wittiben vnd andern eingegeben, ohne eintzige Weitleüfftigkeit expedirt worden, bey welchen es dan auch nochmals verbleiben sol. Sonst werden die Wittiben vnd Waisen so wol als andere nach dem obgeschribenem ordentlichem Proceß sich richten.

207. Vnd demnach bißhero von dem jenigen, so zu dem Schrifftlichem Proceß gehört vnd darbey vorzulauffen pflegt, gehandelt: So wollen Wir daß demselben nicht allein die Land-Stände dieses Erb-Markhgravthumbs, sondern auch Vnser Königlicher Procurator, wan er Vnserm Königlichen Fisco zum besten die Inwohner laden, oder von ihnen an stat Vnser, in sachen da jemand vermeinet daß ihme vnrecht geschehe (dieweil Vns in billichen sachen der Justic nach zu leben nicht zu entgegen), geladen würd, ebenermassen in allen nachkomme vnd sich obgemeltem schrifftlichem Proceß bequeme.

kterýmž z jednoho každého sta $2^1/_2$ kop gr. č. za jejich práci náleží, prokazovány a liquidírovány byly, strana pak ta, jenž v té při padla, k složení takových přidržána byla.

206. Pakli by též, jakž nahoře doloženo, očitě to se spatřovalo, že by která strana na druhau bez slušné příčiny svývolně se nutkala: tehdy mají té straně netoliko škody takové a náklady přisauzeny, ale ještě nad to veyše táž strana buď pokutau peněžitau aneb jinačí vedle uznání toho a přičinění, obzvláštně pak tuto, kdež by se věci kriminalních aneb jiněích velkých dotýkalo a strana pro potřebnost s peněžitau pokutu by býti nemohla, tehdy vězením aneb jináče extraordinarie ztrestána býti. Mají však všecky takové pokuty peněžité, kteréž za příčinau pořádu práva v tomto Našem Zřízení Zemském vyměřené jsau, mimo toliko škody a náklady, kteréž samým toliko stranám přisuzovány bývají, Našemu královskému fisku propadati, ale však toliko k zachování spravedlnosti a práva v tomto Našem dědičném margkrabství moravském obráceny býti.

A poněvadž mnohé věci se přitrefují, na něž toliko austní odpovědi se dávají, nemají takové odpovědi austní do konce zdvihány býti, ale vedle příležitosti té věci jestli by k pořádnému processu skrze spisy nepatřila, nýbrž toliko austně přednešena byla, při saudu zemském jako kdy prvé své místo jmíti. Podobným spůsobem všelijaké supplikací, kteréž buď od vdov aneb od jiných podávány bývají, bez odkladu vyřizovány a při tom ve všem pozůstaveno býti. V jiných příčinách při listovním processu budau povinny vdovy a sirotci a všickni jiní vedle již oznámeného pořádu se zachovati.

207. A poněvadž tuto již až posavad o tom, co k listovnímu processu práva náleží a co by se při tom zběhnauti mohlo, traktírováno bylo: tehdy tomu milostivě chtíti ráčíme, aby netoliko sami stavové tohoto Našeho dědičného margkrabství moravského, ale podobným spůsobem Náš královský prokurator, kdyby kolivěk za příčinau Našeho fisku někoho z obyvatelův poháněti chtěl, aneb od jiných na místě Našem v těch věcích když by se někdo, že se jemu zkrácení děje, domníval (poněvadž My v slušných příčinách vedle spravedlnosti postupovati odporovati neráčíme) poháněn byl, ve všem v tom tak postupoval a o vedení takového processu se snažil.

XLVI.

Notul eines Außgeschnittenen Zetels, in Sachen eine Erbschafft betreffend.

208. „Ich N. N. schicke, vermög der Recht vnd Landes-Ordnung, diesen außgeschnitenen vnd mit meinem aigenem Petschafft versigelten Zetel zu Euch, ꝛc. N. N. auß der Vrsach. Demnach ihr Euch dieses 1625.ten Jahrs, am Donnerstag nach S. Johannis Baptistæ, des Gutts N. N., welches mir Erb- vnd aigenthümblich zustehet, angemast; Solches aber, zuwider denen Rechten vnd der Landes-Ordnung Ihr Euch nicht vnterfangen, vnd meines aigenthumblichen Erbguts so vnrechtmessig nicht hettet sollen anmassen. Derowegen ich mit diesem Außgeschnitenem, vnd mit meinem aigenem Petschafft versigeltem Zetel, Euch ermahne vnd begehre, daß ihr Euch weiter solch meines Erbguts mit nichten im wenigisten nit anmasset, sondern mir dasselbe abtretet, vnd in Nutz- vnd Gebrauchung dessen, keine Verhinderung thut, dofern Ihr weiterer Rechtlichen Ansprüch von mir geübrigt seyn wollet. Hierauff wil ich von Euch einer klaren vnd außtrücklichen Antwort, darnach ich mich richten könne, gewertig seyn. Datum am N. Tag vnd N. Jahr.“

XLVII.

Antwort auff dergleichen Außgeschnitenen eine Erbschafft betreffenden Zetel.

209. „Ich N. N. schicke, Inhalt der Recht vnd Landes-Ordnung diesen Außgeschnitenen vnd mit meinem aigenem Petschafft versigelten Antworts-Zetel zu Euch N. N. Demnach Ihr mir, vermög jetztgedachter Recht vnd Landes-Ordnung, einen Außgeschnitenen vnd mit Ewerm Petschafft versigelten Zetel zugeschickt, wegen dieser Vhrsach; Daß Ich mich dieses 1625. Jahrs den Donnerstag nach S. Johannis des Tauffers des Guts N. N. welches Euch (wie ihr solches in Ewerm Außgeschnitenem Zetel setzet) aigent: vnd Erblich zustünde, habe angemasset, so ich zuwider der Rechte vnd Landes-Ordnung dieses Markhgravthumbs Mährern, mich nicht hette vnterfangen, vnd also vnrechtmessiger weiß Ewres Erbguts anmassen sollen: Vnd daß Ihr derentwegen durch diesen Außgeschnittenen vnd mit Ewerm aigenem Petschafft versigelten Zetel begehret vnd mich ermahnet, daß Ich mich weiter solch Ewers Erb-Guts nicht anmassen, sondern Euch dasselbe wider abtreten, vnd in Nutz- vnd Gebrauchung dessen, keine Verhinderung thun solte, dafern ich derohalben ferner Rechtlicher Ansprüch geübriget seyn wolte; Vnd daß Ihr darauff von mir einer klaren vnd außtrücklichen Antwort, darnach Ihr Euch richten köntet,

XLVI.

Notule cedule řezané v té při, kdež by se dědictví dotýkalo.

208. *Já N. N. vedle Práva a Zřízení Zemského odsílám k Vám N. N. tuto ceduli řezanau, mau vlastní pečetí upečetěnau, a to v té příčině: Jakož jste se léta tohoto 1625 ten čtvrtek po sv. Janě Křtiteli statku N. N., kterýžto mně dědičně a vlastně náleží, ujali, čehož Jste proti Právu a Zřízení Zemskému činiti a téhož statku mého mně dědičně přináležejícího tak neslušně a nespravedlivě se ujmauti neměli, pročež Vás tauto cedulí řezanau, pečetí mau vlastní upečetěnau, napomínám a od Vás toho žádám, abyste se déleji téhož mého dědičného statku v ničemž neujímali, nýbrž mně takový postaupili a v užívání a držení jeho žádné překážky více nečinili; chcete-li dáleji v té příčině ode mne zaneprázdnění práva uskrovniti. Na čemž od Vás jisté a místné odpovědi, kterauž bych se spraviti mohl, očekávati budu. Dána cedule řezaná dne N. leta N.*

XLVII.

Odpověd na ceduli řezanau tu kdež se dědictví dotýče.

209. *Já N. N. vedle Práva a Zřízení Zemského odsílám k Vám N. N. tuto ceduli řezanau, mau vlastní pečetí upečetěnau, odpovědní: Tak jako jest mě vedle nadepsaného Práva a Zřízení Zemského cedule řezaná, pečetí vlastní upečetěná od Vás odeslána, za tau příčinau, že jsem se léta tohoto 1625 ve čtvrtek po sv. Janu Křtiteli statku N. N., kterýž Vám (tak jakž toho v ceduli řezané dokládáte) vlastně a dědičně přináleží, ujal, čehož že jsem proti Právu a Zřízení Zemskému margkrabství tohoto nijakž činiti a téhož Vám vlastně a dědičně přináležejícího statku tak neslušně a neprávně se ujímati neměl, mně skrze tauž, pečetí Vaší vlastní upečetěnau cedulí řezanau napomínajíce a žádajíce, abych se víceji téhož Vašeho dědičného statku neujímal, ale takového zase Vám postaupil a v držení a užívání jeho žádné překážky nečinil, jestli že dále v té příčině s Vámi pořadu práva uskrovniti chci, žádajíce ode mne na to světlé a patrné, již*

gewertig seyn wollet; Inmassen solcher Außgeschnitener Zetel, dessen Datum am N. Tag des N. Jahrs, dieses alles mit mehrerm in sich helt vnd begreifft."

„Auff welche Beschickung vnd Ewern Außgeschnitenen Zetel, Ich Euch diese klare vnd vnverdunckelte Antwort gebe, daß Ich dieses, als wan ich mich erwehnt eigenen Erb-Guts, so Euch von Rechtswegen zustünde, angemast haben solte, offentlich vnd außtrucklich widerspreche, Vnd sage also, daß es mir vnd nicht Euch zugehöret, vnd daß ich zu demselben bessers Recht vnd Gerechtigkeitt habe, dan Ihr (NB. hie muß gesetzt werden, vermög wessen, wie vnd welcher Gestalt?) vnd daß wil ich jederzeit, wan es die Notturfft erfordert, außführen vnd beweisen. Dieser Vhrsachen halber, erkenne ich mich nicht schuldig zu sein, Euch solch mir aigenthümblich zugehöriges Gut wider abzutreten, noch dem jenigen, so ihr bey mir durch diese Beschickung vnd Ewern Außgeschnitenen Zetel sucht, Ein gnügen zu thun. Nach welcher meiner klaren vnd außtrücklichen, mit meinem aigenem Petschafft versigelten Antwort ihr Euch werdet können richten. Datum am N. Tag, Anno N."

Wobei aber zu merckhen daß in dem außgeschnitenen Zetel, ob zwar steht in Singulari Euch, sollen doch dieselben jedliches Stand gemeß gestelt sein.

XLVIII.

Notul einer Klage, so Puhon heist, auff vorgangenen Außgeschnitenen Zettel.

210. „N. N. Ladet N. N. zu dem nächstkommendem Land-Recht, welches in der Stat (Olmütz) (Brünn) gehalten würd, in sachen ein Erb- vnd eigenes Landgut betrefend vnd solches daher, daß N. N. Beklagter den 16. Aprilis dieses Jahrs, sich deß Guts N. N. genant, welches Klägern Erb- vnd aigenthumblich zustehet, de facto vnd vnrechtmessiger weise angemast, vnd dasselbe in seyne Gewöhr vnd Posses gebracht. Vnd ob wol Kläger ihn, vermög dieses Markhgravthumbs Mährern Landes-Ordnung, durch einen Außgeschnitenen Zetel, von solcher Vnbefugnuß abzustehen vnd ihm mehrerwehntes Gut widerumb abzutreten ersucht, vermög deß Außgeschnitenen Zetels beyligend sub Lit. A., So hat er sich doch in seiner auffgedachten Außgeschnitenen Zetel gegebener Antwort, welche sub Lit. B. beygelegt, solches zu thun außtrücklich verwidert."

„Wan dan er N. N. obberürtes Gut noch biß auff dato besitzt, vnd aber dasselbe Klägern, vermög eines ordentlichen Kauffs (oder eines andern Tituls, dessen Schein beyzulegen) wie sub Lit. C. zu sehen, aigenthümblich zuständig ist; Als bittet Kläger im obgemelten

byste se spraviti mohli, odpovědi, jakž tato cedule řezaná, jíž datum dne N. a leta N. to s sebau šířeji obsahuje a zavírá.

Na kterautžto mně tak od Vás odeslanau ceduli řezanau já Vám tuto světlau a patrnau odpověd dávám, že tomu, abych já se téhož Vašeho vlastního dědičného statku, kterýž by Vám spravedlivě náležel, ujíti měl, světle a patrně odpírám a pravím, že ten mně, a ne Vám, spravedlivě náleží a já k němu lepší právo a spravedlnost mám nežli Vy (NB. tuto musí doloženo býti, proč), *což každého času, kdyby toho potřeba kázala, prokázati a dovésti mohu; za tau tehdy příčinau nejsem povinen Vám takového mě vlastně náležitého statku postaupiti, ani tomu, čehož tak v též Vaší ceduli řezané ode mně pohleddáváte, dosti činiti. Vedle kteréžto mé tak světlé a patrné, pečetí mau vlastní upečetěné odpovědi budete se věděti čím spraviti. Datum N. N.*

A ačkoliv tuto v těchto cedulích toliko in singulari (Vám) psáno stojí, však musí v tom každém času jedné každé osoby a stavu šetříno býti.

XLVIII.

Notule půhonu následujícího tauž ceduli řezanau.

210. *N. N. pohání N. N. k budaucímu saudu zemskému, kterýž v městě* (*Olomauci*) (*Brně*) *držán bude, za příčinau dotýkající se dědičného a vlastního statku pozemského, a to v tomto: Že jest N. N. obžalovaný 16. Aprilis leta tohoto, téhož statku* (jménem), *kterýžto žalobníku dědičně a spravedlivě náleží, skutečně a neprávně ujal a jej sobě pod správu a držení uvedl. A ačkoliv žalobník jeho vedle Práva a Zřízení Zemského margkrabství tohoto skrze ceduli řezanau od takového předsevzetí odvozoval, a aby jemu zase téhož statku postaupil, toho při něm vedle této cedule řezané sub litera A. vyhledával: však obžalovaný jemu toho v své odpovědi cedulí řezanau sub litera B. světle a patrně odepřel.*

Poněvadž pak týž N. N. takový statek až posavad drží, kterýž žalobníku vedle tohoto pořádného kupu (anebo jakého koliv jiného titule, kteréž svědectví tuto se přiložiti má) *tak jakž se to sub lit. C. ukazuje, vlastně přináleží: žádá tehdy*

(Olmützischen)/(Brünnerischen) Land-Rechte zu erkennen vnd außzusprechen, daß Beklagter ihm solch Gut mit allen von Zeit der Inhabung abgenommenen Nutzungen vnd verohrsachten Schäden vnd Vnkosten, einzuantworten schuldig. Zu welcher sach er Kläger zum Procuratore bestelt auff verlust vnd Gewin, (vnd wo fern mehr als ein Procurator benennet würd, muß auch diese Clausol angehengt werden) Sambt vnd Sonders."

XLIX.

Notul einer Klage, da Zeügen vonnöthen vnd kein Außgeschnitener Zettel vorhanden.

211. „N. N. Ladet N. N. zu dem nechstkommendem Land-Recht, welches in der Stat (Olmütz)/(Brünn) gehalten würd wegen eines an seynem Vettern N. N. begangenen Todschlags."

„Sintemaln wahr, vnd denen Zeügen so sub Lit. A. angezogen, bewust, daß N. N. Beklagter den 11. Septembris dieses Jahrs, in der Stat N. N. in des N. N. Behausung, gedachten seynen Vetter ohne aintzige gegebene Vhrsach, an seynen Ehren angegriffen."

„Für das andere wahr vnd denen sub Lit. B. benanten Zeügen bewust, daß als mehrerwehnter seyn Vetter sich zu Defendirung seyner Ehr verantwortet; er N. N. auff ihn plotzlich seynen Tolch (oder andere Wöhr) gezuckt, vnd ernantem seynem Vetter einen Stich gegeben, davon er alßbald Todes verblichen: Bittet demnach Kläger wider Beklagten mit denen auff den Todschlag gesetzten Strafen zu verfahren."

A. N. N. Zeügen.

B. N. N. Zeügen vt supra.

L.

Von etzlichen Sachen, so vor den Lands-Hauptman bey dem Land-Recht gehören.

212. 1. Wan eine Waise, nach dem sie ihre Mündige Jahr erraicht, ihre Fürmunde im wehrendem Land-Recht auff den Sambstag von dem Lands-Hauptman beschickt, daß dieselben, vermög der bey der Landes-Ordnung volzognen Bürgschafft, die Gütter so sie in Fürmundschafft gehalten, innerhalb 14 Tagen abtreten, vnd in 4 Wochen darvon Raitung thun sollen.

žalobník při již jmenovaném saudu (Olomauckém) (Brněnském) v tom rozeznán a výpovědí podělen býti a praví, že obžalovaný jemu toho statku se všemi užitky, škodami a náklady, k nimž jemu příčinu dal, navrátiti povinen jest. Ku kteréžto věci žalobník za poručníka prokuratora nařizuje N. N., k zisku i k ztrátě (a jestliže by tuto víceji nežli jeden prokurator jmenován byl, doloženo býti musí) *společně neb nerozdílně.*

XLIX.

Notule žaloby na svědomí tu kdež žádné cedule řezané není.

211. *N. N. pohání N. N. k nejprvé příštímu saudu, kterýž držán bude v městě (Olomauci) (Brně), o mord nad streycem jeho N. N. vykonaný.*

Poněvadž toho jistá pravda a těmto svědkům pod lit. **A.** *doloženým toho dobře povědomé jest, kterak N. N. obžalovaný 11. dne měsíce září léta tohoto v městě N. N. jmenovaného jeho streyce na poctivosti, beze vší jemu od něho dané příčiny, dotekl; a druhé též toho jistá pravda, jakž toho svědkům pod lit.* **B.** *doloženým, dobře povědomé jest, že když často jmenovaný streyc poctivosti své hájil a zastával, on N. N. na něj nenadále svůj tulich* (aneb jinau zbraň) *vytrhl a tauž jmenovaného streyce jeho probodl, tak že on od té rány ihned smrtí umřel. Pročež žádá žalobník, že proti obžalovanému s pokutau o mord nařízenau přistaupeno bude.*

A svědkové jsau: **A.** *N. N.*
B. *N. N. ut supra.*

L.

O věcech, které před hejtmana zemského při saudu zemském náležejí.

212. 1. Jest-li by sirotci mající svá léta, jejich poručníky při držaném saudu v sobotu před hejtmana zemského obsílali, aby ti vedle učiněného rukojemství podle Zřízení Zemského statky ty, kteréž v poručenství drželi, v 14 dnech postaupili a ve 4 nedělích počet z nich učinili.

2. Wan einer seyn Vätter-, Mutter-, Brüderliches oder sonst anderes Anthail begehrt.

3. Wan Brüder, Vettern oder andere gesambte nit lenger in der Gemainschafft oder Communion verbleiben wollen, die sollen beschickt werden, innerhalb 4 Wochen zu der Thailung zu erscheinen, damit dieselbe daselbst bekräfftiget, vnd Sie gantz vnd gar von einander gesetzt vnd getheilt werden möchten. Da aber es nit sein könte, sol es an das Land-Recht gebracht werden.

4. Wan eine Wittib, vermög der Eheberednuß vnd darauff gefasten Verschreibung, nach Töblichem Abgang ihres Ehemans, die Inhabere vnd Besitzere ihres Mans Gütter beschickt, daß Sie Ihr das verschribene Ehegut daselbst erlegen sollen.

5. Wan Bawers-Leut ein Rol oder Tagfart von dem Lands-Hauptman erhalten haben, sollen sie dem alten brauch nach im wehrendem Land-Recht am Freytag vor dem Lands-Hauptman gehört werden.

LI.

Von denen Schäden, welche bey denen Kleinern-Rechts-Officirern Liquidirt werden.

213. Wan einer eine Rechtsfertigung oder Action erhielte, vnd ihm die Schäden vnd Gerichtskosten nit ab- sondern zuerkant würden, vnd er wolte dahero einen Liquidations-Proceß der Expens vnd Schäden halber, anstellen: So sol er alsobald vor denen Kleinern-Rechts-Beysitzern derowegen eine Vorklag einlegen vnd specificiren, vmb was für eine Summa der Expens vnd Schäden halber, er das Gegentheil beschicken wolte. Vnd die Kleinern-Rechts-Officirer sollen dergleichen Vorklag vnd Specification der Schäden in die Regisster einschreiben, Darauff den jenigen, wider welchen die Rechtsfertigung oder das Erstandene Recht erhalten, beschicken, vnd die Summa der Schäden in die Citation oder Beschickung setzen, mit Vermeldung, das er sich vor ihnen bey Ihrer nechsten zusammenkunfft gestelle. Vnd dergleichen Citation oder Beschickungsbriff wegen der Expens vnd Schäden, sol man außbringen eher das Land-Recht vorüber streicht.

Wo aber einer solche Briefliche Beschickungen der obgesetzten Expens vnd Schäden halber, in der obgemelten Zeit nicht außbracht, oder die Summa der Expens vnd Schäden in die Vorklag mit Nahmen nicht gesetzt würde: So würde er alßdan nach derselben Zeit ferner nicht beschicken können, es möchte dan dargethan vnd erwisen werden, daß es wegen dergleichen Expens vnd Schäden zwischen denen Partheyen auff einer Vergleichung gestanden.

2. Jest-liže by kdo otcovského, mateřského aneb bratrského aneb jiného dílu žádal.

3. Když by bratří a streycové aneb jiní společníci déleji v společnosti a tovaryšství zůstávati nechtěli; ty mají ve 4 nedělích k rozdílu se postaviti, aby to tu tehdáž ujištěno a oni jeden od druhých dokonale odděleni býti mohli. Pak-li by se to tak vykonati nemohlo, tehdy má se to na saud zemský vznésti.

4. Když by vdova vedle smluv svatebních a ujištění, po smrti manžela svého, držitele statku někdy manžela jejího obeslala, aby jí věno vedle zapsání jeho složili.

5. Jest-li by lidé poddaní roku aneb odkladu od hejtmana zemského dosáhli, ti mají vedle starobylého obyčeje ještě při trvajícím saudu v pátek před hejtmanem slyšáni býti.

LI.

O škodách, kteréž před auředlníky práva menšího přisuzovány a za pravé uznány bývají.

213. Když by někdo, obdrže při při právě, po rozsudku maje sobě při tom škody a náklady na tauž při vzešlé přisauzené, rozeznání jich žádati a je ukazovati chtěl: má to hned auředníkům menším jmenovati, autok vložiti, oznámíc, z jaké chce summy ze škod stranu odpornau viniti. A oni auředlníci menší mají ten autok a tu summu v registra zapsati a toho, na komž jest pře obdržána anebo právo ústalo, před sebe obeslati a tu summu v listu oznámiti, aby stál před nimi při nejprv jejich společném shromáždění. Kteréžto obeslání pro takové škody má prve než se saud vzdá a pomine, vyžádáno býti.

Pak-li by kdo takového listu z těch škod svrchupsaných do svrchupsaného času nevzal, anebo summy týchž škod a autrat při vložení autoku ze jmena nepoložil: tehdy z nich více přes ten čas nebude moci obsílati, leč by se to, že o ty škody mezi stranami na smlauvě bylo, prokázalo.

214. Es sollen aber die Kleinern-Rechts-Officirer die Sache keines wegs auffzihen, sondern alßbald solcher Expens vnd Schäden halber, der Beweiß vnd Zeügnuß geführt, nach Außweisung derselben, der Sachen ein End machen.

215. Da aber der Beschickte oder Beklagte, entweder in Person oder durch seynen Anwalt, zu dem vorstehenden Termin des Beweises nicht erschiene: So sol ein Erstandenes Recht wegen solcher Summ wider den Beklagten ergehen, vnd nach dem Erstandenem Recht der Executions-Proceß wider denselben seynen Vortgang haben.

216. Jngleichem wan der Kläger vor denen Kleinern-Rechts-Officirern, entweder in der Person oder durch seynen Gevollmächtigten auff die bestimbte Zeit wegen solcher Schäden sich nicht stellete, So würde er derselben verlustigt. Wo aber der Kläger wie auch der Beklagte etwan erhebliche Ehehafften vorzuwenden hetten, So sollen sie die Ehehafften, solcher gestalt wie von Ehehafften hiroben mit mehrerm gemeldet, (jedoch anders nit als Mündlichen), außführen vnd darthun.

217. Wan mit einem Außspruch einer Parthey etwas mit Recht zugesprochen würd, vnd in demselben Außspruch stünde, daß die Gerichtskosten vnd Schäden auß beweglichen Vhrsachen gegen einander verglichen vnd auffgehaben wären: Dieselben Partheyen, zwischen denen solches außgesprochen vnd das Vrtheil ergangen, können einander der Expens vnd Schäden halber nicht vornehmen noch beklagen.

218. Wan aber einem bey wehrendem Proceß, etwan wegen verzogenen Rechtens oder Vngehorsams, oder anderer Vhrsachen halber, die Erstattung der biß zu demselben Gerichtshandel auffgelauffener Gerichtskosten vnd verurhsachter Schäden zuerkant würde: So mag, vnerwartet des End-Vrtheils, das gewinnende Theil seyne Expens vnd Schäden begehren, vnd dieselben liquidiren.

219. So dan einer den andern der Zehrung vnd auffgewanter Vnkosten halber, beschicken wolte: Derselbige, da er nicht albereit einen Procuratorem zu der gantzen Sach bestelt, kan mit einem Brieff vnter seynem Jnsigel, vnd so er seyn Jnsigl nicht hette, vnter eines andern, den er darzu an seiner stat erbitten möchte, zu Erlangung der Citation oder Beschickung, so wol auch zu Liquidirung vnd Beweiß der Expens vnd Schäden, einen Anwald bestellen vnd verordnen. Ebener massen kan auch der Beschickte oder Beklagte wegen impugnirung dergleichen Schäden auch einen Anwalt, mit einem Vollmachtsbrieff, vnter seinem oder eines andern Jnsigl, doch auff baiderseits Gewin vnd Verlust, verordnen vnd bestellen.

220. Wan einer eine Action erhielte, So sol er keiner andern Expens halber klagen, dan allein was er auff die Action gewendet vnd derentwegen verzehret; Solte aber derselbe auff was anders,

214. Auředlníci menší nemají té věci dlauho odkládati, nýbrž po prokázání takových škod vedle průvodu hned tomu konec učiniti.

215. Pak-li by ten, jsa obeslán, sám osobně anebo poručník jeho, při tom odkladu nestál, mají naň pro tu summu právo stané dáti a po staném právu hned právo pustiti.

216. Naproti témuž též, jest-li by původ k těm škodám před auředlníky buď sám anebo plnomocník jeho nestál, tehdy má takové škody ztratiti. Než byl-li by nemocen, buď původ aneb obeslaný, mají takovau nemoc, však ne jináče než austně, zpraviti, tak jakž nahoře za právo povědíno jest.

217. Když se straně nětco nálezem přisaudí a v témž nálezu doloženo, že z jistých příčin škody a autraty mezi stranami se zdvihají: tehdy nebudau moci strany již o takové škody se viniti a na ně nastupovati.

218. Nicméně bylo-li by při vedení rozepře buď pro přetahování té pře, buď pro neposlušnost ku právu aneb pro jiné příčiny, navrácení škod, kteréž se do vedení té při zběhly, přisauzeno, tehdy může ta strana, nečekajíc konce té při, škod a nákladův jejich žádati, a co jich před auředlníky prokáže, to užive.

219. Když by někdo někoho pro vzešlé náklady a autraty ku právu obeslati chtěl, tehdy ten, kterýž prvé ke vší té věci prokuratora nezmocnil, bude moci listem pod pečetí svau anebo nemajíc pečeti své, dožádajíc se pod pečetí jiného na jeho místě, k vedení obeslání i k prokazování takových škod a autrat plnomocníka zříditi a udělati. Podobným spůsobem obeslaný k bránění týchž škod, bude moci listem pod svau pečetí aneb pod jiného, plnomocníka zříditi; však obojí strana „na zisk i na ztrátu“ doložíc.

220. Jest-li že kdo při obdrží, nemá o žádné jiné škody a náklady pro tu při viniti, než toliko, co pro tu při naloží a utratí; pak-li by se toho dopustil a z čeho jiného viniti chtěl,

als so er jetzgedachter massen derselben Rechtsfertigung halber auffgewendet, klagen, So sol ihm solches nicht passirt oder zugesprochen werden. Vnd wo einer bey einem Recht mehr alß eine Sach anhengig gemacht hette, So sol er die Schäden auch vnterscheiden vnd dieselben vnterschiedlich liquidiren.

221. Wurde etwan eine Geistliche Person jemanden auß denen Weldlichen Ständen, wegen einer Ablösung oder sonst anderer Sachen halber, bey was Rechten solches geschehen möchte, vornehmen vnd beklagen, die Sach aber ihm abgesprochen, vnd er zu dem in die Schäden vnd Vnkosten verurteilt werden: So sol der Geistliche dem andern Theil, vnd in gleichem auch andere ihnen, denen Geistlichen, nach dem ergangenem Recht oder Außsprüchen, die auffgewante Schäden vnd Vnkosten, so wegen dergleichen Action vnd Rechtsfertigung ergangen, zu erstatten schuldig sein; vnd eine Parthey die andere zu demselben Recht wegen der Schäden beschicken, vnd darauff Rechtliche Erkäntnuß erwarten.

LII.

Von Belernungen vnd Revisionen.

222. Wie Wir gnedigist wollen, daß das Land-Recht eben in denen Whürden, Ansehen vnd Respect, wie vor diesem erhalten, Auch die jenigen, so sich im wenigsten daran vergriffen, mit ebenmässigen Straffen, wie hiebevor geschehen, belegt werden sollen: Also befünden Wir gnedigist, daß darbey die Wolthaten der Rechte (so auch in andern Königreichen in hohen Tribunalien gebräuchlich) nicht gäntzlichen abgeschniten, sondern an stat derselben die Revision eingeführt vnd ohne Mittel an Vns als Königen zu Böhaimb vnd Markhgraven in Mährern, zugelassen seyn sol.

223. Damit aber gleichwol solches, allein zu Schutz vnd Schirm der Gerechtigkeit vnd Vnschuld angesehen vnd von Vns zugelassenes Beneficium nicht gemißbraucht, vnd dardurch die Rechtshändel ohne Vrsach verlängert werden, So sol zuforderst jetzterwehntes Beneficium nicht stat haben in nachfolgenden Fällen:

1. Für das Erste, In Peinlichen Sachen, so eine Leibesstraff auff sich tragen, dan in solchen Fällen setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, weil der condemnirte vnd verdambte sich der Revision zu Auffziehung der zuerkanten wolverdienten Straff leichtlich mißbrauchen möchte, vnd aber dem gemainen Nutzen vnd besten daran gelegen, darmit die Vbelthaten nicht vngestrafft bleiben, oder die

nemá jemu k tomu povolováno ani přisuzováno býti. A měl-li by kdo více než o jednu věc při právě činiti, bude povinen též o škody rozdílně viniti a je ukazovati.

221. Jest-li by která duchovní osoba někoho z stavu světského pro nějaké odcizení anebo jakau jinau věc při kterém koliv právě obžalovala a potom v té při padnauc na ni škody přisauzeny byly: tehdy bude povinna táž duchovní osoba druhé straně, a naproti tomu též druhá strana jí, takové na tu při vzešlé škody a autraty složiti a vynahraditi; a bude moci jedna strana druhau ku právu pro takové škody obeslati a na ně přísudka žádati.

LII.

O naučení a na revisí braní.

222. Jakož o tom milostivě chtíti ráčíme, aby saud zemský v jednostejné podstatě a respektu jako předešlých časů držán a zachován byl, a ti všickni, kteříž by se proti tomu v nejmenším na odpor postavovali, též jednostejnými pokutami, jakž předešle bývalo, ztrestáni bývali: pročež ráčíme to milostivě nacházeti, aby při tom dobrodiní právní (kteréhož též při jiných královských saudech užívati obyčej jest) ne všelikterak odnímáno, nýbrž na to místo revisio uvedena a bez prostředku na Nás jakožto krále českého a margkraběte moravského připauštěna byla.

223. Však aby to toliko k samé ochraně spravedlnosti a práva a odvedení neviny se vztahovalo, a ne potom takové dobrodiní Naše, jsauc zle užíváno, skrze ně process právní bez příčiny se odkládal a protahoval: pročež v těchto následujících příčinách nemá takové Naše dobrodiní místa jmíti a jeho užíváno býti:

1. Nejprvé v přech autrpných a na hrdlo se vztahujících; nebo v takových příčinách to milostivě ustanovovati nařizovati a tomu chtíti ráčíme: Poněvadž by tudy odsauzený takové revisí toliko k průtahu u vykonání nad ním jeho spravedlivě zaslaužilé pokuty, daremně užíti chtěl, na tom pak vzdělání obecního dobrého nejvíce záleží, aby k takovým zločincům s trestáním přistupováno

gebührliche Abstraffung derselben zur Vngebühr verzogen werde, daß die Revision nicht verstattet noch zugelassen werden sol; Es wäre dan Sach, daß sich jemand deßwegen, deren in Peinlichen Fällen, so Leibes vnd Lebens Straff auff sich tragen, bey Vnserm Land-Recht ergangenem Vrtheil halber, an Vns beschwären vnd beklagen würde, daß in mehrbemelten Peinlichen Sachen, seiner vnerfordert vnd vngehört vnd also nichtiglig, oder sonst wider Natürliche Vernunfft vnd Billigkeit, wider ihn procedirt, gehandelt vnd geurtheilet vnd derhalben principaliter auff die nullitet, vmb Proceß ansuchen würde, dan alßdan sol der ansuchenden Parthey solcher Nichtigkeit halber, Ladung zuerkant vnd darauff Rechtliche Hilff mitgetheilt werden.

2. Es sol auch, für das Ander, von schlechten Bey-Vrtheiln, Interlocutorien vnd Beschwerungen, keine Revision verstattet noch zugelassen werden; Es wäre dan daß ein solches Bey-Vrtheil, ein Irreparabile gravamen oder vnwiderbringliche Beschwärung auff sich trüge; dan in einem solchem fall, damit der Beschwärte nicht Recht- oder Hilffloß gelassen werden möge, sol die Revision angenommen werden.

3. Für das Dritte, sol von der Execution, darmit einem jeden zu dem jenigen, was ihme mit Vrtheil vnd Recht zuerkant, schleinig verholffen werden möge, keine Revision zugelassen werden.

4. Ebenermassen, vnd für das Vierte, sol auch von einem Erstandenem Recht keine Revision verstattet noch zugelassen werden.

5. So sol auch, für daß Fünffte, wan einer in richtigen verbriefften Schulden, da seine aigene Hand vnd Insigl vorhanden, durch Vrtheil vnd Recht zu der Bezahlung condemnirt, die Revision nicht zugelassen noch angenommen werden.

6. Für das Sechste, da einer innerhalb der Zweyen Monat von dem ergangenen End-Vrtheil, keine Revision bey Vns gesucht, vnd würde nach Verfliessung solcher Zweyer Monaten, allererst vmb Verstattung der Revision anhalten, So sol er hiermit keines Wegs gehöret, sondern gäntzlich abgewisen werden.

7. Für das Sibende, sol die Revision nicht zugelassen werden, wan einer entweder sich der Revision verzihen, oder sonst ipso facto vnd mit der That, das Vrtheil einmal beliebet; Wie Wir dan diesem allem also strack nachgegangen wissen, auch nach Gelegenheit der Vmbstände vnd der Sachen Beschaffenheit, in welchen Fällen mehr die Revision abgeschlagen oder zugelassen werden möge, Vns gnedigist reservirt vnd vorbehalten haben wollen.

8. Gleichens, vnd für das Achte, Sol auch die Revision vnzulässig seyn in Sachen, welche nicht 300 Schock Böheimischer Groschen außtragen, vnd wan dieses Werths vnd Schatzung halber Zweifel vorfiele, sol darinnen von Vnserm Land-Recht ohne Weitleüfftigkeit ein Außschlag gegeben werden.

a s jejich zaslaužilau pokutau pro přetržení takového zlého přistupováno bylo, aby revise dopauštěna nebyla; leda by někdo v těch věcech, kdyžby se ztracení hrdla dotýkalo, že se mu v tom, z saudu Našeho vyšlém orteli křivda stala, na Nás to vznésti a sobě to stížiti chtěl, totiž že by v takové autrpné při bez povolání přítomnosti a bez pořádného jeho vyslyšení, anebo jináč proti přirozenému rozumu a jeho zaslaužilosti, s ním procedírováno bylo a on tudy nevinně odsauzen byl, tak že by za tau samau toliko příčinau k pořádu práva připuštěn býti žádal; na ten a takový spůsob má takové straně k odvedení neviny její půhonu příno a pomoci právní uděleno býti.

2. Nemá též od žádných postranních veypovědí a interlocutorií k žádné revisí povolováno býti, leč by se v tom nějaká příhoda aneb obtížnost, kteráž by nijakž napravena býti nemohla, přitrefila; v takovém spůsobu aby obtížený pořádu a pomoci práva zbaven nebyl, má jemu k revisí dopuštěno býti.

3. Od executí (to jest od dopomožení práva), poněvadž na tom nejvíce záleží, aby každému k tomu co jemu od práva ortelem přisauzeno jest, neprodleně dopomoženo bylo, nemá k revisí povolováno býti.

4. Podobným spůsobem od staného práva nemá žádnému revisí příno býti, jí užíti.

5. Aniž tomu, na kterýmž by vedle jeho vlastního zapsání a podpisu vlastní ruky jeho dluh nějaký podle práva k zaplacení přisauzen byl, revisí dopuštěna býti má.

6. Jest-li by někdo od veypovědi vyšlé ve dvauch měsících pořád zběhlých žádné takové revisí při Nás nežádal, a potom teprv po vyjití téhož času k připuštění revisí by žádati chtěl: nemá v tom již dále slyšán, ale jemu toho docela odepřeno býti.

7. Nemá též komu k revisí povolováno býti, kterýž by jednau na veypovědi přestal a ji oblíbil a tak revisí svau prodlel. Jakož My o tom věděti ráčíme, že vedlé toho všeho tuze postupováno býti má; však vedle příležitosti a všelijakých případností té věci, v kteréž takové revisí se zbraňuje anebo přeje, ráčíme sobě toho všeho v moci Naší dále milostivě pozůstavovati.

8. Méněji po 300 kop gr. českých nemá též k revisí povolováno býti, a kdyby o takovau summu spor se zběhl, má v tom bez prodlení od saudu Našeho rozeznání se státi.

224. Es sol aber der, so die Revision einwendet, innerhalb Zweyer Monatfrist nach gesprochenem Vrtheil, sich bey Vnserer Königlichen Böheimischen Hof-Cantzley angeben, vnd aldar die Vhrsachen, warumb er die Revision begehre, schrifftlichen einantworten; welche dan alles Fleisses erwegen sol, ob auß jetztgedachten von dem verurtheilten Theil schrifftlich eingebrachten Vhrsachen, vnd denen in dem Vrtheil begriffenen motiven erscheine, daß solche Revision nicht zu Verlängerung der Sach, sondern vilmehr zu Außführung der Vnschuld gesucht würde, vnd Vns solches alles zu Vnserer allergnedigisten Resolution vorbringen.

225. Damit aber erstgedachte Deliberation, ob nämblich der Revision zu deferiren sey oder nicht, vmb so vil desto besser angestelt werden könne: So sol Vnser Land-Recht sich so vil möglich befleissigen, daß wie vor diesem also vilmehr anjetzo, die rationes decidendi, darauff sie im Versprechen gegangen, dem Vrtheil einverleibt werden.

Da nun die Revision von Vns angenommen würde, So sol die Execution des Vrtheils anders nicht zugelassen werden; es wäre dan von dem klagendem Theil gnugsambe Caution gelaistet, daß im fall dasselbe durch die Revision der Sach verlustigt würde, es alles das jenige was ihm zuerkant, laisten vnd præstiren wolle.

226. Es sol aber der jenige, so die Revision sucht, eine gewisse Summa Geldes deponiren, oder da er zur Gnüge bescheinigte, daß er solch Geld nicht auffbringen könte, gnungsamb verbürgen, welche Summa, nach Gelegenheit der Person vnd Sach, durch Vnsere Königliche Böheimische Hof-Cantzley gemessiget werden sol, Jedoch daß obberürte Summ jederzeit nicht weniger, als das Sibende Theil deß Werths oder æstimationis litis oder der Action, derentwegen es zu thun ist, außtrage. Vnd sol, im fall das gesprochene Vrtheil recht befunden, solche Summa Vnserm Fisco, zu Erhaltung des Justitzwesens in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb Mähreren, erlegt werden. Was aber arme vnd solche Leüthe betreffen thut, welche solch Geld zu erlegen nicht vermöchten, dieselben sollen an stat der Geldstraff, mit Gefängnuß oder sonst extraordinarie, nach Beschaffenheit der Sachen, wegen der zu Vnrecht angemasten Revision gestrafft werden.

227. Es sol auch ein jeder, so eine Revision begehrt, selbst in Person einen Cörperlichen Aid bey Vnserer Königlichen Böheimischen Hof-Cantzley, zuvor vnd eher ihm die Revision ertheilt würd, ablegen, daß er solche Revision nicht gefährlich vnd die Sach dardurch auffzuziehen, sondern auß gutem rainem Gewissen eintzig vnd allein der Gerechtigkeit zu Steüer, suche vnd begehre.

224. Ten pak, kdož by od kterého rozsudku na revisí vzal, má se ve dvau měsících pořád zběhlých od rozsudku na kancelláři Naší české dvořské ohlásiti a tu hned příčiny, proč takové revisí žádá, v spisu složiti a má to dobře uváženo býti, zda-li by z takových příčin v veypovědi doložených se vynacházelo, že taková revisí nežádá se pro průtah té věci, ale víceji pro odvedení neviny jeho; a potom má Nám to vše k Naší nejmilostivější resolucí dodáno a přednešeno býti.

225. Aby však tím lépeji takové rozvážení, totiž zda-li by ta revisí složena býti měla, se státi mohlo, tehdy má saud Náš zemský což nejmocněji v tom se snažiti, aby netoliko prvé, ale mnohem víceji nyní všelijací důvodové aneb příčiny, kterýchž nejvíce při veypovědi se šetřilo, v takové odpovědi doloženi byli. Když by tehdy od Nás taková revisí přijata byla, tehdy nemá jináče k exekutí povolováno býti, leč by strana původní to dostatečně uručila, že pokudž by skrze revisí v té při padla, to vše což jí přisauzeno bylo, zase navrátiti a od sébe odvésti chce.

226. Bude také povinen ten, jenž by revisí žádal, jistau summu peněz složiti, anebo ukážíc to, že takových peněz bezelstně jmíti nemůže, dostatečně zaručiti; kterážto summa vedle příležitostí osoby a věci té, o níž činiti jest, má skrze Naší kancellář českau dvořskau vyměřována býti, však na ten spůsob, aby taková summa nejméněji sedmý díl té věci, o kterauž činiti jest, vynášela; a pokudž by taková veypověď za pravau uznána byla, tehdy taková summa Našemu fisku, pro zachování spravedlivosti v tomto Našem margkrabství moravském složena býti. Co se pak lidí těch, jenž by pro potřebnost svau s takové peníze býti nemohli, doteyče, tehdy ti a takoví mají na místě takové peněžité pokuty vězením neb jináče extraordinarie a vedle velikosti té věci, pro kterauž neslušně revisí vyhledávati směli, trestáni býti.

227. A bude též povinen jeden každý, kterýž by takové revisí žádal, prve než jemu jí příno bude, při kancelláři Naší české dvořské sám osobně přísahu vykonati, že takové revisí nebezpečně aneb k prodlaužení té věci nežádá, nýbrž vedle dobrého svědomí pro samé toliko spravedlnosti vyhledání.

Da aber die Revision innerhalb zweyer Monatszeit nach dem gesprochenem Vrtheil nicht gesucht worden, oder nicht für erheblich befunden würde, oder aber der Supplicant zu Volziehung obangeregter requisiten sich nicht erklären wolte: So sol gedachte Revision keines wegs angenommen werden.

228. Da auch etwan der, so die Revision sucht, Vnsere Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere mit vnbescheidenen vnd vnzimblichen Worten anzugreiffen, vnd dieselben zu despectiren sich gelusten liesse, vnd nicht eintzig vnd allein auff die Sache selbst gienge: Wider den wollen Wir mit vnaußbleiblicher Straff verfahren, vnd obgedachten Vnsers Land-Rechtens Ehr vnd Wolstand Vns jederzeit allergnedigist angelegen seyn lassen.

229. Wan aber die Revision von Vns zugelassen, So sollen von Vns, Vnsern Erben vnd Nachkommen, Königen zu Böheimb vnd Markhgraven zu Mährern zum wenigsten 9 Personen auß Vnsern Fürnembsten geschwornen Justitz- vnd andern Räthen benennet vnd ihnen committirt werden, innerhalb 6 Wochen von Zeit der ihnen auffgetragenen Commission, in Vnserer Königlichen Böheimischen Hoff-Cantzley zusammen zu kommen, da ihnen dan nicht allein die Acta, welche bey dem Land-Recht ergangen, sondern auch mehrangeregte Revisionschrifft, welche daß anhaltende Theil einbracht, wie auch, da das Gegentheil auff beschehene communication in dem termino der 6 Wochen etwas darauff schrifftlich geantwortet, zugestelt werden. Darauff sollen die darzu Verordnete Räthe solches alles ablesen lassen, vnd bey ihren Pflichten vnd Aiden, so sie in Annehmung ihrer Aembter geschworen, eines vnd deß andern Theils in denen Actis (ausser welcher dan so wenig in der gemelten Supplication oder Revision, als darauff erfolgten Antwortschrifft nichts newes vorgebracht, oder da es vorbracht, nicht attendirt werden sol) begriffene fundamenta fleissig erwegen, auch die Vrsachen vnd Gründe, darauff solch Vrtheil geschöpfft, vnd so dem herkommen nach, jederzeit in Vnsers Land-Rechtens Vrtheil gesetzt werden, gegen dem von dem Gegentheil in denenselben Actis angezogenem fundament halten, vnd so sie solch Vrtheil gerecht erfunden, dasselbige wider confirmiren vnd bekräfftigen; oder so etwas durch die Vrtheiler übersehen vnd geirret, oder sonst solch Vrtheil nichtig, oder dieser Vnserer Landes-Ordnung nicht gemäß wäre. Dasselbe biß auff Vnsere gnedigiste ratification reformiren, vnd Vns nachmals solches alles, damit Wir Vns darüber resolviren vnd in Vnserm Nahmen das Revisions-Vrtheil ergehen lassen mögen, außführlich vorbringen vnd referiren,

Pak-li by taková revisí v takových dvauch měsících po rozsudku vyhledávána aneb za dostatečnau uznána nebyla, anebo že by supplikanti k dostiučinění již nahoře doložených veymínek se dokonale prohlásiti nechtěli: tehdy nemá taková revisí od něho přijímána býti.

228. Pak-li by ten, jenž takové revisí vyhledával, při tom Naše nejvyšší auředníky a saudce zemské neslušně a nenáležitě zlehčovati se opovážil a nětco více než by ta věc s sebau přinášela, ne k samé toliko věci přednášel: proti tomu každému má od Nás s nepromĕnitedlnau pokutau přistaupeno býti a svrchujmenovaného saudu Našeho zemského čest a vážnost v milostivé ochraně zůstávati.

229. Když pak komu revisí od Nás povolena jest, tehdy má od Nás, Našich dědicův a budaucích králův českých a margkrabat moravských, nejmeněji devět osob z Našich nejpřednějších k tomu přísežných a jiných radd jmenováno a jim to odevzdáno býti, aby v šesti nedělích pořád zběhlých od vzložení na ně takové commissí na kancelláři Naší české spolu se sjeli, kdež jim netoliko ta všecka akta, kteráž při saudu zemském vedena byla, ale i příčiny k takové revisí složené, jako i jest-li by strana odporná nětco proti tomu v témž termínu, 6 nedělích, v spisu k odpovědi podala, dodáno býti. Což potom tyž k tomu od Nás zřízené raddy sobě přečísti dáti a vedle jejich závazkův, kteréž k jejich auřadu mají, jedné a druhé strany v týchž aktách (mimo to, leda by v takové supplikací aneb revisí, též dané odpovědi, nětco nového přednášeno nebylo; a byť pak i bylo, tehdy nemá to slyšáno býti) gruntovně a podstatně doložených příčin bedlivě považiti, a takové příčiny, na něž taková veypověd se činí, proti těm od strany odporny v týchž aktách vedeným odvodům srovnati, a jestli by ta veypověd za pravau uznána byla, jí znova ztvrditi, anebo bylo-li by v čem v tom od saudcův pochybeno, anebo ten ortel jinak ničen byl anebo s tímto Naším Zřízením by se nesrovnával, to do další Naší ratificatí napraviti, a potom Nám to vše k resolutí Naší, tak abychom se v tom dáleji resolvírovati a revisí pod jmenem Naším vynésti dáti ráčili, k vyhlášení dokonale a důvodně přednésti. A jsau též povinni svrchujmenovaní k tomu od Nás naří-

Es sollen auch mehrgedachte von Vns Verordnete Commissarien, wan sie obberürte Revisions-sache vornemen, dieselbe vnaußgesetzt vortstellen, vnd keines weges interrumpiren lassen. Vnd sol solche Revision vom Land-Recht, wan die Sache darnach beschaffen vnd die Action der Wichtigkeit ist, vnd sonst alle requisita vorhanden wären, zugelassen werden.

230. Da es sich auch auß denen Actis befünde, daß die Sachen nur mit Fleiß auffgezogen, vnd das Gegentheil vmbgetrieben worden: So sol nicht allein die vorangeregte Geld- oder Gefängnußstraff (welche auff alle Fälle, wan das vorige Vrtheil nicht vmbgestossen würd, angesehen) vnfehlbar vnd allezeit volzogen, sondern auch darüber dem condemnirtem Thail, nach befund der gesuchten Verlängerung vnd vnzimblichen Litigirens, neben denen Schäden vnd Vnkosten, auch eine wilkührliche Straff zuerkant werden.

LIII.

Folget wie es sonst ferner nach denen gesprochenen Vrtheiln zu halten, vnd von denen Executions-Processen.

231. Wan einer ein Vrtheil wegen eines Landguts, oder einer Summa Geldes erhelt: So mag er sein Recht wem er wil abtreten, verkauffen oder vbergeben; vnd wem er es also vbergeben oder verkaufft; der mag sich dessen gebrauchen vnd den Executions-Proceß verführen nicht weniger als der jenige, von deme er das Recht an sich gebracht. Eben diese Mainung hat es auch mit dem Erstandenem Recht, welches wan es erhalten, es trefe Geld oder Landgütter an, mag es ohne alle Verhindernuß abgetreten vnd hingelassen werden.

232. Wan auch einer, nach erhaltenem Vrtheil oder Erstandenem Recht, eher mit Führung deß Executions-Proceß ein Anfang gemacht, mit Tod abgienge: Sollen desselben Erben oder Nachkommen nach ihm (wan nicht die vber Recht verwehrte Zeit verstrichen) den Executions-Proceß, es sey mit Führung deß Rechtens wider den jenigen, so das Recht verlohren, verführen.

233. Hette er aber bey seynem Leben auff erlangtes Vrtheil oder Erstandenes Recht albereit angefangen den Executions-Proceß zu führen, vnd wäre darunter Todes verschieden: Sol nach seynem Tod seyn Erb, Fürmund oder Nachkommen, das angefangene Recht vollenden. Vnd so der jenige, wider den das Vrtheil oder Erstandene Recht ergangen, stürbe: Sol gleichermassen wider seyne Erben, Fürmunden vnd Nachkommen, oder auch die Inhaltere seyner Gütter, verfahren werden.

zení kommissaři, když by již jednau na takovau revisí zasedli, od ní neodjížděti a sobě v ničemž překážky nedati, až by jí dokonale konec učinili. A má taková revisio, když tak jakž nahoře doloženo, ta akta toho potřebují a všecka requisita neb slavnosti by se při tom nacházely, od saudu zemského dovolována býti.

230. A pokudž by se v aktách to vyhledalo, že ta věc toliko naschvál protažena a tudy strana odporná daremně povozena byla: tehdy má za tau příčinau netoliko již nahoře jmenována peněžitá aneb vězením vyměřená pokuta (kteráž k všem věcem, když ortel zrušen nebude, se vztahuje) bez prominutí vykonána, ale ještě padlá strana, vedle uznání, pro takové daremné protahování a spory i s škodami a autratami na to vzešlými, k pokutě odsauzena býti.

LIII.

Již následuje, jak by se po vynešení ortele v dopomáhání práva postupovati mělo.

231. Když by koliv někdo při, buď o statek pozemský anebo o summu peněz, obdržel a to jemu přisauzeno bylo, tehdy ten každý může svého práva, komuž se jemu dobře líbí, postaupiti, prodati a odevzdati; a komuž by takové prodáno aneb postaupeno bylo, ten toho užíti a dopomoci práva vésti, nejináče nežli jako ten, kterýž jemu toho práva postaupil. Podobným spůsobem tuto se míní o staném právu, kteréž když kdo obdrží, byť peněz aneb statku pozemského se dotýkalo, může odevzdáno a na jiného přenešeno býti.

232. Jest-liže by též někdo po vyšlém orteli, nebo stané právo maje, prve nežli by dopomožení práva vésti začal, z tohoto světa prostředkem smrti sešel: tehdy může po smrti jeho dědic nebo poručník a budaucí, (jestli by čas právní neprošel) ten začatý pořád práva dokonati.

233. Pakli by ten kterýž rozsudek nebo stané právo obdržel, za živobytu svého začal právo vésti, a v tom umřel: tehdy po smrti jeho dědic, poručník nebo budaucí bude mocí to právo začaté dovésti. A pokudž by ten, jenž se naň přísudek stal, aneb na kterémž stané právo se obdrželo, umřel, má podobným spůsobem proti jeho dědicům, poručníkům a budaucím, též k těm, jenž by statek jeho drželi, v tom postupováno býti.

234. Vnd wär eine Verschreibung vorhanden, so auff eine Straff gestellet, vnd darinnen zu Bezahlung derselben Schuld auch der Erbe vnd Inhaber deß Guts, verbunden wären, vnd hierzwischen ehe der Termin zu der Bezahlung herbeykombt, der Glaubiger oder selbst Schuldiger mit Tod abgienge: So sollen die Erben, Fürmünde oder Nachkommen mit dem Executions-Proceß gegen einander allerdings wie hiroben gesetzt, verfahren.

235. Da einer ein Gut innen hette, vnd bey seyner Inhaltung zu Recht geladen vnd citirt würde, vnter dessen aber vnd eher die Sache zum Außschlag gelangte, dasselbe Gut verkauffte, oder etwan in andere wege verwendete, vnd nachmals der Kläger ein Vrtheil oder Erstandenes Recht auff eine gewisse Summ wider ihn erhielte: So ist er, Kläger, wol befugt, seyn Recht auff dem Gutt, auff welchem der Beklagte zur Zeit der Klag vnd außgebrachten Citation betroffen, seyn Recht zu suchen. Vnd nach erhaltenem Vrtheil oder Erstandenem Recht, sol niemanden seyn Executions-Proceß gespert werden, sondern wolte einer ein bessers Recht zu denen Güttern, darauff die Execution geführt würd, haben: So mag er einen Widerspruch einlegen, vnd darauff vor Außgang Zweyer Wochen von der Abschatzung anzuraiten, bey dem Lands-Haubtman Ladung vnd Citation außbringen, Gegen dem jenigen aber, so das Recht führt, sol der Executions-Proceß zugelassen vnd biß auffs höchste geführt werden.

236. Wan aber der jenige, wider den das Vrtheil ergangen, oder das Erstandene Recht erhalten, die Haubtsumm sambt denen Vnkosten nicht abgelegt: Sol die wider denselben angestelte Verführung deß Execution-Rechtens, dem, welcher den Odpor oder Widerspruch eingelegt, an seyner Gerechtigkait vnnachteilig seyn; Der aber, wider welchen der Executions-Proceß geführt, kan keinen Widerspruch thun, es wäre dan, daß wegen einer grössern vnd höchern, oder auch albereit bezahlten Summa Geldes die Execution wider ihn vorgenommen würde; alßdan vnd auff solchen fall, kan ein jeder wider den, so auff seyne Gütter den Executions-Proceß angeregter massen führet, seynen Widerspruch einwenden.

237. Erhelt einer beym Land-Recht eine Sache wegen Geldes oder einer Straff, vnd wil darumb, daß man dem Vrtheil nicht nachkomme, einen Executions-Proceß auff das Gut führen; So sol er bey dem Posudek den Zwod verbürgen, vnd alßdan sich des Executions-Processus gebrauchen.

LIV.

Von Schutz- vnd Handhabung deß Rechtens.

238. Demnach Wir nicht weniger als Vnsere HochgeEhrte Vorfahren gnedigist wollen, daß niemand weß Stands oder Wesens

234. Našel-li by se jaký zápis pod nějakau pokutau učiněný, v kterémž by též k zaplacení dědicové aneb držitelé statku toho zavázáni byli, a prve nežli by termín k zaplacení přišel, umřel by věřitel aneb dlužník: tehdy budau moci dědicové a poručníci, jedni k druhým, o takový dluh, jakž svrchu dotknuto, hleděti.

235. Držel-li by někdo statek a jsauce v tom držení, byl by pohnán aneb obeslán, mezi tím pak časem, prvé než by ta věc konec svůj vzala, takový statek by prodal anebo jináče odbyl, a potom by žalobník na něm jistau summu sobě přisauzenau jmél, anebo stané právo obdržel: tehdy může žalobník při vyšlém půhonu, na témž statku, na kterémž by obviněný zastižen byl, svého práva postihati. A po přísudku aneb po dání staného práva nemá žádnému vedení práva zastavováno býti; však pravil-li by se kdo lepší právo míti k tomu statku, nežli ten, jenž na něj právo vede: tehdy může proti tomu odpor položiti a nedadauc dvaum nedělím projíti, před odhadem od hejtmana zemského půhon aneb obeslání vyžádati; však proti tomu, kterýž právo vede, má vedení práva propuštěno a na nejveyš dovedeno býti.

236. Pak-li by ten, na kohož přísudek se stal anebo na komž by stané právo obdržáno, takové summy i s škodami na to vzešlými nepoložil: tehdy nemá takové puštění vedení práva tomu, kterýž ten odpor vložil, k žádné ujmě ve spravedlnosti býti; ten pak, proti kterémuž se to právo vede, nemůže tomu žádného odporu klásti; leda by pro nějakau větší a vyšší anebo zaplacenau summu peněz executí proti němu předsevzata byla, tak a na takový spůsob může jeden každý, když by proti němu na spůsob již dotčený právo vedeno bylo, tomu odpor položiti.

237. Obdrží-li někdo při saudu zemském nějakau věc skrze peníze anebo pokutu, a chtěl by skrze to, kdyby se jemu vedle přísudku zadosti nestalo, dopomožení práva vésti: tehdy bude povinen při posudku zvod zaručiti, a potom pořád práva vésti.

LIV.

O obhajování práva.

238. Jakož tomu příkladem slavné a svaté paměti předkův Našich milých milostivě chtíti ráčíme, aby žádný, jakého by ten

der auch sey, sich wider das ordendliche Recht setzen, sondern daß vber demselben Hand gehalten vnd ohne Vnterschied der Personen, wider die Verbrecher, weß Whürden, Stands oder Wesens sie seyn, verfahren werden sol: So sol Vnser Lands-Haubtman in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern, jederzeit ein wachendes Auge haben, vnd ihm angelegen seyn lassen, daß die Executions-Proceß, allerdings wie dieselbe in dieser Vnserer Landes-Ordnung gesetzt, gehalten vnd ohnfehlbar volzogen werden.

239. Vnd wan es darzu käme, daß gedachte Executions-Proceß anderst nicht, als mit gewaffneter Hand fürgenommen vnd zu Werck gerichtet werden könten: So sol er solches (es wäre dan daß er es neben dem Lands-Haubtman, Wo der oder die widerwertigen gesessen, etwan mit einem oder Zwey hundert Man verrichten könte, vnd es also keines grossen auffgebots bedörffte) an Vns gelangen lassen; Darauff dan Wir vnd Vnsere Erben, Nachkommende Könige vnd Markhgraven in Mährern, nit allein mit auffbietung entweder eines oder mehr Kraises, sondern auch mit zuthun Vnserer aigenen Militia, ohne aintzigen Verzug, wider den, so sich obberürter massen dem Rechten widersetzt, verhelffen sollen vnd wollen.

240. Vnd da jemand weß Stands oder Wesens derselbe auch wäre, auff solch Vnser Auffgebot, die schuldige Hilff nicht leisten wolte: Derselbe sol ipso facto seyne Ehr verloren, auch wider ihn, nach Gelegenheit, mit denen jenigen Straffen verfahren werden, so hieroben von denen statuirt vnd gesetzt, so zu Kriegszeiten auff Vnsere Gebot nicht erscheinen. Wie dan auch, so vil die Defension des Landes anlangt, Wir Vns deßwegen Gesätze vnd Ordnung zu machen, jederzeit zuvorbehalten.

LV.

Was gestalt man sich nach denen Rechtssprüchen, bey der Einführung wegen der Erbgründe wie auch der Schulden halber, zu verhalten.

241. Wan einer ein Vrtheil oder Erstandenes Recht erhelt, in Sachen ein Erb- vnd eigen Landgut betreffend, vnd es ihm, laut der im Vrtheil außgesetzten Zeit, nämblich bey dem Nechsten Posudek, nicht abgetreten vnd eingeantwortet würd: So mag derselbe sich in Person zu denen Kleinern-Rechts-Officirern verfügen oder einen andern schicken, vnd begeren wegen nicht abgetrettenen Guts eingeführt zu werden.

koliv stavu, řádu a povolání byl, řádu a právu se neprotivil, anobrž nad tím ochranná ruka držána, a ten každý, jenž by se tomu naproti stavil, bez ušetření osoby, řádu, stavu a povolání ztrestán byl: pročež má hejtman Náš zemský v tomto margkrabství moravském každého času na to bedlivě pozor míti, aby všecka dopomožení práva vedle tohoto Zřízení Zemského se dála, a bez všelijaké proměny vykonávána byla.

239. A přišlo-li by k tomu tak, že by dopomožení práva jináče nežli brannau rukau se státi a k konci přivedeno býti nemohlo: tehdy bude povinen ten, (leda by však to sám vedle hejtmana zemského spraviti a seberauc sto dvě stě lidí, kdež by ten anebo ti, jenž by se právu protivili, sídlem byli, toho vyříditi mohl, tak že by velkého svolání a vyzdvižení potřebí nebylo), to na Nás vznésti; proti kterémuž My a budaucí Naši, králové čeští a margkrabata moravská, ihned netoliko s vyzdvihnutím lidí z některých krajův, ale i s Našimi vlastními válečnými nástroji napomáhati a tudy proti těm odbojníkům řádu a práva obhajovati dáti chtíti ráčíme.

240. Pakli by někdo z stavův, buď ten kdo buď, jsauc od Nás obeslán, pomáhati a táhnauti nechtěl: ten každý má ihned čest svau ztratiti a proti němu skutečně pokutau, vedle příležitosti, tak jako proti těm, kteříž by (jakž nahoře doloženo), jsauc od Nás v čas války obesláni, táhnauti nechtěli, přistaupeno býti. Jakož sobě v té příčině, tu kdež se defensí doteyče, jistý řád nařiditi, vše v moci pozůstavovati ráčíme.

LV.

Jakým spůsobem po veypovědech právních při zvodech, buď o statky pozemské aneb o dluhy, postupovati se má.

241. Když by někdo, buď o statek dědičný aneb jiný vlastní jeho pozemský, na druhým při aneb stané právo obdržel a toho by jemu vedle nálezu v jistém čase, to jest při nejprvnějším posudku, nepostaupil aneb od sebe neodvedl: tehdy může ten, jemuž přisauzeno jest, buď sám osobně aneb skrze poručníka svého, před auředníky práva menšího se dostaviti a na týž takový statek zvodu požádati.

242. Hirauff sollen die Kleinern-Rechts-Officirer angeregte Klag in das darzu verordnete Register einschreiben vnd verzeichnen vnd eine geschworne Person vortschicken. Würd aber dem, so obgesigt, innerhalb 14 Tagen, nach dem er also besprochen, das Gut nicht abgetreten: Mag er wider kommen oder schicken, vnd von obgemelten Kleinern-Rechts-Officirern die erste Einführung (welche Zwod genant würd vnd nur ein Recht zu dem Gut vnd keine Possession gibet) begehren, Vnd sie ihm einen Einführungsbrieff ertheilen vnd eine geschworne Person zu solcher Verrichtung verleihen sollen. Welche nachmals referiren vnd anzeigen sol, ob der, gegen dem der Zwod oder Einführungsbrieff gerichtet, solches habe annehmen wollen oder nicht, vnd solche Relation sol er zu seyner Widerkunfft thun.

243. Da aber die Person, auff die sich der Zwod oder Einführungsbrieff ziehet, zu Hauß nicht angetroffen würde: So sol die abgesante geschworne Person nichtsdestoweniger jetztgedachten Zwod oder Einführungsbrieff entweder denen im Hauß hinterlassenen Ambtleüthen, oder denen geschwornen Richter vnd Eltisten insinuiren, vnd von dem Brieff in des condemnirten Gut eine Abschrifft lassen; vnd gedachte Ambtleüthe oder Geschworne sollen verpflicht seyn, ihm solches schleinig vnd vnverlengert zu wissen zu thun. Es nehme nun derselbe solchen Zwod oder Einführungs-Recht an oder nicht: So sol er doch innerhalb 4 Wochen von dato der in seynem Gut angezeigter vnd insinuirter Einführung sich angeben vnd wegen Annehm- oder nicht-annehmung der Einführung, vnd was er dißfals zu thun gesinnet, erklären.

244. Auff den Fall er aber in denselben 4 Wochen solches nicht thäte, vnd das Gut, so ihm aberkant, dem obsigendem Theil nicht abtreten wolte: So sol derselbige widerumb kommen, vnd einen Wöhrloßbrieff (so Böheimisch „List Obranni" genant vnd dardurch einer seynes Besitzes vnd Gewehr entsetzt würd) begehren, so ihm auch die Kleinern-Rechts-Officirer ertheilen vnd in die Geoenck-Tafel einschreiben lassen sollen, welchen Tag solcher Brieff außgangen ist. Vnd der Kläger sol solchen Brieff dem Land-Camerer vnd Land-Richter vbergeben, vnd bey denen selben noch vmb einen andern Gewöhrloßbrieff anhalten, vnd sie mit demselben Brieff eine wolverhaltene vnd veraidete Gerichts-Person (so die Parthey welche die Sache gewonnen, in würcklichen Besitz deß Guts weise) abfertigen sollen.

245. Wan aber nach ergangenem solchem Gewehrloßbrieff, der condemnirte das Gut nicht abtreten wolte: Solle er für einen Odbognik (das ist, für einen solchen der sich wider das Recht aufläinet) gehalten werden, vnd sol auff Vnsern oder Vnserer Erben, Nach-

242. Kdež k žádosti jeho budau povinni menší auředlníci jeho žalobu do register k tomu nařízených zapsati, a to poznamenajíc, potom osobu přísežnau k němu poslati. Jest-li by pak tomu, jenž toho žádal, v čtrnácti dnech, jsauc již v tom napomenut, takový statek postaupen nebyl: tehdy může zase k menším auředlníkům sám přijíti aneb vyslati a od týchž menších auředlníkův zvodu požádati; kdež k žádosti jeho mají jemu list na zvod vydati a jednu přísežnau osobu k vyřízení toho propůjčiti. Kterýž po navrácení se zpátkem má ihned to přednésti, zdali ten, proti kterémuž takový zvod puštěn byl, takový přijeti chce aneb ne, o tom relatí učiniti.

243. Pakli by ta osoba, na kterauž zvod se vedl, doma zastižena nebyla: tehdy má k tomu vyslaná přísežná osoba jednostejným spůsobem o takovém zvodu, buď v témž domě zůstávajícím auředlníkům aneb rychtáři a starším oznámiti, a téhož listu na statku odsauzeného přípisu zanechati; kdež takoví správcové povinovati jsau, to pánu jejich ihned neprodleně v známost uvésti. Již potom, přijmi ten takový zvod pořádně aneb nepořádně, však nicméně od oznámení o takovém zvodu ve 4 nedělích pořád zběhlých, zdali ten zvod přijímá anebo ne, v tom se ohlásiti, a což by v tom učiniti aumyslu byl, se pronésti má.

244. Neučinil-li by toho v čtyřech nedělích a toho statku, kteréhož odsauzen byl, straně, jenž jej obdržela, by nepostaupil, aneb postaupiti by nechtěl: tehdy má ten zase přijíti a listu obranního požádati; kterýž budau povinni menší auředlníci jemu vydati a to do knih památních, kterého dne takový list vyšel, poznamenati. Kterýžto list má potom žalobník nejvyššímu komorníku a nejvyššímu sudímu dodati a při nich ještě o vydání jednoho takového obranného listu požádati, a oni mají s takovým listem jednu dobře zachovalau přísežnau osobu (kteráž by tu stranu, jenž při obdržela, k dokonalému osazení toho statku uvedla) vypraviti.

245. Jest-li by pak odsauzený po dosažení takového listu obranného téhož statku postaupiti nechtěl: tehdy má za odbojníka práva držán býti, proti němuž má hejtman Náš zemský na poručení Naše aneb budaucích dědicův Našich, králův českých a

kommenden Königen zu Böheimb vnd Marckhgraven in Mährern Befehlich, der Lands-Hauptman mit gewaffneter Hand, so es vonnöthen, die Execution thun, vnd wider ihn nach Außweisung des, so in dieser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung „Von Schutz- vnd Handhabung deß Rechtens“ gesetzt, verfahren werden.

246. Da aber einer eine Summa Geldes durch ein Vrtheil oder Erstandenes Recht erhielte, vnd ihm dieselbe, entweder in der im Vrtheil gesetzten Zeit oder 14 Tag, nach dem das Erstandene Recht ergangen, nicht richtig gemacht würde: Solle er zu denen Kleinern-Rechts-Officirern kommen, oder an seyner Stelle einen andern schicken vnd vmb eine geschworne Person wegen nicht gethaner Bezahlung, den condemnirten zu besprechen oder ihm eine Warnung zu thun, anhalten. Vnd wan er darauff innerhalb 14 Tagen, nach gethaner Besprechung, Klägern nicht Begnügen thete: So sol Kläger vmb einem Zwod oder Einführungsbrieff bitten, welcher ihm auch gegeben, vnd mit einer geschwornen Person auß dem Ambt vortgeschickt werden sol; vnd sol dieselbe Person zu ihrer Widerkunfft, bey dem Ambt Relation thun, ob der jenige, auff welchen das Einführungs-Recht gerichtet, dasselbe habe angenommen oder nicht, vnd solches alles bey dem Ambt einschreiben lassen.

247. Da aber der, wider welchen der Zwod oder Einführung außgebracht, nicht zu Hauß angetroffen würde: Sol sich die abgesante geschworne Person allerdings dem jenigen gemeß verhalten, so in vorigen Artickuln, von dem Einführungs-Proceß wider die Abwesende (243) gesetzt ist.

248. So dan nach dieser Einführung die zuerkante Summa, neben denen auffgelauffenen Vnkosten, so vil derselben beym Ambt paßirt werden, dem gewinnendem theil nit erlegt würde: Solle dasselbe innerhalb 4 Wochen nach der Einführung, sich bey denen Kleinern-Rechts-Officirern, entweder in der Person oder durch einen andern angeben, vnd eine geschworne Person zu dem ersten Panowáni oder Beherrschungs-Recht, so doch so wenig das dominium als die erste Einführung, von der hieroben gemeldet, die Possession verändert, außbringen.

Würde ihm aber alßdan auch einen Weg wie den andern die zuerkante Summa nicht entrichtet: So mag er widerumb zu denen Kleinern-Rechts-Officirern kommen oder schicken vnd von ihnen einen Abschatzungsbrieff begehren, welcher ihm dan von dem Kleinern-Rechts-Cammerer auff 4 Wochen ertheilt werden sol.

249. Wo nun der jenige, auff dessen Erbgrund das Executions-Recht geführt würde, in denen 4 Wochen der Abschatzung, welche auff seyn Gut geschehen sol, einen Widerspruch thun wolte: So sol er, ehe vnd zuvor des Kleinern-Rechts-Cammerer auff das-

margkrabat moravských, byla-li by toho potřeba, brannau rukau táhnauti a exekutí učiniti, a proti tomu vedle vyměření, jakž nahoře „O zastávání řádu a práva“ oznámeno, postupováno býti.

246. Obdržel-li by pak kdo nějakau summu peněz buď přísudkem aneb skrze stané právo, a jemu by ta summa buď v uloženém času po přísudku aneb po obdržení staného práva ve dvou nedělích, to jest ve 14 dnech, zaplacena a složena nebyla: tehdy má se sám osobně aneb skrze poručníka svého před auředlníky menší dostaviti, a za propuštění jedné přísežné osoby, kteráž by odsauzeného k odvedení takové záplaty napomenula a jeho před následující budaucí škodau vystříhala, požádati. Kdež nezaplatil-li by po témž napomenutí žalobníku: tehdy má též žalobník o propuštění zvodu žádati, čehož jemu příno a takový zvod obžalovanému skrze jednu přísežnau osobu od auřadu odeslán býti má; po navrácení pak bude povinna ta osoba při auřadu o tom o všem, zdali ten, proti kterémuž se zvod vyžádal, takový zvod přijal anebo ne, oznámiti; což vše při auřadu bedlivě poznamenáno býti má.

247. Pakli by táž osoba, proti kteréž týž zvod vyžádán byl, doma zastižena nebyla: tehdy má se vyslaný od práva, tak jakž nahoře při artikuli „O nepřítomných“ (243) doloženo, zachovati.

248. Nebyla-li by tehdy po takovém zvodu táž přisauzená summa, spolu i s škodami na to vzešlými, kteréž by od práva passírovány a za spravedlivé uznány byly, položena: tehdy má zase ve čtyřech nedělích pořád zběhlých po témž vyšlém zvodu, při auřednících menších, sám osobně aneb jiného na svém místě vyšlíc, ohlásiti a jedné přísežné osoby k vydání prvního panování vyžádati.

Nebyla-li by pak předce jemu summa jeho položena: může se zase při auředlnících menších osobně ohlásiti aneb jiného na svém místě vyšlíc, odhadu požádati; čehož jemu ve čtyrech nedělích pořád zběhlých příno býti má.

249. Chtěl-li by pak ten, na čí by statek dědičný právo se vedlo, v čtyrech nedělích témuž odhadu, kterýž by na jeho statku dáti se měl, odpor učiniti: tehdy bude povinen, prvé nežli by menší komorník na týž statek, nad kterýmž již jistý den (poně-

selbe Gut, auff welches er zur Abschatzung (die seins Ampts ist) einen gewissen Tag angesetzt, verraisen möchte, zu dem Lands-Haubtman kommen, oder einen Brieff unter seynem Insigl dahin schicken, und dem Lands-Haubtman, wie nicht weniger auch dem Kleinern-Rechts-Cammerer die Ursachen außtrücklichen vermelden und vorbringen, warumb er die Abschatzung in seyn Gut nit verstatten könne, und darneben eine Beschickung innerhalb 14 Tagen außbringen. Und der Lands-Haubtman oder der seyne Stelle helt, sol endlich und gewiß in denen andern 14 Tagen beyde Partheyen deßwegen entscheiden und denen Sachen ein End machen, auch keine Exception, so für dem Urtheil albereit einkommen, oder auch, so alßbald und vor Außgang der 14 Tage nicht erwisen werden könte, zulassen.

250. Solte aber derselbe, wider welchen der Executions-Proceß geführt, seyne Uhrsachen warumb er die Abschatzung nicht verstatten wolte, nicht darthun und erweisen: So würd er der andern Parthey, so das Recht erhalten, den fünfften Theil der Haubtsum, darumb das Urtheil ergangen, zur Strafe verfallen; und dieselbe Straff sol ihm alsobald neben der andern Schuld, darumb er das Recht führt, abgeschätzt werden.

251. Ob nun wol solche Abschatzung vor diesem dahin gerichtet gewesen, daß die Gütter vil geringer als sie werth gewesen, geschätzt, auch zwischen der Fahrnuß und ligenden Gründen kein Unterscheid gemacht worden; Weil aber je niemand mehr von seynem Schuldner begehren oder nehmen kan, als er ihm schuldig, durch solche Abschatzung auch nothwendig ihrer vil in Verderb und ruin gesetzt, und sich nicht widerumb erholen können, Anderer denen sie gleichermassen mit Schulden verhafft, zu geschweigen: So setzen, ordnen und wollen Wir, daß solche Abschatzung auff nichts anders gestelt und angesehen seyn sol, als daß der so vil erlange, als seyne liquidirte Schuld an Haubtsum, Interesse, Schäden und Unkosten außträgt; Also und dergestalt, da innerhalb 4 Wochen nach erhaltenem Abschatzungsbrieff, der Schuldner seynen Glaubiger nicht befridigte, daß derselbe alßdan durch den Kleinern-Rechts-Camerer (welcher sich an denselben Ort verfügen sol) die würckliche Hilff erlange, und vor allen Dingen der Schuldner vermahnt werde, seine mobilien, vermittelst eines Cörperlichen Aids, anzuzeigen und zu weisen. Und man solches geschehen und gedachte mobilien oder fahrende Hab, in parem Geld, oder in Getraid oder solchen Sachen bestünde, so täglich auffm Marckt verkaufft, und man also der Zeit nach wissen könte, was sie gelten, oder aber sich der Glaubiger und Schuldner deß Werths halber verglichen: So sollen dieselbe dem Creditori, so weit sie zu

vadž to k němu samému patří) k vykonání téhož odhadu obral, odjel, k hejtmanu zemskému, tak také komorníku menšího práva příčinu svau, proč by k tomu odhadu povoliti nemohl. světle a srozumitedlně oznámiti a předložiti, a vedle toho ve 14 dnech pořád zběhlých obeslání vyžádati. Vedle čehož povinen bude hejtman zemský aneb jeho místo držící, v těch druhých 14 dnech obě strany v tom vyslyšeti a tomu konec učiniti, a k žádné exceptí, kteráž před vynešením ortele přednešena aneb nyní a před vyjitím těch 14 dnech ukázána nebyla, nepovolovati.

250. Kdež neprokázal-li by dostatečně ten, proti kterémuž by se právo vedlo, svých příčin, proč by k takovému odhadu povoliti nechtěl: tehdy bude povinen druhé straně, kteráž při obdržela, pátý díl té summy hlavní, na kterauž přísudek se stal, v pokutě propadnauti, a taková pokuta má jemu hned při témž dluhu, o kterýž se právo vede, též odhádána býti.

251. A ačkoliv předešle takový odhad na tom záležel, že mnohdykrát takoví statkové méněji nežli za to stáli, šacováni bývali a mezi statkem mohovitým a nemohovitým žádného rozdílu šetříno nebývalo; však poněvadž žádný od svého dlužníka víceji žádati ani bráti nemůže, mimo to, čímž by jemu spravedlivě povinen byl, a taky jsauce skrze takový odhad jich mnoho k dokonalé skáze přivedeno, že se zase nikterakž zotaviti nemohli — o jiného škodu, jemuž též dlužen byl, tuto mlčíce —: ráčíme tehdy o tom milostivě nařizovati a tomu chtíti, aby takový odhad na nic jinšího se nevztahoval, nežli na to, což by přisauzenau summu hlavní, auroky a škody vynésti mohlo; na ten a takový způsob, jest-li by kdo po vyjití 4 neděl po obdržení listu odhadního, věřitele svého nespokojil, aby ten potom skrze komorníka práva menšího (kterýž na to místo sjeti má) skutečného dopomožení dosáhl, a přede všemi jinými věcmi dlužník napomenut byl, jeho svršky podle přísahy ukázati a o nich oznámiti. Což když by se stalo a takové svršky aneb statek mohovitý na hotových penězích, obilí a jiných těm podobných věcech, kteréž každodenně na trhu se prodávají, o nichž by se vědělo, co v ten čas platí, anebo mohli-li by se o to dlužník s věřitelem srovnati: tehdy mají takové věřiteli dotud, dokudž by stačily, místo záplaty

eraichen, in solutum vnd an stat seyner Schuld gegeben vnd durch den Kleinern-Rechts-Cammerer zugeaignet werden. Vnd da der Glaubiger für die gantze Schuld, die mobilien oder Fahrnuß in solutum vnd an stat der Bezahlung angenommen, hat er ferner nichts zu suchen oder aintzige Klage zu führen.

252. Wan aber der Schuldner solche mobilien alle vnd jede, wie obberürt, nicht anzeigen wolte, oder dieselben nicht also beschaffen, daß sie eine gewisse vnd Landkündige Schatzung hetten, oder auch mehrerwehnter Schuldner die besten mobilien wegk gflehet vnd andere geringere an derselben Stelle gethan: So ist der Glaubiger solcher mobilien an stat der Bezahlung oder in solutum anzunehmen nit schuldig, sondern würd sich nichts destoweniger an die ligende Gründe zu halten haben; Also daß der Kleinern-Rechts-Cammerer mit Zuziehung etzlicher auß der Nachbarschafft, das Gut, so er, Glaubiger, ordentlicher weise ihm anweisen würd, dem rechten vnd gemainen Werth nach, wie des Orths oder in demselben Kraiß die Gütter auff die Zeit gültig, seynem Aid vnd Gewissen nach (dessen nicht allein er, sondern auch die jenigen zu erinnern, welche er auß der Nachbarschafft zu sich ziehen würd) schätze, darauff ihne, Glaubigern, nach der Höhe vnd Proportion seyner Schuld würcklichen darein führe, vnd die Vnterthanen mit dem Gehorsamb vnd Leibaigenschafft an ihn weise.

253. Wan er nun also solch Gut in die Gewehr vnd Posses bekommen: Sol er innerhalb 8 Wochen dem Schuldner (der jederzeit bey der Taxirung deß Guts sich befinden vnd darzu erfordert werden sol) bevorstehen, solch Gut entweder mit Bezahlung der ihm zuerkanten Haubtsum vnd Schäden widerumb abzulösen oder failbieten zu lassen, vnd es dem jenigen zu verkauffen, so am maisten bey Zeit derselben Acht Wochen an parem Geld darfür geben wil. Wan aber die 8 Wochen vorüber, vnd er es selbst nicht abgelöst, auch keinen Kauffman gefunden oder fürgestelt, der mit parem Gelde solches bezahlen wolte: Sol ihm noch 14 Tag biß zu dem letzten Panowání gegeben werden. Vnd so in denenselben, obberürter massen, er noch keine Satisfaction thun könte: Sol der Glaubiger eine geschworne Person von denen Klainern-Rechts-Officirern außbringen, vnd das letzte Panowání vnd endliche Ertheilung des Aigenthumbs, volziehen lassen; vnd nach dem solches vollendet, sol das Gut dem Glaubiger, der beschehenen Tax nach, Erblichen verbleiben.

254. Da aber einer nicht wolte die Abschatzung obberürter massen thun lassen, oder nach derselben, den würcklichen Besitz vnd Posses nicht einraumen: Sol der Kleinern-Rechts-Cammerer von dannen nicht verrucken, sondern am selbigen Orth verbleiben, vnd zu dem Lands-Haubtman schicken vnd aldar anzeigen, daß das condemnirte Theil die Schatzung vnd Einführung nit zulassen noch das

a dluhu jeho skrze komorníka práva menšího odevzdány a přivlastněny býti. A jest-li by věřitel za ten všecken dluh takových svršků a statku mohovitého místo záplaty přijal, již nemá dále ničeho vyhledávati ani žalovati.

252. Nechtěl-li by pak dlužník takových všech svršků a nábytků, jakž nahoře dotknuto, ukázati, aneb ty by tak vyšetřeny byly, že by jistau v zemi obyčejnau taxu neměly, aneb že by dlužník nejlepší svršky preč zavezl a jiné nuznější na to místo dal: tehdy není povinen věřitel místo záplaty takových svršků přijíti, ale může se statků pozemských držeti, tak že menší komorník, přijmauce k sobě některé okolní sausedy, takový statek, kterýž jemu věřitel pořádně ukáže, spravedlivě a vedle obyčejného trhu, jak by toho času v tom kraji statkové platili, vedle přísahy a auřadu svého (na čež netoliko on, ale i přítomní sausedé k tomu od něho povolaní pamatovati mají) prošacovati, a na ty věřitele vedle velikosti dluhu skutečně zvésti a poddané k poslušnosti a člověčenství jemu zavázati.

253. Když by tehdy již takový statek pod správu a v držení sobě uvedeno jměl, má v osmi nedělích pořád zběhlých dlužník (kterýž při šacování takových statků každého času, k tomu jsauc povolán, býti má) toho na vůli jmíti, buď takový statek, položíc na něm přisauzený dluh a škody, na hotově vyplatiti anebo na něj pobídnauc tomu, kterýž by v těch osmi nedělích za něj nejvíce na hotově dáti chtěl, prodati. Po vyjití těch 8 neděl, nevyplatil-li by dlužník téhož statku aneb žádného kupce, kterýž by ten statek hotovými penězi zaplatil, by nenalezl: ještě má 14 dní do posledního panování příno býti. A kdyby ještě v tom čase dluh zaplatiti nemohl, tehdy věřitel osobu přísežnau od práva menšího vezme a již poslední panování sobě vykonati dá; po vykonání pak toho takový statek již věřiteli vedle vykonaného šacunku za dědičný zůstane.

254. Jest-liže by pak někdo takového odhadu na spůsob oznámený vykonati dáti, aneb po vykonání toho, sídla a místa postaupiti nechtěl: nehne se odtud komorník menší, ale na tom místě zůstane a o tauž věc hejtmanu zemskému, vyšlíc, zprávu učiní, že strana odsauzená nechce takovému zvodu a odhadu

Gut würcklichen abtreten wolle. Darauff sol gedachter Lands-Haubtman oder der seyne Stelle helt, sich dahin begeben, vnd Krafft seynes Ambts, das gewinnende Theil in das Gut vnd desselben würcklichen Besitz einführen, vnd mit der Schatzung vnd sonsten, wie obberürt, verfahren lassen. Wolte aber auch der Schuldner sich dem Lands-Haubtman widersetzen, So sol wider ihn ohne eintzigen Vertzug, als wider einen Fridbrüchigen vnd der sich wider das Recht auflaint, verfahren werden.

255. Trüge sichs auch zu, daß einer durch einen Gewehrloßbrieff wegen einer gewissen Schuld, ein Landgut in seyne Gewehr vnd Besitz brächte, vnd liesse ihm wegen einer andern Schuld ein Theil an demselben Gut, oder das gantze Gut, wie obgehört, schätzen vnd nachmals der, dem das Gut gehörte, solch Gut nicht ablösen wolte: So sol er beyde Summen, so wol die, derentwegen die Einführung mit dem Gewehrloßbrieff geschehen, als die andern, darauff die Schatzung ergangen, erlegen vnd richtig machen, sonsten würd der so das Gut, vermög deß Gewehrloßbrieffs hat, nicht schuldig seyn, dasselbe jemanden biß er einer vnd der andern Summ, mit allen Zinsen vnd darauff geloffenen Schäden, gäntzlich befridiget worden, abzutreten.

256. Wan auch wider einen Vrtheil vnd Recht wegen einer Schuld ergangen wäre, welcher kein aigene, sondern allein verschribene Gütter innen hette: So sol der Executions-Proceß höher nicht, als auff die darauff verschribene Summa, vnd so weit sich deß condemnirten Recht erstreckt, ergehen; vnd solches alles ohne Schaden vnd Abbruch deß Grundherzen vnd deß, welchem die Ablösung deß Guts zustehet, geschehen.

Ingleichem mag der Executions-Proceß, wegen der nichtleistung der Gewehr auff solchen verschribenen Güttern, auff obgeschribene maß vnd weise, wan die Erb- vnd aigene Gütter nicht zuraichen, geführt werden.

257. Weil auch bey Schatzung der Gütter, offt die Abmessung vonnöthen, So sol bey Messung der Wälder, Höltzer vnd anderer Gründe, das Landmaß gebraucht, vnd solches Maß in allen Kraisen, in Abmessung der Gründ vnd Wälder, von allen Ständen auff einerley Weise gehalten werden.

LVI.

Von Stöckbrieffen, die im Markhgravthumb Mährern durch die Ladung der Verstrikung oder aber Puhon Zatkyně verstanden werden.

258. Weil nun bißhero von denen Executions-Processen gehandelt, so auff die Gütter gerichtet sein: Also wan wider die Personen procedirt werden wil, Sol es durch die Ladung der Ver-

povoliti a toho statku postaupiti. Načež má buď hejtman Náš zemský, aneb jeho místo držící, tam sjeti, a vedle moci auřadu svého, stranu, jenž při obdržela, v týž statek a sídlo jeho postupovati naříditi. Pakli by dlužník hejtmanu zemskému podobně se protivil, tehdy má proti tomu každému jako proti rušiteli dobrého pokoje a odbojníka práva postupováno býti.

255. Přitrefilo-li by se, že by někdo zpravním listem pro nějaký dluh, statku pozemského v zpravu a v držení vešel, a dal by sobě skrze jiný dluh díl nějaký od toho statku aneb ten všecken statek, jakž nahoře oznámeno, prošacovati, a potom by toho ten, jemuž ten statek náležel, vyplatiti nechtěl: tehdy má tu obojí summu, jak tu, pro kterauž vedle listu zpravního zvod se stal, tak i pro tu, kterauž statek šacován byl, složiti a zaplatiti; jináče nebude povinen ten, jenž by ten statek vedle listu zpravního držel, takového statku dotud, dokudž by jedné i druhé summy se všemi auroky a škodami na to vzešlými zcela a zauplna zaplaceno neměl, postaupiti.

256. A když by též na někoho, jenž by žádných statkův svých vlastních nemajíc, jen toliko jemu zapsaných v držení byl, přísudek a vedení práva pro dluh se stalo: tehdy nemá se exekutí veyšeji díti nežli toliko na tu summu, jenž by ji sobě dlužník na témž statku ujištěnau měl, anebo na kterauž by se ta summa odsauzeného vztahovala; a to vše beze škody pána týchž gruntův, i kterýmž takové vyplatiti přísluší.

Podobným spůsobem může dopomožení práva pro neodvedení zpravy na takových zápisných statcích, jestli by statkové dědičnί a vlastní stačiti nemohli, vedeno býti.

257. A poněvadž při šacování statků mnohdykrát i odměření potřebí bývá: tehdy má při měření lesův, dříví a jiných gruntův míra zemská užívána, a takové míry ve všech krajích při měření gruntův, též i lesův, ode všech stavův zachováno býti.

LVI.

O zatykačích, kteříž v tomto margkrabství moravském pod půhonem zatkyně se rozumějí.

258. Poněvadž tehdy tuto již o vedení a dopomáhání práva, kteréž na statky se díti má, oznámeno: kdyby tehdy chtěl někdo proti osobě tak postupovati a jeho půhonem zatkyně zatknauti,

strickung, so „Puhon Zatkyně“ von alters hero (wie hieroben gemeldet) genennet worden, auff nachvolgende manier geschehen. Wo der Geladene mit dem Puhon Zatkyně angetrofen wird, Sollen die Ambtsleut oder verwalter des orts schuldig sein sich mit ihme zu versichern, vnd ist er Herren- oder Ritter-Stands mänlichen Geschlächts, denselben bey Trew vnd Ehr auffs gelübdnus zu nehmen, daß er sich zu Publicirung der Ladung beim ersten Land-Recht gestelle vnd sich anmelde, daß er zu solcher Ladung stehe. Da aber jemands mit einer solchen Verhaffts-Ladung in einer aus Vnsern Königlichen Stäten angetroffen würde, vnd Vnserm Käyserlichen Richter oder Burgermeister vnd Rath nicht angelüben wolte: Derselbige solle von ihnen durch Arrest darzu angehalten werden. Vnd im fall der jenige bey welchem der Geladene betreten, alles das was oben angedeütet, nicht thäte, vnd sich mit ihme nicht Vergewisserte: Solle er selbst schuldig sein, vmb daß welches wegen jener geladen worden, dem Actori zu antworten. So aber der Geladene an dem orth, da er durch die Ladung Verhafftet nicht angetrofen würde: So mag der Actor alßbald, nach denen letzten Ladungen, von dem Landes-Haubtman einen Brieff, welcher ihme dan nicht abzuschlagen, begeren, damit wo er denselben mit solchem Brieff antrefe, ein jeder Inwohner des Markhgravthumbs sich mit ihme obgesetzter massen Versichern solle; welches auch ein jeder nach empfang dergleichen Brieffs vnd demselben beygeschlossener Verhaffts-Ladung zu thun, vnd der auff solche weiß gestöckte schuldig sein würd, sich, wie zuvor gemeldet, bey dem nechstkommendem Land-Recht, zu Olmütz oder Brünn, zu Publicirung der Ladungen gewiß zu gestellen. Mit welchem alßbald alda beym Land-Recht der Land-Richter durch Bürgschafft sich vergewissern würd, daß er stehe, sich auch, warumb er anklagt, verantworte vnd des Rechtlichen außspruchs erwarte. Wo fern aber ein solcher kheyne Bürgen haben könte: Solle er bey Treu vnd Ehren angeloben, daß wan es auff seyne Ladung kommet, er antworten vnd gerecht werden wolle. Wer nun sich also mit einem solchem geladenem, nach empfang des Lands-Haubtmans Schreiben sampt obgeschribener Ladung, versichert hette: Deme würd nicht vonnöthen sein wegen solcher verhafftung selbsten zum Land-Recht zu verreißen, sondern es entweder durch schreiben, oder einen guten Freund anmelden, daß er sich mit abgebung der Ladung deß Lands-Haubtmans empfangenem Brieff gemeß verhalten habe. Wan auch gleich der jenige so Verstrickt worden, sich hierüber gar nicht zum Land-Recht vnd Publicirung der Ladungen gestellete: würd es doch gnug sein, wan er es nur beweisen würd können, daß die versicherung obgemelter massen mit dem Geladenem beschehen sey. Wofern aber ein solcher fall sich begebe, daß eine Weibes-Person der gestalt geladen, oder mit des Lands-Haubtmans Brieff bey jemands angetroffen würde, vnd für sich keine taugliche

takto má se zachovati. Kde by ten, na kohož by zatykač vyšel, postižen byl, tehdy jsau povinni správcové aneb auředlníci téhož místa ním se ujistiti, a jestli z stavu panského neb rytířského mužského pohlaví, jeho na čest a na víru vzíti, že se k vyhlášení půhonu při nejprvnějším saudu dostaví a ohlásí, že k takovému půhonu stojí. Pakli by někdo s takovým půhonem zatkyně v některém Našem městě královském postižen byl a Našemu císařskému rychtáři aneb purgkmistru a radě připověditi nechtěl: ten může k tomu od nich skrze arrest přidržen býti. A jest-li by ten, u kteréhož pohnaný se zastihl, toho všeho, což nahoře doloženo, nevykonal a ním se neujistil: ten bude povinen sám o to, oč by ten pohnán byl, původovi odpovídati. Nebyl-li by pak pohnaný tu na témž místě, kde by skrze půhon zatčen býti měl, postižen: tehdy může původ ihned po posledním půhonu od hejtmana zemského sobě list, kteréhož se mu odepříti nemá, vyžádati, tak kde by koliv jeho s takovým listem postihnauti mohl, aby jeden každý obyvatel margkrabství tohoto moravského ním se ujistiti povinen byl; což jeden každý přijmauce takový list s půhonem zatkyně učiniti, a ten jenž by tím způsobem zatčen byl, má se jakž nahoře dotknuto, při nejprvnějším saudu, v Olomauci nebo v Brně, k vyhlášení půhonu jistotně dostaviti. S kterýmž to ihned při témž saudu nejvyšší sudí skrze rukojemství aby stál a z toho, z čeho obžalován jest, odpovídal a veypovědi právní dočkal, se ujistiti má. Kdyby pak ten žádných rukojmův míti nemohl, tehdy má pod svau ctí a vírau připověditi, že když by koliv na ten půhon přišlo, státi a naň odpovídati i z něho práv býti chce. Kdož by tehdy takovým spůsobem pohnaným vedle přijetí listu od hejtmana s půhonem zatkyně se ujistil: tomu nebude potřebí samému pro takové zatknutí k saudu zemskému jezditi, ale toliko skrze psaní anebo skrze jiného svého dobrého přítele oznámiti, že jest se při dodávání půhonu vedle listu od hejtmana zemského sobě daného ve všem zachoval. Byť pak i ten, kterýž zatčen byl, k saudu zemskému a k vyhlášení půhonu se nedostavil: dosti na tom bude, když toliko to ukázati moci bude, že takové ujištění s pohnaným vedle oznámení se vykonalo. Která by osoba ženského pohlaví tím spůsobem pohnána, anebo s takovým listem od hejtmana u někoho postižena byla, kteráž by za sebe

bürgen haben könte: solle sie ebenermassen von dem Land-Richter auff ein gelübt bey Treü vnd Ehren genommen werden. Vnd welche ihrem gelübd kein genügen thete: Solle für eine Ehrvergessene Person gehalten werden. Vnd was alhie gesagt würd von beyden Mans- vnd Weibs-Personen, so durch den Puhon Zatkyně geladen werden, was gestalt nämlich der Land-Richter bey Publicirung der Ladungen mit ihnen sich versichern solle: ebenermassen solle es auch mit beyden gehalten werden, nach dem der Nález oder Ausspruch wider sie gefallen, damit sie demselbigen ein gnüg thuen, oder sich beim After-Recht für die Officirer gestellen.

LVII.

Von Führung des Executions-Proceß, vermög einer Verschreibung, so auff die Einführung mit einer geschwornen Person von dem Kleinen Recht gerichtet ist.

259. So sich einer der, an stat der Straff, auff den fall der nicht-bezahlung in einer Verschreibung gesetzten Einführung mit einer geschwornen Person von dem Kleinerm-Recht gebrauchen wil, es sey in was Verschreibung es wolle, wan nur die Verschreibung die Einführung mit der geschwornen Person in sich helt: So sol er sich zu dem Kleinern Recht verfügen, oder jemanden an seyner Stelle dahin abfertigen, vnd bey denen Kleinern-Rechts-Officirern mit Vorleg- vnd Auffweisung seyner Gerechtigkeit, vnd wie er in dem fall versichert vnd versehen sey, begehren, daß ihm eine geschworne Person zu der Einführung gefolget werde. Darauff sollen die Kleinern-Rechts-Officirer (wan er die obgemelte geschworne Person, vermög der Landes-Ordnung verbürget) darzu bewilligen; vnd dem es gebühret, sol solches in die Register, mit Benennung welche geschworne Person hierzu gefolgt vnd gegeben worden, auch wer solches begehrt, so dan wer der geschwornen Person zu einem Gelaitsman daß er ihn führen solle, zugegeben worden, einschreiben. Vnd wan die geschworne Person die Einführung in denen Erbgründen, wohin ihn der Gelaitsman geführet, verrichtet vnd wider zuruck kombt: Sol sie alsobald Relation vnd Bericht bey dem Kleinern Recht thun, ob der Inhaber der Erbgründ, die Einführung angenommen vnd verstattet, oder nicht. Vnd so alßdan dem Kläger in denen nechsten 6 Wochen nach der Einführung, seyne Schuld nicht richtig gemacht, oder aber der jenige, gegen dem die Einführung mit der geschwornen Person beschehen, die andere Parthey, welche sich einführen lassen, nicht auff einen gewissen Tag als zu der nechsten der Kleinern-Rechts-Officirer in demselbigen Kraiß Versammlung durch des Lands-Haubtmans-schreiben

žádných hodných rukojmí dostati nemohla: má též podobným spůsobem od nejvyššího sudího na čest a na víru vzata, kteráž by pak svému závazku dosti neučinila, již za zlopověstnau držána býti. A což tuto o obojích mužského i ženského pohlaví se dokládá, kteříž by skrze půhon zatkyně pohnáni byli, a jak by nejvyšší sudí s nimi k vyhlášení půhonův se ujistiti měl: tak také proti nim oběma po nálezu a výpovědi, aby tomu dosti činili aneb při posudku před auředlníky stáli, postupováno býti má.

LVII.

O vedení práva vedle zápisu, kteréž na zvod s osobau přísežnau od auřadu práva menšího učiněno jest.

259. Jestliže by kdo, majíc sobě, místo pokuty, nějakau summu zvodem s osobau přísežnau od práva menšího k zaplacení zapsanau a ujištěnau, toho užiti chtěl, v jakým koliv zápisu, když toliko zápis ten, že takový zvod s přísežní osobau v sobě obsahuje, ukázal: tehdy má ku právu menšímu přijeti anebo někoho jiného na svém místě vyslati, a při auřednících práva menšího ukážíc, předložíc dostatečně svau spravedlnost, jakým spůsobem ujištěn a opatřen jest, aby jemu jedna přísežná osoba k témuž zvodu propuštěna byla, toho požáďati. K čemuž mají auředníci práva menšího (když takovau přísežní osobu vedle Zřízení Zemského dostatečně vyručí) povoliti; a ten, komuž náleží, má to do register, doložíc zejména, která osoba k tomu propuštěna byla a kdo toho žádal, též i ten, kterýž by k ochraně též přísežné osoby, aby je v tom dovedl, přidán byl, zapsati. A když by táž přísežná osoba takový zvod v statcích dědičných, kdež ji doprovodí a dovedau, vykonala a zase zpátkem se navrátila: tehdy má hned relací aneb zprávu o tom při právě menším učiniti, zdali jest držitel týchž gruntův takového zvodu dopustil, anebo ne. A pokudž by po vyjití šesti nedělí od téhož zvodu žalobníku dluh jeho zaplacen nebyl, anebo ten, proti kterémuž by takový zvod s přísežnau osobau se stal, té strany druhé, kteráž se zvésti dala, k jistému dni, to jest k prvnímu sjití menších auředlníkův v témž kraji, skrze psaní od hejtmana

beschickte oder citirte, vnd aldar seynen Behelff vnd Schutzwehr wider die Einführung vnd warumb fernerer Executions-Proceß mit dem Gewehrloßbriff nicht erthailt werden solte, darthun vnd erweisen würde: So sollen die Kleinern-Rechts-Officirer alsdan dem jenigen, der sich eingeführt, einen Wehrloßbriff zu dem Ambt des Lands-Hauptmans hinauß geben, vnd der Lands-Haubtman oder seyn Stat-halter sol einen mit dem Gelaitsman auff dieselbigen Erbgründ, so im Gewehrloßbriff benant vnd begriffen, schicken oder abfertigen, vnd denselbigen in die Gewehr vnd possess der Erbgründ, wie auch der Vnterthanen, einweisen.

260. So sich aber einer dem Gewehrloßbrieff vergeblich vnd ohne Vrsach widersetzte, vnd vngeacht er den jenigen, so eingeführt worden, vor die Kleinern-Rechts-Officirer beschickte, Jedoch aber die von ihm angezogene Vrsachen vnd Exception wider die Einführung nit darthäte vnd erwise: So sol er dem Beschicktem den dritten theil der jenigen Summ, derentwegen die Einführung geschehen, oder aber, so die Einführung etwan wegen anderer Sachen (ausser Geldes) erfolget, vber das was die Haubtsach außträgt, noch 10 Schock Groschen zur Straff verfallen sein, vnd solches bey Abzahl- vnd Erstattung der Haubtsumm, oder wan er sonst der Verschreibung ein Gnügen thun würd, erlegen vnd richtig machen. Vnd so lang dasselbe nicht richtig gemacht, sol er ihm die Erbgründe, darein die Einführung erfolgt, nicht wider abtreten.

261. Vnd wan die Kleinern-Rechts-Officirer zwischen denen Partheyen wegen Wichtig- vnd Weitleüfftigkeit der Rechtsfertigung, so zu verhinderung der Gewehrloßbriff angestellet, der Sachen kein End machen könten: So sollen sie derentwegen bey dem nechstkommendem vnd vorstehendem Land-Recht eine Belernung nehmen oder die gantze Sach zu dem Land-Recht remittiren; Darauff die Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzere, denen Kleinern-Rechts-Officirern eine Belernung geben, oder aber da die Sache zu dem Land-Recht verschoben, dieselbe ohne Weitleüfftigkeit erörtern, damit die Leüthe mit der Execution vnd Gewehrloßbriffen nicht auffgehalten, sondern dieselbe schleinig vortgestellet werden. Vnd so dan nachmals, nach Berathschlagung der Sachen, ein Gewehrloßbriff außgienge: So ist ein jeder verpflicht, sich darnach also zu verhalten, vnd ohne alle Waigerung den, so den Gewehrloßbriff erhalten, in die würckliche Possession einzulassen. Solte sich aber jemand nach der mit der geschwornen Person geschehenen Einführung etwan in ein Waisen-Gut, so weder ihre Mündige Jahr noch auch einige Fürmundere oder Gerhaben hetten, vermög habender Verschreibung mit dem Gewehrloßbriff einzuführen begehren: So sollen die Kleinern-Rechts-Officirer, dergleichen Gewehrloßbriff nicht hinauß geben, biß zu dem nechstkommendem Land-Recht.

zemského by neodeslal a při tom hned jeho obrany proti témuž zvodu nepředložil a proč by dále dopomožení práva listem obranným státi se nemělo, toho neukázal a neodvedl: tehdy mají auředlníci práva menšího tomu, kterýž se zvedl, list obranný ku auřadu nejvyššího hejtmanství vydati, a hejtman zemský aneb jeho místo držící má jeho s průvodčím na takové statky, kteréž v listu obranném jmenováni a doloženi jsau, vyslati a toho v správu a v držení téhož statku, jako i poddaných uvésti dáti.

260. Pakli by se někdo proti listu obrannýmu bez příčiny zprotivil, a byť pak toho, kterýž by zveden byl, před menší auředlníky obeslal, však by takových příčin doložených a obrany proti zvodu neprovedl a neukázal: tehdy má obeslanému třetí díl té summy, pro kterauž zvod se stal, anebo byl-li by zvod pro nějakau jinau věc (mimo peníze) propuštěn, přes to, což by ta hlavní věc vynášela, ještě 10 k. gr. v pokutě propadnauti, a takovau pokutu při skládání a zaplacení hlavní summy aneb když jináče svému zapsání dosti činí, složiti a zaplatiti. A dokudž by toho nezaplatil, nemá jemu gruntův těch, do kterýchž zveden byl, zase postupovati.

261. Kdyby auředlníci práva menšího mezi stranami pro velikost a prodlaužilost té věci a práva tomu, což by k hindrování vydání listu obranného slaužilo, konce učiniti nemohli: tehdy budau moci o to při nejprvnějším následujícím saudu naučení vzíti anebo této vší věci k saudu zemskému podati; načež nejvyšší auředlníci a saudcové zemští auředlníkům práva menšího naučení vydati, anebo byla-li by ta věc do saudu zemského odložena, té bez obšírnosti konec učiniti, tak aby lidé dopomáháním práva a listy obrannými meškáni nebyli, nýbrž v takových příčinách rychlého fedrování dosahovali. Když by pak po přisauzení té věci list obranný vyšel, tehdy jest každý zavázán, v tom se tak zachovati a beze všeho vyheybání toho, jenž takový list obranný obdržel, k skutečnému držení připustiti. Jest-li by pak někdo po vykonaném zvodu s přísežnau osobau na nějaký statek sirotčí, kteříž by ještě let jejich rozumných nedošli anebo žádných poručníkův neměli, vedle znění zápisu s listem obranným se zvésti chtěl: tehdy nemají auředlníci práva menšího takového obranného listu, až do nejprvnějšího saudu vydávati.

262. Da nun bey demselben der Waisen oder Pupillen Ambtleüthe, vnd die so ihre Verwaltere oder ihnen sonst befreündet seyn, derentwegen ichtes bey dem Land-Recht anbringen wolten, das stünde ihnen frey. So sie aber an das Land-Recht nichts gelangen liessen, oder da solches beschehe, jedoch von denen Land-Rechts-Beysitzern keinen Schutz erhielten: So sol alßdan darauff vnd nach Außgang desselben Land-Rechtens, dem jenigen, so es hiebevor begehrt, der Gewehrloßbriff hinauß gefolget werden. Vnd derselbe, so mit dem Gewehrloßbriff etwan in würckliche Possession eines Guts kombt, Sol dasselbe nicht blindern oder verwüsten, noch zum Nachtheil dessen, dem solch Gut zugehört, darinnen mutwilliger weise vbel hausen, oder dem Gut aintzigen Schaden zufügen, sondern solches nach seyner Whürdigkeit, vnd wie es sich aignet vnd gebührt, geniessen.

Vnd da einer diesem zuwider, sich etwas anders vnterstünde, vnd solch Gut vnbillicher weise blinderte vnd verderbte: So mag der jenige, dem das Gut zustendig, den andern für das Land-Recht beschicken vnd citiren, vnd was er alßdan erweiset vnd darthut, daß ihm mit der Blinderung an seynem Gut geschadet worden, Dasselbe würd der ander, nach Rechtlicher Erkäntnuß, ihme zu erstaten billich angehalten. Inmassen dan auch hinfüro, da die Verschreibung nicht ein anders vermag, obberürte Nutzung vnd Einkommen, in Abschlag der Haubtsumm vnd Landüblichen Zinsen geraitet, vnd wan sich der Glaubiger daran bezahlt gemacht, von ihm nichts mehrers begehrt oder gefordert werden sol.

LVIII.

Von Verbürgung einer geschwornen Person, so von dem Kleinern Recht zu der Einführung gefolgt worden.

263. Wer sich wil mit einer geschwornen Person vom Kleinern Recht, vermög vnd nach Inhalt der Verschreibung, des Testaments, eines schrifftlichen Vertrags, oder aber in Krafft etwas anders einführen lassen: Der sol zuforderst Bürgkschafft auff 50 Schock Groschen bestellen, daß er sich nirgends anderswo, auch nicht auff ein mehrers wil einführen lassen, als dieselbe Verschreibung lauttet. Vnd so er darwider thäte, vnd sich anders einführen liesse, So ist er solche 50 Schock Groschen dem Obristen Cammerer des Markhgravthumbs Mährern verfallen, Vnd mag sich nachmals widerumb seyner Verschreibung halten, vnd wan er auffs newe Bürgschafft bestellet sich vermög der Verschreibung einführen lassen; Jedoch daß er die Verjährung der 3 Jahr vnd 18 Wochen nicht vorüber streichen lasse.

264. Wan auch einer einen Brieff hette, welcher auff die Einführung mit der geschwornen Person auff gewisse Gütter lautete:

262. Chtěli-li by pak při témž saudu auředlníci, správcové aneb přátelé týchž sirotkův za tau příčinau nětco před saud zemský přednésti, mají toho svobodu učiniti. Pakli by nic v té příčině k saudu zemskému nepřednesli, anebo kdyby se to od nich stalo, od saudcův zemských žádné ochrany neužili: tehdy má na to po vzdání téhož saudu tomu, jenž předešle listu obranného žádal, propuštěn býti. A ten, kterýž by skrze takový list obranný v dokonalé držení téhož statku vešel, nemá téhož plundrovati a hubiti anebo na škodu toho, komuž by takový statek náležel, v něm svývolně zle hospodařiti a v něm škody činiti, nýbrž toho vedle hodnosti jeho, tak jakž vlastně náleží, užívati. Kdyby pak někdo proti tomu učinil, a takový statek svývolně plundroval a kazil: tehdy může ten, jemuž by ten statek náležel, takového před saud zemský obeslati, a což by koliv prokázal a dovedl, že se jemu na témž statku takovým plundrováním škody stalo, má ten, jenž tu škodu učinil, vedle spravedlného uznání, aby ji zaplatil a navrátil, k tomu přidržán býti. Jakož nebude-li nic jiněho v zápisu doloženo, takoví užitkové a důchody z summy hlavní a aurokův obyčejných se srážeti mají, a když by věřitel to sobě zaplatil, nemá od něho na témž statku nic více pohledáváno býti.

LVIII.

O vyručení osoby přísežné od práva menšího k zvodu.

263. Kdo by koliv chtěl s osobau přísežnau od práva menšího vedle zápisu, kšaftu, smlauvy, aneb jakého koliv jiného ujištění, v statek se zvésti: ten každý nejprv to 50 kopami gr. českých zaručiti, že se nikam jinému a v nic víceji zváděti nedá, než toliko v to, co sobě zápisem ujištěno má. Pak-li by proti tomu učinil a v nětco více se zvésti dal, tehdy má takových 50 kop gr. českých nejvyššímu komorníku propadnauti, a může se znova zápisu svého držeti a zaručíc znova, hned se zase vedle zapsání svého, nedadauc letům zemským, to jest třem letům a 18 nedělem projíti, zvésti dáti.

264. Měl-li by též někdo list, znějící patrně na zvod s osobau přísežnau v jisté statky: tehdy bude podobným spůsobem povinen

Sol eben die Bürgschafft bestellet vnd es allerdings damit gehalten werden, wie oben gemelt; Jedoch daß er denselben Brieff eher vnd zuvor er sich einführen läst, bey dem Kleinern Recht einlege.

265. Hat auch jemand eine Verschreibung, daß er wegen Schulden auff ein Gut mit einer geschwornen Person zu gewissen Sachen greiffen, dieselben nemen vnd sich daran erholen möge: Der solle gleichermassen auff 50 Schock Groschen sich verbürgen, daß er nicht ein mehrers, als die Verschreibung vermag, nemen wolle. Wan er aber etwas mehrers oder an einem andern Ort neme, So ist er die Straff der 50 Schock Groschen, wie obverstanden, dem Obristem Cammerer des Markhgravthumbs Mährern, verfallen. Vnd wan er die erlegt hat, Mag er, wie obberürt, dem Proceß mit der Nemung auff demselben Gut, wan es ihm gefellig vnd die præscription oder Verjährungs-Zeit nicht vorüber ist, auffs new anfangen.

266. Wo einer oder mehr gegen denen Kleinern-Rechts-Officirern, geschworne Personen, oder denen, so von denen Ambtern mit Citation oder andern Gerichts- vnd Rechtlichen Sachen abgefertigt, Gewald brauchte, Hand anlegte, Sie verwundete oder gar vmbrechte, oder die geschworne Person, wan sie von Ambtswegen außraisen, schlüge oder gar vmbrechte: Derselbige sol seyn Leib vnd Gut verlohren haben.

267. Wan auch die Kleinern-Rechts-Officirer, sich von Ambtswegen etwan wegen Führung der Executions-Proceß, oder wegen eines, so Leibes-Schwachen halber, nicht abkommen könte, vber Feld begäben, vnd befünden, daß derselbe Ort vnsicher, vnd dahero etwan von Herren-, Ritter- oder Burgers-Personen, oder aber von einer Stat, Flecken oder Dorff, Gelaitsleüthe begehren: Sol einer vmb den andern sie, biß auff gebührliche Stelle, beglaiten.

LIX.

Vom Kummer vnd Arrest.

268. Wan jemand eines vom Herren- oder Ritterstand oder einer Stat Vnterthanen, etwas schuldig gewesen, oder sich in Bürgschafft eingelassen: sollen die Herren die Stäte, vnd hinwider die Stäte die Herren- oder Ritterstands-Personen vmb die Hülff vnd Execution ersuchen, mit Benennung des Nahmens, wider den die Hülffe gesucht worden, Auch außführung der vhrsachen, warumb solches geschehen, vnd fernerm Begehren, daß innerhalb 14 Tagen von dato deß Ersuchung-Schreibens ihm solche Hülff ertheilt werde. Vnd da der Schuldner oder Bürge die Schuld nicht in Abrede seyn könte, So ist der Herr wider seynen Vnterthan, oder der Rath in

zaručiti a v tom tak, jakž nahoře doloženo, postupovati; však bude povinen prvé, než se zvésti dá, takový list ku právu menšímu složiti.

265. Má-li též někdo sobě jisté věci pro dluh na statku zápisem ujištěny, tak aby na ty sáhnauti, je vzíti a sobě nimi zaplatiti mohl: ten má též spůsobem nahoře dotčeným pod 50 k. gr., že nic víceji mimo to co v zápisu obsaženo jest, vzíti nechce, zaručiti. Vzal-li by pak co více aneb na jiném místě, tehdy takovau pokutu 50 k. gr. č., jak svrchu dotknuto, nejvyššímu komorníku propadne. A složíc tu, může též zase takový process s přijímáním takových věcí na témž statku, jest-liže se jemu líbí a čas neprošel, znova začíti a vykonati.

266. Jest-li že by někdo, aneb jich více, proti auředlníkům práva menšího, aneb proti těm, kteříž by od auřadův s obesláním aneb jinými právními věcmi vysíláni byli, moci užil, na ně sáhl, zranil, aneb zamordoval, aneb takové přísežné osoby, když by podle auřadův jejich někam jeli, bil a mordoval: ten každý má hrdlo i statek propadnauti.

267. A když by též auředlníci práva menšího v povinnosti jejich, buď k vedení práva anebo k některé osobě, kteráž by pro nemoc se dostaviti nemohla, přes pole vyjeli a znajíc, že v tom místě nebezpečno jest, skrze to od pánů z stavu panského, rytířského aneb městského, anebo od měst, městeček i dědin průvodu požádali: tehdy mají jeden po druhým až na místo je náležitě doprovážděti.

LIX.

O stavuňcích.

268. Byl-li by kdo z poddaných pána z stavu panského neb rytířského, anebo některého města, někomu něco dlužen, anebo v rukojemství zavázán: tehdy mohau páni a rytířstvo města, a města zase pány a rytířstvo, skrze psaní o dopomožení pohledávati, položíc ze jména toho, na komž by dopomožení žádali a proč takové dopomožení se žádá, tak aby ve dvauch nedělích takové dopomožení se stalo. Kdež když by dlužník neb rukojmí takovému dluhu neodepřel, tehdy jest povinen pán na

Stäten wider ihren Mitburger innerhalb jetzterwehnter 14 Tag zu verhelffen schuldig. Daß aber ein Vnterthan, Nachbauer oder Mitburger (wie vorhin geschehen) für den andern leiden vnd gleich des andern Schuld tragen, vnd ohne eintzige Vhrsach gestöckt vnd gepflegt werden sol: solches wie es gar zu hart, also wollen Wir es in Vnserm Erb-Markhgrafftthumb Mähhrern hirmit abgeschafft, vnd hingegen gnedigist verordnet haben, daß wan ein Herr auff dem Land, oder ein Rath in denen Stäten, wider seynen Vnterthan oder ihren Mitburger, auff dergleichen Ersuchungsschreiben, die Hülff nicht erthailen oder Rechts verhelffen wolte, daß er dardurch die Sach gleich sein aigen mache, vnd Klägern oder Glaubigern wegen denegirter Justitz vnd verursachter Vngelegenheit zu Recht Red vnd Antwort zu geben schuldig seyn sol; Also daß, wan die denegirte Justitz außgeführt vnd erwisen würde, derselbe so also die Justitz verweigert, neben Erstattung der Vnkosten vnd Schäden, in duplum dessen, so der Vnterthan zu geben schuldig, condemnirt werde. Da auch der Schuldner selbst oder desselben zugehörige Hab, es seyn Schulden oder mobilien, an einem andern Ort, als da er gesessen, angetroffen würde: So sol der Glaubiger Macht haben, dieselben zu arrestiren, auch obberürte seyne Hab vnd Zugehörung mit Kummer vnd Arrest zu belegen, vnd sol daß Recht, solchen Kummer oder Arrest zu gestatten schuldig seyn. Jedoch sol der, welcher den Kummer begehret, die Vhrsach warumb er denselben begehre, außtrücklich benennen, vnd sich gegen demselben zu der Schadloßhaltung erbieten, auch, da er nicht im Markhgravthumb Mährern angesessen, auff Begehren gebührliche Caution laisten.

Es sol auch, wan die Vrsach, warum der Arrest oder Kummer auff eines Gütter geschlagen, stritig, Die Erkäntnuß innerhalb 6 Wochen bey dem Recht, da der Kummer angelegt, ergehen vnd zum Ende gebracht werden. Vnd da dieselbe Obrigkeit oder dasselbe Recht in jetztgedachter Zeit die Justitz nicht administriret: Sol gedachte Obrigkeit oder Recht, darumb Red vnd Antwort zu geben schuldig seyn.

LX.

Von denen Klein-Rechts-Officirern vnd andern geschwornen Personen.

269. Die Kleinern-Rechts-Officirer, sollen angesessene, Tüchtige, wolverhaltene Ritterstands-Personen seyn, wie auch die Kleinern-Rechts-Schreiber; was aber andere diener desselben Kleinern Rechts (wofern sie vonnöthen) anlangen thuet, würdet nicht vonnöthen sein

poddaným a auřad v městech na měšťanech svých v takových dvauch nedělích dopomožení učiniti. Aby pak poddaný, saused aneb spoluměštěnín (jako předešle se to dálo) jeden za druhého trpěti a škodu nésti a tak beze vší příčiny hyndrován a vězen býti měl, byla by ta věc příliš těžka a neslušna; protož to tímto Zřízením Naším v tomto margkrabství moravském zastavovati a proti tomu milostivě nařizovati ráčíme, jestliže by pán na gruntech svých, anebo auřad v městech, na svého poddaného nebo spoluměšťana na takové psaní dopomožení učiniti a jeho k zaplacení přidržeti nechtěl, aby skrze to túž věc vlastně na sebe samého vztáhl a žalobníku nebo věřiteli pro nedopomožení k spravedlnosti a k škodám přivozování při právě z toho odpovídati a práv býti povinen byl; tak když by na něj to, že k spravedlnosti dopomoci nechtěl, ukázáno bylo, ten každý, že dopomožení učiniti odepřel, podle navrácení škod a autrat in duplum, to jest dvojnásobně tolik, co jest ten poddaný dlužen byl, položiti přidržán byl. Byl-li by dlužník sám aneb jemu přináležející zboží, buď na dluzích aneb na jiných mobovitých věcech, na jiném místě nežli by usedlý byl, postižen: tehdy má věřitel moc, takové zboží obstaviti a hamovati a má právo povinno býti, takový stavuňk přijíti. Však povinen ten, jenž by téhož stavuňku žádal, příčinu, proč toho žádá, světle a patrně oznámiti a proti tomu za škody opovědíti, a nebyl-li by v margkrabství moravském usedlý, na žádost dostatečně zaručiti.

Vzešel-li by pak jaký spor o takový stavuňk, má to v šesti nedělích při témž právě, kdež se týž stavuňk stal, přisauzeno a tomu konec učiněn býti. Pakli by ta vrchnost aneb to právo již v jmenovaném čase k spravedlnosti nedopomohlo: má jedna každá vrchnost a právo z toho odpovídati povinno býti.

LX.

O auředlnících menších a k nim přidaných přísežných osobách.

269. Auředlníci menší mají býti osoby z stavu rytířského, dobře zachovalé, k tomu hodné a v zemi usedlé, jako i písaři práva menšího; co se pak jiných služebníkův téhož práva doteyče (pokudž jich potřebí jest), není potřebí, aby stavu rytířského

daß sie sich des Ritterstands gebrauchen, wan sie nur sonsten ehrliche, tüchtige vnd geschworne Leüte seyn. Vnd sol so wohl mit ihrem als deren Kleinern-Rechts-Officirern Aid, Wie auch derselben Ersetzung, wie vor diesem gehalten werden; Jedoch daß in Ihrem Aid, so vil die Wort, da der Gemaine geschworen, anlangt (inmassen Wir alberait anbefohlen) corrigirt vnd geändert, auch das Jurament auff diese Vnsere Landes-Ordnung gerichtet, vnd sol solcher Aid zu nachfolgenden vnd andern dergleichen (wofern sie zu dißer Vernewerten Landes-Ordnung vonnöthen) Aembtern gelaistet werden:

1. Zum Kleinerm-Rechts-Cammerer- } Ambt Vnsers
2. Zum Kleinerm-Rechts-Richter- } Erb-Markhgrav-
3. Vnd Vice-Kleinerm-Rechts-Schreiber- } thumbs Mährern.
4. Zu dem Burkgraven-
5. Zu dem Kleinerm Schreiber-Ambt.

270. So jemand die Kleinern-Rechts-Officirer alle gesammt, oder einen auß Ihnen antasten oder Injuriren, in denen Sachen, was Ihrem Ambt zustehet vnd anhengig, oder daß sie gefährlich oder vntrewlich, wider das Recht gehandelt, boßhafftig vnd vorsetzlich außgeben würde, Solches aber auff Sy nicht bringen vnd erweisen könte: der sol den Halß verlieren. Da Er aber solches auff Sy, oder Einen auß Ihnen erwise: So solle der Officirer in gleichmässige Straff fallen. Sy, die Kleinern-Rechts-Officirer aber, kan niemand vberzeügen in Ihren Ambts-Sachen, Er hette dan derowegen zu Zeügnuß etliche auß denen Herren der Ritterschafft vnd Adels, welche im Land-Recht sitzen.

LXI.

Von der Land-Taffel vnd wie die Einverleibungen in dieselbe beschehen solle.

271. Die Land-Taffel solle eine zu Olmütz, die andere zu Brünn wie von alters herkommen gehalten werden vnd verbleiben. Vnd ob zwar hiebevor geordnet vnd gesetzet, auch bißhero also gehalten worden, daß alle Einverleib- vnd Einschreibungen, wie auch Kauff vnd Pfand in die Land-Tafel eingeschrieben werden, in der Böheimischen Sprach einverleibt vnd eingeschriben worden: So thun Wir doch solches auß Königlicher Macht, vornämblichen der Vhrsachen halber, weil nach gedempffter Rebellion ein Theil der Landgütter mit Außländischen, insonderheit Teütschen besetzt werden, Welchen Ihres wolverhaltens

užívali, když by jen toliko jinak lidé poctiví, k tomu hodní a přísežní byli. A má též s přísahau jejich jako i u menších auředlníkův, na spůsob již nahoře oznámený postupováno býti; však aby v jejich přísaze, co se slov, vedle nichž obci se přisahalo, doteyče (jakž předešle od Nás to nařízeno jest), napraveno a změněno bylo a ta přísaha na toto Naše Zřízení aby vztažena byla a tak potom k níže poznamenaným auřadům, pokudž by jich k tomuto Našemu novému Zřízení potřebí bylo, vydávána byla:

1. K komorníku práva menšího
2. K sudímu práva menšího
3. K místo písaři práva menšího

} Našeho dědičného margkrabství moravského.

4. K purgkrabímu.
5. K písaři menšímu.

270. Jest-liže by kdo auředlníky menší, společně anebo jednoho z nich, v věcech takových což by k jich auřadu přináleželo a patřilo, dotekl a v tom že by nětco nespravedlivě a nevěrně proti právu a pořádku učinili neb učinil, ze zlosti a z vymstění pomlauval, toho potom dokázati nemoha: ten každý má hrdlo propadnauti. Pakli by to na ně neb na někoho z nich provedl a prokázal, v podobnau pokutu takový auředlník upadne. Však menší auředlníci v tom, co se auřadův jejich doteyče, jináče od žádného přesvědčeni býti nemohau, jedno skrze svědectví některých z stavu panského neb rytířského v saudu zemském sedících.

LXI.

O dskách zemských a jak by se do nich vkladové dáti měli.

271. Dsky zemské mají jedny v Olomauci a druhé v Brně, tak jakž od starodávna bývalo, zůstávati. A ačkoliv předešle to nařízeno a až posavad zachováváno bylo, že všelijací vkladové a zápisové, jako i kupy a základy, kteříž se do desk zemských zapisovali, všickni v české řeči vkládáni a zapisováni bývali: pročež to z moci Naší královské, obzvláštně pro tu příčinu, poněvadž po přetržení té škodlivé rebellie díl takových statkův cizozemci, a obzvláštně německého jazyka, obsazeno jest, kterýmž

vnd erzaigter getrewer Dienst wegen, sich einzukauffen, von Vns allergnedigist vergönnet worden, auffheben vnd Cassiren, Sondern setzen, ordnen vnd wollen, daß einem jedwederm frey stehe, seyne Conträct, Testament vnd anders, in was Sprachen vnter diesen beyden, als der Teütschen vnd Böheimischen, es Ihme gefällig, einverleiben zu lassen.

272. So jemand im Markhgravthumb Mährern anwesend einem etwas in die Land-Tafel einzuverleiben vorhabens, der sol vor denen Obristen Land-Taffel-Officirern Persönlich erscheinen vnd gegenwertig seyn, vnd ausser deren Gegenwart sol nichts einverleibt werden. Der jenig aber, welchem die Einverleibung in die Land-Tafel geschehen sol, So Er Persönlich darbey nicht seyn wolte, kan jemanden, wer ihme gefellig, an seyner Stelle dahin abfertigen, solche Einschreibung oder Einverleibung an seiner stat anzunemmen.

273. Befünde sich aber jemand ausserhalb des Markhgravthumbs vnd wäre Ihme daran gelegen etwas einem andern der Land-Tafel einverleiben zu lassen: Mag Er deßwegen einem Ihme bekanten Landman oder geschwornem Procurator beym Land-Recht zuschreiben, vnd ihme seyn Vollmacht, vnter dem Insigil vnd Zeügnuß der jenigen Stat, Herzschafft oder Gebiet, darinnen er sich befündet, daß Er denselben Landman oder Procurator zu solcher Einverleibung gevollmächtiget, vbersenden. Worauff alßdan die Gevollmächtigte bey der Land-Tafel zugelassen, auch die Vollmacht neben dem Ersuchungs-Schreiben, dem Contract, Donation, Testament, so gleichwol diser Vnserer Landes-Ordnung gemäß, schrifftlich auffgericht vnd vollzogen werden sol, beygelegt werden. Käme aber derselbe wider zu Lande, der die Einverleibung durch einen Gevollmächtigten thun lassen: solle derselbe nicht destoweniger bey der Land-Tafel erscheinen, vnd nach Bezeügung seynes Willens in Gegenwart des andern Theils, oder dessen Anwalts, seynen Gewalt- vnd Ersuchungs-Schreiben wider zu ruck nemmen. Gieng Er aber ausser des Markhgravthumb, oder auff der Raiß, eher vnd zuvor Er zur Land-Tafel sich verfügen möchte, mit Todt ab: Sol solche Einverleibung, durch den Gevollmächtigten, eben so kräfftig sein, als hette Er sie Persönlich verrichtet.

274. So jemand, der etwas bey der Land-Tafel zu verzichten hette, Kranckheit oder Alters halber Persönlich zur Land-Tafel nit gehen oder sich führen lassen könte: In solchem Fall, wan Er der Kleinern-Rechts-Officirer begehren würde, so sollen Zwen auß denselben zu Ihme sich verfügen, vnd daselbsten von deme welcher Ihrer

pro jejich k Nám dokázanau věrnost je skaupiti milostivě jsme dovoliti ráčili, vyzdvihovati a kassírovati ráčíme, o tom dále milostivě nařizujíce a tomu neměnitedlně jmíti chtíc, aby jeden každý na vůli jměl, svau smlauvu, kšaft a jinau věc v kteréž koliv z těch dvau řečí jemu by se líbilo, buď česky nebo německy, sobě do desk zemských vkládati dáti.

272. Kdo by koliv v tomto margkrabství moravském nětco ve dsky zemské vkládati chtěl, ten každý má se před nejvyšší auředníky desk zemských osobně postaviti a tu přítomný býti, a bez přítomnosti jejich nemá nic vkládáno býti. Ten pak, kterémuž takový vklad se státi má, nechce-li sám osobně toho přítomný býti, může někoho jiného, kdož by se mu líbil, k přijetí takového vkladu a zápisu na svém místě vyslati.

273. Byl-li by pak někdo ven z margkrabství tohoto moravského a na tom jemu nětco záleželo, aby někomu nětco do desk zemských vložiti dal: tehdy může některému svému známému obyvateli aneb přísežnému prokuratoru ku právu psaní učiniti, a jemu plnomocenství pod pečetí svau a s vědomím od téhož města, panství aneb statku, na kterémž by se zdržoval, že takové obyvatele neb prokuratora k tomu zmocňuje, o tom oznámiti. Načež plnomocníci ke dskám zemským připuštěni býti a plnomocenství spolu i s psaním, též smlauvu, dání, kšaft a vše což by tak s tímto Zřízením Naším se srovnávalo, v spis uvedauc, složiti mají. Navrátil-li by se potom ten zase zpátkem do země, kterýž by takový vklad skrze plnomocenství vykonati dal: tehdy nicméněji bude povinen, ke dskám zemským se dostaviti a přednesauc vůli svau u přítomnosti druhé strany aneb plnomocníka jejího, plnomocenství a psaní žádostivé zase zpátkem vyzdvihnauti. Umřel-li by pak jinde z margkrabství tohoto moravského aneb na té cestě prvé nežli by se ke dskám dostavil: tehdy takový vklad skrze plnomocníka rovně v té podstatě zůstane, jako by on to sám osobně byl vykonal.

274. Jest-li by kdo maje něco při dskách zemských činiti, pro nemoc anebo sešlost věku ke dskám přijíti anebo se k nim dovésti dáti nemohl, v takové příčině žádal-li by někoho z auředlníkův práva menšího, mají dva z nich k němu se dostaviti a tu

begehret, seynen Willen vnd Begehren vernemen, auch solches schrifftlich verfassen. Vnd so Sy von Ihme hinwiderumb zu ruck vnd zur Land-Tafel kommen, vnd von allem dem Relation thun, Sol dieselbe in die Land-Tafel einverleibt vnd eingeschriben werden.

275. Ein Stummer Mensch, so sonsten gesunden Verstandes, vnd von seinen sachen, mit dem Deüten vnd Weisen, verständiglich befehlen könte: kan seyn Erbgründe, Wan Er wil, in die Land-Tafel einlegen vnd einverschreiben lassen.

276. Da auch ainer etwa eine Verschreibung „Spolek" oder „gesambte hand" in der Land-Tafel auffheben vnd Cassiren wolte: sol er begehren Ihme dieselbe vorhero zu verlesen. Vnd so er nit wolte, daß Ihme solche zuvor solte vorgelesen werden: so sollen die Obristen Officirer der Land-Tafel, zu solcher Loßlass- oder Cassirung nicht bewilligen, von deßwegen daß etzliche Verschreibung- vnd Einverleibungen auffgehoben vnd zu ruck gefordert werden können, theils aber nicht, massen davon außführlicher angedeütet worden.

277. Denen offentlichen Banckharten, Huren vnd verruchten Vhrgichtern vnd Vnehrlichen Personen, sol in die Land-Tafel nichts einverleibt werden, wie dan die Obristen Land-Officirer der Land-Tafel keine Einverleibung vnd Verschreibung, auff dergleichen Personen lautend, zur Land-Tafel nicht annemen sollen.

278. Wan etwan ein Irthumb vngefär vnd ohne Argelist in der Land-Tafel vorgangen wär, denselben sollen Vnsere Land-Rechts-Beysitzere, auff anhalten der Partheyen, da etwa dißfals vnter Ihnen Strit vorfiele, darüber sich sie nicht könten vergleichen, bey völligem Land-Recht Macht haben, wider zu Recht zu bringen; Aber die Obristen Land-Officirer bey der Land-Tafel können nichts ändern noch Corrigiren, bey Verlust Leib vnd Lebens. Was aber die Einverleibungen der Kauff, Leibgeding, oder wegen der Gewehr, wie auch wegen allerley Verträg anlangt: Dieselben mögen vnd können, wie sich beiderseits Partheyen derowegen vergleichen werden, in Gegenwart der Obristen Land-Officirer gebessert vnd Corrigirt werden; doch daß solche Sach allein die jenige, so sich der gestalt vergleichen, vnd nicht andere Personen angehe vnd betreffe; Worauff dan die Obristen Land-Officirer fleissige Auffacht haben sollen. Wan auch etwan eine dergleichen änderung oder Corrigirung einer Sachen beschicht: So solle das Datum des Jahrs vnd Tags, wan solches beschehen, mit Namen darbey gesetzt werden.

LXIII.

Von denen Widersprüchen, welche Böheimisch Odpory genant werden.

279. Ein „Odpor" ist nichts anderst, als ein Rechtlicher Widerspruch einer Verschreibung oder eines Testaments oder anderer Sachen, welche zu Schaden vnd Nachtheil eines andern in die Land-Tafel einverleibt worden.

od něho, oč jest požádal, vyrozumějíc to, v spis uvésti. A když by zase od něho ke dskám zemským se navrátili a o všem relací učinili, tehdy může to do desk zemských vloženo a zapsáno býti.

275. Němý, poněvadž jest ten Bohem poražen a má rozum přirozený a umí o svých věcech rozkázati kýváním a ukázáním rozumně, může své dědiny, kdy chce a komu chce, do desk zemských vkládati a zapisovati dáti.

276. Chtěl-li by pak někdo, maje nějaký spolek ve dskách zemských, jej vyzdvihnauti a propustiti: tehdy má toho nejprve za přečtění požádati. Nechtěl-li by pak jeho sobě nejprve kázati čísti, tehdy nemají nejvyšší auředlníci jemu k takovému propuštění povolovati, a to proto, že někteří zápisové mohau se propustiti a někteří ne, jakž o tom předešle oznámeno.

277. Zjevným kurvám, panchartům a nevyvedeným psancům, též jiným nepoctivým lidem, nemá nic ve dsky zemské kladeno býti, a nemají žádných takových zápisův ke dskám zemským nejvyšší auředlníci přijímati.

278. Omyl ve dskách zemských, jest-liže by se stal beze lsti, ten a takový budau moci Naši nejvyšší auředlníci a saudcové zemští k žádosti stran, kdyby se o to porovnati nemohly, na plném saudu zemském napraviti. Ale nejvyšší auředlníci desk zemských nemají nižádných omylů ve dskách zemských napravovati, pod ztracením hrdla. Než vklady trhův, věn a zápisův dlužních, též zpravních smluv, ty mohau, kdy a jak se strany srovnají, při přítomnosti nejvyšších auředlníkův se napraviti a doložiti; však aby ta věc toliko těch osob, jenž se o to srovnaly (a ne jiných), se dotýkala; načež nejvyšší auředlníci dobrý pozor dáti mají. Však kdyby koliv takové opravování veyš dotčených věcí se dálo, aby datum dne a léta, kdy se to stalo, při tom dokládáno bylo.

LXII.

O odpořích.

279. Odpor nic jiného není, než toliko právní odepření nějakému zápisu, aneb kšaftu, aneb jaké koliv jiné věci, kteráž by k ublížení a ke škodě druhého do desk zemských vložena byla.

Derentwegen wan jemand etwas in die Land-Tafel gelegt, es sey ein Testament, ein Vertrag, ein Kauff oder sonsten: So kan in dergleichen Sachen nicht auff Supplicationes vnd Schlechtes anbringen, Vrtheil vnd Recht ergehen, sondern so jemand ein Recht hingegen hat, sol er seynen Widerspruch oder Odpor einlegen vnd darauff alsbald ordentlicher Weise seyne Klag durch Puhon anstellen. Es sol aber der oder die, so sich solches Odpor gebrauchen wollen, nach Einleg- vnd insinuirung des Testaments, Vertrags, Kauffs-Verschreibung, vor Außgang dreyer Jahren vnd 18 Wochen, für den Obristen Land-Officirern bey der Land-Tafel sich angeben, mehrgedachten Odpor ihnen in Schrifften vorlegen vnd begehren, daß derselbe angenommen, vnd in die Land-Tafel denen jenigen Handlungen, welchen widersprochen würd, gegen über, einverleibt vnd gelegt werden möchte, Welches dan auch die Obristen Land-Officirer zu bewilligen schuldig.

Pročež kdož by co ve dskách zemských, buďto kšaft, smlauvu, trh, aneb jaký koliv jiný zápis měl, nemá o to na vznešení aneb supplikací sauzeno býti, než má-li kdo jakau spravedlnost proti tomu, tehdy aby odpíral a k tomu odporu poháněl. Však všickni ti, jenž by takového odporu užíti chtěli, mají po vložení neb zapsání takového kšaftu, smlauvy, kupu aneb zápisu před vyjitím třích let a osmnácti nedělí, před nejvyšší auředlníky do desk zemských se ohlásiti, takový odpor v spisu před ně složiti a toho požádati, aby takový od nich přijat a proti těm věcem, o kteréž spor jest, do desk zemských vložen byl; k čemuž nejvyšší auředlníci povoliti povinni budau.

Weil bißhero von dem Jure Publico gehandelt, So folget numehr Der Ander Theil dieser Vnserer Landes-Ordnung, darinnen anfangs von Conträcten, nachmals von Leibgedingen, Fürmundschafften, Erbschafften, Verjährungen, Dienstbarkeiten vnd andern vnterchidenen Rechten, vnd endlichen von denen Peinlichen Sachen tractirt würd.

LXIII.

Von den Kauffs-Conträcten vnd deren, auch anderer Conträcten Einverleibung in die Land-Tafel.

280. Durch Kauffs-Verträg vnd Conträct werden allerley Herzschafften, Gütter vnd andere Gerechtigkeiten hingelassen, vnd dergleichen Kauffs-Verträg kommen allererst in ihre würckliche Krafft vnd Volziehung, wan sich beide Partheyen der Käuffer vnd Verkäuffer der Sachen oder Guts halber, so verkaufft würd, vnd dan wegen deß Werths derselben, sambtlich gutwillig vergleichen. Derowegen sol je vnd allezeit zwischen denen Partheyen, es sey wegen der Kauff-Summa, oder wie die Bezahlung ervolgen sol, eine Vergleichung geschehen. Dan sonsten, so lang die Partheyen im Kauffen vnd Verkauffen, es sey wegen der Kauff-Summa, oder der Sachen, darüber der Contract Haubtsächlich auffgerichtet würd, nicht einig vnd verglichen, kan solches für kein Rechten Kauffs-Vertrag oder Contract gehalten werden, sondern allererst hernach, wan durch beyder Partheyen gutwillige Vergleichung der Kauff bekräfftiget würd. Es mögen sonsten auch Kauff vnd Conträct auffgerichtet werden, wan gleich die jenigen Personen, die es betrifft vnd angehet nicht gegenwertig sein, wan sie nur jemanden durch Schreiben darzu verordnen vnd vollmöchtigen.

281. Da einer wegen eines Guts, oder sonst einer andern Gerechtigkeit, mit dem andern in Kauff stände, vnd auf demselben

A poněvadž až podtud de jure publico, jest o právu obecném, oznámeno, již následuje druhý díl tohoto Našeho Zřízení Zemského, v kterémž hned s počátku o smluvách, potom o věnu, poručenství, dědicství, o pokojném let vydržení, též služebnostech a jiných právích, a naposledy o autrpném právě traktírováno bude.

LXIII.

O smlauvách trhoveych a jiných smlauvách vkládání do desk zemských.

280. Skrze trh a smlauvy bývají všelijaká panství, statkové a jiné spravedlnosti postupovány. A takové smlauvy trhové teprvá v svau moc a podstatu přicházejí, když se obě strany, totiž kupující a prodávající, o týž statek a o záplatu jeho spolu dobrovolně porovnají. Pročež má každého času mezi stranami taková smlauva a porovnání vykonána býti; nebo dokudž se toho mezi stranami nevykoná a o tauž věc aneb summu srovnáno a smluveno nebude, nemůže to za pořádný kup aneb smlauvu trhovau držáno býti, ale teprv, když to dobrovolným stran snešením se tvrdí. Mohau taky takové smlauvy a trhové bez přítomnosti osob těch, jichž se doteyče, se vykonávati, když toliko jiní k tomu od nich skrze psaní zmocněni budau.

281. Jest-li by někdo o nějaký statek aneb jinau spravedlnost s někým v trhu byl, a na témž statku nějaká by závada

16*

Gut, oder der jenigen Sachen, darumben man im Kauff stehet, etwa Anspruch vorhanden: So sol der Verkaüffer verpflichtet seyn, dem Käuffer von allen Ansprüchen zu vermelden vnd anzuzeigen, eher vnd zuvor der Kauff beschlossen würd. Sonsten aber, wie sich die Partheyen bey den Käuffen vnd Conträcten mit einander vergleichen, vnd was sie für Vorbehält, oder auch Poen gegen einander auffrichten: dieselben sollen sie, wan solche denen Natürlichen vnd aller Völcker Rechten, auch dieser Vnserer Landes-Ordnung vnd dem Land-Recht nicht zuwider, einer dem andern zu halten verpflichtet seyn.

282. So jemand einem ein Gut verkaufft, mit gewissen Zinsen, von Ayren, Hünern, Roboten oder dergleichen Zugehör, vnd denselben Contract in die Land-Tafel einverleibte, hernach aber der Käuffer bey einem solchen Gut, dieselben Stuck, es wären Fronen, Roboten, oder sonst etwas anders, nicht befünde: So sol der Verkaüffer, so den Contract der Land-Tafel einverleiben lassen, das jenige so abgehet vnd mangelt, dem Käuffer an der Kauff-Summa, wie er ihme ein jedes im Kauff angeschlagen, nach besag der Land-Tafel widerumben abziehen, vnd im fall die Kauffsumma albereit für voll erlegt, solches in andere weg widerumben erstatten.

283. Im fall einer dem andern, Vnser Königl. Gut, oder etwas, so einer Geistlichkeit zustendig, Wie auch frembde Manschafft- oder Lehen-Gütter, wissendlich in die Land-Taffel einverleiben liesse, Da er doch dieselben in der Land-Tafel selber nicht hette, noch einiger Gerechtigkeit darzu befugt: Derselbe wie auch der, so die Einverleib- oder Verschreibung solcher Gütter, in die Land-Tafel wissendlich angenommen, sol für einen Verfälscher gehalten werden, vnd in Vnsere vnd Vnserer Erben, Königen in Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, Straff fallen. Da sie aber beide, der die Einverleibung gethan, vnd der dieselbe angenommen, darvon nichts gewust, vnd ihre Vnwissenheit durch einen Aid erhalten könten: sol die Einverleibung keine Straff haben.

284. Da jemand einer dem andern Erbgründe oder sonst ein andere Gerechtigkeit, mittels der Land-Tafel, oder eines Brieffs „Dobré wule" genant, abtreten vnd vbergeben würde, vnd selber kein Recht mehr darzu hette, sondern sich desselben, er oder seyne Vorfahren, albereit hievor begeben, vnd ihme solches bewust gewesen: derselbe falt in die Straff vnd Poen, gleich wie der jenige, der dem andern etwas von frembdem Gut in die Land-Tafel einverleiben lassen, massen hieroben davon Anzeigung beschehen.

285. So jemand einen Minder-Jährigen, der noch nicht 20 Jahr alt wäre, beredete, daß Er einem andern seyn Gut, was gestalt es wäre, verschribe, vnd in die Land-Tafel einverleiben liesse: Dergleichen Kauff, wie auch die Einverleibung in die Land-Tafel sol vnkräfftig seyn. Da er aber hernach, wan Er die 20 Jahr seynes

se nacházela: tehdy bude povinen prodavač kupujícímu v takové závadě prvé než-li by se trh aneb kup vykonal, oznámiti. Jináče jakkoliv se strany spolu mezi sebau narovnají a jaké koliv veymínky aneb pokuty mezi sebau zřídí, budau sobě povinni, což by však proti právu přirozenému a tomuto Zřízení Zemskému, též saudu zemskému nebylo, to zdržeti.

282. Prodal-li by kdo statek s jisteymi platy, s vejci, slepicemi, robotami aneb k tomu přináležejícími věcmi, a vložil by je ve dsky, potom pak kupující by na takovém statku některých těch věcí nenalezl: má jemu ten, kdož prodával a ve dsky vložil, to co by mu se nedostalo, jakž dsky ukazují, na summě sraziti, v té ceně, jak mu tu věc při kupu pokládal, a pakli by již summa zaplacena byla, to jemu jináče zase navrátiti.

283. Pokudž by někdo druhému buď statek Náš královský anebo něco což by k duchovenství přináleželo, buď některé cizí manské a lenní statky vědomě do desk vložiti dal, kterýchž by on sám ve dskách neměl, ani jemu žádnému právem slušně nepříslušely: tehdy ten každý i s tím, kterýž by takový auklad a zápis na týž statek ve dsky zemské přijal, má za falešníka držán býti a Nám, dědicům Našim a budaucím králům českým a margkrabatům moravským v pokutu upadnauti. Jest-li by pak oba o tom nevěděli a jejich nevědomost přísahau ztvrditi chtěli, nemají pro takový vklad pokuty nésti.

284. Jest-li by též jeden druhému buď statek dědický aneb nějakau jinau spravedlnost dskami zemskými aneb skrze dobrau vůli postaupiti a odvésti chtěl, a sám by k tomu již žádného práva neměl, nýbrž by jeho sám již aneb jeho předkové zbaven byl, a to by jemu povědomo bylo: ten každýu padne v takovau pokutu, jako ten, kdož by jinému cizí statek do desk zemských vložiti dal, tak jakž o tom svrchu oznámeno.

285. Pokudž by kdo člověka mladého v to uvedl, kterýž by 20 let neměl, že by jemu statek svůj zapsal a do desk vložil, takový kup a vklad do desk zemských nemá platiti. Než kdyby potom, dosáhna 20 let, ve třech letech a osmnácti nedělích

Alters erraicht, in drey Jahren vnd 18 Wochen, der in seyner Minder-Jährigkeit beschehenen Einverleibung nicht widersprechen würde: sol alßdan derselbe Kauff seine würckliche Krafft haben.

LXIV.

Von denen Gewöhren, Böheimisch „Sprawy" genant.

286. Die Gewöhr ist eine Pflicht, so ihren Vhrsprung vnd fundament von denen Kauffs-Verträgen vnd Conträcten her hat, also vnd dergestalt, daß ein jedweder, so sein Gut oder ein andere Gerechtigkeit einem andern mit der Gewöhr verkaufft, schuldig vnd verpflichtet ist, dem Verkaüffer von allen Ansprüchen solches zu befreien. Vnd eine solche Gewöhr begreiffet dieses in sich: Im fall ein Gut oder sonst ein andere verkauffte Sach ansprüchig würde, oder daß jemand eine Gerechtigkeit, zu der gleichen Gut, oder der jenigen Sachen so verkaufft, zu haben vermeint, daß der Verkaüffer verpflichtet ist, den Kaüffer in allem demselben, so er ihme verkaufft, zu vertreten.

Es seynd die Gewöhr vnterschiedlich, als Erstlich die Land-gewöhr; auch andere verbrieffte vnd schlechte Gewöhren; Item so durch Bürgschafft geschicht, wie sich die Partheyen bei denen Kauffs-Verträgen vnd Contracten derowegen vergleichen vnd vereinigen.

LXV.

Von der Landes-Gewöhr.

287. Wan einer dem andern seyn Erbgut verkaufft, vnd würd zwischen ihnen beiderseits ein Kauffs-Vertrag auffgerichtet, vnd im selben Vertrag einverleibt, daß der Verkaüffer dem Kaüffer solch erbgut gewöhren sol, dergestalt wie des Marckgravthumbs Recht vermag, nämblich den driten theil höcher mit dem, was er hat oder haben würde; vnd aber der Kaüffer, dem wohl bewust, daß der Verkaüffer, ausser der Erbgründ, so er albereit verkaufft, nichts mehr von freyen Erbgründen eignes hat, mit einer andern Gewöhr sich nicht versehe, vnd wolte hernach, daß der Verkaüffer ihme nach beschehenem vnd beschloßenem Kauffs-Vertrag, ein andern Gewöhrsman vorstellen solte: würdet der Verkaüffer, solches zu thun vnd zu leisten nicht verpflichtet seyn, sondern ein jeder sol sich an der Gewöhr, die er im Kauffs-Contract angenommen, begnügen lassen. Wan aber

takovému jeho vkladu, kterýž se v letech mladých od něho stal, odporu nepoložil: tehdy již takový kup v své podstatě zůstane.

LXIV.

O zpravách,

(a to jest vlastně secundum definitionem česky zápravách, proto že zapravují, a — per contractionem syllabae — zpravují a svádějí závady s statkův a gruntův všelijakých).

286. Zprava jest zavázání, kteráž původ a základ svůj béře z všelijakých kupův a smlauv trhových, tak a na ten spůsob, že jeden každý, kterýž svůj statek aneb spravedlnost druhému s tauž zpravau prodá, povinen a zavázán jest prodávající kupujícímu to ode všech zásad osvoboditi. A taková zpráva toto s sebau přináší: Kdyby některý takový statek aneb jiná věc závadná byla, anebo že by někdo k témuž statku aneb k té věci právo se jmíti pravil, tehdy že povinen jest, v tom ve všem prodavač kupujícího zastaupiti.

Jsau pak takové zpravy rozličné, jako nejprve zprava zemská; potom taky jiné listovní a prosté zpravy; item ty, kteréž skrze rukojemství se dějí, tak jakž se strany při takových trzích a smlauvách smluví a porovnají.

LXV.

O zpravách zemských.

287. Když jeden druhému prodá dědicství své a smlauvu s ním o ten trh učiní, a v té smlauvě by stálo, že prodavač kupujícímu o dědictví zpraviti má, „tak jakž v tomto margkrabství moravském za právo jest“, totiž „třetinau veyš, což má aneb jmíti bude“; a věděl-li by kupující, že by ten, kterýž své dědictví prodal, již více svobodných a dědičných statků neměl, avšak by se jinau zpravau nezaopatřil, a potom by po zavřeném trhu a smlauvě teprv chtěl, aby jemu zpravce podle sebe postavil: tehdy již ten prodavač povinen nebude, nýbrž jeden každý má na té zpravě, kterauž v smlauvě trhové k sobě přijal, přestati. Pakli

der Verkaüffer andere Erbgründe gehabt, damals wie er die Gewöhr verschriben, oder daß er nach dem Kauffs-Contract deren etwa anderwerts erkaufft hette, oder da sonsten auff ihn ein Gut Erblich gefallen oder durch einen Contract kommen wäre, vnd hernach sich auff denen verkaufften Erbgründen, etwan ein Rechtliche Anzicht oder ein Anspruch befinden würde, vnd der Kaüffer bey dem Gut nicht bleiben könte: So mag er sich alßdan in dieselbigen Erbgründe, so weit sich seyn Gewöhr erstreckt, einführen lassen. Vnd wan gleich der Gewöhrsman alle dieselben Erbgründe, so er gehabt oder hernach bekommen, einem andern mit dergleichen Landes-Gewöhr verkaufft hette, oder anderer gestalt derselben ledig worden wäre: So sol dasselbe der Aeltern Gewöhr zu keinem Schaden noch Abbruch gereichen, Dieweiln er gewöhret, „mit deme was er hat oder haben würde". Vnd sol beynebens auch Menniglich dieses bericht seyn, wan die verkauffte Erbgründe, wegen der nit-Gewöhr mit Recht verloren wurden, daß man alßdan die Abschatzung wegen der jenigen Summa, so in der Gewöhr vnd auff denenselben verkaufften Erbgründen hafftet, vnd vber dieselbige Summa noch ein Drittheil höher, als die Erbgründe im Kauff hingelassen vnd verschriben worden, volführen mag, vnd weiter nicht.

288. Im fall einer die Gewöhr, mit seynen Erbgüttern thät, vnd dieselben in der Gewöhr mit Nahmen vermeldet, vnd noch vber das sich dahin verbunden, daß er gewöhret „mit deme was er hat oder haben würde", vnd hernach auff dieselben verkaufften Erbgründe, eine Anzicht oder ein Anspruch geschehe: in solchem vnd dergleichem fall, sol sich ein jeder zuvor in die jenigen Erbgründe, so in der Gewöhr mit Nahmen begriffen, einführen lassen: vnd so etwas daran mangelte, vnd man sich an denenselben Erbgründen, der Gewöhr vollkommenlich nicht zu erholen, alßdan allererst in die andern Erbgründe des Verkaüffers, welche er damals vnd in derselben Zeit, als der Kauff zwischen ihnen gemacht worden, gehabt oder die hernacher bekommen, sich einführen lassen.

289. Wan jemands seyn Recht, es sey Pfand, Leibgeding oder Schuld, einem andern abtreten würde, dergestalt vnd in dem Rechten, wie die Verschreibung in der Land-Tafel auff ihne lautet, vnd hernacher sich ein anderer derselben Erbgründe anmassen wolte, wegen einer Aeltern Gewöhr: so ist der jenig, der die Gütter oder seyn Recht einem andern abgetreten, demselbigen nicht verpflichtet, solche Gewöhr abzuführen, oder die zu gewöhren, weiln er die Abtretung eben dergestalt, wie die Einverleibung in der Land-Tafel auff ihne gelautet, gethan. Da aber einer dem andern etwas Kauffweiß verliesse, vnd sich zur Gewöhr verbunden hette, oder daß der Kaüffer, es sey wegen einer frembden oder auch seiner selbst eignen Anspruch sich verwahrete; Sol der Verkaüffer verpflichtet seyn, solches zu gewöhren,

by měl na svobodných dědinách, tehdáž když jemu zpravu zapsal anebo že by po vykonání té smlauvy trhové nětco dědin přikaupil anebo zdědil, aneb nějakau smlauvau obdržel, a potom by se na takových prodaných dědinách nějaká právní závada nacházela, tak že by kupec při témž statku zůstati nemohl: tehdy může se na ty dědiny, dokadž by se zprava jeho vztahovala, zvésti dáti. A byť pak ten zpravcí takové všecky dědiny, kteréž jměl anebo potom dosáhl, jinému s podobnau zpravau, co země za právo má, prodal aneb jinau příčinau o to by přišel: tehdy nemá to první zpravě k žádné ujmě býti, poněvadž zpravoval, „čímž má anebo jmíti bude." A to každý věděti má, v čem aneb v které summě se ty dědiny zapíší trhem, kdyby potom nezpravau ztraceny byly, že do té summy má se odhádati a třetinau nad tauž summu trhovau veyš, jakž sobě kdo ten trh káže zapsati, a dále nic.

288. Jestliže by kdo zpravoval dědinami svými a zejména by je jmenoval a ještě přes to by se zavázal, že „zpravuje tím což má anebo jmíti bude", a potom našla by se na ty dědiny nějaká závada: v takové příčině má se každý napřed vésti na ty dědiny, které se v zpravě zejména jmenují; a což by se na těch dědinách nedostalo, tehdy teprv má se vésti na jiné dědiny jeho, kteréž tehdáž jměl, když se trh stal anebo potom by jich dosáhl.

289. Když jeden druhému dědictví, buď základ nebo věnné právo aneb nějaký dluh, by postaupil, tím vším právem jak do desk zemských vloženo a zapsáno jest, a potom chtěl by se někdo jiný takových dědin pro starau zpravu ujíti: není povinen ten, kterýž takové statky aneb práva svého postaupil, zpraviti anebo zpravovati, poněvadž takové postaupení stalo se tím vším spůsobem, jakž vklad ve dskách zní a zapsán jest. Pakli by jeden druhému něco trhem postaupil a zpravau se zavázal, aneb že by kupující, obávaje se nějaké závady, zpravy žádal: tehdy jest prodávající povinen zpraviti.

290. Nach dem sichs auch zutregt, daß zu Zeiten, wegen eines Leibgedings oder einer Summa Geldes, jemand auff ein verkaufftes Gut, seyn Recht suchet: Wo das geschicht, so mag sich der Inhaber der Erbgründe, wan er die Ankündigung zuvor vnd zeitlich gethan, wegen der Vngewöhr, allermassen vnd gestalt, wie sonsten einer andern Vngewöhr halber einführen lassen. Jedoch aber, weil dergleichen Ansprüch mit parem Gelt abgelegt werden können: so sol der Inhaber des Guts bey zeiten wegen eines solchen Anspruchs die Ablösung thun, vnd hernacher seyner Gewöhr nachgehen. So aber einer wegen etwan einer Schuld eins theils Gründ zur Erbschafft oder Erblich abschatzen, vnd nach der Abschatzung, zu der letzten Herrschung es kommen liesse: So würdet Er alßdan denselben mit dem Gelt nicht mehr abstaten können, auß Vrsachen, daß er nach der Abschatzung die letzte Herrschung verstattet, dahero auch der Inhaber, welcher den Anspruch oder Verfassung, wegen deß auff dem Gut stehenden Geldes, nicht zeitlich abgelegt, sich selber vmb das Gut, wie auch vmb die Gewöhr bringt, vnd nicht mehr befugt ist, wegen der Vngewöhr seynen Gewöhrsman vorzunemen.

291. Wan aber einer mit denen Wöhrloßbriffen nur allein bloß auß dem Gut gefürt würde, vnd die Ansprüche, eher als 3 Jahr vnd 18 Wochen vorüber, von dem Gut abfürte: So mag er alßdan auff seynen Gewöhrsman wegen derselben Summa das Recht volfüren.

292. So einer dem andern seyn Erbgut verkaufft, mit aller Herrlichkeit, vnd behelt ihme die Ablösung bevor, dergestalt, daß er ein halbes oder gantzes Jahr zuvor ihme die Aufffündigung zu thun verbunden, vnd dan bey einem solchen Verkauff eben eine dergleichen Gewöhr thäte, als wan er das Gut Erblich verkaufft, hernach aber etwa ein Vngelegenheit vnd Verhinderung, auff dem verpfentem Erbgut sich erzeigte: So mag sich der Inhaber wegen der Gewöhr allermassen vnd gestalt, als wan das Gut ihme Erblich verkaufft wäre, wegen der Vngewöhr einführen lassen, massen seyne Gewöhr solches außweist vnd ihme zuläst. Da es aber zur Ablösung käme, So ist der, so die Ablösung thut, befugt vnd stehet in seynem Willen, die Ablösung widerumb anzunemen, nach seynem gefallen. Vnd da er es auch begehret, daß ihme das Gut in forma eines Kauffs in die Land-Tafel einverleibt werden möchte: sol ihme der, so das Gut innen gehabt, solches leisten, vnd das Gut Kauffsweiß, mit sambt aller Herrlichkeit in die Land-Tafel einverleiben lassen; Beynebens aber sol er ihme nur sein eigen Obligation oder Verhafftung gewöhren, vnd weiter nicht.

293. Ob einer dem andern seyn Gut verkauffen würde ohne die Gewöhr, vnd die ander Parthey liesse sich daran benügen, vnd neme es also an: ein solcher Kauff mag ebenermassen in die Land-Tafel einverleibt werden, als ein anderer Kauffs-Contract.

290. A poněvadž též se trefuje, že svým časem pro právo věnné anebo pro summu peněžitau někdo na statku prodaném svého práva pohledává: stalo-li by se to, tehdy může se držitel týchž gruntův, maje sobě o tom časně věděti dáno, pro nezpravu vésti, jako pro nahoře psanau nezpravu. Však poněvadž tato zprava může se ssauti penězi hotovými, tehdy má držitel téhož statku časně se o to starati a takovau zpravu ssauti, a potom po své zpravě jíti. Pakli by dopustil odhádání pro dluh a po odhadu dal by k poslednímu panování přijíti: toho již penězi ssauti moci nebude, protože jest po odhadu posledního panování dopustil, skrze což držitel gruntův, poněvadž té závady neb zpravy, kteráž na těch gruntech zůstávala, časně nessul, jako sebe sám o takový statek připraví, a již více o zpravu na zpravce svého nastupovati moci nebude.

291. Kdyby pak někdo samým toliko listem obranným z statku vyveden byl a tu závadu, nedajíc třem letům a osmnácti nedělím projíti, z téhož statku by svedl: ten každý bude potom moci na svého zpravce o tauž summu právo vésti.

292. Jestli že by kdo komu prodal dědictví své s panstvím, a veyplatu sobě by pozůstavil, na ten spůsob, aby jeden druhému dal napřed půl leta anebo rok věděti, a potom při takovém prodaji zpravoval by jemu jako by dědictví prodával, potom pak na témž zastaveném dědickém statku nějaká nepříležitost a překážka by se stala: tehdy může se držitel pro zpravu tak a na ten spůsob, jako by jemu ten statek dědicky prodán byl, pro nezpravu zvésti, jakž zprava jeho ukazuje a ssebau přináší. A když k veyplatě přijde, tehdy ten, kdož vyplacuje, má na vůli tu veyplatu jak chce přijíti. A žádal-li by toho, aby jemu takový kup do desk zemských spůsobem trhovým zapsán byl: má jemu ten, kdož ten statek držel, to učiniti a takový statek tím spůsobem i s panstvím do desk zemských vložiti dáti; proti čemuž on bude povinen, závadu zpraviti, a dále nic.

293. Jestli že kdo komu prodá statek bez zpravy, a druhá strana měla by na tom dosti a tak by jej přijala: takový kup může podobným spůsobem jako jiný trh, do desk zemských vložen býti.

294. So auch einer dem andern bey seynem Leben, oder nach seynem Absterben seyn Gut durch eine Verschreibung bey der Land-Tafel abtreten würde, vnd in der Verschreibung diese Clausul stünde, „daß er ihme dasselbe abtrete, also vnd mit denen völligen Rechten, wie ihme solches hiebevor verkaufft“ (vnd daß derselbe Verkaüffer mit seynem Nahmen darein gesetzt wäre) „auch solche Verschreibung der Land-Tafel einverleibt würde“: in dergleichen Fällen ist die Gewöhr dem jenigen, deme das Gut abgetreten würd, eben so Nutzlich vnd Kräfftig, als es dem gewesen, so das Gut zuvor mit der Gewöhr besessen.

295. Vnd so etwan ein Vngewöhr sich befinden möchte, so sol der Kaüffer sich wegen derselben Vngewöhr, auff seynes Verkauffers Gut, als welches ihme nicht obligirt, nicht einführen lassen, Sondern man sol sich auff die vorige Gewöhr, mit welcher dem jenigen, deme das Gut bey der Land-Tafel abgetreten, solches gewöhret worden, wie dieselbe Gewöhr solches außweiset, einweisen lassen.

296. Wan zwey vngetheilte Brüder ein Gut verkauffen, vnd dem Kaüffer samentlich in die Land-Tafel einverleiben liessen, auch darneben „mit deme das sie haben oder haben würden“, solches gewöhrten, hernach aber miteinander theilten: So mag sich derselbe deme die Gewöhr verschriben, derowegen auff beyder Gut, wo sie dieselben hetten, einführen lassen. Im fall er aber nur auff deß einen Gut die Einführung vorneme, so kan derselbe der Einführung einen Widerspruch thun, darauff dieselbe Einführung auffgehoben würd, deßwegen daß er sich nach der Verschreibung seyner Gewöhr nicht verhalten, vnd in alle Erbgründe, die in der Gewöhr begriffen, das Recht nicht geführt. Nichts destoweniger aber kan sich derselbe, dem seyne Einführung auffgehoben, widerumb erholen, vnd das Recht wegen der Vngewöhr, wo Er anderst die Verjährung nicht vorüber gehen lassen, gegen sie beide führen.

297. Wie ingleichem auch, wan einer zwey Gewöhrsmänner hette, Sy gehörten aber einer dem andern nichts zu, noch befünden sich in einiger Gemeinschafft, vnd die Gewöhr, so sie bestelleten, auff zweyen Güttern hafftete: So sol man sich ebenermassen wegen der Vngewöhr, auff ihr beyder Gütter einführen lassen, vnd auff einem jedwederm Gut der halbe theil der Gewöhr abgeschatzet werden. Solten sich aber etwa auff deß einen Gut die Helfft nicht erstrecken: So mag man alles das so mangelt vnd abgehet, an deß andern Gewöhrsmans Gut abschatzen lassen. Da aber der Kauffer der Gewöhr halber, nur auff des einen Gewöhrsmans Gut das Recht führt: so mag derselbe der Einführung billich widersprechen, vnd dieselbe würd ihme alßdan auffgehoben.

298. So auch einer dem andern mit seynem Gut ein Gewöhr versprochen, vnd alßdan nach solcher Gewöhr, auff demselben Gut,

294. Jestli že jeden druhému dědin svých za zdravého života nebo po smrti své postaupí zápisem při dskách zemských, a v témž zápisu tato klausule stojí, „že jemu jich postupuje tak a v témž plném právě, jakž jemu ten předešle prodán byl (kdež má ten prodavač, jenž jej prvé prodal, zejména doložen býti) a jakž ten do desk zemských vložen byl“ : tehdy ta zprava, kteráž svědčí tomu, komu se zápisem postupuje, všecka tak platna jest, jako tomu, kdož ten zápis zapisuje.

295. A kdyby se nějaká nezprava při tom nalezla, tehdy kupec nemůže se pro takovau nezpravu na prodavačův statek, kterýž jemu závadný není, zvésti dáti, ale na tu prvnější zpravu, kdož ty dědiny tomu zapisujícímu zpravuje, má se zvésti dáti, jakž toho zprava ukazuje.

296. Když by dva nedílní bratří statek prodávali a kupujícímu společně by jej do desk zemských kladli, a zpravovali jej, „čímž mají anebo jmíti budau“ : by se pak potom rozdělili, tehdy ten, komuž zpravují, má se na statky obau bratří vésti, kdež by co měli. Povede-li se pak jen na jednoho statek, můž mu ten jeden odpor klásti, a bude jemu to práva vedení zdviženo, proto že jest vedle zapsání té zpravy nepostupoval a na všecky dědiny, kteréž v zpravě obsaženy byly, se nezvedl. Však nicméně může zase svého práva postíhati a nedadauc letům zemským projíti, na oba právo vésti.

297. A též jestli by kdo dva zpravce měl, a ti by sobě v ničem spojeni nebyli a že by zpravovali dvěma statky: tehdy se má též na oba statky pro nezpravu vésti a na každém statku polovice té zpravy odhádáno býti. Pakli by se na kterého statku polovice nedostalo, bude moci na druhého zpravce statku to všecko, což mu se nedostalo, odhádati. Pakli by se kupec pro zpravu jen na jednoho statek zvedl, tehdy bude moci jemu ten jeden odpor udělati, a bude jemu totéž práva vedení zdviženo.

298. Jestliže by kdo kterým statkem se zpravovati zavázal, potom po té zpravě na témž statku věno zavadil, anebo někomu

ein Leibgeding, Morgengab, Schuld oder Obligation machte, oder etwa jemanden einen Cammerzinß auff demselben Gut verschribe, oder wie sonsten solches beschehe, mit der letzten Verschreibung das Gut ansprüchig machte, vnd es alßdan wegen der Vngewöhr zur Abschatzung käme: so werden die letzten Verschreibungen gegen den Ersten, wider die albereit hievor beschehene Gewöhr, kein Krafft haben. Da aber vber die Gewöhr, nach volbrachter Abschatzung, etwas überblibe, zu deme vnd was also von obgemelter Gewöhr überbliben: sol deme, welcher die letzte Verschreibung auff dem Gut hette, seyn Recht zu suchen nicht benommen seyn; Dan die Eltiste Verschreibungen vor denen, so erst hernach beschehen, so vil die Gewöhr anlanget, den Vorgang vnd Vorzug haben.

299. Wan etwan ein Erbschafft oder Erbgründ der Blutfreundschafft oder der Sibschafft nach, auff den nechsten Freund fallen würde: So seyn die Gewöhrsleuth dem jenigem, an welchen das Gut gefallen, die Gewöhr ebenermassen zu volziehen verpflichtet, als sie dem vorigen Inhaber, von welchem das Gut auff den andern gestammet, verpflichtet gewesen.

LXVI.

Mit waz Ordnung das Recht wegen des Landes Vngewöhr vnd anderer Gewöhr geführt werden solle.

300. Ob es zwar bißhero in Vnserm Marckhgravthumb Mährern des Proceß halber wegen Kauff-Contract, da die Gewöhr verschriben, also gehalten, daß der Inhaber deme das Gut mit der Gewöhr verkaufft, wan solches Gut Rechtlich von einem andern angesprochen, bey dem Recht zu vertreten geladen, vnd da er solches auff sich genommen, der Kaüffer weiter sich in den Proceß nicht einlassen dörffen; Demnach aber hierdurch der von Vns hieoben vorgestelte schrifftliche Proceß etwas auffgehalten würde: Als ordnen vnd wollen Wir, daß so bald dem Kaüffer des Guts eine Klag von einem andern, so das Gut anspricht, zukombt, derselbe schuldig seyn solle, seynen Gewöhrsman, innerhalb 8 Tagen, nach empfangnem Pühon, dieselbe zu notificiren, damit er bey der gantzen Rechtsführung vnd allen Terminen ihme Beystand leiste, vnd das verkauffte Gut ihme Kaüffer vertreten helffe.

Wolte aber der Gewöhrsman auff beschehene Denunciation dem Kaüffer nicht beystehen, oder erzeigte sich bey einem oder anderm Termin seumig: gereicht solches zu des Gewöhrsmans Gefahr, vnd hat sich deßwegen der Kaüffer gegen seynem Kläger, im Proceß nit auffzuhalten. Würde aber der Kaüffer seynem Gewöhrsman die Klag, so ihme zukommen, nicht denunciren, sondern liesse sich ohne den-

nějaký komorní dluh zapsal, anebo jakž by koliv posledním zápisem zavadil: tehdy přijde-li pro nezpravu k odhádání, poslední zápisové moci jmíti nebudau proti té předtím učiněné zpravě. Než jestli by po odhádání co té zpravy zůstalo, tomu, kterýž by poslední zápis na témž statku měl, k tomu co zůstalo, hleděti se brániti nemůže, nebo starší zápis před posledním má o zpravách přednost jmíti.

299. Jestliže by nějaké dědictví vedle krevnosti a blízkosti na nejbližšího přítele nápadem připadlo: tehdy zpravcové jsau povinni tomu, na kteréhož ten nápad připadl, podobným způsobem zpraviti, jako předešlému držiteli, z kteréhož na tohoto připadlo.

LXVI.

Jakým pořádkem pro nezpravu zemskau a jiné nezpravy právo vedeno býti má.

300. Ačkoliv předešle v tomto Našem dědičném margkrabství moravském pořad práva za příčinau smluv trhových, kdež zpravy zapsány byly, takto se zachovával, že držitel statku, kterýž sobě týž statek s zpravau zapsaný jměl, když na takový statek někdo pořadem práva se potahoval, druhého o zastaupení poháněl, a když ten to na sebe vzal, nebylo potřebí tomu, jenž ten statek kaupil, v zpravu se dávati; však poněvadž by za tau příčinau od Nás nahoře vyměřený pořad práva skrze spisy něco obmeškáván byl: pročež to milostivě ustanovovati a tomu chtíti ráčíme, že ihned jakž by kupce téhož statku půhon od jiného, kterýž by ten statek závadný sobě pokládal, došel, aby povinen byl, v 8 dnech to po přijetí půhonu zpravci svému v známost uvésti, tak aby s ním při té celé rozepři a odkladích stál a takový prodaný statek zastupovati jemu napomocen byl.

Nechtěl-li by pak zpravcí na oznámení kupujícího státi, anebo že by při jednom neb druhém termínu obmeškával: to slaužiti bude zpravcí k nebezpečenství, a nemá déleji kupující pohánějicímu k pořadu práva státi, zdržován býti. Pak-li by kupující o půhonu zpravcí svému neoznámil, nýbrž vydal by se

selben in die Rechtsführung ein: hat er sich dardurch alles regress an seynen Gewöhrsman begeben.

301. Da nun das verkauffte Gut mit Recht verloren würde, mag der Kaüffer, dem das Gut gewöhret worden, durch einen Executiv-Proceß sich seines Schadens erholen, vnd auff die ihme zur Gewöhr verschribene Gütter einführen lassen, allermassen wie hieoben weitere Außführung beschehen, mit was Ordnung, auff erhaltene Ankündigung der Executiv-Proceß, biß zu würcklicher immission, anzustellen. Vnd wan die Abschätzung ervolgt, so sol dieselbe, da die Landes-Gewöhr verschriben ist, auf einen dritten theil höcher, als sich die Kauff-Summa erstreckt, beschehen, als nämblich, wan ein Gut vmb 30000 fl. verkaufft würd, die Einführung auff Gütter, so 40000 fl. werth seyn, vorgenommen werden; da aber die Landes-Gewöhr nit verschriben, sol die Einführung der Verschreibung vnd Obligation nach beschehen.

Wir wollen aber dises hiebey in acht genommen haben, daß vom Ambt niemandens keine Ankündigung gevolgt werde, wo die Gewöhr mit der Land-Tafel nicht verschriben, oder der Kauffbriff, darinnen die Gewöhr begriffen, in die Land-Tafel nicht einverleibt wäre.

LXVII.

Von denen jenigen Gewöhren, so mit Briffen zu geschehen pflegen.

302. Im fal jemandem über ein Gut die Gewöhr verschriben, vnd der Gewöhrsman dem Kaüffer den Gewöhrsbriff in die Land-Tafel, wan dieselbe damals offen, nit einverleiben liesse, vnd die Bürgen vnter deß, wie auch der Gewöhrsman selber mit Tode abgiengen: Der, so den Gewöhrsbriff hat, würd sich selber vmb die Einverleibung desselben Briffs in die Land-Tafel bringen, vnd weder die Kinder des Gewöhrsmans, noch auch die Bürgen, oder derselben Kinder werden hinfüran nicht schuldig seyn, nach besag des Brieffs, die Einverleibung noch die Gewöhr in die Land-Tafel zu leisten.

303. So einer ein Gut verkaufft, vnd der Kaüffer nimbt einen Gewöhrsman an, durch eine Briffliche Vrkund, vnd brächte denselben Briff zur Land-Tafel: so sol ihme derselbe, wo er solches begeren würd, in die Land-Tafel einverleibt werden; jedoch mit dieser Condition, daß solches mit Bewilligung Vnser vnd Vnserer Nachkommen am Markhgravthumb oder von Vnsertwegen von dem völligen Land-Recht beschehe, vnd daß ein belehrnung derowegen zur Land-Tafel gegeben würde.

304. Betreffend die Burgersleüth, wo dieselben Landgütter halten wolten, die sollen wider den gemeinen Rechtspruch, keine Erb- oder Landgütter mit Gewöhrsbriffen nicht besitzen; Sondern, im fall

sám ku právu v odpovídání: již tudy se zpravce svého zastaupení docela zhostí.

301. Když by tehdy takový prodaný statek pořadem práva ztracen a prosauzen byl, může kupující, komuž ten statek zpravený byl, skrze dopomožení práva k svému hleděti a svých škod na těch statcích, jenž mu v zpravě zapsány jsau, tím vším spůsobem, jakž na hoře dotčeno, postíhati. A když by odhádání puštěno bylo, tehdy jestli zprava zemská zapsána jest, třetinu veyše, nač by se summa trhová vztahovala, státi se má, jmenovitě, když jest statek za 30.000 kop prodán, tehdy vedení práva má se státi na 40.000 kop; pak-li není zprava na dědinách zapsána, tehdy má se státi zvod vedle zapsání a závady.

Však nemá žádnému od desk zemských návěští dáváno býti, jest-li by zprava dskami zemskými zapsána nebyla, anebo zdali trh, v kterémž by zprava obsažena byla, do desk zemských vložen jest.

LXVII.

O zpravách listovních.

302. Jestliže by kdo měl zpravní list na kterey prodaj statku, a jestliže by sobě toho listu zpravního do desk zemských, an odevřené byly, nevložil, mezi tím potom rukojmové i jistci zemřeli: tehdy ten který takový list zpravní má, sám se o ten vklad připraví, a dále ani děti jistcovy, ani rukojmové aneb jejich děti, nebudau vedle téhož listu vkladení ani zpravau povinni.

303. Jestli by kdo statek prodal, a kupující přijme-li zpravcí, když týž list zpravní ke dskám přinese, a žádal by toho: má jemu ten do desk zemských vložen býti; však tak, aby se to s vůlí Naší a budaucích králův českých a margkrabat moravských, aneb na místě Našem z plného saudu stalo, a aby naučení na to ke dskám vydáno bylo.

304. Co se měšťanův doteyče, kdyby statky pozemské držeti chtěli, ti proti nálezu obecnímu žádných statkův pozemských na listy zpravní dědicky držeti nemají; než kaupilo li by které

die Stät zu ihrer Gemein, oder auch eins theils Privat-Personen auß denen Stäten, was von freyen Erbgründen oder Güttern kauffen wolten: So sollen sie solches mit Bewilligung thun, vnd dieselben sollen sie ihnen vnverzüglich in die Land-Tafel einverschreiben lassen; Doch mit dieser Condition, im fall alßdan etwa eine Steür oder Contribution angelegt würde, oder sonsten eine Königliche oder des Lädes Notturfft vorfiele, Daß obgemelter Burgermeister vnd Rath vnd die gantze Gemein der Stat N. icht was desselben Erbguts, es seye gantz vnd gar, oder zum theil, zu ihren andern Geschoßgüttern nicht zueignen, noch mit denenselben vermengen; wie auch die jenigen Privat-Personen auß denen Stäten, so wie gemeldet, dergleichen Erbgütter kauffen vnd possediren möchten, solches ebenermassen nit thun sollen, bey Poen, so in Vnserer Landes-Ordnung (wan einer dem andern etwas, es sey von Königlich- oder Geistlichen Güttern in die Land-Tafel einverleiben wolte, vnd ihme selbst daran bey der Land-Tafel nichts eingeschriben wäre) außgemessen ist, Sondern sie sollen schuldig vnd verpflichtet seyn, gegen Ihrer Kön. May. alß Markhgraven in Mährern vnd dem Land sich also zu verhalten, allermassen vnd gestalt die vorigen Inhaber derselben Erbgütter solches gethan vnd geleistet.

LXVIII.

Von Verschreib- vnd Verpfendung der Erbgütter.

305. Im fall einer jemanden seyn Erbgut, jetzt oder ins künfftig, versetzte vnd verschribe, Dabey aber ihme den Widerkauff vnd die Ablösung innerhalb bestimbter Zeit vorbehalten hette, vnd aber der Inhaber deß Guts, wan die Zeit der Ablösung herbey kommen, das Gelt nicht annemen, das Gut abtreten, noch auch die Verschreibung Cassiren, oder loß lassen wolte: So mag der, welcher die Verpfendung gethan, die gantze Summa niderlegen vnd deponiren, vnd darauff ein Citation an den jenigen, so das Gut innen haltet, nemen, Daß er komme vnd seyne Summa Gelts erhebe. Thäte er solches nicht, nach ordendlicher ihme insinuirter Citation, So mag der, so die Ablösung thun wil, das Gelt beim Gericht der Stat Brünn oder Olmütz ligen lassen vnd ein Wöhrloßbriff vom Ambt außnemen, vnd mit demselben Wöhrloßbriff durch das Ambt deß Lands-Haubtmans, in solches Gut eingefürt werden. So aber derselbige, so das Gut hielte, alle Geföll vnd Einkommen, so ihme zu der Zeit, als die Ablösung ein halbes Jahr zuvor beschehen sollen, verfallen vnd zustendig gewest, nicht vollkomenlich von denen Vnterthanen eingemahnet vnd eingebracht hette: So solle ihme der, so die Ablösung thut vnd sich mit einem Wöhrloßbriff einführen lassen, zu solchen Geföllen vnd Einkommen bey seynen Vnterthanen, die er Pfandsweiß gehalten, schleünig vnd vnverzüglich verhelffen, oder

město co k obci, anebo osoby v městech, co na svobodných dědinách aneb statcích: tehdy mají to s povolením učiniti a takové statky sobě neprodleně do desk vložiti dáti; však s takovau veymínkau, byla-li by jaká berně uložena aneb jiná královská nebo obecní důležitá zemská potřeba, jenž by se v to trefila, aby jmenovaný purgkmistr a rada i všecka obec města N. toho nadepsaného dědictví sobě pod šos, ani jináč, všeho ani na díle, neosobovali, ani spolu s těmi míchali; tolikož i městské osoby, kteříž by takové statky s povolením kupovali a drželi, téhož podobným spůsobem se nedopauštěli, pod pokutau Zřízením Zemským vyměřenau (jestliže by někdo jinému dědiny královské aneb duchovní do desk zemských kladl, sám jich ve dskách nemaje), nýbrž mají tím povinni a zavázáni býti, k J. Msti kr. jakožto k margkraběti a k zemi tak se zachovati, tím vším spůsobem, jakž předešlí držitelové těch dědin činívali.

LXVIII.

O zástavách a zapisování dědin dědičných.

305. Jest-liže by kdo komu statek, nyní anebo potom, zastavil anebo zapsal, a při tom sobě veyplaty do jistého času pozůstavil, kdyby pak čas veyplaty přišel, nechtěl by potom držitel summy vzíti a statku postaupiti a zápisu kassírovati a navrátiti: tehdy ten, kdož jest zastavil, má peníze položiti zauplna všecky, a na toho, kterýž by statek držel, obeslání požádati, aby přišel a takové peníze vyzdvihl. Neučinil-li by toho po témž pořádném obeslání: tehdy může ten, který veyplatu učinil, chce-li, takové peníze při právě města Brna aneb Olomauce složiti, a list obranný od auřadu vezmauc, skrze auřad hejtmanský na takový statek s týmž listem obranným uveden býti. Než jestliže by držitel důchodův z těch lidí podle znění zástavy, což by bylo důchodův toho polauletí při veyplatě přišlo, nebyl jvšech přijal: tehdy ten, kdož vyplacuje a listem obranným by se uvázal, má jemu takových důchodův na svých lidech, kteréž est v zástavě držel, hned dopomoci anebo sám dáti, a to konečně

selber mit seynem Gelt abstaten, vnd solches von Dato der Einführung, mit dem Wöhrloßbriff in vier Wochen, schierist künfftig. So aber jemand einen andern in diß Gut ohne einen Wöhrloßbriff ließ einführen, Sol derselbig alle Schäden, Zehrung vnd Vnkosten, so derowegen ervolgt vnd darauff gewendet worden, so vil der Kläger deren vor denen Kleinern-Rechts-Officirern darthun vnd erweisen möchte, hinwiderumb erstaten, von der Zeit an deß Beweises innerhalb 14 Tagen.

306. Vnd so jemand ein Gut oder Erbgründ, wegen eines Darlehens oder Schuld einem versetzt hette, vnd solches verschriben wäre, hernach aber ein anderer den jenigen, so das Gut versetzet, vmb eben dasselbe Gut zu Recht ansprechen würde: Sol derselbe welcher den andern geladen vnd das Recht über ihne erhalten, auff solch seyn Erbgut das Recht führen, so weit biß es auff die Briff der Abschatzung kombt. Vnd zuvor er die Briff auff die Abschatzung außnimbt, sol er die Summa Geldes, so auff demselben Erbgut dem andern verschriben worden, niderlegen vnd denselben vmb seyne Summa befridigen, Darauff auch alßbald den jenigen, deme die Schuld versichert, beschicken, daß er seyn Gelt erhebe, vnd nach Verrichtung dessen, die Briff auff die Abschatzung außnemen. Vnd da die Abschatzung beschehen, sol er in die würkliche Possession desselben Erbguts gesetzt werden. So aber der ander das Gelt nicht nemen, oder auch das Gut abtreten wolte: Sol man deme, so das Gelt deponirt, vnd die Lösung thun wollen, mit einem Wöhrloßbriff vom Ambt in solch Gut einfüren, vnd der jenige deme das Gut verpfendet gewesen, sol seyn Gelt erheben, vnd dem andern seyn Verschreibung in die Land-Tafel einverleiben lassen, mit der Gewöhr.

307. Eben also sol es auch gehalten werden, wo ein Morgengab oder Leibgeding verpfendet, Nämlich daß der jenig, dem solches Pfandsweiß eingeantwortet oder verschriben, darwider kein Widerspruch einlegen mag, sondern wan ihme die Summa nidergelegt, vnd er seyn Gelt zu erheben vom Ambt beschickt würde, Sol er dieselbe Summa ohne Ladung nemen vnd erheben.

308. So jemand vmb ein gewisse Summa, als ein Pfands-Inhaber, oder gleichsamb wären ihme die Gütter verschriben, für Gericht sich betrüglich laden lassen, da er doch darauff nichts gelihen, vnd solches auff ihne erwisen, daß er mit einem solchen Betrug vmbgehet, einen andern so zu solchem Gut ein Anspruch hette, zu verhindern vnd den Schuldner bey dem Gut zu erhalten: der sol am Leib gestrafft werden.

309. Wan einer seyn Erbgründ mit Briffen vmb Schuld verpfendet, vnd ihme die Ablösung vorbehalten, vnd in der Verschreibung stünde, daß der so gelihen, dem andern die Ablösung ein halbes Jahr zuvor auffsagen solte: ein solche Verpfendung kan nicht

od uvázání listem obranným ve čtyřech nedělích pořád zběhlých. Pak-li by někdo jiného v ten statek bez listu obranného uvésti dal, má tomu všecky škody, náklady a autraty skrze to vzaté a pro to vynaložené, což by jich před auředlníky menšími prokázal a provedl, zase navrátiti, od průvodův ve dvau nedělích pořád zběhlých.

306. Jestliže by někdo jinému zastavil dědiny své anebo zboží dluhem, a to by zapsáno bylo, a potom by někdo jiný poháněl toho pro dluh, kdož jest zastavil: tehdy ten, kterýž jiného pohnal a tu při na něm obdržel, bude moci na to dědictví předse právo vésti, až by měl list vzíti na odhádání. A prvé nežli by list vzal, má tu summu neb dluh na témž statku zapsaný položiti a jej ssauti a zaplatiti, a polože, toho ihned obeslati, aby své peníze vyzdvihl, a po zpravení toho hned takový list na odhad vzíti. A když se odhádá, má v skutečné držení téhož dědictví dosazen býti. Pakli by druhý takových peněz přijíti a toho statku postaupiti nechtěl: tehdy má ten, kterýž takové peníze vyplatiti chtěje položil, listem obranným od auřadu uveden býti, a ten komuž týž statek v zástavě byl, má své peníze vyzdvihnauti a jemu ten zápis do desk zemských vložiti, s zpravau.

307. Též při zástavách věnných má se zachovati; jmenovitě že ten komuž by tak týž statek zastaven a zapsán byl, nemá odporu proti tomu vedení klásti, nýbrž když by jemu summa položena byla a on k zdvižení takové summy od auřadu obeslán byl, má takovau summu bez půhonu přijíti.

308. Pakli by někdo o jistau summu jakožto držitel zástavy aneb maje sobě ty statky zapsané, dal se neupřímně pohnati, však na to by nic nepůjčil; což když by na něj ukázáno bylo, že s takovau lstí zacházel a jinému, kterémuž takový statek náležel, chtíce tudy dlužníku z dluhu pomoci, v tom překážku by činil: takový každý má na hrdle trestán býti.

309. Jestliže by kdo dědiny své zastavil, dluhem anebo listy, a veyplaty sobě v moci pozůstavil, a v tom zápisu by doloženo bylo, aby ten, kdož půjčil, druhému o veyplatě půl léta napřed věděti dal; tehdy taková zástava nemůže se promlčeti,

verjähren. Wo aber nach beschehener auffkündigung die ablösung würcklich nicht ins Werck gesetzt würde, sondern 3 Jahr vnd 18 Wochen darüber verflossen wären, so würd sich alßdan nach auffkündigung deß halben Jahrs, die Ablösung verjähren. Stünde es aber in der Pfand-Verschreibung, daß er die Ablösung thun möge, wan er wil: dergleichen Verpfendung werden sich niemals verjähren.

310. Wan aber ein Pfandsbriff lautet, daß in einer gewissen Zeit die Ablösung volzogen werden sol, vnd man aber von der benenten Zeit an die Land-Jahr, das ist drey Jahr vnd 18 Wochen, wie gemeldet, vorüber gehen liesse: solche Ablösung würd sich gleichermassen verjähren.

311. Wan eine Pfands-Verschreibung dahin gestelt wäre, daß sich einer verobligirt, in einer gewissen Zeit, das Gut abzulösen, vnd er ließ die Zeit fürüber gehen, vnd löste das Gut nicht ab, wie solches die Verschreibung besagt: So solle ihme hernach zu der Ablösung kein Recht mehr verstattet werden.

312. Da einer ein Pfand dermassen verschriben hette, daß er ihme vorbehalten seyn Lebzeit über, wan es ihme gefellig, die Ablösung zu thun: So sollen deß Abgestorbenen Erben vnd andere Anwartschaffter zu der Ablösung befugt seyn, gleichermassen wie der, so das Pfand dergestalt verschriben. Vnd so der jenige, welcher die Pfandschafft hielte, jemanden seyn Pfand-Recht verkauffen oder verschreiben wolte, dessen ist er zu thun berechtiget. So er es aber jemand würde verkauffen oder verschreiben, vnd vnter dessen mit Tode abgienge: so sollen seyne Nachkommen, die ein Anfall nach ihme haben, zu solcher Verschreibung wolbefugt seyn.

Vnd alle dergleichen, wie obvermeldet, Pfandsverschreibungen vnd Gerechtigkeiten, können übergeben, abgetreten oder verkaufft werden, Dieweil ein jeder mit seyner Gerechtigkeit vnd deme, so ihme zustehet, thun kan vnd mag, wie es ihme gefellig.

LXIX.

Von Außlösung der Gütter.

313. So jemand ein Pfand-Gut, mit Vnser oder Vnserer Vorfahren, Königen in Böheimb vnd Marckgraven in Mährern, Bewilligung innen hette, solches aber einem andern wider abzulösen verwilligte: So mag der so die Ablösung erlanget, den Inhaber vor Vnser Land-Recht citiren, vnd seyne Gerechtigkeit, über die Ablösung darthun vnd erweisen. Vnd da der Inhaber, so Citirt worden, sich zum Rechten weder Persönlich noch durch seynen Procurator gestelt hette; Sol er seyne Pfand-Summa zu nemen, vnd das Pfand-Gut

Pakli by po dání napřed půl léta věděti, nevyplatil, nýbrž třem letům a osmnácti nedělím projíti dal: již se po tom dání ta veyplata promlčí. Než jestliže by zápis zástavy svědčil, když by koliv chtěl, aby to vyplatiti mohl: ta veyplata se nikdy nepromlčí.

310. Zní-li pak zástava na jistey čas, aby se veyplata stala, a potom by ten, jenž vyplatiti jměl, létům zemským, totiž třem letům a 18 nedělím, projíti dal: již taková veyplata se promlčí.

311. Jestli by kdo listem zástavním v jistém času statek zastavený vyplatiti se zavázal, a dal by času veyplaty projíti, nevyplatíc toho statku tak jakž se zapsal: tehdy nemá jemu k veyplatě žádné právo puštěno býti.

312. Zapsal-li by někdo základ na ten spůsob, že by veyplaty, dokud by živ byl, v moci sobě pozůstavil: tehdy budau moci po smrti dědicové jeho i jiní, jenž by na tom statku jaké právo jměli, veyplatu učiniti, tak a na ten spůsob, jak se zastavující zapsal. A pokudž by ten, kterýž základ drží, jej jinému postaupiti a prodati chtěl: bude to moci učiniti. Však prodá-li a zapíše to jinému a pod tím by s světa sešel: tehdy dědicové a nápadníci jeho k takovému zapsání práva jmíti budau.

Jakož všelijaké již nahoře oznámené, na základy se vztahující zápisy a práva mohau od jednoho každého odevzdány, postaupeny a prodány býti; poněvadž jeden každý v své vlastní věci pánem jest a s ní učiniti, dáti a odkázati může, jak se mu líbí.

LXIX.

O veyplatě statkův.

313. Jestliže by někdo, s povolením Naším a Našich předkův, nějaký statek na zástavě držel, a ten jinému vyplatiti povolil: tehdy může ten, kterýž veyplaty dosáhl, držitele téhož statku před saud zemský obeslati, a právo své, kteréž k té veyplatě se jmíti praví, ukázati. Kdež nepostavil-li by se držitel téhož statku buď sám osobně anebo skrze plnomocníka nebo prokuratora svého: tehdy přijmauc ten, jenž statek předešle v zástavu jměl, zase svau summu, má téhož statku postaupiti povinen býti, aniž

entgegen abzutreten schuldig seyn, vnd sollen ihme alle Einred hier-wider benomen vnd abgestrickt werden.

314. So einer das Recht der Ablösung von einem König in Böheimb erhalten, vnd darüber Brifflichen Schein hette vorzulegen: sol er deßwegen die Citationes an den Inhaber der Herrschafft, nicht in Vnserm, sondern in seynem Nahmen erheben, Damit wan er seyne Gerechtigkeit nicht erwise, vnd sonsten der Sach verlustig würde, der obsigende Theil wegen deß Schaden vnd Vnkosten, sich bey ihme zu erholen haben.

315. So einer seyn Recht der Ablösung nicht erwise: Sol er seynem Gegentheil die auffgewente Schäden vnd Vnkösten, auff vor-gehende liquidation, zu erstaten schuldig seyn.

316. Wan bey der Außlösung, wegen der Müntz, einiger Strit vorfiele: Solcher sol bey dem Land-Recht entschieden werden.

LXX.

Von Schuld-Verschreibungen vnd Bürgschafften.

317. Wie sich einer hinfüro Verschreibt, also solle es gehalten werden. Da aber einer mehr auff seyn Gut oder auf eine hypothecam, als dieselbe werth wäre, den andern Versichert vnd nit anderwerts denselben würcklich contentiret hette: Sol der verklagte alßbald vom Lands-Haubtman auff ein gelübd genomben, vnd auff daß Rathauß geschafft werden, so lang biß er Haubtsumma, Interesse vnd schäden bezahle.

Im fall aber dermassen hochwichtige Vrsachen vorhanden, alß daß Er vom feind Verderbt vnd dergleichen, solle Er von dem Lands-Haubtman auff ein gelübd genommen, zum ersten Land-Recht sich zu gestellen, vnd alßbald nach dem ersten Nález von Land-Rechts-Beysitzern erwogen werden, ob Jhme von billichkeits-wegen ein Termin zu bewilligen; Vnd da Sie es (vnangesehen das gegenpart, so auch gehört werden mueß, widerspräche) für billich vnd warhafftig, die anderen aber für nicht erheblich befünden, mögen sie einen Termin geben.

318. Die vor disem außgangene Schuld-Verschreibungen oder Obligationen, wie sy namen haben möchten, können die Creditores denselbst Haubt-Schuldner vnd Possessor ihrer hypotheck, oder die Bürgen durch Puhon citirn, welche vor allen andern nach dem ersten Nález sollen vorgenommen, vnd durch mündlichen Proceß, wie vor

dáleji má proti tomu nětco přednášeti povoleno, ale raději zastaveno býti.

314. Obdržel-li by kdo právo veyplaty od jednoho z králův českých a mohl by to listem královským prokázati: tehdy má sobě obeslání ne pod jmenem Naším, ale jménem svým, na držitele vyžádati, a to proto, že kdyby práva svého dostatečně neprokázal a potom tu při ztratil, ten, kdož při obdržel, na něm svých škod a nákladů postihati mohl.

315. Neprokáže-li kdo práva veyplaty, tehdy straně odporní škody a náklady pro tu při vzešlé, jakž uznány a schváleny byly, zaplatiti povinen jest.

316. A pokudž by se při vyplacování statkův nějaký spor zběhl, ten má při saudu zemském rozsauzen a skoncován býti.

LXX.

O zapisování dluhův a rukojemství.

317. Tak jakž se kdo komu zapíše, při tom též zůstaveno býti má. Než jestli by kdo na statku aneb základu svém víceji ujistil než za to stojí, a potom by toho zapsání jináče nevyvadil: tehdy má proto ihned od hejtmana zemského na závazek vzat a na rathauz vsazen býti, dotud, dokudž by hlavní summy i s auroky i s škodami na to vzešlými nezaplatil.

Pakli by proti tomu nějaké podstatné příčiny, to jest, že od nepřítele zkázu vzal, aneb těm podobně, ukázal: tehdy má toliko na závazek vzat býti, že se k prvnímu saudu postaví; což ihned po prvním nálezu, měl-li by spravedlivě jakého termínu užiti, od saudcův zemských uváženo bude. A pokudž by to (nepatříc na to, že by tomu strana odporní, kteráž podobně slyšána býti má, odporovala) za slušné a spravedlivé uznali: tehdy má té straně dalšího termínu uděleno býti.

318. Pro všelijaké před tím vyšlé zápisy a obligace, jaké by ty koliv jména míti mohly, mohau věřitelé na jistce aneb držitele jejich hypothéky, to jest základu, nebo rukojmí poháněti, kteří hned po prvním nálezu předsevzati a skrze austní proces, jako předešle bývalo, skoncovány a přesuzovány býti mají,

disem, erörtert werden. Die Bürgen aber da sy wöllen, khönnen sich bey dem Haubt-Schuldner vnd seinen Güttern als ihrer hypoteck dessen wie auch der schäden vnd vnkosten halber erholen.

319. Vber Schuld-Briff vnd Verschreibungen kan nirgends als bey dem Land-Recht erkennet werden, wie auch, daß ein Schuldbriff für falsch, oder daß er albereit außgelöst vnd bezahlet wäre, angesprochen würde, oder da sich sonsten einer zu seynem Insigl, Petschafft vnd Handschrifft nicht bekennen wolte.

320. Da jemand eine Verschreibung bey der Land-Tafel mit Einführung einer geschwornen Person von dem Kleinern Recht, in was Sachen es wäre, erlangt hette, vnd der jenige, wider welchen man die Einführung vorgenommen, wolte sich derselben widersetzen In solchem fall sollen Vnsere Kleinern-Rechts-Officirer dem Rechtlichen Proceß seinen Lauff lassen.

321. So eine Verschreibung, oder sonsten ein Schuldbriff, es wäre wegen Cammer-Zinß oder andern Schulden, auf zwo, drei oder mehr Personen zu einer gewissen Zeit lautete, vnd nur etliche der Glaubiger gebraucheten sich solcher Verschreibung, eher vnd zuvor, nach Verfliessung der bestimbten Zeit der Bezahlung, 3 Jahr vnd 18 Wochen vorüber giengen: So sol ihnen der andern Glaubiger Theil, so ihr Recht in obgeschribener Zeit verschwigen vnd verjähren lassen, zukommen vnd zuwachsen, vnd das Gut vollkömlich verbleiben; es wäre dan, daß es Waysen, so keine Fürmünder hetten, antreffe, dan solche verschweigen ihr Recht vor Erlangung ihrer Mündigen Jahr nicht.

322. So einer wegen eines falschen gemachten Schuldbrieffs angeklaget vnd überwisen wäre: Sol er nach Befindung der Vmbständ neben confiscation der Gütter, an Leib vnd Leben gestrafft werden. Welcher aber wegen eines albereit bezahlten Briffs widerumb auff ein newes mahnete, da er doch der geschehenen Bezahlung gute Wissenschafft trüge, vnd dessen überwißen würde: sol für einen Vntichtigen vnd Ehrlosen Man erkant, vnd nach Befindung der Vmbständ auch noch absonderlich gestrafft werden.

323. Wan einer einen falschen oder außgelösten Briff, durch eine Dobrau Wüly wissendlich an sich brächte, vnd Ladungen darauff erhielte: Dieser sol gleichmessiger Straff, wie obgedacht, gewertig seyn. Vnd da einer wegen dergleichen Verfälschungen angetastet vnd verklagt, aber solches auff ihn nicht erwisen würde: So sol dem Beklagten von dem Kläger ein Abtrag vnd Abbittung, neben Erstatung aller Schäden vnd Vnkosten geschehen, allerding solches die Rechte, wegen Injurien vnd Antastung der Ehren mit sich bringen.

Rukojmové pak, chtějí-li, mohau se jistce držeti a buď na něm neb na statku jeho, jakožto základu jich, toho všeho i s škodami na to vzešlými postíhati.

319. Všelijací zápisové a jistoty nemohau a nemají nikdež jinde, než toliko na saudu zemském rozeznávány býti; jako i ti šuldpryfové, kteříž by buď za falešné aneb za vyvazené a zaplacené naříkáni byli, aneb že by se někdo k své pečeti a podpisu ruky vlastní znáti nechtěl.

320. Jestli by někdo zápis v dsky zemské na zvod s osobau přísežnau o jakau koliv věc sobě vložený měl, a ten potom, proti kterémuž zvod puštěn byl, tomu by odpírati chtěl: v takové příčině mají Naši auředníci menší jednomu každému vedení práva průchod dáti.

321. Jestliže by zápis anebo šuldbryf, buď on na plat komorní, aneb jiný dluh, na dvě neb na tři osoby v jistém čase více svědčil, a toho by jen někteří z týchž věřitelův, před tím a dřívěji než by po vyjítí času k zaplacení tří leta a 18 neděl prošlo, užívali: tehdy má jim též i jiných věřitelův těch, kteříž své právo promlčeli a týmž létům projíti dali, díl anebo dílové připadnauti a ten statek v celosti zůstati; leč by se tu sirotkův, kteříž by poručníkův neměli, dotýkalo, poněvadž ti, dokud sobě let daných nemají, nic nepromlčují.

322. Jestli by někdo o list falší učiněný obžalován, a to by naň dovedeno a ukázáno bylo: ten každý vedle velikosti té věci netoliko odnětím statku, ale cti i hrdla ztrestán býti má. Též, kdo by listem vyvazeným (věda o tom že vyvazený jest) podruhé upomínal, a naň to by dostatečně provedeno bylo: takový jest za aukladníka a lehkováženého člověka odsauzen, a ještě proto jinší zvláštní pokutau ztrestán bude.

323. Kdož by falešný aneb vyvazený zápis skrze dobrau vůli vědomě na sebe přijal, a z toho by pohnal: tehdy podobné pokuty na sebe očekávej. Byl-li by též od jiného někoho o takovau faleš narčen a obžalován, a to by potom naň provedeno nebylo: tehdy bude žalobník obžalovanému povinen to napraviti tím spůsobem, jakž nález o nářek cti ukazuje, a škody a náklady všecky zaplatiti,

324. Keiner sol in Schuldbriffen oder Schuldverschreibungen, da die Bezahlung in benenter Zeit nicht beschehe, einige Geldstraff einzuverleiben oder zu setzen befugt seyn, sondern ein jeder sol sich mit dem ordentlichem Executions-Proceß begnügen lassen; vnd da gleich einige Straff mit verschriben würde, Sol doch Vnser Land-Recht darüber nicht erkennen, noch solches im geringsten in acht nemen.

325. Wan Zwene oder drey Schuldener in einer Verschreibung sich obligirten, daß nämlich ein jeder für alle zu zahlen schuldig seyn solte: So mag die Citation vnd Aumahnung der völligen Bezahlung von dem Glaubiger wider alle zugleich oder nur wider einen allein geschehen. Da aber solche Clausul nicht darinnen mit begriffen wäre, vnd also die Schuldner alle zugleich in solidum sich nicht verschriben hetten: mag zwar die Citation wider alle zugleich oder absonderlich geschehen, doch so weit eines jeden theil, so er zu zahlen schuldig, sich erstrecket. Gleiche Meinung hat es auch mit denen Glaubigern so ihrer mehr wären, denen die Ankündigung der Bezahlung, ebener massen, wie jetzt gemeldet, von denen Schuldnern geschehen mag. Vnd diß alles sol auch in acht genommen werden von denen jenigen, welchen durch Dobrauwüly einige Verschreibung übergeben vnd abgetreten worden.

326. Da einer dem andern eine Summa Geldes an Hungarischen Ducaten oder Reinischen Gold-Gulden schuldig worden, sich aber mit solcher Müntz an Gold in specie zu bezahlen nicht verschriben hette: So mag die Bezahlung auch mit anderer Müntz-Sorten geschehen. Da aber in der Verschreibung stünde, daß die Bezahlung mit keiner andern Müntz, als nur mit Gold geschehen solte, er auch der Schuldner solche Guldene Müntz, der Verschreibung nach, empfangen hette: So sol auch die Bezahlung mit keiner andern Müntz als mit Gold geschehen.

327. Da bey der Bezahlung wegen deß Goldes oder andern Müntz-Sorten einiger Strit vorfiele: Sol hierinnen der Valor vnd Werth, so damals als die Gelder gelihen worden, gewesen, vnd nicht, wie er bey der Abstattung vnd Bezahlung ist, in acht genommen werden.

328. Da dem Glaubiger seyne Schuldbriffe verbrunnen wären, oder er sie anderwärts verloren hette, vnd daß solche Verschreibungen nicht gelöst noch die Schuld bezahlt, vor dem Land-Recht gnungsam dargethan vnd erwisen worden: So sol derselb Schuldner, mit sampt seynen Bürgen, so einige vorhanden, die Bezahlung nichts destoweniger zu thun schuldig vnd verbunden seyn. Gleiche Meinung hat es auch mit denen jenigen vnaußgelösten Schulden, derer Insigel oder Petschafft zerbrochen oder sonsten versehret worden.

324. Nemá též žádný v zápisích aneb šuldbryfích pro nezaplacení sobě v času uloženém pokut peněžitých ukládati a zapisovati dáti, než jeden každý na pořádu práva a executí jeho dosti měj; a byť pak taková pokuta do zápisu vložena byla, tehdá právo ji sauditi a na ní žádného ohledu jmíti nemá.

325. Bylo-li by více dlužníkův nežli jeden, a ti by se všickni v zápisu zavázali, aby jeden z nich, kterýkoliv, za všecky zaplatiti povinen byl: tehdy může obeslání a napomenutí vší té záplaty od věřitele buď na všechny společně, aneb jen toliko na jednoho se státi. Však kdyby takové klausule doloženo nebylo, a dlužníci tak by se všickni za jednoho a jeden za všecky platiti nezapsali: tehdy může obeslání na všeckny společně, aneb na každého obzvláštně se státi; však toliko tak daleko, co by jednomu každému z nich na díl jeho platiti se dostalo. Podobným spůsobem mezi věřiteli, jichž by více než jeden bylo, se státi a o zaplatě dluhu od dlužníkův, jakž tuto oznámeno neb doloženo, jim věděti dávati se má. Jakož i při tom to na pozoru jmíti sluší od těch, kteříž sobě zápisy skrze dobré vůle odvedené a postaupené mají.

326. Jestliže někdo jinému summu peněz na zlatých uherských aneb reynských dlužen zůstal, a tím že takovau summu zase tauž mincí in specie zaplatiti chce, se nezapsal: tehdy může záplata též i jinau mincí se státi. Však naproti tomu, stálo-li by v zápisu, že žádnau jinau mincí, mimo toliko zlatau, platiti se nemá, a dlužník by takovau půjčku na té minci zlaté vedle zápisu přijal: tehdy má též samau toliko zlatau, a ne jinau mincí, placeno býti.

327. Vznikl-li by při placení dluhův o peníze anebo mincí nějaký spor: má při rozeznávání toho valor mince, jak tehdáž když se půjčka stala a ne jak jde mince při záplatě, na pozoru jmíno býti.

328. Jestliže by komu list zhořal aneb ztracen byl, a on by dostatečně to provedl, že jest list nevyvazený a dluh nezaplacený: má proto jistec i rukojmě tomu dosti činiti a ten dluh zaplatiti povinen býti. Jednostejným spůsobem tuto se rozumí o listech těch, jenž by vyvazeny nebyly, a u nich pečeti se polámaly aneb jináče porušení vzaly.

329. Ein jede Schuldverschreibung oder Schuld-Briff mag der Glaubiger sampt seinen darauff habenden Rechten vnd Zusprüchen, durch Dobrau wůly einem andern übergeben vnd abtreten. Ein Dobrá wůle aber oder „guter Will" muß auff Pergament geschriben vnd neben deß Glaubigers Insigl, noch mit zweyer schrifftlich oder mündlich darzu erbetener Zeügen anhangenden Insigeln bekrefftiget werden.

330. So jemand eine Schuldverschreibung hette, vnd in demselben würde eine gewisse Zeit der Bezahlung benennet, vnd der Glaubiger liesse nach Verfliessung solcher bestimbter Zeit noch drey Jahr vnd 18 Wochen vorüber gehen: Solche Verschreibungen vnd Schuldbriffe werden verschwigen; Es wären dan die Recht wegen eines Land-Sterben oder Krieges damals gespert, oder aber es trefe einen Waysen an, der keinen Fürmünd hette. Doch sol ein solcher Wayß, nach dem er vogtbar worden, innerhalb 3 Jahr vnd 18 Wochen sich seynes Rechten gebrauchen; In Verbleibung dessen würd sich seyn Schuldbriff ebener massen verjähren.

Da aber der jenige, deme ein Gut mit Einführung auff eine gewisse Zeit verschriben wäre, ander weges zuvor in possess solches Guts käme, vnd es ohne Ansprüch drey Jahr vnd 18 Wochen gehalten: So ist ihme nicht mehr vonnöthen, sich einführen zu lassen.

331. Da ein Glaubiger seine außstehende Gelder an einen Bürgen, Krafft habender Verschreibung begehrete, vnd ihme solches ein halbes Jahr zuvor, oder wie es sonsten verschriben wäre, ordentlich auffkündigte: Solcher Bürg sol dergleichen Auffkündigung seynem Mitbürgen vnd dem Selbschuldner förderlichst zu wissen thun, Da er aber solches vnterliesse, vnd der Selbschuldener oder die andern Mitbürgen hetten den Schuldbriff vnter dessen nicht außgelöst: So ist er ihnen allen Schaden, so er mit Verschweigung solcher geschehener Auffkündigung verohrsacht, zu erstaten schuldig.

332. Wan ein Bürg vor das Recht geladen würd vnd verlieret die Sach darumb, daß er zum Recht nicht gestanden: So ist der Selbschuldner dem Bürgen den jenigen Verlust, so er durch sein nicht-erscheinen verohrsachet, zu erstaten nicht schuldig.

333. Ein jeder Schuldner ist den Bürgen auff sein begehren zu entheben schuldig; vnd so er sich dessen waigert, mag ihn der Bürg vor das Land-Recht, doch eher vnd zuvor der Glaubiger deß-

329. Jeden každý věřitel může a moc má svůj zápis aneb šuldbryf i všechno právo své, kteréž k tomu má, skrze dobrau vůli svau jinému odevzdati a postaupiti; však táž dobrá vůle má na pergaméně psána a vedle pečeti věřitele ještě od jiných dvauch aůstně aneb skrze spis k tomu dožádaných svědkův, pečetmi jejich na svědomí ztvrzena býti.

330. Měl-li by někdo jistey dluh sobě zápisem zjištěný, a v tom jistý čas k zaplacení a vymožení téhož zápisu uložen byl, věřitel pak dal by po vyjití téhož času ještě tří létům a 18 nedělím projíti: takoví zápisové a šuldbryfové se promlčí; leč by toho času práva pro mor aneb válku v zemi zavřena byla, aneb se ta věc některého sirotka, poručníka nemajícího, dotýkala. Však jakž by týž sirotek let právních došel, aby se nedadauc třem letům a 18 nedělím projíti, o takovau spravedlivost domlauval; jináče, neučinil-li by toho, podobným spůsobem jeho šuldbryf se promlčí.

Pakli by ten, kterémuž by statek zvodem do jistého času zapsán byl, jináče, to jest bez zvodu, před časem takového statku v držení vešel, a jeho by bez odporu 3 léta a 18 nedělí užíval: již jemu více nebude potřebí do něho se uváděti dáti.

331. Jestliže by věřitel dluhu jemu povinného od rukojmí vedle znění a moci zápisu požádal a jemu takový půl léta před tím, aneb jakž by v zápisu doloženo bylo, pořádně vypověděl: má ten rukojmí jinému spolurukojmímu, též i samému jistci o tom časně věděti dáti. Jestli by pak toho neučinil, a ten jistec aneb jiní spolurukojmové mezi tím časem takového zápisu by nevyvadili a nezaplatili: tehdy bude jim povinen všecky škody, ku kterýmž zamlčením též veypovědi dluhu je přivedl, vynahraditi a zaplatiti.

332. Jestli jest kdo za koho rukojmí a pro to rukojemství byl by pohnán, i ztratil-li by při nestáním ku právu: tehdy jistec není povinnovat za to nestání zaň platiti, což by koliv tím nestáním ztratil.

333. Jeden každý dlužník aneb jistec jest povinen, svého rukojmí k žádosti jeho vyvaditi; a jestli by toho neučinil, může jeho rukojmě o to před saud zemský (však prvé nežli by věřitel

wegen eine Ladung erhaben hette, laden. Da aber die Entlassung der Bürgkschafft nicht in Brifflichen Schulden, Sondern andern Sachen gesucht würde: Sol solches vor Vnserm Land-Recht angebracht werden. Doch kan kein Bürg, der sich wegen Waysen-Gütter in Bürgkschafft eingelassen, den Fürmund wegen Entledigung seyner Bürgschafft laden.

334. Da auch ein Schuldner auff seinen von handen gegebenem Schuldbriff kein Geld empfangen hette, oder da der Glaubiger seinen gehabten Schuldbriff dem Schuldner wider eingehendiget, oder sonsten Quittung darüber geben, aber keine Bezahlung darauff erfolget wäre: Kan sich so wol der Schuldner als der Glaubiger gewisser Exceptionen vnd Einreden gebrauchen, Wie oben in dem Proceß deßwegen außführlichen verordnet worden.

335. Da ein Glaubiger seyne Schuld-Verschreibung, neben denen Landüblichen Interesse wider verneüern lassen wolte: Solches mag er auff vorgehende ordendliche Abraitung, wan vnd zu welcher Zeit es ihme vnd seynem Schuldner gefellig, wol thun, Vnd kan alßdan über die gantze Summa widerum eine neüe Schuld-Verschreibung auffgerichtet werden.

LXXI.

Von Bezahlung der jenigen Schulden, die sich höher, als der Schuldner Vermögen, erstrecken.

336. Da einer mehr Schulden, als sich seyn Vermögen erstreckt, gemacht hette, vnd von etlichen seynen Bürgen, damit sie vor denen andern ihren Mitbürgen zu dem ihrigen desto eher gelangen möchten, zum Recht geladen würde: Dergleichen Ladungen sollen denen andern Mitbürgen nicht nachtheilig seyn, Sondern die Bürgen sollen sich sämbtlich in desselb Schuldners Gütter, nach dem sich ein jeder vil oder wenig in Bürgkschafft eingelassen, theilen; Doch sollen gedachte Bürgen, so geladen, ihre Ladungs-Vnkosten voran auß den Güttern nehmen.

337. Da der Selbstschuldner einem seyner Bürgen seyn Gut verschriben hette, die andern Mitbürgen aber vor ihn Selbschuldener hernach etwas hetten bezahlen müssen: So sol nichts desto weniger der jenige Bürg, deme das Gut verschriben, mit seynen andern Mitbürgen gleichen Theil der geleisten Bezahlung ertragen. Der jenige aber so muthwilliger weiß sich in Schulden vertiefft, vnd also seyne Bürgen verführet vnd angesetzt: Sol mit Gefengknüß, auch nach Befindung der Vmbständ an Leib vnd Leben gestrafft werden.

o to poháněti začal) pohnati. Pakli by vyvazení z rukojemství ne z dluhův na zápisích, ale z jiných věcí se pohledávalo, má to před saud Náš zemský přednášeno býti. Však žádný rukojmí, kterýž za statky sirotčí ručí, nemůže poručníka o vyvazení z rukojemství pohnati.

334. Jestli by dlužník vedle učiněného a od sebe vydaného zápisu neb šuldbryfu žádných peněz nepřijal, aneb že by věřitel za sebau mající šuldbryf zase dlužníku navrátil, aneb naň quittancí dal, však žádné záplaty nepřijal: tehdy může v tom jak dlužník tak věřitel jistých exceptí, jakž o tom nahoře v „Processu práva" dosti veyslovně povědíno jest, užívati.

335. Chtěl-li by věřitel svůj zápis vedle obyčejného auroku sobě zase znovu obnoviti dáti: tehdy může to, učiníc nejprv pořádné sečtení, když se jemu koliv líbí, dobře učiniti, a má jemu potom na všecku summu nový zápis zhotoven a odveden býti.

LXXI.

O placení dluhův, kteříž se veyšeji nežli statek dlužníka vztahují.

336. Zdělal-li by někdo víceji dluhů nežli by statek jeho postačiti mohl, a byl by proto od některých svých rukojmův, proto aby ti před jinými spolurukojměmi k záplatě jich přijíti mohli, k saudu pohnán: takoví půhonové nemají jiným rukojmům ke škodě býti, nýbrž mají se všickni rukojmové společně z statku dlužníka, vedle velikosti summy jednoho každého, za níž v rukojemství stál, poděliti a zaplatiti. Však rukojmové ti, jenž pohnali, mají sobě předkem ze všeho statku autraty, kteréž na takový půhon vynaložily, sníti a vynahraditi.

337. Jestliže by jistec jednomu svému rukojmovi svůj statek zapsal a jiní rukojmové potom by nětco za téhož jistce zaplatiti museli: tehdy povinen bude takový rukojmě, kterýž by sobě tak dlužníkův statek zapsaný jměl, spolu s jinými rukojměmi rovney díl takové zaplacené summy na sebe vzíti a složiti. Ten pak, kterýž svývolně tak veliké dluhy zdělal a skrze to rukojmě své zavedl, má netoliko vězením, ale i též vedle velikosti té věci na hrdle trestán býti.

338. Im fall die Kauff- vnd Handels-Leüth, so in Vnserer Stände Stäten vnd Marckfleckhen wohnen vnd ausser Landes handlen, mehr Schulden macheten als sie in Vermögen hetten: So mögen sich die Glaubiger, sie seyn Einheimisch oder Außländisch, wan nur die Anforderung Rechtmessig erwisen, auß ihrer, der Schuldner, Gütter, so weit sich dieselben erstrecken, vnd nach dem ein Glaubiger vil oder wenig dargelihen, bezahlt machen; Darzu dan auch alle Obrigkeit gebürlichen verhelffen solle.

339. Da einer Schulden-halber auß Vnserm Markhgravthumb Mährern gewichen wäre, oder da sonsten einer nach seynem Tode mehr Schulden, als er in Vermögen hette, verliesse, mit dergleichen Schuldner Gütter lassen Wir es dißfals bey dem vorigen Gebrauch, wie es bißhero gehalten worden, bewenden, doch mit dieser fernern Fürsehung. Zum fall Wir Commissarien verordnen würden, vnd dieselben innerhalb eines halben Jahrs, von dato der angeordneten Commission an zu rechnen, die mit Schulden behaffte Gütter nicht verkauffen könten: So mögen sich die Glaubiger, welche ihre Schulden bey denen ordendlichen Rechten dargethan vnd erhalten, sämbtlich oder etliche derselben, wie sie des Kleinern Rechts geschworne Personen sich deßwegen vnter einander vergleichen würden, durch eine in deß verstorbenen oder auß dem Markhgravthum Mährern entwichenen Schuldners Gütter ohn menniglichés Verhindernüß einführen lassen, dieselbe Erblich nutzen vnd gebrauchen; vnd da sie es verkauffen wolten, Sollen sie gleicher gestalt, solches zu thun Macht haben; auch die Gütter dem Kaüffer in die Land-Tafel Erblichen einzuverleiben, vnd mit deß Landes-Breüchigen Gewöhr, so hoch sich eines jeden Glaubigers Schuld erstreckt, zu gewöhren befugt seyn. Da aber ein Glaubiger durch einen Wöhrloßbriff oder gar durch die Abschatzung den Possess der Gütter albereit erlangt hette, ihme aber, vermög deß Executions-Proceß, solche noch nicht vollkömlich, Erb- vnd Eigenthumlich zugeeignet wären: Sol er zwar in seyner Possess vngehindert verbleiben, Jedoch kan er dem vorhabendem Verkauff keine Verhindernüß thun. Vnd da gleich die Gütter verkaufft würden, sol er sich dennoch seyner Possess gebrauchen, biß so lang er seyne Summa Geldes, deßwegen die Einführung geschehen, sambt denen Zinsen vnd Vnkosten erlangen würde. Was nun alßdan darüber verbleiben möchte, das sol vnter die andern Glaubiger, nach dem einer vil oder wenig gelihen, getheilet werden. Da auch zwischen den Glaubigern, welcher dem andern vorzuziehen, einiger Strit vorfiele, darüber solle Vnser Land-Recht einen Rechtlichen Spruch ergehen lassen.

338. Kupci a handléři, kteříž v městech a v městečkách panských bydlí a přes svět handlují, jestli by nad jmění jejich více dluhův zdělali: tehdy věřitelové, buď ti domácí neb přespolní, když toliko dluhy své dostatečně ukáží, budau moci sobě z statku dlužníka, dokudž jeho stačí, tak jakž jeden každý, málo neb mnoho, půjčil neb uvěřil, zaplatiti; k čemuž jedna každá vrchnost slušně dopomáhati povinna jest.

339. Jestliže by kdo pro dluhy z margkrabství Našeho moravského ustaupil, anebo víceji dluhů než statku a zboží po sobě by zanechal: tehdy s takovým statkem vedle starobylého pořádku a obyčeje, však s tauto při tom rozšafností, postupováno býti má: Byli-li by od Nás kommisaři nařízeni a ti by v půl letě od datum nařízené kommisí počítajíc, v takových dluzích pozůstávajících statkův prodati nemohli, tehdy věřitelové, kteříž své dluhy před saudem náležitě ukázali, společně neb jeden z nich, tak jakž by je v té příčině auředlníci práva menšího porovnali, mohau se ihned skrze jednoho z nich do takového odemřelého aneb po té z margkrabství tohoto moravského ušlé osoby zůstalého statku, bez překážky jednoho každého, zvésti dáti, jeho dědičně užívati a pakli by ten prodati chtěli, i to podobným spůsobem učiniti, a takové statky kupujícímu do desk zemských dědičně vložiti a vedle obyčeje země zpravau tak daleko, jak by se jednoho každého věřitele dluh vztahoval, povinni býti. Pakli by jeden z věřitelův skrze list obranný aneb skrze odhad v držení takových statků vešel, a ty by jemu ještě vedle exekutí náležitě za dědičné a vlastní přiděděny nebyly: ten v držení týchž statkův bez překážky zůstávati bude, však tomu prodaji žádné překážky činiti nemůže. A byť pak i takové statky prodány byly, tehdy on předce svého processu užívati má, dotud, dokudž by jeho summy, pro kterauž zveden byl, s auroky a škodami na to vzešlými nedosáhl. Což by potom po zaplacení té summy zůstalo, to má mezi jiné věřitele, tak jakž kdo málo neb mnoho půjčil, rozděleno a odevzdáno býti. A pokudž by mezi věřiteli o přednost jednoho před druhým nějaký spor vzešel, tehdy mají saudcové Naši zemští jich v tom veypovědí poděliti.

340. Ein Außländer, so einem von den Ständen Unsers Erb-Markhgravthumbs Gelt gelihen vnd eine Landsgebreüchige Verschreibung darüber erlangt hette, sol ebener massen befridiget werden; vnd sol zwischen den frembden vnd Einheimischen Glaubigern, so weit sich deß Schuldners Gütter erstrecken, in der Bezahlung kein Vnterschid gehalten werden.

LXXII.

Von Einschuldigung der Waysen vnd der jenigen, derer Vätter noch im Leben seyn.

341. So ein Wayse ohne Vorwissen seyner Fürmünder, oder ein Sohn, ob er schon Mündig vnd Vogtbar wäre, ohne Vorwissen seines Vatters Geld entlehnen vnd Verschreibung darüber auffrichten thäte: Dergleichen Verschreibungen sollen in keinerley erdichter Weiß noch weg krefftig seyn, vnd sol weder der Wayß noch der Fürmund, weder der Vatter noch der Sohn, noch einiger Bürg, ob sich gleich solcher Bürg zu einem Selbschuldner verschriben hette, solche Schulden zu bezahlen verbunden vnd verpflicht seyn. Wie dan auch bey keinen hohen oder niderm Rechten zu dergleichen Schulden kan verholffen werden.

342. Da aber ein Sohn oder ein Wayse von seynem Vatter zum studiren, oder anderer Vhrsachen halber verschickt würde, vnd er in der Frembde Geld entlehnen müste: solches ist der Vatter oder Fürmund, so weit sich die gebürliche Vnterhaltung vnd Rayse-Vnkosten erstrecken, zu bezahlen schuldig. Doch daß einem auß deß höhern Standes Personen weiter als 1000 fl. Schulden zu machen nicht verstatet, auch die Eltern oder Fürmündere weiters zu bezahlen nicht schuldig seyn sollen.

343. Wan ein Vatter seynem Vogtbarem Sohn ein Gut Eigenthümlich eingeraumbt vnd abgetreten hette, oder da etwan ein Sohn sonsten Gütter, die er selber erworben, oder die ihme anderwerts her, als vom Vatter zukommen wären, besesse: Ein solcher Sohn kan wol Geld entlehnen vnd sich verbündlich machen; aber gleichwol ist der Vatter seynes Sohns Glaubigern nicht weiter verpflicht, vnd mögen die Glaubiger sich mit denen vom Vatter eingeraumbten Güttern bezahlt machen.

344. Da einem vogtbarem Sohn bey Lebzeiten seynes Vatters etwas versetzt oder zu treüen handen zugestelt, oder andere Sachen ausser Gelt zu gebrauchen außgelihen wäre worden: dergleichen

340. Tak a nejináč má jeden každý cizozemec, který by někomu z stavův v tomto Našem dědičném margkrabství moravském nějaké summy půjčil a tu sobě vedle pořádku země náležitě zjištěnau jměl, pokojen býti, a nemá v placení dluhův, dotud, dokudž statek dlužníka stačiti může, mezi domácím a přespolním žádného rozdílu užíváno býti.

LXXII.

O zdělání dluhův sirotčích a osob těch, jichžto rodičové ještě v živobytnosti zůstávají.

341. Jestli by sirotek bez vědomí poručníkův, anebo syn, byť pak i let dospělých byl, bez vědomí otce nějaké summy peněz vypůjčil a tu jistým zápisem ujistil: tehdy nemají takoví zápisové žádným vymyšleným spůsobem platnosti nésti, a jak sirotek, tak poručník, ani otec nebo syn, ani žádný rukojmí, by se pak i sám za jistce zapsal, zaplatiti povinen býti. Aniž také k takovým dluhům při vyšším nebo menším právě dopomáháno býti má.

342. Byl-li by pak syn aneb sirotek od otce na cvičení neb na studia, též z jiných příčin do cizích zemí vypraven a tak v nějakau summu se vdlužiti musel: takový dluh jest otec neb poručník, však dotud, dokudž by náležitě na vychování a náklad cesty se vztahovalo, zaplatiti povinen. Však nemá žádnému z vyšších stavův mimo 1000 r. dluhu zdělati dopuštěno býti, a rodičové neb poručníci nejsau také víceji platiti zavázáni.

343. Postaupil-li by otec synu svému již léta majícímu nějakého statku dědičného, anebo že by syn odjinad nějakých statkův jakýmkoliv spůsobem nabyl a těch v držení zůstával: takový syn může sobě summu peněz vypůjčiti a sebe jakkoliv zavázati; však otec není povinen víceji věřitelův syna svého platiti, nýbrž věřitelové budau povinni sobě statkem tím, jenž témuž synu od otce postaupen byl, zaplatiti a svých dluhův dobývati.

344. Zastavil-li by někdo synu již léta majícímu ještě v živobytnosti otce jeho, anebo dal by jemu nětco k věrné ruce schovati, aneb že by od někoho jiné věci k užívání vypůjčené

Conträct vnd Händel ist der Sohn zu halten verbunden; Es wäre dan, daß vnter dem Schein eines solchen Contracts Geld zu leihen oder zu entlehnen arglistiger weiß gesucht würde.

345. Wan ein Sohn hette Geld entlehnet, vnd es zu deß Vattern Nutz auffgewendet, solches auch zu erweisen wäre: In solchem fall, ist der Vatter so weit verbunden, so vil er desselben Geldes genossen.

346. Da ein Vater seynen vogtbaren Sohn auß übermessiger Kargheit so streng hielte, daß er ihme zu seyner Vnterhaltung, da er es doch wol thun könte, nichts geben wolte, vnd der Sohn, so sich sonsten wol verhielte, noch anderwerts einige Vnterhaltung hette, sich dessen bey Vns oder Vnserm Land-Recht beschwärete: Sol darauff die gebührende Versehung vnd Anordnung geschehen.

347. Wan ein Waysе, Sohn oder Tochter, dieser Vnser Ordnung zuwider Gelt zu entlehnen sich vnterstünden, vnd also die Glaubiger mit Verschweigung ihres Standes arglistiger weiß zu Schaden brechten: Diese sollen nach Befindung der Vmbständ gebürlichen abgestrafft werden.

LXXIII.

Von denen Spiel-Geldern.

348. Welcher eine Schuldverschreibung, auff was weise die immer seyn mag, wegen einer Schuld, so da von Kartenspil herkeme, von sich gebe: Solche Verschreibung sol ihme in geringsten nicht verbündlich machen, noch ihme zu einigen Schaden gereichen, oder an seyner Ehr vnd gutem Nahmen nachtheilig seyn. Es sol auch bey keinen hohen oder nidern Rechten Vnsers Erb-Markhgravthumbs über dergleichen Verschreibungen, so von Spilgeldern herrüren, geurtheilet vnd gesprochen werden.

LXXIV.

Von wucherlichen vnd andern verbotenen Conträcten.

349. Nach dem mannigfeltige, verbotene vnd Wucherliche Conträct vnd Verschreibungen, gantz Vnchristlich wider Gott vnd Recht, in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern auffgerichtet werden möchten, Wir aber dergleichen zu verstaten nicht gemaint: Als haben

byly: takovau smlauvu a narovnání jest týž syn držeti povinen; leč by při takové smlauvě s strany půjčky ukrytá nějaká lest a zavedení vyhledávána byla.

345. Vypůjčil-li by syn nějaké summy peněz a tu by do statku a ku potřebě otce vynaložil a vdrobil, což by dostatečně ukázáno bylo: v takové příčině jest otec zavázán tak mnoho, jak z té půjčky užil, zaplatiti.

346. Jestliže by otec syna svého již leta majícího pro přílišnau skaupost tak přísně a skaupě choval, že by, moha s to dobře býti, jemu vychování jeho náležitého dáti nechtěl, a to by týž syn, chovajíc se dobře a nemajíc odjinud žádného vychování, na Nás aneb na saud Náš vznesl: má v tom jistého opatření a vyměření dosáhnauti.

347. Pokudž by který sirotek, syn nebo dcera, proti tomuto Našemu Zřízení jaké summy peněz vypůjčiti se opovážil, skrze což by věřitele své, zatajíc pravdu a stav svůj, lstně k škodě přivedl: takový každý má vedle velikosti té věci náležitě ztrestán býti.

LXXIII.

O dluzích hrau vzešlých.

348. Kdož by jakýmkoliv vymyšleným spůsobem za příčinau nějakého dluhu, jenž by skrze hru vzešel, nějaké zápisy na sebe zdělal: takoví zápisové jeho v nitčemž k plnění nezavazují, aniž jemu k jaké škodě neb k ujmě poctivosti a jmena jeho dobrého slaužiti mají. Jakož také při žádném právě, vyšším nebo menším, v tomto margkrabství Našem dědičném takoví zápisové, kteříž hrau vzešli, přisuzováni a dopomáháni býti nemají.

LXXIV.

O lichvách a jiných zapověděných smlauvách.

349. Tak jakož by mnohé zapověděné lichevní smlauvy a ujišťování hned právě nekřesťanská, proti Bohu a vší spravedlnosti čelící, v tomto Našem dědičném margkrabství moravském vzdělávány býti mohly, jichž My žádným spůsobem dovolovati

Wir zu jedermenniglichens Wissenschafft, damit sich niemand deßwegen entschuldigen könte, die jenige Verschreibungen vnd Conträct, welche vornemlich für verbotene vnd Wucherliche zu achten vnd zu halten, hierunter zu setzen für nothwendig befunden, nämblich:

350. Da einer eine Verschreibung auffrichten ließ, als het er einem andern pares Geld vorgestreckt, bringe aber den Entlehner dahin, daß er an stat deß paren verschribenen Geldes, zum theil oder für die völlige Summa, allerhand Fahrnüß vnd Wahren annehmen müste, wolte er anders deß gantzen darleihens nicht entrathen: Es beschehe solche Bedingung vor oder nach der auffgerichten Verschreibung, ist ein solcher Contract vngültig vnd Wucherlich.

351. Item, Wan einer jemanden eine Summa Geldes darleihete, ihme sich aber entgegen eine grössere Summa, als er würcklich erlegt, verschreiben ließ, damit er nachmaln in Krafft der Verschreibung solche einfordere: Solches ist der Natur vnd Eigenschafft deß darleihens zuwider, vnd für einen Wucherlichen verbotenen Contract zu halten.

352. Item, Da einer dem andern eine Schuldverschreibung cedirte vnd übergebe, vnd darneben gute Wissenschafft trüge, daß auff solche Verschreibung kein Geld oder doch nicht die völlige Summa gelihen worden wäre, vnd liesse nichts destoweniger, einen weg als den andern, von dem jenigen, deme er die Schuldverschreibung cediret, eine newe Verschreibung auffrichten, als hette er par Gelt außgelihen.

353. Item, Da einer dem andern an stat paren Geldes eine Schuldverschreibung cedirte vnd übergebe, da er doch gute Wissenschafft trüge, daß die jenige Person, von welcher die Obligation herzüret, damals als die cession geschehen, zu bezahlen des Vermögens nicht gewesen wäre, Sondern wegen Schulden albereit gesteckt vnd in der Steckung verbleiben müste, vnd nichts desto weniger als wan er pares Geld dargelihen, eine gnugsame Verschreibung auff sich hette auffrichten lassen.

354. Item, Da einer Silber, Getraid, Schmaltz, Käß, Schaf, Roß vnd dergleichen Wahren, einem andern im Kauff so hoch anschliege, daß er kaum die Helffte des Geldes darauß lösen könte.

355. Item, Da einer jemanden, so bey ihme eine Darleihung gesucht, an stat paren Geldes, allerhand Fahrnüß vnd Wahren in einem hohen Werth anschliege, wol wissend, daß er, der Entlehner,

chtíti neráčíme: za tau tehdy příčinau, aby jeden každý toho dobrau vědomost jměl a potom se nevědomostí nevymlauval, takové zápisy a smlauvy, kteréž za zapověděné a lichevní se držeti mají, tuto jsme níženi vypsati a doložiti za potřebné milostivě uznati ráčili, jmenovitě:

350. Jestliže by někdo zápis sobě zdělati dal na ten spůsob, jako by jinému hotové summy půjčil, pod tím pak vypůjčujícího k tomu dohnal, tak že by na místě hotové summy, díl aneb za všecku, všelijakých nábytků a zboží vzíti musel, pokudž by jináče té půjčky zbaven býti nechtěl, kterážto smlauva a půjčka byť před aneb po vzdělání zápisu se stala: taková smlauva má za lichevní a nepořádnau držána býti.

351. Item, půjčil-li by kdo někomu summy peněz, a ten by jemu větší summu peněz, než by od něho přijal, zapsal, kterauž by potom vedle zapsání upomínal: to poněvadž jest proti přirození a vlastnosti půjčky, má za nepořádné a za zapověděné držáno býti.

352. Item, postaupil-li by někdo nějakého zápisu druhému, o tom dobrau vědomost majíce, že na takový zápis žádná summa hotová aneb zauplna půjčena nebyla, a podtím dal by sobě na tu summu předce tomu, kterémuž téhož zápisu postaupil, tak jako by jemu hotové summy půjčil, nový zápis zdělati a ujistiti.

353. Item, jestli by někdo místo hotové summy jinému zápisu na jistau summu postaupil a odevzdal a o tom dobrau vědomost jměl, že té osobě, na kterauž týž zápis zní, v ten čas, když se to odevzdání stalo, téhož dluhu zaplatiti možnost nepostačovala, nýbrž ta osoba v dluzích by tak zavedena byla, že by jich zaplatiti možné nebylo; však nic méněji předce by dal zápis na sebe zdělati, jako by hotové summy zapůjčil a ji vyčetl.

354. Item, jestli by jeden stříbro, obilí, vomastek, dobytek všelijaký, druhému v prodaji tak vysoce nadsadil, že by sotva polovici té summy za to ztržiti mohl.

355. Item, kdyby jeden druhému, kterýž by půjčky žádal, místo hotových peněz všelijaký nábytek a zboží v vysoké ceně to nadsadíc, půjčil, a vědauc o tom, že ten, jenž se dluží, pro

seyner Notturfft halber solche Fahrnüß mit Verlust widerumb zu verkauffen getrungen werde, vnd deßwegen dieselbe in einem geringern Werth, etwa durch einen andern, widerumb an sich brechte.

356. Item, Da einer eine Summa Geldes ohne Interesse vergeblichen darlihe, dargegen aber müste ihme der Entlehner, wolte er anders das Gelt von ihm erlangen, etwa eine Wahr gantz in einem geringen Werth, zu einer gewissen Zeit an stat der Bezahlung zustellen, Also vnd dergestalt, daß der jenige, der die Gelder außgelihen, an der Wahr damals einen grossen Genuß wol doppelt oder dreyfach mehr als ihme die Wahr angeschlagen worden, haben könte.

357. Dieweil nun solche vnd dergleichen Conträct in allen Rechten höchlichen verboten, Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß dieselbe vnd alle dergleichen vnzimliche pacta, Geding vnd Händl, wie die erdacht vnd genennet werden mögen, gäntzlich vnd zu mahl vermieden vnd durch niemandes, was Whürden oder Standes der in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern sey, fürgenommen oder gebraucht werden solle.

358. Vnd da auch solche verbotene Verschreibungen vnd Wucherliche Conträct verbracht würden, sollen dieselben für vnwürdig, Krafftloß vnd vnbündig erkennet vnd declarirt werden. Vnd sol auch auff solche Conträct keine Execution oder Volziehung geschehen oder darauff verholffen werden. Zu dem sol der jenige, er sey Mänliches oder Weibliches Geschlechts, der solche Wucherliche Conträct verübt vnd dergleichen verbotene Verschreibungen auffrichten lassen, nicht allein der gantzen Summa, warumb es zu föderst zu thun, verlustig seyn, Sondern auch den dritten theil aller seyner Hab vnd Gütter, fahrend vnd ligend, wie vnd woran dieselbige gelegen, verlieren, vnd zwene Theil desselben dritten theils Vnserm Königlichem Fisco, der dritte theil aber deme, der solchen verbotenen vnd Wucherlichen Contract offenbar gemacht, zuerkant werden. Vnd mag nicht allein Vnser Procurator, sondern ein jeder, wan ihne gleich solches darleihen nicht betreffe, die jenigen, so dergleichen verbotene Conträct verübet, vor Vns oder Vnser Land-Recht citiren vnd beklagen.

359. Vnd nach dem die Erfahrung bezeüget, daß vil dergleichen verbotene Conträct vnd Händl gäntzlich verbliben, wan nicht die Vnterhändler vnd Mittels-Personen sich dazu gebrauchen liessen: Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß solche Vnterhändler den vierten Theil ihres gantzen Vermögens, woran das seyn mag, sollen ver-

svau velikau potřebu takové zboží s velikau škodau prodati přinucen bude, zase skrze jiného v lehké ceně k sobě přivedl.

356. Item, půjčil-li by kdo summy peněz bez auroku, a naproti tomu přinucen by byl vypůjčující, chtíce takové peněžité půjčky od něho dosáhnauti, tomu zase nějaké zboží v lehké ceně v jistém času místo záplaty odvésti, tak a na ten spůsob, že by ten, jenž takové summy půjčil, takové zboží toho času dvoj- aneb trojnásobně veyše nežli jemu vysazeno a odvedeno bylo, vyvésti a na něm dobrý užitek vzíti mohl.

357. A poněvadž takové a k těm podobné smlauvy a narovnání všemi právy vysoce zapověděny jsau, ráčíme též o tom nařizovati a tomu dokonale chtíti, aby takových všelijakých smlauv, jednání a handlův, kteréž by jakýmkoliv spůsobem vymyšlené býti mohly, jeden každý, jakého koliv stavu, řádu a povolání by ten byl, v tomto Našem dědičném margkrabství moravském skutečně se varoval a jich se žádným spůsobem nedopauštěl, proto že jest věc nekřesťanská a nespravedlivá, bohatnauti se škodau a zkázau bližního svého.

358. A byť pak i takové zapověděné a lichevní smlauvy a zápisy od koho se zdělaly, tehdy mají za nepořádné a nepodstatné držány a vůbec vyhlašovány býti. Aniž pro nějaké executí následovati aneb k dosti činění jim dopomáhati se má. K tomu ke všemu má ten, jenž by podobné zápisy sobě zdělati dal, buď ten mužského neb ženského pohlaví, netoliko tu summu půjčenau, ale i třetí díl všeho svého statku, mohovitého i nemohovitého, na čem by ten koliv záležel, propadnauti a dva díly z toho třetího dílu Našemu královskému fisku, třetí pak díl tomu, kterýž by takové sedlání vynesl, přisauzeno býti. O čež může netoliko Náš prokurator, ale jeden každý, byť pak se jeho půjčka ta nedotýkala, před Nás aneb před saud zemský poháněti a žalovati.

359. A jakož toho domácí zkušení dosvědčuje, že kdyby náhončích a jistých osob, kteříž k takovým handlům a zapověděným zápisům prostředkováním svým mezi osobami napomáhají, nebylo, že by z mnohých takových smluv a handlův sjíti mohlo: pročež tomu milostivě chtíti a o tom nařizovati ráčíme, aby takoví náhončí a smlauvcové čtvrtý díl statku svého,

fallen haben, vnd zwene Theil solches vierten theils Vnserm Königlichem Fisco, der dritte Theil aber deme, der es offenbar gemacht, zuerkant werden.

360. Da ein Vnterhändler oder Mitler dergleichen verbotenen Contracts vnd vnrechtmessigen darleihens, kein Gut hette, oder daß sonsten seyn Vermögen gar schlecht vnd gering wäre: der sol ein halbes Jahr im Gefengknüß, da Er vom Adl, auf dem Rathauß, da er nicht vom Adl, in der Schergstuben verbleiben. Ein Weibes-Person aber sol in einem absonderlichem Zimmer, so von Vns oder Vnserm Land-Recht dazu verordnet würde, gehalten werden. Da aber ein Jud in dergleichen verbotenen Händeln ein Vnterhändler wäre, der sol nicht allein alle seyn Hab vnd Gut verlohren haben, Sondern er sol auch nach Befindung der Vmbständ, vnd nach dem er sich offt vnd vil in dergleichen Händlen gebrauchen lassen, gar an Leib vnd Leben gestrafft werden.

361. Wan einer von denen höhern Standes-Personen, die nicht Geistlich, wegen dergleichen verbotenen Conträcten vnd Händeln beschuldiget würde: Sol er deßwegen vor Vns oder Vnserm Land-Recht, die Geistlichen aber vor dem Bischoff, der Beschuldigte aber auß dem Vierten Stand, nämlich ein Burgersman, vor seyner ordendlichen Stat-Obrigkeit citirt vnd angeklaget, vnd in dergleichen Proceß gantz schleünig Summariter, vnd vor allen andern Sachen verfahren werden.

362. So einer etwa eine dergleichen obgedachte verbotene Verschreibung durch eine ordendliche Vbergab vnd Abtretung an sich brächte, vnd sonsten deß vorgeloffenen Wuchers keine Wissenschafft trüge, vnd also Ladungen zum Recht wider den Schuldner erhoben hette: Wider solchen sol kein Proceß, weil er keine Schuld daran hat, sondern wider den, der solch vnordendlich darleihen gethan, geführet werden.

363. So einer den andern wegen verübten Wucherlichen Contracts vnd verbotenen darleihens anklagen thäte, Solches aber nicht erweisen könte: Ein solcher Kläger sol nicht allein alle Schäden vnd Vnkosten, so der Beklagte deßwegen geführet vnd erwisen, erstaten, Sondern er sol auch mit dem Rathauß ein gantzes Jahr lang abgestrafft werden.

364. Wan einer, weß Standes oder Wesens der sey, von einer außgelihenen Summa Geldes, mehrer Zinß als Sechs von Hundert, es wäre gleich vnterm Schein einer vermeinten Verehrung oder anderer heimlicher Conträcten genommen, oder Guldene vnd andere Müntz in höherm Werth, alß sie damals gangbar, außgelihen, vnd dessen überwisen wäre: dieser sol die gantze Summa verlohren haben, vnd zwene Theil Vnserm Königlichen Fisco, der dritte Theil aber dem jenigen, der solches angezeiget, zugesprochen werden.

na čem by ten koliv záležel, propadli, a z toho čtvrtého dílu Našemu královskému fisku dva díly, a třetí díl tomu, kdož o takovém neřádu oznámil, přisauzeno býti má.

360. Pokudž by pak takový smlauvce a náhončí žádného statku neměl a byl by tak potřebný, že by na něm co vzíti nebylo: tehdy má za půl léta vězením, byl-li by osoba rytířská, v rathauze, pakli jinší, tehdy v šatlavě trestána býti. Osoba pak ženského pohlaví v obzvláštním pokoji, jenž by ji od Nás aneb z saudu Našeho vyměřen byl, držána buď. Byl-li by pak žid takovým prostředníkem a náhončím, ten má netoliko všecken statek svůj propadnauti, ale i vedle velikosti aučinku, pokudž se na mnoze o tom užívati dal, na hrdle ztrestán býti.

361. Byl-li by někdo z vyšších stavův (mimo duchovní) v takové příčině obviněn: tehdy má o to před Námi aneb před saudem Naším, duchovní před biskupem, měšťan pak a jinší před pořádnau vrchnost obeslán a sauzen býti; kterýžto process aneb pořad práva má krátce summovně veden a před jinými všemi věcmi přesauzen býti.

362. Jest-liže by někdo takový nepořádný zápis skrze dobrau vůli pořádně sobě odevzdanau měl, a o takové nepořádnosti a sedlání žádné vědomosti neměl, skrze což by potom dlužníka k dostiučinění pohnal: ten pokuty takové neponese, nýbrž ten, kterýž takovau půjčku učinil a sobě takový zápis zdělati dal.

363. A pokudž by o takové sedlání kdo pohnán byl a to by naň dovedeno nebylo: tehdy ten každý, kdož pohnal, má netoliko škody a autraty všecky pohnanému nahraditi, ale ještě za to celý rok rathauzem ztrestán býti.

364. Kdož by se koliv při půjčkách nepořádu a sedlání dopustil a víceji auroků ze sta nežli 6, buď to pod jakým koliv prætextem aneb darováním, též že by zlato a jinau minci při půjčkách více nežli toho času platí a váží, nadsazoval, a naň by to ukázáno bylo: tehdy ten každý o takový dluh přijde a z něho dva díly Našemu královskému fisku, a třetí díl tomu, jenž o tom oznámil, připadnauti má.

365. Welcher auß denen Ständen Vnsers Erb-Marckhgravthumbs Mährern seyne Gelder vnter die Juden auff einen Jüdischen Wucher außgelihen hette, vnd solches Geld von Juden hinwiderumb denen Christen vnter dem Jüdischen Wucher wäre vorgestreckt worden: Solcher, ob er gleich nur die Helfft oder einen Theil des Wuchers genossen, oder ander gestalt deßwegen Verehrung vnd Geschenck eingenommen hette, Sol dannoch der völligen außgelihenen Summa verlustig seyn, vnd solche Vnserm Königlichem Fisco obverstandener massen zuerkennet werden. Es sol auch in denen Conträcten niemanden sein dolus, oder gefährlicher Betrug, vil weniger waß er einen anderm abgezwungen, zustatten kommen.

LXXV.

Von denen jenigen Sachen, so ausser Gelt, zu gebrauchen außgelihen werden.

366. Welcher einem andern sein selbst eigen sachen, ohn Entgelt zu gebrauchen vertraut, der behelt daran das Eigenthumb vnd Dominium, vnd mag auch solche Sachen, da er sonsten kein gewissen Termin benent, wan es ihme gefelt, wider abfordern.

367. Eyne entlehnete Sache, als Roß, Rüstung, Harnisch, Silber vnd was dergleichen seyn mag, sol widerumb so gut vnd solcher gestalt, wie dieselbe empfangen worden, zugestelt, vnd da ein Schad daran beschehen, derselbe erstattet werden.

368. Da der außgelihenen Sach ohne Arglist vnd Schuld dessen, deme sie gelihen worden, durch Feüers-Brunst, Wassers-Noth, oder andern casum fatalem einiger Schad geschehen wäre: Ist man zu keiner Erstattung verbunden; es wäre dan, daß der jenige, deme die Sach gelihen worden, sie anderwerts vnd zu keinem andern End, als sie ihme anvertrauet worden, gebraucht hette. Vnd so deßwegen einiger Strit vorfiele, Sol hierüber die Rechtliche Erkentnuß von Vnserm Land-Recht ergehen.

LXXVI.

Von denen jenigen Sachen, so zu treüen Händen in eines Verwahrung gegeben werden.

369. Welcher eine Sache in seyne Verwahrung zu treüen Händen angenommen, Solcher ist sie auff begehren deß jenigen, welcher die Sach also auß sonderbarem Vertrawen bey ihme deponirt, ohn allen Schaden zu restituiren verbunden.

365. Kdož by koliv z stavův margkrabství tohoto moravského svých peněz židům pod židovskau lichvau půjčil, a takové peníze byly by zase od židův mezi křesťany pod židovskau lichvau vypůjčeny: takový každý, byť jen toliko polovici té lichvy užil aneb jináče tau příčinau dary přijal, má takovau celau summu propadnauti a táž Našemu královskému fisku, jakž nahoře doloženo, připadnauti. Nemá se též žádnému v takových neslušných a nepořádných smlauvách a sedlání folkovati a toho, co lstí na druhym vylichvil, přehlídati.

LXXV.

O půjčkách mimo peníze.

366. Kdož by jinému své vlastní věci bez záplaty k užívání zapůjčil, ten neodcizuje od sebe té věci celého panování, nýbrž může, když se jemu líbí, pokudž toliko jistý termín jmenován není, zase té věci požádati.

367. Jedna každá vypůjčená věc, jako kůň, zbroj, stříbro a jiná těm podobná, má zase tak dobrá a hodná, jakž se od půjčujícího přijala, navrácena, a pokudž by se jaká škoda na ní stala, od vypůjčujícího vynahražena býti.

368. Jest-liže by kdo podle svých věcí, cizí věci půjčené nějakau případnau a nešťastnau příhodau, jako ohněm, vodau, sbořením a jinými těm podobnými z dopuštění Božího příhodami, potratil a o ně přišel, a to by u práva provedl a ukázal, že žádnau jeho zaumyslností a příčinau taková nešťastná příhoda se nestala: tehdy těch věcí tomu, kdož jemu jich půjčil, navrátiti podle práva povinen nebude; pakli by jeho nedbanlivostí se zmrhaly, ten půjčujícímu má z nich práv býti. A pokudž by jaký spor tau příčinau vzešel, ten na saudu zemském rozeznán bude.

LXXVI.

O věcech k schování aneb k svěření daných.

369. Kdož by nějakau věc k schování anebo k věrné ruce k sobě přijal, ten každý povinen jest, tomu, jenž jemu je svěřil, beze škody k žádosti jeho navrátiti.

370. So einer die bey ihme Deponirte Sach verlaugnen, oder zu restituiren sich waigern wolte, solches auch auff ihn erwisen vnd dargethan würde: Dieser sol von Vnserm Land-Recht zur Restitution neben Erstattung der Schäden vnd Vnkosten condemnirt werden.

371. Wan einer ein depositum, so auß Noth, als wegen entstandener Feüers-Brunst, Ruin vnd Eingang eines Hauses, Schiffbruchs oder eines Tumults ihme zu verwahren anvertrauet worden, verlaugnen thäte: Ein solcher sol neben Erstatung der Schäden vnd Vnkosten noch ad restitutionem dupli verurtheilet werden.

372. So der jenige, bey welchem eine Sach deponiret worden, mit Tod abgieng, vnd hernach zwischen seinen Erben, vnd deme der es deponirt, ein Strit vorfiele, in dem die Erben von dergleichem anvertrautem Gut nichts wissen wolten, entgegen der so es deponirt, vorgebe, daß sie dessen gute Wissenschafft hetten, vnd ein oder der ander Theil auß Mangl beyderseits genugsamen Beweiß, ad Juramentum sich offeriren wolte: Sol es bey Vnserm Land-Recht stehen, welchem Theil nach Befindbung der Vmbständ, sie das Jurament deferiren wolten; vnd was also einmal von einem Theil geschworen, dabey sol es verbleiben, vnd kein ander Jurament weiter zugelassen werden.

373. Kein Burger oder Inwohner einer Stat, da Er von eines frembden Herrn Vnterthan Geld, Silber oder andere Sachen in seyne Verwahrung angenommen, vnd der Vnterthan solches auff dem Todbete außsagte, der Burger aber es verneinen wolte: So ist solcher Burgersman verpflichtet, sich mit einem Ayd zu purgiren, daß er nämblich nichts zu sich genommen, nichts hinder sich habe, noch ihme etwas darvon bewust sey. Wo er aber solchen Ayd nit leisten wolte, So sol er schuldig seyn die jenige Sachen, so der Vnterthan auff seynem Todbete also außgesagt, herauß zu geben. Da aber ein Bürgersman nicht gestendig seyn wolte, daß er eines fremden Herrn Vnterthans Gut in seyne Verwahrung genommen hette, hernach aber dessen öffentlich überwisen würde: Ein solcher sol das erwisene depositum in duplo zu restituiren verurtheilet werden; dazu dan ein jede Stat-Obrigkeit innerhalb sechs Wochen verhelffen sol.

LXXVII.

Von denen Handfesten.

374. Wan ein Herr auff seynem Grund vnd Boden, einem andern ein Dorff, einen Mayerhoff, eine Mühl, oder aber Wälder vnd Wiesen vnter einem gewissen Zinß oder anderer Dienstpflicht, zu geniessen vnd zu gebrauchen befreyen wolte: das mag er wol thun, vnd darüber einen Brieff außfertigen lassen; vnd solcher Briff würd ein Handfest genant, welche der Grundherr auff Pergament oder

370. A pokudž by někdo takovau věc u něho složenau zapíral, aneb ji navrátiti nechtěl, a to by naň dovedeno a ukázáno bylo: ten každý netoliko k navrácení přidržán, ale i k vynahražení škod a autrat pro to vzešlých odsauzen buď; protože tato věc pošla z upřímného narovnání a důvěrnosti, jakž práva praví, ex contractu bonæ fidei.

371. Jestliže by kdo věc k schování danau, kteráž by pro oheň, vodu, zboření aneb pro jiší tumult jemu svěřena byla, zapíral: tehdy takový, vedle vynahražení škod a autrat, k navrácení dvojnásob tolik přidržán a odsauzen býti má.

372. Jeden druhému dal-li by co k schování aneb k věrné ruce, a ten, komuž by tak bylo dáno, v tom by umřel, druhý pak, kterýž k schování dal, dědicův aneb držitelův statku z toho by napomínal, a oni pravili by, že o tom nevědí, skrze což by spor vzešel, a potom jedna neb druhá strana na přísahu by se odvolávala: tehdy komuž saud Náš zemský takovau přísahu vynajde, při tom zůstati, a což ta strana přísahau zpraví, k vyplnění toho přidržáno býti má; již dále nemá žádná přísaha dovolována býti.

373. Přijal-li by měšťan aneb obyvatel kteréhokoliv města od cizopanského poddaného k schování buď peníze, stříbro aneb koliv jinau věc, o čemž by potom týž poddaný na smrtedlné posteli oznámil, a týž měšťan toho by zapíral: tehdy má se toho týž měšťan, že nic takového nepřijal a že nic za sebau nemá, přísahau očistiti. A pokudž by toho učiniti nechtěl, tehdy má to, což týž na smrtedlné posteli oznámil, navrátiti. Jest-liže by pak zapíral a to naň dovedeno bylo: tehdy má dvojnásob tolik navrátiti a od jedné každé vrchnosti města k tomu skutečně přidržán býti.

LXXVII.

O handfeštích.

374. Jestliže by kterey pán na sveych gruntech někomu ves, aneb dvůr, mleyn, lesy aneb lauky, pod jistey plat k užívání osvoboditi chtěl: to může dobře učiniti a na to list vydati, jenž handfešt slauti bude. Kterýžto list pán buď na pergameně aneb

Papier vnter seinem angehencktem oder aufgetrucktem Insigl allein, oder auch mit Zeügen außfertigen mag. Vnd wie der Grundherr vnd der jenige, so solche Befreyung erlangt, sich in der Handfest gegen einander vereiniget vnd verglichen: Also seynd sie demselben nachzukommen beyderseits schuldig.

375. Da jemand einen Grund ohne Handfesten vnd Brifliche Vhrkunden besesse, von welchem die vorigen Inhaber einen Grund-Zinß oder andere Dienstpflicht dem Obern Grundherrn geleistet hetten, auch solches zu erweisen wäre, Er aber, Inhaber des Grundes, solches weiter zu præstiren sich verwaigern wolte: So mag der Ober-Grundherr oder der jenige, deme solche Zinß oder Dienst hiebevor gereicht vnd geleistet worden, den Zinßman zu ferner Abführung solcher Zinß vnd Leistung der Dienst ermahnen. Vnd so er hierinnen seümig wäre, vnd von geschehener Erinnerung innerhalb 3 Jahr vnd 18 Wochen seine Zinse oder andere alt hergebrachte schuldige Dienste nicht erlegen oder verrichten wolte: So kan der Ober-Grundherr, nach Verfliessung obbenenter Zeit, den Grund auß eigner Macht vnd Gewalt einziehen, denselben zu seynen Handen behalten vnd geniessen. Vnd so sich der Zinßman deßwegen beschwären wolte, mag er den Grundherrn vor Vnser Land-Recht citiren lassen, vnd die Rechtliche Erkäntnüß erwarten.

Demnach bißhero von Conträcten gehandelt, So folget nunmehr von Leibgedingen, Fürmundschafften, Erbschafften, Theilungen, Verjährungen vnd andern vnterschiedenen Rechten.

LXXVIII.

Von Leibgedingen vnd andern Rechten, so die Heürathen angehen.

376. Da ein Sohn, ohne Vorwissen vnd Willen seynes Vatters sich in Ehestand begebe, vnd der Vatter sich bey Vns oder Vnserm Land-Recht beschwärete, auch damit er seynen Sohn, dieser Vhrsach halben, gantz enterben möchte, anhielte: Sol von Vns oder Vnserm Land-Recht darauff ergehen, was auff vorgehende reiffe Berathschlagung, Recht zu seyn befunden würd. Da aber eine Tochter ohne Vorwissen ihres Vatters vnd wider desselben Willen, sich in Ehestand begebe, vnd der Vatter sie deßwegen, mit Anziehung angeregter Vmbstände enterbte: sol von Vns oder Vnserm Land-Recht, ob dieselbe nemblich beweißlich, erheblich vnd zu der Enterbung gnugsamb, erkent werden.

na papíře napsati a k tomu pečeť svau přivěsiti aneb přitlačiti, sám anebo s jinými na svědomí, dáti může. A jakžkoliv pán téhož gruntu s jiným, jemuž takovau svobodu dal, narovná, při tom obě strany zůstaveny býti mají.

375. Pokudž by pak někdo nějaký grunt bez handfeštu aneb listu handfeštního, z kteréhož předešlí držitelé jistý aurok neb plat a jiné povinnosti vykonávali, držel, a to by se ukázati mohlo, nic méně že by ten držitel takových platův a povinností pánu zapravovati nechtěl: tehdy má jeho pán téhož gruntu, aneb ten, komuž by takové platy a povinnosti náležely, k zapravování jich napomenauti. Když neučinil-li by toho týž držitel: tehdy po vyjití tří let a 18 nedělí může se pán téhož gruntu zmocniti a jej k svému aužitku obrátiti. A pokudž by držitel toho ztěžovati chtěl, může to před saudem zemským učiniti, a na to veypovědi očekávati.

A poněvadž až posavad o všelijakých smlauvách vypisováno bylo, již o obvěnění manželském, poručenstvích, nápadích, rozdílích a jiných rozdílných právích následovati bude.

LXXVIII.

O zasnaubení manželském, o věnu a obvěnění a o smlauvách svadebních.

376. Jestliže by syn, majíce otce živého, bez vůle a vědomí jeho se oženil, tak že by otec na Nás aneb na saud zemský vznesl, a aby téhož syna dědicství zbaviti mohl, toho vyhledával: má na to od Nás aneb z saudu zemského vedle zdravého a spravedlivého uvážení náležitá veypověd vyjíti. A pokudž by dcera bez vědomí a bez povolení otce se vdala, a skrze to od otce dědicství zbavena byla: tehdy má od Nás aneb z saudu zemského, jsau-li ty příčiny podstatné, rozeznáno a o tom vedle práva vypovědíno býti.

377. Die Eltern, Fürmündere oder Verwante sollen ihre Kinder mit Gewalt oder Bedrohung zum Ehestand nicht zwingen, vnd solches bey Vermeidung Vnserer ernstlichen Straff.

378. Eine Waisin sol ohne Vorwissen vnd Willen ihrer Fürmünder, oder da sie keine Fürmünder hette, des Lands-Haubtmans vnd Brüder oder nechsten Vettern vnd Verwanten, keinem die Ehe versprechen. Im fall aber solches geschehe, vnd solches an Vns oder Vnser Land-Recht gelanget: Wollen Wir oder Vnser Land-Recht gebührendes Einsehen haben, vnd sollen, nach Befindung der Vmbständ, dergleichen vnordendliche Beginnen gestrafft werden.

379. Da auch die Brüder, Vettern vnd Fürmünder ihrer Pfleg-Tochter in vorhabender Heürath ohn Vrsach Verhindernüß zuziehen wolten, oder da sie von mehrern Personen zum Ehestand ersucht würde, vnd die Fürmünder vnd Befreünde mit der Waisin, oder sie selbsten vnter einander, weme sie zu versprechen, sich nicht vergleichen könten: In solchen Fällen mag die Pfleg-Tochter oder ihre Fürmünder vnd Befreünde, solches an Vns oder Vnser Land-Recht gelangen lassen, vnd sol alßdan solche Waysin, nach Befindung der Vmbständ, vor Vns oder Vnser Land-Recht erfordert werden. Vnd weme sie, mit Vnser gnedigisten Bewilligung, die Ehe versprechen würde, dabey sol es allerdings gelassen werden.

380. Da auch jemand eine Pfleg-Tochter, ohne ihrer Fürmünder vnd Befreünter Wissen vnd Willen, mit Gewalt entführete: solcher sol als ein Raptor vnd Gewalt-Thäter abgestrafft werden.

381. Die Heüraths-Verträg werden entweder von dem Bräutigamb vnd der Braut selbsten, oder dero Eltern, Fürmünden vnd Befreünten auffgericht vnd verfertiget.

382. Vnd damit wegen Heüraths-Verträg aller weitleüfftiger Strit verhüttet, vnd die hinderlassene Wittib, ohne grosse Mühe vnd Hindernüß, desto leichter zu dem ihrigen gelangen möge: Als sollen, so wohl Bräutigamb vnd Braut selbsten, als auch dero Eltern, Befreünte vnd Fürmündere, sich dahin bestes bemühen, auff daß dergleichen Heüraths-Abred vor der Hochzeit schrifftlich verfasset vnd bekräfftiget werden.

383. Vnd nachdem in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern es biß dato also gehalten worden, daß der jenige, so seinen guten Freünd verheürathen wollen vnd der Braut Einführung in seyner Behausung zur sonderbaren Freündschafft beschehen lassen, hiedurch gegen der Braut, wegen des Heürath-Guts, da sie deßwegen anderwerts nicht versichert gewesen, verbündlich worden ist; Wie dan auch, da einer eine Jungfraw hette außgeheürath, vnd wegen deß Heürath-Guts Bürgen an- vnd auffgenommen, Er hiedurch schuldig worden, das jenige, was von denen Bürgen, wegen des Heürath-Guts, nicht hat können eingebracht werden, gut zu machen, vnd von seynen

377. Rodičové, poručníci aneb přátelé nemají dětí svých k manželství mocí přinucovati, a to pod pokutau Naší přísnau a neproměnitedlnau.

378. Žádný sirotek ženského pohlaví nemá se bez povolení poručníkův, a neměl-li by poručníkův, bez vůle hejtmana země, bratra, streyce aneb kterého koliv nejbližšího přítele žádnému v manželství zamlauvati. Pakli by se toho dopustil, tehdy má od Nás aneb od saudu Našeho zemského vedle náležitosti a spravedlivého vyhledání ztrestán býti.

379. A pokudž by bratří, streycové aneb poručníci takovému jejích sirotku bez příčiny v stav manželský vstaupiti zbraňovali, aneb že by ten od několika osob mužského pohlaví k manželstvu byl žádán, skrze což by se přátelé aneb poručníci, komuž by ji dáti chtěli, srovnati nemohli: tehdy má to týž sirotek aneb jeho poručníci na Nás aneb na saud zemský vznésti, a týž sirotek před Nás aneb před saud zemský povolán, a komuž ona s milostivau vůlí Naší slíbí, při tom zůstaveno býti.

380. Kdož by sirotka takového bez vůle a vědomí poručníkův a přátel vzal a zanesl: takový každý za násilníka počten a ztrestán bude.

381. Smlauvy svadební mají od samého ženicha a nevěsty, aneb od rodičův, poručníkův a jiných přátel zdělávány býti.

382. A aby o takové smlauvy všelijaký dlauhý process a spor se předjíti, a vdova také k svému, bez veliké práce a překážky, tím dřívěji přijíti mohla: tehdy má se o to jak ženich a nevěsta, tak rodičové, poručníci a přátelé starati a přičiniti, aby takové smlauvy před potvrzením aneb veselím sepsané a náležitě ztvrzené byly.

383. A protož ač posavad v tomto Našem margkrabství moravském toho obyčej býval, že ten, kterýž tak přítelkyni svau, vdáti chtěl a svadební veselí k obzvláštnímu zalíbení přátel v příbytku neb v domě svém vykonati povolil, skrze to nevěstě za příčinau věna, jestli jináč opatřena nebyla, jako zavázán byl; podobným spůsobem, když někdo pannu od sebe vdal a o věno rukojmě přijal, zavázán byl, to což rukojmové zaplatiti nemohli, aneb nezaplatili, z svého statku dodati a zaplatiti; což vše mnohé

Güttern zu erstaten, vnd aber solches allerley bedencken hat: Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, daß hinfüro keiner zu Einbringung vnd Erstatung solches Heürath-Gelds oder Leibgedings verbunden seyn sol, Er habe sich dan außtrücklich dazu verobligirt oder verpflichtet. Gleicher gestalt sollen auch die jenige, so die Heüraths-briff mit ihrer Handschrifft vnd Petschafft bestätigen, der hinderlassenen Wittib in nichten verbunden seyn, sie haben sich dan zu Bürgen außtrücklich verbunden vnd verschriben.

384. Ein jeder Eheman kan seynem Eheweib über ihr Leibgeding noch eine grössere Vnterhaltung, für ihr Lebzeit, oder so lang sie im Wittib-Stand verbleiben würde, seynem belieben nach, bey der Land-Tafel oder in einem Testament verschreiben vnd geben, oder auch sonsten eine gewisse Summa Geldes zum Leibgeding, auff alle seyne Gütter oder einen Theil derselben, obgedachter massen versichern, auch da er keine Kinder hette, seyne Gütter gantz vnd gar verschreiben vnd übergeben. Da aber ein Eheman Kinder hette: sollen dergleichen, denen Weibern gethane Verschreibungen denen Kindern, an dem jenigem, was ihnen vermög dieser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung von ihren Eltern gelassen werden sol, vnabbrüchig vnd vnnachtheilig seyn. Dannenhero ein jeder Eheman wol in acht nehmen sol, wie weit er seyn Eheweib obgedachter massen zu versichern, oder ihr sonsten Schuldbrife zu machen, oder andere habende Schuldbrife mit gutem Willen zu übergeben, oder ihr sonsten zu schencken, von Rechtswegen befugt sey, damit nach seinem Töblichen Abgang die Kinder bey Vns oder Vnserm Land-Recht sich zu beschwären vnd dergleichen übermässige Verschreibungen vnd Gaben zu widersprechen nicht Vrsach gewinnen.

385. Da ein Eheman seynem Weib etwas an fahrender Hab in einer Verschreibung oder Testament verschaffen wolte: solle er dasselbe alles mit Nahmen vmbständlich vermelden vnd setzen; Dan was nicht mit Nahmen bemelt würd, dessen kan sich das Weib hernach nicht anmassen, außgenommen was ihr eigenthümlich zugehörig, oder das jenige, was ihr der Man bey seynem Leben gegeben; dan dasselbige mag sie wol für sich behalten.

386. Keiner kan seynes Weibes Leibgeding auff seyner vnmündigen Brüder Gütter, Sondern nur auff seynem Theil, den er albereit damals hette oder hernach bekommen möchte, versichern. Solte aber einer mit seynen Mündigen vnd Vogtbaren Brüdern oder sonsten mit andern in vngetheilten Güttern seyn, vnd das Leibgeding würde auff alle, mit ihrer sämptlicher Bewilligung außtrücklich verschriben: In solchem Fall mag sich die Wittib ihrer ersten Versicherung gebrauchen.

387. So auff einem Gut ein Heüraths-Gut oder Leibgeding versichert wäre, vnd auff demselben hernach erst auch eine Gewöhr

rozmyšlení přináší: pročež ráčíme tomu chtíti a to milostivě nařizovati, aby žádný takovým vyplněním aneb dodáním věna víceji zavázán nebyl, leč by se v tom sám světle a patrně pronesl a podvolil; jako i ti, kteříž by při smlauvách svadebních pečeti své na svědomí přitiskli a se podepsali, ničím povinni býti nemají, leda by se světle hned za rukojmě zapsali a zavázali.

384. Jeden každý muž může manželce své přes věno její ještě větší opatření, do živobytu jejího aneb dokudž by na vdovské stolici zůstávala, vedle dobrolíbezné vůle své, do desk zemských aneb skrze kšaft zapsati a darovati, anebo jináče jistau summu peněz k věnu na všecek statek jeho anebo na díl toliko, na nahoře psaný spůsob ujistiti, a pokudž by žádných dítek nezplodil, třebas všecken statek zapsati a odevzdati. Pakli by dítky jměl, tehdy nemají taková zapsání ženám učiněná, dětem v tom, což jim jeden každý otec vedle tohoto Zřízení Zemského Našeho zanechati povinen jest, ke škodě slaužiti a jim jaké zkrácení v spravedlivosti činiti. Odkudž náleží jednomu každému muži na to dobrý pozor dáti a uvážiti, aby ženě své tak mnoho zapsal aneb skrze dobré vůle na zápisích odevzdal a daroval, což by ji spravedlivě náleželo, tak aby potom po smrti jeho dítky neměly příčiny Nám anebo saudu zemskému sobě toho stěžovati, a skrze což by k zrušení takových nad míru učiněných zapsání příčina dána byla.

385. Jest-li by muž manželce své nějaký statek mohovitý zápisem aneb kšaftem zapsati chtěl: má to vše pořádně od něho vyjmenováno býti; nebo což zejména se nedoloží, toho také žena ujmauti se moci nebude, mimo to, což by jí vlastně náleželo, aneb což by jí muž za živobytí daroval, to vše jí zůstati má.

386. Žádný manželce své věna na bratřích svých let nemajících statku ujišťovati nemůže, než toliko na svém dílu, kterýž má aneb budaucně by dosáhl. Nic méněji seděl-li by kdo s bratry svými léta majícími v nedílném statku, a na tom by s vůlí a vědomím bratří svých věno zapsal: tehdy může se vdova takového zjištění držeti.

387. Když by na některém statku věno ujištěno a potom zprava zapsána a ujištěna byla: v takové příčině nemůže se

verschriben würde: In solchem Fall kan man sich auff das Gut wegen der Vngewöhr, dem Leibgeding, so zuvor darauff versichert, zu Schaden nicht einführen lassen. Vnd ob zwar ein Eheman seynem Eheweib, wegen des Leibgedings, seynem belieben nach, bey der Land-Tafel Versicherung thun kan: So mag doch die Einführung nicht mit verschriben werden, Sondern ein jede Wittib sol nach dem Tod ihres Ehemannes den Besitzer deß Guts vor Vnsern Lands-Hauptman innerhalb 4 Wochen beschicken, vnd so er der Wittib in obgemelter Zeit ihr Leibgeding nicht erlegete, oder das Gut abtrete, noch erhebliche Vhrsachen seyner Waigerung erwise, sol ihr alßdan ein Wöhrloßbriff gefolgt werden.

388. So eine Wittib, nach Tödlichem Abgang ihres Ehemannes, innerhalb 3 Jahr vnd 18 Wochen, in das, ihres Heürath-Guts oder Leibgedings halber verschribene Gut sich nicht liesse einführen: So verschweiget sie ihre habende Gerechtigkeit; sie wäre dan etwa von Vns oder Vnserm Land-Recht in ander weg deßwegen Zeitlichen versichert. Gleiche Mainung hat es auch mit dem jenigen, welchem solche Verschreibung auff das Gut von der Wittib ordendlicher weise übergeben wäre.

389. So ein Gut einem Man vnd seynem Eheweib bey der Land-Tafel zugleich verschriben wäre: So kan der Man seynes Weibes Antheil weder verkauffen, noch einige Verhafftung darauff machen. Da er aber das Leibgeding darauff verschreiben wolte, So sol das Weib zu föderst Ihren halben Theil deß Guts haben, vnd die ander Helffte, vermög der Verschreibung wegen ihres Leibgedings, künfftig halten. Vnd im fall solcher halbe Theil zu Erstatung des Leibgedings nicht gnugsamb vnd erkleckliсh, mag sie das übrige, vermög habender Heüraths-Berednüß, an gehörigem Orth suchen.

390. Wan ein Weib, wegen ihres Ehemannes, mit ihrem Gut eine Gewöhr leisten, oder sonsten ihrem Manne zu Gefallen, einem andern etwas zu geben oder zu thun versprechen wolte: Solches sol nicht eher Krafft haben, sie hette sich dan zuvor, in Abwesenheit ihres Ehemannes, vor Vnserm Lands-Haubtman, in beysein zweyer oder dreyer ihrer Befreünten, außtrücklich dazu bekennet, vnd solchem in allen nachzukommen, mit der Hand an Aides stat versprochen. Dabey gleichwol der Lands-Haubtman Sy ihres Weiblichen Rechtens fleissig erindern vnd beweglich fragen sollen, ob sy solches auß gutem Muth, freywillig vnd vngezwungen thue.

391. Da etwan auff ein Weib, als die neheste Befreüntin, eine Fürmündschafft käme, vnd sie verbürgete dieselbe: So sol ihr in solcher Fürmündschafft von ihrem Eheman kein Eintrag noch Eingriff geschehen. Solte aber der Eheman sich dergleichen Fürmündschaffts-Gütter anmassen, oder das Eheweib die Verwaltung

žádný pro nezpravu na škodu věna, poněvadž to na statku prve zjištěno bylo, vésti dáti. A ačkoliv muž manželku svau s strany věna, vedle vůle své, při dskách zemských zjistiti může, však nemá při tom zvod zapisován býti, nýbrž jedna každá vdova má hned po smrti manžela svého, držitele statku před hejtmana Našeho ve čtyřech nedělích obeslati; kterýžto nezaplatil-li by v čase jmenovaném věna, aneb statku by nepostaupil, ani slušných příčin, proč toho nečiní, by neukazoval: tehdy má vdově list obranný vydán a propuštěn býti.

388. Jestliže by vdova po smrti manžela svého v třech letech a 18 nedělích na statek, nimž sobě věno zjištěno má, zvésti se nedala: taková svau spravedlnost ztratí; leč by od Nás aneb od saudu Našeho tím jináče časně opatřena byla. Podobně tuto se míní ten, jenž by sobě takového zápisu na týž statek od vdovy skrze dobrau vůli postaupeno jměl.

389. Jestli by statek muži i ženě společně do desk zemských vložen byl, tehdy nemůže muž na díl ženy své žádné závady uvozovati, ani toho dílu prodati. Zapsal-li by pak věno na témž statku, tehdy má žena předkem jejího dílu užíti, a potom druhau polovici vedle zapsání věna jejího budaucně obdržeti. A pokudž by týž díl na zaplacení téhož věna stačiti nemohl, tehdy může vdova další summy vedle zapsání pohledávati.

390. Chtěla-li by se manželka k vůli manželu svému jejím statkem v nějakau zpravu zapsati, aneb slíbila-li by někomu něco k zalíbení manžela darovati: to nemá žádné platnosti nésti, dotud, dokudž by před hejtmanem zemským v nepřítomnosti manžela jejího, u přítomnosti dvauch neb třech z přátel jejich k tomu se zjevně nepřiznala, a že tomu dosti učiní, rukau dáním místo přísahy, nepřipověděla. Při čemž má od hejtmana země dostatečně napomenuta býti, aby na právo své pamatovala, i také se ji doptati, zdali to z dobré vůle, s dobrým rozmyslem, a ne přinuceně činí.

391. Jestli by na ženu jakožto na nejbližší přítelkyni poručenství přišlo, a ona by k němu zaručila: tehdy nemá jí v takové poručenství od muže jejího v nejmenším sáháno a překáženo býti. Pakli by se muž takových statkův ujímal, aneb

der Gütter ihme gutwillig anvertrawen: So ist der Eheman solche Gütter zu verbürgen schuldig. Vnd so er sie verbürget, So werden deß Weibes Bürgen hiedurch der Bürgschafft frey vnd ledig, vnd der Eheman vnd seyne Erben seynd alßdan die Raittung zu thun verbunden. Dafern aber das Eheweib, nach absterben ihres Ehemans, die Waysen-Gütter ferner halten wolte: So ist sy bey wehrender solcher ihrer Inhabung, die übrige Raittung zu thun schuldig.

392. Kein Man mag eine Fürmündschafft mit seynem Eheweibe verbürgen, es geschehe dan bey dem Lands-Haubtman vnd Land-Recht, obverstandener massen.

393. Da aber ein Man seyn Eheweib mit in eine Fürmündschafft zugleich brächte, vnd daß sie des Waysen Gut neben ihme mit ihrem Gut verbürgete: So sol sie, im fall sie nach ihres Mannes Tod der Fürmündschafft sich enthielte vnd begebe, an ihrem Leibgeding deßwegen nicht gefährt werden. Solte sie sich aber derselben weiter Alleine oder neben ihres Mannes Erben anmassen: So muß sie neben ihres gewesten Ehemannes Kindern vnd Erben die Raitung thun, vnd da bey wehrender dieser ihrer letztern Anmassung etwas in der Raittung mangeln würde, mit ihrem Heürath-Gut vnd Leibgeding bezahlen.

394. Ein Weib, so ihrem Man, oder einem andern, ihr Gut verkaufft, vnd sich deßwegen verglichen hette: Kan hernach den Kauff, vnter dem Schein, als wäre sie damals in ihres Mannes macht vnd Gewalt gewesen, nicht widerzuffen, Sondern sie muß sich mit dem Kauffschilling begnügen lassen. Doch sollen in dergleichen Kauff-Berednüssen, vor Vns oder Vnserm Land-Recht, gewisse Personen abgeordnet werden, die sich zuvor ersehen vnd erkündigen, ob das Gut der Billigkeit nach vnd Rechtmessig verkaufft sey. Vnd so der Kauff also in die Land-Tafel einverleibt worden, so sol die Außzehlung der Gelder jederzeit geschehen. Vnd da etwan der Eheman solche Gelder mit wissen vnd bewilligung seynes Weibes erheben wolte: sol er zuvor deßwegen seyn Weib widerum gnugsam versichern, damit sie ins künfftig, wan sie den Man überlebete, wissen möchte, wo sie ihre Gelder suchen möchte.

395. So ein Weib ihrem Man ihr Gut verschribe, vnd der Man stürbe vor dem Weib, so würd solch Gut wider an sie fallen; wo aber das Weib eher Todes verschiede, So sol das Gut, Krafft habender Verschreibung vnd nach Inhalt derselben, bey dem Manne verbleiben.

že by žena jemu správu týchž statkův dobrovolně svěřila: tehdy bude muž povinen, takové statky zaručiti. Když to učiní, tehdy rukojmové ženy jeho skrze to rukojemství osvobozeni budau, a již muž s dědici svými bude zavázán, z toho ze všeho počet pořádný činiti. Pakli by manželka po smrti manžela svého statky sirotčí dále držeti chtěla: tehdy bude též povinna za ten dálší čas co statky držela, počet činiti.

392. Žádný muž nemůže s manželkau svau za poručenství ručiti, leč by se to stalo před hejtmanem a na saudu zemském, na spůsob nahoře doložený a oznámený.

393. Jestli by pak muž manželku svau k sobě v poručenství připojil, tak že by ona statek sirotčí vedle manžela svého zaručila, pokudž po smrti manžela svého takového poručenství se zhostí a jeho více se ujímati nebude, na věnu svém žádného nebezpečenství neponese. Jestli se pak dále téhož sama aneb s dědici muže svého ujímati bude: tehdy též vedle dětí svých a dědicův muže svého počet činiti, a pokudž by v tom času něco na počet se nedostávalo, z věna svého zaplatiti musí.

394. Kdyby manželka muži svému nebo někomu jinému nějaký statek prodala a s ním se o něj narovnala: již nebude moci takovému kupu, jako by to muži svému k vůli učiniti musela, odepříti, nýbrž na tom co jí za týž statek dáno aneb zapsáno bude, přestati. Však k takovým kupům mají jisté osoby z saudu zemského nařizovány a toho přítomny býti, kteříž by při tom dobře vyzvěděli, zdali ten kup pořádně a náležitě vykonán jest. A když se takový kup do desk klade, mají se též peníze zaň vedle smlauvy i hned vyčísti. Kteréž chtěl-li by muž zase vyzdvihnauti, bude povinen zase ženy své v tom požádati a jí dostatečně ujistiti, tak aby věděla po smrti jeho kde svého hledati.

395. Žena zapíše-li muži svému statek svůj, a muž by prvé než ona s světa sešel, tehdy takový statek zase na ni plným právem připadne; pakli by žena prvé umřela, tehdy též ten statek vedle znění zápisu muži zůstane.

LXXIX.

Von der Fürmündschafft.

396. Die Fürmündschafft ist ein Recht vnd Gewalt zu Beschützung der jenigen freyen Leüth vnd deroselben Gütter, welche wegen ihrer Jugend, oder anderer Vrsachen halber, sich vnd ihren Güttern selbsten nit fürstehen können, vnd würd nach Böheimischen Rechten kein Vnterscheid gemacht zwischen denen Tutoren vnd Curatoren, auch die Fürmündschafft so wol auff die Gütter als die Person gezogen.

Es seynd aber der Fürmünden Fünferley:

Die Ersten seynd, welche ohne Testament verwaist sein; die gehören dem Lands-Haubtman, welcher wie von Altershero bey dem Land-Recht deßwegen belehrnung nehmen soll.

Die Andern seynd die jenigen, welche denen Minderjährigen mit Geblüth vnd Verwandnüß am nähisten befreündet vnd es neben der belernung dem Lands-Haubtman verbürgt haben.

Die Dritten, welche in einem ordendlichen Testament benent seyn.

Die Vierten, so von Vns oder von Vnserm Land-Recht verordnet werden.

Die Fünffte ist Ein vogtbarer Sohn.

397. Alle obbenente Fürmündere sollen die Fürmündschafft, sie bestehe an ligenden Güttern, Parschafften, Schulden oder andern Sachen, es bey dem Lands-Haubtman quo titulo gnugsam erweisen, vnd dem Rechten gemeß verbürgen, sich auch derselben würcklichen nicht anmassen, es habe dan der Lands-Haubtman, alßbald derselbe erfahren, daß einer verstorben, durch zwey Benachbarten ein Richtiges Inventarium der gantzen Verlassenschafft beschreiben, vnd in zwey gleichlautende Exemplar verfassen lassen; vnd sol das eine bey ihme verbleiben, das ander aber bey dem Land-Recht nidergeleget, vnd dem Waysen, wan er zu seynen Vogtbaren Jahren gelanget, zugestelt werden.

398. Dafern sich einer der Fürmündschafft mit hindansetzung solcher Vnserer gnedigsten Verordnung vnterfangen würde: Sol er vor Vns oder in Abwesen Vnser, Vnsere Stathalter, oder Land-Recht citiret werden. Vnd da seyne Anmassung für vnbillich erkennet würde: sol er nit allein seynes Erb-Anfals, dessen er sonsten berech-

LXXIX.

O poručenství.

396. Poručenství jest ochrana, moc a vrchnost nad osobau svobodnau k opatrování a obhajování té osoby, kteráž by buď pro mladosť a věk svůj dětinský, neb jináče, ani sebe ani statku svého chrániti a opatrovati nemohla. A v přávích českých mezi poručníkem a správcem nad statkem ani nad osobau žádného rozdílu není, a poručenství jak na statky tak i na osoby se vztahuje.

Kteréžto poručenství na patero se dělí:

První poručenství náleží hejtmanu země, kteréž jest nad sirotky těmi, jichž otec bez kšaftu s světa sešel; a o to povinen jest hejtman jako prvé z saudu zemského naučení bráti.

Druhé náleží nejbližším krevním přátelům nad sirotky umrlého, kteříž by vedle naučení z saudu vyšlého hejtmanu zemskému k němu zaručili.

Třetí náleží těm, jenž by kšaftem umrlého k tomu nařízeni byli.

Čtvrté, kteříž by od Nás aneb z saudu zemského k tomu se zřídili.

Páté náleží nejstaršímu, léta dospělá majícímu bratru.

397. Všickni takoví poručníci jsau povinni, poručenství svá, nač by se ta koliv, buď na statek pozemský, hotovau summu, zápisy aneb jiné věci vztahovala, jakým titulem právo k nim se jmíti praví, hejtmanu země dostatečně ukázati a vedle práva zaručiti, a toho prve k sobě nepřijímati, dokudž by hejtman země o tom nezvěděl a statku umrlého skrze nejbližší dva sausedy do dvauch jednostejných exemplářů sepsati a zinventovati nedal; z nichžto jeden za hejtmanem a druhý při saudu zemském zůstávati a potom sirotku léta majícímu odveden býti má.

298. Pokudž by pak někdo proti tomuto Našemu milostivému vyměření poručenství na sebe vzíti se opovážil: tehdy má proto před Nás a v nepřítomnosti Naší, před místodržící, nebo na saud zemský obeslán býti. A bylo-li by to ujetí poručenství za nepořádné uznáno, tehdy má proto netoliko díl svůj, kterýž

tiget wär, hiedurch verlustig werden, Sondern er sol auch wegen solcher angemasten Fürmündschafft nicht weniger mit seynen Güttern in allen vnd jeden verhafftet seyn, als wan er deß Waysen Gut verbürget hette. Wie er dan von denen jenigen, welche die Fürmündschafft hernach ordendlich antreten würden, oder künfftig von denen Waysen selbsten, so sie zu ihren Vogtbaren Jahren gelanget, Gerichtlich mag besprochen werden, vnd da durch seinen vnfleiß etwaß dem Waisen zu schaden gehauset oder sonsten vbersehen worden, gerecht werden vnd zu erstatten schuldig sein würd.

399. Wan ein Fürmünd im Testament wegen der Burgschafft, Auffrichtung eines Inventarii vnd der Fürmündschaffts-Raitung außtrücklich befreyet: sol es zwar bey deß Testatoris Verordnung so weit verbleiben, daß ein solcher Fürmünd keine Burgschafft zu leisten verbunden sey; auch mag er die Verlassenschafft nur in beyseyn zweyer Benachbarter Herren- oder Ritterstands beschreiben lassen, vnd ein Exemplar zum Land-Recht vberschicken, doch sol er, einen weg als den andern, bey Abtrettung der Fürmündschafft richtige Raitung zu thun schuldig seyn. Vnd sol dises alles so wol von denen Vätterlichen, wie sie genennet werden, als andern Fürmündern verstanden, vnd dißfals hinfüro kein Vnterscheid gehalten, Sondern da nicht außtrücklich im Testamento die Bürgschafft vnd Auffrichtung deß Inventarii nachgelassen, von einem Fürmünd nicht weniger als dem andern solches alles vollzogen, da es aber nachgelassen, Es wie obgemelt, so wol mit denen Vätterlichen als andern Fürmündern gehalten werden.

400. Keinem Fürmünder, so im Testament benent worden, sol von einem andern vnter dem schein, daß er dem Waysen mit Blutsfreündschafft näher verwant, in seyner Fürmündschafft einige Hindernüß geschehen. Wie auch die Fürmündere der jenigen, so wegen Gebrechlichkeit vnd Abgang der Vernunfft ihnen vnd ihren Güttern selbsten nicht fürstehen können, sich in ihrer Fürmündschafft verhalten sollen, Ist deßwegen vnter dem Titul „von Testamenten“ verordnet worden.

401. So der jenige, welcher zu des Waisen Gut Erb- vnd Anfall berechtiget, die Fürmündschafft nicht annehmen vnd es verbürgen wolte: Sol er solcher seyner habender Gerechtigkeit verlustig seyn, vnd die Fürmündschafft mit sampt dem Anfall auff den nähesten Freünd fallen. Vnd dafern deren keiner sich solcher Fürmündschafft vnterfangen wolte: sollen sie alle gleicher gestalt deß Anfals verlustig seyn, vnd sollen alßdan die Waisen dem Lands-Haubtman an Vnser Stat zuerkant werden. Gleichwol sol er durch solche Fürmündschafft keine Anfals-Gerechtigkeit erlangen. Im fall aber der nähiste Freund sich mit der Fürmündschafft zwar beladen wolte, mit der Bürgschafft aber nicht auffkommen könte, sol es bey Vns vnd

by jemu v tom vedle práva náležel, ztratiti, ale i z takového poručenství statkem svým ze všeho odpovídati a práv býti, tak jako by statkem svým k tomu zaručil. A jestli takové poručenství na jiného pořádně vzloženo by bylo, tehdy bude ten anebo sirotci, když by let dospělých došli, moci z toho pohnati; kdež pohnaný ze všeho práv býti, a jestli skrze něho sirotku jaká škoda se stala, aneb něco v hospodářství přehlídnuto bylo, z svého vlastního navrátiti má.

399. Když by poručník rukojemství, inventáře a počtu z poručenství kšaftem osvobozen byl, má při vůli kšaftujícího zůstaveno býti, tak že takový ručiti povinen nebude; a může takovau pozůstalost toliko v přítomnosti dvauch sausedův z stavu panského aneb rytířského popsati dáti, a jeden exemplář k saudu zemskému složiti; nicméně bude povinen při odevzdávání takového poručenství ze všeho pořádný počet učiniti. Tuto pak o otcovských, o mocných, tak i o jiných všelijakých poručnících se rozumí a žádný rozdíl v tom užíván býti nemá. A jestli patrně rukojemství, inventování statku a počet v kšaftu propuštěno není: tehdy vším tím, což jiní poručníci, jakž nahoře doloženo, při poručenství činiti mají, povinen bude; pakli z toho propuštěn jest, při tom všem jakž veyše doloženo, zůstaň.

400. Mocným otcovským, aneb jiným kšaftem nařízeným poručníkům nemá žádný v poručenství sahati, pod tím titulem, že by bližším přítelem sirotkův byl. Též také poručníci těch, kteří pro nedostatek rozumu sebe ani statkův svých spravovati nemohau, jak by v svém poručenství se říditi měli, o tom pod titulem „O kšaftích“ doloženo a nařízeno jest.

401. Jestli by ten, kterýž by k statku sirotčímu právo jměl aneb nápadu očekával, poručenství přijíti a zaručiti nechtěl: tehdy skrze to netoliko poručenství, ale i nápad, kterýž by jemu budaucně přijíti mohl, ztratiti má. A pokudž by žádný z těch téhož přijíti nechtěli: tehdy všickni takoví nápad potratiti, a takoví sirotci již hejtmanu Našemu k správě náležeti budau. Však témuž hejtmanu Našemu pro takové poručenství žádný nápad přisuzován býti nemá. Pakli by který přítel poručenství se ujíti chtíc, rukojmův dostati nemohl: tehdy v moci Naší anebo

Vnserm Land-Recht stehen, ob Wir ihme solche Fürmündschafft gegen Leistung eines Juraments, allein oder mit Zuziehung anderer mehrer, anvertrauen wolten. Vnd dafern Wir oder Vnser Land-Recht ihn damit zu beladen für vnrathsam befinden würden: Sol ihme solches an seiner habenden Erb-Anfals-Gerechtigkeit im geringsten nicht nachtheilig oder præjudicirlich seyn. Es werden aber allhier die nechste Freunde (wan nicht etwas anders in specie disponirt) für die jenige verstanden, welche den Anfall zu gewarten. Vnd wan sich zutrüge, daß die Leibliche Mutter mit denen Schwestern deß vnmündigen Bruders oder respective Sohnes, den Anfall zugleich zu erwarten hette: So sol die Mutter, wan sie sich erklärt, daß sie nicht widerumb zu Heürathen gesonnen, in der Fürmündschafft der Schwester vorgezogen werden; Alßbald sie aber Heürathet, Sol sie die Fürmündschafft abtretten vnd ordentliche Raitung thun, auch darob seyn, damit die Minder-Jährige Kinder anderwerts befürmündet werden. Auff den widrigen fall vnd so solches nit geschehe, sollen nit allein ihre, sondern auch ihres Mannes Gütter denen Vnmündigen gleich für ein Vnterpfandt verhafftet stehen.

402. Wan nun ein Fürmünd seine Fürmündschafft obverstandner massen antrit: Sol er sich der Waysen vnd derer Gütter treülich vnd auffrichtig annemen vnd dieselbe versorgen, vnd nicht allein die albereit bey denen Rechten hangende Proceß volführen, sondern auch zu Handhabung seyner Pupillen-Gerechtigkeit neüe Ladungen zum Rechten, wan es vonnöthen, außbringen, oder dergleichen annemen, nit anders als wan der Vatter selbsten noch bey Leben wäre. Vnd was er also mit Recht erhelt oder verliert, sol alles mit Gewin vnd Verlust der Waisen geschehen; Es wäre dan, daß der Fürmünd zu rechter Zeit bey denen Rechten nit gestanden, oder durch seyne Verwahrlosung das Recht verlohren, oder sonsten denen Waysen an ihrer Gerechtigkeit etwas nachtheiliges vnd schädliches, vorsetzlicher weiß zugezogen oder vergeben hette; auff welchen fall er, der Fürmünd, den Verlust vnd Schaden mit seynem Gut erstatten sol.

403. Dafern eine Verlassenschafft also mit Schulden behafft wäre, daß die Fürmünder die Gütter gantz oder zum theil verkauffen müsten, oder sonsten solches des Waisen Nutz erfoderte: sol solches alles, mit Vnserm oder Vnsers Land-Rechts Vorwissen vnd Einwilligung, auff gnugsamen deßwegen eingebrachten Bericht, geschehen. Im widrigen fall sollen alle Vereiserungen der Waisen ligender Gütter, wie die auch Nahmen haben mögen, für vngültig vnd krafftloß erkant werden. Welches alles Wir gleichermassen, wie obberürt, auch auff die Vätterlichen Fürmünder verstanden haben wollen.

404. Da der Waisen Gütter obgemelter massen wären verkaufft worden, sol es allerdings dabey verbleiben; vnd so von dem Kauff-

saudu Našeho zemského pozůstává, jemu na přísahu takové poručenství toliko samému aneb vedle jiných svěřiti. A kdybychom My aneb saud Náš zemský naň téhož poručenství vložiti, za dostatečné uznati neráčili: tehdy práva a nápadu svého, kterýž by k témuž statku jmíti mohl, ztratiti nemá, aniž jemu to v spravedlnosti jeho ke škodě býti a slaužiti. Však tuto toliko nejbližší přátelé (jestliže by v tom nětco jiného zejména vyměřeno nebylo) se ti rozumí, kteříž by nápadu očekávali. A kdyby se trefilo, že by vlastní matka s sestrami nezletilého bratra, anebo syna, nápadu zároveň očekávala: tehdy má matka, pokudž by se o tom, že se vdáti nechce, prohlásila, k přijetí poručenství před sestrami práva jmíti; a jakž by se vdala, má hned takové poručenství od sebe odevzdati a pořádný počet učiniti, jako i o to se starati, aby děti léta nemající jinak opatřeny byly. Jináče, kdyby toho se nestalo, tehdy netoliko statek její, ale i muže jejího dětem nezletilým v základu zůstávati bude.

402. Když tehdy poručník na takový spůsob do poručenství vstaupí: tehdy má se statku sirotčího věrně a spravedlivě ujíti a ten tak jako svůj vlastní opatrovati, a netoliko všecken process práva vésti a na místě jich zastávati, ale také k ruce sirotkům dle potřeby nastalé, nové půhony k saudu vedle uznání bráti a poháněti i jiné přijímati, nejináč než jako by sám otec živ byl. A což by koliv vysaudil a prosaudil, to k zisku a ztrátě sirotčí se stane. Pokudž by pak pro nestání k saudu neb skrze nedbanlivost při ztratil, aneb jináče spravedlivost sirotčí sobě osobil aneb zadal: tehdy bude povinen to všeckno z svého statku zaplatiti a vynahraditi.

403. Byla-li by pozůstalost tak v dluzích postavena, že by poručníci statek buď všecken aneb díl prodati museli, neb jináče toho by potřeba ukazovala: tehdy to vše s Naším a saudu zemského vědomím na dostatečnau zprávu státi se má. Jináče prodaj statkův sirotčích, jak ti koliv jmenováni býti mohau, platný a podstatný nebude, nýbrž vedle nahoře psaného spůsobu jako o otcovských poručnících doloženo, při tom zůstaveno býti má.

404. A pokudž by statek sirotčí na ten spůsob, jakž oznámeno, prodán byl: tehdy při tom zůstaveno býti má. A jestli

schilling, nach Abziehung der Schulden, denen Waisen etwas verblibe: sol solches Geld von den Fürmündern außgelihen, oder sonsten zu deß Waisen Nutzen angewendet werden.

405. Solte der Verlassenschafft durch Fewer, Wasser, wie auch Sterbens wegen, oder wie solches sonsten durch vnglückhaffte vnversehne Zufälle geschehen möchte, einiger Schaden, ohne Arglist oder muthwillige Verwahrlosung des Land-Haubtmans oder der Fürmünder zugefüget werden, vnd sie solches gnugsam erwisen: solchen Schaden sollen die Waisen vnd nicht die Fürmünder leiden.

406. Wan die Waisen von ihren Befreunten, Brüdern, oder Fürmündern vbel gehalten vnd versorget würden: mögen sie solches selbsten, oder einer auß ihren Befreünden, an Vns oder Vnser Land-Recht gelangen lassen, Damit demselben nach billicher vnd Rechtmessiger Erkentnuß remedirt werde.

407. Im fall auch ein Fürmünd seynem Pfleg-Sohn oder Tochter in Ehrlichen Heürathssachen verhinderlich seyn würde: In dergleichen fällen werden sich die Befreünden so wol auch die Waisen zu halten wissen, Wie hievon im Titul „von Heürath- vnd Eheberedungen" versehen ist.

408. So ein Pfleg-Sohn oder Minder-Jähriger seyne Zwantzig Jahr volkömlich erreicht, oder Wir ihn für Vogtbar auß Gnaden erkent hetten: Sol er die Abtrettung seynes Guttes vnd ordentliche Raitung anfangs bey denen Fürmündern suchen. Vnd so sie sich dessen in einem vnd andern verwaigern: So mag er bey dem Lands-Haubtman vmb einen Brieff anhalten, in welchem er den Fürmündern einen Termin von 14 Tagen zu Abtrettung des Guts, vnd Vier Wochen zu ordentlicher Raitungs-Leistung benennen soll.

409. Da nun solcher Anordnung von denen Fürmündern keine Gnüge beschehe: So mag derselbe durch eine geschworne Person des Kleinern Rechts sich so wol in deß Fürmündes, als dessen Bürgen Gütter einführen lassen, vnd dieselbe so lang besitzen, biß in einem vnd anderm die Würckliche Volziehung geschehe.

410. Wan ein Pfleg-Sohn seyne Vogtbare Jahr erreicht, vnd die Abtrettung der Gütter vnd Raittung richtig erlangt: sol er für sich vnd im Nahmen seyner Minder-Jährigen Brüder vnd Schwestern, so deren vorhanden, wegen gehabter Fürmundschafft bey dem Land-Recht sich bedanken; nach welcher Danckſagung kein Fürmund noch seyne Bürgen deßwegen weiter verbunden seyn sollen. Doch sol der

po placení dluhův něco peněz za týž statek pozůstane a zbude: ty od poručníkův rozpůjčeny aneb jináče k dobrému sirotčímu obráceny býti mají.

405. Stala-li by se skrze oheň, vodu, mor aneb jakau koliv příhodau z dopuštění Božího, však nechtěním aneb přehlídnutím hejtmana země neb poručníkův, jaká škoda na statku sirotčím: tu škodu sirotci a ne poručníci ponesau.

406. A pokudž by sirotci od přátel svých, bratří anebo od poručníkův zle chováni a opatrováni byli: tehdy mohau to sami, aneb někdo z přátel jejich na Nás anebo na saud Náš zemský vznésti, tak aby tomu vedle uznání časně zpomoženo a to zaopatřeno bylo.

407. Jako i kdyby poručník sobě svěřeného sirotka, buď mužského aneb ženského pohlaví, v poctivém ženění aneb vdání hindroval, aneb překážku činil: v takové příčině mohau se přátelé a sirotci tak zachovati, jakž nahoře „o zasnaubení manželském a smlauvách svadebních“ pověděno.

408. Když pozůstalý syn léta míti a již dvacíti let zauplna starý bude, anebo My jemu z milosti Naší léta dáti uznati ráčíme: tehdy bude povinen předně postaupení statku, potom pořádného počtu při poručnících pohledávati. Čemuž kdyby se v jednom neb druhém naproti postavili: tehdy bude moci od hejtmana země poručníkům k postaupení statků v 14 dnech, a k učinění počtu ve čtyřech nedělích, termín jmenován býti.

409. A pokudž by témuž nařízení poručníci dosti neučinili: tehdy může se již ten, léta mající sirotek skrze osobu přísežnau od auřadu práva menšího jak do statku poručníka, tak i rukojmův jeho zvésti dáti, a takové statky tak dlauho držeti, až by se jednomu i druhému, jakž předtím oznámeno, dosti stalo.

410. A když by se všemu dosti stalo, a jak statkův postaupení, tak také i počty náležitě přijaty byly: tehdy týž sirotek má jak sám od osoby své, tak i na místě bratřích i sester svých (jestli by které se nacházely) poručníkům z poručenství a za práci jejich při saudu zemském poděkovati; po kterémžto poděkování již žádný poručník, ani rukojmí jeho nitčím více týmž

Vogtbare Bruder seiner andern Geschwister Fürmundschafft würcklich ehe vnd zuvor nit antreten, er habe dan solche, wie oben gedacht, verbürgt, vnd ein Inventarium, wie sich die gantze Verlassenschafft nach geschehener, der Fürmünder, Raitung befunden, auffgerichtet, vnd dessen ein gleichlautendes Exemplar bey dem Land-Recht deponirt. Im fall aber der Testator außtrücklich in seynem Testament versehen hette, das die von ihme Verordnete Fürmünder, vnangesehen seyn Eltister Sohn, seyne Mündige Jahr erraichen würde, nichts destoweniger seyner anderer hinderlassener Minder-Jähriger Kinder noch ferner Fürmündere verbleiben solten: Sol es allerdings bey des Testatoris letztem Willen verbleiben, vnd dißfals von dem Eltisten Vogtbarem Bruder kein Eintrag denen Fürmündern geschehen, vnd mag alßdan der Eltiste Bruder entweder die Abtheilung seynes Erbtheils begehren, oder in Gemeinschafft seyner Minder-Jährigen Geschwister verbleiben.

411. Im fal die Waisen alle Weibliches Geschlechts wären, vnd eine derselbigen ihre Mündige, nämlich 15 Jahr erreicht, oder aber sich zuvor in Ehe-Stand begeben hette: So mag sy gleichergestalt die Abtretung der Gütter von denen Fürmündern begehren, vnd sich allerdings, wie obgemelt, verhalten. Wären aber auch Minder-Jährige Brüder vorhanden, so solle die Mündige vnverheürathe Schwester nichts destoweniger vnter der Fürmundschafft, biß zu des Eltisten Bruders Vogtbaren Jahren, verbleiben.

412. Kein Fürmund sol von keinem Waisen eintzige Verehrung oder daß ihme die Waisen etwas verschreiben, vnter was schein vnd prætext es seyn mag, so lang er in der Fürmundschafft ist, annehmen; vnd da er etwas angenommen hette, sol er es widerumb zu restituiren verbunden seyn.

413. So ein Fürmund, keiner außgenommen, der Waisen Gütter nicht würde treülich vorstehen: wollen Wir oder Vnser Land-Recht gebührendes Einsehen haben, vnd nach Befindung der Sachen ihn entweder der Fürmundschafft entsetzen, oder andere verordnen.

414. Da auch ein Fürmund wider Vns etwas verwürckt hette: Sol solches denen Waisen an ihren Güttern vnd Zusprüchen vnnachtheilig seyn. Auf diese Punckten alle soll Vnser Lands-Haubtman gute acht haben vnd aller waisen, wie obgemelt, sich in Vnserm Namen annehmen.

sirotkům zavázán nebude. Však nebude moci již takový léta mající bratr v poručenství bratří a sester svých, let nemajících, prvé postaupiti, až by podobným spůsobem, jakž nahoře doloženo, zaručil, a pořádný inventář, co se po učiněném počtu poručníkův takové pozůstalosti nacházelo, spůsobil a téhož jednostejný exemplář k saudu složil. Nicméně pokudž by poraučející toho v kšaftu svém doložil, že poručníci od něho zřízení, byť pak i starší syn let svých došel, předce sirotkům jinším, let nemajícím, v poručenství zůstávati mají: tehdy má ve všem při poslední vůli kšaftujícího zůstaveno býti a v té příčině nebude moci starší syn poručníkům žádné překážky činiti, než má na vůli, buď dílu svého požádati, aneb v společnosti mladších bratří a sester svých zůstávati.

411. A pokudž by sirotci všickni děvečky byly a jedna z nich dosáhla by let patnácti, anebo by se před tím poctivě vdala: tehdy může podobným spůsobem postaupení statku od poručníkův požádati a se ve všem, jakž nahoře doloženo, zachovati. Pakli by též nezletilí bratří se nacházeli, tehdy může jednostejným spůsobem táž léta mající, ne vdova, sestra v poručenství, až by nejstarší bratr let svých došel, zůstávati.

412. Žádný z poručníkův nemá sobě u sirotkův nic vyprošovati, ani jaké zápisy přijímati, buď ony pod jakým koliv prætextem aneb zástěrou vykonány, dotud, dokudž v poručenství zůstává; a pokudž by co k sobě přijal, bude to zase navrátiti povinen.

413. Jestliže by který poručník, žádného tuto nevymiňujíc, statku sirotčího pilen nebyl a jeho náležitě neopatroval: tehdy ráčíme My, tolikéž i saud Náš zemský, to na obzvláštním pozoru jmíti, a vedle uznání té věci buď jeho též poručenství zbaviti, anebo jiné naříditi.

414. A když by poručník proti Nám se zavinil, to nemá sirotkům v spravedlnosti jejich žádné škody nésti. Načež hejtman Náš zemský dobrý pozor dáti a sirotkův všech, jakž nahoře doloženo, jménem Naším se ujímati má.

Folget das Jurament, so ein jeder Fürmund laisten sol.

415. „Ich N. gelobe vnd schwere Gott dem Allmächtigen, Maria der Mutter Gottes, vnd allen Heiligen, wie auch Ihrer Maj. als König in Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, daß Ich die mir anvertraute Waisen zur Catholischen Religion vnd Adelichen Tugenden ziehen vnd halten, ihren Güttern gleich als denen meinigen treülich vorstehen wil, derselben Nutz befördern vnd Schaden wenden vnd alles das jenige thun, was einem treüem Fürmund gebüret, ohne alle Gefährde. So wahr mir Gott helffe, Maria die Mutter Gottes, vnd alle Heiligen."

LXXX.

Von denen Successionen vnd Erbschafften, vnd erstlich von denen jenigen Successionen, so auß einem Testament geschehen.

416. Ein Testament ist nichts anders dan eine Eröffnung vnd an-Tag-gebung deß Menschen letzten Willens, wie er es nach seynem Tode, wegen seyner Gütter vnd Sachen, so ihme eygenthümblich zugehörig, vnd in seyner Macht stehen, gehalten haben wil. Vnd gleich wie einem frey vnd bevor stehet, von seynem Gut ordendlich zu testiren: Also auch vnd vilmehr wil sich gebühren, mit allem fleiß darob zu seyn, damit des Testatoris letzter Wille nit verändert, sondern in seynen Whürden vnd Kräfften verbleiben, auch gebührlich exequirt werden möge.

417. Ob auch wol vor diesem gebräuchlich gewesen, die Erbschafften in Form einer Schuld zu verschreiben, auch wohl simulirte Contractus auffgerichtet vnd vnter derselben Schein die Erbschafften verlassen worden; Weil aber nicht vnbillich ein Vnterscheid zwischen denen Schuld-Verschreibungen vnd Testamenten, dardurch eygendlich die Erbschafften transferirt werden, zu halten, vnd vnter obberürten Mitteln vil Vnterschleiff gebraucht vnd andere dardurch gefährt werden können, vnd Wir insonderheit die Contractus simulatos nicht zugelassen haben wollen: So ordnen Wir gnedigist, daß solches hinfüro nicht kräfftig seyn, sondern wan einer einem andern seyne Erbschafft verschaffen wil, solches durch ein ordentliches Testament thun sol.

418. So nun einer auß denen Stands-Personen von seynem Erb- vnd Eigenthümblichem Gut testiren wolte, Derselbe sol bey

Již následuje přísaha, kterouž jeden každý poručník vykonati má.

415. *Já N. přisahám Pánu Bohu všemohaucímu, matce Boží a všem svatým, J. Msti C. jakožto králi českému a margkraběti moravskému, že tyto mně svěřené sirotky předně k katolickému náboženství a potom ke všem rytířským ctnostem vésti a cvičiti dáti, též statek jejich jako můj vlastní říditi a k užitku vésti a před škodau hájiti, a to vše což věrnému poručníku náleží, učiniti, beze všeho umenšení. Toho mně dopomáhej Pán Bůh všemohaucí, blahoslavená Panna Maria, všickni svatí. Amen.*

LXXX.

O nápadích a dědicství jedněch po druhých, a nejprvé o těch, jenž z kšaftu pocházejí.

416. Kšaft nic jiného není nežli vyjevení a jako na světlo vynešení poslední vůle člověka, vedle kteréžto jeden každý, což by aneb jak by s statkem jeho aneb s jinými věcmi, jenž jemu vlastně náležely a on pánem jich byl, aby po smrti jeho se dálo, jmíti chtěl, oznamuje a nařizuje. A tak jakž jeden každý toho svobodu a vůli má, o statku svém pořádně kšaftovati, tak také a mnohem slušněji náleží na to obzvláštní pozor dáti, aby poslední vůle kšaftujícího neměněna, ale ve všem při moci její zůstavena a náležitě vykonávána byla.

417. A ačkoliv předešle obyčej býval, dědicství na spůsob dluhův zapisovati, a jako nějaké příchlubné smlauvy, nimiž se dědicství zadávalo, zdělávati; i poněvadž nic neslušného není, mezi dluhy a kšafty, skrze což vlastně toliko dědicství se přenášejí, rozdíl zachovávati, a pod takovými prostředky mnohé aulisnosti užívány a jiní skrze to dědicství zbavováni bývali, a My pak obzvláštně takových aulisných a příchlubných smluv passírovati chtíti neráčíme, nýbrž to milostivě nařizovati ráčíme, aby ty a takové budaucně žádné platnosti neměly a nenesly, nýbrž chce-li kdo komu dědicství svého postaupiti, může a má to skrze pořádný kšaft učiniti.

418. Když by tehdy někdo z stavův o statku dědičném a vlastním kšaftovati chtěl, ten každý má při zdravém rozumu

gutem Verstand seyn. Vnd ob wol vor diesem, da einer mit der Land-Taffel nicht testiren wollen, derselbe einen Königlichen Machts-Briff, daß er von seynen Güttern vnd andern ihm zustehenden Sachen ein Testament ordnen möchte, außbringen müssen, vnd ohn desselben kein Testament, ausserhalb bey der Land-Tafel auffrichten können; Weil aber solches der Libertet vnd Freyheit zuwider scheinet, vnd in keinem Dinge mehr als in dem letzten Willen sich der Mensch solcher Freyheit billich gebrauchen sol: Als haben Wir Vnsern getrewen vnd gehorsamen Ständen Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern diese sonderbahre Gnad gethan, daß sie vnd ihre Posteritet hinfüro vnd zu ewigen Zeiten von Außbringung eines Machtsbriffs, über ihre Erbeigenthümbliche Gütter vnd Sachen zu testiren, gäntzlich befreyt seyn sollen. Thun derowegen, was hiebevor von denen Königlichen Machts-Brieffen dißfals geordnet vnd üblich hergebracht worden, hirmit gäntzlich auffheben, cassiren vnd vernichtigen; Setzen, ordnen vnd wollen gnedigist, daß eine jede Stands-Person hinfüro seinen letzten Willen, seines guten Gefallens von seynen Erbeigenthümblichen Güttern vnd Sachen auffrichten möge; Jedoch hierinnen nachfolgender Ordnung sich verhalten solle, Als nämblich, daß, im fall einer selber schreiben vnd solches verrichten wolte, So mag er ihm seynen letzten Willen vnd Testament selbst verfassen vnd schreiben. Wo er aber solches selbst nicht thun wolte oder könte, Stehet ihm frey, solch seyn Testament vnd letzten Willen durch einen andern, es sey auff Pergament oder Papier, schreiben zu lassen, vnd es sollen neben ihm, dem Testatore, drey oder vier Herren- vnd Ritter-Stands-Personen, welche der Testator deßwegen entweder Mündlich oder durch seyn Schreiben vnd Insigl, bitten vnd ersuchen sol, ihre Insigl zugleich vnd auff einmahl in beyseyn des Testatoris, zum Zeügnuß, auff das Testament aufftrucken. Vnd so nun einer ein solch Testament also verfertigt, kan er solches noch bey seynem Leben in die Land-Tafel einverleiben lassen oder bey einem andern zum Vertrawen deponiren vnd hinterlegen.

419. Vnd demnach Wir zu Verhüttung allerhand Vnterschleiffs gnedigist wollen, daß zwar ein jeder seyn Testament seynes Gefallens entweder vor denen Zeügen, oder auch zuvor vnd ohne dieselben, verfassen möge, Jedoch daß die Zeügen nachmals zugleich ihre Petschafft aufftrucken, vnd von dem Testatore, daß solches sein letzter Wille sey, vernehmen sollen, vnd sich aber zutragen möchte, daß einer so vil Herren- oder Ritter-Stands-Personen nit erlangen könte: So setzen vnd ordnen Wir gnedigist, daß einer in Mangel der Herren-

a paměti dobré býti. A ačkoliv předešle, kdo dskami kšaftovati nechtěl, list mocný královský, aby o svých statcích kšaftovati mohl, sobě vyjednati musil a bez toho, mimo při dskách zemských, žádného kšaftu učiniti nemohl; a poněvadž to proti svobodě, jíž v žádné příčině mimo této poslední vůle člověk lépeji a svobodněji užíti nemůže, čelí: pročež ráčili jsme všem stavům tohoto Našeho dědičného margkrabství moravského, věrným Naším milým, z milosti a štědrosti Naší císařské a královské tuto obzvláštní milost učiniti, aby oni s dědici a budaucími potomky svými na časy věčné a budaucí, od vyjednávání mocného listu královského na svobodné kšaftování o statcích svých dokonce osvobozeni byli. Jakož za tau příčinau všecko to, což o tych listech mocných královských v zvyk uvedeno bylo, vyzdvihovati, kassírovati a rušiti ráčíme, tomu milostivě povolujíce a o tom nařizujíce, aby jedna každá osoba z stavův již dále vůli svou poslední vedlé libosti své o statku svém dědičném a jiných věcech oznámiti a zříditi mohla; však tento nížepsaný spůsob v tom zachovávajíce, jmenovitě, jestli že někdo sám psáti a takovau věc spraviti umí, tehdy může sobě kšaft a poslední vůli svau sám sepsati. Pakli by toho sám učiniti nemohl, aneb nechtěl, má toho svobodu, takový kšaft skrze jiného, buď na pergaméně aneb na papíře, sobě napsati a zhotoviti dáti; kdežto vedle kšaftujícího tří nebo čtyry osoby z stavu panského a rytířského (kterýchžto kšaftující k tomu austně aneb skrze psaní pod pečetí se dožádati a jich v tom vyhledávati povinen jest) pečeti své ihned jedním rázem a v přítomnosti kšaftujícího na svědomí k témuž kšaftu přitisknauti mají. A když již někdo svůj kšaft tak spraví a zpečetí, může jej i hned za živobytí svého ke dskám zemským složiti, anebo někomu jinému k věrným rukám svěřiti a odvésti.

419. A poněvadž pro uvarování všelijakých ošemetností tomu milostivě chtíti ráčíme, aby jeden každý svůj kšaft podle dobrolíbezné vůle své, buď před svědky anebo bez nich, sám sobě spůsobiti a sepsati mohl; však nicméně, majíc svědkové takový kšaft hned jedním rázem pečetiti a od kšaftujícího poslední vůli přeslyšeti a vyrozuměti, mohlo by se trefiti, že by někdo tak mnoho pánův a rytířův dostati nemohl: tehdy ráčíme o tom milostivě nařizovati, aby jeden každý, nemohauc dosáhnauti osob

oder Ritter-Stands-Personen fünff andere vnverdächtige Mans-Personen zu Zeügen seines letzten Willens erbitten vnd mit demselben Zeügnuß seyn Testament bestättigen möge. Es sollen aber auff solchen Fall die fünff Zeügen das geschriebene Testament neben ihm vnterschreiben, vnd welche nicht schreiben können, durch einen andern vnterschreiben lassen; welches auch statt hat, ob gleich ein oder zwey Herren- oder Ritter-Stands-Personen vnter denen selben Zeügen sich befinden, vnd also die Zahl der Herren- oder Ritter-Stands-Personen nicht für voll wäre.

420. Würde aber eine Stands-Person vor Vnserer Königlichen Land-Tafel ein Testament auffrichten: so setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, daß solches Testament kräfftig vnd für bestendig erkent werden solle, ob gleich keine andere Zeügen darinnen benent, oder darzu gebeten werden.

Wo auch etzliche des Kleinern Rechtes Officirer von Gerichts wegen zu einem, der da kranck ist, in seyne Behausung, auff seyne Erforderung geschickt, vnd er vor ihnen seyn Testament macht: So sol dasselbe, als wäre es in die Land-Tafel eingelegt worden, gehalten werden.

421. Weil auch bißhero ein jeder sein pares Geld, Cleinodien vnd Fahrnuß, ohne ordentliches Testament, mit einem Brieff vnter seynem Insigl verschaffen vnd nach seynem Gefallen auff den Todesfall verlassen mögen, vnd aber solches gleichermassen zu allerhand Vnterschleiff Vrsach geben kan, auch offters die Fahrnuß vil ein mehrers als die ligende Gründe außtragen: So sol hinfüro jetztgedachte Fahrnuß auff den Todesfal nicht durch schlechte Briffe, sondern durch Testamenta verschafft werden. Jedoch wan einer dem andern auff den Todesfall etwas übergeben vnd schencken wolte, vnd der Werth des Geschencks sich über 500 Schock Meißnisch nicht erstreckte: Mag er solches wol thun, vnd entweder Münd- oder Schrifftlich in beyseyn zweyer Zeügen, so an ihren Ehren vntadelhafftig, solche donation volziehen.

Wan aber der Werth deß Geschencks sich höher als auff 500 Schock Meißnisch erstreckte: Sol er solche donation in daß Testament oder in die Land-Tafel einverleiben lassen; Auff den widrigen fall würde das jenige, so das Geschencke über 500 Schock Meißnisch außtrüge, vnkräfftig seyn vnd denen Erben zum besten kommen.

422. Wan eine Verschreibung eines Guts in der Land-Tafel auff den Vatter vnd seynen Sohn, oder auff seyne Kinder zugleich lautet, es wäre in Form eines Kauffs oder Testaments, vnd wir oder Vnsere Erben, die Nachkommende Könige zu Böheimb vnd Marckgraven in Mährern, möchten etwan befehlen, wegen des Vatters Vngehorsamb vnd Widersetzligkeit das Gut einzuziehen: Solche, des

z stavu panského a rytířského pět jiných osob mužského pohlaví na cti dobře zachovalých, k vysvědčení poslední vůle své, se dožádal a jejich svědectvím svůj kšaft ztvrditi mohl. Však budau povinni týž svědkové všickni takový kšaft vedle kšaftujícího podepsati, a kterýž by z nich psáti nemohl, jiného se v tom, aby na místě jeho podepsal, se dožádati; což také své místo má, byť pak dvě osoby z pánův aneb z rytířstva mezi týmiž svědky se nacházely a počet pánův a rytířův při tom zauplna nalezen nebyl.

420. A pokudž by se někomu z stavův dskami kšaftovati líbilo: tehdy ráčíme k tomu milostivě, aby takový kšaft pořádný byl, povolovati, byť pak při tom žádní jiní svědkové jmenováni a k tomu dožádáni nebyli.

Byli-li by též auředníci menší vedle práva k některému nemocnému do domu jeho k žádosti vysláni, a on by před nimi kšaft učinil: tehdy takový každý nejináč než jako by do desk zemských vložen byl, platný a pořádný býti má.

421. Jakož též až posavad jeden každý hotové peníze, klenoty a jiný mohovitý statek, bez pořádného kšaftu, listem toliko pod pečetí, jinému zapsati a dle líbezné vůle své pro smrt zanechati mohl, což též k všelijakým podkližkám příčiny podávati může, a mnohdykrát statek mohovitý mnohem víceji nežli nemohovitý vynáší; pročež nemá takový mohovitý statek již víceji skrze prosté listy pro smrt odevzdán, nýbrž pořádně kšaftem odkazován býti. Nicméně chtěl-li by někdo pro smrt nětco někomu darovati, a takový dar nad 500 kop míšenských se nevztahoval: tehdy může to učiniti, a takové dání buď austně neb skrze spis před dvěma dobře zachovalými svědky ztvrditi.

Pakli by to dání přes 500 kop gr. vynášelo, takové dání do kšaftu pojmi aneb do desk zemských vložiti dej; jináče bude-li to dání veyše přes tu summu vynášeti, bude nepořádné a k dobrému dědicův připadne.

422. Jestli by zápis na statek do desk zemských vložen, na otce s synem, anebo s dětmi jeho společně zněl, buď ten na spůsob trhu neb kšaftu učiněný, a My aneb dědicové Naši, budaucí králové čeští a margkrabata moravská, bychom pro neposlušnosť a provinění otce týž statek v pokutě vzíti poručiti

Guts, Einziehung kan dem Sohn oder denen Kindern an ihrem Antheil nicht præjudicirlich seyn, sondern dieselbe sollen bey ihren Verschreibungen in der Land-Tafel oder bey dem Testament, so vil ihr Antheil anlangt, gelassen vnd gebührlich geschützt werden; doch wofern sie dem Vatter in seynem Vngehorsamb vnd Halßstarzigkeit nicht Hülff oder Vorschub gethan.

423. Wurde jemanden durch ein Testament etwan auff einem Gut, oder sonst etwas anders, nach jemands Tode übergeben, vnd der jenig, dem die Vermachung durch das Testament geschehen, solches erlebte, aber in die Possession deß vertestirten Guts, auß was Vrsachen solches beschehen möchte, nicht kommen könte, vnd vnter dessen er auch selber mit Tode abgienge: derselbe vererbet solche seyne gehabte vnd ihm verschaffte Gerechtigkait auff seine nechste Bluts-freunde, die sich derselben zu halten befugt seyn; Wie ingleichem auch der jenige, dem er solches, es sey mit einem Testament oder sonst, ordendlicher Weise übergeben vnd verschafft hette.

424. Da auch einer ein Testament machte, richtete aber nach demselben ein anders auff, wie es sich dieser Vnserer Newen reformirten Landes-Ordnung nach gebühret: So sol das letzte Testament seyne Krafft haben vnd das erste auffheben, wan gleich der Testator im ersten Testament ihm nicht vorbehalten hette, daß, da er über diß Testament ein anders machen würde, das erste keine Krafft haben solte; Welches dan auch so weit stat haben, vnd das letzte Testament, so wie gedacht, gebührlich auffgerichtet, das erste auffheben sol, wan gleich vom Testatore in seynem letzten Testament das erste nicht cassirt vnd auffgehaben würde; Gestalt Wir dan die vorige Landes-Ordnung also dißfals gnedigist reformiren vnd erleütern thun. Es sollen aber die Testamenta, so mit Zeügen volzogen werden, von dem Tag vnd Absterben deß Testatoris bey dem ersten Land-Recht durch die Fürmündere, oder durch die, welchen der Anfall testirt, oder durch die jenigen, welchen das Testament vertrawet, in die Land-Tafel einverleibt werden.

425. Da aber einer ein solch Testament, welches ihm vertrawet vnd zu seynen Händen eingelifert, in der benanten Zeit, wie obgemelt, mutwilliger weise vnd ohne erhebliche Ehehafften (wie dan dieselbe, als wan etwan daß Land-Recht nit gehalten, noch die Land-Tafel eröffnet würd, oder er sonst auß redlichen Vrsachen hierzu nicht gelangen könte, hiermit außtrücklich außgenommen seyn sollen) nicht einantwortete: Der sol nach Befindung der sachen, entweder mit der straff des Verlusts dessen, so ihm in solchem Testament verschafft, oder sonst mit anderer straff, gestalten sachen nach, vnnachläßlich gestrafft werden. Wie dan der jenige, deme an dem Testament etwas gelegen, denselben, so innerhalb obbestimbter Zeit das ihm anvertraute vnd bey sich habende Testament obberürter massen nicht von

ráčili: takový zvod aneb odnětí nemá synu ani jiným dětem na škodu býti, nýbrž ti všickni mají vedle zápisu dskami ujištěného aneb vedle kšaftu, co se dílů jich doteyče, zůstaveni a při tom při všem náležitě přichráněni býti; však pokudž se provinění otcova v nitčemž aučastna neučinili a jemu v tom nenapomáhali.

423. Pokudž by někdo sobě nětco na statku aneb na nětčem jiném skrze kšaft po smrti jiného odevzdáno jměl, a ten komuž by to odkázáno bylo, toho by dočekal, však skrze jaké koliv příčiny v držení a užívání téhož odkazu vjíti by nemohl, tak že by též skrze smrt s světa sešel: takový odkaz na nejbližší přátele jeho připadne, a ti se jeho ujiti moci budau; jako i ten, kterémuž by to skrze kšaft anebo jináče, pořádně odevzdáno a poručeno bylo.

424. Kdož by, maje kšaft prvé spravený, jiný vedle tohoto Našeho Nového Zřízení v nově učinil: tehdy tím posledním první zrušen bude a poslední platnost přinese, byť pak kšaftující v prvním kšaftu toho nedoložil, že pokudž by jiný kšaft učinil, ten první žádné platnosti jmíti nemá; nýbrž již poslední v své podstatě zůstane a první zkazí, nešetříc toho, že kšaftující v témž posledním kšaftu toho, že první boří a kassíruje, by nedoložil; neb My předešlé Zřízení reformírovati a takto milostivě vysvětlovati ráčíme. Mají pak takoví kšaftové, kteříž na svědomí zděláni budau, hned ode dne smrti kšaftujícího při nejprvnějším saudu, buď skrze poručníky anebo ty, jimž by nápad poručen byl, anebo skrze ty, jimž by ten kšaft svěřen byl, do desk zemských kladeni býti.

425. A pokudž by někdo takový kšaft, kterýž by jemu svěřen a k věrným rukám odveden byl, v již jmenovaném čase svývolně a bez podstatných případností (kteréž tuto, jako kdyby saud zemský držán a dsky zemské odevřeny nebyly, anebo že by on k tomu z podstatných příčin dostačiti nemohl, se vynímají) nesložil: ten každý má, vedle uznání té věci, buď potracením toho, což by jemu týmž kšaftem odkázáno bylo, anebo jináče nepromĕnitedlnau pokutau trestán býti. Jakož ten, komuž by na tom kšaftu co záleželo, může toho, jenž by takový kšaft za sebau zdržoval a v uloženém času složiti pominul, o to před

sich stellen würd, vor daß Land-Recht beschicken mag, darmit er das Testament niderlege; welches er dan ohne alle Verwaigerung zu thun verpflichtet ist.

426. Würde aber jemand ein Testament verschweigen, in Mainung, dardurch die jenigen, welche solch Testament angehet vnd denen darinnen was verordnet vnd verschafft worden, vmb ihre Gerechtigkeit zu bringen: So sol solches an Vns, in Vnserm Abwesen an Vnsere Königliche Stathalter oder daß Land-Recht gebracht werden, vnd Wir, oder in Vnserm Abwesen Vnsere Stathalter oder aber Vnser Land-Recht, wollen denselben citiren vnd erfordern lassen, daß er sich Persönlich gestelle. Vnd da solches auff ihn dargethan, daß er das Testament verschweigen vnd vertuschen wollen: Sol er dahin angehalten werden, daß er solches zum Land-Recht niderlege, vnd wegen dieses seines betrüglichen Vorhabens nach Vnser, oder in Vnserm Abwesen Vnsers Königlichen Stathalters Erkäntnuß, gestrafft werden, vnd darzu dem interessirten Theil die derentwegen erlitene Schäden bezahlen. Da es sich aber befinde, daß er das Testament cassirt vnd zu nichte gemacht: sol er als ein Ehrloser Man (Böheimb: Aukladnik), als welcher die Leüthe vmb ire Gerechtigkeit leichtfertiger weise bringen wollen, deßwegen gestrafft werden, vnd der jenige, welcher wegen eines solchen cassirten vnd vntertruckten Testaments etwas verloren vnd zu Schaden kommen, Mag ihn darumb vornehmen vnd solches bey seynen Güttern suchen. Da aber der Werth seynes Guts sich so weit nit erstreckte: alßdan was er beweiset, daß ihm durch solch Testament geordnet ist, sol von Vns oder dem Land-Recht ihm hierzu auß deß Testatoris Gut verholffen werden.

427. Wan auch das Testament, wie obgedacht, zur Land-Tafel eingelegt würd: Sol der jenige, der deß Testatoris Gut besitzet, auß demselben Gut die Bezahlung thun. Vnd so der Possessor oder Inhaber deß Guts damals bey der Land-Tafel nicht gegenwertig: So würd der, dem das Testament vertraut gewesen, dasselbe thun.

428. Wan einer einen Blödsinnigen vnd seines Verstands beraubten Sohn hette, welcher auß Verhängnuß Gottes entweder von Natur Blödsinnig geboren, oder durch andere Zufälle in Blödsinnigkeit vnd Vnverstand gerathen wäre: wegen eines solchen Blödsinnigen Sohns kan der Vatter im Testament gebürliche Verordnung machen, vnd so wol wegen seyner Person, als auch wegen seynes Guts, Fürmünder verordnen. Vnd wohin oder wehm ihn der Vatter sambt seynem Antheil in seyne Fürsorge vnd Administration befehlen würde, demselben sollen seine andere Brüder keinen Eintrag oder Verhindernuß zufügen. Solte er aber ins künfftig wider zu seynem Verstand kommen, vnd von Vns oder von dem Land-Recht für einen der seynen Verstand hette, erkant werden: So würde derselbe alßdan

saud zemský obeslati a aby takový kšaft složen byl, toho žádati; co jeden každý bez odpornosti učiniti povinen jest.

426. Zamlčel-li by pak kdo kšaft, na ten spůsob, aby ti, na něž se ten kšaft vztahuje a jimž nětco tím odkázáno, o jejich spravedlnost připravil: tehdy má to na Nás, a v nepřítomnosti Naší na místodržící Naše, aneb saud zemský vzneseno býti a My, nebo místodržící Naši, anebo saud zemský takého před sebe citovati a obeslati, tak aby sám osobně stal. A pokudž to naň ukázáno bude, že on takový kšaft zamlčeti a ustraniti chtěl, má k složení takového kšaftu k saudu zemskému přidržán a pro takové jeho lstné předsevzetí vedlo uznání Našeho aneb Našeho místodržícího ztrestán býti, a k tomu straně v témž kšaftu doložené všecky škody nahraditi a zaplatiti. Pakli by se našlo, že takový kšaft zrušil a zkazil, má za aukladníka počten, a jako ten, jenž nevážným spůsobem lidí o jejich spravedlnosti připraviti chtěl, proto ztrestán býti; a jeden každý, kterýž příčinau zrušení a zkažení téhož kšaftu nětco ztratil a tudy ke škodě přišel, může k takovému o to hleděti a na jeho statku toho postíhati. A pokudž by statek jeho na to stačiti nemohl, má jemu k tomu, což prokáže že sobě týmž kšaftem odkázáno jměl, od Nás anebo z saudu Našeho, aby z statku kšaftujícího zaplaceno bylo, dopomoženo býti.

427. A když koliv takový kšaft do desk zemských vkládán bude: tehdy bude povinen ten, jenž statek kšaftujícího drží, od vkladu zaplatiti. A pokudž by držitel téhož statku takového vkladu přítomný nebyl: má to ten, jemuž ten kšaft svěřen byl, učiniti.

428. Když by se to z dopuštění Božího, buď přirozením neb jak koliv jinak, trefilo, že by kdo měl syna nemaudrého: tehdy každý otec o takovém synu může zříditi a poručníky nad ním a nad jeho dílem spravedlivým udělati. A komuž by jej koliv k opatrování poručil s dílem jeho, aby v tom jiní bratří jeho vkračovati a překážky činiti nemohli nižádné. Než jestliže by zase za rozumného od Nás, aneb z saudu Našeho, uznán byl:

mit seynem Antheil zu thun vnd zu lassen haben, wie es ihme gefällig. Im fall aber die Verordneten Fürmündere dem Blödsinnigen seyne Gütter verzehren oder verschwenden wolten: So werden Wir, oder in Vnserm Abwesen Vnser Königlicher Stathalter oder das Land-Recht, ihme einen andern Fürmund verordnen. Würde aber der Blödsinnige in seyner Blödsinnigkeit vnd Vnverstand mit Tod abgehen: So sol der Anfall seynes Theils auff den jenigen kommen, dem es sonst ab intestato gebüret. So aber der Vatter wegen seynes Blödsinnigen Sohns keine Verordnung machte: So sol er bey dem Eltisten Bruder sambt seynem Anfal verbleiben, Jedoch daß der Eltere Bruder seynen Antheil gnugsamb verbürge vnd denselben nicht verschwende.

429. Im fall einer seyn Gut eines andern Kindern vertestirte, vnd die Kinder hetten damals ihre vogtbare oder Mündige Jahr noch nicht erreicht: So mag der, welcher den Kindern das Gut verschafft, über solch Gut denen Kindern zum besten Fürmünder bestellen, die ihm gefällig, vnd er hierzu für nutzlich erachten würd. Vnd so alßdan einer auß denenselben Kindern seyne Mündige vnd Vogtbare Jahr erreicht: so kan derselbe für sich vnd an stat der andern, da der Testator nicht etwan ein anders dißfals verordnet hette, auff vorgehende gnugsambe Verbürgnuß die Fürmünder wegen Abtretung deß Guts vornemen, vnd ihr Vatter sol ihnen derowegen keinen Eintrag noch Hindernuß zufügen.

430. So aber der, welcher denen Kindern das Gut vertestirt, keine Fürmünder bestelte, vnd der Vatter, dessen Kindern das Gut verschafft, da sie noch Vnmündig, gern wolte in die Possess deß Guts kommen: So sol er dasselbe zuvor verbürgen. Vnd wo einer auß denen Söhnen seine Mündige Jahr erreicht, oder daß eine Tochter zu verheürathen wäre: So sol der Vatter einem jeden derselbigen seynen Theil abtreten. Wo er sich aber dessen zu thun verwaigerte, vnd in dem Testament die Poen der Einführung nicht begriffen wäre: So sollen die Kleinern-Rechts-Officirer dem Eltisten auß ihnen, oder dem andern, der seyne Mündige Jahr hette, einen Wöhrloß-Briff hinauß geben. Vnd der Vatter sol das Gut weder mit Schulden noch anderwerts beschwären, sondern nur den usum fructum daran haben, denen Kindern aber derowegen keine Raitung zu thun schuldig seyn.

431. Ein ordendliches Testament würd von deßwegen nicht cassirt oder zu nichte gemacht, wan der Testator bey seynem Leben zugesagt, angelobt vnd versprochen, jemanden seyn Gut, es wäre gar oder nur zum theil, zu geben, zu verschaffen oder zu verschreiben, vnd hernach solches nicht thäte, sondern einem andern dasselbe vertestirte, oder anderer gestalt ordendlicher weise hinwegk gebe; Sintemaln dergleichen Mündliche Zusagungen, Vertröstungen vnd Wort,

aby s dílem svým činiti mohl, což by se jemu líbilo. A jestliže by ten poručník chtěl utráceti statek toho nemaudrého, tehdy ráčíme My aneb Náš místodržící neb saud zemský jeho jiným poručníkem opatřiti. A jestli by ten tak v tom nerozumu umřel, tehdy nápad dílu jeho má na ty přijíti, kterýmž ab intestato měl by připadnauti. Než jestli by otec o něm nic nezřídil, má při nejstarším bratru i s nápadem zůstati; však ten povinen bude, za díl jeho aby rozmrhán a utracen nebyl, ručiti.

429. Poručil-li by kdo statek svůj dětem cizím nezletilým, tehdy může ten, jenž to odkazuje, nad týmž statkem, tym dětem k lepšímu, vedle dobrolíbezné vůle své poručníky zříditi, a to jakž se jemu nejužitečněji vidí opatřiti. Když by pak některý z těch dětí let dospělých došel, tehdy může na místě jiných, jestli však kšaftující jináče o tom nezřídil, dostatečně zaručíc, od poručníků postaupení statku požádati, v čemž otec týmž dětem svým žádné překážky činiti nemůže a nemá.

430. Pakli by kšaftující týmž dětem žádných poručníkův nezřídil, a otec týchž dětí, jimž by ten statek odkázán byl, jsauce oni ještě nezletily, rád by toho statku v držení vešel: tehdy bude povinen nejprvé zaručiti; a jak by syn jeho který k letům přišel, anebo dcera se vdala, jednomu každému díl jeho odtud vydati. Jestliže by se pak toho učiniti zbraňoval a v kšaftu pokuta zvodu doložena by nebyla: tehdy auředníci práva menšího nejstaršímu z nich aneb druhému léta majícímu list obranný vydají. A nemá otec na týchž statcích žádných dluhův zdělávati, než toliko na užitku z nich přestati, z kteréhož dětem žádného počtu činiti povinen nebude.

431. Jeden každý pořádně učiněný kšaft nebude proto zrušen a zkažen, že kšaftující za zdravého života někomu statek, buď všecken aneb díl jeho, dáti připověděl a tím se zamluvil, a potom by toho neučinil, nýbrž jinému odkázal aneb pořádně od sebe dal; poněvadž takové rčení a přiříkání bez skutečného vykonání

ohne würcklichen Effect vnd Volziehung, mit dem Zusager erleschen vnd absterben; Aber da einer dem andern verlobt, zugesagt vnd versprochen was zu geben: So würd ein jeder, deme also etwas verlobt, zugesagt vnd versprochen worden, es sey ein Gut oder andere Sachen, solches, vermög der Rechte vnd bey Zeiten, weil der, so es zugesagt, noch im Leben ist, an Orth vnd Ende zu bringen wissen. Dan auff den fall der Zusager solches, was er versprochen, nicht leisten wolte, vnd die Zusage auff ihn dargethan werden möchte: So kan er zu bekrefftigung vnd volziehung seyner zusage mit Recht angehalten werden.

432. Wan einer ein Testament machte, vnd darinnen einem seyne Erbschafft verliesse, Nachmals aber Eheliche Kinder erzeugte: So sol solches Testament dardurch zu nicht gemacht werden, ob gleich die Kinder vor deß Testatoris Tode verstürben. Welches auch stat hat, da er nach seynem Tode einen Posthumum verliesse.

433. Wan einer, so an der Pest liget, oder in dessen Behausung solche Seuche regiret, ein Testament vor zweyen glaubwürdigen Zeügen, sie seyn Mans- oder Weibs-Personen, machte: So setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, daß solches Testament, so vil die Solenniteten der Zeügen anlangt, zu Recht für bestendig erkent werden solle. Da er aber keine Zeügen haben könte, wie vnd was gestalt derselbe seinen letzten Willen würd verfassen oder verzeichnen können: Solches sol gleichermassen vor ein bestendig Testament gehalten vnd erkent werden. Vnd was Wir also wegen eines Testaments, welches zur Zeit der Pest gemacht, verordnen, solches wollen Wir auch auff die jenigen, so in Feldzügen vnd vnter denen Kriegs-Regimentern sein, dem Kriegs-Brauch nach, wie auch auff die Gefangene, so in eines andern vnd frembden Macht vnd Gewalt seyn, wegen derselben Testamenten, so vil vorangeregte Sollennitates anlangt, gnedigist verstanden haben.

434. So nun der Testator in einer solchen Gefahr mit Tod abgienge: So sol der jenige, welcher das schrifftliche Testament hinter sich hat, nach des Testatoris Absterben in die Land-Tafel, obverordneter massen, dasselbe, so bald es immer seyn kan, legen. So aber einer Mündlich testirte: sollen die, in deren Gegenwart der Testator das Testament gemacht vnd sich darzu bekennet, solches alsobald schrifftlich verfassen, mit ihren Insigln bekrefftigen vnd in die Land-Tafel legen, so wol auch den Todesfal bezeügen vnd außsagen. Vnd so jemand etwas daran gelegen, So mag derselbe ihm bey der Land-Tafel solches verlesen lassen, vnd sich desselben halten vnd gebrauchen. Solte sich aber wegen eines solchen Testaments ein strit erzegen: So mag derselbe, welcher vermeint, daß ihm solches Testament etwan zu Nachtheil gereiche, dasselbe an Vnser Land-Recht bringen, vnd

s umírajícím umírají; nebo jeden každý z rčení a připovídání a dání statku za živobytnosti toho, kdož rčení a připovídání takové učinil, viniti a sobě to pořadem práva k místu přivésti má. A pokudž by ten, jenž co připovídal, toho zplniti nechtěl, a naň to ukázáno bylo: tehdy může k zplnění a k dostiučinění takové přípovědi právem přidržán býti.

432. Učinil-li by někdo kšaft, a tím by někomu dědicství svého pozůstavil, potom pak teprv dítky zplodil: tau příčinau kšaft zrušen bude, byť pak i děti před téhož kšaftujícího smrtí zemřely. Což tuto též své místo má a tuto se rozumí, kdyby někdo po sobě manželky těhotné dítěte na sirotu zanechal; posthumo enim nato rumpitur testamentum.

433. Kdyby kdo, jsauce morní bolestí nakažený aneb že by ta v domu jeho vládla, kšaft před dvauma víry hodnými svědky, buď ti mužského aneb ženského pohlaví, učinil: tehdy ráčíme tomu povolovati, aby takový kšaft, co se té slavnosti doteyče s strany svědkův, za dostatečný uznán byl. A pokudž by ten bezelstně žádných svědkův dosáhnauti nemohl: tehdy jakžby koliv vůli svau poslední sepsal a zřídil, tím spůsobem má při tom všem zůstaveno býti. A co My koliv tuto o takovém kšaftu, ktereyž by v čas morního nakažení učiněn byl, nařizovati ráčíme, tehdy podobným spůsobem o kšaftech těch, jenž by v tažení vojenském a pod regimenty, anebo v zajetí a v moci cizích národů zůstávajíc, od koho zděláni byli, tomu se rozuměti má.

434. Jestliže tehdy kšaftující v takovém nebezpečenství s světa sejde: tehdy má ten, jenž takový sepsaný kšaft za sebau má, po smrti kšaftujícího co nejdřív možné, ke dskám zemským jej složiti. A pokudž by kdo austně kšaftoval: tehdy mají ti, před kterýmiž takový austní kšaft vykonán jest a ku kterémuž kšaftující se přiznal, ihned sepsati a sekrýty svými upečetíc ke dskám zemským složiti, jako i smrt a příhodu jeho při tom náležitě vysvědčiti a oznámiti. A komuž by tak co na tom záleželo, můž sobě takový kšaft při dskách přečísti dáti a jeho se ve všem držeti i také užiti. Pakli by o takový kšaft nějaký spor vzešel, tehdy může ten, kdož by se domníval, že jemu týmž kšaftem nějaké zkrácení se stalo, to na saud zemský vznésti a k roze-

daselbsten Rechtmessig erkent werden, ob es bey dem Testament verbleiben solle oder nicht. Sonsten sollen dergleichen, wie auch alle andere Testamenta, wan sie in dreyen Jahren vnd achtzehen Wochen von niemanden angefochten oder ansprüchig gemacht, auch weiter nicht in Anspruch genommen werden; Es wäre dan sach, daß der dißfals interessirte ausserhalb Landes wäre, oder seyne Mündige Jahr nicht hette, oder hette auch keinen Fürmund gehabt; dan wan dieselben wider ins Land kommen oder ihre Mündige Jahr erreichen, werden sie alßdan ihre Gerechtigkeit gebürlich anzubringen vnd zu verthaidigen wissen, wie nicht weniger, wan die Land-Recht ordentlich nach einander nicht gehalten werden.

435. Da einer nach Volziehung eines solchen von ihm zur Zeit der Pest, vnd da er in dem Feldzug vnd vnter einem Kriegs-Regiment, oder im Gefängnuß vnd eines andern Gewalt gewesen, auffgerichten Testaments, beym Leben verbliben: So sol solch Testament lenger nicht, als auff ein Jahr lang, wan die Pest auffgehört, der jenige so vnter dem Regiment gewesen, abgedanckt, vnd derselbe wie auch der Gefangene widerumb zu Hause gelanget, gültig seyn, Nach Verfliessung aber eines solchen Jahrs seyne Krafft verlieren. Vnd da ein solcher ein Testament hiernechst machen wolte, dasselbe sol er wie ein ander Stand des Markhgravthumbs Mährern, so in solcher Gefahr nicht begriffen, zu machen schuldig seyn.

LXXXI.

Was ein Vatter oder Mutter Jhren Ehelichen Kindern im Testament zu lassen schuldig, vnd von der Exhæreditation vnd Enterbung der Kinder.

436. Demnach auch vor disem der Vatter seynen Söhnen die ligende Gründe vnd Land-Gütter nach seynem Tod zu lassen schuldig gewesen, vnd dieselben durch seinen letzten Willen ihnen nicht entziehen können: Als sol es auch noch darbey verbleiben, Jedoch nachfolgender gestalt, daß obberürte Landgütter von dem Vatter, wan er von seynen Güttern testirt, in zwey Theil getheilt, vnd zwar das eine Theil denen Söhnen sambtlichen, gleich als eine Legitima oder Natürliches Pflicht-Theil gelassen werde, die andere Helffte aber zwar auch denen Söhnen verbleibe, Jedoch daß es bey deß Vatters Willen stehe, ob er solchen halben Theil zwischen denen Söhnen gleich theilen, oder einem für dem andern etwas lassen oder solches auch wol einem allein zuaignen wolle. Wan aber künfftig jemand einem frembden oder befreundem etwas verschaffen wolte, solle sich der Testator bey Jhrer Maj. vmb Consens anmelden.

znání podati, má-li při tom kšaftu zůstaveno býti anebo ne. Jináče mají všickni takoví i jiní kšaftové, když by ve třech letech a 18 nedělích naříkáni nebyli, své místo jmíti, a již dále jich žádný naříkati, ani proti nim odporu klásti moci nebude; leč by ten, jenž by v tom interessírován, ven z země byl, anebo let svých aneb žádných poručníkův neměl; nebo takoví když se koliv zase do země navrátí aneb let svých dojdau, spravedlnosti jim náležité vyhledávati a zastávati mohau, i v tom, kdyby saud zemský pořádně každého času držán nebyl.

435. A pokudž by ten, jenž by kšaft v čas nakažení morového, aneb v tažení vojenském, pod regimentem neb v zajetí jsauc pod mocí jiného, učinil, po učinění téhož živ zůstal: tehdy takový kšaft rok po přestání moru, po obdankování regimentu, po vyjití z vězení a navrácení se do vlasti své platný býti, po vyjití pak téhož roku již moc a právo své ztratiti má. A jestli by potom jiný kšaft učiniti chtěl, bude povinen jej tak učiniti, jakž nahoře o jedné každé osobě z stavů oznámeno jest, v čemž takové veymínky nebezpečné pojaty nejsau.

LXXXI.

Co rodičové jich vlastním dítkám při kšaftech zanechati povinni, a jakým spůsobem děti dědicství se zbavují.

436. Poněvadž předešle jeden každý otec synům svým statky pozemské po smrti své zanechati povinen byl a jim jich skrze vůli svau poslední odjíti nemohl: pročež má při tom až posavad zůstaveno býti, však na ten spůsob, aby takový statek pozemský od otce, když by o týchž statcích kšaftoval, na dva díly rozdělen byl, a jeden díl synům všem jako za přirozené dědicství zanechán, druhý pak díl, ačkoliv též synům zůstává, však jeden každý otec na vůli má, takový druhý díl buď mezi syny na rovný díl rozděliti, anebo jednomu z nich více než druhému odtud učiniti; též také, pokudž by chtěl jednomu všecken díl ten přivlastniti. A pokudž by budaucně někdo nětco přespolním aneb přátelům kšaftovati chtěl, tehdy má se kšaftující při J. Msti C. o povolení ohlásiti.

437. Wan aber jemands eine Primogenitur vnter seynen Kindern hinfüro auffrichten wolte: derselbe sol darüber von Vns oder Vnsern Erben, nachfolgenden Königen, alß Markhgraven in Mährern zuforderst eine Confirmation erhalten.

438. Was aber das pare Geld, Cleinodien vnd andere Farnuß anlangt, Ob wol zuvor der Vatter davon frey disponiren vnd dasselbe verschaffen mögen, wehm er gewolt: So wollen Wir doch gnedigist, wan hinfüro ein Vatter nichts an ligenden Gründen, sondern alles an Farnuß besesse vnd ein Testament auffrichtete, daß er alßdan solche Farnuß in zwey Theil theilen vnd die eine Helffte zu Erhaltung deß Geschlechts, allerdings mit dem Vnterscheid, wie hiebevor von denen ligenden Gründen gemeldet, denen Söhnen verlassen, die andere Helffte der Farnuß aber verschaffen möge, wehm er wolle.

439. Wan auch der Vatter ligende Gründe besesse, dieselben aber so gering, daß sie der Farnuß bey weitem nicht gleich: So sol er im Testament seine gantze Erbschafft in zwey Theyl theilen, vnd das erste Theil denen Söhnen mit obberürtem Vnterscheid, das ander Theil aber wehm er wolle verschaffen; Jedoch daß die jenigen, so Erbe nemen, auch die Schulden, so etwan auff dem Gut hafften möchten, zu bezahlen oder es ihnen an ihrem Theil abraiten zu lassen schuldig seyn sollen.

440. Anlangend aber die Töchter, auff den fall, da allein ligende Gründe von Testatore verlassen, oder ihnen von dem Vatter nicht etwas gewisses zum Heürathgut außgesetzt: denen selben sol, wie auch vor diesem geschehen, ein gezimendes Heürathgut oder congrua dos, wan Söhne vorhanden, herauß gegeben werden.

441. So vil aber die Mutter anreicht, ob wol dieselbe bißhero das ihrige mit deß Manß bewilligung vertestiren mögen, wehm sie gewolt; Weil aber nicht vnbillich, daß so wol von ihr als dem Vattern denen Kindern etwas gleich an stat einer Legitima oder Natürlich-Pflicht-Theil gelassen werde: So wollen Wir gnedigist, daß eine jede Mutter ihren Ehelichen Kindern das halbe Theil ihres Vermögens verschaffen, das andere halbe Theil aber vermachen möge, wehm sie wil. Vnd gleich wie der Vatter zu Erhaltung seines Stammens vnd Geschlechts, so wol nach dieser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung, als vermög voriger Satzungen, die ligende Gründe denen Söhnen vor denen Töchtern lassen sol: Also weil dieses Bedencken auff der Mutter Seiten sich nicht befindet, Mag dieselbe den

437. Jestli by též někdo prvorozenosť mezi svými dětmi budaucně spůsobiti chtěl: ten má prvé od Nás aneb budaucích potomkův Našich, králův českých a margkrabat moravských, na to confirmatí, to jest potvrzení, ukázati.

438. Co se pak peněz hotových, klenotův, svrškův a nábytkův doteyče, ačkoliv předešle otec svobodu jměl o tom, co se jemu líbilo, zříditi a vedle vůle své dáti a odkázati: tehdy tomu milostivě chtíti ráčíme, pokudž by budaucně otec žádných pozemských statkův neměl, nýbrž statek jeho toliko na svršcích a na nábytcích záležel a kšaft učinil, tehdy aby podobným spůsobem takové svršky na dva díly rozdělil, jeden díl pro zachování rodu, zachovajíc v tom rozdíl, jakž nahoře o statcích pozemských doloženo, synům zanechal, druhý pak díl takových svršků odkázati mohl, komu by se jemu nejlépe líbilo.

439. Jestli by pak otec statky pozemské měl, ty pak by tak malé a laciné byly, že by daleko svrškům rovny nebyly: tehdy má v kšaftu svém své celé dědicství na dva díly rozděliti, a první díl synům s nahoře doloženým rozdílem, druhý pak díl, komu se líbí, odkázati; však ti, kteříž dědicství přijímají, budau povinni, též dluhy, pokudž by jaké na tom statku se nacházeli, platiti anebo na jejich dílu sobě sraziti dáti.

440. Co se pak dcer doteyče, tu kdež by od kšaftujícího toliko statkové pozemští zanecháni byli, tak že by jim něco jistého od otce za věno vymíněno nebylo: těm se má, jako prvé, náležité věno, když synové před rukami jsau, odtud vydati.

441. Co se pak matky doteyče, ačkoliv ona až posavad její věci s povolením muže svého dáti mohla komu se jí dobře líbilo, nic méně, poněvadž nic neslušného není, aby dítkám tak dobře z dílu jejího jako z otcova též nětco z přirozené lásky a povinnosti mateřské učiněno a zanecháno bylo: tomu tehdy milostivě chtíti ráčíme, aby jedna každá matka dětem svým vlastním polovici svého zboží poručila a druhau polovici komu se jí dobře líbí, dala a odkázala. A tak jakž otec pro zachování rodu svého, tak dobře vedle tohoto Našeho nového Zřízení, jako vedle předešlého vyměření, statky pozemské synům před dcerami zanechati povinen jest, tuto pak s strany máteře ne tak se trefiti

zu der Legitima bestimbten halben Theil zwischen ihnen nach ihrem gefallen außtheilen.

442. Wan ein Vatter erhebliche Vrsachen hette, einen Sohn oder Tochter zu enterben: Sol er in dem Testament gedachte Vrsachen, warumb er ihn oder sy enterben wolle, außtrücklichen setzen. Vnd wan solche Vrsachen entweder für Vns oder Vnserm Land-Recht, von denen so in dem Vätterlichen Testament zu Erben eingesetzt, gnugsamb verführt vnd für erheblich befunden würden: Sol es darbey verbleiben. Wan aber die Vrsachen der Enterbung entweder im Testament nicht gesetzt, oder, da sie gesetzt, von denen Erben nicht erwisen oder aber nicht für erheblich befunden worden: So sol das enterbte Kind seynen Antheil, wan es die Action also außgeführt, bekommen.

443. Vnd demnach bißhero zum öfftern der mobilien vnd Fahrnuß gedacht, vnd aber die verbriffte Schulden vnter die mobilien nicht gerechnet worden: So sol es auch nochmals darbey verbleiben vnd gedachte Schulden vnter der disposition, so von denen mobilien gemacht, nicht verstanden werden.

Bißhero ist kürtzlich von denen Successionen, so vermög eines Testaments geschehen, gehandelt worden; Nun aber folget von denen Successionen oder Anfällen der jenigen Gütter, welche ohne Testament mit Tode abgehen.

LXXXII.

Von Successionen vnd Anfällen derer jenigen Gütter, welche ohne Testament mit Tode abgehen.

444. Ein Anfal oder Successio ab intestato ist ein Zutrit in eines andern Gut, Recht vnd Gerechtigkeit oder andere seyne Verlassenschafft, welcher ohne ordentliche Vermechtnuß seyner Gütter halber von dieser Weld abscheidet, vnd alsdan verfelt derselbe seyn Gut auff einen andern, nämblich auff den, auff welchen der Anfall deß Guts gerichtet ist. Die jenigen aber werden darfür gehalten, daß sie ohne ordendliche Vermächtnuß von dieser Welt abgeschieden seyn, welche von ihrem Gut gar nicht testiret haben, Oder aber, wan einer ein Testament machte vnd solches vnordendlicher Weise vnd dem Rechten nicht gemeß geschehe; wie auch, wan das Testament auß erheblichen Vrsachen, vermög der Recht, cassirt vnd auffgehaben

může: tehdy zanechává se na vůli matce, takového polovici zboží jejího, jak se jí nejlíp líbí, mezi děti rozděliti.

442. Když by otec pořádné a podstatné příčiny jměl, syna neb dceru svau dědictví zbaviti: tehdy jest povinen v kšaftu svém takovau příčinu aneb příčiny, proč jeho aneb ji dědictví zbavuje, patrně doložiti. A když takové příčiny aneb před Nás aneb na saudu Našem zemském od těch, jimž kšaftem otcovským dědictví zapsáno jest, ukázány a za podstatny uznány budau: má při tom zůstaveno býti. Kdyby pak takové příčiny dědictví zbavení buď v kšaftu doloženy nebyly anebo doloženy jsauce, od dědicův ukázány a za podstatny uznány by nebyly: tehdy takového dědictví zbavené dítě, když ta rozepře tak vyvedena bude, má dílu svého užiti.

443. A poněvadž tuto za časté o mobiliích, to jest o svršcích a nábytcích, připomínáno bylo, zápisové pak na dluhy v to pojímáni nebyli: tehdy má též při tom pozůstaveno a takoví zápisové ven z té disposití, kteráž o svršcích učiněna jest, vyňaty býti.

A tak již a podtud bylo v kratičkosti o nápadech, jenž z kšaftu pocházejí, oznámeno; již nyní následovati bude o nápadech statkův po těch, jenž bez kšaftův s světa scházejí.

LXXXII.

O nápadech bez kšaftu s tohoto světa sešlých.

444. Nápad jest a slove na místo jiného jako nějaké nastaupení v jiného statek, též všelijaké právo a spravedlnosť vkročení; a takové vkročování nemůže nežli tehdáž toliko býti, když by někdo s tohoto světa bez kšaftu sešel a o statku svém pořádného zřízení neučinil; a tak již takový statek jinému připadá, jenž jemu vedle práva připraven jest. Bez kšaftu umírá aneb zchází ten, kterýž by ovšem kšaftu žádného neučinil, aneb že by učině a udělaje kšaft, ten nepořádně by proti právu udělal, anebo že by ten kšaft z hodných příčin od práva k zdvižení

würde, oder aber wan gleich das Testament ordendlicher weise vnd nach Erforderung der Rechten auffgerichtet wäre, die Erbschafft aber vermög desselben nicht angetreten würde.

445. Wie nun vor Weiland König Vladislai Zeiten die Succession der höhern Stände in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mähreru fast allein auff der absteigenden oder Nidersteigenden Linea vnd denen jenigen Brüdern vnd Vettern, so nicht mit der Land-Tafel getheilt gewesen, bestanden; Also vnd dieweil nachmals von gedachtem König Vladislao solche Succession fast in infinitum extendiret, vnd weil sie etwas tunckel, von Weiland Kayser Rudolpho erklärt worden, vnd Wir Vnsern gehorsamen Ständen gnedigist gerne gönnen, daß sie ihre Gütter auff ihre Erben bringen; Dahero Wir dan ihnen zu Erzeigung Vnserer gnedigisten Vätterlichen Affection, die Freyheit zu testiren, mit Auffhebung der Machtsbriff desto mehr erweitert; Gleichwol aber Vnsere Jura Fiscalia nicht gäntzlich übergeben, auch nach dem Wir Vnser Erb-Königreich Böheim vnd incorporirte Länder mit sehr kostbaren Kriegs-Rüstungen erobert, daß was einem jeden König sonst in seinem Königreich gebüret, Vns nicht entziehen lassen können: So haben Wir, zu dem Wir die Erbfälle so vil möglich auff die Natürliche Billigkeit gerichtet, vilgedachtes Weiland König Vladislai Privilegium nachfolgender massen erklärt vnd restringirt. Vnd sollen diesemnach deren, auff welche der Anfall der jenigen Gütter, welche, wie gemeldet, ohne Verordnung eines Testaments mit Tode abgehen, gerichtet ist, hinfüro fünff vnterschiedene Ordines seyn.

446. Der Erste Ordo ist der jenigen, welche in der absteigenden Linien seyn.

Der Ander Ordo ist der jenigen, welche sich in der auffsteigenden Linien befinden.

Der Dritte Ordo ist der Blutsfreünde, so dem Verstorbenen auff der Seiten-Lini verwant seyn, vnd zu Latein Collaterales genent werden.

Der Virte Ordo ist der Ehe-Leüthe vnter sich selbsten.

Der Fünffte Ordo ist Vnsers Königlichen Fisci.

447. So vil nun den Ersten Ordinem der jenigen, welche in der absteigenden Lini befunden werden, anlangt, wan der Vatter, welcher, wie gemeldet, ohne Testament Todes verblichen, einen oder mehr Söhne hinter ihm verläst: So kombt vnd fallet seyn Gut auff seynen Sohn, einen oder mehr. So aber der Vatter keinen Sohn verläst, sondern nur Töchter: So seind bemelte Töchter die nechsten Erben zu ihres Vattern Gut, vnd solches ohne Vnterscheid, sie seynd verheürath vnd abgestattet oder nicht.

přišel, anebo byť i kšaft pořádně vedle práva udělán byl, však že by vedle téhož náležitě v dědicství se nevešlo a nevstaupilo.

445. Jakož za času svaté paměti krále Vladislava nápad vyšších stavův v tomto Našem dědičném margkrabství moravském na větším díle toliko na dolů a nahoru vstupující linii i bratřím a streycům, kteříž dskami dílní nebyli, připadal; což poněvadž takový nápad od již připomenutého krále Vladislava jako na věčnosť rozšířen a nětco dosti zatměle od svaté paměti císaře Rudolfa vysvětlen byl; My pak Naším věrným a poslušným stavům to rádi milostivě příti ráčíme, aby statky na dědice své vlastní přenášeli, odkudž k dokázání k nim Naše milostivé a otcovské affectí, aby bez listu mocného královského jeden každý o statku svém kšaftovati mohl, tomu jsme milostivě povoliti a tu svobodu rozvnititi ráčili; však předce Našeho královského fišku právu v tom ve všem nezadávajíce, a jakž jsme též království Naše české a jiné k němu přivtělené země s velikau prací a nákladem vojenským dosáhli, skrze což též toho, co jednomu každému králi v království jeho spravedlivě náleží, Nám odníti dopustiti chtíti neráčíme: i ráčili jsme k tomu, což jsme o nápadích vedle práva přirozeného nařídili, často připomenuté privilegium krále Vladislava na níže psaný spůsob vysvětliti. V čem k těm, jimž by nápad takových statkův po lidech bez kšaftu s světa sešlých náležel, patery rozdílný pořádek se nachází.

446. První pořádek jest dolů sstupujících.

Druhý jest těch, jenž jsau nahoru vstupující.

Třetí jest přátel krevních, kteříž umrlému po boku linie jsau a vůbec poboční slovau.

Čtvrtý jest manželův mezi sebau.

Pátý náleží Našemu královskému fišku.

447. Co se již prvního stupně, kterýž se na linii dolů sstupující nachází, doteyče, když otec bez kšaftu s světa sejde a jednoho nebo více synův po sobě zanechá: tehdy statek jeho již na syna anebo syny jeho plným právem připadá. Pakli by žádného syna po sobě nezanechal, než jen toliko dcery, již na dcery takový statek otcovský rovným dílem připadne, buď ty vdány neb ne.

Dan ob wol vor disem hergebracht, daß, wan der Vatter einen vnabgetheilten Bruder oder Vettern verlassen, das Gut demselben vor denen Töchtern zugehört hat, vnd die Töchter nur allein mit der blossen Abstatung (welche ihnen ein solcher vnabgetheilter Bruder oder Vetter gethan) sich haben müssen begnügen lassen; Weil aber der Natürlichen Billigkeit zuwider, daß die Kinder denen Collateraten nachgesetzt werden sollen, Insonderheit weil sonsten die vnabgetheilte Töchter die abgetheilte Vettern außgeschlossen, vnd also nicht schlecht auff den favorem agnationis gegangen worden: So setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, daß die vnaußgestattete vnd vnverheürathe Töchter (es seyn vnabgetheilte Vatters Brüder oder Vettern vorhanden oder nicht) ihres Vattern Gut erben, vnd wan vnabgetheilte Vatters-Brüder oder Vettern vorhanden, nach ihres Vattern Tödlichem Abgang in desselben Recht treten vnd die Gütter mit denen vnabgetheilten Vatters Brüdern oder Vettern, pro indiviso wie zuvor der Vatter possediren, vnd da es eines oder deß andern gelegenheit nicht seyn wolte, in solcher Communion vnd Gemeinschafft lenger zu verharren, dasselbe ad divisionem provociren vnd die Theilung begehren möge; darinnen dan allenthalben procediret vnd verfahren werden sol, wie drunten deßwegen außführlich verordnet.

448. Solte auch ein Vatter mit Tode abgehen, vnd verliesse einen Sohn, vnd neben demselben Nepotes oder Ennenckle, oder verliesse lautere Nepotes oder Ennenckle: So sollen dieselbige Jure repræsentationis in ihres Vatters Recht treten, vnd denen Neptibus oder Ennencklinnen in der Succession vorgezogen, dieselbe aber mit einer dote oder gezimendem Heürath-Gut, wie vor disem, abgestatet werden. Vnd solch Jus repræsentationis, daß nämblich die Kinder in der Eltern Recht treten, hat in der absteigenden Lini jederzeit stat; Jedoch würd solches von Ehelichen Kindern verstanden, mit denen vnehelichen aber sol es gehalten werden, wie vor diesem.

449. Wan die Mutter ein Leibgeding hat, dasselbe sol nach ihrem Tödlichem Abgang, wie auch andere Gütter, so nach ihr verbleiben werden, auff ihre Kinder kommen vnd fallen.

450. Wan aber, fürs Ander, von der Absteigenden Lini niemand vorhanden: ist billich, daß der Leibliche Vatter vnd die Leibliche Mutter von solcher Succession nicht gantz außgeschlossen werden; Vnd wollen Wir gnedigist, daß wan ein Sohn stürbet, der Vatter mit deß Verstorbenen Bruder vnd Bruders Söhnen zugleich zu der Succession gelassen werden sollen. Die Mutter aber betreffend, Setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigst, daß zwar die Erbgründe dem nechsten deß Mänlichen Stammens allein neben einem Theil der Fahrnuß, die übrige zwey Theil aber der Farnuß der Mutter

Nebo ačkoliv předešle k tomu se vedlo, že když otec po sobě nedílného bratra anebo streyce zanechal, že tomu statek před dcerami připadal, a dcery na samém toliko vybytí (kteréž jim takový nedílný bratr anebo streyc učinil) přestati musely; což poněvadž proti přirozenému právu čelí, aby poboční přátelé před vlastními dětmi k dědictví právo měli, obzvláštně poněvadž nedílné dcery dílné streyce předcházely, a tuto ne tak prostě příbuzenství se šetřilo: pročež tomu chtíti a o tom milostivě nařizovati ráčíme, aby nevdané a nevybyté dcery (buď oni otcovi bratři aneb streycové nedílní před rukami nebo ne) otce svého statek dědily; a pakli by téhož otce bratří anebo streycové nedílní se nacházeli, tehdy po smrti otce jejich v takové právo s nimi vstupovaly a statkův společně s bratry a streyci otce svého nedílnými pro indiviso, tak jakž je otec držel, užívaly. A pokudž by jednomu nebo druhému v takovém společenství zůstávati se nelíbilo, ten každý může rozdílu žádati; v čemž jak se postupovati míti bude, dole srozumitedlněji se oznámí.

448. Sešel-li by též otec s světa a nechal by po sobě syna a podle něho i vnuky, anebo že by toliko sami vnukové zůstali: tehdy ti jure repræsentationis v dědicství otce jejich vkračují a v nápadech před vnučkami právo mají, kteréž toliko věnem náležitým, jako předešle, odtud se vybeyvají. Kteréžto právo repræsentationis, totiž že dítky vedle téhož práva v právo rodičův svých vkračují, v linii dolů sstupujících každého času místo má: což toliko o dítkách pořádně zplozených se rozumí; o jiných má při předešlém pořádku zůstaveno býti.

449. Má-li matka jaké své věno, takové věno i jiný všecken statek po smrti její na dítky její plným právem připadá.

450. Kdyby pak žádného z dolů sstupující linií se nenacházelo, tehdy slušná věc jest, aby vlastní otec aneb matka od takového nápadu dokonce odcizeni nebývali; tomu tehdy milostivě chtíti ráčíme, aby když syn umře, otec s bratry umrlého aneb s syny bratří umrlých rovnost práva a nápadu užil. Co se pak matky doteyče, o tom takto milostivě nařizovati ráčíme: Aby statkové dědiční samému nejbližšímu z mužského pohlaví, vedle dílu z svršků, náleželi a druhy pak dva díly

verbleiben sollen. Welches alles stat hat, so wol wan ein Vatter neben Brüdern vnd Brüders-Söhnen, oder nach deroselben Abgang allein, oder auch wan nach Abgang deß Vattern die Brüder vnd Brüders Söhne allein in Stamgüttern succediren. Wan aber nach Abgang des Vatters allein Schwestern vnd eine Mutter vorhanden wären: So sol die Erbschafft deß verstorbenen Bruder zugleich zwischen ihnen getheilt werden. Welches auch also gehalten werden sol, wan ein Bruder stürbe vnd keine Stam- vnd Erbgütter, sondern allein mobilien vnd Farnuß verliesse, dan auff disen Fall gienge die Mutter mit denen Brüdern vnd dem Vatter zugleich. Wan aber allein Töchter vorhanden, vnd dieselben ohne Kinder abstürben, erbet der Vatter vnd die Mutter (wan sie beyde bey dem Leben) zugleich, Jedoch ausser deß jenigen, was dem Eheman (davon hierunten mit mehrerm) gehöret.

Seynd aber Brüder oder Schwestern vorhanden, gehen sie mit dem Vatter vnd der Mutter zugleich. Vnd wan der Vatter oder die Mutter allein, oder auch Brüder vnd Schwestern allein seyn: Erben sie ihre Töchter vnd respective Schwestern allein.

451. Wiewol auch ein Sohn von seynem Vatter bey desselben Lebzeiten seynen Antheil des Vätterlichen Guts nicht begehren mag, So er sich aber mit Rath des Vatters vnd seyner Befreunden verheürathen möchte: So sol ihn der Vatter, nach Stands Gebühr, mit einer billichen Nahrung versehen. Vnd da er denselben von sich vnd denen andern seynen Söhnen abtheilen wolte: So stehet solches in seiner macht vnd gefallen. Jedoch wan er also abgetheilet, vnd der Vatter nach der Abtheilung mehr Gütter an sich brächte: So kan ihm seyn Antheil an dem halben Theil derselben ligenden Gründen, so der Vatter nach der Theilung erworben vnd bey seynem Absterben verläst, nicht entzogen, sondern sol ihm dasselbe, hieroben gesetzter Ordnung nach, gefolget werden.

Vnd so vil auch von der Auffsteigenden Lini.

Folget derowegen nun der Dritte Ordo deren, so auff der Seiten-Lini verwant seyn, vnd zu Latein Collaterales genant werden.

452. Im fall nun einer mit Tode ohne Testament abgehet, vnd verläst keinen Erben Mänlichen vnd Weiblichen Geschlechts, wie oben gesetzt, verläst aber einen rechten Natürlichen Eheleiblichen Bruder vom Vatter: So sol deß verstorbenen Gut zuforderst auff denselben fallen. Wo aber ein solcher Bruder nicht vorhanden, es wären aber eines vom Vattern Rechten Bruders verbliebene Söhne, wie auch eine Eheleibliche von deß Vattern Seiten verwante Schwester vorhanden: So sollen ermeltes Bruders Söhne dieselbe Schwester,

matce zůstaly. Což vše místo své má i v tom, kde otec vedle bratří a bratřích synův, anebo po smrti jejich všech sám, anebo zase po smrti otce bratří a bratřích synové v statcích dědičných nápadu užívají. Pokudž by pak po smrti otce samy sestry a matka se nacházely: tehdy má dědictví bratra umrlého mezi ně rovným dílem rozděleno býti. V čemž se též jednostejně postupovati má, kdyby bratr umřel a po sobě by žádných statkův, po rodu dědicských nezanechal, než jen toliko na svršcích pozůstalost jeho by záležela, tehdy v takovém spůsobu matka s bratřími a otcem rovného dílu užije. A pokudž by toliko samé dcery se nacházely, a ty by bez dětí s světa sešly: po těch otec a matka, jsau-li oba živi, rovným dílem dědí; však to, což muži svému (o čemž dole obšírněji) náleží, vymieňujíc.

Jsau-li pak bratří aneb sestry před rukama, ty s rodiči rovného dílu užívají. A jestli otec neb matka, též bratří nebo sestry, sami jsau: tehdy po dcerách svých a respective po sestrách sami dědicství požívají.

451. A protože syn za živobytu otce svého dílu otcovského žádati nemůže; však pokudž by se s vůlí otce svého a přátel oženil, tehdy má jeho otec vedle stavu jeho náležitau živností zaopatřiti. A když by jeho chtěl od sebe aneb od jiných synův odděliti, to vše v jeho moci a libosti zůstává. Však kdyby po vybytí jeho otec víceji dosáhl, tehdy nemůže jemu díl jeho z polovičného dílu statků těch pozemských, kterýchž otec po vybytí jeho dosáhl a po smrti své zanechal, odňat, nýbrž vedle napřed oznámeného spůsobu vydán býti.

A tak až potuď též o linií nahoru vstupujících.

Již následuje třetí stupeň aneb pořádek, kterýž poboční slove.

452. Když by tehdy někdo prostředkem smrti bez kšaftu s světa sešel, a po sobě by žádných dědicův mužského ani ženského pohlaví nezanechal (jakž nahoře doloženo), nicméně zanechal by po sobě vlastního bratra po otci: tehdy statek umrlého na tohoto připadne. Pakli by takový bratr se nenacházel a byli by synové téhož bratra po otci, jako také vlastního otce sestra před rukami: tehdy mají synové bratra umrlého tu sestru tím vším spůsobem, jakž otec

allermassen der Vatter zu thun schuldig gewesen, gezimender massen außstaten; dan die Söhne in dieser Lini der Collateralen, wan sie mit ihres Vatters Brüdern oder Schwestern concurriren, treten in ihres Vatters Recht, vnd also sollen die Söhne eines vom Vattern Rechten Bruders mit dem verstorbenen Bruder in die Stämme succediren. Wären aber keine Brüder oder Brüders-Söhne, sondern allein Schwestern vorhanden: So sollen dieselben succediren, entweder allein, oder zugleich mit der Mutter, wan dieselben nach Absterben des Vatters vorhanden, wie hieroben gesetzt.

453. Ferner setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, daß wan einer verstürbe, verliesse aber nur allein vnterschiedener verstorbener Brüder Söhne, jetztberürte Söhne, wan sie schon in vngleicher Anzahl sich befinden, als Exempels-weise, wan ein verstorbener Bruder einen eintzigen Sohn, ein anderer aber drey Söhne nach sich im Leben verlassen, ihres verstorbenen Vatters Brudern, so vil seynen Antheil anlanget, in die Häubter vnd nit in die Stämme succediren sollen. In denen Antheilen aber, so ihren Vättern zugestanden vnd biß dahin vngetheilet verbliben, treten die Bruders Söhne in ihrer Vätter Recht vnd bekommen so vil, als ihre Vätter bekommen hetten.

454. Wan aber einer verstürbt, vnd verlest hinter sich keine Brüder vnd Brüders-Söhne, auch keine Schwestern, oder jemanden auß denen Personen der aufffsteigenden Lini, wie hieroben gemeldet: So sol der Anfall auff den nechsten Bluts-Freund deß Mänlichen Geschlechts, dem Schwerd nach, kommen vnd fallen.

455. Da aber keine Agnaten oder Vettern Mänlichen Geschlechts dem Schwerd nach sich befinden: So sol der Anfal deß Guts gehen auff die Nächsten deß Weiblichen Geschlechts, so von der Schwerd-Lini herzüren.

456. Da aber dem Schwerd nach keine Agnaten weder Mänlichen noch Weiblichen Geschlechts vorhanden wären: So sol der Anfall deß Guts gehen auff die nächste Bluts-Freünde des Mänlichen Geschlechts der Spindel nach. Vnd so auch keine Ohaimen vnd Befreünde Mänlichen Geschlechts der Spindel nach vorhanden wären: So sol alßdan allererst der Anfall kommen auff das Weibliche Geschlecht der Spindel nach, jedoch jederzeit auff die, so die nächste im Grad seyn, allerdings wie solches von Weiland König Vladislao außgesetzt vnd erklärt worden.

457. Ob Wir es nun wol, ausser der jenigen Veränderungen, so hieroben gesetzt, bey solcher von weiland König Vladislao eingefürten Successions-Ordnung verbleiben lassen: Jedoch können Wir

jich povinen byl, vybyti povinni býti; nebo synové v této poboční linii, když se s otce svého bratry a sestrami sejdau, tehdy v právo otce svého vstupují, a tak mají synové vlastního bratra po otci s bratrem umrlým nápadu užívati, quoad stirpes. Pokudž pak žádných bratří ani jejich synův se by nenacházelo, a samé toliko sestry v živobytnosti byly: tehdy ty mají k tomu nápadu právo míti, buď samy aneb s matkou zároveň, pokudž by ta po otci v živobytnosti zůstávala, tak jakž nahoře doloženo.

453. Dáleji tomu chtíti a o tom milostivě nařizovati ráčíme, kdyby kdo s světa sešel a zanechal po sobě toliko rozdílných bratří synův, kteřížto tuto dotknutí synové byť v nejednostejném počtu byli, ku příkladu, kdyby bratr umrlý jednoho toliko syna, druhý pak třích synův po sobě živých zanechal: tehdy díl bratra umrlého in capita, et non ad stirpes na ně připadne. V tom pak dílu, kterýž otci jejich náležel a nedílný zůstal, synové bratra v právo otcův svých vstupují a tak mnoho všickni berau, co otcové jejich přijíti měli.

454. Pokudž by pak kdo s světa sešel a nezanechal by po sobě ani bratří ani bratřích synův, ani sester, ani žádného z linie nahoru vstupující: tehdy takový nápad na nejbližšího krevního přítele po meči připadne.

455. Pokudž by pak žádní příbuzní přátelé ani streycové mužského pohlaví po meči před rukami nebyli: tehdy již půjde nápad na nejbližší přátele ženského pohlaví, kteréž po meči přicházejí.

456. Jestli by pak žádných příbuzných přátel po meči, mužského ani ženského pohlaví se nenacházelo: tehdy takový nápad přijde na nejbližší krevní přátely mužského pohlaví po přeslici. A pokudž by též ujcův a přátel mužského pohlaví po přeslici před rukami nebylo: tehdy přijde nápad na ženské pohlaví po přeslici; však na ty, kteříž jsau nejbližší stupněm, tak jakož o tom sv. paměti král Vladislav nařídil a vysvětlil.

457. A ačkoliv již toho všeho, mimo veyš již oznámené proměnění, při listu a nařízení o nápadech od sv. paměti krále Vladislava zanechávati ráčíme: však takových nápadů tak jakž

solche Succession so wenig als in andern Königreichen vnd Ländern gebräuchlich, nicht in infinitum extendiren lassen, sondern thun solches nachfolgender gestalt dahin reformiren, erklären vnd erleütern, Setzen, ordnen vnd wollen gnedigist, daß hinfüro die Collaterales, sie rüren von dem Schwerd oder der Spindel her, über den Zehenden grad, doch denselben mit eingeschlossen, nicht succediren mögen, sondern solche bona als vacantia Vnserm Königlichen Fisco anhaimb fallen sollen.

458. Ob auch wol bißhero die Anfälle nur allein auff die Einwohner Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mähreren, nicht weniger wie Vnsers Erb-Königreichs Böheimb vnd andere demselben incorporirte Länder, alß deß Hertzogthumbs Ober- vnd Nider-Schlesien vnd der beyden Markhgrav-Thümber Ober- vnd Nider-Lausitz, nicht aber auff die Außländer verstanden vnd zugelassen worden: So thun Wir aber doch solches dahin reformiren, erklären vnd erleütern, Setzen, ordnen vnd wollen gnedigist, daß die Anfälle auff die Außländer, in Betrachtung der jenigen Vnserer trewen Vnterthanen, so sich bey jetziger occasion in Vnserm Erb-Königreich Böheimb vnd Markhgravthumb Mährern nidergelassen, eben so wol als auff obernante Einwohner des Königreichs Böheimb vnd incorporirter Länder kommen vnd fallen sollen; Jedoch daß sie sich zuvor hierzu also habilitiren, damit sie, vermöge dieser Vnserer Landes-Ordnung im Land gebürlich angenommen werden können, vnd alles das jenige præstiren vnd laisten, was die Verfassung Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern vnd die in dieser Vnserer Landes-Ordnung begriffene Gesätze erfordern vnd mit sich bringen; dan ausser desselben sie als vnfähig zur Succession nicht verstattet noch zugelassen werden sollen.

459. So sollen sie auch auß mehrerwehntem Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern von denen ligenden Erbgründen, so sie ererben, nichts alieniren noch vereüssern, sondern man sie zur Erbschafft gelassen, es mit denen ererbten Güttern allerdings, wie vor diesem, gehalten werden.

460. Bey welchem allem auch gleichwol das Jus Retorsionis zuvorbehalten würd, also daß es mit dem Einwohner der jenigen Oerther, da man Vnsere in Vnserm Erb-Königreich Böheimb vnd dessen incorporirter Länder Vnterthanen zu der Erbschafft oder Succession nicht zuläst, oder sy zwar zuläst, nichts destoweniger mit Abzihung des Zehenden oder sonst eines gewissen Theils beschwärt, ebener massen in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern gehalten,

v jiných královstvích a zemích za obyčej jest, in infinitum, to jest na věčnosť neb neskonalosť, vztáhnauti moci neráčíme; nýbrž to na nížepsaný spůsob proměňujeme, vyhlašujeme a vysvětlujeme, tomuto takto chtíce a o tom milostivě nařizujíce, aby již dáleji poboční přátelé, buď ti po meči anebo po přeslici, nad desátý stupeň, již i ten v to pojímaje, nápadu užíti nemohli, nýbrž takovy statky, zboží již vacantia, jako bez pořádného dědice Našemu královskému fišku přináležely a připadly.

458. A jakož až posavad nápadové toliko na obyvatele tohoto Našeho dědicství margkrabství moravského, též království Našeho českého a jiných přivtělených zemí, jako horního a dolního Slezska, též margkrabství horních a dolních Lužic, a nikam jinam přicházeli, a jiní žádní z cizozemcův k tomu se nepřipauštěli: i ráčíme tak to proměňovati, vysvětlovati a vyhlašovati, o tom milostivě nařizujíc, aby nápadové na cizozemce, majíce na péči Naše věrné poddané, poněvadž ti nyní v této příhodě v království Našem českém a margkrabství moravském se osadili, tím vším spůsobem, jako na obyvatele království českého a jiné přivtělené země, přicházeli a připadali; však na takový spůsob, aby se k tomu přičinili, aby vedle tohoto Zřízení Našeho Zemského do země náležitě přijati byli a všemu tomu dosti činili, což tohoto Našeho margkrabství moravského povinnost jest a toto Zřízení Zemské s sebau přináší; jináče bez toho žádných nápadův užíti moci nebudau a užíti nemají.

459. Aniž také moc mají a mohau, z margkrabství tohoto Našeho dědičného nětco od statkův pozemských dědičských, kterýchž by v dědicství vešli, co odcizovati a zadávati, než budau-li k dědicství připuštěni, tehdy mají v takovém dědicství tak jakž předešle bývalo, se zachovati.

460. Při čemž též jus retorsionis, to jest právo odměnné, tuto znamenitě se vymienuje, že v kterýchž by koliv místech aneb krajinách poddaných Naších z království Našeho českého a k němu přivtělených zemí k nápadům připauštěti nechtěli anebo připustíc je jim by desátý aneb jistý díl téhož nápadu stahovali a sobě zanechávali: tehdy týmž spůsobem proti nim v tomto Našem margkrabství moravském postupováno

vnd entweder ihnen die Erbschafft nicht gefolget, oder von denen, so erben wollen, Vns eben das jenige, was gedachte Vnsere Vnterthane, wan in ihrem Vatter-Land Erbschafft gesucht würd, zu erlegen schuldig, erstattet werde.

461. Ferner ob wol in voriger Landes-Ordnung fürgesehen gewesen, daß, wan ein Geistlicher oder Religiosus, oder eine Tochter oder Schwester vorhanden ist, die sich in ein Kloster begeben vnd den Orden angenommen, auff dieselbe kein Anfall gehen sol: So thun Wir aber doch solches hiemit gäntzlich cassiren vnd auffheben, Setzen, ordnen vnd wollen gnedigist, daß, wan sich etwan ein Sohn oder Tochter bey Lebzeiten des Vatters in einen Geistlichen Orden begeben würde, Alßdan der Vatter schuldig seyn sol, wan er ein Testament auffrichten würd, demselben Sohn oder Tochter, so den Geistlichen Orden angenommen, das jenige was ihm oder ihr sonst, vermöge dieser Vnserer reformirten Landes-Ordnung, wan sie nicht Geistlich worden, gebürete, zu lassen, jedoch noch ein mehrers einem solchem Sohn oder Tochter zuzuwenden, hierdurch vnbenommen seyn. Würde aber der Vatter kein Testament machen, so sol ein solcher Sohn oder Tochter nichts weniger ab intestato zur Succession der Vätterlichen Verlassenschafft entweder allein, oder aber, da ihrer mehr seyn, neben denen andern verstattet vnd zugelassen werden. Vnd weil diese Mainung zu Erhaltung der Geistlichen Freyheit, wie auch zu Fortpflantzung des Gottesdienst gereichen thut: So sol derselben im Vrtheil-sprechen strack nachgegangen vnd alles widrige, so dagegen etwan vor diesem eingeführet oder gehalten seyn möchte, hiermit gäntzlichen ab- vnd eingestelt seyn.

462. Wan ein Gut durch einen Erb- oder Anfal, oder sonst durch eine Testirung auff jemanden kommt: derselbe ist schuldig alle Verhafftungen vnd Schulden dessen, von dem das Gut auff ihn kommen, abzuführen, so wol die Schulden, so weit sich des Verstorbenen Gut erstreckt vnd weiter nicht, abzutragen.

Vnd so vil auch von der Succession auff der Seitwarts-Lini oder in collaterali linea.

463. Wan aber einer oder eine verstürbt, vnd verläst niemanden weder in der ab- noch aufffsteigenden Linien, noch auff der Seitwarts-Lini in obangeregtem determinirtem Zehendem Grad, vnd derselbe ist verheürath: So bleibt es zwar in disem wie in allen andern Fällen bey denen pactis vnd Eheberednussen, so beyde Ehe-Leüthe mit einander in beyseyn drey oder vier Ehrlicher Herren- vnd Ritter-Stands-Personen, so solches mit ihren vnterzeichneten Händen vnd Insigln bekräfftigen, auffgerichtet, oder sonst mit der Land-Tafel bestättigen lassen.

býti má, a buď jim takové dědictví se nepropustí, aneb ti, jenž by děditi chtěli, Nám takový díl, jenž by poddaní Naší, když by v jich vlasti dědictví vyhledávali, složiti museli, složiti a navrátiti povinni budau.

461. A jakž předešle v Zřízení Zemském, že když by duchovní aneb religiosus, též dcera aneb sestra se nacházeli, kteříž by se do kláštera dali a jistý řád na sebe přijali, aby na ty již žádný nápad nešel, to opatřeno bylo: i ráčíme to tuto docela vyzdvihovati a rušiti, chtíce a o tom milostivě takto nařizujíce, že když by se koliv syn anebo dcera za živobytu otce svého do kláštera dala a jistý řád duchovní sobě oblíbila, aby otec povinen byl, když by koliv kšaft činil, témuž synu aneb dceři v duchovenství zůstávajícím, to vše což jemu aneb jí vedle tohoto Obnoveného Zřízení Našeho Zemského, kdyby duchovními nebyli, náleželo, zůstaviti, i ještě nad to více nětco takovému synu aneb dceři přidati, zůstaveno bylo. Neučinil-li by pak otec kšaftu, tehdy každý takový syn neb dcera nicméně, buď sám aneb s jinými, k nápadu po otci svém jemu náležitého připuštěn býti a jeho užívati má. A poněvadž toto mínění k zachování svobod duchovních a k zrostu služeb Božích se vztahuje: tehdy při dopomáhání k takovým nápadům má se toto pilně a tuze zachovati a všecko to, což by proti tomu vedle předešlého spůsobu čelilo, do konce zrušeno a vyzdviženo býti.

462. Na koho statek skrze dědictví aneb nápad, aneb skrze kšaft, připadne: ten každý umrlého předka svého závady a dluhy plať, dokudž téhož statku od něho zdědilého stačiti bude.

A až potud buď oznámeno o nápadech z té linie, kdež se přátel pobočných doteyče.

463. Jestli pak někdo, buď mužského neb ženského pohlaví, s světa sejde, a nezanechá po sobě žádných přátel ani dolů, ani nahoru vstupujících ani pobočních v již uloženém desátém stupni, ten pak ženatý jest: při tom při všem vedle smluv svadebních a narovnání, kteréž manželé mezi sebau v přítomnosti třech aneb čtyr z pánův a z rytířstva zdělali a od nich pečetmi i také podpisy jejich to upevněno, též dskamy zemskými utvrzeno jest, zůstaveno buď.

464. Da aber dergleichen pacta nicht vorhanden, Jedoch wäre der verstorbene Ehegatte gutes vermögens gewesen, der überlebende Theil aber befinde sich in Armut: So sol das überlebende Theil, es seyn Kinder oder keine vorhanden, den Virten Theil auß ihres verstorbenen Ehegatten Güttern haben, Im übrigen verbleibt es allerdings bey der Disposition, so vnter dem Titul „von Leibgedingen" zu finden.

465. Verstürbt aber einer, vnd ist niemand weder von der ab- noch aufffsteigenden Lini, noch von der Seitwarts-Linien oder collateral-Lini, biß auff den Zehenden Grad, wie droben verordnet vnd außgesetzt, vorhanden, vnd da sie verheürath, obberürte Vergleichung nicht geschehen, noch obangeregte Vmbstände vorhanden: So sol, wan gleich der Vierte Theil, im fall wan keine Kinder vorhanden, dem überlebenden gefolget werden, alles vnd jedes deß verstorbenen Ehegatten übriges Vermögen Vnserm Königlichen Fisco anheimb fallen. Welches auch so weit procediren vnd stat haben sol, wan gleich der Verstorbene Blutsverwanden hinter sich verlassen hette, dieselbe wären aber zur Succession vntüchtig.

LXXXIII.

Von vngetheilten Güttern vnd denen, so in einer Gemeinschafft stehen.

466. Die Gemeinschafften begeben sich entweder ex natura negotii vnd nach Gelegenheit der fürfallenden Sachen, insonderheit in denen Güttern, so auff etzliche zugleich, vermittelst eines letzten Willens oder ohne denselben, Erblichen fallen, oder aber wan etzliche Personen selbsten mit einander durch einen außtrücklichen Pact oder Contract ein Gemeinschafft auffrichten.

467. Weil aber die Communion vnd Gemeinschafft der jenigen, welche als vngetheilte Söhne, Ennenckeln, Brüder oder Vettern ꝛc. eine Erbschafft zugleich bekommen, nach vorigen Rechten so vil gewürckt, daß, so lange sie nicht getheilet, nicht allein einer dem andern succediret, vnd die, so getheilet, ob sie schon in gleichem oder näherm Grad der Bluts-Freundschafft gewesen, von aller Erbschafft gäntzlichen außgeschlossen haben, sondern auch was einer bey wehrender Gemeinschafft (nichts, ausser deß jenigen, was er mit seynem Eheweib erheürathet, außgenommen) acquiriret vnd für sich bracht, denen

464. Pokudž by pak žádných takových smluv před rukami nebylo, a toho umrlého manžela neb manželky statek drahný se nacházel, ta pak strana, kteráž by umrlého přetrvala, byla by v chudobě postavena: tehdy strana v živobytnosti pozůstalá, buď oni dětí před rukama nebo nemá, čtvrtého dílu z statku manžela neb manželky užíti, s ostatkem pak jak pod titulem „O zasnaubení manželském a smlauvách svadebních" nařízeno jest, se pozůstavuje.

465. Umřel-li by pak kdo, a žádný by se po smrti jeho ani z dolů ani z nahoru vstupujících, ani z pobočních až do 10. stupně nenacházel, a jsauc on ženatý, ani by žádných smluv svadebních neučinil, ani žádných takových případností, jakž nahoře oznámeno, by se nenacházelo: tehdy má, byť pak ten čtvrtý díl, kdyby žádných dětí nebylo, v živobytnosti pozůstavující straně z týchž manželův vydán byl, všecka ta vybeyvající pozůstalosť po témž manželu neb manželce Našemu královskému fišku připadnauti. Což tak daleko průchod svůj jmíti má, byť pak umrlý krevních přátel po sobě zanechal, a ti by k nápadu za dostatečné uznáni nebyli.

LXXXIII.

O statcích nedílných a o těch, jenž v společnosti zůstávají.

466. Společnost přichází buď z přirozené potřeby a vedle příležitosti té připadlé věci, obzvláštně v statcích, kteříž na některé rovným dílem, vedle vyměření poslední vůle anebo bez té, dědičně připadají, anebo když některé osoby samy mezi sebau skrze jistau smlauvu a narovnání v společnost vcházejí.

467. Poněvadž pak společnosť a obecenství těch, kteříž jakožto nedílní synové, vnuci, bratří a streyci etc. nějakého dědictví společně dosahují, vedle předešlého práva tak mnoho působila, že dokudž se mezi sebau nerozdělili, netoliko s jednoho na druhého to připadalo, a ti, jenž se rozdělili, byť pak ti na rovnym aneb bližším stupni krevnosti byli, ze všeho dědictví docela se vynímali, ale také co kdo z nich za času společnosti (nic tuto z toho, co jest k čemu skrz manželku přišel, v to nepojímajíce) dosáhl a k sobě přivedl, jiným též se to přivlast-

andern auch zugewachsen ist; zu dem keiner, so in vngetheilten Güttern gesessen, eintziges Testament nit machen können; vnd aber solche Effectus der Communion oder Gemeinschafft gantz vngegründet, auch der getheilte Bruder oder Vetter übel darzu kombt, daß er allein darumb, daß er seynes Vatters Antheil bekommen vnd eo respectu mit seynem Bruder getheilt hat, hernachmals von der Brüderlichen Erbschafft durch den andern Bruder, so ihm in Blutsfreundschafft gleich, sol außgeschlossen seyn; vil übler aber der vngetheilte Bruder darzu kombt, daß was ihm nicht auß denen vngetheilten Güttern, sondern anders woher, als etwan auß einem Testament geschenckt oder anderm Contract (ausser vorerwehntem Heüratheguts) zuwächst, oder er sonsten erworben, er hernachmals mit seynen vngetheilten Brüdern theilen müssen, ja auch kein Testament machen können: So wollen Wir obberürte Effectus der Communion vnd Gemeinschafft der jenigen, so in vngetheilten Güttern sitzen, hiermit gäntzlich auffgehaben vnd cassiret haben; Setzen aber, ordnen vnd wollen gnedigist, daß, so vil die Erbschafften anlangt, auff die Succession-Ordnung, so hieroben gesetzt, vnd nicht auff dergleichen Gemeinschafften, als eine sonderbahre causam successionis, gegangen werde, auch ein jeder, was er, ausser der vngetheilten Gütter, acquiriret vnd erworben, für sich behalten vnd in die Theilung nicht bringen, auch seynes Gefallens darvon, wie auch von seynem Antheil, welches er in denen vngetheilten Güttern hat, disponiren vnd testiren möge.

468. Was aber die Gemainschafften der Gütter anlangt, welche auß gewissem Contract oder Vergleichung hergerürt, weil eben obberürte vngereumbte Effectus, insonderheit aber solches hierauß entstanden, daß alles dieses, was einer auß denen Gemeinschafften über die jenigen Gütter, so er gehabt als die Gemeinschafft auffgerichtet (ausser deß Heürathguts) erworben vnd acquirirt, solches denen andern Mitvereinigten, ohne eintziges zuthun, Bemühung oder Vnkosten gleich bey seynen Lebtagen zugewachsen, vnd also die Freyheit zu testiren fast gäntzlich gesperzet worden, ja solche Geselschaffter, wan sie gleich frembde gewesen, denen Befreunden in der Fürmündschafft vnd Erbschafft vorgegangen: Als wollen Wir gnedigist, daß auch solche Gemeinschafften der Gütter, oder wie sie Böheimisch „Spolek" genant, hinfüro eingestelt werden. Vnd damit man sich nicht zu beschwären, daß durch Auffhebung vorangeregter Gemeinschafften die pacta de reciproca successione oder Erbvereinigungen, welche solche Gemeinschafften mit sich gebracht, gäntzlichen auffgehaben werden: So wollen Wir gnedigist, daß man hinfüro einer ein pactum de reciproca

ňovalo; k tomu kdo v statcích nedílných zůstával, poručenství činiti nemohl; poněvadž pak takoví aučinkové společenství a obecenství hned právě bez gruntu jsau, a dílný bratr nebo streyc zle k tomu přichází, že toliko pro to samé, že svůj díl po otci přijal a tím spůsobem s bratrem svým se rozdělil, hned dědicství bratrského skrze druhého bratra, kteryž jemu v krevnosti rovný, vyňat býti má; tím pak hůřeji nedílný bratr, když to, co jemu z týchž statkův nedílných nepřišlo, nýbrž odjinud, jako skrze kšaft, dar anebo skrze jinau smlauvu (vynímaje to, co skrze manželství dosáhl) přirostlo neb jináče vyzejskal, o to též s jinými bratry nedílnými se děliti musel; nad to veyše ani žádného kšaftu činiti nemohl: pročež ráčíme takové účinky, kteréž z společnosti a obecenství mezi těmi, jenž by v statku nedílném seděli, přicházely, tuto docela rušiti a vyzdvihovati; a proti tomu milostivě nařizovati ráčíme, aby tu, kdež se dědicství doteyče, na pořádek, jenž jest nahoře o nápadech vyměřený, a ne na takové obecenství, jako by nějaká obzvláštní příčina v nápadu byla, se šetřilo a jeden každý, co by koliv sobě mimo nedílný statek přivedl a vyzejskal, aby sobě choval a do rozdílu pojímati povinen nebyl, nýbrž jak o tom, tak i o svém dílu vedle dobrolíbezné vůle své zříditi a kšaftovati.

468. Co se spolčení statkův doteyče, kteréž z jisté smlauvy a narovnání pochází, poněvadž též nevšelikterak řečení aučinkové odtud pocházeli, obzvláštně pak z toho povstalo, že všecko to, co jeden z společníkův veyš nad ty statky, kteréž měl, když se takový spolek učinil (mimo statek v manželství dosažený) vyzejskal a sobě přivedl, to vše jiným jeho společníkům bez všelijaké práce, autrat a zaneprázdnění hned ještě za živobytu jeho připadlo, a tudy jemu o to kšaftovati svoboda docela zavřena byla, a byť pak taková tovaryšstva i s přespolními byly, tehdy přátely v poručenství a v nápadech předcházely: pročež i tomu milostivě chtíti ráčíme, aby takové spolčování statkův již dále průchodu nemělo. A aby žádný sobě neztěžoval, že skrze vyzdvižení takových spolků, takové smlauvy o zdělání nápadův jedněch po druhých a v dědicství se spolčování, jež taková společenství s sebau přinášela, docela vyzdviženy a zastaveny jsau: tomu milostivě chtíti ráčíme, že kdyby kdo budaucně takovau

Successione mit einem andern auffrichten wolte, dasselbe zwar nicht verboten, jedoch anderst nicht als mit Vnserm vnd Vnserer Erben Nachkommender Königen zu Böheimb vnd Marckgraven in Mährern außtrücklichem Consens vnd Bewilligung geschehen, Vns auch jederzeit alle die conditiones, mit welchen etwan dergleichen Erb-Vereinigungen auffgerichtet werden sollen, auch was sonst für Erben oder Interessenten vorhanden seyn möchten, vmbständlich vorbracht werde, darmit solches alles erwogen, vnd wie weit solche Erbvereinigungen in einem jeden fall zuzulassen, von Vns resolviret werden möge. Vnd sollen diesem nach die Gemeinschafften keinen andern Effect haben, als wie es in dieser Vnserer Landes-Ordnung bey einem jeden Articul erklärt, sol auch das Wort der Gesel- oder Gemeinschafft, wo es in dieser Vnserer Landes-Ordnung befunden, nach obgedachter Erklärung vnd anders nicht verstanden, vil weniger zu Einführung der vorigen Confusion angezogen werden.

LXXXIV.

Von denen Theilungen, wie dieselbe geschehen sollen.

469. Ob nun wol obberürte Effectus der Gemeinschafften vnd vngetheilten Gütter auffgehaben, auch so vil die Succession anlanget, allerdings auff die obgesetzte Ordnung zu sehen: So sollen doch die Theilungen, auff maß vnd weise, wie vor diesem, geschehen.

470. Wan nun disemnach eine Theilung beschicht, sol solches volbracht vnd bekräfftigt werden mit beiderseits Bekäntnuß der jenigen, so sich theilen wollen. Vnd im fall etzliche Gesellschafften, oder auch die vngetheilten Brüder vnd Vettern, zwischen einander eine Theilung vornemen, es sey durch Zettel oder Verträge, solches können sie wol thun; Jedoch daß sie die Theilungs-Zettel oder Verträge vnter einander besiglen, solcher gestalt, daß sie in solchen Theilungs-Zetteln bekennen, daß ein jeder seynen Theil bekommen habe, vnd derowegen deß andern Erbgrund ferner vmb nichts mehrers ansprechen wolte.

471. Wan sichs begebe, daß nach Absterben deß Vatters ein Vogtbar vnd Mündiger Sohn oder andere Anwartschaffter, auff welche der Anfall gerichtet ist, im Leben verbleiben, vnd die wären vnabgetheilt: So sol sich der Eltiste Bruder oder Vetter des Guts allerdings, wie hieroben von der Fürmündschafft gemeldet, anmassen. Vnd da einer seynen Antheil haben wolte, vnd vorbemelter Inhaber deß Guts ihme solchen zu geben sich verwaigerte: so sol der, so seyn Theil begehret, zu dem Lands-Haubtman gehen vnd einen Brieff

námluvu o nápad a spolčení se v dědicství s jiným vzdělati chtěl, což se jemu nebrání, však nejináč nežli aby to s povolením Našim a po Nás s budaucími potomky Našimi, jakožto králi českými a margkrabaty moravskými, učiniti mohl, a Nám též všelijaké veymínky, s kterýmiž by takový spolek v dědicství učiněn býti měl, anebo co za dědice aneb aučastníky v tom by býti měli, dostatečně přednesl a oznámil, tak aby to vše uváženo a jak by taková společnosť v jednom neb druhym spůsobu dovolena býti měla, od Nás resolvírováno bylo. A nemají již podtud taková společenství žádného jiného užitku míti, nežli tak jakž v tomto Našem Zřízení Zemském při jednom každém artikuli vysvětleno, má také slovo „společenství a tovaryšstvo“, kde se v tomto Zřízení Zemském najde, vedle již oznámeného vysvětlení a nejináč se rozuměti, tím méněji k uvedení zase takové confusí a zmatku dotahováno býti.

LXXXIV.

O rozdílích, a jak by ty vykonávány býti měly.

469. Ačkoliv již dotčení aužitkové o společnosti nedílných statkův vyzdviženi a o nápadech všelijak nařízeno, však co se rozdílův doteyče, ty předešlým spůsobem vykonávány býti mají.

470. Když by tehdy rozdíl učiněn byl, tehdy ten a takový přiznáním obojí strany, kteréž by se děliti chtěly, ztvrzen býti má. A pokudž by nějací společníci aneb nedílní bratří a streycové mezi sebau rozdíl před sebe vzíti chtěli, buď skrze cedule aneb narovnání, to dobře učiniti mohau; však aby takové cedule a smlauvy mezi sebau upečetili a v nich se přiznali, že jeden každý z nich svůj díl přijal a v té příčině statku druhého v ničemž naříkati nechce.

471. Trefilo-li by se, že po smrti otce syn dospělý a léta mající aneb jiní nápadníci, jimž by nápad náležel, živi zůstanau, a ti by nedílní byli: tehdy má se ten nejstarší bratr aneb streyc tak jakž nahoře o poručenství oznámeno, takového statku ujíti. A kdyby který svého dílu požádal a ten držitel statku jemu toho vydati by nechtěl: tehdy má ten, jenž by svého dílu žádal, k hejtmanu zemskému jíti a list bratru svému vyžádati, v kte-

an seynen Bruder begehren, darinnen er ihn ersuche, daß er ihm seynen Antheil in Zwölff Wochen, den nechsten, folgen lassen wolle. Vnd so er ihme in der benanten Zeit, sintemaln er derowegen vom Ambt schrifftlich ermahnt worden, solchen seynen Antheil nicht folgen, oder auch die Theilungs-Zettel zur Land-Tafel nicht niderlegen lassen wolte: So sol ihm darauff ein Wöhrloß-Briff vom Ambt gefolget werden, mit welchem er sich in seynes Brudern Gut kan einführen lassen, vnd solches so lang geniessen, biß ihme seyn Rechtmessiger vnd gebürender Antheil gegeben werde. Jedoch aber, wan er mit dem Wöhrloßbriff in würckliche Possession deß Guts kombt: So sol er dasselbe nicht plündern, vnd darauff keinen Schaden zu nachtheil deß andern Brudern verüben, sondern desselben Einkommen, es sey steigend oder fallend, so damals gefallen vnd zu geniessen seyn möchte, der Billigkeit nach, gemessen, aber von desselben Grund sol er keinen Vnterthanen hinweg lassen. So aber die Brüder kein gesambt Gut an Erbgründen hetten, sondern nur an Briffen, an Clenodien, fahrender Hab oder anderer Parschafft, vnd der eine Bruder würde von dem andern, der die Theilung begehret, mit dem obgemelten Briff vom Ambt ermahnet, daß er ihme seynen Antheil dergestalt, wie oben darvon gemeldet worden, folgen lassen solle; Wan er aber vber dieses die Theilungs-Zettel nicht niderlegen, oder den Antheil geben wolte: So kan er derowegen einen Briff außbringen vnd ihm mit demselben verstricken lassen, vnd er sol in der verstrickung so lang verbleiben vnd gehalten werden, biß er ihm seinen gebürenden Antheil einantworte. Ebener massen vnd wie oben disponirt vnd gesetzt worden, Sollen sich die vngetheilten Vettern, oder was für Gesellschaffter die seyn möchten, der Theilung halber gegen einander verhalten.

472. Wan aber der Eltiste Bruder dem jüngsten Bruder die Theilungs-Zettel zustellen oder niderlegen möchte, So sol der jüngste Bruder alsobald vnd in vier Wochen den nechsten, von der Zeit an, als ihme die Theilungs-Zettel zugestelt, einen Theilungs-Zettel auß denselben, damit man wisse, was er für einen Theil ihm erwöhle, nemen vnd bey seynen Handen behalten, die andere aber dem Eltisten Bruder ohne Verwaigerung widerumb zustellen, vnd das Gut, ausser dessen, was er ihme zu seynem Antheil erwöhlet, abtreten. Wo er aber solches nicht thäte, So mag der Eltiste Bruder ebenermassen hinwiderumb sich in das gantze Gut mit einem Wöhrloßbriff einführen lassen, Allergestalt wie droben darvon gemeldet.

473. Solte aber zwischen denen Gebrüdern wegen der Theilungs-Zettel, daß man darmit etwan vnordendlich vmbgangen wäre, ein strit fürfallen: So sollen die Kleinern-Rechts-Officirer, im fall sie

rémž jemu poručeno bude, aby jemu díl jeho v nejprvnějších dvanácti nedělích postaupil a odvedl. A pokudž by jemu v témž uloženém času, jsauc v tom od auřadu napomenut, takového jeho dílu nevydal, a cedulí dílných ke dskám zemským skládati nechtěl: má jemu na to list obranný vydán býti, s kterýmž on se do statku bratra svého zvésti dáti a takového tak dlauho užívati má, až jemu díl jeho náležitý vydán bude. Však když tak skrze týž list obranný v držení statku vejde, nemá toho plundrovati a v něm žádné škody, na škodu druhých bratří činiti, než toliko jeho důchodův, buď ty zveyšené neb zmenšené, jak by tehdáž šly a se užívati mohly, náležitě užívati; však nemá z téhož statku žádného poddaného propauštěti. A pakli by takoví bratří společného statku pozemského neměli, než toliko na zápisích, hotových penězích, klenotech, svršcích a nábytcích, a jeden bratr byl by od druhého, kterýž svého dílu žádá, z auřadu takovým listem napomenut, aby jemu dílu jeho na takový spůsob, jakž nahoře doloženo, postaupil; kterýžto nechtěl-li by takových cedulí složiti a dílu toho vydati: tehdy může za tau příčinau listu zatykacího sobě vyžádati a jeho zatknauti dáti. Kterýžto tak dlauho v zatknutí zůstávati a držán býti má, dokudž by jemu dílu jeho náležitého pořádně neodvedl. Tak a na takový spůsob, jakž nahoře rozvrženo, mají se též k sobě nedílní streycové aneb jacíkoliv společníci, při rozdílech zachovati.

472. A pakli by nejstarší bratr nejmladšímu cedule dílné složiti chtěl, tehdy má nejmladší bratr hned ve čtyřech nedělích nejprv příštích od téhož času, jakž by jemu cedule dílné dodány byly, jednu tauž ceduli z těch (tak aby se vědělo, který díl sobě vyvoluje) k sobě přijíti a v sveych rukau zanechati, druhau pak staršímu bratru bez zadržování zase navrátiti, a takového statku, mimo to co jest sobě na díl svůj vyvolil, jemu postaupiti. A pakli by toho neučinil, tehdy může nejstarší bratr podobným spůsobem se do všeho statku skrze list obranný zvésti dáti, tak jako o tom nahoře vyměřeno.

473. A pokudž by mezi jmenovanými již bratry o cedule dílny, že s těmi některak nepořádně postupováno bylo, nějaký spor vzešel: tehdy budau povinni auředníci práva menšího, pokudž

selber die Sachen zwischen ihnen nicht schlichten könten, deßwegen von dem völligem Land-Recht eine Belernung nemen, auch ehe vnd zuvor das nechstkommende Land-Recht fürüber laufft, die Partheyen hierinnen ohne Auffschub mit einem Außspruch entscheiden. Vnd so sich auch der Eltiste Bruder von dem jüngsten abtheilen wolte, So sol er ebenermassen die Theilungs-Zettel niderlegen, vnd der jüngste Bruder sol dieselben auch erheben vnd seynem Theyl nemen. Wolte er aber solches nicht thun, So kan er zu vier Wochen, wegen Erhebung der Theilungs-Zettel vnd Nemung seynes Antheils beschicket werden. Vnd sollen sich in disem falle allermassen gegen einander verhalten, wie solches hieroben versehen, wan der jüngste Bruder seynen Theil von dem Eltisten begehret, vnd er ihme denselben nicht gegeben, vnd solches alles bey denen Poenen des Wöhrloßbriffs vnd der Einführung mit einer geschworner Person vom Kleinern Recht in das vngetheilte Gut.

474. Da nun die Theilungs-Zettel, vermög vnd nach Besag der Rechte, genommen wären, vnd aber die Rechte dieses in sich halten, daß ein jede Theilung beim Recht beschehen sol: So sol ein jeder Bruder vnd Vetter oder Gesellschaffter solche ihre Theilung, dämit sie sich von einander abgetheilet, mit der Land-Tafel bekräfftigen lassen. So sie aber solches nicht thun wolten, sol auff anbringen des jenigen, so die Theilung mit der Land-Tafel bekräfftiget zu haben begehret, der andere durch die Ladung oder Lands-Haubtman zum Land-Recht erfordert vnd ermahnet werden, daß er die Theilung in die Land-Tafel lege. Vnd so er dieses nach solcher Ermahnung nicht thäte, So kan der jenige, so darumb angehalten, mit einem Wöhrloßbriff sich in das Gut auff seynen Antheil einführen lassen. So aber der Theil, so begehret würd, nicht am Gut, sondern am Geld vnd der Parschafft wäre, So mag er solches von ihm mit einem stöckbriff erhalten.

475. Da ein Vatter mit Tode abgienge, vnd verliesse hinter sich zugleich Mündige vnd vnmündige Söhne, vnd es sich begebe, daß er von denen jüngsten Söhnen oder ihren Theilen nichts geordnet: So sol der Eltiste Sohn alßbald nach Tödlichem Abgang des Vatters alle fahrende Hab, so nach seynem Absterben verbliben, bey Vermeidung Vnserer Straff, so Wir Vns dißfals vorbehalten, durch eine Geschworne Person vom Kleinerm Recht beschreiben vnd inventiren lassen, das Gut theilen vnd die Theilungs-Zettel zum Ambt niderlegen, darauff von Vns oder in Vnserm Abwesen Vnserm Stathalter oder dem Land-Rechten, Commissarien begehren, welche an stat der jüngsten Brüder ihre Theilungs-Zettel nemen sollen. Vnd wan solches von denen Commissarien geschicht, So sollen die Theilungs-Zettel von ihnen zum Land-Haubtmans Ambt nidergeleget werden. Vnd wan der Eltiste Bruder der jüngsten Brüder Theile,

by se sami mezi sebau porovnati nemohli, o to z plného saudu zemského naučení vzíti, a prvé nežli by nejprvnější saud pominul, v té příčině strany bez odkladu, veypovědí poděliti. A pakli by se nejstarší syn od nejmladšího odděliti chtěl: tehdy podobným spůsobem bude dílné cedule povinen položiti, a nejmladší syn bude povinen je vyzdvihnauti a je přijati. Nechtěl-li by pak toho učiniti, tehdy může k čtyřem nedělím k vyzdvižení takových dílných cedulí a k přijetí dílu svého obeslán býti. A mají se jeden k druhému tak zachovati, jakž to nahoře vyměřeno, když by nejmladší bratr dílu svého od staršího bratra požádal a ten by jemu toho nevydal, a to vše pod těmi pokutami dle listu obranního a s zvodem s jednau osobau přísežnau od auřadu práva menšího do statku nedílného.

474. Když by pak cedule dílné vedle práva přijaty byly, a práva by to s sebau přinášely, aby jeden každý rozdíl při právě se stal: tehdy má každý bratr, streyc aneb společník takový rozdíl, kterýmž jsau se jedni od druhých oddělili, dskami ztvrditi dáti. A pokudž by toho učiniti nechtěli, má na vznešení toho, jenž by rozdíl dskami potvrzený jmíti žádal, druhý skrze půhon anebo skrze hejtmana země k saudu dohnán a napomenut býti, aby takový rozdíl do desk vložil. A jestli by toho po témž napomenutí neučinil, tehdy může ten, jenž toho žádá, skrze list obranný do statku na díl jeho se zvésti dáti. Pakli by ten díl, jenž se žádá, nebyl na statku, ale na hotových penězích, tehdy může toho na něm skrze zatykač pohledávati.

475. Sejde-li otec skrze smrt se světa a zanechá po sobě dospělých i nedospělých synův, a trefilo by se, že by o dílech mladších synův nic nezřídil: tehdy má nejstarší syn hned po smrti otce všecken mohovitý statek, kterýž po smrti jeho zůstal, pod uvarováním pokuty, kterauž My sobě tuto vymieňovati ráčíme, skrze osobu přísežnau od práva menšího popsati a zinventovati dáti, statek rozděliti a cedule dílné ku právu složiti, na to od Nás aneb místodržícího Našeho neb z saudu kommissařův požádati, kteříž by na místě bratří nejmladších jejich cedule dílné přijímali. A když se to od kommissařův stane, tehdy mají takové cedule k auřadu hejtmanskému složeny býti. A pokudž by starší

so in die Communion gehören, an sich behalten wolte: Sol er dieselben zuforderst gnugsamblich verbürgen, vnd hernach bey Abtretung derselben von dero Einkommen Raitung thun, allermassen solches von denen Fürmündern verordnet. Vnd da es sich begebe, daß sich der Eltere Bruder von dem jüngsten abtheilen wolte: solches mag er mit Vnserer, oder in Vnserm Abwesen mit Vnsers Stathalters oder Vnsers Land-Rechtens Bewilligung thun.

476. So er aber denen andern Brüdern ihre Antheil nicht verbürgen wolte: So werden Wir, in Vnserm Abwesen Vnser Stathalter oder Vnser Land-Recht, denenselben vnmündigen Brüdern taugliche Personen zu Fürmürdern verordnen, welche ermelten vnmündigen vnd deroselben Antheilen zum besten vorstehen sollen, oder es der Lands-Haubtman zu versehen schuldig sein.

477. Wan sich die Brüder vnter einandet theilen wolten: So sollen je vnd allezeit der Eltiste die Theilungs-Zettel legen, vnd die jüngsten dieselben zu nemmen die Wahl haben, daß also allzeit die jüngsten nach dem Alter, einer nach dem andern, ihre Antheile nemen sollen. So aber etzliche von denenselben noch vnmündig wären: So sollen Wir, oder in Vnserm Abwesen Vnser Stathalter oder Vnser Land-Recht vnd dessen Beysitzere, auß ihrem Mittel oder von der Vnmündigen Brüder Befreunden, gewisse Personen darzu fürnemen vnd erkiesen, die an stat ihrer solche ihre Antheil erheben mögen. Wan solches geschehen, sollen die Vnmündigen Brüder sambt ihren Theilen bey dem Eltisten Bruder verbleiben; doch wan derselbe, wie droben vermeldet, berürtem Antheil ihnen gnungsamb verbürgen würd.

478. So aber auch Schwestern vorhanden, so sollen sie ebenermassen mit dem, was zu deren Außstattung gehörig, bey ihme gelassen werden.

479. Wo sich aber der Eltiste Bruder wolte von denen andern seynen Brüdern abtheilen: So sol er auch die Theil legen vnd die jüngsten Brüder die Wahl haben, vnd darbey allerdings der modus, wie oben gemelt, gehalten werden. Vnd so nun die jüngsten Brüder ihre Antheil genommen, was zu letzt vberbleibet, derselbe Theil sol dem Eltisten gebüren, vnd die andern jüngsten Brüder, so noch nicht ihre Mündige Jahr hetten, sollen mit deroselben Antheilen bey denen andern ihren vnabgetheilten Brüdern verbleiben, jedoch gegen der Verbürgung.

480. Wo fern aber ein Bruder, so seyne Mündige Jahr erreicht, von denen andern vnabgetheilten Brüdern sich abtheilen vnd solche Theilung bekräfftiget haben wolte, vnd dan dieselbigen Theil, obvermelter massen, von denen Vnmündigen genommen wären: So kan der Eltiste Bruder von Vns, oder in Vnserm Abwesen von

bratr mladších bratří dílů, kteryž by do spolku náležely, při sobě zachovati chtěl: bude povinen to náležitě zaručiti, a potom při postupování jich počet činiti, tak jakž o tom při poručnících nařízeno. Chtěl-li by pak starší bratr od mladších se odděliti: tehdy může to s povolením Naším, nebo Našeho místodržícího, aneb saudu zemského učiniti.

476. Nechce-li pak jiným bratřím dílu jejich zaručiti, tehdy ráčíme My, neb Náš místodržící, aneb saud zemský takovým nedospělým bratřím poručníky zříditi, kteříž by jejich díly k dobrému opatrovali, jakož hejtman Náš to též zaopatřiti povinen jest

477. Kdyby tehdy se bratří mezi sebau děliti chtěli: tehdy má, nyní i na budaucí časy, vždycky nejstarší bratr dílné cedule klásti a mladší sobě v nich vybírati, tak aby vždycky nejmladší vedle let jeden po druhym své díly přijímali. Pakli by kteří z nich ještě dospělého rozumu nebyli: tehdy ráčíme My i nebo Náš místodržící anebo saud Náš zemský, z prostředku svého anebo z přátel těch nedospělých bratří jisté osoby obrati a vyvoliti, kteříž by na místě jich takové díly vyzdvihovali. Když pak se to stane, tehdy mají takoví nedospělí bratří při nejstarším bratru i s díly jejich zůstati; však na ten spůsob, když jim díl jejich, jakž nahoře doloženo, hodně zaručí.

478. A jsau-li též sestry před rukama: tehdy ty též mají i s tím, což jim k veypravě náleží, při něm zanechány býti.

479. A pokudž by se nejstarší bratr od jiných bratří odděliti chtěl: tehdy podobným spůsobem má díly klásti a mladší bratří v vybírání sobě vůli jmíti, a při tom na ten spůsob, jakž nahoře doloženo, ve všem se zachovati. A když tak již mladší bratří své díly vezmau, co potom zůstane, ten díl již bratru staršímu náležeti bude, a mladší bratří, kteří let nemají, mohau i s díly jich při jiných nedílných bratřích zůstávati, však vše proti zaručení.

480. Jestli by pak některey bratr, dosáhnauce let, od jiných nedílných bratří též se odděliti a takový rozdíl potvrditi dáti chtěl, tak že by potom dílové nedospělých bratří na spůsob svrchupsaný odňati byli: tehdy může nejstarší bratr od Nás,

Vnserm Stathalter oder Vnserm Land-Rechten eine Bewilligung außbringen, daß die vnmündigen Brüder die Abtheilung mit ihm vorzunemen vnd sich hierzu zu bekennen schuldig seyn sollen.

481. Vnd so keine Brüder, sondern nur Schwestern verbleiben: sollen sich dieselben wegen der Theilung ebenermassen gegen einander verhalten, wie oben von denen Brüdern darvon gesetzt vnd geordnet ist. Bey welchem allem gleichwol das jenige, was von der auffsteigenden Linea hieroben gesetzt, auch in acht zu nemen.

482. So ein Bruder eine vnabgestatte Schwester bey sich hat, vnd der Vatter (es wären Söhne vorhanden oder nicht) wegen der Töchter eine Ordnung gemacht: bey derselben Ordnung sollen die Töchter verbleiben vnd sich am selben begnügen lassen. Wan auch etwan eine familia oder Geschlecht vnter einander mit Vnserer oder Vnserer Vorfahren gnedigisten Bewilligung, wegen Abstattung der Töchter eine Vergleichung oder Vereinigung auffgerichtet: derselben nach sollen sich die Töchter oder Schwestern verhalten.

483. Wo sich aber eine Schwester oder Muhm ihres Antheils halber mit deroselben Bruder oder denen Brüdern, so wol auch dem Vetter gutwillig verglichen: Solche Vergleichung sol vor kräfftig gehalten vnd erkent werden; Jedoch mit dieser Condition vnd der gestalt, wan sich dieselbe Schwester oder Muhm, so noch vnaußgestattet vor Vns oder Vnserm Land-Recht darzu bekennen vnd außsagen würde, daß sie einen solchen Vertrag vnd Vergleich mit dero Bruder oder Vettern guttwillig auß ihrem freyen Willen gemacht, vnd daß solches auß keiner Zunötigung beschehen sey.

484. Vnd da auch einer eine vnaußgestatete Schwester oder Muhme hette, vnd wolte sich ihrer Gerechtigkeit halber mit ihr vergleichen, Sy sich aber an einem billichen anerbieten nicht begnügen lassen wolte: So mag der jenige solches an Vns, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stathalter oder Vnser Land-Recht gelangen lassen, vnd was alßdan darinnen für billich erkent würd, darbey sol es eine jede Schwester oder Muhm bewenden zu lassen verpflichtet seyn.

485. Die Brüder vnd Vettern sollen wegen ihrer Schwestern eine Gleichheit halten, vnd was sie einer, so mit ihnen vnabgetheilet, zum Heürath-Geld geben möchten, so vil sollen sie der andern auch zu geben schuldig seyn.

LXXXV.

Von Praescriptionen vnd Verjährungen.

486. Wan einer ein Gut, so nicht Vns oder der Geistlichkeit gehöret, in disem Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern geruhiglich

aneb v nepřítomnosti Naší od Našeho místodržícího aneb z saudu zemského dovolení vzíti, aby ti nedospělí bratří to oddělení s ním před sebe vzíti a k tomu se přiznati povinni byli.

481. Nebylo-li by pak žádných bratří, než jen toliko sestry v živobytnosti: tehdy mají se v dělení statkův podobným spůsobem, jakž veyše o bratřích nařízeno jest, zachovati. Pročež též to, což nahoře o linii nahoru vstupující doloženo, na pozoru míti se má.

482. Měl-li by některý z bratří při sobě sestru nevybytau, a otec (měl by syny nebo ne) což by s strany té dcery zřídil: má táž dcera při tom zůstavena býti a na tom přestati. A kdyby některý rod s milostivau vůlí Naší anebo předkův Našich o vybývání dcer mezi sebau jistau námluvu a narovnání učinili: při tom mají dcery i sestry zůstaveny býti.

483. Pakli by se sestra aneb teta o svůj díl s svými bratřími anebo s jejich bratry aneb streyci dobrovolně narovnala: takové narovnání má za pořádné jmíno a držáno býti; však na ten spůsob a veymínku, když by se ta sestra, dokudž by ještě nevybyta zůstávala, před Námi aneb saudem Naším zemským k tomu přiznala, že jest takovau smlauvu a narovnání s bratry a streyci svými dobrovolně z svobodné vůle své učinila, a že to od ní z žádného přinucení učiněno není.

484. Měl-li by též kdo nevybytau sestru aneb tetu, a chtěl by se s ní o spravedlnost její srovnati, kterážto nechtěla-li by na slušném podání přistati: tehdy může ten to na Nás, neb na Našeho místodržícího, aneb na saud zemský vznésti, a co v tom za slušné uznáno bude, na tom bude jedna každá sestra aneb teta povinna přestati.

485. Bratří a streycové s strany sester jejich rovnost zachovávati mají, a co jedny, kteráž s nimi nedílná, ke vdání na penězích vydají, to též druhé vydati povinni býti.

LXXXV.

O pokojném let zemských vydržení.

486. Jestliže by někdo nějaký statek, kterýž by ani Nám ani k duchovenství nepřináležel, v tomto Našem dědičném marg-

vnd ohne allen Anspruch drey Jahr vnd achtzehen Wochen, in Meinung, daß ihm solch Gut von Rechtswegen zustehe, besessen: der bleibt billich darbey vnd mag dasselbe als seyn eigen Gut geniessen.

487. Wan einem durch eine Verschreibung oder ein Testament eine Schuld oder sonst etwas gegeben oder verschriben worden bey Straff, daß auff den fall der nicht-halt- oder Bezahlung man sich der geschworner Person vom Kleinern Recht, entweder zu Einführung in das Gut oder zu Nem- vnd Abholung der mobilien gebrauchen, vnd solche Schuld kräfftiglichen mahnen möge, vnd die zu Recht außgesetzte Zeit fürüber streichen liesse, vnd zu Erlangung solcher seyner Schuld, in obgedachter Zeit der drey Jahr vnd 18 Wochen sich der ihm zugelassenen Executions-Mitteln nicht gebrauchte, oder das Gegentheil mit Recht, wan er darzu gelangen könte, nit fürneme: derselbe kan nach verflossener der also zu Recht verwehrten Zeit solche Action vnd Anspruch ferner nicht einwenden, noch sich seynes Rechtens weiter gebrauchen, weil er dasselbe mutwilliger weise verschwigen.

488. Wan wegen Kriegs- oder Sterbens-Zeitten die Recht ihren Lauff nicht haben vnd also gesperret sein, daß man sich derselben nicht gebrauchen möge, oder wäre etwan eine nothwendige Abwesenheit zu beweisen: So kan die Verjährung oder Verstreichung der drey Jahr vnd 18 Wochen niemands zu Schaden gereichen.

489. Wan einer eines Waisen Gut, zu welchem er kein Recht hat, in die Land-Tafel einschreiben liesse oder sonst alienirte, vnd derselbe Waise, wan er seyne Jahr erreicht, nicht einen Widerspruch bey der Land-Tafel wider solche Verschreibung einlegte, oder wan es ein Gut betreffe, dasselbe mit Recht anspreche, ehe vnd zuvor die drey Jahr vnd 18 Wochen von der Zeit anzuraiten, als er Mündig worden, fürüber: So hette derselbe Waise seyn Recht daran verschwigen.

490. Wan die Geistligkeit Gültten- oder Cammer-Zinß oder Dörffer vnd andere Gütter von jemanden durch Kauff, Geschenck oder sonsten anderer gestalt erlangete, vnd in demselben Kauff oder anderm Contract gewisse Straff- oder andere Executions-Mittel gesetzt, vnd sich die Geistligkeit derselben, in der zu Recht außgesetzten Zeit der drey Jahr vnd 18 Wochen, nicht gebraucht: So sollen sie dardurch ihr Recht (ob sie gleich noch nit im würcklichem Besitz oder Possess wären) nit verschwigen haben, sondern sol wider sie keine andere als die 40-Jährige præscription, wie dieselbe in denen Cano-

krabství moravském tři léta a osmnácte nedělí, domnívajíc se že jemu ten spravedlivě náleží, bez odporu vydržel: ten při tom spravedlivě zůstati má a může toho statku jako svého vlastního užívati.

487. Kdyby někomu skrze zápis anebo kšaft nějaký dluh anebo nětco jiného dáno a zapsáno bylo, pod pokutau, že když by ten záplaty nezdržel, aby buď s přísežnau osobau od práva menšího do téhož statku zvodu užiti, anebo skrze odnětí svrškův jakž nejlépeji o záplatu napomínati mohl, a ten by potom času projíti dal a k dosažení takového svého dluhu ve třech letech a osmnácti nedělích takových vyměřených prostředků s exekutí neužíval, anebo ty strany odporné před právem, moha toho užiti, o tauž věc nevinil: takový žádný po vyjití téhož času nemůže již na svau exekutí nastupovati a svého práva užívati, poněvadž je svývolně promlčel.

488. Jestli by pro válku aneb morní nakažení práva nešla a zavřena byla, tak že by se jich užívati nemohlo, anebo že by se mohla nějaká podstatná nepřítomnosť ukázati: v takové příčině nemůže žádný spravedlnosti své pro vyjití tří let a 18 nedělí promlčeti.

489. Dal-li by někdo statek sirotčí, k kterémuž žádného práva neměl, sobě do desk zemských vložiti, anebo jináče by ho odcizil, a ten sirotek dojdauce let rozumných, žádného odporu by tomu vkladu ke dskám zemským nesložil, anebo kdyby se držení statku dotýkalo, toho by před saudem ve třech letech a 18 nedělích naříkati opominul, a tak tomu času projíti dal: takový sirotek spravedlnost svau ztratí a z ní více obsílati moci nebude.

490. Pokudž by které duchovenství stálých aneb komorních platův aneb dědin a jiných statkův od někoho skrze kup, darování anebo jináče dosáhlo, a v témž kupu aneb narovnání jistá pokuta aneb process k vykonání exekutí doložen byl, kteréž by potom duchovenství v uloženém času, dadauc třem letům a 18 nedělím projíti, pro nezaplacení téhož neužilo: tehdy nemají proto (byť pak toho ještě v držení nevešli) práva jich promlčeti, a nemá proti ním žádné jinší mimo 40 let promlčení, jak v prá-

nischen Rechten außgesetzt, zugelassen, mit der præscription aber wider Vns vnd Vnsern Fiscum, wie es vor diesem in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern gehalten werden.

491. Wer ein Gut als ein Leibgeding oder einen pfand-Schilling innen hat: Der kan sich der Verjährungen wider die Aigenthumbs-Herzen (wan sy es ablösen wollen) nicht gebrauchen.

492. Wer wegen einer Gewöhr oder Eviction, wan es darzu komt, nit innerhalb drey Jahr vnd Achtzehen Wochen, seyne Action einführet: der hat seyn Recht verschwigen. Vnd sol solche Zeit in allen Actionen, so die Gewöhr angehen, gehalten werden.

493. Wan eine Jungfraw mit Macht entführet würde, vnd etwan ein Recht bey der Land-Tafel oder anderswo hette: Kan sie dasselbe nicht verschweigen.

494. Wan ein Vnterthan einen ligenden Grund hielte vnd darauff keine Versicherung hette: der kan solchen ligenden Grund, wan er denselben gleich über Rechts verwehrte Zeit inhält, wider den Grund-Herzen nicht verjähren oder præscribiren. Wan er aber, wie zu Recht gnugsamb, darthun vnd beweisen kan, daß er mit Vorwissen vnd Willen des Grund-Herzen solch Gut entweder als einen Erbzinß oder sonsten erkaufft: So mag er sich desselben von menniglichen vngehindert gebrauchen.

Weil bißhero von dem Recht der Leibgeding, Fürmündschafften, Erbschafften, Theilungen, Ver-Jährungen gehandelt worden: So folget nunmehr von andern vnterschiedenen Rechten vnd Gerechtigkeiten.

LXXXVI.

Von nicht-Auffenthaltung frembder Herzen Vnterthanen, vnd dem Recht der Herzen gegen ihrem Vnterthanen, auch derselben Dienern vnd Beambten.

495. Es sol keiner auß denen Ständen vnd Inwohnern Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern, er sey Geistlich oder Weltlich, ein Frey- oder Erbsaß, wie auch kein Bawer, eines frembden Herzn Vnterthan ohne Beförderungs-Briff vnd Bewilligung des Erbherzn zu Diensten nicht auffnemen, denselben beherbergen, befördern noch auffhalten, bey Poen vnd Straff 25 Schock Groschen Böheimbisch, wan der, so ihn auffhaltet, kein Vnterthan; Ist er aber ein Vnterthan, so sol er 10 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben.

vích duchovních toho doloženo, postačiti. A s strany promlčení proti Nám a Našemu královskému fišku má tak jakž předešle v margkrabství moravském bývalo, zachováno býti.

491. Kdo by jaký statek v věnu aneb základu držel: ten promlčení proti pánu dědičnému (když by jej vyplatiti chtěl) užiti nemůže.

492. Kdož by pro nějakau zpravu, když by k tomu přišlo, ve třech letech a 18 nedělích aktí své nezačal: ten by již při svau ztratil a promlčel. A má takový čas při všech zpravách zachován býti.

493. Panna, jsauc mocí od někoho zavedena, měla-li by při dskách anebo jinde jakau spravedlnost: ta práva svého promlčeti nemůže.

494. Jestliže by který poddaný statek pozemský držel a ten by žádného ujištění neměl: ten statku téhož pozemského, byť pak jej přes ten pravý vyměřený čas vydržel, proti pánu promlčeti nemůže. Může-li pak toho dokázati, že s vůlí a vědomím pána gruntův takový statek pro nějaký dědičný plat kaupil: tehdy má toho bez překážky jednoho každého užíti.

A poněvadž až posavad o věně, poručenství, dědicství a rozdílech, též o pořádném let zemských vydržení tractírováno bylo: již následovati bude o všelijakých rozdílných právích a spravedlnostech.

LXXXVI.

O nepřechovávání lidí poddaných cizopanských, o právu pánův proti poddaným, též o služebnících a auřednících jejich.

495. Žádný z stavův vyšších ani z obyvatelův margkrabství tohoto Našeho dědičného, buď ten duchovní anebo světský, svobodný nebo nesvobodný, ani sedlák, žádného poddaného cizopanského bez listu fedrovního k službě nepřijímej, pod pokutau 25 kop grošův českých; však pokudž by ten, jenž jeho zdržoval, poddacím nebyl; pakli poddacím jest, tehdy 10 k. gr. českých pro-

Vnd solcher Straff kan man sich nachfolgender massen habhafft machen: Erstlich mag der Erbherr deß entlauffenen Vnterthanes den Grund-Herrn, da sich solcher Vnterthan befindet, schrifftlichen ersuchen, daß er sich mit ihme vergewissen vnd ihm zu obgedachter Straff verhelffen wolle. Vnd so der Grundherr nicht anheims wäre, So sol seyn Ambtman solch Schreiben zu beantworten schuldig seyn. Da nun der Erbherr deß entlauffenen Vnterthans von der Straff nicht ablassen wolte, so mag er den Grund-Herrn, da sich solcher Vnterthan auffgehalten, entweder vor Vnser Land-Recht, oder vor dem Lands-Haubtman citiren lassen, vnd der Lands-Haubtman sol solche Sache innerhalb sechs Wochen erörtern, vnd von dannen auß würd dem jenigen, so die Straff vnd Poen erhalten, Verstrickbriff auff den Beklagten ertheilet. Vnd so er die Straff bekommen, so sol er die Helfft für sich behalten, die ander Helfft aber dem jenigen, so ihme seinen entloffenen Vnterthan geoffenbaret vnd entdecket, zu geben verbunden seyn.

496. Welcher in Vnserm Erb-Marckgravthumb Mährern vorgibt, daß er von seyner Obrigkeit der Vnterthänigkeit entlassen worden: der sol solches mit einem Weglaßbriff beweisen.

497. Ein jede Stands-Person Vnsers Erb-Marckgravthumbs Mährern kan einen Außländer, so er es freywillig vnd vngezwungen thun wil, für seynen Vnterthanen auff- vnd annemen.

498. Die Stäte, da ihrer Mitbürger einer obberürter Vrsachen halber vor ihnen verklaget würde, sollen innerhalb sechs Wochen durch einen Rechtlichen Außspruch die Partheyen entscheiden; von welchem Außspruch zwar die Appellation zulässig, aber von dannen kein Revision sol gestatet werden. Vnd da Burgermeister vnd Rath ihrem beklagtem Mitbürger den Rücken hielten: so sollen sie die Straff selber zu erlegen schuldig seyn.

499. Würde einer zu dem andern schicken vnd an ihn begehren, daß er ihme seynen Dienstboten, Vnterthan, Diener oder Waisen heraußgeben vnd folgen lassen solle, vnd der jenige, an welchen solches begehrt würd, hette denselbigen nicht folgen lassen, biß ihme erst deßwegen die Ladung zukommen wäre: so stehet es in deß Klägers Wilkühr vnd Gefallen, entweder seynen Vnterthan anzunemen oder sich seyner Ladung zu gebrauchen.

500. Eine Vnterthanin, so sich auff ihres Erbherrn Grund vnd Boden verwittibet, kan sich auff eines andern Herrn Grund vnd Boden ohne wissen vnd Bewilligung ihres Erbherrn nicht verheürathen; da sy es aber thät, sol ihr Gutt verfallen sein.

padne. Kterážto pokuta tímto spůsobem dosažena býti může: Nejprvé může pán dědičný téhož zběhlého poddaného pána gruntův těch, kdež by se ten poddaný jeho nacházel, skrze psaní v tom pohledávati, aby se ním ujistil a jemu k takové pokutě dopomohl. Pokudž by pak pán týchž gruntův doma zastižen nebyl, tehdy má auředlník na takové psaní odpověd dáti. Nebude-li chtíti pán dědičný od takové pokuty upustiti, může pána týchž gruntův, kdež by se ten poddaný jeho zdržoval, buď před saud aneb před hejtmana země, obeslati dáti, kdež hejtman zemský má té věci v 6 nedělích pořád zběhlých konec učiniti, a odtud tomu, kterýž takovau pokutu obdržel, zatykač na obžalovaného vydati. A když již takové pokuty dosáhne, má jí polovici sobě nechati, druhau pak polovici tomu, kterýž jemu o takovém poddaném jeho pověděl, odvésti povinen býti.

496. Kdož by v tomto Našem margkrabství moravském za člověka svobodného, že by z poddanosti propuštěn byl, se vydával: ten jest povinen listem zhostním to náležitě ukázati.

497. Jedna každá osoba z stavu margkrabství tohoto Našeho dědičného může cizozemce, kterýž by se dobrovolně poddati chtěl, za poddaného přijíti.

498. Města pak, kdyby v podobné příčině spoluměštěnín jejich před nimi obžalován byl, mají též v 6 nedělích skrze právní veypověd tomu konec učiniti; od kteréžto veypovědi, ačkoliv appellací dovolena, však revisí zastavena jest. Pak-li by purgkmistr a rada spoluměštěnínu svému nakládali, a to shledáno bylo: pokutu již jmenovanau položiti sami povinni budau.

499. Pošle-li jeden k druhému a požádá jeho, aby jemu poddaného jeho služebníka neb sirotka vydal, a ten, od kohož se to žádá, toho by nevydal, až by jeho skrze to půhon došel: již má žalobník na vůli, buď poddaného svého přijeti, anebo půhon k konci vésti.

500. Poddaná, kteráž by na gruntech dědičných pána svého ovdověla, nemůže se bez vůle a vědomí pána dědičného na cizopanství vdáti; učinila-li by to, tehdy statek svůj ztratí.

501. So jemand eines andern Erbgründe innen hielte, vnd hette darzu kein Recht noch Gerechtigkeit, vnd er liesse nichts desto weniger etliche Vnterthanen ihrer Vnterthänigkeit loß: solche Loßzehlung sol keine Krafft haben vnd die Kleinern-Rechts-Officirer sollen darüber erkennen.

502. Da ein Außländer einem die Vnterthänigkeit gutwillig angelobet hette, vnd würde hernach zu einem andern in Vnserm Erb-Markhgravthum Mährern flüchtig: so sol derselbe solchen flüchtigen Vnterthan dem jenigen, deme er albereit die Vnterthänigkeit angelobet, auff sein begehren, nicht anders als wan er auff dessen Gründen geboren wäre, folgen lassen, vnd sol ihme nicht einen Loß- oder Abschiedsbriff ausser Lands außbringen. Vnd da er gleich einen erlangete, so kan er sich doch dessen, deme er die Vnterthänigkeit angelobet, zuwider nicht gebrauchen. Vnd wan darwider gethan würde so kan auff die Poen, welche auff die jenige, so frembde Vnterthanen auffhalten, wie oben gesetzt, eine Klage angestelt werden.

503. Da einer an den andern begehrete, sich mit seynen Dienstboten zu vergwissern, vnd derselbe liesse darauff solchen seynen Dienstboten in Verhafft nemen, der Dienstbot aber macht sich der gefängknüß loß vnd würde ohne gefähr flüchtig, vnd der jenige, deme der Vnterthan auß der Verhäfft kommen, würde wegen nicht-hinaußgebung desselben mit Recht vorgenommen vnd beklaget: So sol ein solcher die oben gesetzte Poen vnd Straff, wofern anders der Vnterthan ohne Gefährde vnd wider seynen Willen sich loß gemacht, zu geben nicht schuldig seyn.

504. Wan einer einen Vnterthan vnter einem andern Herren hette vnd wolte nach demselben, vermög der Landes-Ordnung, nicht schicken, vnd also sich deß Rechtens gegen dem, vnter welchem der Vnterthan gesessen, nicht gebrauchen, sondern gebe dem Vnterthan Anlaß oder Anleitung, daß er sich bey Nächtlicher Weil von denselben Gründen wegk begebe, oder daß er ihn als seynen Vnterthan sonsten anderer gestalt auff seynen Grund vnd Boden brächte: Derselbige fält deßwegen in die jenige Straff vnd Poen, so wegen nicht-heraußgebung der Vnterthanen gesetzt vnd geordnet ist. Inmassen dan der jenige, von dessen Grund vnd Boden der Vnterthan sich hin wegk begeben, zu seynem Erbherrn schicken vnd begehren kan, daß er ihm den Vnterthan, welcher sich von seynen Gründen also heimblich hinwegk begeben, widerumb stelle; vnd so er solches nicht thäte, kan er ihn wegen der Straff vnd Poen, welche auff die heraußgebung des Vnterthans gesetzt, vornemen.

505. Da nun ein solcher Vnterthan, welcher also heimblich entwichen, sambt seynem Hab vnd Vermögen wider gestellet worden:

501. Držel-li by kdo cizí statek dědičný, nemajíc k tomu žádného práva a spravedlnosti, a ten propustil by některé poddané z poddanosti: taková propuštění žádné platnosti nésti nemohau, a auředníci menší o tom vypovídati mají.

502. Jestli by cizozemec někomu dobrovolně v poddanost se zavázal, a potom by zase k jinému v tom margkrabství Našem utekl: tehdy bude povinen ten takového zběhlého poddaného pánu jeho, kterémuž on prvé poddanost slíbil, nejináč než jako by on na gruntech těch zrozen byl, vydati a propustiti, a nemá jemu zhostu ven z země vyjednávati. A byť pak i takového dosáhl, tehdy nemůže jeho proti tomu, kterémuž jednau poddanost slíbil, žádným spůsobem užiti. A pakli-by proti tomu se stalo, tehdy může o takovau pokutu, kteráž pro přechovávání cizích poddaných nahoře uložena, žalován byti.

503. Žádal-li by kdo druhého, aby se poddaným jeho ujistil, a ten by to učinil, ten pak poddaný z vězení se dobyl a utekl, a ten, jenž na žádost poddaného toho do vězení dal, byl by v tom před saudem aneb jinak, že takového poddaného nevydal, od pána jeho obžalován: ten takovau pokutau povinen nebude, zvláště jestli takový poddaný bez vůle a vědomí jeho z téhož vězení utekl.

504. Měl-li by někdo poddaného svého pod jiným pánem a nechtěl by pro něho vedle Zřízení Zemského poslati, a téhož práva proti tomu, pod kterýmž by ten poddaný seděl, užíti, než dal by témuž poddanému návěští, aby se v noci z téhož gruntu vystěhoval, anebo že by jeho jiným spůsobem jakožto svého poddaného na své grunty přivedl: ten každý v pokutu nahoře psanau, kteráž pro přechovávání cizích poddaných vyměřena jest, upadne. Jakož v té příčině může ten, z kteréhož gruntu takový poddaný zběhl, k pánu jeho dědičnému poslati a jeho požádati, aby jemu takového poddaného, kterýž tak nočně z gruntův jeho se vykradl, zase dostavil; kdež neučiní-li toho, může k němu o pokutu již často jmenovanau hledíno býti.

505. Když by pak takový zběhlý poddaný, kterýž tak nočně s statkem svým pryč utekl, zase dostaven byl: tehdy bude moci

So mag sich alßdan hinwiderumb seyn Erbherr seynes Rechtens gebrauchen, nicht weniger als wegen eines andern seynes Erb-Vnterthans.

506. So einer seynen Erb-Vnterthan durch einen Handschlag, Münd- oder Schrifftlich, einem andern loß gebe, vnd solches gnugsamb erwisen würde: Diser kan sich eines solchen Vnterthans gebrauchen, nicht anders als wan er einen Weglaßbriff über ihn hette. Es sollen auch Vnserer Königlichen Stät Bürger vnd andere Personen, so da freye Gütter in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern besitzen, die entwichene Vnterthanen, wie auch die außgetretene Waisen vnd Dienstboten, von ihren Gründen ihrem Erbherren herauß zu geben schuldig seyn, allermassen wie die andern höhere Stands-Personen gegen einander thun.

507. Da einer eines andern Herren Vnterthan oder Dienstboten auff Bürgschafft loß liesse, vnd der Herr, deme der Dienstbot zustünde, begehret solchen ihme zu stellen; Entgegen der, so den Vnterthan also loß gelassen, sich erbietten thäte, denselben, so bald er nur von denen Bürgen gestelt würde, folgen zu lassen; der Herr aber wolte mit solchem seinem anerbieten nicht zufriden seyn, sondern klagte auff die obernente Straff: einem solchem würde die Straff billich aberkent. Doch sol der Beklagte den Vnterthan, wan er gestelt würd, dem, der darumb geschriben, herauß geben. Da sich aber der Vnterthan nicht stellen wolte: so sol der, so ihn loß gelassen, die Summa, so hoch er verbürget, von denen Bürgen einfordern vnd dem Herren, welchem der Vnterthan vnd Dienstbote gehöret, zustellen.

508. Da ein Dienstbot, ohngeacht er sich verbürget hette seyne Zeit außzudienen, auß dem Dienst trete vnd der Herr von dem, bey welchem sich seyn Dienstbot auffhielte, solchen herauß zu geben begehrete, ihne auch hernach wegen Vorenthaltung seynes Dienstbotens verklagete, vnd sich an den Bürgen nicht halten wolte: einem solchem würd die Straff, weil er seynem Dienstboten ohne Bürgschafft nicht trawen wollen, aberkent vnd auffgehaben.

509. Da einer frembde Dienstboten oder entloffene Vnterthanen beherbergete vnd gewaltsamb, mit vorgeben, daß er ein Glait hette, bey sich hielte: der sol nichts destoweniger ohne alle Außred solchen herauß geben. Da er sie aber nicht wolte herauß geben, oder sie sonsten verschickte: so kan er, was Stand vnd Whürden er auch sey, auff die 20 Schock Groschen Böheimbisch verklagt werden.

pán jeho dědičný zase svého práva k němu užiti, jako k jinému poddanému svému dědičnému.

506. Pokudž by kdo poddaného svého dědičného rukau dáním, skrze spis aneb austně, druhému dal, a to by se dostatečně prokázati mohlo: ten každý bude moci téhož poddaného užiti, nejináč než jako by jemu listem zhostním propuštěn byl. Kdež jsau též povinny Naše královská města, měšťané i jiné v nich osoby, kteříž takové jaké statky svobodné v margkrabství tomto moravském držejí, všelijaké zběhlé poddané, sirotky a čeleď z gruntův jejich pánům jich dědičným vydávati, tak a nejináč, jakž osoby z stavův vyšších jedni k druhým v tom se chovají.

507. Jestli by kdo cizopanského poddaného neb čeledína na rukojmě propustil, a pán téhož poddaného žádal by téhož. za postavení; naproti tomu ohlásil by se ten, kterýž takového poddaného propustil, že jak týž propuštěný od rukojmův dostaven bude, že jeho i hned propustiti chce; pán pak téhož poddaného nechtěl by s tím spokojen býti, nýbrž žaloval by o pokutu nahoře doloženau: takový má té pokuty spravedlivě odsauzen býti. Nicméně obžalovaný má takového poddaného, jakž ho rukojmové dostaví, témuž pánu, jenž se o něj dopisoval, propustiti. Pakli by se ten poddaný dostaviti nechtěl: tehdy má ten, jenž jej byl propustil, takovau summu peněz, pod kterauž propuštěn byl, od rukojmův zupomínati a pánu dědičnému téhož poddaného odvésti.

508. Jestli by čeledín, nešetříc toho že se k doslaužení zaručil, z služby vystaupil a pán téhož čeledína žádal by toho, u kteréhož by se čeledín zdržoval, za propuštění, i také pro přechování jeho by obžaloval, a rukojmí se držeti nechtěl: tehdy takovému podobným spůsobem, poněvadž čeledínu svému bez zaručení věřiti nechtěl, pokuta zdvižena bude.

509. A pokudž by od někoho čeleď zběhlá aneb poddaní hospodau fedrováni a mocně, jako by svobodný průchod jměli, zdržováni byli: tehdy každý beze vší veymluvy je vydati má. Pakli by jich vydati nechtěl anebo je zašikoval: tehdy může ten a takový, buď on jakého koliv řádu a stavu, ze 20 k. gr. č. obžalován býti.

510. Wan einer einen Dinstboten einmal wegkgeschafft: so kan er sich alßdan seiner ferner nicht anmassen, noch jemand seinet wegen laden oder vornemen.

511. Da einer seinen Vnterthan außgebieten vnd sich von seynen Gründen, darauff er ihn weiter nit haben wolte, außzukauffen befehlen thät, vnd der Vnterthan versehe den Grund mit einem andern tauglichem Man: so sol der Herr solchen seynen Vnterthan loß lassen, auch sich ferners Zuspruchs der Vnterthänigkeit nicht anmassen oder einen andern deßwegen beschicken vnd verklagen. Vnd da der Vnterthan Kinder, Mänlichs oder Weiblichs Geschlechts, so vnter 9 Jahr wären, hette, welche sich bey ihme, dem Vatter, auffgehalten: solche sollen gleicher gestalt der Vnterthänigkeit frey vnd loß seyn; Die jenige aber, die damals albereit im Neüntem Jahr wären oder sonsten Vogtbar, vnd sich vnter ihrem Herrn eingekaufft, sollen bey ihrem Herren als Erb-Vnterthanen verbleiben. Vnd da auch ein Herr ein oder mehr von denen jenigen Kindern, so vnter Neün Jahr, zu seynen Diensten gebrauchen oder auff ein Handwerck geben oder sonsten auffziehen lassen wolte, solche sollen in der Vnterthänigkeit verbleiben vnd können ihres Vatters erlangete Freyheit nicht geniessen.

512. Da eine Vnterthanin, sie wäre vnter ihrem Erbherrn angesessen oder nicht, auff eines andern Herrn Gründen Kinder erzeüget: solche Kinder sollen in deß Herrn Vnterthänigkeit, auf dessen Grund sie geboren seyn, verbleiben.

513. Da einer seynen Vnterthan oder Diener bey eines andern Herrn Vnterthan finden thäte: so mag er an deß andern Herrn Vnterthan begehren, sich mit seynem Vnterthan zu vergewissern, vnd alßdan den Herrn selbsten ersuchen, solchen seynen Vnterthan ihme folgen zu lassen. Da aber der jenige, bey welchem er seynen Vnterthan angetroffen, nicht zur stelle wäre: so mag er selbsten seynen Vnterthan, wan er anders solches thun kan, durch das Gericht verwahren lassen, oder aber von dem Richter vnd Geschwornen, sich mit seynem Vnterthan zu vergewissern, begehren; welches sie dan zu thun schuldig vnd verpflicht seyn.

514. Da aber weder der jenige, bey welchem der Vnterthan gewesen, noch der Richter vnd Geschworne die gebetene Vergwisserung hetten volziehen wollen: So sol er oder sie dem Herrn, der also vmb die Vergwisserung vergeblichen angehalten, 10 Schock Groschen Böheimbisch zur Straff verfallen haben vnd innerhalb 14 Tagen

510. Jestli by kdo již jednau čeledína svého odbyl: tehdy již se jeho více ujímati anebo pro něj poháněti moci nebude.

511. A pokudž by kdo poddaného svého vypověděl a jemu, aby se z gruntův vyprodal, poručil, a ten poddaný osadil by grunt svůj dobrým člověkem: tehdy bude povinen ten pán téhož poddaného propustiti, a již více za poddaného jeho se neujímati, ani koho za jeho příčinau poháněti a obžalovati. Kdež měl-li by takový poddaný děti, mužského anebo ženského pohlaví, kteréž by devíti let mladší byly, a ty by se u otce zdržovaly: ty mají podobným spůsobem poddanosti zhoštěni a svobodni býti; ti pak, kteříž by již devět let starší byli, anebo jináče věku dospělého jsauc pod pánem svým sobě zakaupili, mají při pánu svém jakožto dědiční poddaní zůstati. A když by též pán jedno aneb více z týchž dětí, kteréž by devíti let mladší byly, k službám svým užívati aneb jinač na řemeslo dajíc vychovati dáti chtěl: ti mají v poddanosti zůstávati a nebudau moci svobody otce svého užiti.

512. Když by žena, jsauc poddána, buď ona na gruntech svého pána usedlá neb neusedlá, na cizích gruntech dítky zplodila a vychovala: tehdy děti v poddanost tomu pánu, na kteréhož gruntech se zrodily, zůstanau.

513. Jestli by kdo poddaného aneb služebníka svého u cizopanského poddaného nalezl: tehdy může téhož cizopanského poddaného, aby se poddaným jeho ujistil, požádati, a potom samého pána, aby mu poddaný jeho propuštěn byl, vyhledávati. Kdež pokudž by ten, u něhož by takový poddaný nalezen byl, v domě nebyl: tehdy může sám svého poddaného, jestli s to může býti, skrze právo opatřiti dáti, anebo od rychtáře a přísežných, aby se poddaným jeho ujistili, toho požádati, což oni učiniti povinni jsau.

514. A pakli by netoliko ten, u něhož týž poddaný nalezen byl, ani rychtář a přísežní, týmž poddaným se ujistiti nechtěli: tehdy má ten anebo ti témuž pánu, jenž téhož ujištění vyhledával, 10 k. gr. č. pokuty povinni býti, a ji ve dvauch nedělích pořád zběhlých položiti. A pokudž by takové pokuty položiti

bezahlen. Da sie aber solche Straff nicht erlegen könten, noch ihr Herꝛ solche für sie außzehlen wolte: So sol der Herꝛ seyne Vnterthanen, Richter oder Geschworne, dem jenigem Herꝛn, der also vergeblichen vmb Vergwisserung seynes Vnterthans angehalten, herauß geben, vnd derselbe Herꝛ kan ihn oder sie Acht Wochen im Gefängknüß verwahren, Es wäre dan, daß sie wegen solcher Straff sich vnter dessen verglichen. Doch sol ihnen bey wehrender Verhafftung an ihrem Leben vnd Gesundheit kein Schad vorsetzlicher Weise zugefüget werden. Nach Außgang aber der Acht Wochen sollen solche Vnterthanen, Richter oder Geschworne, widerum gegen gnugsamer Bürgschafft auff 50 Schock Groschen Böheimbisch, oder da sie keine Bürgschafft haben könten, gegen einer gnugsamben Verschreibung, daß nämblich er oder sie bey Verlust Leibes vnd Lebens mit Worten vnd Wercken sich gegen dem Herꝛn, der ihn oder sie also im Gefängknüß gehabt, nicht vergreiffen, auch gegen ihm vnd seynen Vnterthanen fridlich verhalten wollen, loß gelassen werden. Da sie aber keine Bürgen hetten, noch sich obgedachter massen verschreiben wolten: So können sie noch weiter im Gefängknüß gehalten werden. Wo aber der Herꝛ seyne Vnterthane, Richter oder Geschworne, nicht herauß geben, noch die Straff für sie erlegen wolte: So verfelt er dem Kläger 20 Schock Groschen Böheimbisch, vnd kan deßwegen vor Vnserm Lands-Haubtman oder Land-Recht citirt werden. Würden aber der Vnterthan, Richter vnd Geschworne, widersprechen vnd in Abred seyn, daß sie sich hetten der Straff theilhafftig gemacht, vnd begehreten darüber gehört zu werden: So sollen sie von ihrem Herꝛn auff Anhaltung des Klägers vor Vnsern Lands-Haubtman oder Land-Recht gestelt werden, da dan erkent werden sol, ob die Beklagten in obgeschribene Straff gefallen oder nicht. Da aber der Vnterthan oder der Richter vnd Geschworne die begehrte Vergwisserung mit dem entwichenen Vnterthan gethan: So seynd sie auch solche 8 Tag zu continuiren verbunden, vnd weiter nicht, vnd der Grundherꝛ sol den Gefangenen auff seynes Herꝛn begehren, welches aber innerhalb 8 Tagen geschehen sol, herauß geben. Vnd so er solches nicht thäte, Kan er alßdan wegen vor-Enthaltung eines frembden Vnterthans auff 20 Schock Groschen Böheimbisch beklaget werden. Es sollen auch auff Vnsern Herꝛschafften frembde Vnterthanen diser Vnserer Ordnung zuwider nicht auffgehalten werden. Da aber etwas dergleichen geschehe, So mögen Vnsere Haubtleüthe vnd Burkgraven deßwegen, wie andere, vorgenommen, auch allerdings, wie oben gemeldet, die Straff von ihnen eingebracht werden. Gleicher gestalt können auch Vnsere Haubtleüthe vnd Burkgraven andere wegen Vorenthaltung ihrer Amts-Vnterthanen vornemen, auch zu Erlangung der zuerkanten Straff vmb einen Verstrückbriff oder Einführung in des Beklageten Landgut anhalten.

nemohli, ani pán jich by ji za ně vysázeti nechtěl: tehdy bude povinen týž poddané své, rychtáře i přísežné, témuž pánu, kterýž o ujištění poddaného svého jich pořádně vyhledával, vydati a týž pán může je osm nedělí pořad zběhlých u vězení držeti; leda by se mezi tím časem o pokutu porovnali. Však nemá se jim v témž vězení na zdraví a životu jich svývolně žádné škody státi dopustiti. Po vyjití pak týchž osmi nedělí mají takoví poddaní, rychtář a starší, na dostatečné rukojmě pod 50 k. grošův českých, a pokudž by žádných rukojmův jmíti nemohli, na dostatečný zápis, že se pod ztracením hrdla slovy ani skutkem toho nad týmž pánem, kterýž je tak v vězení držel, mstíti nebudau, nýbrž že se jak k němu tak i k poddaným jeho pokojně chovati chtějí, propuštěni býti. A pokudž by ani rukojmův neměli, ani se tak zapsati nechtěli: tehdy mají déleji v vězení držáni býti. A pakli by pán týchž poddaných svých, rychtáře a starších, vydati, ani za ně pokuty položiti nechtěl: tehdy ten již sám žalobníku těch 20 k. gr. č. pokuty propadne, a může proto před hejtmana aneb před saud zemský obeslán býti. Pokudž by pak týž poddaný, též rychtář a starší, tomu aby takovau pokutu propadli, odporovali, a o to slyšáni býti žádali: tehdy mají na žádost žalobníka od pána jejich před hejtmanem země aneb před saud postaveni býti, kdež má uznáno býti, zdali ti obžalovaní v tu pokutu upadli nebo ne. A pokudž týž poddaný neb rychtář a starší tím poddaným zběhlým se ujistili, tehdy jsau povinni jeho v témž zjištění osm dni pořád zběhlých, a více nic, dodržeti, a pán týchž gruntův má takového vězně pánu na žádost jeho (což se v 8 dnech státi má) vydati; pakli by toho neučinil, tehdy může proto o 20 k. gr. č. obžalován býti. A nemají též žádní takoví cizopansky poddaní na panstvích Našich proti tomuto Zřízení Zemskému zdržováni býti. Kdež pokudž by se co toho trefilo, tehdy budau povinni hejtmané a purgkrabové Naši z toho odpovídati i také taková pokuta na nich na nahoře doložený spůsob přisuzována býti. Podobného práva mají tiž hejtmané a purgkrabové Naší užívati a na jiné za příčinau zdržování jim k spravě náležejících poddaných žalovati, a pro dosažení pokuty zatykačův i také zvodův na statky obžalovaných žádati.

LXXXVII.

Von Einschuldigung der Vnterthanen.

515. Kein Vnterthan sol ohne Vorwissen seines Herzn oder desselben Ambtmans vber drey Schock Groschen Böheimbisch entlehnen, noch sich in Bürgschafft höher einlassen. Da aber ein Vnterthan deme zuwider thäte: So ist der Herz oder seyn Ambtman dem Kläger vber obgedachte Summa weiter zu verhelffen nicht schuldig, kan auch deßwegen ferner nicht beklagt werden.

LXXXVIII.

Von denen Ambtleüthen vnd Dienern.

516. Da einer auß denen Ständen Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern sich bey einem Herzn in Dienst einliesse: Sollen so wol der Herz als der Ambtman oder Diener sich gegen einander, wie vor Alters hero gebreüchlich gewesen, verhalten.

517. Ein jeder Diener, wan er seyne Jahr vnd Zeit außgedienet, sol von seynem Herrn seynen Abschied Münd- oder schrifftlich begehren, vnd darauff ferner zu dienen nicht verbunden seyn; Ein Ambtman aber kan seynen Vrlaub nicht anders als Mündlich nemen, auch sol er zuvor ordendliche Raitung thun, von allem Red vnd Antwort geben vnd alles richtig machen.

518. Da ein Diener in seynes Herzn Geschäfften verzaisete vnd darüber gefangen würde: So sol er ohne Vorwissen vnd Willen seynes Herzn sich nicht schätzen oder ranzioniren, sondern sol solches seynem Herzn zu wissen thun. Vnd dafern der Herz sich seiner annemen vnd ihn ledig machen wolte, Solches auch wol thun könte: So sol der Diener inmittels sich seynes Ranzions halber in keinen Vergleich einlassen. Da aber ein Herz vorsetzlicher weiß den Diener, ohngeacht er solches wol thun könte, loß zu machen vnterliesse, vnd der Diener hierauff zu Erhaltung seyner Gesundheit, Leibes vnd Lebens sich schätzete: So ist der Herz solche Schatzung dem Diener wider zu erstatten schuldig.

519. Da aber ein Diener ohn Vorwissen vnd Willen seynes Herzn oder desselben Ambtmans verzaisete, vnd darüber gefangen würde: ist der Herz für ihn einige Schatzung zu geben nicht verbunden.

520. Da ein Ambtman, Diener, oder sonsten ein Vnterthan jemand etwas zuwider thäte: So sol man deßwegen zu dem Herzn

LXXXVII.

O dluzích, jak daleko se poddaným činiti dopauštějí.

515. Žádný poddaný nemá se bez vědomí pána svého, aneb auředníka jeho, mimo tři kopy grošův českých dlužiti, anebo v rukojemství se veyšeji zavazovati. Pakli by který poddaný proti tomu učinil: tehdy není pán ani auředník jeho žalobníku přes tu nahoře doloženau summu dopomáhati povinen, aniž v té příčině před kým obžalován býti může.

LXXXVIII.

O auřednících a služebnících.

516. Jestliže by se kdo z stavův margkrabství tohoto Našeho dědičného některému pánu k službě potřebovati dal: tehdy mají se k sobě s obojí strany, jakž od starodávna bývalo, zachovati.

517. Jeden každý služebník, doslaužíc svůj rok, má ode pána svého austně, nebo skrze spis, pořádně odpuštění vzíti a již potom slaužiti dále nemá zavázán býti; auředník pak nemůže jináče nežli austně odpuštění bráti, a před tím pořádný počet ze všeho učiniti, i také práv býti, odpovídati a náležitě od sebe odvésti.

518. Služebník jedaucí po potřebě pána svého, byl by jat: tehdy nemá se bez vůle a vědomí pána svého šacovati a rancírovati, než prvé pánu svému to věděti dej. A pokudž by pán se jeho ujíti a jeho vyprostiti chtěl, má vůli to učiniti, a již služebník v žádné jednání o ranc se nedávej. Pakli by pán svývolně, mohauc toho služebníka vyplatiti, toho by učiniti nechtěl, tak že by týž služebník pro zachování zdraví a hrdla svého se šacoval: tehdy bude povinen pán služebníku takový šacunk zase navrátiti.

519. Když by pak služebník bez vůle a vědomí pána neb auředníka odjel, a v tom jat byl: takovému pán šacunkem navrácení povinen nebude.

520. Jestliže by který auředník, služebník anebo člověk poddaný učinil co komu: tehdy ku pánu jeho má o to posláno

schicken vnd ihn fragen lassen, ob solches mit seynem Willen geschehen wäre, vnd der Herr sol sich hierauff mit seynem Diener, Ambtman oder Vnterthan vergwißigen, vnd von Dato der ergangenen Abschickung in 14 Tagen eine klare Antwort geben, ob solches mit seynem Willen geschehen sey oder nicht. Da er aber keine klare endliche Antwort geben, noch sich entweder darzu bekennen oder es verlaugnen wolte, der jenige aber, der die Abschickung gethan, könte, daß solches alles mit des Herrn Wissen, Connivenz vnd Willen geschehen wäre, erweisen: So mag er deßwegen den Herrn beklagen. Hetten aber solches der Diener, Ambtman oder Vnterthan für sich selbsten gethan, so mag man sich deßwegen an ihnen erholen.

521. Da einer, deß verstorbenen Ambtmans Bruder, Sohn, Vetter, Gesellschaffter oder sonst ein Befreünder, die außständige Besoldung oder was sonsten auff eines Herren Schloß dem Ambtman zuständig verblieben wäre, begehren thäte: So ist der Herr weder eines noch das ander zu geben schuldig, Es wäre Ihm dan an stat des Verstorbenen Ambtmans die Raitung zuvor gethan.

LXXXIX.

Von dem Recht, einem andern seynen Grund vnd Boden zu verbieten.

522. Solte einer dem andern seyn Grund vnd Boden verbieten: So sol er ihme solches durch ein Schreiben vnter seynem Insigl oder durch zwey glaubwürdige Männer notificiren vnd anzeigen lassen, daß er zuforderst ihme vnd dan seynen Vnterthanen, Dienern vnd Gesindel, so an seynem Brod, so wol auch den Wildschützen vnd den Schäffern, seyn Grund vnd Boden (ausser der freyen Weg vnd Steg) verbieten thue, daß sie alle derselben Gründ mitgehen, reiten vnd fahren, wie auch der Hutwaid vnd Trifft, so wol des Waidwercks, müssig gehen sollen. Vnd bey solchem Verbot stehet einem jeden frey, eines oder das ander obberürter Stücke, wie es ihme gefällig, dem andern zu verbieten.

523. Wo zwo oder drey Obrigkeiten in einem Dorff wären vnd hetten darinnen Vnterthanen: dieselben sollen sich sämptlich der Hutwaid oder Trifft auff desselben Dorffs Gründen gebrauchen; dan dergleichen gesambte Inhaber können einer dem andern solche Gründ vnd Boden nicht verbieten. Welcher wider dergleichen Gebot etwas handlen würde, derselbe fallet in die Straff vnd Poen, so wegen deß Hochmuths verordnet. Vnd zu Einbringung solcher Straff vnd Poen sol man sich dem obgeschribenem Proceß nach, es sey wider den Herrn oder den Vnterthan, verhalten.

a na něm z toho dotázáno býti, učinil-li by to ten auředník, služebník anebo člověk poddaný s jeho vůlí, a ten pán ujistíc se tím auředníkem, služebníkem neb poddaným, má v tom času ode dne poselství ve dvauch nedělích pořad zběhlých, odpověď dáti, jest-li to s jeho vůlí neb není. Pakli by odpovědi světle nedal, aneb odepřel-li by tomu, a ten kdož poselství činí, to by přes jeho odpor, že jest s vůlí jeho to se nestalo, naň provésti mohl: tehdy ku právu o to má hledíno býti. Pakli by sám od sebe ten auředník, služebník neb poddaný to učinil: tehdy o to k nim hledíno býti má.

521. Pokudž by umrlého auředníka bratr, syn, streyc, společník aneb přítel, služby aneb jiných věcí po témž auředníku zůstalých, nápadem žádati chtěli: tehdy není jim povinen pán ničehož vydati, leč by na místě toho auředníka ze všeho počet učinili.

LXXXIX.

O zápovědi gruntův.

522. Když by jeden druhému chtěl grunty zapověděti, dej jeden druhému věděti, listem pod pečetí svau anebo dvěma hodnověrnými lidmi, že jemu a potom jeho poddaným, služebníkům, čeledi, co jest na jeho chlebě, též myslivcům, šafářům své grunty (mimo svobodných cest a silnice) zapovídá, tak aby týchž gruntův jeho chozením, jezděním, pastvami, myslivostí, prázdni byli. A při každém zapovědání má každý vůli a svobodu, jednu aneb druhau již oznámenau věc zapověděti.

523. Kdež dvě neb tři vrchnosti v jedné vsi lidí poddané mají: ti lidé mají pastev v spolku na gruntech svých užívati, nebo takoví nemohau sobě gruntův zapovídati. Kterýž by pak proti tomuto nařízení něco před sebe bral, ten každý v pokutu pychu upadne. Kdež při upomínání takové pokuty bude se moci jeden každý takovým pořádem, jakž o pychu, ku pánu i k poddanému zachovati.

XC.

Von Eintreibung vnd Pfändung deß Viehes.

524. So einer, ohn vorgehendes Verbot, eines andern Vieh, welches ihme auff seynen Gründen etwan einen Schaden gethan, eintreibt: so sol er solchen Schaden alßbald mit seynen oder andern glaubwürdigen geschwornen Leüthen in Augenschein nemen lassen. Vnd wie hoch sy den zugefügten Schaden bey ihrem Gewissen schätzen werden: Solches sol der jenige, deme das Vieh zustehet, bezahlen.

Würd er aber in acht Tagen, von der Eintreibung an zu raiten, solchen Schaden sampt allen deme, was auff das Vieh gegangen, nicht bezahlen: So mag der, so das Vieh eingetrieben, solch Vieh durch geschworne Leüthe schätzen lassen, vnd so vil der zugefügte Schaden vnd das Futter, so auff das Vieh gegangen, außtragen, solches ihm zu schätzen lassen, vnd was vber dieses noch vberbleibet, deme, so das Vieh zuständig, folgen lassen, auch ihme solches abzuholen, anzeigen. Vnd so er das Vieh nicht nemen wolte, So ist dieser nicht schuldig es weiter zu versehen. Vnd da sichs begebe, daß nach dem das Vieh eingetrieben, innerhalb acht Tagen ein Theil davon stürbe: solchen Schaden ist der, welcher das Vieh eingetrieben, zu erstatten nicht schuldig; Es wäre dan Sach, daß er das Vieh muthwillig hette erhungern lassen vnd solches auff ihn erwiesen würde; In solchem fall würd er schuldig seyn, das abgangene Vieh deme, so es zugehöret, der Billigkeit nach zu bezahlen.

525. Da einer deß andern Vieh auff seynem Grund vnd Boden nach geschehenem Verbot, in dem es ihm Schaden thäte, ergriffe: so mag er alßbald, so es ihm gefällig, den Schaden besichtigen lassen, vnd der, dem das Vieh zuständig, ist schuldig, obgedachter Erkäntnüß nach, den Schaden zu gelten vnd ihme deßwegen Recht zu werden.

So er aber den Schaden nicht wil lassen besichtigen, so ist der jenige, deß das Vieh ist, von jedem Stuck Viehes ihme einen weisen Groschen Böheimbisch zu geben schuldig.

526. Welcher die Bezahlung dessen durch glaubwürdige Leüthe zuerkanten Schadens, oder von einem jeden Stuck Viehes einen weisen Groschen Böheimbisch nicht annehmen, sondern das Vieh hinder sich behalten, noch von sich auff Bürgschafft geben wolte: Dieser kan von dem jenigen, dessen das Vieh ist, wie in Sachen, so den Hochmuth betreffen, gebräuchlich, citirt werden. Vnd der also solchen Hochmuth verübt, würdet die Straff sampt dem Schaden vnd Vnkosten von Dato des Rechtlichen Erkäntnüß in 14 Tagen zu bezahlen schuldig seyn.

XC.

O zájmu dobytkův.

524. Když by jeden druhému, bez zápovědi, dobytek zajal na jakéž koliv škodě na gruntech svých: ten kdož by zajal, obveď škodu hned lidmi hodnověrnými, svými neb cizími, přísežnými. A což by ti lidé přísežní na své přísahy spravedlivě rozeznali, že by tím dobytkem škoda se stala: ten, čížž dobytek jest, tu škodu zaplatiti povinen jest.

A jestliže by té škody rozeznané, i také to co týmž dobytkem zajatým protráveno, od rozeznání v týmdni pořád zběhlém nezaplatil: tehdy ten, kdož dobytek zajal, bude jej moci lidem přísežným dáti prošacovati, a za tu škodu obvedenau i s tím což protráveno, z toho dáti sobě odhádati, a což by zůstalo, tomu čížž dobytek jest, vydati, a o tom, aby jej sobě vzal, oznámiti. A pakli by jeho užiti nechtěl, tehdy není povinen téhož déle opatrovati. A jestliže by též po zajetí, v tom témdni pořád zběhlym bezelstně co toho dobytka zhynulo: toho ten kdož jej zajal, nahražovati povinen nebude; leč by se to, že ten kdož dobytek zajal, zaumyslně jej zhubil aneb zmořil, dostatečně prokázalo, tehdy aby to tomu, čížž dobytek zajat, podle slušnosti zaplatiti povinen byl.

525. Pakli by jeden druhému grunty své zapověděl, a přes tu zápověd že by jeden druhému na škodě dobytek na gruntech svých zajal: ten hned, komuž se ta škoda stane, škodu tu aby obvedl, chce-li, a též vedle rozeznání těch lidí, jakž nahoře dotčeno, ten jistý, čímž se dobytkem škoda stane, zaplať.

Pakli obvésti dáti nechce, tehdy má z každého dobytčete ten jistý, jehož dobytek byl, jeden groš český tomu, kdož jest ten dobytek zajal, dáti.

526. A kdož by svévolně škody zaplacení, což by hodnověrnými lidmi rozeznáno bylo, přijíti, anebo z každého dobytka groše českého vzíti, aneb na rukojmě dáti a propustiti nechtěl, nýbrž dobytek přes to za sebau držel: tehdy ten, čížž by dobytek byl, může toho jistého z pychu pohnati. A kdož by takový pych udělal, aby pokutu i s škodami na to vzešlými ve dvauch nedělích pořád zběhlých od rozsudku, zaplatiti povinen byl.

527. Keiner sol eines andern Vieh von frembden Gründen zu sich eintreiben. Da er aber solches thäte: sol ihme zwar nichts destoweniger das Gelt von einem jeden Stück Vieh oder die taxirte Vnkosten bezahlt werden, Der jenige aber, der seyn Vieh also außgelöst, mag den, der es von fremden Gründen eingetriben, wegen solcher verübter vnzulässiger Eintreibung vor Vnser Land-Recht citiren lassen. Vnd so er seyne Klag beweist: sol der Beklagte nicht allein das von jedem Stück Vieh oder wegen der Vnkosten zuvor empfangenes Gelt wider restituiren, sondern er sol auch noch darüber 50 Schock Groschen Böheimbisch Poen-fal, neben Erstattung aller auffgewenter erwisener Vnkosten, zu erlegen schuldig seyn. Da aber der Kläger solche vnordendliche, von frembden Gründen geschehene Eintreibung nicht erwise: So sol er dem Beklagten die Schäden vnd Vnkosten zu bezahlen ebenermassen verbunden seyn.

528. So einem ein Schad durch deß andern Vieh, ausserhalb deß fals, da Grund vnd Boden verbotten, geschicht: So sol der jenige, so das Vieh eintreiben wolte, den Schaden obbeschribener massen besichtigen lassen, vnd der Herꝛ deß Viehs sol solchen Schaden bezahlen. So er es aber nicht alßbald bezahlen wolte: so mag der, so den Schaden erlitten, sich aber, wie vorgemelt, mit dem Vieh nicht wolte bezahlt machen, dem andern, dessen das Vieh ist, andere seyne Sachen, so weit sich die zuerkante Summa deß Schadens erstreckt, kümmern vnd verarꝛestiren lassen.

529. So jemand nach geschehenem Verbot das Vieh, welches ihme auff seynen Gründen einen Schaden gethan, nicht eintreiben kan, darumb daß es sich von seynen Gründen wegk vnd auff fremde Gründe begeben: so sol er dannoch von jedem Stück Vieh einen weisen Groschen Böheimb., so vil er beweist, das deß Viehes auff seynen Gründen gewesen, zu fordern haben. Vnd so sich der Herꝛ des Viehes waigert das Gelt zu erlegen: So kan er deßwegen mit Recht vorgenommen vnd eines Hochmuths beschuldiget werden.

XCI.

Von denen Gräntz- vnd Rainstainen, vnd derselben Recht, wie auch denen Land-Gränitzen.

530. Wan einer dem andern ein Rainstain, oder ein Gräntzbaum außgrübe, abhackte, oder denselben anderswohin versetzte, vergrübe, oder auch sonsten ander gestalt, wie solches geschehen möcht, mit demselben ohne Wissen vnd Willen deß andern, mit dem er die Rain- vnd Gränitz hette, einige Veränderung vorneme: der verfält dem andern, wegen eines jeden also veränderten Rainstains oder Gräntzbaums, oder andern Marckzeichens, 20 Schock Groschen Böheimbisch, vnd kan der jenige, der solches verübt, wegen obgedachter

527. Žádný jeden druhému dobytkův na cizích gruntech nezajímej. Pakli by zajal, mají jemu z jednoho každého peníze odvedeny a škoda obvedená zaplacena býti, a ten komuž by tak dobytek na cizích gruntech zajat byl, bude moci toho, kdož zajal neb zajíti dal, z takového nepořádného zájmu před saud zemský obeslati. A provede-li naň to, že ne na svých gruntech, ale na cizích takový zájem učinil: tehdy původovi netoliko ty z jednoho každého dobytka za škody přijaté peníze zase navrátiti, ale i ještě přes to 50 kop gr. č. pokuty, též škody pro tu při vynaložené, co by jich ukázáno bylo, zaplatiti povinen jest. A pokudž by původ téhož nepořádného zájmu neprokázal: tehdy bude povinen obžalovanému všecky škody zaplatiti.

528. Jestliže by pak komu bez zápovědi gruntův, stala se jaká škoda týmž dobytkem: tehdy má takovau škodu nahoře psaným spůsobem obvésti. A což by rozeznáno bylo, že se tím dobytkem škoda stala, má to ten, číž dobytek byl, zaplatiti. A nezaplatil-li by hned, tehdy bude moci proto jeho věci až do té summy, zač by ta škoda se stala a v jaké summě od práva rozeznána byla, právem obstaviti.

529. Než jestliže by kdo po učiněné zápovědi dobytku na škodě na sveych gruntech zajíti nemohl, proto že by jemu na cizí grunt ušel: tehdy co by toho dobytka bylo a ukázati se mohlo, má z jednoho každého 1 gr. č. dáváno býti. A pokudž by se týž pán toho učiniti zpěčoval: tehdy bude se moci k němu o to právem hleděti a jeho z pychu viniti.

XCI.

O hranicích a mezech.

530. Kdož by koliv komu mezníky zvymetal, anebo strom hraničný přesekal, anebo překopal, aneb jak koliv jinak bez vůle a vědomí toho, s kýmž ty mezníky má, předělal: ten za jeden každý takový mezník aneb merkstein, kolikž by jich koliv přejinačil, 20 kop gr. č. propadne, a může o to před saudem zemským obžalován býti. Než udělal-li by to čí člověk

Straff vor Vnserm Land-Recht beklagt werden. So aber solches etwan eines Herzen Vnterthan oder Diener ohne deß Herzn Wissenschafft thäte: derselbe sol verfallen zehen Schock Groschen, vnd wegen Einbringung derselben Straff sol auch vor dem Land-Recht geklaget werden. Vnd wan solches über den Vnterthan dargethan vnd erwisen: sol die Straff vnd Poen wider denselben erkant werden. Vnd so er nicht so viel in Vermögen hette, als die Straff außtrüge: So sol ihn seyn Herz dem jenigen, deme er die Rainstain außgegraben vnd anderswohin versetzt, hinauß geben vnd folgen lassen, vnd er sol ihme solche Straff mit seyner Hand-Arbeit abarbeiten oder abdienen.

531. Es sol keiner auß denen Inwohnern dieses Markhgravthumbs an denen Landgränitzen eintzigen Wald oder Stuck Holtzes, auff einem Stockraum zu gäntzlicher Abtreibung desselben Holtzes, ohne Vnsern oder Vnserer Erben, Nachkommender Königen vnd Markhgraven in Mährern, außtrücklichen Consens vnd Bewilligung nicht verkauffen, damit die Gränitzen dieses Markhgravthumbs nicht etwan dardurch in Zweiffel vnd Vngewißheit gerathen möchten.

XCII.

Von Flößung des Holtzes vnd wie es damit gehalten werden sol.

532. Keiner sol bey seynen Wühren der fliessenden Wassern die Zeüne, zu Verhinderung, daß die Fische nicht hinauff gehen, höher als eine halbe Eln, bey Straff 25 Schock Groschen Böheimbisch, erheben. Vnd wegen solcher Straff kan einer den andern vor Vnser Land-Recht citiren. Auch wollen Wir obberürte Ordnung mit denen Wühren auff Vnsern Herschafften gleicher gestalt zu halten gnedigist anbefehlen.

XCIII.

Von denen Wasserflüssen.

533. Ein jeder mag das durch seyne Gründe vnd Boden fliessende Wasser fassen vnd dasselbe zu seyner Notturfft, wie es ihm gefällig, führen vnd laiten. Doch wan er es also über seyne Gründe geführet, so sol er es widerum dahin, wo es zuvor von seynem Grund vnd Boden den Außfall gehabt, führen vnd wenden, vnd also in den alten vnd vorigen Gang bringen. Wo er es aber nicht thäte vnd die seynem Nachbar zugehörige Bäch trucken machte, oder den Fluß nicht für voll, wie vor Alters gewesen, lauffen liesse, sondern eines theils desselben, oder gantz vnd gar anders wohin wendete vnd führete, noch solches sein beginnen, vnangesehen er durch außgeschnittene Zettel ermahnet worden, ändern vnd alles in vorigen Stand

poddaný aneb služebník bez vůle pána svého, ten má propadnauti 10 k. gr. č., a z těch má poháněno a viněno býti též před saudem zemským. A když by to na téhož provedeno bylo: tehdy má taková pokuta přisauzena býti. Pakli by ten člověk za to statku neměl, má jej pán jeho tomu, komuž by mezníky vymetal neb přesekal, vydati, i má jemu té pokuty oddělati a odslaužiti.

531. Nemá též žádný z obyvatelův margkrabství tohoto Našeho dědičného moravského na hranicích zemských žádného lesu aneb dříví až na pařez pro vyhubení téhož docela, bez Našeho a budaucích králův českých a margkrabat moravských, jistého a patrného povolení k vymeytění prodávati, aby v té příčině hranice tohoto margkrabství v pochybnost a v nevědomí uvedeny nebyly.

XCII.

O plavení dříví.

532. Žádný na svých stavích a vodách nemá větší hradby mimo půl lokte zveyší, pod pokutau 25 k. gr. č., vyzdvihovati. A o takovau pokutu může před saudem zemským žalováno býti. Jakož i My tím spůsobem stavy na panstvích Našich spravovati milostivě naříditi ráčíme.

XCIII.

O toku vody.

533. Každý nápadní vodu na svém gruntu pojíti a k své vlastní potřebě vésti může. Však když by ji tak přes grunty své vedl, tehdy má ji zase tam, kdež první z gruntův jeho pád měla, vésti a obrátiti a tak zase do starého roku uvésti. Pakli by toho neučinil a tauž sausedu jeho přináležitau řeku vysušil, anebo nedal by tomu potoku tak zauplna jako prvé téci, nýbrž by tok jeho, na díle nebo všecken, jinam obrátil a jsauc o to skrze řezanau ceduli napomenut, toho by zastaviti a napraviti

bringen wolte: so sol er dem andern, deme er solches gethan, 100 Schock Groschen Böheimbisch zur Straff verfallen, vnd wegen der gleichen Straff mag einer den andern vor das Land-Recht citiren. Da auch der Kläger wegen dergleichen Wasserflüß vmb eine interims-Verseh- vnd Anordnung anhielte, so kan von Vns oder Vnserm Land-Recht eine Gerichtliche Verordnung geschehen, wie die Partheyen biß zu Erörterung der Haubtsach gegen einander sich verhalten sollen.

534. Keiner sol seine Teüch vnd Weyher mit Wasser also anfüllen, daß er hiedurch seynes Nachbarn Grund vnd Boden überschwemme vnd ertrenckete, oder sonsten deß Nachbarn Aeckern, Wiesen oder Wäldern durch gählinge vnd starcke Ablassung des Wassers einigen Schaden zufüge. Da er aber etwas dergleichen thäte vnd auff seynes Nachbarn geschehene Abmahnung davon nicht abstünde: so sol er seynem Nachbar 100 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben; Es währe dan, das er es vermög einer berednuß macht hette.

XCIV.

Von der Jagts-Gerechtigkeit vnd dem Waidwerck.

535. Keiner sol, weder für sich noch durch seyne Diener, auff Vnsern, noch eintzigen Standes-Person Grund vnd Boden Waidwerck treiben, es sey mit Windspilen oder verlegenen Hunden, oder mit Baitzen, Spärbern vnd Habichten, oder mit Büxen vnd Netzen, oder wie das Waidwerck sonsten mag erdacht vnd geübt werden, weder auff dem Feld noch in Wäldern, ohne Vnser, wan es auff Vnsern Gründen vnd Boden, oder der jenigen, denen der Grund sonst zuständig, wissen vnd Willen; vnd solches alles bey Poen vnd Straff 100 Schock Groschen Böheimbisch, so offt vnd vil es geschicht.

536. Da einer auff Vnsern Gründen obberürter massen Waidwerck getrieben: So sol ihn Vnser Haubtman, welcher denenselben Vns zugehörigen Gründen fürstehet, also bald vor dem Land-Recht vornemen. Gleicher gestalt mögen auch die Standes-Personen einer gegen dem andern wegen des Waidwercks sich verhalten. Vnd sollen dergleichen actiones gantz schleünig, Summarisch vnd vor allen andern Sachen expedirt werden. Vnd da einer eines andern Dieners oder Vnterthans Zeügnüß, in Sachen der gleichen Waidwerck betreffen, bedürfftig wäre: mag er an den jenigen Herrn, dessen Dieners oder Vnterthans Zeügnüß er also bedarff, ohne vorgehende Ladung nur durch ein Schreiben vnter seynem Insigl begehren, solchen seynen Diener oder Vnterthan bey der in solchem Schreiben benenten Straff zu stellen; darauff der Herr solchen seynen Diener oder Vnterthan bey Vermeidung benenter Straff zu stellen verpflicht ist. Da auch einer eines Stands-Persons Zeügnüß vonnöthen hette, mag er solches

nechtěl: tehdy má tomu, kterémuž to učinil, 100 k. gr. č. pokuty propadnauti; a bude moci o tauž pokutu před saud zemský obsíláno a obžalováno býti. A pokudž by původ o zastavení téhož toku a vedení vody vyhledával: tehdy může se od Nás aneb z saudu Našeho jisté právní nařízení, jakby se jedna strana až do vyřízení věci hlavní k druhé zachovati jměla, učiniti.

534. Žádný rybníku a poltrubí svých tak vysoko vodau nenaplňuj, aby skrze to sauseda svého grunt potopoval a přeplavoval, anebo na jeho rolích, lukách a lesích, skrze prudká spauštění, škody dopauštěl. A pakli by co toho učinil a na napomenutí svého sauseda toho přestati nechtěl: tehdy má též sausedu svému 100 k. gr. č. pokuty propadnauti; leda by vedle nějaké smlauvy to učiniti moc měl.

XCIV.

O myslivostech.

535. Žádný, jak sám tak ani skrze služebníky své, na gruntech Našich a jiných cizopanských myslivosti, buďto s chrty neb s líhavými psy nebo s ptáky všelijakými, též s ručnicemi a síťmi, aneb jak by koliv jináč ta myslivosť vymyšlena a vedena býti mohla, ani na polích ani po lesích, provozovati nemá, bez Našeho, jestli na gruntech Naších, anebo těch, jenž by ty grunty náležely, jistého vědomí a povolení; a to vše pod pokutau 100 k. gr. č., kolikrát by se koliv kdo toho dopustil.

536. Kdož by koliv na takový spůsob na gruntech Naších myslivost provozoval: tehdy má téhož hejtman Náš nad týmž statkem hned před saudem zemským obviniti. Podobným spůsobem mohau se též stavové jedni ke druhým zachovati. A mají takové rozepře krátce vedeny a co nejdříveji přesuzovány býti. A kdyby kdo k tomu cizího služebníka neb poddaného k svědomí potřeboval: tehdy může k témuž pánu, čížť ten služebník anebo poddaný jest, toliko psaní učiniti a aby téhož služebníka neb poddaného pod jistau v témž psaní doloženau pokutau k svědomí dostavil, požádati; načež jest povinen týž pán téhož poddaného aneb služebníka pod tauž pokutau dostaviti. Potřeboval-li by též k svědomí některé osoby z stavův, může podobným spů-

gleicher gestalt durch ein Schreiben begehren; vnd eine solche Stands-Person sol seyn Zeügnüß zu geben schuldig seyn, In Verbleibung dessen fält er in die Straff, so im Schreiben gesetzt worden.

537. Solte etwan einer, so sich deß Waidwercks auff eines andern Grund vnd Boden anmassen würde, anderer Herrn Vnterthan, mit deme man ihn deß verübten Waidwercks überzeugen könte oder wolte, schlagen, ihme drohen, nachjagen, oder sich selber, wer er sey, nicht nahmhafft machen, vnd solches bey gemelter action auff ihn dargethan vnd erwiesen würde: derselbe sol nach Erkäntnüß der Rechts-Sitzer gestrafft werden, welcher dan ein jeder nachzukommen schuldig seyn sol. Jedoch wird hiebey dieses außgenommen vnd vorbehalten: Im fall ein Herr seynen Vnterthan einen dahin befreyen wolte, daß er auff seynem Grund vnd Boden Waidwerck treiben möchte: Solches sol ein jeder Herr, doch nur auff seynen Gründen zu thun befugt seyn. Solte aber einer auff eines andern Gründen ergriffen vnd daselbst vberzeugt werden: denselben sol jederman Macht haben zu verfassen vnd auffzuheben. Vnd so sol derselbe vor Vns oder in Abwesen Vnser von Vnserm Stathalter nach Gelegenheit des Verbrechens gestrafft werden.

538. Wan einer auff seynen Gründen hetzet oder baitzete, vnd hernacher der Spür nachsetzte, vnd also auff andere vnd frembde Gründ, doch nicht fürsetzlich, sondern auß obgemelter massen kommen, vnd solches gnugsam erweisen möchte: auff denenselben sol sich obgedachte Poen vnd Straff nicht erstrecken.

539. So etwan einer eine Königliche Befreyung, Waidwerck auff Vnsern Gründen zu üben, von Vnsern vorigen HochgeEhrten Vorfahren erlangt, auch von Vns confirmirt wäre: Derselbe kan sich solchen Waidwercks, Krafft habender Befreyung gebrauchen.

540. Keine Stands-Person noch sonsten jemand sol eine Gruben auff schwartz- vnd roth-, klein- oder groß-Wilprät machen, auch die jenigen Gruben, so albereit gemacht wären, wider verschütten vnd gleich machen; vnd solches alles bey Straff 25 Schock Groschen Böheimbisch, halb für Vnsern Königlichen Fisco vnd halb für den, der solches anzeigen würde. Doch sollen die Wolffs- vnd Fuchs-Gruben außgenommen seyn, dergleichen mag ein jeder auff seinen Gründen machen lassen.

541. Kein Bawersman sol Hasengarn noch andere Waidwercks-Netz für sich selbsten haben, noch auff seynes Herrn Grund, ohne seine bewilligung, sich einigen Waidwercks anmassen; Er hette dan deßwegen ordendliche Befreyung vnd Handfest, vnd daß er sich derselben gebrauchen möchte. Würde nun ein Bawersman bey seynem Herrn, daß er dergleichen Netz hette, angeklaget, auch solches über ihn erwisen, vnd er keine Befreyung vnd Handfest noch Erlaubnuß deßwegen auffzuweisen hette: So sol der Herr, deme der Bawersman

sobem toho skrze psaní žádati, a má táž osoba svědomí vydati, pod pokutau v psaní doloženau.

537. Kdož by jsauc v myslivosti na cizích gruntech postižen, poddané cizopanské, skrze kteréž by na něm ta myslivost ukázána býti chtěla, bil, jim hrozil, anebo sám sebe jmenovati nechtěl, což by potom v té rozepři na něj dovedeno bylo: tehdy každý má vedle uznání saudcův proto ztrestán býti; což jeden každý naplniti povinen bude. Toto pak při tom vyminujíce a na svobodě zanechávajíce, pokudž by který pán poddanému svému, aby na jeho gruntech myslivost provozoval, dopustiti chtěl, to každý pán, však na svých gruntech, učiniti může. Pakli by v tom některý na jiných gruntech postižen a osvědčen byl, toho jeden každý se ujíti a vzíti může. Kterýžto má od Nás, aneb v nepřítomnosti Naší od místodržícího Našeho, vedle velikosti té věci, náležitě ztrestán býti.

538. Než jestli že by kdo po svém traudu jezdil neb chodil a štval a jaké koliv zvěři a ptactvo hubil s jestřábem neb krahulci honíc, a to jemu na grunty cizí zaběhlo, a on že by za tím na číž grunty s nevědomím vjel aneb všel: na toho taková pokuta se vztahovati nebude a nemá.

539. Jestliže jest kdo jaké královské svobody, aby na Našich gruntech myslivost provozoval, od Našich milých předkův sv. paměti sobě vyprosil, a ty by od Nás potvrzeny byly: ten má při takové svobodě provozování myslivosti zůstaven býti.

540. Žádná osoba z stavův ani žádný jiný z lidí nemají jam na zvěř černau i červenau, velikau i malau, dělati, nýbrž ty, kteréž zdělané jsau, zasypati a zaházeti, a to vše pod pokutau 50 k. gr. č., z nichžto polovice Našemu královskému fišku a druhá polovice tomu, kdož to pronesl, náležeti má. Než na vlky a lišky každý jámy na gruntech svých dělati moci bude.

541. Žádní sedláci nemají tenat svých k užitku svému jmíti, ani na gruntech pánův svých bez jich dovolení honiti, leč by kteří na to veysady pořádné jměli a to handfestem ukázati mohli. Byl-li by pak sedlák z toho, že tenata má, při pánu svém obžalován, a to by naň ukázáno bylo, kterýžto nemohl-li by žádné svobody aneb handfeštu nebo povolání na to ukázati: tehdy týž pán má poddanému svému žalobníku takové tenata vydati po-

zustehet, solch Netz dem Kläger herauß zu geben befehlen. Vnd so solches nicht anbefohlen würde, so mag der Kläger den Herrn deß beklagten Bawersmans vor Vnser Land-Recht, wegen Straff 100 Schock Groschen Böheimbisch citiren lassen. Vnd so er seyne Klage erweist, sollen ihme solche Gelder zuerkänt werden.

542. So jemand auff eines andern Grund vnd Boden, auff einer Nachtjagt oder Stallung, es wäre auff ein groß oder klein Wilprät, oder sonsten bey Tag oder Nacht, mit Waidwercksachen betreten, oder dessen hernach vberzeugt würde: So sol er dem jenigen, auff dessen Grund er solches verübt, 100 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben. Auch mag der Grundherr ihme die Netz abnehmen vnd die Leüth, so sich dabey befinden vnd nicht Adeliches Stands wären, in Verhafft ziehen vnd sie so lang halten, biß er von einem jeden 10 Schock Groschen Böheimbisch bekommen.

543. Ein jede Stands-Person, wie auch die Stäte, mögen auff ihren Gründen sich alles Waidwercks nach ihrem gefallen vnd wie sie befugt seyn, gebrauchen. Ein Bawersman aber sol sich keines Waidwercks, weder auff seinen noch andern Gründen, mit Büxen, Armbrusten, Netzen, Gruben, noch wie das erdacht werden mag, vnterfangen. Da er aber solches thät vnd dessen vberwiesen würde: sol er 14 Tag mit Gefängnüß gestrafft werden. Deß Vogelstellens aber, es sey auff dem Vogel-Herd oder auff andere weiß, mag sich ein Bawersman gebrauchen; doch mit Vorwissen vnd Einwilligung deß jenigen, dem solche Gründ zustehen.

544. Wan einer den andern anführen vnd verleiten thäte, daß er auff eines frembden Herrn Grund vnd Boden Waidwerck zu treiben, gehen oder reiten solte, vnd der jenige, der also angeführet worden, überwisen würde: so sol der, so den andern also verleitet, die Straff, wie oben gemeldet, gleicher gestalt verfallen haben. Vnd da einer den andern auff seynem Grund vnd Boden das Waidwerck verbieten wolte: Sol er solches also vnd der gestalt thun, wie man die Viehwaid zu verbieten pfleget.

XCV.

Von Büxen vnd Röhren, vnd dem Recht dieselbe zu tragen vnd zu führen.

545. Ein jeder auß denen höhern Ständen Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern kan für sich vnd seyne Diener die kurtzen Büxen vnd Röhr, im Raysen zu seyner Defension, zum Waidewerck aber keines Pürsch-Rohrs anders, als auff seynen Gründen gebrauchen; doch kan ein jeder einem andern solches auff seynen Gründen erlauben, vnd solcher Erlaubnüß mag sich der jenige, so sie erlangt, gebrauchen.

ručiti. Kdež neporučil-li by toho pán, tehdy může původ pána téhož sedláka obžalovaného před saud Náš zemský o 100 k. gr. č. pohnati, a ukáže-li původ žalobu svau, mají jemu takové peníze přisauzeny býti.

542. Jestliže by kdo na shony nočně, nebo na podsed, honil, buďto na malau nebo velikau zvěř, anebo ve dne nebo v noci na cizím gruntu zastižen by byl a naň by to usvědčeno bylo: tehdy má tomu, na čímž gruntu postižen jest, pokuty 100 k. gr. č. propadnauti; a může mu ten pán tenata i lidi pobrati a vsaditi (mimo osoby z stavu rytířského) a nepauštěti jich, tak dlauho, až jemu z každého po 10 k. gr. č. položí.

543. Jedna každá osoba z stavův, jako i města, mohau na svých gruntech myslivosti vedle libosti a možnosti užívati. Sedláci pak nemají moci, ani na svých ani na cizích gruntech s ručnicemi ani kušemi, tenaty, jamami ani jinými vymyšlenými obyčeji myslivosti provozovati. Pakli by to kdo učinil a naň to dosvědčeno bylo, ten má 14 dní pořád zběhlých vězením ztrestán býti. Než na ptáky s siťkami na čihadlech a s klony, s lepem, tu myslivost vésti mohau, s vůlí pánův těch, jichž jsau gruntové.

544. Kdož by druhého k provozování myslivosti na grunty cizopanské navedl a zavedl, a ten, kterýž tak naveden byl, byl by v tom postižen a usvědčen: tehdy ten, kterýž tak téhož zavedl, bude pokutau nahoře psanau povinen. A pokudž by někdo na svém gruntu myslivost zapověditi chtěl, má to na ten spůsob, jako o pastvách doloženo, učiniti

XCV.

O ručnicích.

545. Jeden každý z vyšších stavův margkrabství tohoto Našeho dědičného může pro sebe a jeho služebníky dlauhých i krátkých ručnic na cestách pro obhájení užívati; než ručnic mysliveckých aby jinde neužívali, než toliko v gruntech svých. Než chtěl-li by kdo komu na svých gruntech myslivost dovozovati odpustiti, toho každý vůli má učiniti, a komuž odpustí, ten toho užíti má.

546. Da jemand auß Unsern Stäten vnd Flecken, so nicht vnter die vier Stände gehören, seynem Handel vnd Notturfft nach im Raysen Büxen gebrauchen wolte: So sol er vom Burgermeister vnd Rath daselbst dessen Kundschafft haben, vnd sol Burgermeister vnd Rath, auff vorgehende reiffe Beratschlagung aller Vmbstände, solches nicht anders als mit Einwilligung Vnsers Haubtmans auff eine gewisse Zeit erlauben. Gleicher gestalt sollen anderer Herren auß den höhern Ständen Vnterthaner, so sie obverstandener massen Büxen gebrauchen wolten, von ihren Herren oder derselben Ambt-Leüthen dessen Briffliche Kundschafft haben.

547. Anlangend aber die Stäte, so auß dem vierten Stand seyn, mögen ihre Bürger, so Stat-Aembter bedienen, auff ihren Gründen, so wol als andere Personen auß denen höhern Ständen, sich der Büxen gebrauchen. Die jenigen Bürger aber, so keine veraydete Ambts-Personen sein, noch einiges Stat-Ambt bedienen, wie dan auch die vnangesessene Kauffmans-Diener, welche sich wol verhalten, dieselben, wan sie ihren Gewerb vnd Geschäfften nach über Feld verraisen vnd Büxen führen wollen, sollen vom Burgermeister vnd Rath Briefliche Vrkund haben, daß sie in ihren selbsten oder ihrer Herren Geschäfften vnd Diensten vnd nicht zu einem andern End oder anders wohin sich auff den Weg begeben, vnd zu dem End die Büxen führen. Vnd sol Burgermeister vnd Rath fleißig vnd vmbständlich erwegen, wehme vnd auff wie lange Zeit sie solches erlauben, vnd Brifliche Kundschafft darüber ertheilen.

548. Da aber ein Bürgersman seyne Brifliche Kundschafft verlohren hette, oder sonsten darum kommen wäre, vnter dessen aber mit einer Büxen betreten würde: so mag er nachmals vom Burgermeister vnd Rath ein Kundschafft erheben, daß er zuvor einen Erlaubnuß-Briff gehabt, vnd einen andern widerum so geschwind nicht erlangen können; In welchem fall er dan die in Vnser Landes-Ordnung benente Poen zu erlegen nicht schuldig seyn sol. Andere aber vnangesessene Inwohner in Vnsern Stäten, wie auch die Handwercks-Leüt, Taglöhner, Dienstboten oder sonsten andere gemeine Leüthe, sollen sich weder mit langen noch mit kurtzen Röhren an keinem Orth finden lassen. Da aber ein solcher darmit betreten oder dessen vberwisen würde: so sol er seynem Angeber vnd Kläger 10 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben. Auch mag der jenige, der einen andern also mit einem Rohr angetroffen vnd seiner mächtig worden, ihn in das näheste Gericht gefänglich setzen lassen, vnd ihn darinnen so lang halten, biß er die obbenente Poen richtig mache. Da er ihn aber nicht also bald gefänglich haben wolte oder könte, so mag er ihn hernach bey einem jeden Gericht, da er ihn antrifft, doch daß er zuvor wegen der Schäden vnd Vnkosten Bürgschafft leiste, einziehen lassen vnd ihn so lang gefänglich halten, biß er der

546. Co se lidí poddaných z měst a městeček Našich, kteří stavu neužívají, doteyče, který by z nich po potřebě anebo živnosti své objezd anebo odchod majíc, ručnice užívati chtěl: má na to od purgkmistra a konšeluov téhož města neb městečka list věřící jmíti; jimž toho auřad s vůlí hejtmana Našeho na jistý čas povoliti má. Podobným spůsobem jiných pánův a vyšších stavův poddaní, kteříž by ručnic užívati chtěli, mají toho dovolení od pánův aneb auředníkův svých ukázati.

547. Co se pak měst, kteříž čtvrtého stavu užívají, doteyče, tu mohau auřadní osoby též ručnic tím vším spůsobem jako stavové vyšší, užívati, a s nimi k statkům svým dohlídati. Však ti, kteříž by na sobě žádných auřadův neměli a osoby přísežné ani usedlé nebyly, též lidé kupečtí neosedlí, dobře zachovalí, chtěli-li by po živnostech svých s ručnicemi jezditi neb choditi, ti mají listy a jistoty od purgkmistra a konšelův na to, že po živnosti a potřebách svých neb pánův svých toliko cestau s ručnicí aneb jinam jdau nebo jedau, jmíti. Však purgkmistr a konšelé to prvé bedlivě a spravedlivě, komu by takový list a do kterého času jměl dán býti, rozvážiti mají.

548. Než jestliže by kdo z stavu městského mající list fedrovní jej ztratil, neb jakkoliv jinak zmařil, ješto by jsauc s ručnicí postižen a usvědčen co ukázati neměl: tehdy může ještě jednau od purgkmistra a rady kundšoft vyzdvihovati, že jest předešle takové povolení jměl a jiného tak spěšně dosáhnauti nemohl; ten pokuty Zřízením Zemským vyměřené nésti nemá. Jiní pak obyvatelé neosedlí v městech Našich, též řemeslníci, nádenníci, čeledínové a jacíž by koliv lidé obecní byli, ti s ručnicemi dlauhými ani krátkými choditi, ani jich užívati nemají, v nižádném místě. A kdož by z takových lidí s ručnicí od koho postižen aneb usvědčen byl, ten má původovi 10 k. gr. č. pokuty propadnauti. A týž původ chtěl-li by aneb mohl-li by s něj býti, můž jej vzíti a k nejbližšímu právu do vězení dáti a v tom vězení jej držeti dotud, dokudž by té pokuty jemu nedal. Pakli by ho vzíti nechtěl neb nemohl, tehdy kdež by koliv při kterým koliv právě potom od toho původa postižen byl, bude jej moci (uručíc původ prvé za škody) do vězení dáti, a jej tak, jakž

25*

Poen, obverstandener massen, habhafft werde. Da aber der Beklagte, daß er mit einer Büxen betreten worden wäre, laugnete, oder sonsten sich dessen außreden oder entschuldigen wolte, vnd begehrte darüber gehöret zu werden, konte sich auch verbürgen, daß er bey dem jenigem Gericht, da er in Verhafft genommen worden, sich stellen vnd das Recht gegen seynem Kläger gebürlichen außführen wolte: So sol er deß Gefängknüß entlassen werden, das jenige Gericht aber, bey welchem solche Sach Gerichtlich anhängig worden, sol darüber innerhalb vier Wochen, mit Vorbehalt der Appellation, erkennen.

549. Die Königliche Erb-Zinßleüthe, welche nit von vhrAlters hero der Jagten vnd Büxen Gebrauchs berechtigt gewesen, so wol andere angesessene vnd vnangesessene Vnterthaner in denen Dörffern vnd deroselben dienstboten, oder sonsten gemeine Leüth, sollen mit keiner Büxen reiten oder gehen, noch sich derselben in einigem Ort gebrauchen. Da sich aber ein solcher damit finden liesse, oder dessen hernach vberzeügt würde, so mag ihme der jenige, der ihn also mit der Büxen angetroffen, alsobald gefänglich nemen, oder da er solches nicht thun wolte oder könte, an dessen Obrigkeit gelangen lassen vnd begehren, daß er sich mit ihme vergwissige vnd ihn zu Erlegung der 10 Schock Groschen Straffgelder anhalte. Da aber der jenige, der also mit einer Büxen betreten worden, die Straff zu erlegen nit vermöchte, noch der Herr solche für ihn geben wolte: so ist der Herr, bey welchem solche Klag anbracht worden, dem Kläger den Beklagten, er gehörete nun ihme oder einem andern Herrn zu, herauß zu geben schuldig. Solte aber der Herr dem Kläger von Dato der geschehenen Abschickung innerhalb 14 Tagen zu obbenenter Straff nicht verhelffen, noch den Beklagten herauß geben, oder aber die Straff für ihn selber erlegen: so sol er dem Kläger 50 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben, vnd kan deßwegen vor Vnser Land-Recht beklagt vnd citirt werden. Da aber der Vnterthan, daß er mit der Büxen gangen wäre, laugnete, oder aber sonsten eine Entschuldigung darüber einwendete: So mag der Kläger den Herrn, daß er solchen Beklagten nicht hat stellen wollen, vor Vnser Land-Recht citiren, vnd so er seyne Klag erwise, So sol der Vnterthan, der solche That verlaugnet, dem Kläger 20 Schock Groschen Böheimbisch neben Erstatung aller Schäden vnd Vnkosten, die der Kläger vor denen Kleinern-Rechts-Officirern liquidirt hette, zu erlegen schuldig seyn.

550. So auß Vnsern oder auch der Stände Stät vnd Flecken jemand von denen vnangesessenen Juwohnern, Handwercksleüthen, Taglöhnern oder Bawersgesind, sie seyen gleich angesessen, oder auch denen Dienstboten mit der Büxen ergriffen würde, vnd vermöchte nicht obgemelte Straff zu erlegen, fünde sich auch niemand solche für ihn zu geben: Ein solcher sol in das Gefängknüß geführet vnd vor Außgang eines halben Jahrs, ohne Vorwissen des Klägers,

dotčeno, v vězení až do dosažení té pokuty držeti. Jestliže by obžalovaný tomu, že jest s tau ručnicí jel neb šel, odpíral, anebo nětco toho jiného za veymluvu měl, volaje se k slyšení: tehdy měl-li by rukojmě, má z vězení k dostání práva vypuštěn a tu při tom právu, ku kterémuž byl dán, o to s tím původem slyšán a ve čtyřech nedělích (s veyhradou vrchního práva) rozsauzen býti.

549. Všickni královští dědinníci, kteříž by od starodvána k myslivosti ručnic užívati svobody neměli, tolikéž lidé v vesnicích, osedlí i neosedlí, čeleď i jiní obecní lidé, ti s žádnými ručnicemi choditi, ani jezditi nemají, v nižádném místě. Pakli by který neb kdo z nich s ní byl postižen aneb usvědčen, takového každého kdo by postihl a s ní jíti nalezl, může hned vzíti; a nechtěl-li by jich vzíti aneb nemohl, má na jeho pána to vznésti a žádati, aby se ním ujistil a k složení pokuty 10 kop gr. č. přidržel. Pakli by jich neměl a pán jeho je zaň dáti nechtěl, tehdy má mu jej, buď on jeho neb čížkoliv jiný, vydati. Jestliže by pak ode dne poselství ve dvauch nedělích, té pokuty na něm nedopomohl ani jeho nevydal, ani také pokuty za něj sám nedal: ten a takový má padesáte kop grošův původovi propadnauti, a týž původ bude moci toho pána z toho před saudem zemským viniti. Než jestliže by ten člověk tomu, že s tau ručnicí chodil, odpíral anebo nětco jiného tomu za veymluvu jmíti chtěl, nechtěl-li by původ na tom přestati, bude moci toho pána pro postavení toho člověka před saud zemský pôhnati. A provede-li se to na toho člověka, že jest s tau ručnicí postižen neb usvědčen byl: tehdy bude povinen ten člověk původu 20 k. gr. č. pokuty dáti, a k tomu škody útratní a nákladní, kteréž by původ před auředníky menšími provedl a ty liquidirovány byly, zaplatiti.

550. Jestliže by se to skutečně shledalo, že by z měst a městeček Našich anebo panských někdo z obyvatelů neosedlých, řemeslníkův, nádenníkův, též lidí obecních, sedlských, osedlých i neosedlých, a čeledi jich s ručnicí postižen jsa, statku svého za to, aby pokutu vyměřenau dal, neměl a žádný ji zaň dáti nechtěl: takový každý má do vězení veden a před vyjitím půl léta

nicht entlassen werden; Es wäre dan, daß er sich mit dem Kläger verglichen hette. Nach Außgang aber deß halben Jahres kan der Gefangene der Gefängknüß entlassen werden, doch der gestalt, daß er zuvor bey einer gewissen Poen verbürge, daß er sich gegen dem Herzn, der ihn zuvor gefängklich gehalten, vnd seynen Vnterthanen, so wol auch gegen dem jenigem, der ihn mit Büxen ergriffen vnd zu solcher Straff gebracht, allenthalben mit Worten vnd Wercken fridlich verhalten wolle. Da aber der Gefangene keine Bürgen haben könte, so sol er in der Gefängknüß ferner verbleiben; Es wäre dan, daß der Kläger ihm gegen einem Revers ledig lassen wolte.

551. Da etwan ein Geschrey außkäme, daß man einem Landes-Beschädiger vnd Verderber nacheylen solte, oder aber da sonsten ein Herz oder eine Stat einem Mörder oder Strassen-Rauber nachschicken thäten, oder da einer selbsten dergleichen bösen Leüthen nacheylete: In solchen Fällen mag man sich der Büxen gebrauchen; doch daß die Büxen, so bald die Folge verzicht, widerumb an ihren gehörig Orth gelegt vnd verwahrt werden.

552. Welcher, auß was Stand auch der wäre, anderer Gestalt als in diser Vnserer Landes-Ordnung versehen worden, sich der Büxen gebrauchen würde: der sol dem jenigen, der ihn also darüber ergriffen oder dessen vberzeügt hette, 100 Schock Groschen Böheimbisch verfallen haben, auch innerhalb 14 Tagen von dato an, da deßwegen zu ihme geschickt worden, dieselbe zu erlegen schuldig seyn; vnd so er es nicht thun wolte, mag er vor Vnser Land-Recht deßwegen citirt werden. Da aber ein Vnterthan oder Diener einen, wie obberürt, mit Büxen antreffe: so sol er solches seynem Herzn anzeigen, welcher dan den jenigen, der also angeben worden, wegen obbenenter Straff mit Recht vornemen kan. Da aber derselbe ein Geistliche Person wäre, sol solcher vor seynem Geistlichen Recht verklagt vnd die Straff zu Geistlichen Sachen angewendet werden.

XCVI.

Von denen Juden, vnd wie weit sie berechtiget, in dem Markhgravthumb Mähreren zu contrahiren.

553. Da jemand seyn Gut, das ihme wäre gestolen worden, bey einem Juden erfragete: Solch gestolenes oder geraubtes Gut sol der Jud ohne alle Entgeltnüß, er habe es gleich erkaufft oder sonsten Geld darauff gelihen, deme es zuständig vnd dasselbe glaublich darthun würde, widerumb zustellen vnd folgen lassen. Da sich aber der Jud dessen waigerte, vnd der Herz deß Guts mit ihme deßwegen zu Recht stehen müste: So sol der Jud neben Restitution deß ge-

bez vůle původa, leč by se s ním smluvil, puštěn býti nemá. Po vyjití pak téhož půl léta může z toho vězení propuštěn býti; však na ten spůsob, když nejprvé pod jistau pokutau zaručí, že se ku pánu tomu, kterýž jeho v vězení držel, a ke všem poddaným jeho, i také k tomu, kdož jest jej s tauž ručnicí postihl a k vězení neb pokutě připravil, pokojně v skutku i řeči zachovati chce. Pakli by takových rukojmí neměl, tehdy má v témž vězení déle zůstávati; leč by od původa na jistý revers propuštěn byl.

551. Jestliže by pak kde pokřik vzešel, aby nepřátelé této země honěni byli, anebo že by některý pán nebo město pro některé zločince vyslati chtělo, anebo sám někdo osobau svau za nimi jel a honil: k takovým potřebám mohau ručnic užívati; však ihned, jak by ta potřeba minula, zase v místa svá ručnice položeny a schovány býti mají.

552. Jestliže by pak kdo z stavův, buď ten kdo buď, tak se nezachoval, a přes toto Zřízení s ručnicemi jinak jezdil, chodil a jich užíval, a v tom na kterém koliv místě postižen byl: ten každý má tomu, od kohož by postižen byl, 100 kop gr. č. pokuty propadnauti a tauž pokutu, když by k němu ten původ o to poslal, ode dne poselství ve dvauch nedělích pořád zběhlých dáti; pakli by nedal, bude jej moci z toho před saud zemský pohnati. Než jestliže by poddaný aneb služebník řádu obecního to uhlédal aneb s takovau ručnicí postihl: tehdy má to vznésti na pána svého, kterýžto toho, jenž tak s ručnicí jel neb šel, z pokuty viniti moci bude. Pakli by osoba duchovní byla, ta má před právem duchovním obžalována a pokuta na věci duchovní obrácena býti.

XCVI.

O židech a lichvách jejich.

553. Doptal-li by se někdo statku svého ukradeného u židův, takový ukradený neb laupeží odňatý statek má tomu, číž jest, vedle dostatečného průvodu, byť on (žid) jej kaupil aneb na něj půjčil, beze všeho auplatku navrácen býti. Pak-li by žid toho učiniti se zpěčoval a pán téhož statku před právo o to se s nim dostati musel: tehdy má žid netoliko to vše navrátiti, ale ještě

stolenen Gutes noch darzu alle Schäden vnd Vnkosten, so der Kläger bey wehrendem Proceß deßwegen erlitten vnd auffwenden müssen, auff vorgehende ordendliche Liquidation zu erlegen schuldig seyn. Vnd da der Jud solchem Gerichtlichem Außspruch nicht ein Gnügen thäte, so mag der jenige, deme die gestolene Sach zuständig, den Juden auff seyn Hab vnd Gut, Leib vnd Leben anklagen. Vnd dergleichen Klage sol nirgends als vor Vnserm Lands-Haubtman oder wo Wir es sonst gnedigist hin remittiren würden, vorgebracht vnd erörtert werden.

554. Ein Jud mag auff Pfänder wol Geld leyhen, aber auff Schuldbriff oder andere Gerichtliche Verschreibungen gantz nicht. Es sol auch keinem Juden weder in Vnsern Königlichen noch in andern Vnserer Ständ Stäten vnd Flecken, vnter was schein das immer erdacht werden möchte, verstattet werden, ihme bey Vnserer Böheimbischen Cantzley oder anders wo, oder bey denen Statbüchern etwas verschreiben vnd versichern zu lassen. Da aber ein Jud von einer Stands-Person oder aber einem Vnterthan sich, ob verstandener verbotener massen, etwas hette versichern lassen: solche verschribene Summa sol Vnserm Königlichen Fisco verfallen seyn. Vnd dieweil weitläufftiger von denen Juden in der alten Mährischen Lands-Ordnung tractirt würd, lassen Wir es darbey (außerhalb der auffhaltung, die hieroben gantz vnd gar abgeschafft worden) gnedigist verbleiben.

Demnach bißhero von denen Conträcten, wie dan auch von denen Leibgedingen, Fürmündschafften, Successionen vnd andern vnterschiedenen Rechten gehandelt: So folget nunmehr von denen Peinlichen Sachen.

XCVII.

Von Criminal-Sachen, vnd wie sich darinnen Vnser Lands-Haubtman vnd Grund-Herren wegen Vergwißigung der Personen vnd des erforschlichen Gerichts zu verhalten.

555. Demnach Vnser Lands-Haubtman, vermög seiner Pflicht, alles was in denen Kraisen wider Vns oder das Recht vorgehet, in fleissige Obacht zu nemen vnd dasselbige abzuwenden, zu dempffen vnd zur Straff zu bringen schuldig: Als solle Er zuforderst auff die, so wider Vns oder Vnsere Hochheit in denen in dieser Vnser Landes-Ordnung begriffenen oder auch andern Fällen der belaidigten höchsten Majestät etwas zu machiniren sich vnterstünden, wie auch die offentliche Gotts-Lästerer, Landes-Beschädiger vnd Absager, dero

všecky škody a náklady, kteréž by původ při vedení téhož pořadu práva pocítiti a vynaložiti musil, vedle uznání a přisauzení zaplatiti. A pokudž by žid takové právní veypovědi dosti neučinil: tehdy může ten, jemuž ta kradená věc náleží, žida z statku i hrdla obviniti. Kterážto žaloba nemůže jinde mimo hejtmana zemského, aneb kdež My ji vyslyšeti poručiti ráčíme, slyšána a skoncována býti.

554. Každý žid může na základ peněz půjčiti, ale na žádné šuldbrify anebo jiné právní zápisy. A nemá žádnému židu ani v městech Našich královských ani v jiných městech a městečkách panských, pod jakým koliv způsobem by to učiněno a vymyšleno býti mohlo, při Naší kanceláři české anebo v knihách městských co takového zjišťováno býti. Však pokudž by žid od osoby z stavu anebo od někoho poddaného sobě nětco zjistiti dal: taková každá summa Našemu královskému fišku připadne. A poněvadž obšírněji o židech v Starém Zřízení jest vyměřeno, toho všeho při tom (vyminujíc toliko obstávku, kterauž jsme nahoře do konce vyzdvihnauti ráčili) milostivě pozůstavovati ráčíme.

A tak již až podtud o všelijakých smlauvách, o věnech a obvěnění, poručenství, nápadech a jiných rozdílných pravích oznámeno bylo: již následovati bude o právu autrpném.

XCVII.

O veystupcích lidských, a jak by se hejtman země, též jiní páni na svých gruntech takovými přestupníky ujišťovati měli.

555. Poněvadž hejtman Náš zemský vedle závazku na všecko to, což by se v kraji proti Nám a právu dalo, na dobrém pozoru jmíti, to vše přetrhovati, tupiti a trestati povinen jest: tehdy má předkem na ty, kteříž by proti Nám a vyvýšenosti Naší v těch v tomto Našem Zřízení Zemském obsažených puňktech a v jiných pádech aurážky důstojenství Našeho císařského a královského se dopustili, jako i na rúhače Pánu Bohu všemohaucímu, škůdce a odpovědníky zemské, jich fedrovníky, pomoc-

Beförder, Helffer vnd Helffers-Helffer, Todtschläger, falsche Müntzer vnd alle andere, so publica delicta vnd offentliche Vbelthaten begehen, ein wachendes Auge haben, vnd so bald sich dergleichen etwas im Land eraignet, darob seyn, damit demselben zeitlich gesteüret vnd es zumahl nicht vntergetruckt, sondern zur gebührlichen Straff gebracht werde. Vnd zwar da der Thäter auff Handhaffter That ergriffen, oder sonst kund vnd offenbahr wär: Sol er es dahin richten, damit man jederzeit sich der delinquenten vnd Verbrecher, auff maß vnd weise, wie von denen Todschlägern hierunten mit mehrerm gesetzt würd, vergwißige; Auch da die Gefahr an dem Verzug hafftete, Soll er alle Notturfft, dieselbe abzuwenden, vor die Hand nemen.

556. Wan man aber von einem offendlich redete vnd ein gemaines Geschrey wäre, daß er etwas böses gethan, oder solches etwan von denen, so Vns ihrer Aembter halber geschworen vnd verpflichtet seyn, oder auch von andern, dem Lands-Haubtman angezeigt, oder wan zwar die That kundbar, von dem Thäter aber, oder auch an denen Vmbständen der That gezweifelt würde: So sol Vnser Lands-Haubtman allenthalben von denen jenigen Personen, so etwas darvon wissen können, Aidlichen Bericht einziehen, damit darauff die Notturfft fortgestellet vnd angeordnet werde.

557. Es sol auch ein jeder auff seynem Grund vnd Boden ihm lassen angelegen seyn, daß, wan irgends einer auff einem Todschlag oder anderm delicto publico aldar ergriffen, er sich deß Thäters Person, wie obberürt vnd vnter dem Titul „von Mord- vnd Todschlägern" mit mehrerm gesetzt, vergwißige.

558. Wan aber der Thäter auff Handhaffter That nicht ergriffen, Nichts destoweniger ein gemaines Geschrey wäre, daß einer auff eines andern Grund vnd Boden dergleichen publicum delictum begangen, oder solches etwan von Personen, so Vns mit Pflichten verwant, oder auch von dem, welcher sich durch die begangene That verletzt befünde, oder auch einem frembden an den Grund-Herren gebracht, vnd daß dergleichen Sachen auff seynem Grund vnd Boden vorgegangen, ihm zu Gemüth geführet, oder aber, daß zwar die That kundbar, von dem Thäter aber gezweifelt würde: So sol derselbe alle Vmbstände, von wem das gemaine Geschrey herkomme, was für Personen auff seynem Grund vnd Boden von der That oder dem Thäter Wissenschafft haben möchten, erkundigen, dieselbe Personen darüber Aidlichen vernemen vnd solche Information dem Lands-Haubtman zuschicken, mit Andeüttung, wehr etwan sonst in demselben Kraiß nachricht davon haben vnd Kundschafft geben könne, damit gedachter Lands-Haubtman ferner inquiriren möge, auff daß wan kein Kläger vorhanden, die Notturfft durch Vnsern Königlichen Pro-

níky a těch pomocníky, mordýře, falešníky mince a všecky ty, kteříž se takových veystupkův proti řádu a právu dopauštějí, bedlivý zřetel míti, a jak by se co takového v zemi zběhlo, hned jeho příčinau býti, aby tomu co nejdřív, dokudž by to zatutláno nebylo, v cestu vkročeno a náležitě ztrestáno bylo. A když by přestupník hned při skutku postižen anebo jináče vyjeven a znám byl: má to tak, aby takoví škůdcové na ten spůsob, jakž dole o mordýřích oznámeno, zjišťováni byli, opatřiti, a kdyby jaké nebezpečenství pro odklad nastávalo, všelijakau potřebu k zastavení téhož nařídití.

556. Když by někdo obecně roznášen byl a o něm mluveno bylo, že jest nětco zlého učinil, což by od někoho z těch, jenž pro auřad Náš přísahu na sobě mají, anebo od koho koliv jiného před hejtmana země doneseno bylo, anebo že by skutek zjevný byl, o tom pak, jenž jej učinil, by se pochybovalo: tehdy má hejtman Náš zemský všudy tu v ůkolí od těch osob, kteříž by nětco o tom věděti mohly, pod přísahau zprávu vzíti, tak aby v té věci to, což jest náležitého, neprodleně nařízeno býti mohlo.

557. Má též jeden každý na svých gruntech na to bedliv býti, tak že kdyby někdo při mordu a jiným veystupku zastižen byl, takovau osobau, jakž dole „o mordýřích“ oznámeno, dostatečně se ujistil.

558. A pokudž by škůdce při skutku postižen nebyl, nic méněji šla by ta řeč vůbec o něm, že na toho neb jiného pána gruntu takový zlý aučinek vykonal, a to by buď skrze Naše přísežné aneb skrze toho, kterýž by tím skutkem uražen, anebo skrze jiného přespolného pánu gruntův těch oznámeno, nebo že skutek ten jest zjevný, o škůdci pak že se pochybuje, s dostatkem prokázáno a předneseno bylo: tehdy má se ten pán na všelijaký circumstantí, odkuď ta řeč na jevo vyšla, které osoby na gruntech jeho o tomž skutku neb škůdci věděti mohau, vyptati, ty osoby pod přísahau tázati a takovau zprávu hejtmanu zemskému odeslati, oznámíc též, kdož by víceji v kraji o tom vědomosti jmíti mohl, tak aby hejtman země na to se dále ptáti, a kdy by žádného žalobníka nebylo, tehdy to, což by zapotřebí

curator oder in andere Wege fortgestelt werden vnd das böse nicht vngestrafft verbleiben möge.

559. Da sich aber ein Kläger angebe, Sol ihm so wol von dem Lands-Haubtman als dem Grund-Herrn, in dem, was zu Einziehung der Kundschafften vnd Vhrkunden der Wahrheit von nöthen, alle Beförderung geschehen.

XCVIII.

Von dem Peinlichen Gericht, vnd insonderhait von denen scharffen Fragen.

560. Wan einer einem Vbelthäter gefangen näme vnd kein eigene Gefängknüß hette: So sol er einen solchen Vbelthäter zu dem nechst angelegenen Halßgericht, oder in eine Königliche Stat vberlifern, vnd sol der jenige, so ihn in das Gefängknüß vberantwortet, auff seinen aigenen Vnkosten, innerhalb 14 Tagen den nechsten nach der Einantworttung, ihn Peinlich anklagen vnd ihm seyn Recht thun lassen. Wan er ihn aber innerhalb solcher 14 Tagen vmb nichts anklagte vnd beschuldigte, So ist zwar vor diesem versehen gewesen, daß das Gericht nicht schuldig gewesen, den Gefangenen zu halten, sondern ihn ledig zu lassen; weil aber dardurch vil böses vngestrafft verbliben, auch wol ohne gnugsambe Vrsachen einer als eine Malefic-Person also in ein Gericht gelifert werden können, So wollen Wir gnedigist, daß ein jeder, welcher dergleichen Vbelthäter zu einem Gericht gibet, darbey auch gründliche information eingeben sol, warumb vnd auß was Vrsachen er denselben als einen Vbelthäter in das Gefängknüß einlifere, auch was er wider ihn für Anzeigung oder Beweiß habe, vnd solches vnter seynem petschafft dem Gerichts-Herrn einantworten. Wan nun der Kläger innerhalb 14 Tagen den Gefangenen nicht Peinlichen anklagte vnd gleichwol zimbliche Indicia oder Beweiß wider ihn eingegeben worden, auch die Missethat darnach beschaffen wär: So sol der Gerichts-Herr auff derselben Befund den Gefangenen entweder loß lassen oder ex officio wider ihn procediren; der angegebene Kläger aber sol auff diesen fall nicht allein dem Gerichts-Herrn alle darüber auffgeloffene Vnkosten erstatten, sondern auch Vns in Vnsere Straff, als der so mit dem Peinlichem Recht gescherzt vnd dasselbe deferiret, gefallen seyn.

Da auch deß Gefangenen Vnschuld befunden würde, sol ihm bevor stehen, den jenigen, welcher ihn also ohne Vrsach gefängklichen einziehen lassen, zu Recht vorzunemen.

bylo, skrze Našeho královského prokuratora, v tom opatřiti dáti mohl, tak aby to zlé ztrestáno býti mohlo.

559. Pakli by se žalobník ohlásil, tehdy má jemu netoliko od hejtmana země, ale i od pána gruntův v vyptání a vyhledávání pravdy, kteréž by jemu zapotřebí bylo, všelijaká pomoc dána a fedruňk učiněn býti.

XCVIII.

O autrpném právu a trápení.

560. Když by kdo zločince jal a neměl by žádného vězení: tehdy má takového do nejbližšího města neb městečka, kdež poprava jest, anebo do města Našeho královského dodati, a má ten, jenž by jej tak do vězení vpravil, na svůj vlastní náklad ve 14 dnech pořád zběhlých jej právně obviniti, a jemu to, co vedle práva zaslaužil, učiniti dáti. Pakli že by jeho v týchž 14 dnech z ničehož neobvinil a neobžaloval, bylo sice předešle za obyčej, že právo nebylo déle povinno téhož zločince zdržovati, nýbrž propustiti. Poněvadž pak skrze to mnoho zlého průchod jmělo, a bez trestání zůstávalo, a mnohdykráte se trefilo, že někdo jako by osoba zlopověstná neb zločinná byla, bez dostatečných příčin ku právu dodán a do vězení vzat byl: tomu tehdy milostivě chtíti ráčíme, aby jeden každý, kterýž by tak některého zločince ku právu dal, při tom též gruntovní zprávu přiložil, proč a z které příčiny toho, jako by zločincem byl, do vězení dává, a co proti němu žalovati a ukázati má, to vše má pánu téhož práva pod pečetí svau dodati. Když by pak původ ve 14 dnech toho vězení na hrdlo neobžaloval, a při tom nemálo potahův podáno bylo, tak že by skutek vedle tych potahův poněkud se vyhledati mohl: tehdy má pán téhož práva vedle povinnosti proti němu se zachovati dáti; žalobník pak, poněvadž s právem autrpném žertoval a od toho potom upustil, má netoliko pánům téhož práva všecky pro to vzešlé škody vynahraditi, ale ještě i Nám v pokutu upadnauti.

A byl-li by při tom vězeň nevinný nalezen, má moc toho, jenž ho tak nevinně do vězení dal, z toho před právem viniti.

561. Es sol auch niemand keine Vnterthanen, die seynd vnter welcher Obrigkeit sie wollen, wie auch keinen Dienstboten, so nicht stracks auff Handhafter That im Diebstal oder sonst in einem andern offentlichem Verbrechen ergriffen, vnd sich auff Verhör beruffete, zu der Tortur oder scharffen Frage verurtheilen. Geschehe es aber, daß einer gleichwol bey einem Halß-Gericht darzu verurtheilt würde, kan er sich vor Vns oder Vnsern Lands-Haubtman beruffen.

562. Wo aber je einer ohne ordentliche Erkäntnuß vnd gnugsambe indicien vnd Anzeigungen mit der scharffen Frage angegriffen vnd torquirt würde: dessen Außsag sol niemanden zu einem Rechtlichem Beweiß dienen, noch auch jemanden an seynen Ehren Schaden bringen. Es sol auch keiner schuldig seyn, wegen einer Außsag oder Vhrgicht sich zu Rechtlicher Außführung, nach Besag dieser Vnserer Landes-Ordnung, zu gestellen.

563. So es sich aber begebe, daß ein Vbelthäter bey einem Halßgericht, auff einen auß dem Herren- oder Ritter-Stand, daß derselbe von der Vbelthat Wissenschafft hette, oder dessen ein Vrsacher wäre, bekennete: So sol der Gerichtsherr, so ihn torquiren lassen, seyne Außsage, auch wie vnd welcher Gestalt er gefragt, zu Vnserm Lands-Haubtman schicken vnd sich aldar belernen, ob die Außsage also beschaffen, vnd dahero solche Anzeigungen sich ereignet, daß es einer Confrontation mit der besagten Person bedörffe. Vnd wan solches von dem Lands-Haubtman befünden würde: Sol der Vbelthäter nicht gerichtet, sondern dem Lands-Haubtman von denen, welche ihn in seyner Gefängknüß hetten, vberlifert vnd beynebens außführlich vnd volkomblich berichtet werden, was bey dem Peinlichen Rechten vorgangen. Nach demselben sol der Lands-Haubtman die besagte Herren- oder Ritter-Stands-Person citiren. Vnd ob wol vor diesem breüchlich gewesen, daß dieselbe bey der Tortur sich befünden, vnter der Laiter stehen, auch folgends der Execution, wan der Vbelthäter gerichtet, Persönlich beywohnen, vnd wan kein Widerruff von demselben geschehen, bey dem nechstem Land-Recht, ohne eintzige vorgehende Klage, sich außführen müssen, vnd da sich gedachte Herren- oder Ritter-Stands-Person nicht gnugsamb außgeführt, vor einen berüchtigten Vhrgichter gehalten vnd von aller Gemeinschafft der Rechten, wie auch aller Ehrlichen Geselschafften außgeschlossen worden; Weil aber solches etwas hart: So setzen, ordnen vnd wollen Wir gnedigist, daß die besagte Person, wan sie es nicht selbst begehrte, bey der Tortur nicht gegenwertig seyn oder darbey stehen dörffe, sondern daß es gnug sey, daß, wan mehrgedachte Person auff die Citation erscheinet, dieselbe mit dem Vbelthäter vor der Tortur confrontirt werde. Vnd wan alßdan bey solcher Confrontation der Vbelthäter auff seiner vorigen Außsage beständig verblibe: Sol der

561. Nemá též žádný poddany, číž pak koliv, ani čeledi, kteříž by hned při skutku buď v zlodějství anebo v jakém koliv jiném přečinění postiženi nebyli a slyšáni býti žádali, k trápení odsuzovati. Pakli by se to trefilo při kterém právě, že by někdo k tomu odsauzen byl, tehdy může k Nám anebo k hejtmanu Našemu odvolání vzíti.

562. A pokudž by kdo bez pořádného vyslyšení a dostatečných potahův právem autrpným tázán a trápen byl: tehdy vyznání jeho žádnému za průvod při právě postačiti, ani na poctivosti škoditi nemůže. A nemá žádný pro takové vyznání a zapsání k veyvodu, po vyhlášení tohoto Našeho Zřízení Zemského, se stavěti povinen býti.

563. Jestliže by se kde na které popravě trefilo, že by který zločinec nětco zlého na pána nebo rytířského člověka, že by o tom věděl aneb toho příčinau byl, vyznal: tehdy má pán téhož práva, jenž tak toho zločince trápiti dal, vyznání jeho, též otázky, jak dotazován byl, hejtmanu Našemu zemskému odeslati a naučení vzíti, zdali to vyznání tak velké jest a příčiny toho ukazují, aby očitého shledání s osobau oznámenau potřebí bylo. Tehdy nemá ten zločinec utracen, nýbrž hejtmanu zemskému od těch, jenž by jeho v vězení jměli, vydán a při tom důvodná a dokonalá zpráva, co se při též popravě zběhlo, učiněna býti. Vedle čehož hejtman zemský týchž pánův aneb osob rytířských před sebe povolati moci bude. A ačkoliv předešle za obyčej bývalo, že ti při trápení býti, pod řebříkem státi, též i exekutí a smrti osobně přítomni býti, a když od zločince odvoláno nebylo, hned při nejprvnějším saudu bez nejmenší žaloby se vyváděti museli; a pokudž takový pán aneb rytířská osoba z toho se nevyvedli, tehdy za psance nevydené držáni a ze všeho poctivého tovaryšstva vylaučováni bývali; což poněvadž poněkud přísné a tvrdé, tehdy o tom takto milostivě nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby žádná taková osoba, jestli by sama toho nežádala, při žádném trápení státi povinna nebyla, a na tom dosti bylo, když se táž osoba na obeslání dostaví a s tím zločincem před trápení očitě se sejde. A když by potom při takovém shledání zločinec na svém stal: tehdy má hejtman země tauž osobau tak

Lands-Haubtman sich mit derselben Person auff maß vnd weise, wie hierunten vnter dem Titul „von Mord- vnd Todschlägern" wegen Vergwissigung der Herren- vnd Ritter-Stands-Personen gemeldet, also versichern, damit wan der Vbelthäter auff solcher Außsage in der Tortur, wie auch folgends wan er gerichtet würd, beharrete, vnd darauff entweder Vnser Königlicher Procurator oder etwan ein interessirte Parthey die indicirte Person zu Recht vornemen wolte, man derselben mächtig seyn vnd sie vnfählbar zum Rechtsstand bringen könte. Inmassen dan, wan sich innerhalb 14 Tagen, nach dem der Vbelthäter gerichtet, kein Kläger finde, Vnser Königlicher Procurator, welcher jederzeit auff dergleichen indicia fleissige achtung geben vnd information einziehen sol, was etwan darneben sonsten für Anzeigungen oder Beweiß vorhanden, sich der Sachen vnterfangen, den besagten zu Recht vornemen vnd darob seyn sol, damit das böse nicht vntergetruckt werde vnd vngestrafft verbleibe.

564. Da auch gedachter Vnser Königlicher Procurator zweifelte, ob mit dem Peinlichen Proceß gegen der indicirten Person fortzukommen, oder sonst dißfals bedencken vorfielen: Sol er sich bey Vnserem Lands-Haubtman belernen, vnd ob er agiren sol oder nicht, Raths erholen.

565. Vnd ob wol vor diesem, wie obberürt, die Außführung von der besagten Person, ob sie gleich keine Widerpart gehabt, bey dem Land-Recht geschehen müssen; Weil aber anjetzo diese Sache auff Erkäntnüß vnd dahin gerichtet, daß der besagte sich anders nicht außführen darff, er werde dan wegen solches indicii entweder von Vnserm Procurator, oder einer in der Sache interessirten Parthey zu Recht vorgenommen: So sol hinfüro solches bey Vns oder Vnserm Land-Recht anhängig gemacht werden.

566. Wan aber innerhalb Sechs Wochen, nach dem der Vbelthäter gerichtet, weder Vnser Procurator noch andere, wegen gedachter indicien wider die bezüchtigte Person khein Tag von Vnserm Lands-Haubtman begeren: so sol dieselbe Herren- oder Ritterstands-Person wegen solches indicii (da sich nicht etwan newer Beweiß wider sie eraignete) nach Verfliessung solcher 6 Wochen vnbesprochen bleiben vnd davon ledig vnd loß seyn.

567. Was aber den Proceß anlangt, Würd Vnser Procurator oder der sonst auff das indicium klagen wil, seyne Notturfft schrifftlich dem Lands-Haubtman eingeben, welcher es besagter Person innerhalb 6 Wochen ihre gegen-Notturfft darauff zu befördern, zustellen sol. Vnd wan dieselbe mit ihrer Außführung vnd Gegen-notturfft auff das wider sie angezogene indicium, vnd etwan darneben andere Anzeigungen oder Beweiß vnd nach gelegenheit der

se ujistiti, jakž dole pro vykonání mordu osoby z pánův a rytířstva ujišťovány býti mají, tak že když by ten zločinec na trápení, též i při konci života svého téhož vyznání odvolati nechtěl a neodvolal, buď prokurator Náš aneb jiná v tom interessirovaná osoba již oznámenau osobu před právem z toho viniti chtěla, tu v moci míti a ku právu dosáhnauti mohla. Pakli by se po smrti zločince ve 14 dnech žádný žalobník nenalézal: tehdy má Náš královský prokurator, kterémuž na takové potahy bedlivu býti a o těch dobré zprávy a informáty bráti patří, takové věci se ujíti, při právě vésti a na to pozor dáti, aby takové zlé se nepotlačovalo, nýbrž náležitě s trestáním přetrhováno bylo.

564. A pokudž by týž Náš královský prokurator pochyboval k té osobě právem autrpným přistaupiti, anebo jináče nětco v tom na rozmyslu měl: tehdy může o to od hejtmana země naučení vzíti, a má-li v tom tak postupovati, jeho radau se říditi.

565. A jakož toho prvé bývalo, že táž jistá osoba, byť žádného žalobníka nebylo, nevinu svau před saudem zemským odvozovati a z toho se vyváděti musela, což poněvadž nyní dle uznání o tom vyměřeno, aby jináče žádný se vyváděti povinen nebyl, leč by vedle takových potahů buď od Našeho prokuratora, aneb jiné v tom interessirované osoby, před právem obžalován byl: což potom před Námi anebo před saudem Naším vedeno a přesauzeno býti má.

566. Jestliže by pak po smrti zločince v šesti nedělích ani prokurator Náš, ani žádná jiná osoba, pro takové potahy proti té oznámené osobě žádného roku před hejtmana Našeho nežádali: tehdy má již taková osoba z pánův aneb z rytířstva (pokudž by toliko nějaký nový průkaz vyjeven nebyl) po vyjití týchž šesti nedělí takového potahu prázdna a svobodna býti.

567. Co se pak processu právního v tom dotýče, bude jak prokurator Náš, tak i jeden každý, který by pro takový potah žalovati chtěl, povinen, potřebu svau na spisu před hejtmana Našeho předložiti; kterýžto v šesti nedělích pořád zběhlých má to té osobě tak, aby potřebu svau v tom zaopatřiti mohla, odeslati. A když by táž osoba s odvedením a potřebau svau proti takovému na ni učiněnému potahu se postavila, anebo nětco jiného

Person vnd deß Verbrechens darauff gestelte Klage einkombt: Stehet es bey dem Kläger, ob er alßbald submittiren vnd darauff Erkäntnüß begehren, oder mit seyner Replica allerdings, wie hieroben „von Processen" gesetzt, weiter einkommen vnd verfahren wil.

568. Vnd damit sich niemand der Vnwissenheit halber zu entschuldigen vnd vorangeregte Zeit der 6 Wochen nicht verstreichen lasse: So sol der Lands-Haubtman einer jeden solchen Außsag oder Vhrgicht Vnserm Procuratori vnd menniglich, den es betrifft vnd angehet, eine Abschrifft, wie solche von Wort zu Wort lautet, vnter seynem Insigl geben vnd zukomben lassen.

569. Vnd da sichs zutrüge, daß der Vbelthäter, wan er gerichtet werden sol, zuvor einen Widerruff deß jenigen, so er vorhero wider einen bekennet, thäte: sol er derentwegen nicht widerumb zur Tortur geführt, sondern ihm einen weg wie den andern seyn Recht gethan werden, vnd kombt der Widerruff dem, auff welchen er bekennet, zu staten, ob gleich ein solcher Vbelthäter, auß was Vhrsachen es auch wäre, hinwiderumb zur Tortur geführet würde; vnd der Lands-Haubtman sol alsobald darauff den Verstrickten seyner Anglob- vnd Verstrickung loß zehlen.

570. Wan aber der jenige, auff welchen der Vbelthäter außsagte, als er von dem Lands-Haubtman beschickt worden, sich nicht gestellete: So mag der Vbelthäter einen weg wie den andern hingericht werden; Der jenige aber, welcher also citirt oder verstrickt gewesen, so er nicht erschine, sondern das Recht fliehete, sol für einen berichtigten Vhrgichter gehalten werden.

571. So in einer Peinlichen Frag ein Vbelthäter etwas auf einen Burger auß Vnsern Königlichen Stäten, daß er nämblich von der Missethat Wissenschafft habe oder dessen eine Vrsach wäre, bekennete: So sol man solches in dieselbe Stat, wo der Burger gesessen, dem Burgermeister vnd Rath zu wissen thun, auff daß man sich mit demselben vergwisse, vnd einen Tag benennen, darauff er mit dem Vbelthäter confrontirt. Vnd wan derselbe so wol bey der Confrontation als auch der Tortur, endlichen auch wan er gerichtet würd, auff solcher Außsage beständig verbleibet: Sol der besagte innerhalb 6 Wochen bey denenselben Stat-Rechten entweder von der Interessirten Parthey oder Vnserm Kaiserlichem Richter, wan sich innerhalb 14 Tagen kein Kläger, wie hieroben von denen Herren- vnd Ritterstands-Personen gemeldet, nicht findet, vorgenommen, vnd nach dem er auff das von Klägern angezogene indicium oder auch andere neben-Anzeigungen oder Beweiß geantwortet vnd nichts mehrers zu seyner Defension vorzubringen hat, entweder alßbald auff Klägers Begehren ein Bescheid erfolgen, oder ferner replicando,

mezi tím vedle příležitosti osoby a veystupku, na nějž taková žaloba založena jest, by se vyhledalo, ukázalo a předneslo: bude původ na vůli míti, buď od dalších spisův upustiti a na to rozeznání žádati, anebo repliku svau, jakž nahoře o „processích" vyměřeno, proti tomu složiti.

568. A aby se žádný nevědomostí nevymlauval a takovým šesti nedělím procházeti nedal: tehdy má hejtman Náš zemský každého takového vyznání a potahu prokuratoru Našemu a obzvláštně tomu, kohož se doteyče, slovo od slova přípis pod svau pečetí vydati povinen býti.

569. A pokudž by se trefilo, že by zločinec prve nežli by svůj konec vzal, toho všeho, což vyznal, odvolal: nemá proto zase k trápení veden, nýbrž nad ním to, což jest jemu jednau z prava uznáno, vykonáno býti, a takového odvolání ten, jenž naň vyznáno bylo, užije, byť pak takový zločinec pro jakau koliv příčinu zase k trápení veden byl; tehdy hejtman ihned toho na závazku zůstávajícího z závazku má propustiti.

570. Pakli by ten, na němž by zločinec vyznal, před hejtmanem se nepostavil, tehdy má zločinec svůj konec vzíti; ten pak, kterýž citován byl a nestál, má za psance nevyvedeného držán býti.

571. Jestliže by pak na kterém trápení zločinec na kterého měštěnína z měst Našich královských vyznal nětco zlého, že by o tom věděl anebo toho příčina byl: tehdy má to do toho města, kdež by ten narčený byl, na kteréhož praví, purkmistru a radě dáno znáti býti, aby se ním ujistili a den jmenovali, tak aby se s týmž zločincem očitě shledati mohl. A kdyby ten zločinec jak při přítomnosti jeho, tak na trápení, i potom při smrti na svém vyznání stál a zůstal: tehdy již ten narčený v šesti nedělích pořád zběhlých při témž právě městském buď od osoby v tom interessírované anebo od Našeho císařského rychtáře, pokudž by se ve 14 dnech žádný žalobník, tak jakž před tím o stavu panském o rytířském doloženo, neohlásil a nenašel, obžalován. A jak by na takový potah žalobníka přednešením a ukázáním odvodu odpověď dal, a že již více žádné obrany nemá, v tom se ohlásil: tehdy má na žádosť původa buď veypověď vynešena

duplicando, schrifft- oder Mündlich, wie es in demselben Gericht herkommen, verfahren werden, vnd darauff ergehen, was Recht ist, Darbey gleichwol die Stäte, wan etwan, insonderheit der Tortur halber Zweifel vorfiele, sich bey Vnserer Königlichen Appellation belernen sollen.

572. Wan aber der besagte innerhalb derselben 6 Wochen bey denen Stad-Rechten nicht vorgenommen würde: Sol er von solchem indicio, wan sich nichts newes wider ihn befinde, loß vnd ledig seyn. Da er sich aber auff vorgangene Beschickung nicht gestellete vnd also das Recht fliehe: Sol er, wie hieroben von höhern Ständen gemeldet, vor einen offendlichen berichtigten Vhrgichter gehalten werden.

573. So auch ein Vbelthäter auff eineu etwas bekennet, vnd solches betreffe eine gemeine Vnthat an, darunter Vnser vnd deß gemeinen Wesens Interesse versirte: in solchem fall sol sich mit dem Vhrgichter niemand, er sey wer da wolle, weder heimblich noch offendlich der Außsag oder Vhrgicht halber vergleichen oder vertragen, sondern ein jeder auß dem Herrenstand oder vom Adel sollen sich dessen auff vorgangene Klage, wie obberürt, mit offendlichem Recht außführen.

574. Wan es aber wegen deß Vngehorsambs darzu käme, daß einer vor einen Berichtigten Vhrgichter erklärt, vnd wie vor diesem publicirt würde, darzu gleichwol vonnöthen seyn sol, daß man es allein wegen deß nicht-erscheinens zu thun, er noch zum andermal von dem Lands-Haubtman, nach dem nämblich der Vbelthäter auff seyner Außsage wider ihn gestorben, citirt werde: So bleibt es zwar, so vil seyne Person anlangt, bey dem vorigen Herkommen, vnd sol ihm kein Recht dienen; Jedoch sol Vnserm Königlichen Procurator, wan er mit gnugsamben Indicien vnd Beweiß wider ihn auffkommen könte, das Recht wider ihn vorzunemen vnd biß zum End-Vrtheil zu verführen bevorstehen. Wan auch der indicirte sich innerhalb Jahr vnd Tag vor Vns oder Vnserm Land-Recht gestelte vnd gnugsambe Ehehafften, warumb er nicht erscheinen können, außführte: So sol er widerumb also vnd dergestalt restituirt werden, daß man Ihn von Zeit der restitution innerhalb 6 Wochen niemand wegen deß indicii zu Recht vornimbt, er von demselben gantz ledig vnd loß, wan er aber vorgenommen würd, darauff, wie obgehört, zu verfahren schuldig seyn sol.

575. Es sol aber bey keynem dergleichen Criminal-Proceß, in denen Stäten oder auff denen Schlössern, Rittersitzen vnd Märckten,

anebo dále skrze spisy replikováno a duplikováno, a jakž při tom právu obyčej jest, postupováno a na to co za právo, vypovědíno býti. Jakož kdyby kdy, obzvláštně pak s strany trápení, v městech Našich nějaká pochybnosť se nacházela: mohau se o to u appellací Naší naučiti dáti.

572. A pokudž by v týchž šesti nedělích pořád zběhlých týž narčený před právem městským obviněn nebyl: tehdy pokudž by nic jiného proti němu se nenalézalo, má toho potahu prázden a osvobozen býti. Pakli by, jsauc obeslán, se nedostavil, nýbrž právu se ukrýval, má za nevyvedeného psance jmín a držán býti.

573. Jestliže by bylo na koho vyznáno od kterého zločince, což by se obecného neřádu zemského dotýkalo, na čemž by Naše i vší obce interesse záleželo: v takové příčině nemá se žádný s týmž narčeným psancem o takovau věc, tejně ani zjevně, smlauvati, nežli jeden každý z stavu panského i rytířského, jsauc z toho obžalován, jakž svrchu doloženo, před právem patrně vyvésti.

574. A pokudž by pro neposlušnost k tomu přišlo, že by někdo za psance nevyvedeného vyhlášen a jako předešle publikován byl: tehdy jest potřebí, aby jest-li jen o to samé nestání činiti, on ještě jednau od hejtmana země, pokudž týž zločinec po vyznání jeho na tom umřel, obeslán byl, a v tom nechť jest, co se jeho osoby doteyče, při předešlém spůsobu zůstaveno a nemá jemu žádné právo slaužiti; však Našemu královskému prokuratoru přes to, pokudž toliko dostatečné potahy a průvody proti takovému jmíti může, pořad práv s ním začíti a až k dokonalé veypovědi dovésti, povoleno býti má. A kdy by se takový narčený v roce a ve dni před Nás aneb saud Náš zemský dostavil a podstatné příčiny a případnosti nestání svého přednesl a ukázal: tehdy má zase k předešlému spůsobu připuštěn, a pokudž by v týchž šesti nedělích jeho žádný z toho nevinil, toho všeho prázden a osvobozen býti. A pakli by obviněn byl, tehdy, jakž svrchu oznámeno, odpovídati a z toho, jakž náleží, se vyvésti povinen bude.

575. Nemá se též při žádném takovém autrpném právu, v městech, zámcích, v tvrzích aneb v městečkách, na žádnau

offendlich vnd mit Nahmen auff eine Person, so auß denen Ständen zu derselben Schand vnd Spot gefragt werden. Da aber jemand auff eine Stands-Person mit Nahmen fragen würde, derselbe, so gefragt, kan von dem andern, auf maß vnd weise wie es in Injurien vnd Ehrnsachen gebreüchlich, beschickt, vnd auff die Straff, so wegen Injurien vnd Ehrnhändel mit diser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung außgesetzt, beklagt werden. Auff einen vnaußgeführten Vhrgichter aber kan ein jeder mit Nahmen fragen, die Person sey gleich Herrn-, Ritter- oder Burgerstands.

576. Vnd obbeschribener Ordnung gemäß sol sich ein jeder bey seinen Halßgerichten verhalten, wie dan zu Anstellung dergleichen Peinlichen Frag niemand zugelassen werden sol, dan allein veraidete vnd geschworne Personen vnd deß Herrn, deme das Halßgericht zustehet, Beambte, welche gleichermassen zu dem Peinlichen Gericht einen Cörperlichen Aid ablegen sollen, wan sie darbey seyn vnd an stat ihrer Herrren die Richterstelle vertreten wollen. Es sol aber der Aid dahin gerichtet seyn, Daß sie in Peinlichen Sachen richten vnd vrtheilen sollen, was Recht, vnd solches nit lassen wollen weder durch Lieb, Leid, Gab noch keiner andern Sachen wegen. Vnd einen solchen Aid sol ein jeder Richter thun, so zu einem Peinlichem Gericht gebraucht würd. Vnd sol man bey einer solchen Peinlichen Frag dergestalt procediren, wie es die jenigen, so darzu verordnet vnd gegenwertig seyn, nach gelegenheit der Vmbstände vnd einkommenen Anzeigungen, auch Beschaffenheit deß Verbrechens für billich vnd Rechtmessig erkennen, vnd in ihren Gewissen gegen Gott vnd der höchsten Obrigkeit zu verantworten gedencken; In zweifelhafftigen Fällen aber sol es, wie hieroben gesetzt, gehalten werden.

577. Die Schreiber, auch so die Außsag oder Vhrgicht deß Vbelthäters auffschreiben vnd notiren, sollen in gleichem veraidet seyn, daß sie in denen Sachen das Peinliche Gericht betreffend, die Klag vnd Antwort, Anzeigungen, Verdacht oder Beweisung, auch die Vhrgicht deß Gefangenen vnd was gehandelt würd, getreülich auffschreiben vnd daran keine Gefährde suchen oder brauchen wollen. Es sol auch ihnen an ihren Ehren vnnachtheilig seyn; Wie dan, wan jemand einen dergleichen Schreiber derowegen an seynen Ehren angriffe, vnd solches auff ihn dargethan würde, Derselbe in die Straff vnd Poen, so in dem fall, wan einer an seynen Ehren wegen Fahvnd Einziehung der Vbelthäter angegriffen, außgesetzt, fallen sol.

578. Da aber einer nach seynem Schaden zu fragen vnd derentwegen der Tortur beyzuwohnen begehrte: Der sol darzu, wie obberürt, gelassen werden.

579. Vnd da nun dergleichen Vbelthäter gerichtet werden solte, vnd begehrte zuvor zu beichten vnd zu communiciren: sol ihm solches nicht allein zugelassen, sondern auch, da er es gleich nit begehrte,

osobu z vyšších stavův k lehkosti její ze jména dotazováno býti; a pokudž by to kdo učinil a na kterau osobu z stavův ze jména se dotazoval: tehdy ten kohož by se tu dotklo, bude moci k němu o nářek cti hleděti a z pokuty za nářek vedle vyměření tohoto Zřízení Našeho Zemského žalovati. Než na psance nevyvedeného jeden každý se ptáti může, buď ten z stavu panského, rytířského aneb městského.

576. Na ten a takový spůsob má se jedenkaždý při své popravě zachovati, a nemá k trápení zločincův žádný mimo osoby přísežné a auřadníky téhož pána, jehož ta poprava jest, kteříž pokudž toho přítomni býti chtějí, též přísahu učiniti mají, připauštěni býti. Kterážto přísaha má k tomu cíli připravena býti, že při tomto autrpném právě sauditi a ortelovati chtějí to, což spravedlivého jest, nešetříc v tom přízně ani nepřízně, darův, ani žádné vymyšlené věci. Kteraužto přísahu má jeden každý saudce, jenž v právě autrpném sedí, učiniti. A má se v tom tak postupovati, jakž by toho přítomní vedle případnosti potahův a velikosti téhož skutku potřebu a za spravedlivé uznali a vedle svědomí před Bohem a vyšší vrchnosti z toho odpovídati mohli; kdež by pak jaká pochybnost při nich se nacházela, tehdy v tom, jakž nahoře doloženo, se zachovati mají.

577. Písaři, kteříž by při tázání se zločincův vyznání spisovali, mají k tomu přísahu a povinnost vlastní jmíti, že v těch příčinách, kdež se práva autrpného doteykati bude, žalobu, odpověd, znamení, domnění, průvody a potahy téhož vězně i všecko to, což o tom se přednášeti bude, věrně a spravedlivě spisovati chtějí a že v tom žádné obmyslnosti užívati nebudau. Což jim na poctivosti jejich k žádné ujmě slaužiti nemá; jakož kdyby někdo takového písaře proto na poctivosti jeho dotekl a na něj toho dovedeno bylo, takový každý v pokutu takovau, jakž o tom, kdož by proto že jest zločince jal a do vězení dal, narčen byl, vyměřeno jest, upadnauti má.

578. Jestliže by se pak kdo na svau škodu ptáti a při trápení býti chtěl, má k tomu připuštěn býti.

579. A když by který zločinec měl konec svůj bráti a žádal-li by zpovědi a poslaužení velebnau svátostí: má k tomu netoliko připuštěn, ale i byť pak toho nežádal, k tomu jak od

darzu von Geist- vnd Weldlichen vermahnet vnd alle Mittel, so ihn zu seyner Seelen Seligkeit führen möchten, vorgenommen, das Gegenspiel aber vnd alle Mißbräuche dißfals abgeschafft werden.

Vnd weil bey dem Peinlichen Gericht auch offters von denen Glaiten gehandelt würd, So folget nunmehr Von denen Glaiten.

580. Es sol niemand, weß Whürden, Stands oder Wesens der sey, Macht haben, den jenigen, dem Wir Vnser Königliches Glait gegeben vnd der sich darauff berufft, ob er es gleich zu derselben Zeit nit bey sich hette, mit dem Schwerd oder sonsten richten zu lassen, sondern wer also betreten vnd das Glait nicht bey sich hette: derselbe sol gefänglich angenommen vnd solches Vns oder Vnserm Lands-Haubtman zu wissen gethan, vnd darauff ihm anbefohlen werden, wan vnd wo er das Glait auffweisen sol. Der nun dergleichen Vngelegenheit wegen Auffweisung deß Glaits nicht außstehen wil: sol das Glait stets bey sich haben, vnd desselben kräfftiglichen geniessen; ausser was Leibeigene Vnterthanen eines vnd deß andern Stands seyn, die sollen wider ihre Herzschafft nicht Glait haben. Da aber einer einen andern, deß Königlichen Glaits vngeachtet, richten liesse: der sol an Leib vnd Leben gestrafft werden.

581. Wan einer ein Glait von Vns vnd Vnsern Erben, Nachkommenden Königen zu Böhaimb vnd Markhgraven in Mährern hette, vnd sich nicht Glaitlichen hielte, sondern solches Glait selbst breche: Der kan sich desselben ferner nicht gebrauchen, sondern mag von einem jeden in gefängkliche Hafft genommen werden. So er aber laugnete, daß er dem Glait zuwider gehandlet vnd sich mit Recht außführen wolte: Sol er darzu gelassen werden. Vnd wer den jenigen, welcher ein Glait hat vnd dasselbe vorweißt, dem Glait zuwider wissendlich beleidiget: der fället in Vnsere Straff.

582. So Vnser oder Nachkommender Könige vnd Markhgraven in Mährern abgesagter Feind oder ein Landsbeschädiger ein glait außwürckte: den oder dessen Helffer vnd Helffers-Helffer sol niemand, wan solches offenbahr, vnter dem Schein deß Glaits weder mit Pferden, Wagen noch Waffen, noch Geld oder sonst mit eintzigem anderm Mittel, es sey mit Essen vnd Trincken, oder anderm Auffenthalt, wie es immer erdacht werden könte, befördern oder auffhalten, sondern menniglich behülfflichen seyn, damit er zur Straff gebracht werde, alles bey Verlust Leib, Ehr vnd Guts.

duchovních tak i světských napomínán a ke všemu tomu, což k spasení duše jeho záleží, veden býti; proti tomu pak všecky neslušné obyčeje se zapovědíti a přetrhnauti mají.

A poněvadž častokráte při právě autrpném i o glejtích dotýkáno bývá, bude též o tom tuto následovati.

580. Žádný, buď ten jakého koliv stavu, řádu a povolání, nemá té moci, toho, komuž bychom My královský glejt dáti ráčili a kdož by se na něj odvolával, ať by ho pak ten toho času při sobě neměl, mečem aneb jináče na hrdle trestati dáti; nýbrž kdož by tak postižen byl a glejtu při sobě neměl, ten má do vězení vzat, a to Nám nebo hejtmanu Našemu v známost uvedeno, a na to jemu, kdy a kde by ten glejt ukázati jměl, poručeno býti. Kdož tehdy pro neukázání glejtu takové nepříležitosti trpěti nechce: ten má svůj glejt ustavičně při sobě jmíti a jeho náležitě užívati; mimo dědičné poddané kterého koliv z stavův, ti proti svým pánům glejtův svých užívati nemohau. Pakli by někdo, nešetříc glejtu královského, někoho utratiti dal: ten zase na hrdle trestán býti má.

581. Kdož by majíce od Nás neb budaucích potomkův a dědicův Našich, králův českých a margkrabat moravských, sobě glejt vydaný, vedle téhož se nezachoval a jej zrušil: ten již jeho víceji užívati moci nebude, nýbrž od jednoho každého vzat, jat a v vězení držán býti může. Pakli by toho popíral, aby co proti témuž glejtu učinil a že z toho právně vyvésti chtěl: má jemu toho příno býti. A kdož by tak koliv vědomě tomu, jenž by glejt od Nás sobě daney jměl a jej ukázal, ublížil: ten Nám v pokutu Naší upadá.

582. A pokudž by buď Náš aneb budaucích králův českých a margkrabat moravských odpovědník aneb zhaubce země sobě glejt vymohl: tehdy ten, ani pomocníci jeho, ani těch pomocníkův pomocníci, když by na ně to vyjeveno bylo, nemá od žádného pod pláštěm glejtu buď s koňmi, vozy, braněmi, penězi ani žádným vymyšleným spůsobem fedrován a přechováván býti; nýbrž jeden každý má k tomu napomáhati, aby takový k ztrestání přiveden byl, a to pod ztracením cti, hrdla i statku.

Bißhero ist von dem Peinlichen Gericht vnd was demselben anhängig, gehandelt worden; Folget nunmehr von denen Delictis vnd Verbrechen.

583. Vnd demnach bißhero von dem Crimine Læsæ Majestatis in diser Vnserer Vernewerten Landes-Ordnung Meldung geschehen: So sol zuförderst über dem jenigen, so in vnterschiedenen Fällen in diser Vnserer Landes-Ordnung von solchem Laster gesetzt, steiff vnd fest, so wol auff dem Land als in Stäten, gehalten werden. Wir wollen aber ferner vnter obgedachtem Crimine Læsæ Majestatis alle die jenige Fälle verstanden haben, da wider Vns als König zu Böhaimb vnd Marckhgraven in Mährern, Vnsere Erben, Nachkommende Könige, oder Vnsern Königlichen Stand, etwas gefährliches machinirt würd.

584. Was aber die Straffen, auch die vnterschidene gradus dieses abscheülichen Lasters der Belaidigten Höchsten Majestät anlangt, mit denenselben sol es, wie es Vnsere Kaiserliche Rechte vermögen, gehalten werden.

Folget nunmehr was theils in voriger Landes-Ordnung von denen delictis zu befinden: Von Gewald vnd was Gewald ist, vnd von Verlust Leibes, Ehr vnd Gutes.

XCIX.

Von offendlicher Gewald.

585. Demnach in voriger Landes-Ordnung gewisse Articul gesetz, darauß erscheinet was für offendlichen Gewald angezogen worden: So lauten dieselbe Articul wie folget, als nämblich, „Wan einer mit Gewald vnd gewaffeneter Hand eines andern Schloß, Sitz, Stät, Märckt, es seyen Erb-Hof-Lehen oder Pfand-Gütter, so derselbe besesse vnd in Possession hette, einnimbt," oder „so einer den andern mit oder ohne Absage mit Gewald vnd dieser Landes-Ordnung zuwider, als ein Feind gefangen näme, oder wan einer im Land offendlich mit Fewer vnd Brand Schaden thäte."

Wan nun eines solchen Gütter eingenommen: Sollen dieselbe auff Vns fallen, vnd Wir haben darmit zu thun vnd zu lassen; Jedoch sollen darauß dem jenigen, welchem die Gewald zugefüget,

Až podtud jest o právu autrpném a což tak k němu náleží, povědíno; již následuje o rozličných veystupcích lidských.

583. A poněvadž až dosavad de crimine læsæ Majestatis, to jest, o aurážce důstojenství Našeho císařského, v tomto Našem Obnoveném Zřízení zmínka se stala: tehdy má předkem to vše, což v rozdílných příhodách v tomto Zřízení Zemském o takových veystupcích nařízeno jest, stále a pevně, jak v kraji tak i v městech, držáno býti. A ráčíme pod tím titulem De crimine læsæ Majestatis všecky ty příběhy rozuměti a v to potahovati, kteréž by proti Nám jakožto králi českému, margkraběti moravskému, a po Nás proti Naším potomkům a pravým dědicům anebo proti mocnosti a vyvýšenosti Naší královské, někdo s nebezpečenstvím Naším před sebe vzíti a o to se pokusiti opovážil.

584. Co se pak pokut v rozdílných stupních aneb regulích proti tohoto důstojenství Našeho královského uražení obsažených doteyče, o těch jakž práva Naše císařská vyměřují, ve všem zůstaveno buď.

Již následuje, co v Starém Zřízení o mnohých proviněních jedněch k druhým se nachází: O moci, a co moc jest, a o ztracení cti, hrdla a statku.

XCIX.

O moci, kteráž zjevně vykonána býti může.

585. Poněvadž v předešlém Zřízení jistí artikulové doloženi, z kterýchž se porozuměti moci může, co za zjevnau moc počteno a držáno býti má; kteřížto artikulové takto znějí: „Kdož by se v hrady, v tvrze, v města, městečka a v dvory dědičné, manské aneb zápisné mocí komu uvázal a vzal;“ item: „Kdož by koho v opovědi aneb v neopovědi, proti tomuto Zřízení Zemskému, jakožto nepřítel mocí jal, anebo kdož by ohněm v mírné a pokojné zemi hubil a zjevně pálil.“

Když by tehdy takovému škůdci statkové jeho vzati byli, tehdy na Nás připadají a My s nimi můžeme učiniti, což se Nám líbí; však mají odtud tomu, kterémuž se ta škoda stala, škody

die erlittene Schäden, auff vorgehende Liquidation, erstattet, auch sonst gegen dem Thäter als einem offendlichem Feind vnd Landes-Beschädiger mit denen Straffen vnd sonsten allerdings, wie vor diesem, verfahren werden.

C.

Von denen Absagern vnd denen jenigen, welche, nach dem sie die Vnterthänigkeit in Vnserm Erb-Markhgravthumb Mährern loßgezehlet, ihre Zu- vnd Ansprüche nicht mit Recht, sondern Gewald suchen vnd außüben wollen.

586. So etwan ein Jnwohner dises Markhgravthumbs Mährern, auß welchem Stand derselbe auch wäre, einen andern auff Leib vnd Leben oder auch auff Hab vnd Gut offendlich absagen, vnd auff die Absag denselben gefangen nemen, oder ihm seyn Gut, was gestalt es wäre, entziehen würde: Sol der, deme abgesagt, solches alßbald bey dem Lands-Haubtman anbringen, vnd der Lands-Haubtman sol den Absager vor sich erfordern, vnd wan er also befunden: So sol der Lands-Haubtman sich mit ihm vergwißigen vnd ihn auff des Nechstkünfftig Land-Recht halten, vnd demselbigen denen Land-Rechts-Beysitzern überlifern lassen; da Er aber ein Geistlicher Person wäre, soll er dem Bischoff übergeben werden.

587. Da auch einer denen vmbligenden Fürsten, welche mit Vns oder Vnsern Erben, Nachkommenden Königen vnd Markhgraven in Mährern Erb-Verbündnuß vnd Verainigungen haben vnd sich derselben halten, absagte: demselben sol kein Auffendhalt im Land Mährern gestattet, auch von keinem auffgehalten noch befördert, sondern da er erfragt vnd außgeforscht, als wie andere Vnsere vnd des Landes Feinde auffgehaben vnd zur Hafft gebracht werden.

588. Vnd da auch dergleichen offendlicher Absager oder Landes-Beschädiger außkundschafft, Sol der jenige, so dergleichen böse vnd leichtfertige Leüthe am ersten erfahren, vnd die, welchen zuforderst vnd-fruüemblich der Schad oder die Absag geschehen, solches dem Lan sdHaubtman, mit Anzaigung gegen wem, wo vnd von wem dergleichen Thätligkeit begangen. Vnd der Lands-Haubtman, nach dem solches an ihn gebracht: Sol es bey Vns anbringen vnd alßdan ferner wider solche leichtfertige Leüthe, wie es die Notturfft erheischt, allermassen wie gegen einem andern offendlichem Feind procedirt vnd verfahren werden.

589. Ein jeder, so eine offendliche Gewald, wie obgeschriben, begehen würde, oder ein offendlicher Absager wäre, Sol seyn Leib vnd Ehr verlieren vnd seyn Gut sol auff Vns als Königen zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern fallen. Vnd so er flüchtig

vzešlé a prve přisauzené, navráceny, a proti takovému jakožto proti zjevnému nepříteli a škůdci zemskému s pokutau nahoře doloženau přistaupeno býti.

C.

O odpovědnících a těch, jenž zhostíce se poddanosti margkrabství tohoto své spravedlnosti ne právem, ale mocí vymáhati a vyhledávati chtějí.

586. Pokudž by který obyvatel margkrabství tohoto moravského, buď on z kterého koliv stavu, jinému hrdlo i statek odpověděl, a po takové odpovědi jeho jal anebo v statek jeho jakým koliv spůsobem mu se uvázal: tehdy má to ten, jenž jemu odpovědíno, ihned na hejtmana země vznésti; kterýžto má hned takového odpovědníka před sebe povolati a pokudž by tomu tak bylo, ním se ujistiti a jeho k neprvnějšímu saudu dodržeti a nejvyšším komorníkům a saudcům zemským odvésti; pakli by osoba duchovní byla, tehdy má biskupu vydána býti.

587. Kdyby okolním knížatům, s nímž My a budaucí potomci Naši, králové čeští a margkrabata Moravská, smlauvy máme a těch se držíme, odpověděl: ten a takový nemá jmíti žádného bytu v margkrabství tomto, a žádný jeho fedrovati a přechovávati nemá, nýbrž kde by uptán byl, má jako nepřítel jat a vězením opatřen býti.

588. A když by takoví odpovědníci a zhaubcové zemští vykundšoftováni byli, má ten, kterýž o takových zlých a nešlechetných lidech nejprvé zvěděl, a ti, jimžto nejdřívěji ta škoda aneb odpovědění se stalo, to hned hejtmanu zemskému, proti komu, kde a od koho takový skutek se stal, oznámiti. A hejtman zemský jakž by to naň vznešeno bylo, má to Nám oznámiti, a potom proti těm zlým a nešlechetným lidem, jakž toho potřeba káže, nejináč než jako zjevným nepřátelům se zachovati.

589. Jeden každý, který by se takové moci dopustil aneb zjevný odpovědník byl, má čest a hrdlo ztratiti a statek jeho na Nás připadnauti, jakožto na krále českého a margkrabě moravského. A kdyby utekl a v zemi se dostati nemohl, má statek

würde, vnd im Land nicht zu finden vnd zu bekommen wäre: Sol seyn Gut auff Vns fallen, er aber für einen Ehrnichtigen Vhrgichter gehalten werden, vnd sol keines Rechten geniessen.

590. Vnd da nun einer in obvermelte Straff vnd Poen fallen, vnd ihm seyn Gut abgesprochen vnd Vns dasselbe zuerkant würde: So mögen Wir oder Vnsere Nachkommen, Könige zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, Vns in solch Gut einführen lassen. So aber auff demselben Gut etwan Ansprüch oder auch Rechtmässige Schulden hafften, oder da einer für den, so in dergleichen Straff gefallen, sich auffrichtig in Bürgschafft eingelassen: demselben sol auff das, was er also vor dem Land-Recht oder vor denen Kleinern-Rechts-Officirern darthun vnd erweisen würd, Rechtens verholffen vnd auff beschehene Erkäntnüß der Executions-Proceß auff solch Gut, wegen der jenigen Summ, so liquidirt vnd erwisen worden, zugelassen werden, allermassen wie man es nach Erlangung eines Stand-Rechtens zu halten pfleget: Es wäre dan, daß Wir oder Vnsere Erben, Nachkommende Könige zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, als Inhabere deß Guts, sie alberait contentirt vnd ihnen die zuerkante Summ erstattet hetten.

591. Würde sich aber einer vortheilhafftiger weise vnter etwan einem gesuchtem schein eines Guts, welches Vns, vmb was Verbrechen willen es auch geschehe, haimgefallen wäre, annemen vnd dasselbe zu sich ziehen: wider denselben sol verfahren werden wie wider den, so die Straff, welche der Macht vnd Gewalds halber gesetzt vnd geordnet, verwürckt hat.

592. Es sol sich auch niemand auß denen Ständen vnd Inwohnern des Markhgravthumbs Mährern vmb eintziger Vhrsach willen, der abgesagten Feinde vnd Landes-Beschädiger oder anderer, die sich an gleich vnd Recht nicht begnügen lassen vnd demselben zuwider leben, nicht annemen, ihr Thun vnd Wesen nicht loben noch beschönen, auch in keinerley weise noch wege dieselben wider Vns oder Vnsere nachgesetzte Obrigkeiten vertaidigen, vil weniger das gemeine Volck weder heimblich noch offendlich auffwiglen. Vnd da jemand darüber betreten würde vnd sich dessen nicht purgirte vnd außführte: Der sol ein gantzes Jahr lang im Gefängnüß sitzen, vnd Wir vnd Vnsere Erben, Nachkommende Könige vnd Markhgraven in Mährern, sollen nicht zugeben noch gestatten, daß die jenigen, so dergleichen offendliche Feind vnd Absagere seyn, ihre Verbrechen mit Geldstraff büssen vnd abtragen mögen.

593. So einer auß diesem Markhgravthumb sich außkauffen vnd von Vns vnd Vnsern Erben, Nachkommenden Königen zum Königreich vnd Markhgraven in Mährern, der Vnterthänigkeit halber Vrlaub nemen wolte: Der sol sich bey dem Land-Recht angeben vnd bekennen, daß, so fern er etwas zu einem vnd dem andern in diesem

jeho na Nás přepadnauti a on za nevyvedeného psance držán býti a žádného práva užíti nemá.

590. Když by již kdo v takovau pokutu upadl a statek jeho Nám přisauzen byl: tehdy máme již moc, My a budaucí potomci Naši, králové čeští a margkrabata moravští, v takový statek se zvésti dáti. Pakli by na témž statku nějaké závady a pořádné dluhy aneb rukojemství se nacházely: tomu každému má na to, což by před saudem nebo před auředníky práva menšího pokázal, dopomožení se státi a vedle uznání exekutí o tu přesauzenau summu na týž statek puštěna býti, nejináč než jako se při obdržení stanného práva postupuje; leč bychom My anebo budaucí potomci Naši, králové čeští a margkrabata moravští, jeho anebo je v tom spokojili a s nimi se o to porovnali.

591. A pokudž by někdo fortelným spůsobem v takový Nám plným právem v pokutě připadlý statek se uvázal a jej k sobě přijal: proti takovému má postupováno býti jako proti tomu, kterýž v pokutu moci a gvaltu propadl.

592. A nemá se též žádný z stavův aneb obyvatelův margkrabství tohoto moravského za žádnau příčinau takových odpovědníkův a zhaubcův zemských, aneb těch, kteříž právně živi býti nechtějí a proti řádu a právu se staví, ujímati, takových jich skutkův schvalovati neb zvelebovati, anebo jich proti Nám a po Nás proti Naší pořádně vystavené vrchnosti netoliko zastávati, ale ani lidu obecního v nejmenším ponaukati. A kdy by kdo v tom postižen byl a z toho se vyvésti nemohl: ten má celey rok v vězení seděti, a My ani budaucí potomci Naší, králové čeští a margkrabata moravská, neráčíme tomu chtíti a povolovati, aby takoví zjevní nepřátelé a odpovědníci přečinění svá penězi vykupovati a tím z pokuty své vycházeti mohli.

593. Kdož by koliv se chtěl vyprodati a vyhostiti z tohoto margkrabství a od Nás jakožto od krále českého a margkraběte moravského odpuštění vzíti: ten se má při saudu zemském v tom ohlásiti a přiznati, že má-li aneb bude-li míti koho z čeho

Markhgravthumb zu sprechen hette, er denselben nach gedachten Vnsers Erb-Markhgravthumbs Rechten vnd Gewohnheiten ordendlicher weise vornemen. Im widrigen fall vnd da er ohne Recht mit Gewald gegen demselben procediren wolte, sol er in die Straff vnd Poen der jenigen, so noch nicht loß gezehlt worden vnd dem Land abgesagt hetten, gefallen seyn. Vnd Wir vnd Vnsere Erben, Nachkommende Könige vnd Markhgraven dises Markhgravthumbs, sollen einen solchen ehe vnd zuvor der Vnterthänigkeit nit loß zehlen, so lang er sich der gestalt, wie obgeschriben, bey dem Land-Recht nicht verobligirt vnd bekennet. Es sol auch der Lands-Haubtman sambt denen Obristen Lands-Officirern vnd Land-Rechts-Beysitzern nicht gestatten, solch seyn Bekäntnüß in des Denckbuch oder Register einschreiben zu lassen, er sey dan zuvor dem jenigen, dem er etwas in diesem Vnserm Erb-Markhgravthumb zu thun schuldig, Recht worden.

CI.

Von denen, die sich wider Vns oder Vnsere Erben, Nachkommende Könige vnd Markhgraven in Mährern, in Kriegs-Bestallung einlassen.

594. Es sol sich niemand auß denen Ständen vnd Inwohnern dieses Markhgravthumbs Mährern ausser Landes in Dienst vnd Bestallung wider Vns oder Vnsere Erben, Nachkommende Könige zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern, nicht gebrauchen lassen, bey Verlust Leib, Ehr vnd Guts. Vnd da jemand auß dem Land sich in Kriegs-Dienst begebe oder bestellen lassen wolte: Der sol es bey dem jenigen, bey dem er dienen wil, stracks anmelden vnd ihme vorbehalten, Im fall derselbe etwas wider Vns oder Vnsere Erben, Nachkommende Könige zu Böheimb vnd Markhgraven in Mährern vornemen wolte, daß er auff diesen fall seyner Kriegspflicht frey vnd ledig vnd ohne Verletzung seyner Ehr jederzeit einen freyen Abzug haben wolle.

595. Wan aber einer sich in frembde Dienst eingelassen, vnd es sich nachmals befünde, daß derselbe Krieg wider Vns angesehen, vnd er sich nicht alßbald solches außschliege vnd an Tag käme, von denenselben Diensten entbreche: Der sol, wan solches auff ihn gnugsamb erwisen, seyn Erbtheil vnd noch darzu alle seyne Anfäll, so er in disem Markhgravthumb Mährern zu gewarten hette oder haben könte, verlieren, zu dem auch seyn Gut auff Vns fallen, vnd seyner Ehr als ein perduell verlustig seyn. Vnd sol ein solcher, welcher sich in offendliche Kriegs-Bestellung wider Vns oder Vnsere Erben, Nachkommende Könige vnd Markhgraven in Mährern, eingelassen

v margkrabství tomto co viniti, že se k němu vedle téhož margkrabství Našeho řádu a práva pořádně zachovati chce. Naproti tomu, chtěl-li by potom proti komu bez práva mocí postupovati, ten upadne v pokutu jako nevyhoštěný, který by odpověděl zemi. A My, ani Naši budaucí potomci, králové čeští a margkrabata moravská, nemáme a neráčíme žádného takového dříveji, dokudž by na takový spůsob, jakž nahoře doloženo, při saudu zemském se nezavázal a nepřiznal, z poddanosti propauštěti. A nemá hejtman zemský ani saudcové takové paměti do kněh Pamětních zapisovati povoliti, dokudž by ten, kdo se z země vyhostiti chce, každému, komuž by co dlužen byl, nezapravil.

CI.

O službách proti Nám, králi českému a margkraběti moravskému, též i budaucím králům českým a margkrabatům moravským.

594. Dáleji nemá se žádný z stavův a obyvatelův margkrabství tohoto moravského ven z země v služby proti Nám anebo proti Našim dědicům, budaucím králům českým a margkrabatům moravským, potřebovati dáti, pod propadením cti, hrdla i statku. A pakli by kdo z této země v vojenské tažení se vydati a potřebovati dáti chtěl: ten má tomu, kterémuž slaužiti chce, to ihned oznámiti, že kdyby ten nětco proti Nám a budaucím králům českým a margkrabatům moravským před sebe vzíti chtěl, aby on skrze to závazku svého prázden a bez aurážky poctivosti své každého času z té služby se vytáhnauti mohl.

595. Pakli by se kdo v služby přespolní dal, a potom by se to vyhledalo, že by ta válka proti Nám vedena býti jměla, a ten, dověda uce se toho, z takové služby by nevystaupil: ten každý, když naň to prokázáno bude, má svau spravedlivost, i také nápady, měl-li by jaké v tomto margkrabství moravském, potratiti, a k tomu i statek jeho na Nás připadnauti, a o svau čest, víru, jakožto protivník, přijíti. A má takový jeden každý, kterýž by se proti Nám, králi a pánu svému, též budaucím potomkům Našim, králům českým a margkrabatům moravským,

oder wissendlich darinnen beharzete, im Land angezeigt vnd publicirt werden.

596. Trüge es sich aber zu, daß sich einer ausser Landes niderliesse vnd vnter eines andern Herzn Gebiet wohnete, sein Herz aber, vnter dem er gesessen, mit Vns oder Vnsern Erben Nachkommen zum Königreich vnd Marckgravthumb hernachmals in ein Strit geriethe, vnd ein solcher Vnterthan von Vns oder Vnsern Nachkommen erfordert würde vnd in das Land nicht kommen wolte: Der sol seynes Guts, so ihme im Land zuständig, wie auch der Anfäll vnd Anwartschafften verlustigt seyn.

CII.

Von Widerwertigen vnd Rebellischen Vnterthanen.

597. So einem Herzn seyne Vnterthanen, sie wären gleich Erblich, verpfendet oder verschriben, auffrührisch würden, sich demselben in Mainung, ihme böses zu thun oder einem Schaden zuzufügen, widersetzten, vnd über dieses ihm seyn Gut, es sey gar oder zum theil entzieheten, oder ihn spolirten: Dieselben sollen ihrem Verdienst vnd Verbrechen nach, neben denen, so ihnen Rath vnd That darzu gegeben vnd mit ihnen eintzigen Verstand gehabt, oder sich ihrer Sachen angenommen, würcklichen gestrafft werden, Also daß man einer solche Vnterthanen in seynen Schutz näme, sich zu ihnen gesellete, sie vertrete, auffwigelte, oder mit ihnen, denen Vnterthanen, als ein Kriegsman wider ihren Herzn auffziege, vnd auff diese oder andere maß zu dem Auffruhr verhülfflich vnd dessen Vhrsach wäre, oder das dem Herzn entzogene Gut zu sich näme vnd ihm selbst zueignete: Derselbe sol Vns oder Nachkommenden Königen Erben dises Marckhgravthumbs seyn Gut, auch Leib vnd Leben verfallen haben; Jedoch daß zuforderst auß seinem Gut vnd Vermögen, waran auch solches bestünde, die dem spolirten zugefügte Schäden vnd Vnkosten, der Billigkeit nach, erstattet, wie in gleichem das Gut dem jenigen, dem es entzogen, oder nach desselben Absterben seynen Erben vnd Nachkommen widerumb eingeraumbt vnd abgetreten werde.

598. Da auch jemand auß diesem Marckhgravthumb, ohne Vnsere oder Vnserer Erben, Nachkommender Könige vnd Marckhgraven Bewilligung, etwan von einem Außländer eine Anforderung oder Gerechtigkeit, ausser Landes, an sich kauffte oder sonst anderer gestalt an sich brächte, vnd hernacher dieselbe auß diesem Vnsern Erb-Marckhgravthumb durch Repressalien oder andere vnrechtmessige oder vnordendliche Processus erzwingen vnd suchen wolte: Solches sol von Vns vnd Nachkommenden Marckhgraven nicht gestattet werden, sondern man sol dieselben straffen, als wie verdächtige vnd solche

v službách vojenských potřebovati dal a vědomě v nich se zdržoval, v zemi ohlášen a publikován býti.

596. Trefilo-li by se pak, že by se ven z země vysadil a pod jiným pánem bydlel, a týž by pán, pod kterýmž by on seděl, mezi tím s Námi a budaucími potomky Našimi, králi a margkrabaty, v nějaký spor vešel, a ten poddaný by potom od Nás aneb budaucích Našich do země citován jsauc, přijíti nechtěl: ten každý má statek svůj, kterýž v zemi má, i také nápady, pokudž by jemu jací přijíti měli, potratiti.

CII.

O protivných a rebellujících poddaných.

597. Jestli by kterému pánu poddaní, buď ti dědiční aneb zastavení nebo zapsaní, se zprotivili a proti němu, chtíce jemu škoditi, se postavili, a přes to statku jeho buď díl anebo všecken opanovali a oblaupili: ti všickni mají vedle zaslaužení a provinění jich, i s těmi, kteříž by jim k tomu radili a s nimi srozumění jměli aneb se jejich věcí ujímali, skutečně ztrestáni býti, tak že, kdož by koliv takové poddané v ochranu svau přijal, k nim se přitovaryšil, jich zastával, pozdvihoval, anebo s nimi proti pánu jejich táhl a tím aneb jakýmkoliv jiným spůsobem k tomu pozdvižení napomáhal, anebo ten pánu odňatý statek k sobě přijal a přivlastnil: ten každý Nám i budaucím Našim, králům českým a margkrabatům moravským, čest, hrdlo i statek propadne; však mají nejprvé z téhož statku jeho, na čem by koliv ten záležel, tomu, jemuž statky zplundrovány byly, vedle náležitosti škody vynahraženy, jako i týž odňatý statek jemu, aneb po smrti jeho, dědicům a potomkům navrácen a postaupen býti.

598. A když by též někdo z margkrabství tohoto moravského bez Našeho aneb Našich dědicův, budaucích králův českých a margkrabatův, vlastního povolení od někoho z cizozemcův nějaký nápad aneb spravedlnost ven z země sobě kaupil anebo jináče na sebe přenesl, a potom by takové z tohoto margkrabství skrze velikau obtížnosť a jiné neslušné a nepořádné prostředky vymoci a dobeyvati chtěl: toho od Nás ani budaucích Našich povolováno býti nemá, nýbrž ti a takoví trestáni býti mají, jako

Leüthe, welche vnnöthiger weise ihres vnbillichen Nutzes halber im Land eine Vngelegenheit vnd Vnruhe anrichten vnd anspinnen wollen. Ingleichem sol auch keiner befugt seyn, sein Recht vnd Anforderung einigem Außländer, dem Land zu Schaden, zu verkauffen, bey obvermelter Poen vnd Straff.

CIII.

Von der Gewalt, so nicht für offendliche Gewalt gehalten, vnd dahero die andere Gewalt bißhero genennet worden.

599. Diese nachfolgende Articul werden für die andere Gewalt (welche der offendlichen Gewalt, gleich wie in Vnsern Kayserlichen Rechten die vis privata der vis publicæ entgegen gesetzt) angezogen,

als nämblich wan einer dem andern seynen Teich oder Weiher, in dessen Possess vnd Besitz er nicht ist, sie seynd gleich Erblich, Lehen oder Pfandschilling, abgrübe.

Item, wan jemand eines andern Leüthe gefangen näme, dieselben schätzte vnd ohne Außlösung oder Erlegung einer gewissen Summa Geldes der Gefängknüß nit ledig lassen wolte.

Item, So einer auff den andern in einem Hald stünde oder auff ihn laurete vnd ihn gefangen nemen oder sonst einen Schaden zufügen oder gar ermorden wolte, Wie auch wan einer muthwilliger weise auff den andern zugienge oder ritte, in Mainung denselben vmbzubringen, vnd ihn darüber beschädigte, vnd solches auff ihn, wie zu Recht gnugsamb erwisen vnd von dem Richter also befünden würde.

Item, wan einer dem andern drohet, daß er ihn schlagen oder sich an ihm rechnen wolte, vnd der jenige, zu dem er solches geredet, ihn durch zwo wolverhaltene Personen, auß welchem Stand sie auch wären, beschicken vnd befragen liesse, ob er bekente vnd zustünde, daß er ihm abgesagt hette; da er sich nun zu der Absag bekennete: So sol man sich gegen ihm verhalten als einem Absager. Wo er aber vorwendete, er hette solches aus Zorn geredet, so darff es der ander für keine Absage halten. Es wäre dan, daß er über diese Antwort Thätlichen verführe: alßdan so hette er dardurch eine Gewalt begangen.

600. Wan nun einer, wer der auch wäre, dergleichen Macht oder Gewald, wie oberzehlt vnd in denen angeregten Articuln begriffen ist, begienge: So sol derselbe vmb das dritte Theil seynes Vermögens, oder auch wol nach Gelegenheit der Vmbstände, an Leib vnd Leben gestrafft werden.

601. Da einer den andern wegen verübten Gewalds zum Rechten beschickte vnd citirte, sol der Beklagte zu allen Gerichtshandlungen in der Person erscheinen. So aber der Beklagte sich nicht

lidé nevážní, kteříž bezpotřebně vyhledávajíce ziskův svých nevážných a neslušných v zemi nepříležitost a nepokoj působiti a vzbuzovati se vynasnažují, a nemá žádný toho se dopauštěti, aby cizozemcům na škodu země jaký nápad anebo právo své prodával, pod pokutau nahoře oznámenau.

CIII.

O moci té, kteráž tejně provedena býti může, a proto druhá moc posud jmenována byla.

599. Tito následující artikulové za druhau moc, (kteráž zjevné moci, tak jako v právích Našich císařských, moci obzvláštní, moci obecné neb společné se představuje) se pokládají, jmenovitě:

kdož by komu rybníky, stavy, v kterýchžto držení by nebyl, buď ty dědičné, manské neb zápisné, překopal.

Item, když by někdo cizí poddané jal, ty šacoval a bez složení jisté summy peněz z takového vězení propustiti nechtěl.

Item, kdož by na koho stráží stával, chtíce jej jati a škodu jemu učiniti anebo jej i zamordovati, anebo že by na někoho zaumyslně šel neb jel, chtíce jeho o hrdlo připraviti aneb raniti, a to by naň před právem dostatečně ukázáno bylo.

Item, kdyby někdo jinému hrozil, že jeho bíti anebo se nad ním mstíti bude, a ten, komuž by to mluveno bylo, poslal by k němu dvě osoby dobře zachovalé, z kterého koliv stavu, tázajíc se jeho, zda-li by se k tomu znal, že jemu odpověděl. Tu přizná-li se ten k té odpovědi, má se k němu tak zachovati jako k odporníku. Kdyby se vymlauval, že to z hněvu mluvil, nemá proto naň žádné péče jmíti. Pakli by přes tu řeč skutek učinil, již jest moc učinil.

600. Kdy by tehdy někdo, buď ten kdo buď, moc a násilí, jak veyše v jistých puňktích obsaženo jest, učinil: tehdy odnětím třetího dílu statku anebo vedle velikosti aučinku, na hrdle má ztrestán býti.

601. Kdož by někoho z moci obeslal, má obeslaný při všem tom processu osobně státi. Pak-li by se nepostavil, a toho což

stellete, vnd also was Vrtheil vnd Recht geben würde, nicht leiden wolte: Sol auff denselben gegriffen werden, allermassen vnd gestalt alß auff einen, der sich dem Rechten widersetzt.

602. Gleichermassen so einer wegen verübter Gewalt einen andern beschickte, vnd bey Außsprechung deß Vrtheils nicht selbst in Person gestünde: So sol er auff das nechste Land-Recht erfordert, vnd da er alßdan auch nicht erschine vnd dem jenigen, was das Vrtheil mit sich brächte, folge leisten wolte, sol man gegen ihm als einem, so sich dem Rechten widersetzt, verfahren.

603. Vnd zwar wan einer wegen dergleichen Gewalts einen andern beschickte vnd die geklagte Gewalt nicht darthäte vnd erwise: Derselbe sol 14 Tage auff dem Rathauß in der Stat Olmütz oder Brün sitzen vnd nicht loß gelassen werden biß nach Außgang derselben Zeit, Es wolte dan der Beklagte ihne solcher Straff erlassen; Nichts desto weniger aber würd er dem Beschicktem oder beklagtem einen Abtrag auff maß vnd weise thun, wie es diese Vnsere Landes-Ordnung, betreffend die Ehrensachen vnd Injurien, vermag, vnd sol darzu 50 Schock Groschen Böheimbisch erlegen, zu dem auch alle Schäden vnd Vnkosten, so beklagtem deßwegen veruhrsacht, so vil er deren nach der Beschickung vor denen Kleinern-Rechts-Officirern erweisen würd, bezahlen.

604. Wan einer ohne Vorwissen vnd Bewilligung Vnserer oder Vnserer Erben, Nachkommender Könige vnd Markhgraven in Mährern, einen auff seynem Schloß oder sonst in seynem Hauß vnd Wohnung gefangen anneme, denselben schätzte oder ranzionirte, vnd der Gefangene wäre etwan auß der Kron Böhaimb, oder einem Land, so zu der Kron Böheimb gehörig: So sol der, so also gefänglich gehalten worden, den jenigen, auff dessen Schloß, Sitz oder Wohnung er ranzionirt vnd geschätzt worden, vor Vns oder Vnser Land-Recht beschicken, vnd der, so ihn geschätzt, sol die Ranzion oder Schatzung, so er von ihm genommen, sambt allen Schäden vnd Vnkosten wider erstatten, vnd dem jenigen, was ihm sonst von Vns oder Vnserm Land-Recht ferner zuerkant, nachkommen vnd stat thun.

CIV.

Von Mord vnd Todschlägen.

605. Ein Mord oder ein Todschlag, dardurch ein Mensch dem andern seyn Leben benimmt, würd durch vnterschiedene Mittel vnd wege ins Werck gerichtet.

Würde etwan eine Herrn- oder Ritter-Stands-Person, auff was Gründen es auch wäre, jemanden Todschlagen, vnd der Thäter auff Handhaffter That vnd im Werck ergriffen: So sol in Vnsern Königlichen Stäten Vnser Königlicher Richter oder der Burgermeister,

by jemu z saudu nalezeno bylo, vystáti nechtěl: má na něj jako na odbojníka práva saženo býti.

602. Podobným spůsobem, nestál-li by ten, kdož by z moci obeslal a nebyl by u veypovědi osobně přítomen: tehdy má před nejprvnější saud povolán býti, a kdyby též nestál a tomu což mu ortelem přisauzeno, dosti učiniti nechtěl, podobným spůsobem za odbojníka práva držán buď.

603. Pokudž by někdo z moci pohnal a potom té moci nevedl, ten má 14 dní na rathauze v městu Olomauci nebo v městu Brně seděti a z něho do vyjití téhož času vypuštěn nebýti; leč by jeho původ z té pokuty dobrovolně propustiti chtěl. Nicméněji bude původ obžalovanému nápravau povinný, tak jakž v tomto Zřízení Zemském „o nářku poctivosti“ vyměřeno, a k tomu padesáti k. g. č. pokuty položiti, též škody všecky což by jich od auředníkův menších přisauzeno bylo, zaplatiti.

604. Kdož by bez vůle a vědomí Našeho anebo Našich dědicův a budaucích, králův českých a margkrabat moravských, někoho na svém zámku anebo tvrzi a obydlí jal, jeho šacoval a rantcýroval, a ten zajatý byl by z království českého aneb jiných k němu přivtělených zemí: tehdy má ten, kterýž tak v vazbě držán byl, toho, na kteréhož zámku, sídle aneb obydlí šacován byl, před Nás anebo saud Náš zemský obeslati. Ktereyžto takovau rantcí i s škodami na to vzešlými zase navrátiti má, a co jemu za tau příčinau od Nás aneb z saudu Našeho nalezeno bude, tomu všemu obvyknauti a místo dáti.

CIV.

O mordech a vraždách.

605. Mord aneb vražda, skrze kterýž aneb skrze kterauž člověk jeden druhého o život připravuje, rozdílným spůsobem a prostředky vykonán býti může.

Když by osoba z stavu panského anebo rytířského, na číchž koliv gruntech, někoho zamordovala a taková hned tu při skutku postižena byla: tehdy má v městech Našich královských královský

auf andern Gründen aber der Grundherr oder Verwalter derselben Gründe den Thäter (doch im fall es eine wohlverhaltene vnd wolangesessene Person, von welcher zuvor nichts vbels oder verdächtiges gehört worden, solches auch denen, auff dessen Gründen der Mord begangen, selbst bewust, vnd also keine Vermuttung wider ihn wäre) auff Trew vnd Ehr verstricken, der gestalt, daß er sich zu Vnserm Lands-Haubtman stellen. Welcher ihne alßdan widerumb verstrücken sol, sich auff das nechste Land-Recht zu stellen, vnd darauff fernern Beschaid erwarten solle. Würde aber derselbige eine verdächtige Person seyn, So sol man sich mit ihm gnungsamb versichern, denselben auff das nechste Land-Recht behalten vnd dem Lands-Haubtman übergeben. Welcher alsdan sambt dem Land-Recht solche Mord-That, wie auch die qualität derselben Person, so die That begangen, sodan seyn Leben, Handel vnd Wandel, auch alle Vmbstände darbey mit Fleiß erwegen, vnd wo sie befinden, das es eine vnverdächtige Person, vnd daß keine Gefahr seyner Flucht halber wäre: So mag man ihn von newem auff seyne Ehr, Traw vnd Glauben verstricken, oder gegen einem gewissen Pfand oder gnugsamber Bürgschafft loß lassen, der gestalt, daß er wegen deß begangenen Todschlags so bald vnd offt als es begehret würde, zu Recht sich stellen vnd entweder der jenigen Parthey, so ihn derowegen vernemen vnd anklagen möchte, da einige vorhanden, oder aber Vnserm König. Procurator (welcher in Mangel deß Klägers solche Klage führen sol) darumb gerecht werden solle. Würden sie aber in fleissiger der Sachen Erwegung befinden, daß der Thäter mit Gefängknuß, zum Rechten zu gestehen, angehalten werden solte: So sol der Lands-Haubtman (massen er dan auch solches zu thun verpflichtet ist) dergleichen Todschläger in gefängliche Hafft zu nemen anbefehlen in einer auß Vnserer Stät.

606. Begebe sichs dan, daß ein solcher Todschläger auff frischer That nicht ergriffen, sondern flüchtig worden wäre: So sol man ihm auff das stärckste als möglich nacheilen, vnd wan er zur Hafft bracht, sol er eingezogen vnd dem Lands-Haubtman überlifert, ihm auch in dieser Sach, darumb er flüchtig worden, auff Traw vnd Glauben mehr nicht getrawt werden. In fall man auch einen solchen, der flüchtigen Fuß gesetzt, in der Nachfolge nicht bekommen könte: So sol auff Anbringen deß Abgeleibten Befreünden oder dessen, welchen sonst die Sache angienge, oder auff den fall sich niemand vor einen Kläger angegeben, ex Officio vnd von Ambtswegen der Lands-Haubtman, so bald von einem solchem Todschlag etwas erfahren, denselbigen Todschäger beschicken, daß er sich nach Einhendigung solcher Beschickung für Vnser Königliches Land-Recht gestellen solle. Vnd so er sich also gestellet: So sol man sich wegen Vergwißigung seiner Person verhalten, allermassen wie hieroben davon gemeldet.

rychtář aneb purkmistr, na jiných pak gruntech pán týchž gruntův aneb správce jeho, takovau osobu (však byla-li by ta osoba dobře zachovalá a dosti usedlá, o kteréžto zachování bylo by tomu nebo těm, na číchž by gruntech týž mord se stal, vědomé), ctí a věrau zavázati, že se před hejtmana Našeho postaví. Od něho opět znova zavázána býti má, že se při nejprvnějším saudu postaví a na to další veypovědi očekávati bude. Než byla-li by ta osoba podezřelá, tehdy mají se ní dostatečně ujistiti a k budaucímu saudu dodržíc, hejtmanu zemskému vydati. Kterýžto potom s saudem zemským takový mord, jako i osobu, kteráž ten mord zpáchala, rozvážiti, a jestli by uznali, že jest osoba víry hodna a že žádné pochybnosti o jeho nedostání není, tehdy i znovu na závazek cti a víry dáti aneb pod jistý základ uručiti, i jináč na rukojmě, že pro takový vykonaný mord, když by koliv a kolikrátž by koliv obeslána byla, k saudu státi, a buďto straně, pokudž by se jaká nacházela a naň žalovala, aneb Našemu královskému prokuratoru (kterýž kdyby žalobníka nebylo, takovau žalobu vésti má) z toho odpovídati a práva býti chce, propustiti moci bude. A pakli by to uznáno a uváženo bylo, že má k právu vězením dodržána býti: tehdy hejtman Náš zemský (což učiniti povinen jest) takového mordýře v některém městě Našem královském do vězení dáti vzíti poručí.

606. Jestliže by se pak trefilo, že by ten mordýř při skutku nebyl postižen, než že by od toho utekl: tehdy má co nejtaužeji býti může, honěn a když by polapen byl, do vězení usazen a hejtmanu zemskému vydán býti, kterémuž již více, poněvadž utekl, na čest a víru věřeno býti nemá. A pokudž by takový, kterýž utekl a honěn byl, dosažen býti nemohl: tehdy má na vznešení přátel zabitého, anebo toho, jehož by ta věc se dotýkala, anebo když by se žádný za žalobníka nevydával, z povinnosti hejtmana země, jakž by se o takovém mordýři zvědělo, takový mordýř obeslán býti, aby po přijetí takového obeslání na saudu zemským stál. A jakž by se postavil, má se k němu s ujištěním na spůsob nahoře oznámený zachovati.

607. Da sich aber der Thäter nach solcher Beschickung nicht gestellet: So sol ihm auff Leib vnd Leben nachgestanden, auch zu seynem Gut gegriffen werden. Es sol aber deß Abgeleibten Erben, oder wo deren keine vorhanden, dessen nechstem Blutsfreünden oder Befreünden, wo sie sich der Klage vnterfangen vnd ihres Bluts-Verwanten Tode rechnen wollen, der dritte Theil desselben Guts zugeaignet vnd ihnen darzu verholffen werden. Wo nicht, vnd deß Entleibten Befreünde sich desselben Tode zu rechnen innerhalb 30 Tagen nach begangener That nicht angeben: Sol von Vnserm Königlichem Procuratore die Klage verführt, obberürtes dritte Theil aber Vnserm Fisco zugeeignet werden.

608. Vnd zwar so deß Todschlägers Gut auff ligenden Gründen bestünde: So werden sich deß Abgeleibten Erben oder Befreünde, oder Vnser Fiscus, in den dritten Theil desselben, wie gemeldet, durch eine geschworne Person vom Kleinern Recht (wo es ein Erb- vnd eigen-Gut) einführen lassen. So aber seyn Vermögen am Geld vnd Parschafft wäre: Kan angeregetes dritte Theil mit einem Patent vom Lands-Haubtman erhalten werden. Vnd wo der Todschläger Erben hette, denen selbigen sollen die übrigen zwey Theil, der Ordnung nach, wie hieroben von denen Successionen disponirt, zustehen; Jedoch daß alle richtige vnd Rechtmessige Schulden, wie auch die Ansprüch, so vil sich deren etwan befinden möchten, zugleich von denen dreyen Theilen desselbigen Guts zuvor bezahlt vnd richtig gemacht werden.

609. So aber jemand auß denen Ständen einen Todschlag begienge vnd nach volbrachter That zu einem auff seyn Schloß, Sitz, oder in eine Stat, Marckt oder sonst in eines Behausung käme, vnd der Herr oder Wirth desselbigen Hauses wüste zwar von solcher volbrachten Mord-That vnd könte denselben Mörder gefängklich einziehen, solches aber vnterliesse, vnd sich mit demselben nicht vergwissigete: Derselbe kan Auff Anhalten deß Abgeleibten Befreunden, oder in Mangel derselben Vnsers Lands-Haubtmans vnd Königl. Procurators, der Vhrsachen halber, daß er sich mit dem Todschläger nicht versichert noch vergwissiget mit Beylegung der Klage, wie hieroben „von denen Citationen" mit mehrerm disponirt, citirt vnd beschickt werden. Vnd wan er solches von sich nicht abführen vnd sich dessen gnugsamb purgiren würde: So sol es bey der Straff, so auff Vnsers Land-Rechts Erkäntnuß ergehet, verbleiben.

610. Würde aber der Beklagte den Todschläger bekommen, vnd denselben, ehe vnd zuvor ein endlicher Außspruch oder Erkäntnuß derowegen über ihn ergienge, darstellen: So würd er dessen, warumben er beschickt vnd citirt worden, billich loß vnd ledig gesprochen, Jedoch dem Kläger seyne Schäden vnd Vnkosten, so er wegen der Beschickung vnd Citation thun müssen, vnd so er vor denen Kleinern-Rechts-Officirern erweisen würd, zu erlegen vnd zu bezahlen schuldig seyn.

607. Pakli by takový, přijmauc takové obeslání, nestál: tehdy má na hrdlo i statek jeho saženo beyti. Z kterýchžto statků dědicům toho zabitého, a nebylo-li by dědicův, tehdy příteli neb přátelům nejbližším, kteříž by po svém příteli stáli a o to žalovali, třetí díl přisauzen a dopomožen býti má. Pakli by přátelé zabitého z takového mordu ve 30 dnech po vykonaném mordu z toho nežalovali: tehdy má žaloba od Našeho královského prokuratora vedena a dotknutý třetí díl statků Našemu královskému fišku přisauzen býti.

608. A byl-li by statek mordýře na dědinách pozemských: tehdy mají se dědicové neb přátelé zabitého, anebo fišek Náš, do toho třetího dílu, jakž doloženo, skrze osobu přísežnau od práva menšího (jestliže jest statek jeho dědičný a vlastní) zvésti dáti. Pakli by týž statek byl na penězích, tehdy takový třetí díl může skrze patent od hejtmana země přisauzen býti. A měl-li by týž mordýř dědice, mají zůstati druzí dva dílové při týchž dědicích, tak jakž o tom veyše „o nápadech“ nařízeno jest; však aby všickni dluhové spravedliví, jako i připovědi, kteréž by se najíti mohly, ze všech třech dílův statku toho zaplaceny a zapraveny byly.

609. Pakli by někdo z vyšších stavův, vykonajíc takový mord, k někomu na zámek, na tvrz, do města nebo městečka, aneb na nětčí obydlí přijel, a ten pán neb hospodář věděl by o tom, že on takový mord spáchal, a mohauce jeho do vězení dáti, toho by neučinil a ním se ujistiti nechtěl: ten každý může na žádost zabitého, a v nebytu těch, hejtmana a prokurátora Našeho, proto, že jest se týmž mordýřem neujistil a jeho držeti nechtěl, složením žaloby, tak jakž před tím „o obesláních“ obšírněji nařízeno, obeslán býti. A jestli by toho od sebe náležitě neodvedl: tehdy má pokuty, kteráž by jemu z saudu Našeho nalezena byla, očekávati a při ní zůstaveno býti.

610. Pakli by obžalovaný téhož mordéře dosáhl a jeho prvé nežli by dokonalá veypověd na to vyšla, ku právu dostavil: tau příčinau již obžalovaný i žaloby prázden bude, nicméně žalobníku jeho škody a náklady, kterýchž za příčinau téhož obeslání pocítiti musel, vedle uznání a přisauzení auředníkův menších zaplatiti povinen bude.

611. So vil aber die nechsten Bluts-Verwanten, als Vatter, Söhne, Brüder oder Vettern anlanget, wan einer zu dem andern in dergleichen Fällen käm, vnd der, zu dem der Thäter käme, sich desselben obberürter massen nicht vergwissigte, vnangesehen er solches wol thun könte: So sol zwar dieselbige Poen vnd Straff auff obgesetzte Bluts-Verwanten sich nicht erstrecken; Jedoch sol keiner den andern bey sich nicht länger als einen Tag vnd eine Nacht dulden vnd innerhalb derselben Zeit ihme seyne Wohnung zu raumen anbefehlen, vnd ihn weiter nicht auffhalten oder befördern. Würde er ihn aber über dieses weiter auffhalten oder befördern vnd sich mit ihm nit vergwissigen: So sol derselbe eben in die Poen vnd Straff, wie andere, welche von dem Todschläger gewust vnd sich mit dem Thäter wol versichern können, es aber nicht gethan, fallen.

612. Trüge sichs aber zu, daß der Todschläger, so Herrn- oder Ritter-Stands wäre, sich auff sein eigen Schloß oder Sitz reterirte: So sol derselbe, auff Begehren deß entleibten Bluts-Verwanten, oder in Mangel deren, Vnsers Königl. Procurators, oder auch ex Officio, vor das Land-Recht, wan damals ein Land-Recht wäre, oder wan kein Land-Recht wäre, vor den Lands-Haubtman citirt werden, Vnd wan er also erschinen vnd man sich obgedachter massen seiner auff Traw vnd Glauben oder sonst versichert, ihm die Klage darauff, allermassen wie „von dem Proceß“ gemeldet, zu antworten, vnd deß Vrtheils nachmals entweder vor Vns oder gestalten Sachen nach, vor Vnserm Land-Rechten zu erwarten vnd darbey Persönlich zu stehen, zugestelt werden. Vnd so er sich nach solcher Beschickung oder Citation nicht gestellet: So sol nach seynem Leib vnd Gut gegriffen vnd ihm allermassen, wie hieroben gesetzt, nachgestelt werden.

613. So vil aber, in Sachen die Todschläge betreffend, den Burgerstand anlanget, Wan sichs zutrüge, daß ein wolverhaltener vnd angesessener Burgersman eine Person vom Herrn- oder Ritter-Stand, auff was Gründen, ausserhalb der Stat, solches geschehen möchte, vmbrächte: mit einem solchem Burgersman sol sich der jenige, so ihn bekommen könte, versichern, also vnd der gestalt, daß er zu seinen Burgerlichen Rechten stehen vnd daselbst dem Peinlichem Proceß abwarten vnd Vrtheil vnd Recht leyden wolle. Vnd so der Todschläger auff frischer That vnd darzu auff seynem Recht vnd vnter dem Gerichtszwang, darzu er gehört, ergriffen wäre: So sol man sich bey demselben Recht mit ihme vergwissigen, vnd sol auff deß andern Parts, oder da kein Kläger wäre, Vnsers Königlichen Richters daselbst anhalten, das Gericht bey demselbigen Recht besetzt vnd dem Peinlichem Proceß durch endliche Erkäntnuß in drey Monaten, den nechsten nach begangener Mord-That, endlich vnd gewiß ein Ende gemacht werden.

611. Co se pak nejbližších přátel, jako otce, synův a bratří, též streycův doteyče, jestliže by jedni k druhým přijeli: ta pokuta na ty se nevztahuje, kdyby se jeden druhým neujistil; než déle jeho trpěti nemají přes jeden den a noc, ale hned potom mají jemu z obydlí svého kázat pryč a více jeho nefedrovati. Pakli by jeho potom déle fedroval, aneb kdyby potom k němu přijel, ním se neujistil: tehdy v túž pokutu upadne, jako jiný ten, kdož by, věda o tom a moha se mordýřem ujistiti, se neujistil, tak jako napřed psaný artikul o tom šířeji ukazuje.

612. Jestli by se pak přihodilo, že by mordýř jsauc z stavu panského anebo rytířského, na zámek aneb sídlo své vlastní se schoval: tehdy má takový na žádost přátel zabitého aneb v nebytu těch, Našeho královského prokuratora nebo též z povinnosti, před saud zemský, pakli by saudu zemského nebylo, před hejtmana země obeslán býti a když by se postavil a na čest a víru vzat byl aneb jináče zaručil: má jemu žaloba, vedle nahoře doloženého processu k odpovídání dodána, a aby ortele buď skrze Nás aneb z saudu Našeho zemského očekával a k němu sám osobně stál, poručeno, a pakli by po vyšlém obeslání nestál, k hrdlu i statku vedle spůsobu napřed doloženého saženo býti.

613. Co se při tom artikuli o mordu na stav městský vztahuje, jestliže by se kdy přihodilo, že by měštěnín dobře zachovalý osobu z stavu panského nebo rytířského, na čích gruntech, ven z města zabil: takový každý měštěnín má vzat a ujištěn býti od toho, kdož by ho jal, že na svém městském právě státi a dostáti a tu o hrdlo sauzen býti chce. A jestli by ten mordýř byl postižen při skutku na právě svém: tehdy mají se ním na témž právě ujistiti, a má na vznešení druhé strany, a kdyby žádného žalobníka nebylo, na vznešení Našeho královského rychtáře právo obsazeno a takovému saudu o hrdlo ve třech měsících pořád zběhlých od vykonaného mordu konec učiněn býti.

614. Wan auch eintziges Statutum vorhanden, so auff einem muthwilligen Todschlag eine blosse Geldstraff setzte, solches, weil es denen Göttlichen Rechten zuwider, sol hiermit gäntzlich auffgehaben vnd cassirt seyn.

615. Wan auch ein Burgersman einen auß dem Herrn- oder Ritter-Stand vmbrächte vnd auff handhaffter That nicht ergriffen, oder auch in der Nachfolge zur Hafft nicht gebracht werden könte, vnd sich vnter dessen zu seynem Recht, darunter er gesessen, salvirte: So sol wider denselben der gestalt, wie obgemeldet, bey seynem Recht der Peinliche Proceß verführt vnd geendet werden.

616. Belangend ferner die Vergwißigung der Burgersleüthe zum Rechten, vnd den fall, wan einer beschickt vnd sich zum Rechten nicht gestelte, sondern flüchtig würde vnd ein Gut hinter sich verliesse: in gedachten fällen sol man sich gegen Burgerstandes-Personen auch allermassen vnd gestalt verhalten, wie von denen Herrn- oder Ritter-Stands-Personen hieroben gesetzt.

617. Es sollen aber die jenigen, denen die Klage in dergleichen Fällen, wie obangedeütet, zustehet, alßbald wegen Vergwißigung der Person dem Lands-Haubtman, oder auch dem Land-Recht, wan solches auff dieselbe Zeit gehalten würde, schreiben, ihre Notturfft befördern vnd es nicht erst biß zum Erkäntnuß der Haubtsache verschieben, sondern wan sich entweder der Beklagte selbst auff Traw vnd Glauben oder Beschickung gestellet, oder von andern gestellet würd, sich wegen Vergwissigung der Person anmelden, vnd da die andern Interessenten so bald nicht erscheinen möchten, nichts desto-weniger Vnser Lands-Haubtman vnd Königl. Procurator, welcher jederzeit zur Stelle, so wol bey denen obgedachten Land-Officirern als Land-Recht, nach Gelegenheit der Vmbstände, sich angeben vnd auff Assecuration der Person, damit das Judicium Criminale nicht eludirt werde vnd das böse vngestrafft verbleibe, tringen.

618. Vnd ob wol beklagtem seyne Defension nicht abzustricken, sondern wan er seyne Vnschuld außzuführen sich angibet, vnd die Klage, welche Kläger oder Vnser Procurator ihm schrifftlich, wie davon hieroben gemeldet, einantworten lassen sol, etwan durch Zeügnuß oder sonsten ablainen wolte, er solches in seyner Exceptionschrifft allerdings obgesetzten Proceß nach thun kan: So sol er doch nicht allein zu Anhörung deß Vrtheils, sondern auch wan etwan eine Confrontirung mit denen Zeügen, oder ein anderer Actus deß Peinlichen Gerichts vorgienge, jederzeit in der Person gestehen.

619. So etwan jemand gegen einer Geistlichen, Herren-, Ritter- oder auch Burgerstands-Person fürsätz- vnd boßhafftiger weise eine

614. Byla-li by kde pokuta peněžitá na kterém právě městském, kdež se svývolného mordu doteyče, poněvadž to proti samému Božímu přikázání jest, má taková ve všem spůsobu vyzdvižena a kassírována býti.

615. Jestliže by ten měštěnín osobu z stavu panského nebo rytířského zamordoval a při tom skutku nebyl postižen a potom dosažen býti nemohl, a v tom by na své právo ušel: tehdy na svém právě má sauzen býti a konec svůj vzíti.

616. A co se ujištění osoby z stavu městského doteyče, kdyby ta jsauc obeslána ku právu nestála aneb od práva pryč utekla a statku po sobě v tom právě zanechala: v takové příčině má se proti měštěnínu zachovati, jakž veyš o stavu panském a rytířském vyměřeno.

617. Mají též ti, kterýmž v těch příčinách žalovati náleží, ihned o ujištění té osoby hejtmanu země aneb saudu zemskému, když by držán byl, psáti a potřebu v tom opatřiti, a ne teprva, když by již k hlavní při odloženo bylo; nýbrž když by se obžalovaný sám, jsauc ctí, vírau zavázán a obeslán, dostavil aneb od jiného dostaven byl, hned o ujištění žádati; a kdy by, jichž by se tu též dotýkalo, tak spěšně dostačiti nemohli, tehdy má (nešetříc toho) hejtman anebo prokurator Náš, kterýž každého času přítomen jest, při saudcích i také saudu zemském vedle příležitosti věcí se ohlašovati, a aby vedle ujištění takové právo autrpné zatutlováno nebylo a zlé k trestání svému přišlo, na to tříti a nastupovati.

618. A ačkoliv obžalovanému se hájiti a odpovídati bráněno býti nemá, nýbrž když by se koliv k odvozování neviny své volal a žalobu, kterauž žalobník aneb prokurator Náš v spisu položil, a kteráž jemu (jakž nahoře oznámeno) v spisu dodáno býti má, buď skrze svědky aneb jináče odporovati chtěl: tehdy může skrze svau exceptí, jakž by ten process ssebau přinášel, to dobře učiniti; však nicméně má netoliko k slyšení ortele, aneb spatření svědkův, aneb k jakékoliv potřebě v tom processu a vedení práva sám osobně přítomen býti a ku právu státi.

619. Jestliže by kdo na osobu duchovní, panskau, rytířskau aneb městskau všetečným a zlobivým spůsobem z ručnice vypálil,

Büxen loßbrente vnd dieselbe mit dem Schuß beschädibte, gleichwol aber ihn nicht vmb das Leben brächte: So sol doch der, so geschossen, einen weg wie den andern, weil er den Fürsatz ihn zu erschiessen gehabt, als ein Todschläger obgeschribenem modo vnd Proceß nach, beschickt vnd vorgenommen werden.

620. Belangend die jenigen Mord-Thaten vnd Todschläge, so haimblicher weise mit Gifft oder sonst anderer Gestalt bößlichen zu geschehen pflegen, Im fall einer auß denen Stands-Personen auff dergleichen That betreten oder solches auff ihn dargethan würde: der sol ohne alle Gnad seyn Leib vnd Leben verlieren, Mit seynem Gut aber wie auch Vnsers Königlichen Procurators Intervention es gehalten werden, allerdings wie hieroben von andern Todschlägen gesetzt vnd versehen.

621. Wan etwan einer auß dem Herren- oder Ritter-Stand, oder auch ein Burgersman, einen Bawersman vmbrächte, vnd der Todschläger würde auff handhaffter That ergriffen: So sol der Grundherr, dessen Vnterthan der Bawersman gewesen, den Todschläger, wo derselbe ohne Verdacht vnd gnugsamb angesessen wäre, auff seyn Trey vnd Ehr verstricken, vnd alßbald dem Lands-Haubtman zu wissen thun, der gestalt daß er auff seyne Anklage wegen eines solchen vollbrachten oder verübten Mords gerecht werden, auch in Person zu Anhörung deß Vrtheils vnd anderer Gerichtshändel, so bey solcher Peinlichen Action vorlauffen würden, sich gestellen solle; Wo er aber nicht angloben wolte: so sol alßdan allererst derselbe zum Rechten zugestehen, mit der Gefängknuß angehalten werden.

622. Betreffend aber der Herren Diener, so Herren- oder Ritter-Stands vnd doch nicht angesessen wären: mit denenselben sol man sich in dergleichen fällen ebenermassen, wie obvermelt, vergwissigen. Wo aber der Todschläger ein Burgersman vnd angesessen: So sol man sich mit ihm, daß er vor seynem Burgerlichen Rechten gestehen vnd wegen deß Todschlägs Klägern gerecht werden solle, wie obgedacht, versichern.

623. Würde etwan einer auß dem Herrn- oder Ritter-Stand auff eines andern Grund vnd Boden einen frembden Vnterthan ermorden, vnd der Herr, dessen Vnterthan der Entleibte gewesen, oder seyne Befreünde den Grundherren, da die Mordthat begangen, ersuchten vnd begerten, daß er sich deß Thäters vergwissigen vnd ihn verwahren lassen wolte: So ist er vnd jedweder solches, obbeschribener massen, zu thun schuldig vnd verpflicht. So aber der Thäter auff frischer That nicht ergriffen, sondern nach Volzihung derselben sich hinwegk machte: sol auff Anhalten deß Entleibten Herrn wider ihn eine Beschickung von dem Lands-Haubtman ergehen, daß er sich zuförderst in Person vor Vnsere Land-Recht, wan alßdan ein Land-Recht sein würde, oder vor ihme gestelle; Wan er sich nun

a tu by ranil, však do konce o život nepřipravil: tehdy má ten, kterýž vystřelil, poněvadž aumysl jeho zastřeliti byl, jakožto mordýř vedle již oznámeného spůsobu před právo obeslán a z toho viněn býti.

620. Co se jiných vražd a mordův doteyče, kteréž skrze trávení aneb jináče zlým aumyslem se dějí, pokudž by která osoba z stavu při takovém zlém skutku postižena byla anebo na ní to ukázáno bylo: ten má bez milosti hrdlo ztratiti, s statkem pak jeho týmž spůsobem, jak nahoře o jiných mordech doloženo, postupováno býti má.

621. Jestliže by osoba která, buď z panského anebo rytířského stavu aneb měštěnín osedlý, zamordovala komu člověka sedlského, a byl by ten mordýř při skutku postižen: tehdy pán těch gruntův, jehož by ten poddaný byl, na téhož mordýře, jestliže jest nepodezřelý a dosti usedlý, na závazek cti a víry vzíti a hned o tom hejtmanu země oznámiti, tak aby na jeho žalobu pro takový vykonaný mord odpovídal a sám osobně k slyšení ortele i jiných věcí, což by se v té při zběhnauti mohlo, stál i dostál. Pakli by slíbiti nechtěl, tehdy teprvá má jeho vězením ku právu staní a dostání dodržeti.

622. A což se služebníkův, osob z stavu panského aneb rytířského, doteyče, kteříž osedlí nejsau: tolikéž se k nim strany ujištění v takových příčinách, jakž nahoře doloženo, zachovati má. Pakli by týž mordýř usedlý měštěnín byl, tehdy mají se ním, že na svém právě státi a z toho mordu odpovídati bude, ujistiti, jakž o tom nahoře doloženo.

623. Jestliže by která osoba z panského a rytířského stavu na cizím gruntu poddaného cizopanského zamordovala, a pán zabitého neb jeho přátelé pána týchž gruntův, kdež se ten mord vykonal, by v tom vyhledávali a žádali, aby se tím mordýřem ujistil a jeho zaopatřiti dal: tehdy jest jeden každý v tom spůsobu povinen to vykonati. Pakli by takový při skutku postižen nebyl, nýbrž vykonajíc to utekl by: tehdy má na vyhledávání práva zabitého naň od hejtmana země obeslání vyjíti, aby nejprvé sám osobně před saud zemský, když by držan byl, anebo před jeho samého se dostavil. Když se pak postaví, tehdy má se

also stellet: Sol es mit ihm, so wol was die Vergwissigung seiner Person als die Klage anlangt, allerdings wie hieroben auch in andern fällen gesetzt, gehalten werden. Stellete er sich aber auff die Beschickung nicht: So würde ebenermassen wider ihn auff maß vnd weise, wie hieroben von denen, so auff dergleichen Beschickung sich nicht stellen, gesetzt, verfahren werden. Da auch der Herr sich seynes Vnterthanens nicht anneme, vnd Vnser Procurator solches in Erfahrung brächte: Sol er den Todschlag nicht vngerochen hingehen lassen, sondern die Citation wider den Todschläger vnd die Peinliche Action wider ihn verführen. Würde es aber einen Burgersman, so angesessen, betreffen: Derselbe sol von dem jenigen Recht, dahin er gehörig, beschickt werden, also daß er sich zum selbigen Recht in vier Wochen, den nechsten nach außgangener Beschickung, gestellen, daselbst gestehen vnd dem jenigen, so ihn wegen der Mord-That anklagen wolte, derwegen gerecht werden. Vnd der Rath derselbigen Stat sol der Sachen von Dato der Beschickung in drey Monaten endlich vnd gewiß ein Ende machen. Auch da deß Entleibten Herr oder Befreünde sich der Klag nicht vnterfangen wolte: Sol der Rath, darunter der Todschläger gesessen, ex Officio wider ihn inquiriren vnd verfahren, Vnd sol Vnser Königlicher Richter jederzeit darauff acht geben vnd die Notturfft befördern. Wan aber einer wegen dergleichen Citation flüchtig würde vnd hette kein Landgut: der sol, wo er angetroffen vnd man Recht auff ihn begert, eingezogen vnd damit er bey seynem Recht gestehe, zur Hafft gebracht werden.

624. Wan einer wegen eines solchen Todschlags beschickt oder citirt wäre, vnd würde seine Vnschuld nicht gäntzlich, jedoch zum theil vnd also außführen, daß es sich gleichwol nicht befinde, daß er solches fürsätzlich vnd boßhafftiger weise gethan, sondern etwan solche Vmbstände vorlieffen, die ihn von der ordendlichen Straff der Todschläger entschuldigen könten: Der sol extraordinarie, nach Gelegenheit der Sachen vnd denen angezogenen Vmbständen gestrafft werden; Jedoch daß er zum wenigsten 300 Schock Groschen Böheimbisch erlege, vnd deß Entleibten Weib vnd Kindern von der obgemelten Summa zwey theil, vnd der dritte theil dem Herrn, dessen der Vnterthan gewesen, wo er die Action volführt, gegeben werde. Wo aber Vnser Königl. Procurator oder Richter in Stäten jetztangeregte Peinliche Action außführen müssen: Sol es bey Vns stehen, wie ein solcher zu straffen, Jedoch daß deß Entleibten Weib vnd Kindern zum wenigsten 200 Schock von solcher Straff zukommen. Wo aber der Entleibte weder Weib noch Kinder gehabt: So sol seinem nechsten Befreünden der halbe theil von denenselben 300 Schocken zustehen vnd gebühren; welches gleichwol, wan der Herr die Action außgeführt, von denen Befreünden, welche vnter ihm gesessen, zu verstehen ist. Würde aber derselbe Herr solche Summa Geldes hinter

k němu jak s strany zaručení osoby jeho, tak s strany žaloby týmž vším spůsobem, jak nahoře v jiných příhodách doloženó, zachovati. Pakli by k témuž obeslání nestál: tehdy již takovým právem, jako k jiným, kteříž v té příčině státi nechtěli, k tomu přistaupeno bude. A kdyby se pán svého poddaného ujíti nechtěl, a prokurator Náš by se toho dověděl: tehdy nemá bez pomsty takového mordu zanechati, nýbrž na toho mordýře obeslání vyžádati a jeho autrpným právem z toho viniti. Pakli by se měštěnína usedlého dotýkalo: tehdy má od téhož práva, k kterémuž by příslušel, obeslán býti, tak aby ve čtyřech nedělích pořád zběhlých stál a dostál, a tomu kdož by jej z toho mordu vinil, aby práv byl. A auřad téhož města mají té při konec učiniti nejdéleji ve třech měsících. Kdyby pak pán zabitého ani přátelé jeho žalovati nechtěli: tehdy má auřad, pod kterýmž usedlý jest, z povolání proti němu státi, a s ním vyhledávajíc to jakž náleží, vedle práva postupovati; na čež Náš královský rychtář dobrý pozor dáti a tu věc fedrovati má. Kdo by pak pro takové obeslání, nemajíce statku pozemského, utekl: takový každý, kde by koliv postižen a právo naň žádáno bylo, do vězení vzat a aby na právě svém odpovídal, ujištěn býti má.

624. Když by tehdy někdo pro takový mord citován byl, a na díle svau nevinu by odvedl, tak že by se vyhledati nemohlo, aby to svývolně a ze zlosti učinil, nýbrž že takové příčiny v tom se vyhledaly, že násilí svému brániti se jest musel, skrze což by na něm pokuta mordu přisauzena býti nemohla: však bude povinen 300 k. gr. č. položiti, z nichžto ženě a dětem zabitého dva díly a třetí díl pánu téhož zabitého, pokudž tu při vedl, dáno býti má. Pakli že by Náš královský prokurator a v městech královských rychtář tu při vésti museli, tehdy v moci Naší zůstávati bude, jak bychom toho ztrestati chtěli; však předse nejméněji ženě a dětem zabitého 200 k. gr. č. z té pokuty přijíti má. Jestliže by pak ten zabitý ženy ani dětí neměl, tehdy má jeho nejbližším přátelům z těch 300 k. g. č. polovice náležeti a připadnauti; což též tuto o přátelích pod tím pánem usedlých se rozumí. Byť i pán takovau summu peněz sám za

sich behalten vnd obvermelter massen deß Entleibten Weib vnd Kindern oder denen Befreünden ihr Antheil nicht geben: So sol derselbe Vns in Vnsere Straff gefallen seyn vnd durch gebührende Mittel deß Entleibten Weib vnd Kindern oder denen Befreünden das ihrige zu geben angehalten werden.

625. Wo es sich aber begebe, daß der Todschlag fürsetzlicher weise geschehen, vnd also sich bey dem Erkäntnuß befinde, daß der Todschläger derowegen an Leib vnd Leben zu straffen wäre: So werden Vnsere Recht im Versprechen darob seyn, damit das vnschuldige Blut nicht vngerochen verbleibe, sondern was Recht, ergehen möge.

626. So aber der Mörder nicht auß dem Herren- oder Ritter-Stand, auch nicht angesessen wäre, vnd vor der Beschickung flüchtig würde vnd sich nicht finden liesse, vnd man ihn solcher gestalt mit der Beschickung nicht erlangen könte: So sol auff ihn vom Lands-Haubtman ein Patent außgehen; vnd wo er mit demselbigen ergriffen vnd angetroffen, Sol ein jeder schuldig vnd verpflichtet seyn, Krafft deß Patents, sich mit demselben zum Rechten zu vergwissigen vnd zu versichern.

627. Betreffend das Bawers-Volck vnd die zwischen ihnen sich zutragende Todschläge: Wan ein Bawersman eines anderen Herzen Vnterthan erschlüge vnd auff Handhaffter That, auff wessen Grund vnd Boden solches auch geschehen möchte, ergriffen würde, Derselbe sol zur Hafft gebracht werden, vnd man sol sich seyner Person gnugsamb vergwissigen. Vnd so der Herz, dessen Vnterthan der Entleibte gewesen, über den Mörder ein Peinlich Recht begehrt, vnd der Todschläger keine erhebliche Vrsach einwendete, noch sich seyne Vnschuld außzuführen, angebe, Der Herz aber, da der Todschläger eingezogen, kein ordendlich Halßgericht hette: So ist er schuldig, denselben Todschläger in das nechst darbey gelegene Vnser Statgericht zu überlifern, vnd bey demselben Gericht sol das Recht über ihn ergehen vnd er vom Leben zum Tod gerichtet werden. Würde er sich aber auff Außführung seyner Vnschuld beruffen: So sol er darzu gelassen vnd ihm bey dem nechstgelegenem Halßgericht, oder wo der Herz, auff dessen Gründen der Thäter ergriffen, sein ordendlich Halß-Gericht hette, bey demselben seyne Vnschuld außzuführen verstattet werden. Wan aber der Todschläger, wie obgesetzt, auff der That nicht ergriffen würde: So ist der Herz schuldig, sich mit seynem Vnterthan, so den Mord begangen, zu vergwissigen, vnd wan er solche Mord-That in Erfahrung bracht vnd ihn entweder auff seynem Grund vnd Boden bekommen, oder anderswo erfragen könte, zur Hafft zu bringen.

628. Ebenermassen sol sich der Grundherz verhalten, wan eine Mord-That auff seynem Grund vnd Boden begangen würd, vnd er nichts davon wüste, sondern erst von deß Entleibten Herzn dessen

sebau zanechal, a jak ženě tak i dětem nebo přátelům zabitého dílu jejich nevydal: tehdy ten a takový má Nám v pokutu upadnauti, a skrze jisté prostředky ženě a dětem nebo přátelům k vydání jim té věci přidržán býti.

625. Pakli by se při témž mordu nějaká nešlechetnosť zběhla, a tak ukázáno a uznáno bylo, že by mordýř proto na hrdle ztrestán býti měl: tehdy mají saudcové Naší na to pozor dáti, aby nevinná krev bez pomsty nezůstala, nýbrž v tom co za právo jest, vykonáno bylo.

626. A jestli by pak týž mordýř nebyl osoba z stavu panského neb rytířského ani usedlý a před obsíláním se pokrýval, tak že by jeho dostati se nemohlo: tehdy má na něj od hejtmana země patent dán býti, tak že kde by kolivěk postižen a dohoněn býti mohl, aby jeden každý vedle moci téhož patentu takovým ku právu se ujistiti a dodržeti zavázán a povinen byl.

627. Než co se lidí sedlských, kdež sami jedni druhé mordují, doteyče, číž by člověk komu člověka zamordoval a na čích koliv gruntech při skutku postižen byl, má vzat a dostatečně ujištěn býti. A když by pán toho zamordovaného na toho mordýře práva žádal a ten žádné slušné veymluvy neměl a ku vedení neviny své by nevolal, ani toho dostatečně od sebe odvésti by nemohl: tehdy nemá-li ten, kdož jeho v svém vězení drží, žádné své takové popravy, bude povinen takového mordýře k nejbližší popravě do města Našeho dodati, aby tu naň právo puštěno bylo a takový na hrdle ztrestán byl. Pakli by se k slyšení volal, chtíc nevinu svau ukázati: má jeden každý k tomu připuštěn býti, aby to mohl při nejbližší popravě (aneb měl-li by týž pán, na číchž gruntech týž mordýř postižen jest, svau popravu) učiniti a nevinu svau odvésti. Pakli by týž mordýř při skutku postižen nebyl, tehdy má a povinen jest pán toho mordýře sám z sebe to učiniti, a tím člověkem svým, mordýřem, dověda se o tom mordu a moha k tomu přijíti a buď na svých neb na cizích gruntech se jeho doptajíc, dostatečně ujistiti.

628. Podobným spůsobem má se pán gruntův zachovati, když by se jaký mord na gruntech jeho vykonal, a on nevěda o tom, od pána zabitého o tom napomenut a vyhledáván byl,

erinnert vnd ersucht würde, daß er sich mit dem Thäter vergwissigen wolte; vnd sol diesem nach wider einen solchen Todschläger menniglich das Recht, obberürter massen, erthailt werden.

629. So aber der Herr, auff dessen Grund vnd Boden die That geschehen, kein eigen Halßgericht hette: So sol der Todschläger zu dem nechstgelegener Vnser Stat- oder Halßgericht, da man sich der Execution vnd deß Gerichts gebrauchen könne, gelifert werden.

630. Es sol sich aber keiner der Obrigkeit anmassen vnd gebrauchen, es sey ihm dan solches zuvor von Vns oder Nachkommenden Königen vnd Erben zum Königreich vnd Markhgravthumb ordendlicher weise verlihen. Da auch der Thäter seyne Vnschuld darthäte vnd zwar den Todschlag nicht verlaugnen könte, Jedoch darbey erwise, daß er eyne Nothwöhr thun vnd sich seynes Widersachers wöhren müssen: So sol ihm solches zustatten kommen. Würde aber der Todschläger etwan entlauffen vnd das Gericht fliehen, also daß seyn Herr sich mit ihm nicht vergwissigen vnd wider ihn, wie obvermeldet, procediren könte: So würd alßdan menniglich vergönt seyn, sonderlich aber dem Herrn deß Abgeleibten Vnterthanens, den Todschläger zu verfolgen, denselben zu fahen, vnd wo er ihn ergreifft, an Leib vnd Leben straffen zu lassen.

631. Im fall einer auff eines Herr- oder Ritter-Stands Grund vnd Boden einen Todschlag begangen, vnd demselben Herrn solches, auch wo der Vnterthan wäre oder sich auffhielte, bewust vnd sich demselben nach mit ihm, sonderlich da er auff seynem Grund vnd Boden anzutreffen, nicht vergwissigte, oder das Recht solcher gestalt, wie obgemelt, nicht ergehen liesse: So mag der jenige, dessen Vnterthan vmbracht worden, solches an Vns, wo Wir im Lande, oder Vnseren Lands-Haubtman gelangen lassen vnd sich beschwären, daß sich der Herr mit dem Thäter nicht vergwissigen noch denselben zu dem nechsten Halßgericht überlifern, vnd also das Recht über ihn nicht ergehen lassen wolte. Darauff würd von Vns oder Vnserm Lands-Haubtman anbefohlen werden, daß derselbe Herr seynen Vnterthan, welcher die That begangen, in einer gewissen Zeit zu einem Halßgericht, wo solches im selbigen Kraiß seyn vnd benent werden möchte, stelle; deme er also nachkommen vnd den Todschläger auff seynen eigenen Vnkosten zu demselben Halßgericht überlifern solle. Vnd das Recht sol mit Verhörung der Partheyen vnd sonsten ohne eintzige Verzügerung geheget vnd der Sachen ein End gemacht werden.

632. Solte sich aber der Herr, dessen Vnterthan den andern entleibt, sich dem Befelch gemäß nit verhalten vnd den Todschläger in der ihm angesetzten Zeit an das benante Orth nicht stellen: So würd er dem Actori oder Klägern 100 Schock Groschen Böheimbisch verfallen seyn, vnd Vnser Lands-Haubtman sambt denen Obristen Land-Officirern vnd Land-Rechts-Beysitzeren mögen alßdan bey dem

aby takovým mordýřem se ujistil; kdež proti každému takovému mordéři právo nahoře oznámený spůsob puštěno býti má.

629. A pokudž by pán, na jehožto gruntech mord vykonán, žádné své pořádné popravy neměl: tehdy má takový mordýř k nejbližší popravě do měst Našich královských tu, kdež by nad ním exekutí vykonána býti mohla, dodán býti.

630. A nemá se též žádný do vrchního práva vtírati a ujímati, leč bychom My, aneb budaucí potomci Naši, králové čeští a margkrabata moravská, jemu to pořádně vysaditi ráčili. A pokudž by mordýř prokázal a odvedl to, že jest ten mord učinil bráně se násilí svému, a že tak učiniti musel: tehdy má toho užíti. Pakli by ten mordýř utekl a právu se pokrýval, tak že by se ním pán jeho ujistiti a tak jakž za právo jest, postupovati dáti nemohl: tehdy každý bude moci toho mordéře jíti a vzíti, a zvláště pán toho zabitého, a vezma jej, jeho na hrdle kde koliv ztrestati dáti.

631. Jestliže by se kdo koliv na gruntech osoby z stavu panského neb rytířského mordu dopustil, a pán týchž gruntův, kdež by ten mordýř byl a se zdržoval, věda o tom a moha to učiniti (zvláště byl-li by na jeho gruntech) nechtěl by se ním ujistiti aneb práva naň dopustiti, a jakž se svrchu píše, dopomoci: tehdy má a může od pána zabitého na Nás, pokudž bychom v zemi zůstávali, a v nepřítomnosti Naší na hejtmana země to vznésti a to sobě stížeti, že se pán týmž mordýřem ujistiti a od něho, co za právo jest, učiniti nechtěl. Načež od Nás aneb od hejtmana Našeho poručeno bude, aby týž pán toho mordéře, člověka poddaného svého, v jistém času k nejbližší popravě dostavil; čemuž on má dosti učiniti a téhož mordéře na svůj vlastní náklad k též popravě dostaviti. Kdež právo, neprodlévajíc tím dlauho, to vyslyšeti a té věci konec učiniti má.

632. Pakli by týž pán tak se nezachoval a téhož mordýře k času uloženému v místo oznámené nedostavil: má původovi 100 k. g. č. propadnauti, a hejtman Náš zemský spolu s nejvyššími auředníky a saudci zemskými mohau při saudu to vynalézti,

Land-Recht die Verordnung thun, daß ihm, Klägern oder Actori, wegen dergleichen verfallenen Buß vnd Poen ein Patent ertheilet werde, Mit welchem Patent der Kläger solche Straff, allermassen vnd gestalt, wie solches nach zuerkanten Schulden gebreüchlich vnd zu geschehen pflegt, einbringen möge.

633. Wir wollen Vns aber auch nichts desto weniger nach gelegenheit der Sachen wegen solchen Vngehorsambs Vnsere Straffe vorbehalten haben; vnd sol einen weg wie den andern wider den Todschläger nach Außweisung diser Vnserer Landes-Ordnung, so vil die Mord-Thaten zwischen denen Bawers-Leüthen vnd Vnterthanen anlangt, verfahren werden.

634. Wan etwan einer einen Vnterthan gefangen hielte, vnd brächte denselben in der Gefängknüß durch Hunger, Kälte oder anderer gestalt vmb: Wider denselben sol verfahren werden, wie anderswo in diser Vnserer Landes-Ordnung versehen.

CV.

Von denen Straffenraubern vnd Dieben.

635. Belangend die Landstrassen, so wegen der Mörder vnd Rauber vnsicher: Sol an denen Orthen vnd der jenigen Gegend, wo es vonnöthen, das Holtz vnd Gesträuch zu beyderseits der Landstrassen, eines Gewend wegs breit, abgehawen oder abgetriben werden, Vnd sollen solches die Inhabere derselben Gründ, ohne Widerred vnd allen Verzug zu volzihen schuldig seyn. So aber jemand nach beschehener Ermahnung solches nicht thun wolte: sol dasselbe an Vns, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman, von denen Kraiß-Haubtleüthen oder Inwohnern, oder auch andern gebracht werden, damit die Notturfft von Vns darauff anbefohlen werde.

636. Da auch von jemanden erforschet würde, wo vnd auff weß Gründen sich dergleichen Strassen-Rauber auffhilten: Die mögen durch den Lands-Haubtman jedwedern, denen etwan von ihnen Schaden erfolget, auffgehaben werden, vnd keiner sol dieselbigen schützen oder sich ihrer annemen. So sie aber jemand schützte vnd solchen Mißthätern außhülffe, also daß sie darüber außrissen vnd sich in die Flucht geben: Denselben wollen Wir oder Vnsere Nachkommen auff vorgehende Erkäntnüß gebührlichen straffen.

637. So aber jemand dergleichen Mißthäter in eines andern Schloß, Dorff, Kretscham ꝛc. auffheben: Sol er sich derhalben, ehe vnd zuvor solches beschicht vnd er den Vbelthäter von dem Gericht auffgehaben vnd hinwegk genommen, bey dem Herrn oder dessen Ambtman, vnd wo der Herr in der nahe nicht vorhanden wäre, dem Richter vnd Geschwornen desselben Orths derowegen anmelden,

tak aby původu o takovau pokutu patent vydán byl, s kterýmžto takové pokuty jako jiného dluhu přisauzeného dobývati moci bude.

633. Kdež My podobným spůsobem vedle uznání té věci pro takovau neposlušnosť jistau pokutu sobě vymieňovati ráčíme; avšak proto předce má k takovému mordéři hledíno býti, tak jakž se v tomto Zřízení Zemském o lidech sedlských vypisuje.

634. Jestliže by kdo cizého poddaného do vězení dal a v témž vězení skrze hlad, zimu aneb jináče jej umořil: proti tomu má se jeden každý zachovati, jakž jinde v tomto Našem Zřízení to opatřeno jest.

CV.

O laupežnících na silnicích a jiných zlodějích.

635. Co se doteyče silnic, kteréž pro laupežníky a mordéře nebezpečny jsau: tehdy mají v takových místech a cestách, kdež by toho potřeba ukázala, lesové omýceni býti od cesty zšíří jedněch honův s obauch stran. A ty lesy hned meytiti mají ti, kteříž jsau držitelé těch lesův, beze vší odpornosti a odtahův. Pakli by kdo meytiti nechtěl, jsauc v tom napomenut: tehdy má to na Nás, aneb hejtmana země od hejtmanův krajských, aneb od koho koliv jiného vznešeno býti, tak abychom My o tom, co zapotřebí jest, nařiditi ráčili.

636. Jestliže by se kdo dověděl, na čích by gruntech takoví laupežníci se zdržovali: tehdy může od hejtmana země jednomu každému, kterýž by se škody jich obával, aby je jímal, povoleno býti, a nemá se jich žádný ujímati ani zastávati. Pakli by je někdo chránil a v takovém nenáležitém skutku jim napomáhal, tak že by oni v tom utekli: ten každý má od Nás, vedle bedlivého vyhledání, náležitě ztrestán býti.

637. Když by se koliv trefilo, ježto by takoví zločinci a zhaubci do nětčího zámku, vsi anebo krčmy utekli, a tam někdo je jímati chtěl: tehdy bude se ten povinen prvé nežli je vyzdvihne, a pán týchž gruntův anebo u auředníka jeho, a kdyby pána tu na blízce nebylo, tehdy u rychtáře a starších téhož

vnd gegen dem Vbelthäter alßdan seynem Verbrechen nach verfahren. Im fall aber der Herr oder seyn Ambtman, oder auch der Richter vnd Geschworne, einen solchen Vbelthäter von dem Orth, da er ergriffen, nicht wegk nemen lassen wolten: Sollen sie verpflicht vnd schuldig seyn, sich mit derselbigen Person gnugsamb zu vergwissigen vnd zu versichern.

638. Da auch dergleichen Vbelthäter in Vnserm oder eines Geist- oder Weldlichen Stands Gebiet, Stäten, Märckten oder Dörffern, von wem es wolle, außgeforscht oder ergriffen würde: Sol dasselbe in denen Stäten vnd Märckten denen Burgermeistern, vnd in Dörffern dem Ambtman oder Richter angemeldet vnd der Orth, da sich der Vbelthäter befindet, angezaigt werden. Vnd die Burgermeister in denen Stäten, die Ambtleüthe aber vnd Richter in denen Dörffern sollen dieselben vnfehlbar einziehen vnd ihnen, ihrem besten Vermögen nach, angelegen seyn lassen, daß der gemaine Frid vnd Wolstand im Land vor dergleichen bösen Leüthen erhalten, vnd ein jeder so wol auff der Landstrassen als in seynem Hauß sicher seyn könte.

639. Vnd dieweiln sich offt zugetragen, daß sich die Teichgräber auff solche böse Thaten, wie obberürt, begeben: Als sollen sie von deßwegen ihre Fürdernuß- vnd Geburtsbriff, gleich wie andere gemeine Leüthe, bey vnd mit sich tragen. Vnd so ein Teichgräber zu jemanden käme vnd einen dergleichen Briff nicht hette: solchen sol niemand zu seynem Dienst oder arbeit gebrauchen. Vnd ein jeder Herr, so auff seynen Gründen solche Teichgräber zu Erbaw- oder Besserung der Teiche oder Thäm helt, Sol es also anstellen, damit man von ihnen auff dem Wege vnd der Landstrassen sicher seyn, vnd durch sie keine Rauberey noch Mord geschehen möge. So aber dergleichen etwas von ihnen geschehe: Sol sich ein jeder gegen dem Herrn, bey dem sie in der Arbeit, wie auch gegen ihnen selbsten also verhalten, wie oben davon geschriben stehet.

CVI.

Von Famos-Libellen oder Schmähschrifften.

640. So jemand zu Verkleinerung Vnserer oder Nachkommender Könige vnd Erben deß König-Reichs vnd Markhgravthumbs, oder zu Schmach vnd Vnehr der Obristen Land-Officirer vnd Land-Rechts-Beysitzer, oder jemanden anderns auß denen Ständen dises Vnsers Erb-Markhgravthumbs Mährern Famos-Libellos oder Schänd- vnd Ehrnrührige Briff schribe, anklebte, hin vnd wider legte oder würffe, oder darzu einige Vrsach gebe: Derselbe sol, wan es auff ihn erwisen, gerichtet werden.

místa o to ohlásiti, a potom k tomu zločinci se zachovati. Pakli by ten pán, ani auředník, ani rychtář a starší takového zločince, kdež by postižen byl, vydati nechtěli: tehdy jsau povinni se nim sami ujistiti a jeho dodržeti.

638. A pokudž by takový zločinec buď na Našich neb duchovních a světských gruntech, v městech, městečkách a ve vsích, od koho koliv uptán a postižen byl: tehdy má to v městech a v městečkách purkmistru, a ve vsech auředníku a rychtáři oznámeno a to místo, kdež by se ten zločinec zdržoval, ukázáno býti. Kdežto v městech a v městečkách purkmistrové a ve vsech auředníci a rychtářové, hned takového vzíti a sobě to co nejlépeji může býti, poručeno jmíti mají, aby obecný pokoj a dobré této země před takovými lotry opatrováno bylo a jeden každý jak na silnici tak i v domě sebau bezpečen býti mohl.

639. A poněvadž se mnohdykráte přitrefilo, že rybnikáři v mnohých takových zlých skutcích postiženi byli: tehdy mají tiž míti listy zachovací a fedrovací jako jiní obecní lidé, a ty mají ssebau nositi. A když by takový rybnikář k komu přišel a takového listu neměl: takového nemá žádný službau ani dílem fedrovati. A jeden každý pán, kterýž takové rybnikáře pro spravování rybníkův a hrází u sebe zdržuje, má to tak opatřiti, aby před nimi na silnicích bezpečnosť byla a žádné laupeže a mordové se nevykonávali. Pakli by se co takového od nich stalo, tehdy má se jeden každý proti tomu pánu i proti nim tak zachovati, jakž napřed psáno jest.

CVI.

O cedulích zrádných.

640. Kdož by kolivěk na aurážku a zmenšení důstojnosti Naší aneb budaucích králův českých jakožto pravých dědicův království českého a margkrabství moravského, aneb na aurážku poctivosti nejvyšších auředníkův a saudcův zemských, anebo na koho koliv z margkrabství tohoto moravského cedule zrádné spisoval, lépal, anebo sem i tam metal a kladl, anebo takových cedulí nešlechetných příčinau byl a naň to shledáno bylo: ten každý o hrdlo sauzen býti má.

641. Vnd so dan jemand einen solchen Famos-Libell fünde, vnd dasselbe also bald nicht zerrüsse, sondern es einem andern zu lesen oder zu ersehen gäbe oder überschickte, vnd sich im Werck, daß er solches gethan, befünde: Der sol ein Jahr lang in der Gefängknuß sitzen. Würde es sich nun in der Jahrszeit befünden vnd auff ihn erwisen werden, daß er den Zettel selbst geschriben vnd etwan an einen Orth gelegt oder angeklebt: So sol derselbe obgemelte Straff leyden, das ist, er sol vom Leben zum Tod gebracht werden.

642. Da aber einer, der nicht lesen könte, einen solchen Zettel fünde, Sol er denselben einem andern, so lesen kan, zeigen vnd ihn, nach Vberlesung desselben vnd Befund der Sachen, zerreissen.

CVII.

Von Injurien, Ehrensachen vnd Schmähworten.

643. So jemand den andern wegen Injurien vnd Ehrensachen durch einen Rockh beschicken wolte: So sol der Kläger oder Principal außtrücklich vnd klar die Injurien, derentwegen er die Klage anstellet vnd Beklagten citiren läst, in die Klage mit Nahmen setzen, damit der jenige, so citirt, sich mit seyner Gegennotturfft gefast machen könne; vnd sollen zu Erkäntnuß vnd Außspruch der Sachen sie beyderseits, Kläger vnd Beklagter, Persönlich erscheinen. Wan aber einer oder der ander nicht erschine: So würd doch das Vrtheil ergehen, es auch sonst mit dem Erstandenen Recht, wie hieroben davon mit mehrerm gemeldet, gehalten werden.

644. Es werden aber nachfolgende Sachen für Injurien vnd Ehrenhändel angezogen: Nämblich, wan einer den andern einen Verräther hieß, oder ihm vorwürffe, daß er wider seyne Ehr gehandelt vnd etwas Schelm- vnd boßhafftiger-weise begangen hette, wie in gleichem auch, wan einer den andern offendlich für einen Huren-Sohn oder Banckhart, oder ein Weibes-Bild für eine Hur, nichts weniger wan einer den andern offendlich für einen Dieb, oder für einen, so etwas verfälscht vnd ein Crimen falsi begangen hette, schelten thäte. Wan nun einer mit dergleichen Injurien den andern an seynen Ehren angetastet, dasselbe aber auff ihn nicht erwisen: So sol derselbe es dem Injurirten vmb Gottes vnd seiner lieben Mutter willen, daß er ihm also obberürter massen vnrecht vnd zuvil gethan, abbiten, zudem 14 Tag auff dem Rathauß sitzen, vnd über das alle Schäden vnd Vnkosten, so wegen derselben Action auffgangen vnd erwisen werden möchten, bezahlen.

645. Was aber andere Schmähwort, ausser obvermelten Injurien, anlangt, derowegen mag auch einer den andern durch Rockh bey denen Land-Rechten vornemen vnd beschicken, vnd sol Kläger in der Klage die jenige Wort setzen, dardurch er injurirt zu seyn vermainet.

641. A kdož by pak najdauc takovau ceduli hned ji neroztrhal a ji komu jinému ke čtení aneb k ohlídání podal aneb poslal, a v tom že jest to učinil, by v skutku postižen byl: ten má rok v vězení seděti. A v tom roce bylo-li by naň shledáno a usvědčeno, že jest on tu ceduli sám spisoval nebo kladl a lépal, ten pokutu oznámenau nésti a na hrdle ztrestán býti má.

642. Pakli by ten kdož čísti neumí, takovau ceduli nalezl, tehdy má to jinému, kterýž čísti umí, ukázati a přečtauce, co jest v ní, ihned strhati.

CVII.

O nářku poctivosti a hanění.

643. Jestliže by kdo o nářek poctivosti skrze rok jiného obeslati chtěl: tu má hned původ aneb principál světle a patrně, z jakého nářku viniti chce, do žaloby slovo od slova položiti, tak aby obžalovaný věděl k té při potřebami a svědky jak se zaopatřiti; a tak k vyhlášení žaloby i také k veypovědi obapolně před saudem státi mají. Pakli by jeden neb druhý nestál, tehdy na to veypověd vejde, jakž napřed o tom „o staném právu“ oznámeno.

644. Tyto následující věci za nářek poctivosti se pokládají, jmenovitě: Kdož by komu zrádce dával anebo jeho tím nařekl, že cti a poctivosti nemá, anebo že by nětco proti poctivosti své aukladně anebo podvodně zlého učinil; anebo kdož by komu zjevně z kurvy synů, pankhartů, dával, anebo ženskému pohlaví kurvy, a též kdož by komu dával zjevně zlodějů anebo falešníků, že by se falší dopustil. Kdyby jeden druhého takovými slovy nařekl, a toho naň nedovedl: tehdy má narčenému toho pro Boha a matku Boží, aby jemu to odpustil, že jemu v tom křivdu učinil, odprositi a k tomu 14 dní na rathauze seděti, a původovi všecky škody a autraty, kteréž by prokázal a jemu přisauzeny byly, zaplatiti.

645. Co se pak hanlivých slov, mimo nářek, doteyče, o to též má jeden k druhému skrze rok před saudem zemským hleděti a obeslati, a má původ v žalobě své toho, co sobě za hanění pokládá, doložiti.

646. Wan nun Kläger auff den Beklagten darthut vnd erweiset, daß er dergleichen Wort von ihm geredet, vnd hingegen Beklagter nicht erweisen könte, daß er daran nichts vnrechtes, sondern die Wahrheit geredet: So sol Kläger von denen Land-Rechten an seynen Ehren verwahrt werden, vnd der Beklagte sol ihm über die auffgewente Zehrung vnd Vnkosten noch darzu 50 Schock Groschen Böheimbisch zur Straff erlegen vnd zu dem die Schäden, so er deßwegen erlitten, vnd so vermög der Recht dargethan vnd erweißlich gemacht werden können, bezahlen. Würde aber der Beklagte seyne Vnschuld abführen, vnd daß er die Schmähwort nicht geredet, vnd ihme also vnrecht vnd zu vil geschehen, bescheinigen: So ist ihm der Kläger ebener massen die Schäden, so der Beklagte erweisen möchte, zu bezahlen schuldig.

647. Da einer dem andern vermeldet vnd anzeiget, daß diser oder jener ihn an seynen Ehren angetastet oder geschmähet vnd diß oder jenes von ihm geredet vnd geschriben: So sol der, deme solches angemeldet oder schrifftlich notificirt worden, dem, welcher also von ihme geredet oder geschriben haben solte, einen außgeschnittenen Zettel schicken vnd denselben folgender gestalt befragen: Nach dem ihm vorbracht worden, daß er dis oder jenes von ihm geredet habe, wie dan die Verba formalia in dem außgeschnittenem Zettel außtrücklich zu setzen, So sol er sich erklären, ob er sich zu dergleichen Reden bekenne vnd geständig sey, daß er solches von ihme geredet oder geschriben habe.

648. So auch einer den andern in Gegenwart Münd- oder Schrifftlich injuriren vnd schmähen möchte, vnd man keinen Zeügen oder Beweiß über ihn haben könte: So sol der, so injurirt oder geschmächt, ebener massen mit einem außgeschnittenem Zettel eine Absendung zu dem andern thun; vnd der jenige, zu dem solcher gestalt geschickt vnd der also befragt würd, ist schuldig in zwaintzig Tagen, denen nechsten nach gethaner Beschickung, hinwiderumb mit einem außgeschnittenem Zettel, so er ebener massen durch seyne Abgeordnete überschickt, eine klare vnd lautere Antwort zu geben, ob er dergleichen geredet oder geschriben. Vnd so er sich darzu bekennet, So kan man ihn wegen der Injurien vnd Ehrenhändel zu Recht vornemen. Würde er aber in zwaintzig Tagen, wie obgeschriben, keine Antwort darauff geben, oder aber dieselbe Antwort dunckel vnd nicht lauter vnd klar wäre, vnd Beklagter sich darzu eigendlich vnd rund, daß er dergleichen geredet, weder bekente noch vernainte: So mag der Injurirte den andern, welcher die von ihm begehrte klare vnd runde Antwort nit geben wollen, wegen der Injurien oder Schmähwort Rechtlichen beschicken vnd ihn derhalben ohne weittern vnd fernern Beweiß anklagen, nicht anders als wan er Zeügen hette, daß er solches geredet vnd geschriben.

646. Když tehdy původ na obžalovaného to dovede a prokáže, že taková slova o něm mluvil, a proti tomu by obžalovaný toho dovésti nemohl, že jemu v tom žádné křivdy neučinil: tehdy původ má od saudu na poctivosti opatřen býti, a obžalovaný bude jemu povinen, mimo všecky škody a autraty 50 k. gr. č. pokuty položiti, a k tomu všecky škody, kteréž by podle práva ukázal, zaplatiti. Pakli by obžalovaný svau nevinu odvedl, a že jest takových hanlivých slov nemluvil a že se jemu v tom křivda děje, to ukáže: tehdy jest jemu původ podobným spůsobem všecky škody, kteréž by on ukázal, zaplatiti povinen.

647. Jestli že by kdo komu oznámil, že jest jeho tento aneb jiný na poctivosti nařekl neb zhaněl, a toto neb jiné o něm mluvil a psal: tehdy ten maje sobě to tak austně neb skrze psaní oznámeno, má k tomu, o komž by je praveno bylo aneb psáno, ceduli řezanau poslati a na něm se toho dotázati: Jakož jemu oznámeno, že by toto aneb jiné o něm mluviti jměl (dadauce ta slova zejména do cedule řezané položiti), tehdy ten, komuž by tak posláno bylo, má se v tom ohlásiti, zdali se k těm slovům zná a při nich stojí, že jest to o něm mluvil aneb psal.

648. Jestli by pak kdo koho z aust v uši, austně nebo skrze psaní, nařekl, a nebylo by naň žádného svědka ani průvodu: tehdy má narčený podobným spůsobem s ceduli řezanau k němu vyslati, a ten, k komuž by takové poselství se stalo, jest povinen ve 20 dnech po učiněném poselství zase skrze ceduli řezanau, kterauž ten po svých dožádaných odeslati má, světlau a patrnau odpověd dáti, zdali ta slova o něm mluvil aneb psal. Pakli by toho v těch 20 dnech neučinil a odpovědi nedal, anebo dadauc tu by zatemnil a nevysvětlil, to jest že by ani dostatečně se znal, že jest to mluvil, ani dostatečně a světle tomu neodepřel, že jest toho nemluvil: tehdy ten bude moci toho, kdož by světle a dostatečně komu neodepřel a neseznal, z nářku cti anebo z hanlivých slov obeslati a z toho neb hánlivých slov obviniti, beze všech dálších svědkův, tak jako by to naň, že jest mluvil nebo psal, několiko svědkův měl.

649. Wo aber einer den andern ins Angesicht oder in Gegenwart anderer Leüthe injurirte vnd schmähete, vnd solches auff denselben zu erweisen wäre: Ist nicht von nöthen zu demselben eine Absendung oder Botschafft mit einem außgeschnittenem Zettel zu thun, sondern der Injuriant mag alsobald derowegen accusirt werden.

650. Vnd wan einer auff dergleichen Absendung vnd Botschafft den andern beantworten wolte: So sol er die Antwort dem jenigen, von welchem ihm die Botschafft geschehen, vor Außgang der zwaintzig Tag, in seyne Wohnung überschicken vnd zustellen lassen. Wäre aber derselbe alßdan zu Hause nicht anzutreffen: So sol der außgeschnittene Zettel von denen Abgesanten in seynem Losument oder Wohnung gelassen werden, vnd die jenigen, so in seyner Wohnung sich befinden, sollen solchen ohne Waigerung annemen.

651. Wolte dan etwan einer, der nicht angesessen, weß Stands der auch wäre, zu einem andern wegen solcher Injurien oder Schmächwort oder auch anderer Sachen halber eine Beschick- oder Absendung thun: So sol derselbe in dem Außgeschnittenem Zettel mit Nahmen setzen vnd vermelden, an was für Orth vnd Ende ihm die Antwort geschickt werden solte, damit ihm jetztgedachte Antwort oder Botschafft aldar an dem benantem Orth zukommen möge.

Es sol aber, was die Sprache anlangt, mit denen Außgeschnittenen Zetteln, wie hieroben „vom Proceß" gemeldet, gehalten werden.

652. So einer gegen dem andern schrifft- oder Mündlich vermeldete, daß man ihn an seynen Ehren antastete oder auff gewisse maß vnd weise schmächte, vnd meldete niemanden mit Nahmen: darauff kan der jenige, gegen welchem solches gesagt, den, der das geredet, zu Recht vornemen vnd beschicken. So aber derselbe alsobald seynen Gewöhrsman vnd von wem er es gehört, benennet: So sol der, welcher also geschmähet ist, zu dem, welcher für einen Gewöhrsman angegeben worden, einen außgeschnittenen Zettel schicken vnd ihn befragen, ob er sich zu denen Worten (die in dem Zettel von Wort zu Wort zu setzen) bekenne vnd geständig sey, daß er die fürgegebene Injurien geredet oder geschriben habe. Hierauff sol der Gewöhrsman klare vnd richtige Antwort geben, das ist, daß er darzu Ja oder Nein sage, 2c. Sagt er nun Ja, so kan er darumb den Gewöhrsman vornemen; sagt er aber Nein vnd laugnet, daß er solches geredet oder geschriben, So sol er den jenigen darumb vornemen, der ihm den Gewöhrsman genennet hat. Vnd so der Beklagte wil, daß ihn der Gewöhrsman, von welchem er dasselbe gehört, vertreten sol: So kan er ihn zu solcher Vertretung citiren. Vnd so der Gewöhrsman auff seyner negativ oder Vernainung beharzete, vnd der ihn besch.ckt, solches gnugsamb auff ihn beweisete: So würd er der

649. Než jestliže by kdo koho z aust v uši u přítomnosti lidí nařekl neb zhaněl a to by naň provedeno bylo: tehdy není potřebí k němu o to poselství činiti, než může naříkajícího hned z toho obviniti.

650. A když jeden druhému na takové poselství odpověd dáti chce: tehdy má takovau odpověd tomu, od kteréhož sobě to poselství učiněno jměl, nedadauc týmž 20 dnům projíti, do obydlí jeho odeslati a dodati. Pakli by ten doma nalezen nebyl: tehdy má taková cedule řezaná od vyslaných v jeho lozumentu anebo obydlí zanechána býti, a ti kteříž by se v tom obydlí nacházeli, mají takovau bez odpornosti přijíti.

651. Kdoby pak z lidí vosedlých jakého koliv stavu, k komu poselství o nářek aneb hanění aneb o jakau koliv jinau věc učiniti chtěl: tehdy má v ceduli své zejména toho doložiti a oznámiti, kde a v které příležité místo jemu by odpověď dodána býti jměla, tak aby odpověd jemu dodána aneb v to místo v poselství jmenované odeslána býti mohla.

Však co se řeči doteyče, má v tom jakž nahoře o cedulích řezaných doloženo, ten process zachován býti.

652. Jestli by kdo komu mluvil nebo psal: „takto tebe naříkají“ neb „hanějí“ a nejmenoval by žádného zejména: tehdy ten, komuž by tak mluveno aneb psáno bylo, bude moci toho, kdo jest jemu mluvil neb psal, buď z nářku cti, byl-li by nářek, pakli hanění, z hanlivých slov obeslati. A pakli by jemu hned saukupa oznámil: tehdy má o tom k tomu saukupu ceduli řezanau poslati, a na něm se toho dotázati, zná-li se k tomu, vyslovíc jemu taková slova austně mluvená neb sepsaná. A ten saukup na to poselství zjevnau odpověd dáti má, to jest, že se zná aneb nezná. A sezná-li se, tehdy bude moci k tomu saukupu o ten nářek aneb hanění hledíno býti. Pakli by zjevně odepřel a neznal se: tehdy k tomu, kdož na saukupa austně pravil nebo psaním ukazoval, hleděti a jej z toho obeslati moci bude. A bude-li obeslaný chtíti, aby jej saukup v tom půhonu a při zastaupil: tehdy bude jeho moci k tomu zastaupení obeslati, a odpíral-li by vždy předce saukup na saudu a přes to ten, kdož jej k zastaupení pohnal, naň to dostatečně provedl: bude toho, poněvadž

Sachen ledig, vnd der Gewöhrsman ist schuldig ihn zu vertreten vnd die Sache selbst zu führen. So ihn aber der Gewöhrsman nicht vertrete, vnd er auff ihn nicht gnugsamb beweisete, daß er das von ihm gehöret, oder daß er, Gewöhrsman, solches geschriben oder geredet: So muß der, so es anfangs fürgegeben vnd sich dessen vernemen lassen, derhalben antworten vnd darumb gerecht werden. Da er aber sagete, daß er es von einem gehört hette, so albereit gestorben wäre: So sol er wegen solcher Injurien vnd Schmächwort an stat deß Verstorbenen selber Red vnd Antwort geben.

653. Es sol aber jederman frey seyn, in dergleichen Injurien vnd Ehrenhändeln derhalben vor Vns, so Wir im Lande, oder so Wir nicht im Lande, vor Vnser Land-Recht den Proceß anzustellen; Die Zeügnuß aber vnd Beweiß sol man in diser Sache führen, wie von denen Zeügnussen hieroben mit mehrerm gemeldet.

654. Hat einer den andern an seynen Ehren geschmähet, welcher ihn zuvor Injurirt vnd geschmähet hat, vnd er beschickt denselben wegen der Injurien oder der Schmähwort halber, vnd die Injuria oder Schmähung würd auff ihn nicht erwisen: So würd er billich bey Gericht an seyner Ehr verwahrt; Jedoch ist der ander nicht schuldig ihm einige Abbitt oder Abtrag zu thun, weil er widerumb geschmähet vnd seyne Vnschuld mit der Schmähung vertaidigen vnd gleich compensiren wollen. Es sollen auch auff disen fall die Gerichtskosten auffgehaben vnd verglichen werden. So aber alle baide, einer so wol als der ander, vnschuldig, vnd also die Injurien auff eines vnd deß andern seitten vngegründet wären: Sollen alle baide zugleich an ihren Ehren verwahrt, vnd nach Erkäntnuß der Vnbescheidenheit halber gestrafft werden, vnd sol keiner dem andern zu eintziger Poen oder auch Erstattung der Expens verbunden seyn.

655. Wan aber einer den andern hinwiderumb nicht schilt oder schmähet, sondern das ihm allein widerspricht vnd saget, er rede in dem was er ihm vorgeworffen, nicht wahr: Solches, wan er sich zu Recht außführet, daß er vnschuldig, sol man für keine Gegenschmähung halten.

656. So einer mit dem andern einen Vertrag hette vnd ihm denselben nicht hielte, vnd der ander ihn wegen nicht-haltung deß Vertrags an seynen Ehren angriffe vnd schmähete: So würde derselbe wegen der Injurien billich gestrafft vnd in die Poen, so darauff gesetzt, veruhrtheilt, weil er sich deß Rechtens nicht gebraucht vnd seyn eigen Richter sein wollen. So er aber den andern nachmals wegen nicht-haltung deß Vertrags fürnemen wil: solches stehet ihm bevor.

657. Es sol auch einer den andern mit vngebührlicher Schmähung wegen nit-Bezahlung in Schuldsachen nicht angreiffen, sondern wan einer dem andern die Bezahlung nicht laistet, Sol er sich gegen ihm deß ordendlichen Rechtens gebrauchen.

to s sebe svedl, prázen, a týž saukup povinen bude jej zastaupiti a tu při sám vésti. A jestliže by saukup nezastaupil, neb ani naň toho provedeno nebylo: tehdy sám ten, kdož jest mluvil neb psal, z toho, z čeho jest pohnán, odpovídati a práv býti má. Než pravil-li by na umrlého, že jest to od něho slyšel: tehdy za toho umrlého má ten nářek nebo hanění sám vésti, poněvadž nemá koho, kdož by jej zastaupil a zastal, postaviti.

653. Kdež co se nářku doteyče, ten každý vůli má z toho před Nás, pokudž bychom v zemi býti neráčili, tehdy před saud zemský obsílati; než svědky a průvody v té věci vésti může, jakž napřed „o vedení svědkův“ doloženo.

654. Kdož by koliv koho nařekl anebo zhaněl, kterýž jeho prve nařekl aneb zhaněl, a ten by ho pohnal z nářku cti aneb z slov hanlivých a takový nářek naň provedl: tehdy bude slušně od práva na poctivosti opatřen, než tento není jemu nápravau povinen, poněvadž jest zase sám haněl a své neviny haněním bránil. A v té při mají též škody vyzdvihovány býti. A jestliže by se pak obadva nevinně haněli a dotýkali: tehdy mají obadva na poctivosti opatřeni a podle uznání a rozvážení pro takovau zbytečnost ztrestáni býti, kdež pokutau ani škodami sobě povinni nebudau.

655. Však kdož by koho zase nehaněl aneb nenaříkal, a toliko jemu odpíral, to jest, že by jemu řekl, že křivě a nepravě mluví: to za odhanění nemá počteno býti, když při saudu ukáže, že tím, čímž jest narčen, vinen není.

656. Kdož by s kým jakau smlauvu měl a tu by jemu nedržel, a ten pro nedržení té smlauvy jeho by na cti nařekl a zhaněl: tehdy ten pro takový nářek spravedlivě ztrestán a k pokutě vyměřené proto že sobě sám za spravedlivé činil, odsauzen bude. A zdá-li se mu, může potom pro nezdržení smlauvy viniti.

657. A nemá jeden druhého pro neplacení dluhův na poctivosti naříkati a haněti, nežli když by kdo komu nezaplatil, jeden k druhému vedle práva se zachovej.

CVIII.

Von dem Hochmuth vnd was vnter disem Verbrechen verstanden.

658. Betreffend den Hochmuth, Im fall ein Herz- oder Ritter-Stands-Person, oder ein Burgersman, einen Hochmuth gegen einem andern begienge, als da ist, wan einer dem andern seyne Wälde abhauen, die Wisen abmähen, oder in fliessenden Wässern vnd Fisch-Bächen, oder vnter denen Teich-Thamen oder denen Fischhältern Fisch fahen vnd Krebsen liese, oder auch wan einer dem andern seyne Gründ (doch ausser der Jagten vnd deß Weidewercks) verbieten thäte, vnd derselbe, deme die Gründ verboten wären, solcher seyner Gründ (ausser freyer Steig vnd Weg) nit müssig gehen wolte: So sol der, welchem der Grund vnd Boden zugehört, zu dem Verbrecher zwo wolverhaltene Personen oder einen Briff vnter seynem Insigl schicken vnd begehren, daß er ihm deß verübten Hochmuths halber gerecht werden solte, vnd so er den Kläger hierauff vnd wegen deß begangenen Hochmuths von Dato der an ihn ergangenen Absendung in denen nechstfolgenden 14 Tagen nicht befridigen würde, So mag der jenige, an dem der Hochmuth begangen, ihn deß Hochmuths halber mit Recht vornemen vnd derowegen citiren vnd beschicken lassen. Vnd so der begangene Hochmuth von dem Kläger Rechtlichen dargethan vnd erwisen: So sol ihm der Beklagte 20 Schock Groschen Böheimbisch erlegen. Vnd da er vermeint, daß ihme durch solchen Hochmuth mehr vnd grösserer Schaden beschehen, als die 20 Schock Groschen Böheimbisch außtragen: So mag er ihn derowegen vmb was für eine Summa es ihm gefällig beschicken. Vnd so der Hochmuth dargethan vnd erwisen: So sollen dem Kläger erstlich vnd zu voran die 20 Schock Groschen Böheimbisch zuerkant vnd alßdan die Partheyen vor die Kleinern Rechts-Officirer remittirt werden. Vnd was also der Kläger wegen der jenigen Summa, so er in die Beschickung setzen lassen, vermög der Recht darthun vnd erweisen möchte, bey dem sol es verbleiben.

CIX.

Von dem Frävel, vnd was für Fälle zu disem Verbrechen gehören.

Nachfolgende Artickul sollen für Frävel gehalten vnd angezogen werden:

659. So einer auff deß andern Grund vnd Boden zu Roß oder zu Fuß käme, oder jemanden an seiner stat dahin schickte, vnd auff demselben Grund, den er nicht in Besitz hette, etwan einen Schaden thäte.

CVIII.

O pychu.

658. Co se pychu doteyče, jestliže by jej kdo, buď z panského, rytířského neb městského stavu, jeden druhému učinil, buď lesy neb lauky přesekal, nebo v řekách, potocích, struhách, tůních, poltrubích ryby neb raky lovil, aneb grunty své (bez myslivosti) zapověděl, a ten jemuž by grunty zapovězeny byly, jemu po jeho gruntech jakých koliv jezdil aneb chodil (krom cest a stezek svobodných): tehdy má ten, číž jsau to grunty, k němu poslati dvě osoby dobře zachovalé anebo list pod pečetí svau, a má jeho žádati skrze ty dvě osoby anebo týmž listem, aby jemu ten pych napravil. Pakli by ten, k komuž by posláno bylo, nechtěl jemu toho pychu ve 14 dnech od učinění toho poselství pořád zběhlých napraviti: tehdy bude jej moci ten, komuž se ten pych stal, z téhož pychu před saud obeslati a obviniti. A provede-li původ ten pych před saudem: tehdy obeslaný má jenom 20 k. gr. č. pokuty položiti. Pakli by se komu zdálo, že se jemu větší škoda stala tím pychem, nežli za 20 k. gr. č.: tehdy může jeho z jaké kolik summy obeslati. A provede-li pych, tehdy má pokuta původovi předkem těch 20 k. gr. č. přisauzena, a dále strany před auředníky práva menšího podány býti. A což koliv původ z té summy v obeslání doložené podle práva provede, to také při právu užive.

CIX.

O veytržnosti a co k témuž veystupku přináleží.

Tito artykulové za veytržnost položeni jsau:

659. Kdož by na čí grunty přišel aneb přijel aneb na místě svém vyslal a na těch gruntech na čemž koliv jakau škodu učinil, ješto by těch gruntův v držení a užívání nebyl,

Item, Wan jemand, entweder allein oder mit seynen Gehülffen, an was Orth es wäre, über den andern muthwilliger weise seine Wöhr außziehen vnd auff denselben einen Streich oder Stich führen würde, in Mainung ihn zu beschädigen, oder wan er einen andern schlüge, ob er ihn gleich nicht Blutrüstig gemacht.

Deßgleichen wan einer den andern ohne billiche Vhrsach verwundet vnd beschädiget, oder ihn mit einer blossen Wöhr verfolget.

So einer eines andern Boten, ob er gleich nicht zu ihme abgefertig wäre, schlüge, oder ihm die Briff abnäme, vnd dieselbigen ohne billiche vnd erhebliche Vhrsach auffbreche vnd eröffnete.

Item, So einer den andern muthwilliger weise vom Pferd herab reissen oder stossen würde.

Item, Wan ihrer Zwen mit einander im Rechten stünden, vnd der eine, nach außgangener Citation oder Beschickung, vnd also bey wehrendem Rechte den andern antastete, schlüge oder schlagen wolte; Solches alles, wie oberzehlt, würd für Frävel gehalten, vnd kan wegen dergleichen Frävel ein jeder bey dem Rechte, wo die Beschickung außgangen, den andern vornemen vnd beklagen.

660. Da auch einer deß andern Wasserflüß oder Bäche, wie auch der Aecker, Wisen vnd Wälder eigenmächtiger weise ohne Wissen vnd Willen deß jenigen, dem die Gründe vnd Boden zuständig, sich anmassen vnd in dieselbigen einführen würde, oder da er demselben nicht verstatten wolte, solche seyne Gründe zu geniessen vnd ihn also in seyner Possession vnd Besitz turbirte vnd hinderte: Solches alles gehört zum Frävel, außgenommen die Artickul, so vnter dem Titul „von der Gewalt“ gesetzet werden. Vnd da wegen diser obbeschribenen frävendlichen Thaten einer den andern citiren oder beschicken würde: So sollen dergleichen Beschickungen in Vnserm Nahmen, wan Wir im Land, oder in Vnserm Abwesen im Nahmen Vnser Stathalter oder Lands-Haubtman, außgehen vnd gefertigt werden.

661. Es stehet aber auch einem jeden frey, ob er einen andern wegen dergleichen Frävels vor das Land-Recht beschicken vnd citiren wolle, vnd sol der Beklagte zu Anhörung deß Vrtheils Persönlich gestehen. Was aber sonsten andere zutragende Fälle, ausser derer, so obgesetzt, anlanget: In allen denenselben Fällen sol sich einer gegen dem andern verhalten, wie diese Vnsere Landes-Ordnung „wegen deß Hochmuths“ weiter außweiset. Vnd so einer den andern wegen obangezogenen Frävels beschickte vnd solches auff ihn nicht darthäte vnd erwise: Derselbe sol dem Beschickten oder Beklagten zuforderst die Schäden, so vil er wegen solcher Action auffgewendet vnd darthun vnd erweisen möchte, bezalen, vnd über das noch Zehen Schock Groschen Böheimbisch Poen vnd Straff erlegen.

Item, jestliže by kdo, s pomocníky svými neb sám osobau svau, zaumyslně kde koliv na koho zbraně své dobyl, aneb tauž zbraní naň vyhodil, chtíce jemu uškoditi, anebo kdyby jeden druhého bil, byť pak neokrvavil.

Item, kdož by koho bez hodné příčiny ranil a posekal, aneb za ním se dobytau zbraní honil.

Item, kdož by čího posla, ješto by k němu v poselství nešel, zbil, anebo listy mu odňal a je bez hodné a slušné příčiny otevřel.

Item, kdož by koho svývolně s koně ztáhl aneb srazil.

Item, kdyby dva při pořadu práva zůstávali, a jeden z nich pod půhonem neb obesláním a tak při trvajícím saudu na druhého půtku učinil a jej bil neb bíti chtěl; to vše což nahoře oznámeno, za veytržnost držáno býti má, a pro takovau veytržnost může každý skrze vznešení žalovati a viniti před tím saudem, od kteréhož ten půhon anebo obeslání vyšlo.

660. Kdyby též jeden druhému v řeky, potoky, dědiny, lauky, lesy svývolně, bez vědomí toho, číž jsau, se uvázal, anebo gruntův jeho mu užívati nedal a tak v držení statkův jeho hindroval: to vše přináleží k veytržnosti, kromě artikulův „o moci“ vyměřených. A když by tak jeden od druhého o takový veytržný skutek citován aneb obeslán byl: tehdy taková obeslání mají jmenem Naším, pokudž bychom v zemi býti ráčili, a v nepřítomnosti Naší od Našeho místodržícího nebo hejtmana země, vycházeti a vyřizovány býti.

661. Pakli by kdo chtěl z takových veytržností před saud zemský obsílati, má toho vůli učiniti; kdež obeslaný k slyšení ortele osobně státi má. Než co se jiných věcí (mimo tyto nahoře položené) z příhod lidských doteyče: ve všech takových příhodách má se jeden k druhému zachovati, jakž toto Zřízení „o pychu“ vyměřuje. A kdož by koliv koho z které nahoře psané veytržnosti obeslal a toho naň neprovedl: má obeslanému napřed škody pro tu při vzešlé a před menšími auředníky ukázané zaplatiti, a k tomu 10 k. g. č. pokuty položiti.

CX.

Von Eigenmächtiger Vnrechtmessiger Einführung in die Gütter.

662. Nach dem sich offt zugetragen, daß sich einer in die jenigen Gütter, so etwan auff einen andern als eine Erbschafft gefallen, oder sonst anderer gestalt an ihn kommen seyn, dem ordendlichem Testament oder Erbfall wie auch dem Rechten zuwider, sich eigenmächtiger weise einzuführen vnd in dieselben Gütter zu setzen vnterstanden, vnd aber durch solche vnordendliche Einführung die jenigen Leüth, denen an solchem Gut die Anwartschafft von Rechts- vnd Billigkeit wegen zugestanden vnd gebührt, dardurch merklich verhindert vnd auffgezogen worden, daß sie also zu ihrer Gerechtigkeit nicht gelangen können, sondern in Weitleüfftigkeit geführt vnd von der andern Part erst an das ordendliche Recht gewisen worden; Diesem allem nach vnd damit dergleichem vnbillichen Beginnen hinfüro gesteüert vnd solches abgestelt werden möchte: Als setzen, ordnen vnd wollen Wir, wan sich jemand in ein solch Gut, daran einem andern der Anfall gebühret, oder so einem andern mit der Land-Tafel verschriben oder durch ein Testament gelassen, oder sonst in ein Gut, so dem, welcher sich einführet, nicht gehörte, wider Ordnung vnd Recht vnd also eigenmächtiger weise eingeführet vnd deß Besitzes bemächtiget, daß ein jeder, den es betreffen möchte, solches an Vns, da Wir im Lande wären, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman bringen sol; darauff dan ohne eintzige Weitleüfftigkeit, davon hieroben mit mehrerm, verfahren oder die Sache an Vnser Land-Recht zu Summarischer Verhör remittirt werden sol.

663. Vnd so wider den Beklagten beygebracht vnd dargethan, daß er sich selber vnd wider Ordnung vnd Recht also eigenmächtig dem andern in seyn Gut eingeführet vnd den Possess genommen, oder auch Kläger seyne Klage nicht darthun vnd erweisen möchte, vnd also Vns oder Vnsere Stathalter, oder auch das Land-Recht, wan es dahin remittirt würde, derowegen vergeblicher-weise bemühete vnd molestirte: Derselbe sol auff vorgehende Erkäntnuß nach Gelegenheit der Sach vnd deß Verbrechens, entweder auff Trew vnd Ehr verstrickt, oder mit gefänglicher Hafft auff dem Rathauß Vier Wochen lang gestrafft werden, vnd noch darzu verpflichtet sein, der andern Parthey alle wegen derselben Action auffgewante Expens vnd Schäden zu bezalen vnd zu erstatten.

664. So offt auch wegen einer solchen vnordendlichen eigenmächtigen Einführung etwas an Vns, oder in Vnserer Abwesenheit an Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman, gebracht werden möchte: So sol von Vns, oder Vnserm Stathalter oder Lands-Haubtman,

CX.

O mocném a nepořádném v statky cizí se uvazování.

662. A jakž se mnohdykráte přitrefilo, že mnohý do těch statkův, kteréž jinému jako dědicky připadaly nebo jináče na něj přišly, protiva pořádnému kšaftu aneb nápadu, též také právu, mocně a nepořádně se zvésti a na tyž statky dosaditi dáti opovažoval, a pro takový nepořádný zvod lidé ti, jimžby na statku praetense vedle práva a spravedlivosti spravedlivě náležely, v právu jejich hindrováni byli, tak že by k spravedlnosti své přicházeti nemohli, a po dosti dlauhých průtazích od druhé strany teprva k pořadu práva jim ukázáno bylo; i nechtíce My tomu, aby takové neslušné a nenáležité předsevzetí svůj průchod mělo, nýbrž to vše zastavujíce, o tom takto milostivě nařizovati a tomu chtíti ráčíme: Že kdož by koliv do statku, na němž jinému nápad náleží, jenž jej do desk zemských sobě vložený anebo skrze kšaft poručený má; též do jakého koliv statku, kterýž by tomu, jenž se zvésti dal, nenáležel, proti řádu a práva vedle moci se zvedl a zmocnil, aby ten každý, kohož by se tuto dotýkalo, to na Nás, kdybychom v zemi býti ráčili, aneb v nepřítomnosti Naší na Našeho místodržícího anebo hejtmana zemského vznesl; načež beze všeho průtahu, jakž nahoře o tom šířeji doloženo, jistá resolutí vyjíti anebo ta věc na saud zemský k vyslyšení podána býti má.

663. A pokudž na obžalovaného to ukázáno bude, že jest se sám mocí proti řádu a právu jinému v statek uvedl a jemu possessí vzal, anebo že by původ žaloby své ukázati nemohl, a skrze to Nás, nebo Naše místodržící, anebo saud zemský, kdež to k rozeznání podáno bylo, daremně zaneprázdnil: ten a takový má vedle bedlivého uvážení a velikosti aučinku buď ctí a věrau zavázán, anebo vězením na 4 neděle pořád zběhlé na rathauze ztrestán, a ještě k tomu druhé straně všecky pro tu při vzešlé škody položiti a nahraditi povinen býti.

664. A kolikrátž by koli za příčinau takového nepořádného a podle moci vykonaného zvodu co koliv na Nás, a v nepřítomnosti na Naše místodržící, aneb hejtmana zemského, vzněšeno býti mohlo: tehdy má od Nás, aneb od místodržícího aneb hejt-

auff vorhergehende Erwegung der Sachen, dem Beklagtem solch Gut auß denen Händen genommen, vnd in mittelst biß zur Rechtmessigen Erkäntnuß sequestrirt werden. Vnd dem jenigen, welcher es also Sequesters-weise verwaltet, sol für seyne Mühewaltung nach Vnserer oder Vnsers Stathalters oder Lands-Haubtmans Erkäntnuß, wan er zuvor von desselben Guts Einkommen, so vil er deren bey Zeit seyner Verwaltung eingenommen, dem jenigen, welchem das Gut zugesprochen worden, ordendliche Raitung gethan, eine gebürliche Besoldung gegeben werden. Vnd der, so sich also vnordendlicher weise einem andern in seyn Gut eingeführet vnd eingesetzt, ist schuldig demselbigen nicht allein das, so er dem Verwalter desselbigen Guts die Zeit über zur Besoldung gegeben, widerumb zu erstatten, sondern auch alle Schäden vnd Expens, so derowegen ergangen vnd so vil deren der Kläger vor denen Kleinern-Rechts-Officirern darthun vnd erweisen möchte, zu bezahlen.

CXI.

Von dem Vnordendlichen Wandel vnd Leben.

665. Vnd nach dem sich in disem Markhgravthumb Leüthe finden, welche wider die Gebot Gottes vnd gutte Sitten bey denen Hochzeitten, Kinds-Taufen vnd Begräbnussen, auch andern dergleichen Zusammenkunfften vil Vnruhe vnd Vngelegenheit anrichten, vnd sich darbey gantz leichtfertig erzeigen, also daß sie vnverschont deß Frawen-Zimmers, auch ohne Bedacht ihrer ansehendlichen Ehrlichen Freündschafft vnd vhralten Geschlechter, Mennigklich zur Abschew vnd ihnen selbst zur Verkleinerung vnd Verachtung, Zanck, Hader vnd Rauff-Händel (darauß zum öfftern Mord- vnd Todschläg erfolgen) anfangen, vnd zwar solches vor disem durch vnterschidene Mittel eingestelt vnd verboten worden, solches aber weniger dan nichts verfangen wollen: So haben Wir zwar auß disen vnd andern beweglichen Vhrsachen scharffe Patent wegen der Duell- vnd Rauffhändel publiciren lassen, Wollen auch über jetztgedachten Vnsern Patenten, so albereit publicirt oder hinfüro deßwegen publicirt werden möchten, stät vnd vest gehalten haben. Damit aber solchem Muthwillen vmb so vil desto besser gesteüert werde: Wollen Wir gnedigist, daß nachfolgende Ordnung hinfüro in obberürten Fällen gehalten werde.

666. Da einer etwas dergleichen, an welchem Orth, auch bey wem vnd in wasserley Zusammenkunfft es wäre, sich vnterfienge, vnd nach dem er von dem Herrn oder Wirth deß Hauses zum Friden ermant, sich nicht accomodiren noch zu Ruhe geben vnd von seynem Beginnen ablassen würde: So sol der Herr oder Wirth desselben Hauses solches an Vns, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stat-

mana Našeho vedle bedlivého uvážení té věci, obžalovanému takový statek z rukau vzat a do seznání té věci do sequestru dán býti. A tomu, kterýž by v tom sequestratorství spravoval, má za jeho práci vedle Našeho neb místodržících aneb hejtmana země uznání, když z toho ze všeho, což jest až dotud z téhož statku přijímal, pořádný počet odvede, náležitá záp'ata učiněna býti. A ten, kterýž se tak nepořádně jinému do statku uvedl, jest povinen, tomu netoliko to, co jest správci tomu po ten čas platu dal, zase oplatiti, ale všecky škody a náklady, kteréž tau příčinau vedle uznání auředníkův menších na průkaz původa přisauzeny budau, zaplatiti.

CXI.

O neřádném a oplzlém životu.

665. A jakož se v tomto margkrabství moravském lidé nacházejí, kteříž proti přikázání Božímu a dobrému obcování při svadbách, křtinách, pohřbích a jiných těm podobných sjitích, mnoho svárů, různic a nepříležitostí působí a se při tom hned lehkomyslně chovají, tak že nestydíce se v nitčemž frauciméru a nemajíc na pozoru poctivých a vzácných přátel, jednomu každému k ošklivosti a sobě samým na zlehčení a ujmu, mnohé různice, vadby a rvačky (odkudž mnohdykrát i mordy pocházejí) začínají; což sice předešle skrze rozličné prostředky zastavováno a zapovězeno bylo, však nemnoho více než nic prospívalo; i ráčili jsme netoliko z této, ale i z jiných příčin dosti příkře a vostře skrze patenty za příčinau duellie a takového rvaní publikovati dáti; nad čímž též ochrannau a mocnau ruku držeti chtíti ráčíme. Však aby takovým nešlechetnostem tím lépeji v cestu vkročeno bylo: tomu milostivě chtíti ráčíme, aby budaucně v takových příhodách tento řád zachován byl.

666. Jestliže by kdo co takového, a v kterém koliv místě, a při jakém koliv shromáždění před sebe vzal, a jsauce od pána nebo hospodáře toho domu k pokoji napomenut, toho by přestati a pokoje zachovati nechtěl: tehdy má pán a hospodář toho domu na Nás, a v nepřítomnosti Naší, na místodržícího, aneb na hejt-

halter oder Lands-Haubtman gelangen lassen, vnd mit Nahmen vnd specifice das oder die Verbrechen vnd den geübten Muthwillen berichten, zuforderst aber den oder die Verbrecher auff Trew vnd Ehr verstricken vnd dergestalt verbündlich machen, daß er oder sie sich vor Vns, oder in Vnserm Abwesen Vnsern Stathaltern oder Lands-Haubtman, von Zeit der Anglobung in 14 Tagen, den nechsten nach verübtem Muthwillen, gestellen vnd anmelden sollen.

667. Da aber er oder sie nicht angloben wolten: So sol der Herr oder der Wirth deß Hauses über dem, was sich zugetragen vnd was dieselbe Person gethan, auch was massen sie nicht angloben wollen, Ehrliche Leüthe zu Zeügen anruffen, vnd alßdan solches an Vns oder Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman bringen, damit dieselbe Person erfordert werde. Da nun sich solche Person gestellet vnd es laugnete: So sol der Herr oder der Wirth, nach dem er es angebracht, sich derentwegen mit denen Zeügnussen gefast halten vnd dieselben vorlegen, damit man der Sachen eigendlichen Grund haben möge. Es sol aber ein jeder Herrn- oder Ritter-Stands verpflichtet sein, in dergleichen Fällen dem Herrn oder dem Wirth deß Hauses, wan er es begehrt, derowegen Zeügnuß, ohne Citation oder Beschickung, auch ohne Widerrede, bey Poen (die ihm der Actor wegen solcher Zeügnußgebung in dem außgeschnitenem Zettel selber gesetzt) schrifftlich vnter seynem Insigl zu geben. Vnd solche Straff vnd Poen, wo die Zeügnuß nicht erfolgt, mag der jenige, so das Zeügnuß begehrt, mit einem Patent erhalten, vnd würd der Lands-Haubtman ihme das Patent, wan er vor ihm erweiset, daß ihm der, von dem solch Zeügnuß begehrt worden, dasselbe, vermög der außgeschnittenen Zettel, nicht geben wollen, wie solches nach einem erlangtem Stand-Recht gebreüchlich, folgen lassen. Vnd was alßdan auff einen solchen dargethan vnd erwisen vnd ihm von Vns oder Vnsern Stathaltern zuerkant würd: demselben sol er, vngeacht weß Stands, Ambts oder Wesens er sey, vnfehlbar nachkommen.

668. Ein jeder Herr oder Wirth, er sey Geist- oder Weldlich, sol verpflichtet seyn, zuforderst die offendliche Sünden, als Ehebruch, Volsauffen, Fluchen, Gottslästern, Schwören, Lästerung der Mutter Christi vnd der Heiligen Gottes, vnverschambte Reden vnd alle andere Leichtfertigkeiten, welche wider Gott, die Ehrbarkeit vnd gutte Sitten lauffen, nicht allein selbst zu meiden, sondern auch solches auff seynen Gründen nicht zu verstatten, vnd seyn Gesindel oder Vnterthanen, so dergleichen, wie obberürt, oder auch sonst etwas wider Gott, gute Sitten, Zucht vnd Ehrbarkeit vornehmen, der Billigkeit nach, zu be-

mana Našeho to vznésti, oznamuje zejména ty tak od koho nešlechetnosti vykonané, a nejprvé takové pod ctí a věrou zavázati a na ten spůsob upevniti, že před Námi, aneb před místodržícím Naším, aneb před hejtmanem, ve 14 dnech pořád zběhlých po vykonání té nešlechetnosti, státi budau a se ohlásiti chtějí.

667. Pak-li by ten aneb ti pod ctí a věrou se zavázati nechtěli: tehdy má pán aneb hospodář téhož domu k tomu, co se stalo a co ta osoba zavinila a v čem se zavázati nechtěla, poctivých lidí k svědomí povolati, a potom na Nás, nebo na místodržícího Našeho, aneb hejtmana země, vznésti, tak aby taková osoba povolána byla. Když by se tehdy táž osoba postavila a to zapírati chtěla: tehdy pán neb hospodář, poněvadž on to vznesl, svědomí před rukama míti a taková složiti má, tak aby tomu gruntovně vyrozuměti se mohlo. Však jeden každý pán a rytířský člověk tím zavázán jest, v takovém spůsobu pánu aneb hospodáři téhož domu, když by toho žádal, takové svědomí pořádně sepsané a upečetěné bez citatí, obeslaní, též bez všeliké odpornosti (kterauž by jemu původ pro nedání takového svědomí do cedule položil) pod pokutau vydati. A pokudž by svědomí vydáno nebylo, může ten, jenž toho svědomí žádal, skrze patent takovau pokutu obdržeti, a bude hejtman Náš povinen, když to ukáže, že jemu ten vedle cedule řezané svědomí dáti nechtěl, na ten spůsob, jakž toho při dosažení práva staného za obyčej, jemu takový patent vydati. A což koliv potom na takového ukázáno, a potom od Nás neb místodržícího Našeho přisauzeno bude, má tomu všemu, nešetříc v tom nic stavu, povolání a hodnosti jeho, bez proměnění odvyknauti.

668. Jeden každý pán anebo hospodář, buď ten duchovní anebo světský, má zavázán býti, předkem tyto zjevné hříchy: cizoložstvo, ožralství, lání, zlořečení, přisahání, proti Pánu Bohu, matce Boží a všem svatým, nestydaté oplzlé řeči a všecky těm podobné lehkomyslnosti, kteréž proti Pánu Bohu a proti ctnému a šlechetnému obcování čelí, netoliko sám se vystříhati, ale ani jiným na svých gruntech nedopauštěti, čeládku a poddané, kteříž by co takového se dopustili anebo jináče nětco nenáležitého proti Pánu Bohu a ctnému šlechetnému životu před sebe brali,

straffen. Da aber der Herr selber etwas dergleichen begienge oder seynem Gesindel nachsehe, vnd sie derowegen nicht straffte: Wider denselben wollen Wir Vns jederzeit Vnser ernstes Einsehen zuvor behalten haben.

669. Es sol auch in denen Mährischen Königlichen Stäten der Magistrat darauff fleisige Achtung geben, daß dergleichem Vnwesen vnd Leichtfertigkeit gesteweret, dasselbe gestrafft. Vnd so etwas dergleichen in einer Stat von einem auß denen höhern Ständen verübt: Der sol zuforderst von dem Magistrat, daß er von solcher Vngebühr abstehe, ermahnt werden. Würde er aber, der Vermahnung vngeacht, einen wege wie den andern in seynem bösen Fürnemen fortfahren vnd darvon nicht abstehen: sol der Magistrat derselben Stat es durch schrifftlichen Bericht, oder aber zwo Raths-Personen an Vns, wan Wir im Land, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman gelangen lassen. Ingleichem sollen auch alle auff solche Verbrechen vnd dermassen vnordendliches Leben vnd Wandel ein wachendes Auge haben, vnd wan sie etwas dergleichen in Erfahrung brächten, vnd solches für sich selbst bey einem oder dem andern Stand nicht einstellen könten, sich hierinnen deß obbemelten modi gebrauchen vnd es an Vns, oder in Vnserm Abwesen an Vnsern Stathalter oder Lands-Haubtman bringen; darauff die bezüchtigte Person alßbald erfordert, das Vbel abgestelt vnd der oder die Verbrecher zu gebührender Straff gebracht werden sollen.

CXII.

Von denen Betlern, Fau-Lentzern vnd Land-Störtzern.

670. Was die Landstörtzer vnd Faulentzer anlangt, darunter werden verstanden so wol die Frembden als die Einhaimischen, welche Herrenloß vnd keinem Herrn dienen, sondern von einer Stat, Marckt, Dorff zu dem andern in die Krätscham kommen, keine Arbeit vnd Nahrung treiben, sich auff das Rauben vnd stehlen begeben, die Landstrassen vnsicher machen, mit Spilen vnd allerley andern seltzamen Vortheiln sich ernehren, vnd allenthalben, wo sie seyn, Vnrath vnd Vngelegenheit anrichten vnd veruhrsachen; Damit nun dergleichen Faulentzer vnd Landstörtzer, sie seynd zu Roß oder zu Fuß, in disem Land nit geduldet werden: Sollen Vnsere Haubtleüthe auff Vnsern Herrschafften, wie auch eine jede Obrigkeit so wol auff dem Land als in denen Stäten, bey ihren Vnterthanen vnd Leüthen es also anstellen, damit ihnen keine Beförderung oder Auffenthalt gegeben vnd verstattet werde.

671. Es sol sich auch niemand entschuldigen, daß er solches nicht abschaffen noch es bey seynen Vnterthanen oder auff seynen Gründen vnd Herrschafften dahin bringen könte, vnd da etwas der-

vedle náležitosti trestati. A pokudž by sám pán se co takového dopustil, aneb čeládce své přehlídal a netrestal: proti tomu každému sobě přísné pokuty v moci zanechávati ráčíme.

669. A má též v městech Našich královských v tomto margkrabství moravském auřad na to bedlivý pozor dáti, aby takové nešlechetnosti a lehkomyslnosti přetrhovány a trestány byly A kdyby se toho čeho někdo z vyšších stavův v městě dopustil: ten má nejprvé od auřadu, aby té nešlechetnosti přestal, napomenut býti. Pakli by, nedbajíc na takové napomenutí, předce na svém stál a toho zlého přestati nechtěl: tehdy má auřad téhož města buď skrze zprávu psanau, anebo skrze dvě osoby auřadní, na Nás, aneb místodržícího Našeho, nebo hejtmana země, to vznésti. Podobným spůsobem mají též všickni na takový neřádný život bedlivý zřetel míti a dovědauce se co takového a nemohauce toho sami přetrhnauti, v tom již oznámeného spůsobu užíti hleděti, a to na Nás, a v nepřítomnosti Naší na Našeho místodržícího, nebo hejtmana země, vznášeti; načež hned ta narčená osoba povolána, to zle přetrženo a takoví přestupníci k zaslaužilému trestání přivedeni býti mají.

CXII.

O žebrácích, povalečích a tulácích.

670. Co se všelijakých tulákův a povalečův doteyče, mezi nimiž se rozumějí tak dobře domácí jako přespolní, kteříž žádných pánův nemají a žádnému pánu neslauží, než jen toliko od jednoho města k druhému, a z jedné vsi do druhé, po krčmách se taulají a žádné živnosti neprovozují, a tudy toliko na laupežství a zlodějství se vydávají, na silnicích překážejí, a tak jen hrau a všelijakými fortely se živí, a všudy, kdež jsau, toliko neřády a nepříležitosti působí; jak by tehdy takoví povaleči a tuláci, buď ti pěšky aneb na koních, v této zemi trpěni nebyli, mají hejtmané na panstvích Našich, i jedna každá vrchnost jak v kraji tak i v městech, při poddaných to naříditi, aby jim žádného fedruňku nečinili a jich nepřechovávali.

671. A nemá se též žádný, že toho na svých gruntech při svých poddaných zastaviti a k tomu přivésti nemůže, by se pak

gleichen vorlaufft, es mit seynem Willen nicht geschehe, sondern ein jeder, er sey Arm oder Reich, dem Gott der Allmächtige in disem Unserm Erb-Markhgravthum was beschert und verliehen, sol seyne Leüthe und Unterthanen also regiren und auff seynem Grund und Boden solche Versehung thun, damit von dannen niemanden eintziger Schade zugefügt werde.

672. So er aber solches zu thun unterliesse, und dasselbe seine Benachbarten oder die jenigen, denen etwan ein Schade von dergleichen Landstörtzern und Faulentzern, sie wären zu Roß oder zu Fuß, erfolgte, innen wurden und erfuhren: Sol der oder dieselbe, so es also innen worden, es seynem Nachbarn zu wissen thun und ihn erinnern, daß auff seynem Grund und Boden dergleichen Leüthe vorhanden. Und da derselbe solche Leüthe selbst auffheben oder zur Hafft könte bringen lassen: Sol er dem Herrn, dessen der Grund ist, oder desselben Ambtman oder deme, so ihm am nechsten gesessen, davon verständigen, damit er neben ihm dahin schicken und sie also auffgehaben und gefänglichen angenommen werden möchten. Wolte aber deren keiner darzu behülfflich seyn, kan der, so die Hülffe begehrt, den andern vor Uns, da Wir im Lande, und in Unserm Abwesen vor Unsern Stathalter oder Lands-Haubtman oder Unser Land-Recht citiren, daß er sich gestellen und wegen nicht gelaister Hülff und daß er auff Ermahnung solche Landstörtzer und Faulentzer nicht auffheben helffen, purgiren solle. Und wo er sich dessen nicht purgirte, noch billiche und erhebliche Uhrsachen, mit denen Wir oder Unser Land-Recht zufriden seyn können, zu seyner Endschuldigung außführte: Sol er dem jenigen, deme von solchen Leüthen Schaden geschehen, 50 Schock Groschen Böheimbisch, im fall der Schaden nit höher, erlegen, und darzu Vier Wochen lang in Verhafftung sitzen.

673. So sollen auch die Unterthanen, so wol eines als des andern Stands, keine dergleichen Leüthe in ihren Behausungen leiden, noch in die Krätscham einnemen, wie auch dieselben weder mit Futter noch Mahl noch etwas anderm befördern, vil weniger ihnen auff das Feld oder in die Wälder, weder haimblich noch offendlich etwas bringen, oder sonst in eintzigerley weise noch wege ihnen beyspringen. Würde aber solches auff einen Unterthan dargethan und erwisen und der jenige, deme Schaden geschehen wäre, an seinen Herrn begehrte, daß er sich mit demselben Unterthan vergwissigen und ihne stellen sol: dasselbe ist ein jeder Herr zu thun, und dem Kläger, daß er sich mit dem Unterthane, vermög seynes Begehren vergwissige, zeitlich zu notificiren schuldig.

674. Wan nun der Unterthan vorgestellet, und die Sache sich also im Werck befindet, Sol er am Leib gestrafft werden. Da aber die Vergwissigung deß Unterthanens nit erfolgte, auch derselbe nicht gestelt würde: Sol er dem jenigen, so die Vergwissigung deß Unter-

co takového zběhlo, že se to s vědomím jeho neděje, tím vymlauvati, ale jeden každý, buď ten chudý anebo bohatý, kterémuž Pán Bůh všemohaucí v tomto Našem margkrabství moravském co požehnati a poručiti ráčil, má své lidi a poddané tak spravovati a na svých gruntech to opatřiti, aby skrze to žádnému škoda se nedála.

672. Pakli by to učiniti pominul, a toho by se na něj buď sausedé jeho, aneb ti, kterýmž by nějaká škoda skrze takové tuláky a povaleče, buď ti pěšky aneb na koni, se stala, dověděli: tehdy má ten anebo ti, kteříž se toho dověděli, sausedu svému to v známost uvésti a napomenauti, že se na gruntech jeho takoví lidé nacházejí. A kdyby ten takové lidi sám vyzdvihnauti a k ujištění přivésti mohl: má tomu pánu, čí ten grunt jest, anebo jeho auředníku, anebo tomu, kterýž odtuď nejblíže sedí, návěští dáti, aby vedle něho tam vyslal, je vyzdvihnauti a vězením ujistiti mohl. Pakli by z těch žádný k tomu nápomocen býti nechtěl: tehdy může ten, jenž té pomoci žádal, toho druhého před Nás, v nepřítomnosti Naší před Našeho místodržícího, anebo hejtmana země, aneb před saud Náš, citovati, aby stál a z toho, proč takových tulákův a povalečův jímati pomáhati dáti nechtěl, odpovídal a se vyvedl. A pokudž se z toho vyvésti a příčin podstatných, s kterýmiž bychom My spokojeni býti ráčili, k odvedení neviny přednésti nemohl: tehdy má tomu, kterémuž se jaká škoda stala, 50 k. g. č., jest-li však ta škoda větší není, složiti a k tomu čtyry neděle pořád zběhlé u vězení seděti.

673. A nemají též i poddaní jednoho i druhého stavu žádných takových lidí v příbytcích přechovávati, ani do krčem přijímati, a těch ani obrokem, ani jídlem a in summa ničímž fedrovati, mnohem méněji do polí neb do lesův jim nětco takového donášeti a v čem koli jakau pomoc, tejně neb zjevně, činiti. Pakli by na některého z poddaných to ukázáno bylo a ten, komuž by se jaká škoda stala, na jeho pánu toho požádal, aby se tím poddaným ujistil a jeho postavil: to jeden každý pán učiniti a žalobníku, aby se tím poddaným ujistil, časně věděti dáti povinen jest.

674. Když tehdy takový poddaný postaven bude a ta vina při něm se nalezne: tehdy má na hrdle ztrestán býti. A pokudž by takový poddaný ujištěn anebo postaven nebyl: tehdy má tomu,

thanens begehrt, 50 Schock Groschen Böheimbisch verfallen, auch da er ihn vmb etwas mehrers zu Recht vornemen wolte, ihm solches zu thun bevorstehen.

675. So vil aber die Straff, welche wegen nicht-gestellung deß Vnterthanens vnd obangezogener Vhrsachen halber herrürt, anlangt, Sol dieselbe nachfolgender gestalt eingebracht werden, Nämblich: Wan der Interessirte zu dem Lands-Haubtman geschickt, warumb nämblich vnd in was Sachen einer den andern beklaget, vnd der, so beschickt worden, sich nicht gestellet: So mag vnd kan, nach beschehener Relation, der so die Straff erhalten, auff deß andern Gut das Recht oder den Executions-Proceß führen, oder aber einen Patent nemen, allermassen wie es nach erlangtem Stand-Rechten gebreüchlich.

676. Das Bawers-Volck betreffend, sollen dieselben, ebenermassen wie auch die Burger in denen Stäten, keine Müssiggänger oder Faulentzer, sonderlich welche nicht beweibet seyn, bey sich leiden. So sol man auch keinen vor einen Haußgenossen annemen oder in denen Krätschamen beherbrigen oder ligen lassen, so sich nicht verdingen wollen, damit man deß Gesinds vnd der Dienstboten jederzeit eine Notturfft haben könne. Es wäre dan, daß sie also beschaffen, daß sie Alters vnd Kranckheit halber nicht arbeiten oder dienen könten; alßdan mag man sie vor Haußgenossen annemen. Aber welche Haußgenossen beweibt seyn, auff dieselben sollen die Wirthe Achtung geben, damit sie sich mit ihrer Handarbeit nehren.

677. So aber ein Haußwirth bey seynem Haußgenossen vermerckte, daß er mit andern Sachen, als mit seyner Handarbeit vmbgehet, vnd in dem Krätscham sich stäts finden lasset vnd alda Faulentzet: Sol er dasselbe also bald seynem Herrn anmelden, vnd der Herr sol ihn würcklich straffen. Vnd sol ein jeder in seynem Gebiet, wo er Vnterthanen hat, es also versehen, daß gemelte Faulentzer vnd Müssiggänger nicht gelitten noch geduldet werden; dan mennigklich mag einen solchen Müssiggänger auffheben, vnd niemand sol sie verthaidigen, sondern vilmehr verhülfflich seyn, damit sie in Verhafft genommen werden, alles bey obbeschribener Poen vnd Straff.

678. So aber ein Bawersman nicht zulassen, sondern verwöhren wolte, daß dergleichen Müssiggänger vnd Faulentzer nicht solten oder könten auffgehaben werden: Sol der, welcher sie auffheben wollen, demselben Herrn, deme die Vnterthanen zugehörig, beschicken, daß er sie vor dem Lands-Haubtman gestelle, vnd wan sie gestellet, nach ihrem Verbrechen geurtheilt werden möchten. Wan derselbe Herr auch disem nicht nachkommen noch stat geben wolte: Sol der Lands-Haubtman ihn beschicken vnd würcklich darzu anhalten, daß er dergleichen Faulentzer vnd Müssiggänger vnter seynem Gebiet nicht leyden sol.

kterýž ujištění téhož poddaného žádal, 50 k. gr. č. propadnauti; a pakli by jeho nad to z čeho víceji viniti chtěl, to také učiniti vůli míti má.

675. Co se pak pokut, kteréž pro nestavení poddaných z příčin již nahoře oznámených pocházejí, doteyče, takové tímto spůsobem dosahovány býti mají, jmenovitě: Když by ten, jehož by se doteykalo, k hejtmanu zemskému poslal, oč a pro kterau příčinu na jiného žaluje, ten pak obžalovaný, jsauc obeslán, nepostavil by se: tehdy má a může ten, kterýž tu pokutu obdržel, po učiněné relatí na statek obžalovaného exekutí vésti anebo patent od hejtmana vzíti, tak jakž po obdržení staného práva za obyčej jest.

676. Co se sedlákův doteyče, mají ti podobným spůsobem jako i měšťané, takových povalečův a lenochův, obzvláštně neženatých, při sobě netrpěti. Aniž mají za podruhy aneb do krčem přijímáni býti a jim tam pováleti se dopauštěti, pokudž by se k službě zjednati nechtěli, tak aby se čeládky každého času k potřebě dostávati mohlo. Leč by pro nemoc a sešlost věku pracovati nemohli; tu jim podružství příno býti může. Však kteříž podruzí ženatí jsau, ti se prací rukau svých živiti mají.

677. Pakli by který hospodář při svém podruhu to znamenal, že s jinými věcmi, a ne s prací rukau svých, zachází a víceji v krčmě se válí a zahálí nežli pracuje: má to ihned na pána svého vznésti, a pán jeho proto ztrestati. Jakož jeden každý na svém panství, jestli by poddané jměl, má to tak opatřiti, aby takoví zahaleči a povaleči trpíni a přechováváni nebyli; nebo jeden každý takové vyzdvihovati a raději k tomu dopomáhati, nežli jim ruku držeti a je zastávati má, tak aby do vězení přicházeli a trestáni byli, pod pokutau nahoře doloženau.

678. Pakli by který sedlák tomu, aby takoví lenochové a povaleči do vězení bráni nebyli, bránil: tehdy má ten, jenž takové vyzdvihnauti chtěl, pána jeho obeslati, aby je před hejtmana země postavil; a jakž je postaví, mají hned vedle provinění ortelováni a trestáni býti. A když by se pán tak nezachoval, ani k tomu povoliti nechtěl: tehdy hejtman země má jej obeslati a skutečně k tomu míti, aby takových zahalečův a povalečův na svém panství nepřechovával.

679. Weil auch zum öfftern die Betler in disem Marckhgravthumb mit Fewer grossen Schaden gethan vnd noch wol thun möchten: So sol in denen Stäten, Märckten vnd Dörffern solche Fürsehung geschehen, daß wo etwan dergleichen Betler vorhanden seyn, der Herr, deme die Gründ zugehören oder vnter dem dieselben seynd, seynen Vnterthanen, Burgermaister, Richter vnd Geschwornen nottürfftigklich befehle auff dieselben Achtung zu geben, damit sie nicht von einer Stat oder Dorff zum andern auff die Jahrmärckt oder Kirchweyhen vmblauffen, sondern in denen Spitalen verbleiben. Vnd so einer vnter denenselben außgienge, der Mainung vnd vnter dem Schein deß Betelwercks seyne Büberey desto besser zu treiben: Derselbe sol eingezogen vnd derowegen würcklich gestrafft werden.

680. Nach dem sich auch in Vnserm Königlichen Stäten ein grosse menge der Betler, vnd meisten-theils Außländer, auch darunter ihrer vil, so sich anderer gestalt wol nehren könten, befinden, vnd theils wer, woher vnd von wannen sie seyn, niemanden bewust, vnd fast vnmöglich, daß vermittelst ihrer nit vil Vnordnung vnd böses erfolgen, wie dan auch zu Sterbens-Zeiten daselbst hin in die Stäte die Infection leicht durch sie eingebracht werden kan: Derowegen sollen dergleichen Betler, auch andere Müssiggänger vnd Vmblauffer in denen Stäten nicht gelitten, sondern zuforderst von einer jeden Obrigkeit auff dero Gründen die Anstell- vnd Ordnung gemacht werden, damit ihre Vnterthanen, so das Brod mit ihrer Hand-Arbeit nicht erwerben können, also versorget werden möchten, daß sie die Vnterhaltung, es sey in denen Spitalen oder anderer gestalt, auff deroselben Herren Gründen haben können.

681. Die Außländer aber, so keyne Herren haben, wie auch andere Leüthe, die sich sonst mit ihrer Handarbeit vnd Robot wol ernehren oder denen Leüthen dienen können: Sollen durchauß nicht gelitten, sondern auß denen Stäten vertriben vnd abgewisen werden. Welche aber also krancke, gebrechliche vnd vnvermögende Leüthe seyn, das sie sich vom betlen vnd Allmosen erhalten müssen: die sollen von dem Magistrat in denen Stäten sonderliche Zaichen haben, vnd in einer jedwedern Stat gewisse Personen darzu verordnet werden, darbey fleissige Auffachtung zu geben, daß gutte Ordnung darin gehalten. Vnd da ein Betler außgetriben vnd widerumb zuruck käme, oder der sich sonst wol ernehren könte, dem betlen, wie vorhin, nachgehen wolte: ein solcher, wan er vnter einer oder andern Gebotmessigkeit betreten vnd ergriffen, sol gefängklich eingezogen vnd nach Erkäntnuß würcklich gestrafft werden.

682. Es sol auch dem, so ihn also eingezogen, deßwegen von keinem Gericht, noch auch von dem Erbherren desselben Betlers, eintzige Hindernuß noch Beschwärung geschehen oder zugefügt werden.

679. A poněvadž častokráte žebráci v tomto margkrabství moravském ohněm nemalé škody činili a posavad činiti by mohli: má tehdy v městech, v městečkách a ve vsech tak to opatřeno býti, aby kdež by se takoví žebráci nacházeli, pán týchž gruntův purgkmistru, rychtáři a starším poručil, aby na ně pozor měli, aby se z města do města a z jedné vsi do druhé po jarmarcích a posvíceních netaulali, nýbrž v špitálích zůstávali. A pokudž by který z nich tím titulem, aby své lotrovství pod žebráctvím tím lépeji provázeti mohl, odešel: ten každý má do vězení vzat a skutečně ztrestán býti.

680. A jakož se nemálo těm podobných žebráků v městech Našich královských, a na větším díle cizozemcův, mezi nimiž mnozí, kteříž by dobře jináče se uživiti mohli, obeyvají, se nachází, a o mnohých, kdo jsau a odkud by byli, nic se neví, a téměř nemožné jest, aby skrze ně tého zlého se nepřiházelo, nebo morní nakažení skrze ně lehce do města přinešeno býti může: pročež nemají takoví žebráci s jinými zahaleči a poběhlci v takových městech trpěni, nýbrž od jedné každé vrchnosti na panstvích to nařízení učiněno býti, aby jejich poddaní, kteříž sobě chleba rukami svými dobývati nemohau, na týchž gruntech vychování svá, ve špitálích anebo jináče, jmíti mohli.

681. Cizozemci pak, kteříž žádných pánův nemají, jako i jiní lidé, kteříž by se prací rukau svých uživiti a lidem slaužiti mohli, mají z měst vyháněni býti a nikterakž se netrpěti. Kteříž by pak nemocní, chromí a kulhaví byli, tak že by se bezelstně žebrotau živiti museli: ti mají od auřadu jednoho každého města obzvláštní znamení jmíti a při tom jisté osoby nařízené býti, kteréž by na to pozor daly, aby dobrý řád zachován byl. A který by žebrák, jsauc tak vyhnán, zase se navrátil, anebo ten, kterýž by se jinak uživiti mohl, by žebral: každý takový, jsauc při čem zapověděném postižen, do vězení vzat a ku příkladu jiným vedle provinění ztrestán buď.

682. A aniž tomu, kterýž by jeho tak do vězení dal, proto při některém právě, aneb ode pána jeho dědičného, v tom jaká překážka se díti, anebo něco jinšího nepříjemného z toho pocházeti má.

683. Die jenigen, so von Vns vnd dem Land Vrlaub genommen: Sollen ferner keine Wohnung in diesem Vnserm Erb-Marckhgravthumb Mährern haben. So aber die, so albereit Vrlaub begehret, ihre stäte Wohnung über diß im Lande haben wolten: Sollen sie sich Personlich vor dem Lands-Haubtman angeben vnd bekennen, daß sie sich aller Vnterthänigkeit, Krafft voriger Pflicht, verhalten, auch denen Rechten, wie andere Vnterthanen, vnterworffen seyn wollen, vnd sol solches ihr Bekäntnuß eingeschriben werden. Es sol aber der Lands-Haubtman auff die jenigen, so Vrlaub genommen, in denen Krayssen Achtung geben, vnd da sie über dises vnd ohne vorgehende obberürte newe Obligation im Lande ihre Wohnung zu haben sich vnterstünden: Sollen sie als andere Faulentzer oder Landstörtzer auffgehalten werden.

CXIII.

Von der Straff der jenigen, so einem andern seyne Vnterthanen ohne Vrsach einziehen vnd in gefänglicher Hafft halten.

684. Es sol einer deß andern Vnterthanen mutwilliger weise vnd ohne billiche Vhrsachen mit der Gefängknuß nicht beschwären, noch dieselben darin auffhalten. Geschehe aber was dergleichen, sol der, dessen der oder die Vnterthanen wären, bey dem Lands-Haubtman solches anbringen; vnd sobald solches an Ihn gebracht, sol er ohne allen Verzug die Versehung thun, daß der, so die Vnterthanen in der Gefängknuß halten thut, dieselben stracks vnd alsobald entweder der Gefängknuß erlasse, oder gnugsambe Vhrsachen, warumb er sie damit beschwärt, anzaige.

685. Würde er aber den oder die Vnterthanen also vnverlengert der Gefängknuß nicht erlassen, oder dessen billiche Vhrsachen nicht fürbringen: So sol der Lands-Haubtman solchen für sich beschaiden, damit er sich dessen außführe. Vnd wan er alßdan seyne Vrsachen fürwenden vnd nichts destoweniger den Vnterthan in der Gefängknuß halten würde: solches sol der andern Parthey zu wissen gethan werden. Wil sich alßdan dieselbe Parthey nicht begnügen lassen, sol er beyde Partheyen vor sich beschaiden, die strittige differenzien nottürfftig verhören, vnd da keine erhebliche Vhrsachen solcher gefänglichen Hafft befunden, den Vnterthan der Gefängknuß zu entledigen befehlen. Vnd der Herr, so den oder die Vnterthanen also ohne Vhrsach in der Verhafftung gehalten, sol einem jedwedern Vnterthan, so vil deren seyn, 50 Schock Groschen Böheimbisch zur Straff erlegen. Ingleichem auch wan einer einen Vnterthan gefänglich einziehen vnd auff Verordnung des Lands-Haubtman, oder vnerwartet solcher Anordnung, widerumb ledig liesse, der Herr aber seynes

683. Ti všickni, kteříž jsau od Nás a od země odpuštění vzali, nemají víceji žádného obydlí v margkrabství tomto Našem moravském míti. Pakli by, žádajíc odpuštění, předce tu své obydlí jmíti chtěli: mají se při hejtmanu země ohlásiti a přiznati, že v poddanosti, vedle předešlého závazku, státi a všem právům, tak jako jiní poddaní, poddáni býti chtějí. Kteréžto přiznání má tu, kdež náleží, zapsáno býti. Však hejtman zemský má na ty, kteříž odpuštění vzali, v krajích dobrý pozor dáti, a kdyby přes to bez učinění takového nového závazku předce se v zemi zdržovati opovážili: tehdy jako jiné lenochy a poběhlce stavovati.

CXIII.

O pokutě těch, jenž by cizí poddané bez příčiny jímali a u vězení zdržovali.

684. Nemá žádný cizích poddaných svývolně a bez hodné příčiny vězením stěžovati aneb jich v něm zdržovati. Pakli by se co toho stalo, má ten, číž by to poddaný aneb poddaní byli, hejtmanu země to přednésti; a jakž to na něj vzloženo bude, tehdy má hned bez odkladu to opatřiti, aby ten, kterýž takové poddané vězí, ty ihned z takového vězení propustil, anebo podstatné příčiny toho, proč je vězí, ukázal.

685. Pakli by takových poddaných bez odkladu z takového vězení pustiti nechtěl, anebo podstatných příčin zdržování jich neukázal: tehdy má hejtman zemský takového před sebe, aby se z toho vyvedl, povolati. A kdyby on příčiny své předložil, avšak mezi tím předce toho poddaného v vězení držel: má to též druhé straně v známost uvedeno býti. Když by pak druhá strana na tom přestati nechtěla, má obě strany před sebe povolati a ten spor mezi nimi přeslyšeti, a pokudž se žádné podstatné příčiny toho vězení nenajdau, takové poddané z téhož vězení propustiti poručiti. A bude povinen týž pán, jenž tak ty poddané bez příčiny vězením stěžoval, jednomu každému poddanému, kteréhož vězel, 50 k. g. č. pokuty položiti. Podobným spůsobem, když by někdo cizího poddaného do vězení dadauc, na poručení hejtmana, anebo nečekajíc na to poručení, zase propustil, a pán

Vnterthanen Vnschuld beweisen vnd auff die Straff tringen wolte: So sol er beyde Partheyen vor sich erfordern, Sy gegen einander verhören vnd erwegen, Ob billiche Vhrsachen zu der vorgenommen Gefängknuß vorhanden, So dan auch ob einer dem andern die Straff zu erlegen schuldig. Vnd da nicht gnugsambe Vhrsachen der vorgenommenen Gefängknuß dargethan vnd erwisen: So würde der, so den Vnterthan in Gefängknuß gehalten, dem andern den halben Theil obberürter Straff, nämblichen 25 Schock Groschen Böheimbisch, erlegen.

686. So dan einer von dem Lands-Hauptman erfordert würde, sich aber nicht gestellet, wie auch nach Verhörung der Partheyen, der Erkäntnuß nicht pariren wolte: Sol ein solcher, auff anbringen der Obrigkeit, dem der Vnterthan, welcher in der Gefängknuß gehalten, zustehet, vor Vns citirt werden, damit er aldar Persönlich erscheine, den gefangenen Vnterthanen vorstelle vnd sich seines muthwilligen Vngehorsambs halber entschuldige, vnd was ihm alßdan zuerkant, deme sol er nachkommen.

687. Belangend aber die Geldstraffen, vnd was denen Vnterthanen in dergleichen Fällen gleich zur Straff zu geben, solches mag eine jede Herrschafft nachfolgender gestalt einbringen: Nämblichen, daß die Herrschafft an stat vnd von wegen ihres Vnterthanen zu dem jenigen Herrn, dessen der oder die Vnterthanen in der Gefängknuß oder Verhafft gehalten, oder der sie loß gelassen, oder auch über des Lands-Haubtmans Anordnung vnd Citation nicht loß lassen wollen, eine Absendung oder Beschickung thun, mit gnugsamber Außführung, wie vnd durch was Mittel er obangeregte Straff verfallen, vnd darbey begehren, daß er ihm dieselbe innerhalb 14 Tagen, von dem Tag an, als ihm die Beschickung zukommen, erlegen vnd bezahlen solle. Vnd da solches nicht beschicht, kan es an den Lands-Haubtman gebracht werden, mit Anzeigung der verfallenen Straff vnd nicht-erfolgten Bezahlung. Darauff sol der eine schrifftliche Relation dem Lands-Haubtman thun, auß waß vrsach er sich weigert es zu erlegen. Vnd wan nun eine solche Relation geschicht: So sol von gedachtem Lands-Haubtman dem jenigen, deme, dessen der Vnterthan ist vnd der zu solcher Straff ein Recht hat, ein Patent herauß gegeben werden. Mit einem solchem Patent würd er den jenigen, so es angeht, stöcken können, vnd derselbe, so gestöckt, sol der Stöckung nicht ledig noch loß seyn, es sey dan die Straff mit sambt denen darüber ergangenen Schäden vnd Vnkosten erlegt vnd bezahlt. Da aber einer vermeinte, daß ihm zu vil vnd vnrecht geschehe, vnd er hingegen etwas einzuwenden: Kan er dasselbe bey dem Land-Recht widersprechen, die Vhrsachen seynes Widerspruchs niderlegen. Darauff dan das Land-Recht zwischen denen Partheyen wegen derselben Sach

téhož poddaného potom, ukážíc nevinu jeho, na tu pokutu by nastupovati chtěl: tehdy hejtman země obě strany před sebe povolá, a tu věc mezi nimi náležitě vyslyší a rozváží, zdali by téhož vězení podstatné příčiny ukázány byly a byl-li by jeden druhému takovau pokutau povinen. Kdež nebyly-li by podstatné příčiny téhož vězení ukázány: tehdy ten, kterýž toho poddaného tak nevinně stížil, má polovici té summy, totiž 25 k. g. č., druhé straně pokuty položiti.

686. Pakli by některý, jsauc od hejtmana povolán, se nepostavil, anebo po vyslyšení stran tomu, což jemu uznáno, obvyknauti nechtěl: má takový každý na vznešení vrchnosti, komu by ten poddaný, kterýž by v vězení zůstával, náležel, před Nás povolán býti, aby před Námi osobně stál, toho poddaného postavil a z své svývolné neposlušnosti se vyvedl, a co jemu proto nalezeno bude, tomu obvykl.

687. A co se pokut peněžitých, kteréž jednomu každému poddanému proto dávány býti mají, doteyče: ty jednokaždé panství od druhého může tímto spůsobem upomínati, jmenovitě: Aby pán jménem a na místě poddaného svého k tomu pánu, čís ten anebo ti poddaní byli, kteříž v vězení zůstávali, aneb kteříž propuštěni byli, anebo přes poručení hejtmana země déleji zdržováni byli, poselství učiniti, s dostatečným té věci ukázáním, proč anebo z jaké příčiny takovau pokutu propadli, a při tom žádati, aby jemu takovau pokutu ve 14 dnech od učinění téhož poselství položil a zaplatil. Pakli by se toho nestalo, tehdy můž to na hejtmana země, oznamujíc propadení té pokuty a neučinění záplaty, vznésti. Načež bude ten povinen zase relatí svau učiniti, a proč by se toho položiti zbraňoval, oznámiti. Když již tehdy taková relatí učiněna bude: tehdy hejtman zemský tomu, číž to poddaný jest a kterýž k té pokutě právo má, patent vydá. S kterýmžto patentem bude moci toho zatknauti, a ten kterýž tak v zatčení bude, toho jinak nebude zhoštěn, leč takovau pokutu s škodami na to vzešlými položí a zaplatí. Pakli by se domníval, že jemu tím přes právo učiněno jest, a měl-li by co proti tomu přednášeti: tehdy bude moci to před saudem zemským učiniti a odpor i příčiny položiti. V čemž saud zemský ne-

vnverlengt, der Billigkeit nach, ein Ende machen. Vnd da, der die Straff erlegen het sollen, vnrecht befunden würde, noch einmahl so viel Vnserm fisco erlegen sol.

688. Da aber jemand eines andern Vnterthan in der Gefängknuß hette vnd denselben vmb seyn Leben brächte, oder solches einem andern zu thun gestattete oder muthwilliger weise drumb bringen liesse, auch sonsten an seyner Gesundheit, was gestalt es wäre, verwahrlosete: Der sol in die Straff vnd Poen, so wegen der Mord vnd Todschläg mit diser Vnserer Landes-Ordnung außgemessen, gefallen seyn; vnd stehet dem jenigen, dessen Vnterthan er vmb das Leben oder die Gesundheit gebracht, bevor, derowegen ihn für Vns oder Vnser Land-Recht zu beschicken.

689. Solche Vnsere Königliche Lands-Ordnung wollen Wir nun von menniglichen steiff vnd vest gehalten haben. Insonderheit aber wollen Wir auch gnedigst dises, daß in allen denen Ambts-Pflichten die Clausul (daß nämlich so wol in Gemeinen des Marckgravthums vnd desselben Politzey, alß in administration der Justicz betreffenden Sachen dieser reformirten Lands-Ordnung in allen vnd jeden ihren Satzungen, Articuln, Clausuln vnd Inhaltungen getreülichen nachkommen werden solle) außtrücklich begriffen; vnd ob gleich solche Clausul in denen fol. XXIV. vnd XXVI (Z. 42—45) sich befindet, in denen andern Rotuln aber der Ambts-Juramenten außgelassen, Daß doch nichts desto weniger bey leistung solcher Jurament vorgedachte Clausul in fleissige vnd würckliche acht genommen werde.

Ende diser Vernewerten Landes-Ordnung.

prodleně strany rozeznati a tomu konec učiniti má. A pokudž by ten, jenž pokutu položiti jměl, vinen nalezen byl: tehdy má ještě jednau tolik Našemu královskému fišku položiti.

688. A pokudž by někdo cizí poddané v vězení jměl a ty by i o život připravil, anebo jinému toho učiniti dopustil, anebo svývolně o hrdlo je připraviti dal, a jakým koliv spůsobem zmařil: ten v pokutu mordu tímto Naším Zřízením vyměřenau upadne; a má na vůli ten, jehož ten poddaný byl, každého takového z toho před Nás, anebo před saud zemský, obeslati.

689. A protož tomu chtíti ráčíme, aby toto Naše královské Zřízení Zemské od jednoho každého pevně, stále a náležitě držáno a zachováváno bylo. Obzvláštně pak též milostivě chtíti ráčíme, aby ve všech auřadech ta clausule (že jmenovitě ve všem, jak v věcích obecních tohoto margkrabství moravského se dotýkajících, tak i při dopomáhání spravedlností lidských, vedle tohoto Obnoveného Zřízení Zemského ve všech artikulích, clausulích a vyměření věrně a neměnitedlně postupováno bude) zjevně a patrně držána byla; a ačkoliv tato clausule na listu XXIV. a XXVI. (č. 42—45) se nachází a v notulích přísah vypuštěna jest, tehdy nic méně při vykonávání takových přísah ta clausule na pilném a skutečném pozoru zůstávati má.

Konec Zřízení Zemského.

Regiſter

Derer Tituln, ſo in dieſer Verneuerten Landes-Ordnung zu finden.

Dieſe Landes-Ordnung wird in zwey Theile abgetheilet: I. Werden geſetzt die Tituli de Jure publico, daß iſt von denen Sachen, ſo den Marggraffen, die Stande, und die Landes-Aembter zuvorderſt angehen. (I.—LXII.) Folgen die Tituli von Contracten, Leibgedingen, Fürmundſchafften, Erbſchafften, Verjährungen, Dienſtbarkeiten und andere unterſchiedene Rechts, wie auch von Peynlichen Sachen (LXIII.—CXIII.)

Registřík

titulův, kteříž se v tomto Obnoveném Zřízení Zemském nacházejí.

Zřízení toto Zemské jest na dva díly rozdělené: V I. dílu jsau titulové de Jure publico, to jest o těch věcech, kteréž se margkrabat, stavův a potom auřadův zemských dotýkají (I.—LXII.) V II. dílu jsau titulové o smlauvách svadebních a jiných poručenstvích, nápadech, let zemských vydržení, poddanostech a jiných rozdílných právích, jako i o právu autrpném a popravách (LXIII.—CXIII.)

I.

I.